T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

ARŞİV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918

CİLT III

ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918

VOLUME III

Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIMEVİ
2006

Kapak Resmi:

Ermeni teröristler tarafından katledilen kadınlar, çocuklar.
(23 Temmuz 1915 – Diyarbakır - Hızırilyas Köyü)

Women and children massacred by the Armenian terrorists.
(July 23, 1915 – Diyarbakır - Hızırilyas village)

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

ARŞİV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918

CİLT III
(1914-1915)

ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918

VOLUME III
(1914-1915)

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2006

İNCELEME KURULU / INSPECTION COMMITTEE

Prof.Dr. Hikmet ÖZDEMİR
Doç.Dr. Yusuf SARINAY
Dr.J.Öğ.Alb. Hidayet VAHAPOĞLU
Dr. İlknur ALTINTAŞ
Dr.Öğ.Yb. Zekeriya TÜRKMEN

YAYIN KURULU / PUBLICATION COMMITTEE

Yayına Hazırlayan / Editor

Dr. Öğ. Alb. Ahmet TETİK

İngilizce Çeviri ve Sayfa Düzeni / English Translation and Page Design

Uzm. Yusuf Serdar DEMİRTAŞ

Belge Araştırma ve Çeviri / Document Research and Transcription

Uzm. Sema KİPER
Uzm. Ayşe SEVEN
Uzm. Melike CEYHAN
Uzm. Çiğdem ÇAĞLAR
Uzm. Mehmet KORKMAZ

Düzelti / Redaction

Uzm. Mahmut Yüksel CANBAZ
Uzm. İbrahim KILIÇ

Belge Ayırım / Document Classification

Uzm. Nuri BAYRAK

Belge Onarım / Document Restoration

Türkan YILMAZ

Belge Çekim / Document Scanning

Uzm. Mesut GÜVENBAŞ
Erhan KANDEMİR

Veri Hazırlama / Data Processing

Nuray ÇALIŞKAN

SUNUŞ

Sosyal bilim dalları arasında tarih, alanı ve kapsamı itibariyle, toplumların geçmişte yaşadıklarının kaydedildiği bir hafıza olduğu kadar, bugüne ve geleceğe hitap yönüyle de bir köprüdür. Dün, bugün ve gelecek çizgisinde, toplumların tarihten öğrenecekleri bilgi sonsuzdur.

Dünün ve bugünün bilgisi, yarın için belge demektir. Belge ise bilginin aktarıldığı somut ve yadsınamaz bir gerçektir. Toplumları ilgilendiren doğru bilgilerin her türlüsünü belgelerde bulmak mümkündür. Tarihte de bilginin doğruluğu, belgelerle kanıtlanmaktadır. Tarihe mal olmuş olayların da bilimsel ölçütlerde değerlendirilmesi ancak belgelerle yapılabilir.

Gnkur. ATASE ve Dent. Başkanlığınca, 1914-1918 yılları arasındaki Ermeni meselesine ilişkin olarak yayınlanan belgelerde, bu kez, tarihin tanıklık ettiği saklı kalmış olaylar yer almaktadır. 1915 yılında mevcut koşulların gerektirdiği zorunluluktan kaynaklanan tehcir uygulaması öncesindeki örgütsel faaliyetlerin hangi düzeylere vardığını gösteren belgeler düşündürücüdür. Yasal olarak göründükleri halde, yasadışı eylemlere kalkışan Ermeni terör örgütlerinin nasıl bir kaos ortamı yaratmayı hedefledikleri de buradaki belgelerde görülecektir.

Hukukun üstünlüğü prensibi, devletlerin temel prensiplerindendir. Bu belgelerde açıkça görülecektir ki Devlet, her zaman ve her koşulda hukukun üstünlüğü prensibinden ödün vermediği gibi, hukuka aykırı bir işlem yapmaktan da özenle sakınmış ve keyfiliğe hiçbir şekilde fırsat tanımamıştır.

Gnkur. ATASE ve Dent. Başkanlığı, daha önce de olduğu gibi, tarihin tanıklığını gösteren belgeleri hiçbir yorum ve değerlendirmede bulunmaksızın orijinallerinin tıpkı basımlarıyla birlikte okuyucularına sunmaktadır.

Eyüp KAPTAN
Korgeneral
ATASE ve Dent. Başkanı

PRESENTATION

Among the social sciences, history, with its range and scope, is not only a memory where the earlier lives of the societies are recorded but is also a bridge in addressing the present and future. On the linear scale of the past, present, and future the knowledge the societies will accumulate from the history is infinite.

The information pertaining to the past and present is a document for the future. Document, where information is conveyed, is a reality that cannot be denied. It is possible to find all the true information that would draw the attention of the societies. The truth in history can only be proven by the documents. The scientific evaluation of the historical events can only be done under the light of the documents.

The present volume of documents pertaining to the Armenian issue between the years 1914 and 1918 published by the Turkish General Staff ATASE ve Dent. Directorate encompasses the events, which have been laying hidden, the history witnessed. The documents proving the extent that the organizational activities had reached prior to the relocations that stemmed from the indispensability of the prevailing circumstances of 1915 are extremely thought provoking. The documents will reveal the chaotic state the seemingly legal Armenian terror organizations aimed at through illegal activities.

Rule of law is one of the basic principles of the states. Investigation of the documents will clearly put forward that the State, has never made concessions on the rule of law no matter the circumstances were, and was extremely careful in abiding by the law, and did not allow any discretionary steps.

The Turkish General Staff ATASE ve Dent. Directorate hereby presents once more the translations, facsimiles, and transcriptions of the documents proving the history's testifying the events without any interpretation and evaluation to the readers.

Eyüp KAPTAN
Lieutenant General
Chief of ATASE ve Dent. Directorate

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Birinci Bölüm / Part One …….. 3

Belgelerin Günümüz Türkçesi ve İngilizce Tercümeleri
Turkish and English Translations of the Documents

İkinci Bölüm / Part Two ……... 337

Belgelerin Tıpkıbasımları ve Çevrim Yazıları
Facsimiles of the Documents and Transcriptions

YASAL GÖRÜNÜM ALTINDA YASADIŞI EYLEMLER

Talat Paşa, kaleme aldığı anılarında, Ermenilerin ıslahat istemediklerini, Rusya'nın müdahalesiyle önce özerklik, sonra da bağımsızlıklarını sağlamak istediklerini bildiğini söyler.[1] Ayrıca Hınçak Örgütünün 1913 yılında Köstence'de toplanan kongresinde alınan kararlar arasında yer alan "gelecekte yasadışı yollara yönelmenin ve yeni siyasî ve iktisadî şartlar elde edilinceye kadar örgüt savaşımlarına daha büyük bir hız verilmesinin uygun olacağına karar verilmiştir."[2] cümlesine dikkat çeker.

Bu kararın alınmasından sonra örgüt tarafından, dünya kamuoyunda ses getirecek bir eylemin gerçekleştirilmesi için harekete geçilir. 1914 yılı Ekim ayında İstanbul'da, önce İçişleri Bakanı Talat Bey'e, sonra da diğer önde gelen yetkililere suikast planlanır ve eylem hazırlığına girişilir.

1914 yılı Ekiminde gerçekleştirilmesi planlanan bu terör eylemine ilişkin olarak yapılan operasyon sonucunda ele geçirilenlerin ifadeleri, soruşturma süreci ve yargılanmalarına dair belgeler bu ciltte yer almaktadır. Savaş öncesindeki dünya siyasî ortamı düşünüldüğünde, böyle bir eylemin doğuracağı sonuçlar değerlendirmeye açıktır.

Eylemciler Rusya ve Mısır'dan suikast için İstanbul'a gelirler ancak eylemi gerçekleştiremeden yakalanırlar. Eylemle ilgili uzak yakın örgüt üyelerinin ifadeleri çok ilginç bilgiler içermektedir. Eylemin tetikçilerinden Armanak kod adlı Ardaş şunları söyler: "Mısır'dayken bana "İstanbul'da Talat Bey'i vuracaksın." dediler. İstanbul'a geldikten sonra, epey dolaştım, emir bekledim. Harekete geçmeye cesaret edemedim. Karamaz da İstanbul'a geldi, onunla konuştuk. Sebebi nedir bilmiyorum, işi biraz erteledi. Sonunda, Karamaz yakalandı. O, yakalanınca, biz de kaçacaktık. Silahları, Abraham'la Atina'dan aldık... Talat Bey, milletin işlerini bozuyormuş... Hınçakyanların İtilâf ve Hürriyetçilerle birleştiklerini, Şerif Paşa'nın, Sabah Gülyan'a bu iş için 3000 lira verdiğini Mısır'dayken duydum." (s. 44)

Abraham da ifadesinde; "Arkadaşımla beni, İçişleri Bakanı Talat Bey'i vurmamız için Mısır'dan İstanbul'a gönderdiler... Biz, örgüt emrine bağlı adamlarız. Bu işi yapmakla görevlendirildik. Sonrasını düşünmeyiz." (s. 53) demektedir.

Örgüt üyelerinin yasadışı eylemlere nasıl yönlendirildikleri de ele geçirilen belgelerde açık ifadelerle yer almaktadır. "Kendimizi korumak için her an yardım dileyeceğimiz iki büyük kuvvet, yukarıda Allah, aşağıda silahtır. Bütün hayatımızda bu, sizin için kural olmalıdır." (s. 97) "İmzaladığın kâğıt, helvacı kâğıdı değildir. Fedakârlık kâğıdıdır, şikâyet kâğıdıdır. Millet uğruna can vermek kâğıdıdır. Görevin budur. Tedbirli ve kararlı olarak ona doğru koş!" (s. 99)

---

[1] Talat Paşa'nın Anıları İletişim Yay., İst. 1994, s. 63

[2] a.g.e. s. 64

Belgelerde, Hınçakyan Örgütünün tüm şubelerinin Paris'e bağlı olduğu da açıkça dile getirilmektedir "Gerek Türkiye ve gerekse diğer devletlerdeki merkez ve şubeler tamamen Paris'e bağlıdırlar değil mi? Onun tarafından bir kongre toplanması teklif edilirse, kabul etmeye mecbursunuz değil mi?" şeklindeki bir soruyu, örgütün ileri gelen üyelerinden birisi şöyle cevaplar: "Evet, doğal olarak bağlıyız. Kongre teklifini önceden söylemiştir. Teklif ettiği zaman kabul etmek zorundayız." (s.110)

Bu ifadelerin yanı sıra eylemcilerin mensup oldukları örgüte bağlı üyeler de bu işle ilgilerinin olmadığını söyleme yoluna gitmektedirler (s. 34, 40, 59, 61...). Ancak şunu belirtmek gerekir ki tutanaklara yansıyan ifadeler değerlendirilirken, o dönem dikkate alınmalıdır.

Tarih biliminin olayları ele alışında, yaşananların, yaşadıkları zamanın geçerli sosyal ortamı ve yönetimi çerçevesinde değerlendirilmesi esastır. Eylemcilerin yargılanmaları sonucunda verilen kararlar için, o dönemde yürürlükte olan kanunlar göz önüne alınmalıdır. Bugünün şartlarına göre geçmişte verilen kararları değerlendirmek, hatalı yargılara sebep olacaktır. Bunun için, eylemcilerin yargılandıkları Ceza Kanununun ilgili maddeleri de burada Ek olarak verilmiş ve bu yasalar bilinmeden yapılacak değerlendirmelerin, yanlış anlamlara sebep olmasının önüne geçilmiş olacaktır. Unutmamalıdır ki sosyal barışa, devletin bekasına yönelmiş eylemler, karşılarında yasal yaptırımları her çağda bulmuştur.

Yasal olarak faaliyet gösteren Ermeni örgütlerinin yasadışı eylemleri gerçekleştirmek için bu konumlarını, kendi lehlerine nasıl kullandıklarını göstermeleri yönünden bu ciltte yer alan belgelerin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi de bilimsel araştırmacıların bilimsel sorumluluğunda olacaktır.

Ahmet TETİK
Dr. Öğ. Alb.
Arşiv Şube Müdürü

ILLEGAL ACTIVITIES UNDER THE DISGUISE OF LEGALITY

Talat Pasha, in his memoirs, claims that he was aware of the fact that the Armenians were not in pursuit of reforms but were first in pursuit of autonomy and then independence with the intervention of Russia.[1] Moreover, he draws our attention to the decisions taken at the Constanta Congress by the Hntchagian Organization in 1913, especially to the statement declaring "It has been decided hereby that the pace of the fights for the attaining of new political and economic conditions and inclining towards the illegal activities in the future shall be accelerated." [2]

Following the acceptance of the mentioned decision the organization launches a series of activities to make their voices heard in the world public opinion. In October 1914, assassination plots are devised first against the Minister of Interior Talat Bey, and later against the prominent authorities in Istanbul.

This volume of the series includes the testimonies of the suspects detained in the operations held to curb the referred terrorist activity, which was to be realized in October 1914, the investigation minutes, as well as the documents pertaining to their trials. Taking the political environment in the world prior to the outbreak of the war into consideration, it is evident that the consequences such an activity shall bear are liable to further evaluations.

The activists arrive in Istanbul from Russia and Egypt for the assassinations but they are caught before realizing their aims. The testimonies of the members of the organization, may them be related to the activity or not, are full of extremely interesting information. One of the triggermen of the activity Ardash, codenamed Armanak, says, "When I was in Egypt they said, 'you are going to kill Talat Bey in Istanbul.' After having arrived in Istanbul I wondered around for a long time waiting for an order. I could not dare to act by myself. Karamaz came to Istanbul, and I talked to him. I do not know why but he delayed the issue for a while. At last he was caught. We were to escape if he was to be caught. We bought the guns in Athens together with Abraham… We were told that Talat Bey was hindering the nation's affairs… When I was in Egypt I heard that the Hntchagians united with the Freedom and Entente Party, and that Şerif Pasha gave 3.000 liras to Sabah Gulian for realizing the plot," (pp. 215-216).

Abraham in his testimony says, "They sent me and my friend from Egypt to Istanbul to shoot the Minister of Interior Talat Bey… We dedicated ourselves to the orders of the organization. We were chosen for this task. We do not think about the consequences," (p. 216).

---

[1] *Talat Paşa'nın Anıları* [Memoirs of Talat Pasha]. Istanbul: İletişim Yay., 1994, p. 63

[2] ibid., p. 64

The directing of the members of the organization towards the illegal activities can clearly be seen in the documents seized. " The two great powers from which we shall beg for help to protect ourselves are: God above, and gun below. This ought to be a rule for all of us in our lives," (p. 170). "The paper you have signed is not a wrapping paper. It is a statement of self-denial, a document of complaint. It is a document of dying for the nation's cost. This is your duty. Run towards it attentively and decisively!" (p. 264).

The documents explicitly reveal that all the branches of the Hntchagian Organization are directly affiliated to Paris. One of the leading characters of the organization answers the question, "All of the headquarters and the branches in Turkiye and abroad are directly and thoroughly affiliated to Paris, are not they? If it calls out for holding a conference, you have to accept the call, is not it so?" by saying, "Yes, naturally we are affiliated. It called out for a congress earlier. We have to consent whenever it calls out," (p. 276).

Aside from these testimonies the members of the organization, to which the activists are members of, claim that they have no knowledge of the plot (pp. 197, 203, 214 etc.). In evaluation of the statements recorded in the minutes the prevailing conjuncture of the day should be taken into consideration carefully.

In the evaluation of the events the science of history ought to take the incidents, prevailing social circumstances of the period the incidents took place within the framework of the administrative system into consideration. For the evaluation of the verdicts given after the trials of the activists the laws in force at the time should be taken into account. Evaluating the verdicts given in the past with the under the light of the present conditions will lead to misjudgments. To this end, in order to prevent the erroneous judgments that might arise the relevant articles of the Penal Code, according which the activists were tried, are given in the appendix. It should not be forgotten that the actions threatening the social peace, the continuity of the state have always found legal sanctions before them in every age.

The detailed assessment of the documents included in this volume, proving how the legal Armenian Organizations made use of their own status in realizing their illegal activities for their own benefit, resides in the scientific responsibility of the academia.

Ahmet TETİK, Ph.D.
Ins. Col.
Archives Director

BİRİNCİ BÖLÜM

PART ONE

25 Mayıs 1915

İDDİANAME

Bir önceki dönemde Romanya, Bulgaristan, Rusya, İran, İngiltere, Amerika ve Mısır'da açıktan ve Osmanlı Devleti'nde de gizli kurulan, bütün amaçları yalnız Osmanlı Devleti topraklarında silahlı çeteler kurmak ve teröristleriyle gerek gördükçe bütün diğer vasıtaları kullanarak; Erzurum, Van, Harput[1], Sivas, Bitlis ve Diyarbakır illerinde hatta İstanbul'da birçok cinayetler işleyen gizli Hınçak Örgütü[2], Meşrutiyetin ilanından sonra, Osmanlı Devleti'nin kanunlarına göre yasal olmak için İstanbul'da gerçekleştirdikleri genel bir kongre ile eski gizli örgüt tüzüğünde yazılı, manga vesaire gibi silahlı ve gizli teşkilatın lağvedildiğine dair hiçbir kararı kabul etmeyerek, 1897 yılında sırf ihtilale dayanak olarak kabul ettikleri gizli yönetmeliğin; terör, kişisel direniş, kundaklama bölümlerinin kişisel olarak uygulanmamasını ve güya ortaya çıkacak irtica eylemlerine karşı zorunlu önlemlerden olmak üzere, silahlı teşkilatın devamına karar vermişlerdir. Eski dönemde kabul edilen ve kongrenin toplanmasına kadar bütün hükümleri geçerli olan 1897 tarihli ve sırf ihtilale dönük maddeleri içeren programlarının lağvıyla ilgili tek bir kelime koymayarak, işin o yönünü sessizlikle geçiştirmişlerdir.

Bu şekilde, görünürde örgütlerini Rusya, İran ve diğer ülkelerde illegal yani yasadışı, Osmanlı Devleti topraklarında legal yani yasal bir şekle soktuklarını Devlet nezdinde gösterdiklerini düşünerek, eski ihtilal programları çerçevesinde Osmanlı Devleti topraklarında Ermenilerin yaşadığı bütün yerlerde kulüpler, silahlı mangalar, merkez kurulları oluşturarak hatta İstanbul merkezinin birtakım itirazlarına karşı, Genç Ermenistan emellerini Balkan Savaşının verdiği maddî zarardan yararlanarak devlete kabul ettirmek için, hemen Varna'da bir kongre düzenlemeye karar vermişlerdir.

---

[1] Elazığ merkeze bağlı bucak.

[2] Hınçak Örgütü, 1887 yılında Cenevre'de kurulmuştur. Kurucuları Rusyalı Ermenileridir. 1890 yılında "Hınçakyan İhtilal Partisi" adını almıştır. Komite programına göre Ermenistan'ın kuruluşu, Türkiye içindeki çalışmalara bağlanmıştır. Bu bakımdan İstanbul, komite merkezi sayılmış daha sonra Londra'ya taşınmıştır. 1890 yılında Ermeni Komiteleri Federasyonu kuruluş toplantılarına katılıp Taşnaksütyun'a girmişse de bir yıl sonra ayrılmıştır. Komitenin, sosyalist ideolojiyi komitecilik-çetecilik (terörizm) ile uygulamaya geçirmesi bunalım yaratmıştır. 1894 yılında komite başkanlığını Patrik Matyos İzmirliyan üstlenmiştir. Abdülhamit yönetimine karşı Jön Türklerle işbirliği yapmışlardır. Tarık Zafer Tunaya. *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C.1, İletişim Yay., İstanbul,1998, s. 592-593.

Ancak İkinci Balkan Savaşının[3] başlamasından dolayı tehlike altında olan Varna'da gerçekleştirmeyi düşündükleri kongreden vazgeçerek, Köstence'de bir kongre düzenlemişlerdir. Bu kongrenin Ermeni ulusal emellerini gerçekleştirmek için verdiği kararları içeren iki numaralı genelgesini, 1914 yılında, Paris'te Hınçak matbaasında bastırmışlardır. Bu iki numaralı genelge içeriğinde, daha önce de İstanbul'da toplanan 1897 kongresinin programı değiştirilmiş gibi gösterilerek maddeler önceki haliyle bırakılmıştır. Ermenilik ve Ermenistan'ın emelleri elde edilinceye kadar, Hınçak Örgütünün eskisi gibi çalışmasıyla ulusal emellerine ve kutsal maksatlarına ulaşılacağı yazılıdır. Yine Adana ayaklanması sonucu meydana gelen öldürme olaylarının devlet tarafından düzenlenerek, Ermenileri ve Ermenistan'ı yok etmek esasına dayandığı; Rusya, İngiltere ve Almanya'nın Ermeni kavminin bağımsızlığını, ekonomik menfaatlerine karşılık, zalim Osmanlı Devleti Hükûmetine bağladıklarına ve bu derece aşağılanmaya katlanan şimdi yaşayan Ermenilere, yeni yetişen Ermeni neslinin lanet edeceğine dair maddeleri içermiş olduğu da görülmüştür.

İstanbul merkez kurulunun bu kongreye katılmamasının da Ermenilik için ayrıca bir cinayet olduğu, Murat'ın yani Hamparsum Boyacıyan'ın[4] bazı çıkarcı ve korkak adamlara fazlaca önem vererek örgütteki konumunu kaybettiğinden, arkadaşları da cesaretsiz adamlar olduklarından bunların yerine Doktor Benene ve arkadaşları atanmışlardır. Bu atamadan dolayı kulübün eşya vesairesinin Benene ve arkadaşlarına teslimi ve ayrıca Rupen yani Vahan Boyacıyan ve arkadaşı S. Vahan yani Diyarbakırlı Kirkor Nalbantyan, Karadeniz ve Kafkasya taraflarına delege olarak, söz konusu kongre sonucunda genel merkez üyesi tayin edilen Sabah Gülyan[5], Verastad ve

---

[3] İkinci Balkan Savaşı: 29 Haziran 1913'te Bulgaristan'ın Sırbistan ve Yunanistan'a saldırısıyla başlamıştır. Sırp ve Yunanlıların karşı taarruzuyla Bulgar Ordusu mağlup olmuştur. Romanya, 10 Temmuz 1913'te Bulgaristan'a savaş ilan ederek Silistre'yi işgal etmiştir. Türk Ordusu, İngiltere'nin protestosuna rağmen 13 Temmuz 1913'te Çatalca ve Bolayır cephesinden taarruza geçerek 21 Temmuzda Kırklareli'yi, 22 Temmuzda da Edirne'yi geri almıştır. Savaşta yenilgiye uğrayan Bulgaristan barış önerisinde bulunmuş, 10 Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşması, 29 Eylül 1913'te de İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. İsmet Görgülü; *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1993, s. 15-16.

[4] Hamparsum Boyacıyan (1867-1915): Haçin'de (Saimbeyli/Adana) doğmuştur. İstanbul'da, sekiz yıl tıp öğrenimi görmüştür. 1890'daki Kumkapı gösterisine katılarak bu gösteriyi idare etmiştir. Bu gösteriden sonra Hınçak Komitesinin İstanbul Şubesi başkanı olmuş, daha sonra da Atina'ya kaçmıştır. Sasun'a gitmek üzere Kafkasya'dan geçerken Taşnaklardan yardım görmüştür. 1894 yılında Sasun'daki isyanı Hınçaklar adına yönetmiş ve isyan bastırıldıktan sonra tutuklanmıştır. İkinci Meşrutiyette Kozan Milletvekilliği yapmıştır. Komitede Murat takma adını kullanmıştır. Esat Uras; *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Belge Yayınları, İstanbul, 1987, s. 461, 471, 472, 476.

[5] Stepan Sabah Gülyan (1861 – 1928): Nahcıvan'da doğmuştur. Eğitimini Tiflis'teki Nersesyan Akademisi'nde tamamlayarak Nahcıvan Okulları Müdürlüğüne atanmış ve burada Paramaz'la ihtilalci fikirlerini yoğunlaştırmıştır. Kudüs Ermeni Okulu Müdürlüğüne atanmış, yüksek öğrenim için Paris'e gitmiş ve École Libre des Sciences Politiques'den mezun olmuştur. Hınçak Partisi başkanlığına getirilen Gülyan, 1903'te Yeridasart Hayastan [Ermeni Gençliği], Hınçak,

Karamaz'ın kabul ve rızasıyla gönderilen, ince bir kumaş üzerine yazılıp Rupen'in bürosunda ele geçirilen belgelerde, Doktor Benene ve Rupen'in birkaç defa İstanbul merkezine başvurarak, merkezin eşyasıyla, matbaa alet ve makinelerini istedikleri belirlenmiştir.

Doktor Benene'nin bazı merkezlerle görüştüğü, ikinci genelgeyi yayımladığı ve genel merkezden aldığı mektubun Leon aracılığıyla kendisine gönderildiği, Ermenilerin ihtilalciliğinden, kahramanlığından ve Meşrutî idarenin, eski yönetim şeklini asla değiştirmeyip aynı usul üzere zulüm ve yolsuzluğun devam etmekte bulunduğundan, Genç Bağımsız Ermenistan fikrinin gerçekleşmesi için bütün Ermenilerin ilgisizliği bırakıp Hınçak Örgütü etrafında toplanarak genel maksat için çalışmaları gerektiğinden bahseden bir başmakale yayımlamıştır. Hınçak Örgütünün eskiden beri çok çalıştığı ve 1880 yılından beri başlatıp gerçekleştirdiği ihtilallerin, tertip ve idarelerinin tarihçesiyle Berlin Antlaşmasının[6] 61 nci maddesini kabul ve tertip ettiren olayları, bu amacın gerçekleşmesi için Hınçak gazetesinin[7] o zamanlar sarf ettiği çabayı ve yine Hınçak Örgütünün kanlı çatışmaları sürdürerek tüm Ermenileri bir bayrak altına toplamağa her şekilde çalışacağı yazılı olan ikinci bir makaleyi de "Yeridasart Hayastan"[8] yani Genç ve Özerk Ermenistan isimli Hınçak İhtilal Örgütünün Amerika'da yayımlattığı gazetenin 10 Mayıs 1914 tarihli sayısı da üzerinde bulunmuştur.

Rupen de merkez eşyası için başvuruda bulunmuş; yanında ve bürosunda iki numaralı ihtilal genelgesi, Nalbantyan'a ve kendisine ait olan genel merkez belgeleri, Hınçak isimli ihtilalci gazetenin dağıtılmak üzere adına gönderildiğinden bahseden Verastad'ın mektubu, genel

---

Veradsnound [Uyanış], Nor Ashakharh dergilerini yayınlamıştır. 2 nci Meşrutiyetten sonra İttihat ve Terakki Partisine muhalifliğini açıklayan Gülyan, 1915'te Kahire'de bulunduğu sırada diğer Hınçak partisi üyeleriyle birlikte gıyabında ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bunun üzerine ABD'ye giderek savaşan Ermenileri desteklemek için gönüllü toplamıştır. New York'ta Yeridasart Hayastan'ın Yazı İşleri Müdürlüğünü yapmıştır. Ermenistan'a Amerikan mandasını Bolşevik Rusya lehine reddetmiştir. Hınçaklarla, Sosyal Demokratlar arasındaki ilişkiler üzerine Nazarbekyan'la fikir ayrılığına düşmüştür. Hınçak Partisinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü savunmuş ve ABD'de ölmüştür.

[6] Berlin Antlaşması: 13 Temmuz 1878 yılında Osmanlı Devletiyle Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan, İngiltere ve Fransa arasında imzalanan antlaşmadır. Bu antlaşmanın, Yeşilköy (Ayastefanos) Antlaşmasının 16 ncı maddesinin yerine konan 61 nci maddesinde: "Babıali, halkı Ermeni olan eyaletlerde mahalli ihtiyaçların gerektirdiği ıslahatı yapmayı ve Ermenilerin Çerkes ve Kürtlere karşı huzur ve emniyetlerini garanti etmeyi taahhüt eder ve ara sıra bu konuda alınacak tedbirleri devletlere bildireceğinden, bu devletler söz konusu tedbirlerin uygulanmasını gözeteceklerdir." denmektedir. *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, s. 403.

[7] Hınçak Gazetesi: Hınçak Örgütünün sözcüsü olan gazete, örgütün siyasî esaslarını ve çalışmalarını yayınlamıştır. Bkz. *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918*, C. 4, s. 58 Ankara

[8] Yeridasart Hayastan: 1888-1889 yıllarında Tiflis ve Bakû'deki öğrencilerden Kristapor Mikayelian, Simon Zavarian, Martin Shatriian, Hovsep Ishkhan Argoutian'ın önderliğinde kurulmuş bir örgüttür. Askerî hücreleri Droşak (Bayrak)'tır. Bu hücreler, Kafkaslardan güney Azerbaycan'a ve Doğu Anadolu'ya geçerek eylem yapmışlardır.

merkezin bağımsız Ermenistan hayalini anlatan çeşitli mektupları, büyük devletler ile Avrupa milletlerine başvuru mektupları ve Rusya'daki Hınçak örgütlerinin gözetim ve teftişiyle ilgili güven mektubu ile Rusya ve Karadeniz sahillerindeki birçok yerlerle haberleştiğini gösteren adresler ortaya çıkmıştır.

Karamaz'a gelince; önceleri Hınçak Örgütünün Mısır Şubesi üyelerinden olup, Köstence Kongresi'ne[9] söz konusu şube adına delege olarak katılan Arşavir Sahakyan'ın örgüte hıyanet ederek sırlarını resmî makamlara sattığından, İstanbul merkezinin Ermenilik yararına çalışmadığından, Hamparsum Boyacıyan'ın bazı arkadaşlarının aldatmalarıyla örgütün emellerini engellediğinden bahseden mektubun Rupen'de çıkmasıyla söz konusu mektubun Benene ve Rupen'e gönderildiği itiraf edilmiştir.

Doktor Benene ve arkadaşlarının mahkemede, Paris merkeziyle yabancı ülkelerdeki merkezlerin illegal yani yasadışı çalıştıklarını söylemeleri, kendisinin yani Karamaz'ın Paris merkezi üyelerinden olduğunun belirlenmesi, İstanbul'da İçişleri Bakanı Talat Bey'e[10] suikast düzenlemek üzere gönderilen Agop Hazaryan, Kapril Keşişyan, Simbat Vartan ve Rupen'in, Balasanyan'ın bürosunda görüştüklerinin sabit olması, örgüte ihanet ettiğini yazdığı Arşavir Sahakyan'ın geceleyin evine dönerken suikaste uğraması, kendisinin birçok seneden beri Hınçak İhtilal Örgütünün başkanlığında bulunarak ihtilal eylemlerini yönetmesi; bu sefer de önce Mısır'a, oradan da Köstence ve Rusya'ya giderek Agop Hazaryan'ı ve onun aracılığıyla Kapril Keşişyan'ı bularak Osmanlı Devleti topraklarına göndermiş, kendisi de onları takip ederek gelmiştir. Burada adı geçenlere para vermek suretiyle suikastin asıl düzenleyicisi ve teşvik edicisi olduğu meydana çıkmıştır.

Aram Açıkbaşyan'ın Murat kod adlı Hamparsum Boyacıyan'a, Arşavir'e suikast düzenleneceğinden bahsettiği, Arşavir'in kayınbiraderi Nişan'ı,

---

[9] Köstence Kongresi: Hınçak Örgütünün 17 Eylül 1913 yılında Köstence'de yaptığı kongre. Bu örgütün 7 nci Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda bir tek karşı oyla, insanî ve millî hakların elde edilmesi için artık yasal araçların kullanılmaması gerektiğine, gelecekte yasadışı yollara yönelmenin ve yeni siyasî ve iktisadî şartlar elde edilinceye kadar örgüt savaşımlarına daha büyük bir hız verilmesinin, uygun olacağına karar verilmiştir. *Talât Paşa'nın Anıları*, Yayına Haz. Alpay Kabacalı, İletişim Yay., İstanbul, 1984, s. 63-67.

[10] Mehmet Talat Paşa (1874–15 Mart 1921): Edirne'de doğdu. Edirne Askeri Rüştiyesini bitirince Edirne Posta ve Telgraf Müdürlüğünde kâtiplik yaptı. II. Abdülhamit'in istibdat yönetimine son vermeye yönelik çalışmalara katıldığı için tutuklanarak üç yıl kalebentliğe mahkum edildi. 1898'de Selanik - Manastır arasında gezici posta memurluğuna atandı. 1903'te de başkâtipliğe getirildi. 1906'dan sonra İttihat ve Terakki Cemiyetiyle birleşecek olan Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. 1908'de İkinci Meşrutiyetin ilânından sonra Edirne Milletvekili olarak Meclis-i Mebusan'a girdi. 1909'da Hüseyin Hilmi Paşa'nın kurduğu kabinede İçişleri Bakanlığına getirildi. 4 Şubat 1917 yılında sadrazamlığa atandı. Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Türkiye'den ayrıldı. 15 Mart 1921 yılında Sogomon Teyleryan adlı bir Ermeni tarafından, Berlin'de öldürüldü. *Talat Paşa'nın Anıları*, s.7-12.

ortağı Karakin aracılığıyla yanına çağırarak Arşavir'e yapılacak suikast hakkında görüşmelerde bulunmuşlar, bu görüşmelere Sıhhiye Çavuşu Hrant'ın da katılımıyla bazı kararlar almışlar ve kendisinin de Hınçak Örgütünün ileri gelen üyelerinden olduğu anlaşılmıştır.

Kegam'a gelince; Karamaz, Verastad ve Sabah Gülyan'dan gelen mektupların genelinde, Kegam'ın Avrupa'ya gönderilmesi söz konusudur. Paris merkezi sorumlu kâtipliğine tayin edilmiş, üzerinde bağımsız Ermenistan haritası çıkmış, ayrıca Van Hınçak Örgütünün karar defterinde silah dağıttığı da yazılıdır. Kurukahveci Karnik de Bahçecikli[11] Öğretmen Yervant Panover'a yazdığı mektupta "Ben yakalanırsam yapacağımı bilirim. Bu olaydan Kegam'dan başka kimseye haber verme." diye yazmıştır.

Ohannes Yergazaryan'ın ise; kendisi Kayseri Hınçak Örgütünce Köstence Kongresi'ne delege tayin edilmiş, Kayseri'de çetelere ve mangalara dağıtılan silahların bir kısmını Kayseri Şubesi kâtibi sıfatıyla bizzat taksim ettiği Kayseri'den cevaben bildirilmiştir.

Agop Basmacıyan ve Tomas'a gelince, bunlar Hınçak İhtilal Örgütünün Kilis Şubesi başkanı ve kâtibi olup, söz konusu merkezin aranmasında ele geçirilen ve Divan-ı Harb-i Örfî'ye gönderilen kendi el yazılarıyla doldurulan kulüp defterinde de silahlı takımlar ve mangaların kurulmasından bahsedilmiştir. Köstence ihtilal kararlarını içeren iki numaralı genelgeyi Antep Şubesi aracılığıyla aldıklarına dair yazı kopyası bulunmuştur. 1913 yılında Ermeniliğin yayılması için katlanılması gerekli fedakârlıklardan bahseden ve bu maksadın elde edilmesi için "Yukarıda Allah, aşağıda silah" cümlesini içeren ve silahlı mangalara gönderilen bir genelge esas kayıt defterlerinde yazılıdır.

Bogos Bogosyan, Köstence'de toplanan kongreye delege sıfatıyla gitmiştir. S. Vahak yani Kirkor Nalbantyan'ın bir papazı tehdit edici mektubu adı geçende bulunmuş ve Köstence'de alınan kararlarlara katılarak, ihtilal şeklini kabul etmiştir.

Yervant Panover'e gelince, Hınçak İhtilal Örgütü ileri gelenlerinden Karamaz'la İstanbul'da beraber çalışacaklarından dolayı adının Karamaz'ın cep defterine nasıl yazıldığını açıklamıştır. Resmî makamlardan izin almadığı halde Bahçecik'te, Hınçak İhtilal Örgütünün fikirlerini yayan gazete yayımlamıştır. İstanbul merkez kurulu eşyasını almak isteyen Kurukahveci Karnik'in "Ben yakalanırsam yapacağımı bilirim, bunu Kegam'dan başka kimse işitmesin." cümlesini içeren ve kendi adına gönderilen mektup çıkmıştır. Paris merkezi ileri gelenlerinden Karamaz'la ilişkisi olmasından dolayı kendisinin Hınçak olduğu anlaşılmıştır.

---

[11] İzmit'e bağlı bucak .

Karakin ve Hrant ise; örgüt sırlarını resmî yetkililere bildirdiğinden dolayı örgütçe mahkûm edilen Arşavir'i ortadan kaldırmak için Aram Açıkbaşyan'la birkaç defa görüşmüşler ve bu görüşmelerden sonra suikast icra edilmiştir.

Armenak ve Abraham da Sabah Gülyan aracılığıyla Mısır'dan Atina yoluyla İstanbul'a gelmişlerdir. Bu kişiler Atina'da parabellum marka revolver almışlar ve kendilerinin Talat Bey'i öldürmek üzere gönderildikleri sıralı kabul ve itirafları ile açıklamışlar, kendilerini revolverleriyle birlikte Komisyoncu Yermiya'nın sakladığını söylemişlerdir.

Mıgırdiç Yeretsyan'a gelince, Harput Şubesi üyesi sıfatıyla Köstence Kongresi'ne vekil olarak Vahak adlı bir kişiyi göndererek, örgütün ileri gelenlerinden Doktor Benene ve Rupen'le haberleşmiş, bunlar aracılığıyla daima Paris merkeziyle irtibat kurmuş, kendisinin Hınçak İhtilal Örgütü ileri gelenlerinden olduğu delillerle ortaya çıkmıştır.

Bu iddianamede isimleri geçen kişilerle, silahlı gizli örgüt üyeleri ve ayaklanmaları dışarıdan idare eden ve İstanbul'da yapmayı planlayıp yayınladıkları, düşündükleri terör eylemleri için gerektiğinde para sağlayan Hınçak İhtilal Örgütünün genel merkez başkanı firarî Sabah Gülyan ile üyelerinden olan firarî Verastad'ın cinayetle suçlanmaları ve bu Hınçak İhtilal Örgütünden olup yasa dışı bir tarzda çalıştığına dair deliller elde edilemeyen ve hüküm verilmeden önce Hınçak İhtilal Örgütünün kişiler vesairesi hakkında hüküm ve yargılamayı aydınlatan Hemayak'ın beraatını talep ve bu mesele ile alakalı olan arkadaşları haklarında soruşturma kurulunca araştırma ve soruşturmalarda bulunmak üzere başkanlık tarafından resmî yazı yazılmasına karar verilmesi iddia olunur.

25 Mayıs 1915

---------- ---- ----------

İstanbul Emniyet Genel Müdürlüğü
Siyasî Kısım 2 nci Şube

İstanbul Merkez Komutanlığına

Bakanlar Kurulu üyelerine suikast niyetiyle İstanbul'a gelip yakalananlardan olup, haklarında hazırlık soruşturması yapılan Karamaz, kod adları Mateos Serkisyan ile Tekirdağlı Hamparsum Kirkor; Varnalı Agop, kod adı Murat Zakaryan; Elazığlı Kapril Keşişyan kod adı Samsunlu Sarı Haçik; Bitlisli Simbat Vartan kod adı Agoder Bedros ile bu kişilerle aynı düşüncede olan Doktor Bedros Benene Torosyan, Hayk Minasyan kod adları Rupen Karabetyan ve Vahan Boyacıyan adlı kişilerin de Divan-ı Harb-i Örfîye sevk edilmeleri için konuyla ilgili soruşturma evrakı ve ekleriyle birlikte gönderilmiştir.

5 Ağustos 1914
İstanbul Emniyet Müdürü

Eki: Bir büyük zarf ve içerik yazısı.

Sıkıyönetim Kalemi

1672

Divan-ı Harb-i Örfîye gönderileceklerdir.

5 Ağustos 1914

Merkez Komutanı adına
Muavin
İmza

661

Adı geçen kişilerin 4 Ağustos 1914'te tutuklandıkları arz olunur.

6 Ağustos 1914

Sıkıyönetim Tutukevi Müdürü
Teğmen
İmza

Aceledir

659

Savcılığa 5 Ağustos 1914

Başkan
İmza

---------- ----- ----------

İstanbul Emniyet Genel Müdürlüğü
Siyasi Kısım 2 nci Şube

Zarf: İçerik pusulası ve sorgu tutanağı

Eki: Bir adet mühürlü zarf

Merkez Komutanlığına

Bakanlar Kurulu üyelerine suikast teşebbüsünde bulunanlardan, Hınçakyan'ın önderlerinden ve ünlü Sabah Gülyan'ın yardakçılarından Ardaş kod adlı, Nazillili[12] Armenak ile İzmirli Abraham ve bunlara yardım eden Kayserili Komisyoncu Yermiya adlı kişiler, haklarındaki soruşturmayı içeren fezlekeli evrak ve ekli içerik pusulasına göre bu kişilere ait parabellum tabanca ile evrak ve diğer eşyalar, Divan-ı Harb-i Örfîye gönderilmek üzere sevk edilmiştir. 21 Ağustos 1914

Emniyet Genel Müdürü
İmza

Sıkıyönetim Kalemi
1933

Diğerleriyle birleştirilerek soruşturma ve yargılama yapılmak üzere Divan-ı Harb-i Örfî Başkanlığına. 21 Ağustos 1914

Merkez Komutanı Yardımcısı
İmza

Diğerleriyle birleştirilmek üzere savcılığa

22 Ağustos 1914

Bu tezkerede isimleri bulunan kişilerle ilgili, 620 numaralı talepnâme ile gönderilen evrakla birleştirilerek soruşturmanın yaygınlaştırılması talebiyle Soruşturma Kurulu Başkanlığına

22 Ağustos 1914
İmza
Savcı

---------- ----- ----------

[12] Aydın'a bağlı ilçe.

İstanbul Emniyet Genel Müdürlüğü
Siyasi Kısım 2 nci Şube

Gizlidir.

Merkez Komutanlığına

Suikast teşebbüsünde bulunanlardan olup, Divan-ı Harpte tutuklu bulunan Karamaz'la, Rupen Karabetyan arasında cereyan eden haberleşmede ve Divan-ı Harbe gönderilen mektuplarda ismi geçen ve propaganda için Romanya'ya götürülmek istenen Vanlı Kegam Vanikyan durumunun layıkıyla anlaşılmak ve mesele hakkında bilgi alınmak üzere aranmaktaydı. Daha sonra elde edilen bilgilere göre Kegam'ın, Hukuk Fakültesi mezunu olması dolayısıyla askerlik hizmeti için Harp Okuluna kaydedildiği anlaşılmıştır. Divan-ı Harpçe ihtiyaç duyulduğu takdirde Harp Okulundan aranabileceği arz olunur.

20 Ağustos 1914
İstanbul Emniyet Genel Müdürü
İmza

Sıkıyönetim Kalemi

2379

Divan-ı Harb-i Örfî Başkanlığına gönderilmesi.

21 Ağustos 1914
Merkez Komutanı adına
Yarbay
İmza

Soruşturma Kurulu Başkanlığına

23 Ağustos 1914
Başkan
İmza

---------- ----- ----------

Sanık: Beyoğlu Tarlabaşı'nda 4 numaralı evde oturan Bulgar uyruklu, Varnalı, 39 yaşında, bakkal, Muratyan oğlu Agop Hazaryan'ın alınan ifadesidir. (10 Ağustos 1914)

İstanbul'a ne zaman geldin? Nerelerde misafir olarak kaldın?

Bir ay yirmi gün önce (Haziran 1914) İstanbul'a geldim. Önce Asya Oteli'nde kaldım. Ertesi günü Beyoğlu Tarlabaşı'nda dört numaralı eve taşındım.

Asya Oteli'ne seni kim götürdü?

Simbat ve Keşişoğlu ile beraber gelmiştim, onlar götürdü.

Tarlabaşı'ndaki eve kim götürdü?

İsmini bilmediğim bir satıcı beni götürmüştü.

Tutuklanıncaya kadar, Asya Oteli'nde ve Tarlabaşı'ndaki evde kimlerle görüştün?

Balasanyan'ın yazıhanesine giderdim. Orada Balasanyan ve Karamazyan ile görüşürdüm.

O yazıhaneye başka kimler giderdi?

Bilmiyorum. Kimseyi görmedim.

Tarlabaşı'ndaki eve, sizi görmeye kimler geldi?

Kimse gelmezdi. Yalnız Simbat ile Keşişoğlu gelirdi.

Sana, Balasanyan Han'ında bir Rus tüccarı tanıştırmışlar. Kimdi?

Tanımıyorum.

Parayı sana kim verdi?

Karamaz verdi.

Karamaz parayı kimden alıyormuş?

Kimden aldığını bilmiyorum.

Kaç lira aldın?

50 lira aldım.

Karamaz'ı İstanbul'da kimin aracılığıyla buldun?

Karamaz'ı vapurda gördüm. İstanbul'a benden yirmi gün sonra geldi. Balasanyan'ın yazıhanesine gittim ve Karamaz ile orada görüştüm.

Balasanyan ve Karamaz arasındaki münasebet nedir?

Birbirlerini eskiden beri tanırlar. Hatta samimî arkadaş olacaklar ki Karamaz, geceleri Balasanyan'ın evinde kalmaktadır.

Seni, İstanbul'a kim gönderdi?

Karamaz ve Sabah Gülyan gönderdi.

Sabah Gülyan ile nerede buluştunuz?

Romanya'nın Kalas[13] şehrinde buluştuk.

Sen, Batum'dan[14] Kalas'a neden gittin?

İş aramak için Varna'ya gitmiştim. Oradan da Kalas'a geçtim. Sabah Gülyan beni Kalas' ta buldu ve buraya gönderdi.

Sabah Gülyan ile mektuplaşır mıydınız?

Kalas'ta Sabah Gülyan ile görüştükten sonra, Odessa'ya[15] gittim. Orada iken iki mektup yolladı ve sonra da beni İstanbul'a gönderdi.

Sabah Gülyan ile ilk temasınız nasıl başlamıştı?

Ben Kalas'ta, oteldeydim. Sabah Gülyan ile zaten pek az münasebetimiz vardı. Mardiros isminde birisi, Sabah Gülyan ile beni tanıştırmıştı. O şekilde görüştük.

Mardiros kimdir, ne iş yapar?

Kalas'ta hamallık yapar. Osmanlı vatandaşıdır.

Mardiros'u bu iş için neden kullanmadınız?

Sabah Gülyan, Mardiros'u istemedi.

İstanbul'da gerçekleştireceğiniz terör kime karşıydı?

Talat Bey'e.

Bu terörü kimler gerçekleştirecekti?

Benimle beraber olan iki kişi. Simbat ile Keşişoğlu.

Burada Talat Bey'i kim gösterecekti?

Karamaz gösterecekti.

---

[13] Romanya'nın Galati şehri.

[14] Gürcistan'ın, Kafkasya ve Bakû'ye petrol borusu ve tren hattı ile bağlı Karadeniz kıyısındaki liman kentidir. Yeşilköy ve Berlin Anlaşmalarıyla Kars ve Ardahan'la birlikte Rusya'ya bırakılan Batum, Brest-Litovsk Antlaşmasıyla tekrar geri alınmıştır. Mondros Ateşkes Anlaşmasının 15 nci maddesine göre 24 Aralık 1918'de İngilizler tarafından işgal edilmiştir. 7 Temmuz 1920'de Gürcüler tarafından işgal edilmiş, 11 Mart 1921'de Türk Ordusu Batum'a girmiş ancak 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşmasıyla yeniden Gürcistan'a bırakılmıştır. Ahmet Ender Gökdemir. *Cenûbî Garbî Kafkas Hükûmeti*, Ankara 1998, s. 9, 15, 19, 220 - 222.

[15] Ukrayna'nın Karadeniz kıyısında bir liman şehri.

Sen, daha önce verdiğin ifadede Sabah Gülyan'ın vereceği 80 liranın 40 lirasını Rus postasıyla aldığını söylemişsin. Halbuki burada Karamaz'dan aldığını söylüyorsun. Doğrusunu söyle?

450 Frank, Kalas'ta aldım. Geri kalanını, bir sefer 10 Osmanlı lirası, bir sefer de 3 Osmanlı lirası olarak burada aldım. Ayrıca 4 lira daha aldım.

Simbat ile Keşişoğlu kimden para alırlardı?

Onları ben idare ederken, ben veriyordum. Sonra karışmadım. Kimin verdiğini bilmiyorum.

Simbat ile Keşişoğlu'nu nerede buldun?

Odessa'da buldum. Sabah Gülyan, bana Simbat ile Keşişoğlu'nu Odessa'dan almamı söyledi. Ben de onları bulup, İstanbul'a gönderdim. Sabah Gülyan, Paris'e gittikten sonra yerini Karamaz'a bıraktı. Biz Karamaz'dan emir aldık. Arkadaşlarım İstanbul'a geldikten sonra ben de Köstence'ye gittim. Karamaz'ı bulup, adamları İstanbul'a gönderdiğimi söyledim. O da benim de İstanbul'a gitmemi söyledi. Ben de İstanbul'a geldim. Karamaz geldikten sonra da işten vazgeçtim.

Karamaz'ı vapurda kim karşıladı?

Benden 20 gün sonra Karamaz geldi. Balasanyan'ın yazıhanesindeyken, vapurun geliş saatini sorup beklemeye gitmiştim. Karamaz geldi ve doğruca Balasanyan'ın yazıhanesine gitti.

Bu terör nerede gerçekleştirilecekti?

Patrikhane veya Mebusan Meclisi önünde.

Balasanyan ile bu teröre dair neler konuştunuz?

Buna dair bir şey konuşmadık.

İfadeni imzala.

Okur yazar değilim, parmak basayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Sanık: Üsküdar Selamsız'da, Keresteci Samoil Sokak, 30 numaralı evde kiracı olarak oturan, Galata'da Roman Han 10 numaralı büroda Leon Balasanyan ile ortaklaşa komisyonculuk yapan Çemişgezekli,[16] Amerikan vatandaşı, 45 yaşında, Rupen kod adlı Minas oğlu Vahan Boyacıyan'ın ifadesidir. (11 Ağustos 1914)

Hangi örgüte mensupsun?

Sosyal Demokrat Hınçakyan Örgütüne mensubum.

Örgütteki görevin nedir?

Hiç görevim yoktur.

Karamaz'ı, Agop Hazaryan'ı, Simbat ve Keşişoğlu'nu tanıyor musun?

Karamaz'ı tanırım, ötekilerini tanımam. Karamaz'ı on, on beş seneden beri tanırım.

Sabah Gülyan ve Verastad'ı da tanıyor musun?

Onları da tanırım.

Bunlarla haberleşiyor musun?

Verastadla ara sıra mektuplaşırım. Sabah Gülyan ile mektuplaşmam.

Verastad ile şahsi olarak mı, yoksa örgüt işleriyle ilgili mi görüşüyorsun?

Verastad, örgüt işleriyle ilgili yazıyordu. Ben bunlara karşı olduğum için kulak asmazdım. Paris'te bulundukları için onlarla iş yapmak istemezdik. Yani onların siyasî düşüncelerine karşıydık.

Balasanyan'ın yazıhanesine kimler gelirdi?

Komisyoncu bürosu olduğundan, herkes gelirdi.

Agop Hazaryan, Simbat ve Keşişoğlu sizinle görüşmek için oraya gelmez miydiler?

İsimleri bilmem. Oraya çok adam gelir.

Hâlbuki sizin arkadaşınız olan Balasanyan, gerek Agop Hazaryan'ın ve gerekse Simbat ile Keşişoğlu'nun daima gelip sizinle görüştüklerini söylüyor.

Hayır, yalan.

Keşişoğlu da seni görmeye gittiğini özellikle söylüyor.

O benim ismimi bilebilir, ama ben kendisini tanımıyorum.

---

[16] Tunceli'ye bağlı ilçe.

Senin örgütteki kod adın Rupen Karabetyan mıdır?

Evet.

Bir de Hayk Minasyan var. Bu da senin ismin midir?

Hayır.

Bir numaralı mektupta ismi geçen Hrabet kimdir?

İzmit'te çuhacılık yapar. Hınçak Örgütüne mensuptur.

Mektupta yazılı olan gazeteleri, yerlerine niçin göndermediniz?

Onlara karşı olduğum için yollamadım.

Sana bu gazeteleri göndermiş miydi?

Evet, gönderirdi.

İçindekileri okur muydunuz?

Bazen okurdum.

Bu gazeteler neyi telkin ediyordu?

Türkiye'den ayrılmamak. Yani Ermenilerin Osmanlı'dan ayrılmamalarını; ancak Avrupa'nın kontrolü altında olmalarını istiyordu.

Büyük Ermenistan'dan amaç nedir?

Ağrı Dağı'na kadar olan topraklara büyük Ermenistan, ondan aşağıda bulunan topraklara da tarihte küçük Ermenistan adı verilmiştir.

Kiğı'da[17], Harput' ta örgüt teşkilatları var mıdır?

Vardır.

Siz İstanbul Örgütüne mensup olduğunuzu söylüyor ve Paris'teki kurulla aranızda bağ olmadığını beyan ediyorsunuz. Aranızda bir bağ olmadığını doğru kabul edersek, Anadolu'ya sokulacak gazeteye aracı olmamanız gerekir.

O, zorla gönderiyor. Ben hiçbir şey yapmadım.

Seni böyle zorlamaya ne hakkı var?

Kendisi ile okuldan tanışırız.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

[17] Bingöl'e bağlı ilçe.

Daha önce ifadesi alınan sanık Vahan Boyacıyan'ın görülen lüzum üzerine yeniden alınan ifadesidir. (12 Ağustos 1914)

İki numaralı genelge nedir?

Mektupta öyle söylüyor. Halbuki ben öyle bir şey almadım.

İki numaralı genelgede, Harputlu olduğu söylenen Mıgırdiç Yeretsyan Aziz kimdir?

Ben bunları tanımam.

Mektupta yeri belirlenen Simferopol'deki[18] adam kimdir?

Simferepol'de Rus uyruklu, manifaturacı Mihran'dır.

Mektupta ismi geçen ve bonoların bedelini verecek olan Yesail kimdir?

Bilmiyorum. Hasköy'de oturuyormuş.

İki numaralı mektupta "S başka bir yol ile hareket etti." diye yazılı. Bu "S" kimdir?

Sabah Gülyan olabilir.

"Bükreş'e gel. Ne Arzruni'ye, ne Vanik'e ve ne de Leon'a bir şey söyleme!" cümlesindeki şahıslar kimlerdir?

Arzruni, Agop Avadisyan'dır. Beyoğlu'nda oturur. Komisyoncu yanında çalışır. Vannik, sanıyorum Amerika'da Hukuk'ta öğrenciydi. Leon ise, benim ortağım Balasanyan'dır.

Yukarıda, bu genelgelerden hiç almadığınızı söylemiştiniz. Hâlbuki size gönderilen genelgelerden bir kısmının Hüseynik köyüne[19] gönderildiği ve onun da Taşnaksağanların[20] eline geçtiğini Verastad yazıyor.

Bana genelge gelmedi ve ben de göndermedim. Belki başkası göndermiştir.

Murat Zakaryan kimdir?

Tanımıyorum.

İstanbul merkezden Murat ve Zakaryan kimlerdir?

Murat, Hamparsum Boyacıyan'dır. Zakaryan ise Gedikpaşa Lisesi Müdürü Nerses Zakaryan'dır.

---

[18] Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyetinin başkenti. Eski adı Akmescit.

[19] Elazığ merkeze bağlı köy. 1968 yılı idari yapısına göre adı Ulukent.

[20] Taşnaksütyun Örgütüne üye olanlara verilen isim.

Siz Verastad'a yazdığınız mektupta bir meselenin çözümünü arzu ediyorsunuz. Bu mesele nedir?

Hiç aklıma gelmiyor. Şimdi aklıma geldi. Matbaa ve eşyalar benim üzerime kayıtlıydı. Bu eşyalardan bir kısmını herkesin alıp gitmiş olmasından dolayı, 50 lira borç vardı. Alacaklı, vekil oluşumdan dolayı beni yakaladı. İşte, bu meselenin çözümünü istiyorum.

Verastad, size yazdığı mektupta, bu meselelerin pek basit olduğunu ve aranızdaki uyuşmazlığın böyle basit meselelerden oluştuğunu şöyle yazıyor: "Değirmeni sel götürmüş, değirmenci de çekicini arıyormuş.", sözündeki gibi "Siz de çekicinizi arıyorsunuz" diyor ve esasta sizinle ortak olduğunu gösteriyor. Bundan dolayı önceden verdiğiniz ifadenizde, İstanbul merkezde genel merkeze karşı üyeler arasında göstermek istediğiniz durumunuz çürütülmüş olmaz mı?

Hayır kabul etmiyorum.

Aramyan kimdir?

Babıali Caddesi'nde, Meserret Oteli bitişiğindeki matbaacı Aramyan'dır.

Mektupta ismi geçen Zafaven kimdir?

Böyle birisini tanımıyorum.

"İstanbul'da bir vekil belgesiyle oturmanın ne önemi vardır!" diye yazılı Ne zaman vekil oldunuz?

Verastad, bana, her zaman vekil diye yazıyordu. Hâlbuki örgüt böyle bir şey yazmadı. Ben de kabul etmedim.

Bu mektupta "Eğer yapamayacaksan komisyoncu ol. Başkasını tayin ederiz." diye sizden izin ve cevap istiyor. Siz bu isteğe cevap verdiniz mi?

Ben yapamam, diye cevap verdim.

Sizin vekillikten düşürüldüğünüze dair 20 Haziran tarihli mektuptan sonra, 30 Temmuz tarihinde size gelen mektupta hâlâ sizi bazı görevlerle ilgili kılıyorlar. Yukarıdaki ifadenize göre, istifa etmiş olsaydınız, size bir görev yüklememeleri gerekmez miydi?

Ben istemediğim halde, kendisi durmadan yazıyor.

Dört numaralı mektupta geçen Kegam kimdir?

Yukarıda ismi geçen Vanik.

Kalfayan kimdir?

Tanımıyorum.

Altı numaralı mektuptaki Simon veyahut Leymon kimdir?

Mektubun aslını görmeden söylemem mümkün değil.

Altı numaralı mektupta ismi geçen Aso kimdir?

Bir sene önce İstanbul'daydı. Şimdi Van'dadır. Burada gazete muhabiriydi. Van'da da gazete muhabirliği yapıyor.

500 ruble gönderen Simon'u tanımadığınızı söylüyorsunuz. Hâlbuki bildiğiniz gibi bunun hesabını da yapmışsınız. Siz de bu 500 rublenin hangi hesaba dahil edilmesiyle ilgili olarak Verastad'a açıklamalarda bulunuyorsunuz.

Bu adam Simon değil Amon'dur. Rusya'dadır.

Zafaven'i tanımadığınızı yukarıda söylediniz. Hâlbuki on numaralı mektupta, sizin bu adam hakkında Verastad'dan istediğiniz açıklamaya karşılık, o da "Bu konuda bilgim yoktur. Bu Sabah Gülyan'ın işlerinden biridir." diyor. Siz de bu adamı tanıyorsunuz ki Verastad'a "Bu adam kimdir?" diye yazmışsınız?

Şimdi hatırladım. Benden Zafaven'i, Verastad sormuştu. Ben de Zakaryan Efendi'ye sordum, "Hafiyelik yapar." cevabını verdi. Ben de bunun üzerine Verastad'a o şekilde yazdım.

On bir numaralı mektupta ismi geçen Sako kimdir?

Buradadır, fakat Rusyalıdır. Ne iş yaptığını bilmem. Kendisiyle hiç görüşmedim.

On iki numaralı mektupta ismi geçen Vahan kimdir?

Tanımıyorum.

Siz, Rusya'da bir iş yapmak üzere, genel merkezden bir emir aldınız mı?

Evet aldım. Fakat onların gösterdiği işi yapmadım.

O halde bu vekâletnameyi kabul edip elinizde sakladınız mı veya kabul etmeyip de iade mi ettiniz?

Kabul etmedim. Geri yollayacaktım.

Bu belgenin tarihi 11 Mart olduğuna göre aradan dört ay geçmiş. Ne zaman gönderecektiniz?

Unutmuşum.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Sanık: Beyoğlu Tarlabaşı'nda 121 numarada otururken oradan ayrılarak Beyoğlu Balıkpazarı civarında bir odada ikamet eden, Odessa'da terzilik yaptığını söyleyen, Osmanlı uyruğundan, Bitlisli, 24 yaşında, Vartan oğlu Simbat Kılıçyan'ın ifadesidir. (13 Ağustos 1914)

Hangi örgüte mensupsun?

Hiçbir örgüte dahil değilim.

İstanbul'a kiminle beraber ve niçin geldin?

İstanbul'a Keşişoğlu Minas ile birlikte, çalışmak için geldim.

İstanbul'a geldiğinde hangi otelde kaldın?

Asya Oteli'nde kaldım.

İstanbul'da kimlerle görüştün?

Mahmutpaşa yokuşu başında, seyyar olarak taklit yüzük vesaire satan Armenak ile aynı işle uğraşan ve şu anda İstanbul'dan ayrılmış olan Bitlisli Keğyaz(?) ile görüştüm.

Leon Balasanyan'ı tanıyor musun?

Tanırım. Bir iki defa görüşmeye gittim.

Sen kendin mi gittin, yoksa o mu seni çağırdı?

İkimiz birlikte gittik, Kapril'in oğlu Minas'ın işi vardı, ben de beraber gittim.

Balasanyan'ı sen mi tanıyordun, yoksa Minas mı tanıyordu?

Ben tanımıyorum. O giderken ben de beraber gittim.

Orada Balasanyan ile ne konuştunuz?

Minas, iş istedi.

Balasanyan'ın yanında kimler vardı.

Bir iki kişi vardı. Onları tanımıyorum.

İstanbul'a hangi vapurla geldin?

Rus vapuruyla geldim.

Rupen Karabetyan'ı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

Vahan Boyacıyan'ı tanıyor musun?

Tanımam.

Hayk Minasyan'ı tanıyor musun?

Tanımam

Karamaz'ı tanıyor musun?

Tanımam

İstanbul'a çalışmak için geldiğini ve Minas ile birlikte iş aramak üzere Balasanyan'ın yazıhanesine gittiğini söylüyorsun. İş aramak için daha kimlere başvurdun?

Bosfiyan(?) Hanı'nda terzi Samson'a söyledim. Mahmutpaşa yokuşu başında bir handaki terziye gittim. O terziyi de bana, Aram tavsiye etmişti. Yine Bosfiyan(?) Hanı'nda Bitlisli Arşak'a da bana bir iş bulmasını söylemiştim.

Agop Hazaryan'ı tanıyor musun?

Üç dört ay önce tanıştım.

O, seninle Odessa'da ne görüştü?

Bana "İstanbul'a gideceğin zaman, belki ben de İstanbul'a gelirim" dedi. Başka bir şey teklif etmedi.

Evrakın arasında çıkan bir numaralı kartpostaldaki adres kime aittir?

Bedros Basmacıyan'a aittir.

Bedros Basmacıyan kimdir?

Kartın üzerinde yazılmış ifadeye bakılırsa Hacımahmut Hanı'nda bulunan, Arzuman Bedros Basmacıyan'mış.

Agop Hazaryan'ı İstanbul'dayken gördün mü?

İskelede Minas ile gezerken Agop'a rastladık. O gece Asya Oteli'ne gittik. Daha sonra birkaç defa görüştük.

Daha sonra nerelerde görüştünüz?

Beyoğlu Balıkpazarı'nda kahvelerde görüştüm.

İstanbul'da kaç gün kaldın?

Geldikten sonra, bir buçuk ay kaldım.

Tutuklandığın zaman üzerinde para var mıydı?

17 kuruş vardı.

İstanbul'da daha ne kadar kalacaktın?

Para bulup İstanbul'dan gidecektim.

Kimlerden para istedin?

Hemşehrilerimden. Bosfiyan(?) Hanı'nda Armenak Nacaryan ve Dikranyan Hanı'nda Vağyak Karabetyan ile görüştüm. Para istemiştim, ancak daha da isteyecektim. Yalnız Bosfiyan(?) Hanı'nda Armenak Vartanyan isminde bir satıcı var. Ondan on mecidiye almıştım.

Agop Hazaryan'ın oturduğu evi biliyor musun? O evi Agop'a kim tuttu?

Evi biliyorum. Beyoğlu'nda Taksim'in alt tarafında. Kimin tuttuğunu bilmiyorum.

O eve Agop'u görmeye gittin mi?

Ben tek başıma iki defa gittim.

Karamaz'ı, Balasanyan'ın yazıhanesinde gördün mü?

Hayır görmedim.

Sizin, hükûmet ileri gelenlerine suikast yapmak üzere Odessa'dan Agop Hazaryan ve Karamaz aracılığıyla İstanbul'a sevk olunduğunuz ve amacınızı gerçekleştiremeden yakalandığınız iddia olunuyor. Önceki ifadenizde itirafınız ve Agop Hazaryan'a vapurdan çıkarken rastladım demenize rağmen beklemeniz, Karamaz'ı kesinlikle tanımadığınızı söylediğiniz halde Balasanyan'ın yazıhanesinde kendisi ile görüştüğünüze dair şahitlerin ifadeleri, sizin bu amaçla buraya geldiğinizi doğruluyor ve ispat ediyor. Ne diyeceksiniz?

Ben böyle bir şey için İstanbul'a gelmedim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Sanık: Beyoğlu Tarlabaşı'nda 121 numarada ikamet eden, Odessa'da ırgatlık yapan, Osmanlı uyruğundan 34 yaşında, Giresunlu, Minas Kapril Keşişoğlu'nun ifadesidir. (13 Ağustos 1914)

İstanbul'a nereden geldin?

Rusya'dan geldim.

Kiminle geldin?

Agop Hazaryan getirdi.

Beraber mi geldiniz?

Hayır.

Kiminle geldin?

Simbat ile birlikte geldim.

Agop seni İstanbul'a niçin gönderdi?

İstanbul'da kahvehane açıyormuş. Ben de yanında çalışacaktım.

İstanbul'da hangi otelde kaldın?

Asya Oteli'nde. Simbat ile birlikte kaldım.

Agop Hazaryan'ı ne zaman buldun?

On gün sonra geldi. Biz zaten kendisinin İstanbul'a gelmesini bekliyorduk. Rıhtımda Simbat ile bekledik. Vapur geldi, yanaştı. Biz de kendisini alıp Asya Oteli'ne götürdük.

Agop Hazaryan ne zaman ayrı bir odaya çıktı?

Ertesi günü Taksim'de bir oda tuttu. Biz de Tarlabaşı'nda ayrı bir oda tuttuk. Her gün Beyoğlu Balıkpazarı'ndaki kahvehanede buluşuyorduk.

Niçin ayrı oda tuttunuz?

Orada üç kişi için yer yoktu.

İstanbul'da sürekli nerelere gider ve kimlerle görüşürdün?

Kimseyle görüşmedim.

Balsanyan'ın yazıhanesini bilmez misin? Kendisiyle görüşmedin mi?

Bir kere gittim ve görüştüm.

Rupen Karabetyan ile görüştün mü?

Hayır görüşmedim.

Karamaz'ı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

İfadeni imzala.

Okur yazarlığım, mührüm yok. Parmak basayım.

---------- ---- ----

Rusya uyruklu, Şişli'de Leon Balasanyan'ın evinde ikamet eden, Kafkasyalı, 55 yaşında, Mateos Karamazyan Serkisyan'ın ifadesidir. (13 Ağustos 1914)

Seni niçin yakaladılar?

Güya ben inkılâp yapacakmışım. Onun için beni yakaladılar.

Tutuklandığından beri İstanbul'da mı bulunuyorsun?

Tahminen iki aydır İstanbul'da bulunuyorum.

İstanbul'a niçin geldin?

Bizim Hınçak Partisinin konferansı vardı. O nedenle İstanbul'a geldim.

İstanbul'da kimlerle görüştün?

Vahan Boyacıyan, Doktor Benene, eski milletvekili Hamparsum Boyacıyan, Agop Arzruni. Başkalarıyla da görüştümse de isimlerini hatırlamıyorum.

Agop Hazaryan'ı tanıyor musun?

Kendisini Murat adıyla tanırım.

Kendisiyle görüştün mü?

Bir defa Beyoğlu'nda yolda, bir defa da Balasanyan'ın evinde gördüm. Üçüncü kez nerede gördüğümü bilmiyorum.

Buraya, nereden geldin?

Paris'ten, Köstence yoluyla geldim.

Seni buraya kim gönderdi?

Hınçakyanların merkez yönetim kurulu, yani Paris Örgütü mensuplarındanım. Beni buraya örgüt gönderdi.

Burada ne yapacaktın?

Buradaki kongreye gelmiştim.

Mısır'a gittin mi? Ne zaman gittin?

Paris'ten Mısır'a, Mısır'dan Trieste[21] oradan Köstence yoluyla buraya geldim.

Mısır'da ne iş yaptın?

Ben üye olmadan önce, arkadaşlar İtilâf Partisiyle[22] birleşip başa geçmek istemişler. Ben onlara herhangi bir yerde İtilâf Partisine mensup kimse yoktur dedim. Onlar, Mısır'da vardır dediler. Ben de onun için oraya gittim, kimseyi göremedim.

---

[21] İtalya'nın Adriyatik Denizi kıyısında liman kenti.

[22] Hürriyet ve İtilaf Partisi: 21 Kasım 1911 tarihinde İsmail Hakkı Paşa, Dr. Dagavaryan, Mustafa Sabri Efendi, Abdülhamit Zöhravi Efendi, Volçetrinli Hasan Bey, Dr. Rıza Nur, Damat Ferit, Fuat Paşa, Süleyman Paşa, Sadık Bey ve Tahir Hayrettin Bey tarafından İstanbul'da kurulmuştur. İkinci Meşrutiyetin en büyük ve en güçlü muhalefet partisi olmuştur. *Türkiye'de Siyasal Partiler*; s. 294- 343.

Mısır'dan doğruca İstanbul'a gelmeyip de niçin Trieste ve Köstence yoluyla geldin?

Bükreş'te Verastad ile buluşup, Mısır yolculuğum hakkında bilgi vermek için, oraya gittim.

Mısır'da kimlerle görüşecektin?

Sadık Bey'in[23] ismini verdiler.

Siz, Paris'ten Osmanlı Devleti'ne bir takım genelgeler gönderdiniz mi?

Gönderdik. Fakat ben göndermedim. Arkadaşlar göndermişler.

Arşavir Sahakyan kimdir?

Mısır'daki arkadaşlarımızdanmış. Fakat ben kendisini tanımıyorum. Hafiye olmuş diyorlar.

Sana Tekirdağlı Hamparsum Kirkor derler mi?

Hayır, demezler.

Senin çantanda bu isimde bir Osmanlı belgesi var. Bu belge kime aitti?

Bu, bizim Paris merkezinin gazetesindeki dizgicidir.

Çantanda yazılı isimler kimler? Niçin yazdın?

Bunlar, illerdeki örgüt işlerine bakacak ve mektuplaşılacak kişilerdi.

Örgütün asıl merkezi nerededir?

Paris'te.

Sen Agop Hazaryan'a para verdin mi? Verdiysen niçin verdin?

Rusya'ya gitmek için verdim.

Agop Hazaryan buraya niçin gelmiş?

Ben henüz merkez yönetim kurulu üyesi değilken, Sabah Gülyan, "İstanbul'a git. Sana iş vereceğim." demişti. Ben de gelip Agop Hazaryan'a para verdim. Onu iade etmek istedim.

Sabah Gülyan'ın kendisine teklif ettiği iş nasıl bir işmiş?

Sabah Gülyan ile Mısır'daki Sahakyan arasında düşmanlık varmış. Önce bunun hafiye olduğunu söylemişlerdi. Mısır'a gittiğim zaman

---

[23] Sadık Bey (1860 - 1941): İstanbul'da doğan Sadık Bey, 1882'de Harbiye'yi bitirdi. Manastır Süvari Alayı Komutanlığı görevindeyken, İttihat ve Terakki Cemiyetinin Manastır Şubesini yönetti. Debre Mutasarrıflığı ve Harbiye Nezareti Süvari Dairesi İkinci başkanlığını yaptı. Hürriyet ve İtilaf Partisi kurucularındandır. 22 Ocak 1913'teki Babıali baskınından sonra yurt dışına kaçtı. Mütarekeden sonra İstanbul'a döndü. Yüzellilikler listesine alınarak 1924'te tekrar yurt dışına çıkmak zorunda kaldı. Romanya'da 22 yıl sürgün hayatı yaşadı. 1940 yılında yurda dönmesine izin verildi. Romanya'dan İstanbul'a döndüğü gün 4 Şubat 1941'de öldü. Ali Birinci; *Hürriyet ve İtilaf Fırkası II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar,* Dergâh Yay.,İstanbul, 1990. s.243.

bunun, özellikle Sabah Gülyan ile olan düşmanlığından dolayı hafiyelik sözünü çıkardığını anladım. Sabah Gülyan, vaktiyle Agop Hazaryan'a İstanbul'a gidip emrini beklemesini yazmış. Ben, İstanbul'a geldiğimde, Sahakyan işinin şahsî olduğunu anladım ve Agop'a "Burada iş yok. Git." dedim. Güya Sabah Gülyan, Sahakyan'ı öldürtecekmiş.

Sen Sahakyan'ın hafiyeliğinden memnun musun?

Asla memnun değilim. Hiçbir hafiyeden de hoşlanmam.

Sizin örgütünüz gizli birtakım işler mi yapıyordu?

Gizli işler yapmıyordu.

O halde sizin örgüt gizli birtakım emeller taşıyormuş ki hükûmete ihbar edebilecek bazı kişileri ortadan kaldırmak istemişsiniz. Sizin hafiyelerden memnun olmadığınıza ve Sahakyan işi için Mısır'a kadar zahmete katlanmanıza bakılırsa, bu meselede Sabah Gülyan ile aynı kanaattesiniz. Ne diyeceksiniz?

Ben, hafiye diye, insana iftira eden kötüleri kastettim.

Agop Hazaryan'a kaç para verdin? Nerelerde verdin?

8, 10 lira para verdim. Taksit taksit verdiğim için, nerelerde verdiğimi hatırlamıyorum.

İstanbul'a gelmeden önce Agop Hazayaryan'ı gördün mü?

Görmedim.

Agop Hazaryan senin bindiğin vapuru beklemeye gelmedi mi?

Hayır, gelmedi.

Rupen Karabetyan'ı tanıyor musun?

Tanıyorum.

Kendisini nerelerde gördün?

Balasanyan'ın yazıhanesinde gördüm.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu Tarlabaşı'nda 30 numaralı evde ikamet eden 31 yaşında, Doktor Bedros Torosyan'ın ifadesidir. (15 Ağustos 1914)

Hangi örgüte mensupsunuz?

Hınçakyan Örgütüne mensuptum. İki yıl önce istifa ettim.

Şu anda örgüt işlerine bakıyor musunuz?

Bakmıyorum.

Köstence Kongresi'ne katıldınız mı? Katılmadıysanız bir vekil atadınız mı?

Vahak, Köstence'ye gidiyordu. Benden görüşümü sordu. Ben, Sabah Gülyan, Verastad ve Karamaz örgütte bulundukça, görüş bildirmem. Cemaat ile işim yoktur, dedim.

Bu Vahak denilen adam kimdir?

Tanımıyorum.

Bu Vahak denilen adam, sokakta köşe başlarında bekleyip Köstence Kongresi hakkında görüş mü topluyordu?

Bu adam yerel şubelerden seçilmiş bir vekildi. Benim önceden örgüte mensup olduğumu, istifa ettiğimi bildiği halde bana başvurmuştur.

Sabah Gülyan, Verastad ve Karamaz olmasa, bu adama oyunu verecek miydin?

Oyumu vermeyecektim. Çünkü kendisini tanımıyorum.

Kendisine kimliğini sormadın mı?

Sormadım.

Karamaz'ı ve Agop Hazaryan'ı tanıyor musun?

Ne Agop Hazaryan'ı ne de Karamaz'ı tanırım. Yalnız Karamaz'ın ismini işittim. Van'da propaganda yaparmış.

O halde, Karamaz'la ne görüştün, ne de kendisini gördün?

Hayır, görüşmedim ve görmedim.

Son Balkan Savaşının ilânından önce mi, yoksa sonra mı istifa ettiniz?

Birkaç gün önce istifa ettim.

Bir numaralı tezkere neye ait?

Bana, Paris merkezinden vekâletname için yazılmış bir yazıdır. Beni vekil tayin edeceklerdi, kabul etmedim. Hatta gönderdikleri belgeyi de iade ettim. Sonra benim yerime Rupen Karabetyan'ı vekil tayin ettiler.

Siz nerenin vekili olacaktınız?

İstanbul vekili olacaktım. Yani Paris merkezinin İstanbul Şubesinin delegesi olacaktım.

İki numaralı mektup kime ait?

Bunu şimdi görüyorum. Güya benim vekilliği kabul ettiğimi yazıyor.

Üç numaralı mektup kime ait?

Bunda da güya benim vekilliği kabul ettiğim yazılı.

Bu sefer İstanbul'da kongre yapılacak mıydı?

Evet, yapılacak. Zakaryan ve Hamparsum Boyacıyan'dan işittiğimi zannediyorum.

Karamaz, genel merkezden İstanbul'a geldiği zaman kendisiyle görüşmedin mi?

Hayır.

Karamaz yalan mı söylüyor?

Yalan söylüyor. Çünkü ben onlara karşıyım.

Balasanyan'ı tanır mısın? Yazıhanesine gider misin?

Tanırım. Yazıhanesine gitmem. Bir kere dokuz ay önce kızı hastalanmıştı, evine gittim. Kendisi iki yıl önce kulüpte idi. Oradan tanırım.

Kalfayan kimdir?

Ermeni Bankası'nda çalıştığını duydum.

Zamanında siz İtilâf Partisiyle birleştiniz mi?

Bizden önceki üyeler birleşmişler.

Siz partide ne kadar zaman bulundunuz?

İki sene.

Üyelikte ne kadar bulundun?

Bir ay kadar bulundum. Hatta, "Benene Torosyan üyelikten istifa etmiştir." diye İstanbul Şubesi genelge yayınladı. İsterseniz o genelgeyi buldurabiliriz.

Sizde yakalanan evrak ve belgeleri tanımadığınızı inatla ortaya sürüyorsunuz. Aksine, bu adamlarla görüşmüş olduğunuz kanıtlanmış olduğuna göre, sizin bu genelge ile partiden istifa etmenize rağmen, genel merkez üyeleriyle fikir birliği içinde olduğunuz anlaşılıyor. Sizin hakkınızda yazıldığını açıkladığınız bu genelgenin, genel merkeze karşı gelenler tarafından yayıldığı anlaşılıyor, ne diyeceksin?

Bu adamlar, o zaman buradaydılar. Ben, Sabah Gülyan ve Verastad'a karşı olduğum için istifamı verdim.

Vahan kimdir? Nerededir?

Kendisi propaganda yapar. Sivaslıdır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Doktor Benene Torosyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (15 Ağustos 1914)

Paris genel merkeziyle İstanbul Şubesi mensupları ve üyeleri arasındaki anlaşmazlık neden ileri geliyor?

Makine ve gazete meselesidir. Bunun dışında başka bir şey bilmiyorum.

O halde aranızda fikren siyasî bir zıtlık yok. Yalnız kişisel birtakım düşüncelerde uyuşmazlık var değil mi?

Evet, efendim.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Kozan[24] eski milletvekili ve Hınçakyan Örgütü İstanbul üyelerinden, Beyoğlu-Feridiye, Karga Sokak, 9 numaralı apartmanda ikamet eden, 50 yaşlarında, Agop oğlu Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin ifadesidir. (16 Ağustos 1914)

Geçen sene Köstence'de bir kongre düzenlediniz mi?

Evet, düzenlemiştik.

[24] Adana'ya bağlı ilçe.

Oraya, delege olarak kimi gönderdiniz?

İstanbul teşkilatından hiçbir kimse gitmemiştir.

Taşra şubelerinden kimler gitmiştir?

Bilmiyorum. Van ve Bafra[25] merkezlerinin katıldığını duydum. Van'dan Doktor Benene gitmiş, Bafra'dan gideni ise bilmiyorum.

Sabah Gülyan'ı tanır mısınız? Son zamanlarda, İstanbul'da kimlerin yardımıyla ve ne gibi ihtilal teşebbüsleri arayışında bulunacakmış?

Tanımıyorum. Diğer konuyu bilmiyorum. Yalnız bizim teşkilat üyesi, Çakmakçılar yokuşunda Sebuh Hanı'nda tüccar Tomacyan'ın bana söylediğine göre, ona da önceden ahbabı olan Arşavir Sahakyan söylemiş, Sabah Gülyan, Paris'te Şerif Paşa[26] ile anlaşmış ve bir miktar para almış. Burada hükûmete karşı bazı girişimlerde bulunacakmış.

Arşavir Sahakyan kimdir?

Hınçakyan Örgütünden uzaklaştırılmıştır.

Hınçakyan Örgütünden neden uzaklaştırılmıştır?

Bilmiyorum. Olay önceden olduğundan, ben sadece duydum.

Verastad'ı tanıyor musun? İhtilal yapmaktaki amaçlarını anlatmak veya bazı bilgiler vermek üzere önceden bir adam gönderdi mi?

Hayır, gelmedi.

Bu konulara dair, doğrudan doğruya kimse size başvurmadı mı?

Hayır.

Hâlbuki birisi gelip size İstanbul'da yapılacak işleri, yani ihtilali söylemiş ve siz de güya ona öğüt vermişsiniz.

Hayır, öyle bir şey olmadı.

Karamazyan'ı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

Bu adam, Paris'ten size bilgi getirdi mi?

Kendisini bir kere Galata'da gördüm. Tahminen bir ay kadar oluyor. Durup konuşmadım. Hatta selam bile vermedim.

---

[25] Samsun'a bağlı ilçe.

[26] Şerif Paşa (1865-1944): Paris'te Saint Cry'da öğrenim görmüştür. Stockholm büyükelçiliği yapmış, elçiliği döneminde Jön Türkleri desteklemiş ve Meşrutiyetten sonra İttihat ve Terakkinin Pangaltı Şubesi başkanlığına getirilmiştir. Londra büyükelçisi olma isteği İttihatçılar tarafından kabul edilmeyince İttihat ve Terakki'ye cephe alarak yeni bir muhalefet hareketi başlatmak istemiştir. Paris'te 1909 yılı sonlarında Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye Partisini kurmuştur. İttihat ve Terakki'ye muhalif olan parti 1913 yılına kadar varlığını sürdürmüş Babıali olayından sonra Paris'e kaçan Hürriyet ve İtilafçılarla birleşmiş, Hürriyet ve İtilaf Partisinin başkanı olmuştur. *Türkiye'de Siyasal Partiler*; s. 252-258.

Tam tersi, sizin ifadenize karşılık olarak kendisiyle görüştüğünüz, bizce kesin. Ne diyeceksiniz?

Görüşmedim.

Bu sefer, İstanbul'da kongre yapılacak mıydı?

Yapmaktayız ve yapacaktık.

Partinin merkezi neresidir?

İki merkezi vardır. Biri Türkiye'deki işlere bakar, o İstanbul'dadır. Diğeri dış işlerine bakar. O da Paris'teydi. Şimdi nerededir bilmiyorum.

İki merkezli parti olamaz. Bir partinin bir merkezi olur. Sizin neden iki merkeziniz var?

Meşrutiyetin ilânından sonra, biz meşruluğu kabul ederek İstanbul'da ve Türkiye'de şubelerimizi açtık. Merkez olarak İstanbul'u seçtik. Fakat taşralarda, Rusya'da, Romanya'da, Fransa'da, Amerika'da, Mısır'da şubelerimizi idare eden dış merkezdir ve Paris'e bağlıdır. Onlar bizim meşruiyetimize karışmazlardı. Yani Türkiye'nin iç kanunlarına karışmazlardı.

Parti ve programlar ne demektir?

Siyasî fikre sahip kimseler birleşir bir parti kurarlar. Kendi programlarını da ona göre düzenlerler. Biz de programımızı hükûmete takdim ettik yani bir kısım halkın hürriyeti kısıtlanmış, diğerlerinin ki çok artırılmıştır. Bunlar ayrı ayrı parti kurarlar.

Bu memlekette Meşrutiyet ilân edilmiş, partilerin kurulmasına izin verilmiştir. Elbette her memleketin kendine has kanunları vardır. Rusya gibi hürriyeti sınırlanmış bir devletle, Fransa gibi hürriyete daha fazla izin vermiş ve bu nedenle yönetim şekilleri değişik birçok devletteki Hınçakyan örgütleri yalnız bir merkeze bağlı olabiliyordu. Ancak Türkiye dahilinde yaşayanlar neden ayrı merkeze bağlı oluyorlar. En son söylediğiniz sebepten hürriyetin yayılması ve kısılması partileri çoğaltırsa neden yine Hınçakyan ismi altında bir partidir diyebiliyorsunuz?

Sosyal Demokrat temeldeyiz. Yalnız her memlekette amaca ulaşmak için izlenen yol başkadır.

Yukarıdaki soruya cevap veriniz. Yani yabancı memleketlerin hepsinde toplam bir merkez oluyor da Türkiye'de neden ayrı bulunuyor?

Evet, Paris genel merkezdir. Yalnız diğer memleketlerdeki şubelere, bazı yetkiler vermiştir. Örneğin bir şey genel merkezden emredilince, biz onu kabul edip etmemekte serbestiz.

Paris genel merkezinin bu seferki girişimlerini tabii ki siz biliyorsunuzdur. Onların bu ihtilal peşindeki amaçlarına siz şimdi temelde ortak mısınız?

Bu girişimleri üzerine, bizim, onlarla ilişkimiz kesilmiştir. Ama fikrimize aykırıdır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Hamparsum Boyacıyan.

(İmza)

---------- ---- ----------

Gedikpaşa Ermeni Mektebi Müdürü 32 yaşında Parseh oğlu Nerses Zakaryan'ın ifadesidir. (16 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisine mensubum.

Yakınlarda Sabah Gülyan tarafından Paris'ten gönderilen şahsı gördünüz mü?

Hayır görmedim.

Geçen sene Köstence'de kongre yapılmış. Oraya kimler delege tayin edildi?

Yapılan kongre değildir. Sabah Gülyan'ın düzenlediği özel bir toplantıdır. Doktor Benene'nin gittiğini duydum. O kongre sonucunda bir rapor hazırlanmış. Raporda Doktor Benene'nin imzası vardı, oradan biliyorum.

İllerden kimlerin gittiğini biliyor musun?

Bilmiyorum.

Paris merkezinin İstanbul'da bir ihtilal hazırladığını duydunuz mu?

Duydum. Arşavir Sahakyan, Samoil Tomacyan'a Sabah Gülyan'ın bir ihtilal hazırlamakta olduğunu söylemiş.

Genel merkezden size veya illere genelgeler gelmiş miydi?

Hayır gelmezdi. Yani bizim merkeze gelmezdi. İllere geldi mi bilmem.

Sabah Gülyan bir kere Paris'ten buraya delege tayin edilmiş. Bu konudaki bilginiz nedir?

Köstence Kongresi'nden sonra, Sabah Gülyan'ı delege tayin etmişler. Bunu Sabah Gülyan söyledi. Ben, "Bunlar Sabah Gülyan'ın dolaplarıdır." dedim. O da bu düşüncesinden vazgeçerek kendisine gönderilen emirnameyi iade etmiş.

Sabah Gülyan ile aranızdaki anlaşmazlık nereden ileri geliyordu?

Sabah Gülyan kendisine başkan süsü veriyor, kanun tanımıyordu. Taşra şubelerinden para alıyor, yönetim kurullarının haberi olmaksızın emirler veriyordu. Biz de şubelere, onu dinlememeleri için telgraf çekerek uyarıda bulunduk.

Demek aranızdaki anlaşmazlık kişisel ve yönetim işlerine aitmiş. Siyasî düşünce ve görüşte hemfikirsiniz değil mi?

Kendisi hiçbir şeye itaat etmedi. Programımıza itaat etmeyen kimsenin siyasî düşüncelerine de karşıydım.

Sabah Gülyan, Şerif'ten para almış. Buna dair bir bilginiz var mı?

Arşavir Sahakyan, Tomacyan'a söylemiş. Ben de Tomacyan'dan işittim.

Daha önce "Boyacıyan'dan işittim." demişsiniz?

Evet, Boyacıyan'dan işittim. Yani Hamparsum Boyacıyan'dan işittim. O da Tomacyan'dan işitmiş.

Sizin İstanbul Şubesini oluşturan üyeler kimlerdir?

Hamparsum Boyacıyan, ben Nerses Zakaryan, Tomacyan da adaydır. Celalyan istifa etti.

Paris'ten ihtilal çıkarmak üzere yurda gelenler kimlerle görüştüler?

Bilmiyorum.

Tatul size ne gibi bilgiler verdi?

Tatul bana, "Sabah Gülyan bir iki kişi göndermiş. Burada ihtilal ve gösteri yapacaklarmış." dedi.

Tatul kimdir?

Kumkapı'da ayakkabıcıdır.

Bu adamlar Boyacıyan ile görüşmüşler mi?

Boyacıyan "Bana bir adam gelerek, bize, Sabah Gülyan gösteri için emirler vermek istiyor. Sizin açıklamalarınızı almak istiyorum. Boyacıyan bir şantajcıdır. Bir ilişkimiz kalmamıştır. Ona uymayın!" diye söyledi.

Sabah Gülyan tarafından İstanbul'da bir ihtilal çıkarılacağına dair çeşitli kaynaklardan haber aldıktan sonra, bunu önlemenin çaresini bulmak için teşebbüste bulunmakla beraber, Hınçakyan Örgütü adına da bir leke getirmemek ve hükûmete sadakatinizi göstermek üzere bu konuda hükûmet memurlarına hangi bilginizle uyarıda bulundunuz?

Biz blöf zannettik. Araştırılması için arkadaşları uyarıyorduk.

Karamaz'a İstanbul'da rastladınız mı?

Evet bir kere rastladım. Patrikhane genel meclisinden çıkarken, bahçede rastladım. Selam vermedim ve görüşmedim.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Sirkeci'de Kazasker Hanı'nda terzi, Galata Kaledibi'nde Makri Sokak, 32 numaralı evde ikamet eden, 46 yaşında, Ohannes Tanelyan oğlu İstefan'ın ifadesidir. (17 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Şimdi hiçbir partiye mensup değilim. Bundan on yedi sene önce Hınçak Partisine üyeyken, daha o zamanlar istifa etmiştim.

Hınçak Örgütü mensuplarından kimleri tanırsınız?

Hamparsum Boyacıyan yani Murat, Arzruni ile iyi görüşürüm ve birçoklarını da tanırım.

Hınçaklardan bazıları İstanbul'da bir suikast yapacaklarmış. Buna dair ne biliyorsunuz?

Bir gün Beyoğlu'nda gizli polislerden Karabet Efendi'ye rastladım. Karabet Efendi bana bir suikastın hazırlandığını söyledi. Arzruni'yi görmek istediğini söyledi. Ben de Arzruni'ye haber verdim. Bu bilgileri aktardım. O da bana, "Ben de öğrendim. Ancak, daha sonra duydum ki defolup gitmişler." dedi. Karabet Efendi'ye bilgi verecektim, fakat işlerimin çokluğundan ve zaten Arzruni'nin "Defoldular. Gittiler." sözüne güvenerek işi ihmal ettim. Mesele bitti zannettim.

Karamaz'ı tanıyor musun?

Tanırım. Bu sefer geldiğinde, iş yerime geldi. Yarım saat kadar oturdu gitti.

Konuşmanız neye dairdi?

Siyasete dair hiçbir söz cereyan etmedi.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu Sakızağacı'nda 51 numaralı evde ikamet eden Doktor Kirkor Celalyan Efendi'nin ifadesidir. (18 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisinin Türkiye Şubesinin İstanbul üyelerindendim. Yedi ay önce, hastalığımdan dolayı çekildim.

Bu suikast hakkında bizi aydınlatınız.

Benim hiç haberim yoktur.

Siz önceden partide bulunduğunuz zaman, arkadaşlarınızla olagelen tanışıklığa dayanarak, yine ara sıra parti işlerine dair bilgilenmez miydiniz?

Sabah Gülyan'ı sevmezdim. Ara sıra onun aleyhinde konuşurdum.

O halde meseleyi sona erdirmek yetkisi Sabah Gülyan'dadır. Bu konuda onun girişimlerine ve işlerine dair bir bilgi elde edemediniz mi?

Hayır, efendim.

Hınçakyan Partisinin kaç merkezi vardır?

Türkiye, Kafkasya ve Avrupa merkezleri olmak üzere üç merkezden ibarettir.

Bunların hepsi Paris merkezine mi bağlıdır?

Evet, efendim.

Paris'teki başkan ve üyeler nasıl seçilirler?

İki senede bir Kafkasya'dan, Türkiye'den, İran'dan gelip toplanan delegeler tarafından seçilirler.

Bu adamlar bütün Ermeni milletini, kendi oylarıyla iki sene için, bağımsız olarak idare etmek şartıyla mı seçilirler?

Kafkasya ve Türkiye merkezleri her ne kadar kendilerini idare ederlerse de Paris bizi kontrol edebilir. Örgüt, Ermenileri içine almakla kalmayıp sosyal demokrat olmak koşuluyla diğer milletlere de açıktır.

Bu iki sene içinde genel merkez başkan ve üyeleri, sosyal demokrat kurallarından ayrılarak program dışında bir yol izleyecek olurlarsa, Hınçakyan Partisinin bunu engelleyen bir kanunu var mıdır?

Evet. Genel merkez bizim isteklerimizin ve partinin programının aksine hareket ederse, onları illere yazıp görevden alabiliriz.

Partide bunların isteklerini destekleyen ve savunan kimler vardır?

Bilmiyorum.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Avukat, Samatya Pamukçu Tatyos Sokak, 37 numaralı evde ikamet eden, 28 yaşında, Haçer oğlu Vahan Zeytinciyan'ın ifadesidir. (18 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisine mensubum.

Yakınlarda Karamaz'ı gördünüz mü?

Görmedim.

İstanbul'a geldiğini de duymadınız mı?

Duymadım.

Kaç merkeziniz var? Dış merkezin şubeleri nerelerdedir?

Biri Türkiye, diğeri dış merkez olmak üzere iki merkez vardır. Genel merkez dışında bulunanlar, Rusya, Amerika ve diğer yerlerdedir.

Niçin Türkiye ile dış merkez ayrı bulunuyor?

Bu iktisadi meseledir. Rusya parti tanımadığı için bütün dışarı birleşerek, Rusya'dan kaynaklanan idari eksikliğini tamamlıyor.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Gohak gazetesi sorumlu müdürü, Yenikapı'da Ermeni kilisesi karşısında bir evde ikamet eden Hrabet oğlu Hemayak'ın ifadesidir. (18 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsun?

Hınçakyan Partisine mensubum.

Şu an parti üyesi misiniz?

Ben kendimi partide sayıyorsam da Sabah Gülyan ve taraftarları beni görevden uzaklaştırdılar. Onların taraftarı Vahan Boyacıyan, Verastad ve diğerleridir.

İstanbul yönetim kuruluna hangi sebeple seçildiniz?

Osmanlı ülkesindeki şubelerden, iki senede bir gönderilen delegeler, İstanbul üyelerini seçerler.

O halde, Sabah Gülyan ve Verastad'ın bunda ne etkisi olabilir?

Programa karşı hareket eden kimsenin, partiden atılması yetkisi, genel merkezde olduğundan, bu adamlar o yetkiye dayanarak beni atmaya teşebbüs ettiler. Fakat daha sonra yapılan kongrede benim haklı olduğum ortaya çıkınca, yine partiye kabul edildim.

Zafaven kimdir?

Bu ahlâksız bir adamdır. Mısır'dadır. Sabah Gülyan'ın delegesi oldu. Anarşistin birisidir.

Kalas'ta oturan hamal Mardiros kimdir?

Bu adam Osmanlı uyruğundadır. Hınçakyan Partisindendir ve Sabah Gülyan'ın adamlarındandır.

Rupen Karabetyan ve Hayk Minasyan aynı kişi midir?

Hayır. Hayk Minasyan Varna'da ayakkabıcıydı. Geçenlerde Kumkapı'da sinematoğraf tutacaktı.

Köstence Kongresi'ne kim gitmişti?

Doktor Benene gitmişti. Kongre kararlarının ona geldiğini duydum.

Vanik kimdir?

Bu sene hukuktan mezun oldu. Beyoğlu'nda oturur. Avukatlık yapacaktı.

Arzruni hakkında düşüncenizi söyleyiniz.

Bu adamı pek bilmem. Köstence Kongresi'nde İstanbul delegeliğine tayin edilmişti, kabul etmedi. Bu yüzden Sabah Gülyan ile hemfikir olduğunu zannetmem.

Sako kimdir?

Beyoğlu Halep Sokağı'nda oturur. Zengindir. İşlere karışmaz. Karamaz'ın düşmanıdır.

Arşavir Sahakyan kimdir?

Önceden Sabah Gülyan hilekâr idi. Hâlbuki iki yüzlü bir adamdır. Daha sonra Sabah Gülyan, genelgeleriyle bunun aleyhinde yazı yazdı. Bu adam Köstence Kongresi'ne gitti. Bana, "Seni partiden attık." dedi.

Vahak kimdir?

Sabah Gülyan'ın bir koludur. Sivaslıdır. Propaganda yapar. Bir sene önce Merzifon'a[27] gitti. Sabah Gülyan'ın fikirlerini yaymak istedi, kovdular.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu Tarlabaşı Halepli Sokak, 21 numaralı evde ikamet eden, Arzruni kod adlı Agop Avadisyan'ın ifadesidir. (18 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisine mensubum.

[27] Amasya'ya bağlı ilçe.

İstanbul'da Hükûmet ileri gelenleri aleyhine bir suikast düzenlenmiş. Örgütün Paris merkezinden bazı kişiler buraya gönderilmiş. Buna dair bilgileriniz nelerdir?

Ben, Karabet Efendi'den bu suikastı duydum. Araştırmaya başladım. Aynı zamanda Paris'te bulunan Karamaz'dan mektup aldım. İstanbul'a geleceğini duydum. Bundan dolayı şüphem bir kat daha arttı. Karamaz geldiğinde, kendisine, "Bu nasıl bir şey?" dedim. O da bana "Böyle bir şey yoktur ve olamaz. Olsa bile Sabah Gülyan'ın kendisi yapar. Emin ol, bunun önünü aldım." dedi.

Geçen sene Köstence'de kongre yaptınız mı?

Beni davet ettiler, ancak reddettim.

Başka kimleri davet ettiler? Kimler kabul etti?

Bilmiyorum.

Karamaz'ın, Agop Hazaryan isminde birisinin buraya suikast için gelmiş olduğunu ve size bu konuyu özet olarak açıklamış olduğu yalan mıdır?

Böyle bir şey söylemedi.

Vahan Boyacıyan'ı tanır mısın?

Tanırım.

Vahan'dan bu konulara dair bir şey duydunuz mu?

Hayır.

Sizin, Agop Hazaryan'ın bu iş, yani suikast için buraya geldiğini bilmeniz gerekir. Yukarıda sorduğunuz gibi Karamaz'ın, bu konudan Paris'teyken haberdar ve Agop Hazaryan ile de ilişkisi olduğu, daha sonra arkadaşlarınıza "Ben bu işi yatıştırdım, defoldular gittiler." demenizle sabittir. Ne diyeceksiniz?

Ben Karamaz'ı gördüm. O, bana "Emin ol ki Sabah Gülyan'ın yaptığı kötülüklerin önü alınmıştır." dedi. Ben de ona inandım. Yine bana soran bir arkadaşa "Emin ol, defoldu gitti." dedim. Ermenice söylediğim için belki öyle anlaşılmıştır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Komisyoncu Yermiya'nın ifadesidir. (18/19 Ağustos 1914)

Adını ve kimliğini söyle. Hangi partiye mensupsun? Hınçakyan Partisine mensup olduğuna dair bilgiler var.

Adım Yermiya. Babamın adı Kiryanos. Aile adım Manutyan. Kayseri'nin Tomarza ilçesindenim. 33 yaşındayım. Esas mesleğim kunduracılık olup, şimdi rıhtımda komisyonculuk yapıyorum. Hiçbir partiye mensup değilim. Ekmek parası kazanmaktan başka bir kaygım yok.

İzmirli Ardaş, diğer adıyla Armenak ile arkadaşı Abraham'ı tanıyor musun?

Böyle birisini hatırlıyorum. Ardaş adlı şahısla, Taksim'de gazinoda tanışmıştık. Yanında bir de arkadaşı vardı.

Bu adamları nasıl ve nerede tanıdın? Seninle görüşmekteki amaçları neydi? Seninle yapılacak bir işleri var mıydı?

Hayır, efendim. Bunlarla Taksim civarında; çeşitli milletlere mensup kişilerin devam ettiği bir kahvede masa arkadaşlığı yaptım. Bunlarla hiçbir özel ilişkim yoktur. İzmirli olduklarını da kendileri söylediler.

Bu adamlarla bir ilişkin olduğu kesin. Sen, bu adamları kaçırmak, yolcu etmek istedin, fakat başaramadın. Bunlara para bulacaktın, niçin gerçeği söylemiyorsun?

Doğrusunu söylemek gerekirse, ben bu adamlarla tanışmıştım. Buradan kaçmak için para arıyorlardı. Onları son üç dört gündür Beyoğlu'nda görmüyorum. Ne olduklarını da bilmiyorum.

Pekâlâ, bunların şimdi nerede bulunduklarını biliyorsan, söyle!

Efendim, bunu ben bilmiyorum. Çatal Han'da ökçeci, Kayserili Tatyos var, sanırım o bilir.

Sen de Kayserilisin. Tatyos'la bunları sen mi tanıştırdın?

Tatyos benim hemşehrimdir. Bunlardan Abraham da eskiden kunduracıymış, Tatyos'u tanırmış. Ben de bunların hepsini gazinoda gördüm, orada birlikte konuştuk.

Sen bunların nasıl adamlar olduğunu bilmiyor musun? Niçin bunlarla konuştun? Bunlar zararlı kişilerdir.

Ötede beride başı boş gezmelerinden, iyi adamlar olmadıklarını anladım. Boş gezmemeleri için kendilerine nasihatte bulundum. Buradan gitmek için ellerinde bulunan iki revolveri satmamı istediler. Ardaş, revolverini bana bıraktı. Ben de kendi kendime "Belki satarım, bu herifler de defolur, giderler" dedim. Revolver büyük ve zararlı bir silah. Yanımda bulundurmaya cesaret edemeyip evde sakladım.

Sen bunların maksadını anladın mı? Buraya niçin geldiklerini sana söylemişlerdir. Hatta söylediklerini itiraf bile ettiler.

Tutuklamalar olduğu sırada, içki aleminde Abraham hangi maksatla geldiklerini ağzından kaçırdı. “Bizim de maksadımız adam vurmaktı. Onun için gelmiştik.” dedi. Ben de “Behey adam! Siz böyle edepsizlik yapacağınıza, önce sizi bu işe azmettireni vurun! Hükûmet, millet için faydalı işler yapıyor. Sizin haberiniz yok ama, tramvay şirketinden mezarlık bedeli olarak, milletin hakkı diye 15.000 lira aldı ve halka dağıttı. Böyle bir hükûmete kötülük yapılır mı? Bu hükûmetin bir üyesi öldürülür mü?” dedim. O da “Biz zaten vazgeçtik. Pişman olduk. Buradan gideceğiz.” dedi. Bildiğim bundan ibarettir.

Bunlar kimi vuracaklardı? Şahsın ismini de söylediler değil mi?

Hayır, efendim, isim söylemediler. Ben de zaten, o kadar üstünde durmadım. O günlerde gazetelerde bir suikastten bahsediliyordu. Ben de bundan esinlenerek, bu serserilere o soruyu sordum ve bu cevabı aldım.

Revolveri nerede sakladın?

Revolver, Bayır Sokak, 40 numarada bulunan evimin üst katında, yüklük üzerindedir.

Sen burada ne iş yapıyorsun? Komisyonculuk filan derken, kaçak ve zararlı adamları kaçırıyorsun. Hatta dün üç kişi kaçırmışsın. Bunların isimlerini söyle!.

Efendim, ben komisyonculuk yapıyorum. Fakat kimseye kötülüğüm yok. Bilet alıp yolculara satarak 5 – 10 para kazanıyorum. Dün, adam kaçırmadım. Yalnız 17 yaşındaki Yalovalı bir Ermeni çocuğun Mısır’a gitmek üzere Arap vapuruna binmesine kılavuzluk ettim. Bu çocuk 17 yaşında olduğu için de askerlikle ilişiği yoktu. Onu da ben kaçırmadım, sadece biraz yol gösterdim. Ben adam kaçırmaya karşıyım. Buna karşı olduğumu ve kaçakların engellenmesi gerektiğini de daha önce Muavin Osman Bey’e söylemiştim. Ona sorabilirsiniz.

Başka kişileri de kaçırıyormuşsun. Bu adamları da kaçırmak üzereydin. Bunlar kendilerini kaçırman için sana başvurmuşlar, sen daha fazla para alabilmek için bunları oyalamışsın. Bunları inkâr etmene gerek yok. Bunu kendileri de söylüyor, sen de zaten söylüyorsun.

Daha önce de söylediğim gibi, ben komisyonculuk yapan ve kimseye bir kötülüğü olmayan fakir birisiyim. Bunların silahlarını da hem 5 – 10 kuruş kazanmak hem de bunlar pişman olmuş kişiler, çekilir giderler düşüncesiyle satmak istedim. Başka bir şey bilmiyorum.

Bunların arkadaşlarından daha başka kimler vardı? Söyle!

Bunlarla görüşen, yerlerini bilen sobacı Leon vardı. O da çeşitli milletlere mensup kişilerin geldiği kahveye gelirdi. Leon, bunlarla kahvede tanışmıştı. Bir de daha önce bahsettiğim Tatyos vardı. Kahve herkese açık olduğu için birçok şahısla görüşürlerdi.

Ardaş'ın Tatyos'un evinde olduğunu nereden biliyorsun?

Önceki sabah, Tatyos yanıma gelerek tabancayı sordu. Ben de "Kendisi nerede? Tabanca yanımda, vereceğim" dedim. O da "Bizim evde misafir" dedi. Böylece, Ardaş'ın Tatyos'un yanında olduğunu anladım.

Şimdilik ifadeni dinle! Doğruysa imzala!

Dinledim. Doğrudur, imzalarım.

18 / 19 Ağustos 1914

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Galata'da Tophane Caddesi Kapıiçi Karakolu bitişiğindeki kurukahveci, 32 yaşında, Kirkor oğlu Karnik'in ifadesidir. (19 Ağustos 1914)

Sen hangi partidensin?

Bir sene önce Hınçakyan Partisindeydim. Kefillik meselesinden dolayı ayrıldım. Kulüp için ev sahibine kefil oldum. On aylığını vermediler. Taşınacaklardı, mal sahibine bilgi verdim. Eşyaları götürmelerine engel olduğum için, bana düşman oldular. Sekiz ay önce bu meseleden dolayı bunlardan ayrıldım.

Hınçakyan Partisinin kaç merkezi vardır?

Ben dört ay partide bulundum. Bilmiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Çakmakçılar'da Sebuhyan Hanı 19 numarada tüccar, 36 yaşında, Avadis oğlu Samoil Tomacyan'ın ifadesidir. (19 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisine mensubum.

Yönetim kurulu kaç kişidir?

Üç kişidir. Hamparsum Boyacıyan, Nerses Zakaryan, bir de bendeniz.

Dış merkeziniz, genel merkeziniz kaç kişiden oluşur?

Bir seneyi geçkin süredir ilgimi kestiğim için üyelerin isimlerini hatırlamıyorum. Çünkü yönetim kurulunda değilim.

Osmanlı ülkesinde Hınçakyan şubeleri nereye bağlıdırlar?

İstanbul'a bağlıdırlar.

Demek ki her türlü emir ve talimat İstanbul'dan veriliyor, öyle mi?

Evet. Dışardan verilen emri tanırlarsa, bizden saymayız. Bununla ilgili basılmış olan bildirimizi şubelere dağıttık.

Geçen sene Köstence'de kongre toplandı mı?

Bizim haberimiz yoktu, onlar kongre yapmışlar ve bizi azletmişler. Seçilenlerin bir listesini düzenleyip, ansızın İstanbul'a gönderdiler. Dolapyan isminde birisi, Paris merkezi adına Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin evine gelerek "Sizi azlettik. Evrakı devrediniz." demiş. Bu şifahîdir. Yazılı kâğıdı istedikse de vermedi. Sonra bir bildiri de verip kanun dışı işlere teşebbüs edeceklerini bildirdiler. Biz dağıldık, tartışma ondan sonra başladı.

Kongreye kimler gitti?

Van ve Bafra Şubesinden gitmişler. Diğerleri kabul etmediler.

Bu kongrenizden sonra siz, Sabah Gülyan ve yanındakilerin ihtilal çıkarma amacını şubelere bildirip, ilişiklerini kesmelerini söylediniz mi?

Bir bildiri yayınladık. Bildiride; "Bu adamlar sahtekârdırlar. Sahte kongre düzenlemişlerdir. Biz soruşturduk. Kongrede Türkiye'den kimse yoktur. Kişisel çıkarlar için çevrilen bir dolaptır. Gördüğümüz kimselerle ve talimatlarıyla ilgilenmeyiniz." dedik.

Bu Dolapyan kimdir?

Bilmem, bir sefer gördüm. Türkiye'den olması gerektir. O adam bizi tehdit etti. "Evrakı teslim etmezseniz sizin için iyi olmayacaktır." diyerek bizi ölümle tehdit etti.

Yeni kurul kimlerden oluşmuş?

Doktor Benene, Arzruni, Kirkor Yerikyan. Yerikyan şimdi İran'da öğretmendir. Arzruni'ye bildirdiler o da istifa etti.

Hâlâ İstanbul merkezi ile şubelerin, genel merkezle alâkası var mıdır?

Hayır, efendim.

Hâlâ Paris merkeziyle haberleşmesini ve ilişkisini kesmeyen şubeler varsa, onların ihtilal için çalıştıkları anlaşılmaz mı?

Öyle olmalı. Biz yazılı bildirilerimizi verdik.

Eczacı Nerses Çakıryan'ı tanır mısın?

Hayır, tanımam.

Siz, Sabah Gülyan'ın bir ihtilal hazırlamakta olduğunu önceden duydunuz mu?

Mısır'da böyle işlerin söylenmekte olduğunu Arşavir Efendi, bana söyledi.

Arşavir Sahakyan örgütten kovulmuş mudur?

Geçen sene kovulmuştur. Güya Mısır hükûmeti adına hafiye imiş. Burada hükûmet adına günahsız adamları yakıyormuş, dediler.

Arşavir size ne söyledi?

Sabah Gülyan'ın Şerif Paşa'dan 3.000 lira aldığını ve bu para ile Sabah Gülyan'ın ne kadar tehlikeli iş varsa onu yapabileceğini söyledi. Bu altı ay önceydi.

Siz bu konuda yetkili makamlara bilgi verdiniz mi?

Söylentiye güvenemedik, düşünüyorduk. Doğruluğunu iyice araştırmak istiyorduk.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

S. Tomacyan

---------- ----- ----------

İstefan oğlu Abraham'ın ifadesidir. (19 Ağustos 1914)

Adını ve kimliğini söyle!

Adım Abraham. Babamın adı İstefan. 30 yaşında, İzmirli, kunduracıyım. Aile adımız, Muratyan'dır. İzmir'in Çayırlıbahçe Mahallesi'ndenim.

Hangi örgüte mensupsun?

Ben örgüt filan bilmem. Asker kaçağı olarak, Mısır'da ve Atina'da bulundum. Bulgar savaşından kaçtım.

İzmirli arkadaşın Ardaş'ı diğer adıyla Armenak'ı nerede tanıdın? Niçin İstanbul'a birlikte geldiniz?

Ardaş'ı hemşehrim olması dolayısıyla Atina'da tanıdım. İstanbul'a iş için geldim.

İnkâra gerek yok. Arkadaşın hepsini itiraf etti. Sizi Mısır'dan İstanbul'a, İçişleri Bakanı Talat Bey'i ve diğer bazı kişileri öldürmeniz için, Sabah Gülyan ve Karamaz göndermiş. Önce Pire'ye[28], oradan İzmir'e ve sonra da İstanbul'a gelmişsiniz. Yol paralarınızı Sabah Gülyan vermiş. Size para göndermiş. İstanbul'da Karamaz'ı görüp, onunla konuşmuşsunuz. Bunların hepsini biliyoruz. Ne diyeceksin? Doğru değil mi?

Ben bir şey bilmiyorum. Arkadaşım beni Mısır'da buldu ve "İstanbul'da yapılacak bir iş var. Para veriyorlar gidelim, görelim" dedi. Bu işi, arkadaşıma Hınçakların başkanı Sabah Gülyan ve Karamaz havale etmiş. Ben de kalktım arkadaşımla birlikte geldim. Sabah Gülyan'ın sadece resmini gördüm. Onunla konuşmadım. Karamaz'ın İstanbul'a geldiğini duydum. Arkadaşım onunla konuştu, fakat ben konuşmadım. Onu tanımıyorum.

İstanbul'a adam öldürmeye geldiğinizi, Komisyoncu Yermiya'ya söylemişsin. O da sana nasihat etmiş. Seni Yermiya ile yüzleştirmeme ne dersin?

Evet. Yermiya ile bu konuda konuştuk. O nasihat etti. Zaten İstanbul'a geldikten sonra, bize kötü bir iş yaptıracaklarını anladık. Eğer böyle bir işi yapmamızı emretselerdi, karşı çıkacaktık.

Sizin parabellum marka bir tabancanız vardı. O nerede? O tabancayı size kim, nerede aldı? Böyle tabanca ve parayla gelen insan, elbette niçin geldiğini bilir. İtiraflarını olduğundan farklı göstermeye çalışma. Şu işi açıkça söyle, çık! İnkâra gerek yok, her şey anlaşılmıştır.

Efendim, ne diyeyim. Ben okuma bile bilmeyen cahil birisiyim. Söylediğim gibi, beni İstanbul'a arkadaşım getirdi. Benim bir şeyden

[28] Yunanistan'da liman şehri.

haberim yoktu. Durumu burada anlar gibi oldum. Adam öldürmek için gelmişiz, fakat kimi öldüreceğimizi bilmiyordum. Silahları, Atina'da arkadaşım Armenak satın aldı. Ben korkudan silahımı bir ay önce, köprünün ortasından denize attım. Yemin ederim, şimdi silahım yoktur. İstanbul'da ökçeci Tatyos'tan başka kimseyi tanımıyorum. Bir zamanlar benim de çalıştığım eski Çatal Han'da Tatyos kunduracıydı.

Revolver denize atılmaz. Doğrusunu söyle! Nerededir?

Denize attığımı söyledim. Başka bilgim yok, doğru söylüyorum.

Arkadaşını, Tatyos'a sen mi tanıştırdın?

Evet, ben tanıştırdım.

Yermiya, size para bulup, revolverleri alacaktı. Revolveri denize atman mümkün mü?

Yermiya'nın silahlara karşılık para bulması konusunu, ben kendisiyle konuşmadım. Silahı önceki güne kadar yanımda sakladım. Sonra korktum, önceki gün denize attım.

Biraz önce, silahı, bir ay önce denize attım, demiştin. Hangi sözün doğru?

Son söylediğim doğrudur, efendim. O zaman yanlış söylemişim.

Şimdilik ifadeni dinle, imzala!

Dinledim, doğrudur. İmzam yok, parmak basarım.

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Armenak Karabetyan'ın ifadesidir. (19/20 Ağustos 1914)

Adınızı, kimliğinizi söyleyiniz.

Adım Armenak. Babamın adı Hamparsum. Aile adım Karabetyan. İzmir'in Nazilli ilçesindenim. İncir, üzüm, pamuk ve buna benzer şeylerin ticaretiyle uğraşırdım.

İstanbul'a nereden, ne zaman ve niçin geldiniz?

Üç buçuk ay önce İzmir'den geldim.

Hangi amaçla geldin? Saklamanın anlamı yok. Biz senin hangi amaçla geldiğini biliyoruz. Seni buraya Sabah Gülyan ve Karamaz gönderdi. Burada yapılacak bir iş vardı. Bunu, delil ve tanıklarıyla biliyoruz.

Efendim, yalan söylemenin anlamı yok. Yaklaşık iki seneden beri Sisam Adası'nda ve Girit'te dolaştıktan sonra, Mısır'a gittim ve orada epey bir zaman kaldım. Hınçakyan Sosyal Demokrat Partisine sözde katıldım. Orada son zamanda yani dört, dört buçuk ay önce Sabah Gülyan ve Karamaz'la görüştüm. Örgütün emrine hazır olarak ne iş olduğu hakkında asla bilgi vermeksizin, İstanbul'a gitmemi tembih ettiler. Yol paramı da vererek İstanbul'a gönderdiler. Pire üzerinden İzmir'e, oradan da İstanbul'a geldim. İşte bu kadar. Yoksa niçin geldiğimi asla bilmiyordum.

Sizin başka bir arkadaşınız daha var. O nerededir? Onun hakkında da bilgi veriniz.

Evet. Mısır'da benimle beraber, aslen İzmirli olan birisi daha vardı. Adı Abraham'dı. Lâkabını bilmiyorum. Benimle birlikte, bu iş için o da İstanbul'a geldi. Ancak nerede oturduğunu bilmiyorum. Burada bir halası varmış. Kendisi de benim oturduğum civarda, yani Beyoğlu semtinde Bayram Sokak, yakınlarında olsa gerek.

Sen bugün yakalandığın, Ökçeci Tatyos'un evine nereden geldin? Bu adamla nasıl ve kimin aracılığıyla tanıştın?

Tatyos'u arkadaşım Abraham aracılığıyla tanıdım. Kunduracı olan Abraham yine kendisi gibi kunduracı olan Tatyos'la beni tanıştırdı. Askerlik dolayısıyla İstanbul'dan kaçmak istiyordum. Onun için, izimi kaybettirmek üzere İstanbul tarafına geçtim ve Tatyos'a misafir oldum. Ondan 5 – 10 kuruş harçlık alarak İstanbul'dan kaçacaktım.

İstanbul'a hangi amaçla geldiğinizi hâlâ saklıyorsunuz. Siz Sabah Gülyan ve Karamaz'ı tanıyordunuz. Onlar, sizi İstanbul'da bir suikast düzenlenmesi işi için Mısır'dan getirdiler. Bunu inkâr etmeyiniz.

Daha önce de söylediğim gibi ben ve arkadaşım niçin getirildiğimizi bilmiyorduk. İstanbul'a geldikten sonra bir hayli bekledik. Hatta Mısır'daki Sabah Gülyan'a mektup yazdım. Bana verilecek emirleri beklememiz cevabını verdi. Sonra, bir gün İstanbul'da Arzruni Efendi'yle görüştüm. Bana "Oğlum! Buraya sizi niçin getirdiler biliyor musun?" dedi. "Hayır. "Emir bekliyorum." dedim. Sizi buraya "İçişleri Bakanı Talat Bey'e suikast düzenlemeniz için getirdiler. Bu edepsizcesine, alçakçasına bir iştir. Dikkat edin! Sakın bunu yapmayın!" dedi. Ben de "Bizim bilgimiz yoktur. Böyle bir iş emrederlerse, o zaman düşünür ve cevabını veririm." dedim. Aradan biraz zaman geçti. Karamaz'ın İstanbul'a geldiğini duydum ve onunla görüşmeye gittim. Fakat Arzruni'nin söylediklerinden bahsetmedim. Yalnız, "Bizi niye bekletiyorsunuz? Ne söyleyecekseniz söyleyiniz!" dedim. "Sabredin. Size elbet bir emir verilir" dedi. Sonra, bir gün yanıma geldi, "Harçlığın var mı?" diye sordu. "Yok." dedim. Bana 5 lira verdi. Yine beklemeye koyulduk. Temmuzun onuna doğru yine kendisini sıkıştırdım. "Biz çoluk çocuk sahibiyiz. Amacınız nedir? Bizi neden bekletiyorsunuz?" dedim. Birkaç gün sonra bu iş için benimle

konuşacağını, sabretmemi söyledi. Yine beklemeye başladım. Sonra Karamaz'ın yakalandığını duydum. İstanbul'dan kaçmak için fırsat arıyordum. Durum bundan ibarettir, efendim.

Karamaz sadece seninle mi konuşurdu? Arkadaşınla da konuşur muydu?

Arkadaşım, benim emrim altındaydı. Beş altı dil biliyorum. Örgüt, bilgili kişileri başkasının emri altına vermez.

Siz Temmuzun onunda İstanbul'da suikastı gerçekleştirmek istemişsiniz. Karamaz size engel olmuş ve "Şimdi daha zamanı gelmedi." demiş. Kendisi bunu itiraf ediyor. Siz ne diyeceksiniz?

Hayır efendim. Asla! Daha önce de söylediğim gibi ben Karamaz'ı "Ne yapacağız? Bize söyleyin!" diye sıkıştırdım. O da bana bu cevabı verdi. Yoksa benim, iş hakkında kesinlikle bilgim yoktu.

Pekâlâ. Arzruni'den duyduğunuz halde, durumu Karamaz'a neden söylemediniz? Söylememeniz, sizin daha önceden işi bildiğinizi ve size söylenmiş olduğu izlenimini veriyor. Buna ne diyeceksiniz?

Efendim, Karamaz'a nasıl söyleyebilirdim. Örgütçülükte amire böyle şey söylenmez. Sorumluluk vardır. O emir verdikten sonra cevap verilir. Belki başka bir iş teklif edeceklerdi.

Sizin Pire'den bomba tedarik etmeniz kararlaştırılmış ancak alamamışsınız. Sonra, İzmir'e ve oradan İstanbul'a boş gelmişsiniz. Bunu da biliyoruz. Buna ne diyeceksiniz?

Bu, yalandır. Böyle bir şeyin kesinlikle aslı yoktur. Bunlar uydurmadır.

İstanbul'a geldiğinizde silahınız var mıydı? Yoksa burada mı aldınız? Her hâlde silahınız var. Bunu da biliyoruz, saklamayın.

Evet. Bir revolverim vardı. Arkadaşımın da vardı. Amacım Komisyoncu Yermiya'ya silahımı satıp, 5 – 10 kuruş yol parası almak ve buradan gitmekti. Silahımı Yermiya'ya bırakalı 15 – 20 gün oldu. O da bizi savsakladı.

Doğru söyle! Silahları Yermiya'ya teslim ettiniz mi? Silahın markası neydi? Nereden Almıştın? Arkadaşın da silahını Yermiya'ya verdi mi?

Evet. Ben silahımı Yermiya'ya verdim. Markası parabellumdu. Bir buçuk sene önce Yunanistan'dan almıştım. Arkadaşımın silahının markasını bilmediğim gibi Yermiya'ya teslim edip etmediğini de bilmiyorum.

Şimdilik ifadeni imzala.

Okudum. Doğrudur. İmzalarım. 19 / 20 Ağustos 1914

Armenak Karabetyan

---------- ----- ----------

Makriköy[29] Hüsreviye Caddesi'nde bakkal, Cevizlik 11 numaralı evde ikamet eden, 60 yaşlarında, Agop oğlu Artin Efendi'nin ifadesidir. (20 Ağustos 1914)

Siz hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisine mensubum.

Partinin faal elemanlarından mısınız, yoksa sadece üye misiniz ?

Hürriyetin ilânında İstanbul'da sorumlu müdürdüm. Altı yedi ay kadar bu görevde bulundum. Daha sonra ayrıldım. Şimdi o örgütün faal bireylerindenim.

Partinizin kaç merkezi vardır?

Biri burada, diğeri Paris'tedir. Genel merkezi Paris'tedir.

Geçen sene Köstence'de bir kongre yaptınız mı?

Sabah Gülyan yapmıştı. Buradan Doktor Benene gitmiş ve birkaç kişiyi de oraya göndermiş diyorlar. Zannedersem Kadıköy Şubesi göndermiş.

Kadıköy Şubesinin başkanı kimdir?

Bilmiyorum.

Neden buradan Köstence'ye delege göndermediniz?

Delege tayin etselerdi giderdik. Nitekim Kadıköy Şubesi gönderdi.

Kadıköy Şubesi İstanbul merkezine bağlı değil mi?

Delege göndermekte serbesttir.

Bu kongrede neye karar verilmiş?

İllegal, yani kanunsuz uygulamalara karar verilmiş olduğunu anladık. Bize bildiri verdiler. Biz de gazetelerde reddettik.

Mademki illegal işlere karar verilmiş, bütün Türkiye'deki şubelere bu kararı reddettiğinizi bildirdiniz mi?

Evet, bildirdik.

Bütün şubeler bu bildiriyi kabul ettiler mi, yoksa Sabah Gülyan'ın emrine bağlı olduklarını mı bildirdiler?

Kabul ettiler. Fakat ben bilmiyorum, yönetim kurulu bilir.

Bütün Türkiye'de bir merkez var da neden bütün Avrupa'da da bir merkez vardır?

Çünkü orası genel merkezdir. Resmî gazetemiz orada çıkar.

---

[29] İstanbul, Bakırköy.

Rusya'da illegal bir işin zorunlu tedbirlerle ortadan kaldırılması gerekir. Bunun için orada kanunî bir uygulama ister. Oradaki örgütün bireyleri neden kanunî olan Osmanlı'ya değil de Paris merkezine bağlıdır?

Kanunumuz öyledir, Türkiye ayrıdır. Fakat Rusya da onlara tâbi ise de kanunsuz işleri kabul etmemiştir. Çünkü Köstence'ye de delege göndermemiştir.

Sabah Gülyan'ı kim tayin etti?

Biz Türkiye'de bir kongre yaptık, onu iki yıllığına tayin ettik.

Süresi bitmedi mi?

Bitmek üzeredir. Fakat Köstence'de kongre yapıp, zamanlarını uzattılar.

Karamaz'ı tanıyor musunuz?

Bu sefer de İstanbul'da gördüm. Meclisteydim. Çıkınca görüştüm. Bir daha görmedim.

Siz Köstence Kongresi'nde Sabah Gülyan tarafından delege seçildiniz mi?

Daha önce beni delege tayin etmişti. Hatta bir belge göndermişti. Kabul etmeyerek iade ettim.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

---------- ---- ----------

Beyoğlu Bursa Sokak, 5 numarada, ayakkabıcılık yapan, Vanlı Agop oğlu Nişan'ın ifadesidir. (20 Ağustos 1914)

Sen hangi örgüte mensupsun?

Ben hiçbir örgüte bağlı değildim. İstanbul'a geldiğimde kalacak yerim yoktu. Yatmak için kulübe gittim ve partiye dahil oldum. Bir yıl önce ayrıldım.

Bu sefer Karamaz'ı gördün mü?

Dükkâna geldi. Selam , sabah etti.

İstanbul'a niye geldiğini sormadın mı?

Hayır, sormadım.

Karamaz'ı nereden tanırsın?

Kulüpten tanırım. Propaganda yapardı. Fakat ben ince şeyleri anlamadığımdan, propagandanın neye dair olduğunu bilemiyorum.

Karamazla arkadaşlığı ve dostluğu çok olanlar kimlerdir?

Arzruni, Kegam ve Vannik.

Vannik nerededir?

Üç dört gün önce görmüştüm. Tarlabaşı'nda oturuyor, fakat neresinde olduğunu bilmiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

---------- ----- ----------

Görülen lüzum üzerine Ardaş kod adlı Armenak'ın, ikinci kez alınan ifadesidir. (20 Ağustos 1914)

Senin asıl adın nedir? Sen Armenak diyorsun, arkadaşın Ardaş diyor. Hangisi doğrudur?

Asker kaçağı olduğumdan tanınmamak için, Ardaş adını kullanmaya başladım. Asıl adım Armenak'tır.

Yaptığımız soruşturma sonucunda, silahını Komisyoncu Yermiya'ya vermiş olduğunu, onun da silahı sakladığını tespit ettik ve Yermiya'dan silahı aldık. Niçin inkâr ettin? Bu silahı nereden aldın? Kimi vuracaktın? Açıkça söyle! Bunlar size birer birer öğretilmiş. Hiç saklamaya gerek yok. Görüyorsun ki, soruşturmalarımız gerçeğe gayet uygundur.

Her şeyi öğrenmiş olduğunuz için, bana söyleyecek bir şey kalmadı. Mısır'dayken bana "İstanbul'da Talat Bey'i vuracaksın" dediler. İstanbul'a geldikten sonra, epey dolaştım, emir bekledim. Harekete geçmeye cesaret edemedim. Karamaz da İstanbul'a geldi, onunla konuştuk. Sebebi nedir bilmiyorum, işi biraz erteledi. Sonunda Karamaz, yakalandı. O yakalanınca, biz de kaçacaktık. Silahları, Abraham'la Atina'dan aldık.

Bu suikastı nerede ve nasıl yapacaktınız? Rusya'dan gelen arkadaşlarınız Agop Hazaryan, Kapril Keşiş ve Simbat Vartan adlı kişiler de tutuklandı ve sizi tanıdıklarını söylediler. Birlikte konuşup, kararlaştırdığınızı onlar itiraf ediyorlar. Sizi yüzleştireceğim. Bunu da inkâr etme.

İşte efendim, bu, asla doğru değil. Ben bu adamları kesinlikle tanımıyorum. Bunun iftira olduğunu yüzleştirdiğinizde söylerim.

Hepinizin komutanı Karamaz'dır. Bu adamlarla sizi bir araya getiren odur.

Asla. Biz bu adamları görmedik. Bunun doğru olmadığını yine söylüyorum.

Bu adamların gerçek isimleri Murat, Sarı Haçik ve Agoder Bedros'tur.

Hayır. Bu adamları, ne ben ne de arkadaşım tanımıyoruz. Biz Abraham'la iki arkadaşız. Birlikte geldik, bizim başka ortağımız yoktur.

Suikast için Taksim'de, Taksim parkının karşısındaki çeşitli milletlere mensup kişilerin uğrak yeri olan kahveyi çok uygun buldunuz değil mi? Dört yol ağzı, gelen geçenin iyi görülebileceği, uygun bir yer değil mi? Talat Bey'i niçin vuracaktınız?

Efendim, orada bir şey yapmadık ve bir karar da vermedik. Oraya ara sıra gider, otururduk. Çünkü iyi bir kahveydi. Bu kahveye çok Ermeni geliyordu. Kahve çalışanları da Ermeniydi. Sizi temin ederim ki orada, bir şey yapmaya karar vermemiştik. Talat Bey, milletin işlerini bozuyormuş, sebebi buymuş.

Sabah Gülyan'dan ne kadar para aldınız? Karamaz'dan ne aldınız? Sabah Gülyan sizi bu işe sevk için kimlerle görüşerek, karar vermiş? Kendisi de para almış mı? Bu konularda ne biliyorsunuz?

Bize bu gibi şeyleri söyletmenize gerek yok, siz hepsini biliyorsunuz. Hınçakyanların İtilâf ve Hürriyetçilerle birleştiklerini, Şerif Paşa'nın Sabah Gülyan'a bu iş için 3.000 lira verdiğini Mısır'dayken duydum. Sabah Gülyan da bu işin bitirilmesi için 30'ar lira yol harçlığı vererek, bizi İstanbul'a gönderdi. İstanbul'da da Karamaz bize iki kez 5 lira verdi.

Sadece Talat Bey'i mi vuracaktınız? Yoksa başkasını da vuracak mıydınız?

Bize sadece Talat Bey'i vurmamız söylendi. Başkasını bilmiyorum.

İfadenizi okuyunuz, doğruysa imzalayınız.

Okudum. Doğrudur, imzalarım. 20 Ağustos 1914

Armenak Karabetyan

---------- ----- ----------

Abraham'ın görülen lüzum üzerine ikinci kez alınan ifadesidir. (20 Ağustos 1914)

Arkadaşın her şeyi söyledi. Yaptığımız soruşturma sonucunda da sizin buraya birisini vurmak için gönderilmiş olduğunuz anlaşıldı. Sabah Gülyan'ın bu işe kimlerle birlikte karar verdiğini biliyorsan söyle. Verdikleri yol harçlığı ile para ne kadardı? Daha ne kadar alacaktınız? İşi bitirdikten sonra ne yapacaktınız? Nasıl kaçacaktınız?

Evet efendim, siz, hepsini öğrenmişsiniz. Allah belâlarını versin. Arkadaşımla beni, İçişleri Bakanı Talat Bey'i vurmamız için Mısır'dan İstanbul'a gönderdiler. Ben işi pek bilmiyorum. Komutanım, akadaşım Ardaş'tır. İşi, o biliyor. Burada iş için çok bekledik, "Zamanı gelmedi" diye arkadaşım bekletiyordu. Ardaş, Karamaz'ın İstanbul'a geldiğini söyledi. O geldikten sonra da bekledik. Nihayet Karamaz'ın yakalandığını duyduk. Biz de kaçaktık. Mısır'dan gelirken Sabah Gülyan bize 30 lira verdi. Burada da arkadaşım Armenak, Karamaz'dan bilmem kaç kuruş almış, bana da 5 – 10 kuruş harçlık verdi. Biz, örgüt emrine bağlı adamlarız. Bu işi yapmakla görevlendirildik. Sonrasını düşünmeyiz. Kaçabilirsek kaçarız, kaçamazsak ... Başka bir şey bilmiyorum.

Silahı nerede aldınız? Sen mi aldın? Bunların parasını kim verdi? Sabah Gülyan ve Karamaz mı verdi? Bir de sen, silahı denize attım diyorsun, oysa biz soruşturma yaptık. Sen silahı oturduğun evde Madam Nemzur'a vermişsin, o da saklamış. Şimdi bize teslim etti. İşte bu parabellum tabanca ile 50 mermi senin değil mi? Nasıl? İyi soruşturma yapmış mıyız?

Daha önce de söylediğim gibi silahları, Ardaş, Atina'da aldı. Parasını o verdi. Ona, Sabah Gülyan vermiş olsa gerek. Evet. Silahı Nemzur'a verdim, sandığa koydu. Daha önce söylemeye cesaret edemedim. Evet, bu parabellum marka tabanca, benimdir. Hepsini biliyorsunuz efendim.

Okuma yazma bilmene rağmen, neden bilmediğini söylüyorsun? Oturduğun evde Ermeni İhtilal Tarihi adlı kitap ile Ermeni arması bulunan kitaplar var. Bunlar kimin? Mutlaka senindir.

Efendim, bunlar benim değil. Yemin ederim ki ben okuma yazma bilmiyorum. Bu kitaplar arkadaşımın. Evde, benim sandığın yanındaki sandıktaydı. Ben, ne zaman yerde resimli bir şey görsem onu alır, saklarım. Yoksa yemin ederim ki okuma bilmiyorum.

O halde ifadeni dinle, doğruysa parmak bas.

Dinledim, doğrudur. Parmak basarım.

---------- ℘ ----- ☙ ----------

FEZLEKE

İtilâfçılardan Şerif, Sadık ve yardakçıları bozgunculuk çıkarmak üzere Paris'te Sosyal Demokrat Hınçakyan Paris merkezi üyelerinden Sabah Gülyan, Verastad ve Karamaz ile 3.000 lira karşılığında hükûmeti kanunsuz bir şekilde değiştirmek üzere anlaşmışlardır. İtilâfçıların iktidara gelmeleri halinde de kendilerine bazı vaatlerde bulunmuşlardır. Ayrıca, mevcut hükûmet üyelerinden bazılarına suikast düzenlemeyi kararlaştırmışlar ve bu amaç doğrultusunda Sabah Gülyan ile arkadaşları bir takım teröristler bularak İstanbul'a göndermişlerdir. Bunları sevk ve idare etmek için Karamaz'ın da İstanbul'a geldiği öğrenilmiştir. İçişleri Bakanı Talat Bey ile başlayacak bir dizi suikaste zaman bulamadan, hepsinin de yakalanarak konuya ilişkin delilleri içeren belgelerle, itiraflarının bulunduğu tutanaklar Divan-ı Harp Mahkemesine gönderilmiştir.

Rusya üzerinden İstanbul'a gelen adı geçen bu şahıslardan başka, diğer taraftan Mısır üzerinden Sabah Gülyan tarafından yine aynı maksatla birkaç kişinin gönderildiği, bunların Atina'dan silah ve bazı patlayıcı maddeler aldıktan sonra İstanbul'a gelecekleri haber alınmıştır. Eşkâl ve kimlikleri hakkında zamanında yeterli bilgi alınamadığından soruşturma derinleştirilmekteydi. Karamaz'ın, gözetleme memurları tarafından takibi sırasında, kendisiyle selam alıp verme suretiyle yüzeysel olarak temasa geçen bazı kimseler görülmekteydi. Bunlardan ikisinin Karamaz'ın yakalanmasından iki gün önce, Sadık'tan gelip Tevfik Hoca'ya verilmesi gereken mektubu Karamaz, Taksim Postanesine verip postaneden çıkarken kendisini takip eden memurlardan, sivil ikinci komiser Ali Rıza ve sivil memur Ahmet Efendileri takip etmekte oldukları, adı geçen memurlar tarafından anlaşılmış ve hatta bunlardan uzun boylu, sarı bıyıklı, gerçek isminin Armenak olduğu daha sonra anlaşılan şahıs Ali Rıza Efendi'yi belirgin bir şekilde süzerek yanından geçtikten sonra, ileride yoluna devam etmekte olan Karamaz'ın yanından geçerken, anlamı anlaşılamayan bir lakırdı söyleyip ileri yürümüştür.

Bahsedilen günde, bu iki kişi, ayrıca takip edilemediğinden ve sonraki günlerde ortadan kayboldukları için yoğun bir şekilde aranıyorlardı. Bu sırada görülen lüzum üzerine diğerlerinin yakalanması gerekmiş ve bu olay diğer iki şahsın saklanmasına sebep olmuş ve tamamen ortadan kaybolmuşlardır. Bununla birlikte bazı ipuçları üzerine takiplerine devam edildiğinden tutuklamaların arkası kesildiği bir zamanda, adı geçen şahısların Taksim'de çeşitli milletlere mensup kişilerin geldiği kahvehanede, bilardo ve tavla oynayarak vakit geçirdikleri, yakalanma ihtimalinin arttığını anlamaları ve paralarının da kalmaması üzerine suikast için Sabah Gülyan ve Karamaz'ın kendilerine verdiği parayla

Atina'dan aldıkları parabellum ve revolverlerini burada satarak, elde edecekleri 5 – 10 kuruş ile kaçmaya teşebbüs etmişler, bunun için de bahsedilen kahvehanede arkadaşlık kurup, bir dereceye kadar da kendisine ipucu verdikleri, rıhtımda komisyonculukla uğraşan Kayserili Yermiya adlı şahsa başvurarak revolverin satılmasını teklif etmişler ve bu şahısla birkaç defa buluşup görüşmüşlerdir. Armenak, silahını satmak üzere Yermiya'ya vermiş. Silahların satılamadığı yetkililer tarafından anlaşılınca, konuyla ilgili olarak bu kişilerin de yakalanmasına lüzum görülmüş ve öncelikle Komisyoncu Yermiya, sonra sırasıyla Ardaş kod adlı Armenak ve Abraham, saklandıkları yerde yakalanmışlar ve sorgulamaları yapılmıştır.

Bunlardan Ardaş kod adlı Armenak, durumu önce kaçamak olarak sonra açıkça itiraf ederek, hükûmetin her şeyi haber aldığını ve inkâra gerek kalmadığını söylemiş, arkadaşı da aynı şekilde suçunu itiraf etmiş, suikast için Atina'dan almış oldukları iki adet parabellum revolver ile 59 adet mermiyi sakladıkları yerleri söylemişlerdir. Silahlar ele geçirilerek getirilip kendilerine gösterilmiştir. Bundan dört ay önce kendileri Mısır'dayken Sabah Gülyan ve Karamaz oraya gelerek Hınçakyan Örgütünün İtilafçılarla yaptığı sözleşme gereğince, İstanbul'da bir ihtilal ve hükûmet değişikliği yapmak üzere mevcut hükûmetin ileri gelenlerinden İçişleri Bakanı Talat Bey'den başlayarak suikast girişiminde bulunulacağını, bu iş için Sabah Gülyan'ın Şerif'ten 3.000 lira para aldığını ve kendilerini, Karamaz ve Sabah Gülyan'ın bu eylem için görevlendirerek İstanbul'a gönderdiklerini, İstanbul'da örgütün emrini beklerken Karamaz'ın yakalanması üzerine kendilerinin de kaçmaya karar verdiklerini itiraf etmişlerdir.

Bu ifadeler olayla ilgili soruşturmayla da örtüşmüştür. Komisyoncu Yermiya bunların maksadı hakkında az çok bilgi sahibi olduğu halde, gerçeği gizleyerek, durumu önceden ilgili makamlara haber vermemiştir. Yakalandıktan sonra da, olayın ayrıntılarının resmî makamlarca bilindiği kendisine söylenmiş, silahlara ne yaptığı ve adı geçen şahısların saklandıkları yerler sorulduğu halde, bildiklerini saklamıştır. Oysa bu şahısların da yakalandığını anladıktan sonra, yavaş yavaş bildiklerini anlatmış ve Ardaş kod adlı Armenak'a ait olup kendi evinde sakladığı silahı sonradan teslim etmiştir. Zaten kendisi Galata rıhtımında dolaşan ve birtakım suçluları ve asker kaçaklarını yabancılara ait vapurlara yerleştirme işiyle uğraşan komisyonculardandır. Hatta yakalandığı gün, 18 yaşındaki Yalovalı bir Ermeni gencini, düzenlediği Osmanlı izin kâğıdıyla Mısır'a kaçırması nedeniyle iki açıdan da suçlu olduğu anlaşılmıştır. Yukarıda adı geçen iki şahıs ve bunlara bilerek yardımcı olan Kayserili Komisyoncu Yermiya'nın yargılamalarının yapılması için Divan-ı Harb-i Örfîye sunulmak üzere 15 sayfadan oluşan fezlekeli ifadeler ve iki adet parabellum revolverle, iki şarjör ve 59 fişeğin ekteki kararlar pusulası

gereğince üzerlerinde bulunan evrak ve isimleri geçen Ardaş kod adlı Armenak, Abraham ve Yermiya İstanbul Merkez Komutanlığına gönderilmiştir. 21 Ağustos 1914

İstanbul Emniyet Genel Müdürü

(İmza)

2 Adet Parabellum revolver

2 Adet şarjör

59 Adet mermi

1 Adet Kayserili Komisyoncu Yermiya'nın Osmanlı izin belgesi

1 Adet Armenak'a ait zımbalı defter

2 Adet Armenak'a ait anahtar

1 Adet Armenak ve Abraham'a ait eşya arasında bulunan Ermeni İhtilal Tarihi adlı kitap

1 Adet Armenak ve Abraham'a ait eşya arasında bulunan Yıldız Bomba Vakası Tarihi adlı kitap

Toplam: 69

Yalnız 69 parçadır.

İkinci Şube Müdürü

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu, Hammalbaşı Kılıç Sokak, 3 numaralı evde ikamet eden 48 yaşında, İranlı, İran'da ikamet eden Sahak Bedrosyan oğlu Bedros'un, tercüman Agop'un huzurundaki ifadesidir. (22 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsun?

Hınçakyan Partisindenim.

Partinin üyelerinden misin?

Üyelerindenim.

İstanbul'da neden bulunuyorsunuz?

Hastaydım. Hava değişikliği için burada bulunuyorum.

Partinin başkanı ve üyeleri kimdir?, Görüşüyor musunuz?

Hamparsum Boyacıyan, Nerses Zakaryan, Tomacyan'dır. Başkan Hamparsum Boyacıyan'dır. Görüşüyorum.

İran'da Hınçak Partisi var mıdır? Orası hangi merkeze bağlıdır?

Vardır. O Paris merkezine bağlıdır.

Kafkasya'dakiler kimlere bağlı?

Hepsi, Paris'e bağlıdır.

Türkiye'deki kimlere bağlıdır?

Burası bağımsızdır.

Osmanlı ülkesine Paris müdahale etmiyor da neden yabancı ülkelere müdahale edebiliyor?

Buranın kanunu, ona müsait değildir.

Rusya'nın kanunu yabancı ülkelerdeki Hınçakların idaresine müsait midir?

Rusya, Hınçak Partisini tanımadığından, işler gizli olarak çevriliyor.

Bulgaristan ve Amerika'da parti gizli mi? Yoksa oraya da mı Paris karışıyor?

Türkiye dışarının müdahalesini ve genel merkezi kabul etmediğinden, burası ayrı bir merkeze bağlı oluyor.

Şimdilik ifadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Sako kod adlı Bedrosyan'ın, tekrar alınan ifadesidir. (22 Ağustos 1914)

O halde eninde sonunda Paris ile İstanbul Örgütünün bir bağı var mıdır?

İşin ayrıntılarını bilmiyorum.

Rusyalı Agop Hazaryan'ı, Karamaz'ı tanıyor musun?

Yalnız, Karamaz'ı tanırım.

Paris'ten geldiğin zaman Karamaz'ı gördün mü?

Ben, onunla dostluğu çoktan kestim ve görmedim.

Neden ahbaplık etmiyorsunuz?

Parti meselesinden dolayı.

Hangi parti meselesinden?

Hatırlamıyorum. Dört beş senelik bir meseledir.

Rusya'dan ne zaman geldiniz?

1909 Ağustosunda geldim.

Ne ile geçiniyorsunuz?

Param var. Onunla geçiniyorum.

Rusya'da bir sefer tutuklanmışsınız. Neden dolayı ve hangi senede?

On beş sene kadar önce, partiden dolayı iki sene mahkum olmuştum.

Sabah Gülyan ile Verastad'ı tanıyor musun?

Buradan tanırım.

Onları Paris merkezine kim seçti?

Bilmiyorum. Ben onları 1910 senesinde tanıdım. Şahsen tanırım fakat görüşmem.

Buradaki örgütün legal ve Paris'tekinin illegal bir yol izlediğini nereden biliyorsun ?

Evet, Paris'teki merkez buranın illegal çalışmasını istiyormuş. Duyduğuma göre Köstence'de bir meclis toplanmış ve böyle bir karar verilmiş. Bu konu ile ilgili olarak gazetede makale vardır.

Legal, illegal ne demektir?

Legal, devletin kanununa bağlı ve hiçbir gizli faaliyette bulunmayana derler. İllegal de bunun tersidir.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Tercüman
Galata'da St. Pierre Hanı'nda Mimar
Simon Lakmakoz
(İmza)

---------- ----- ----------

Büyükçarşı Kolonculardа yüzük satıcısı, Gedikpaşa Hamam Sokak, 34 numaralı evde ikamet eden, 36 yaşında, Melko oğlu Karakin'in çağrılarak alınan ifadesidir. (25 Ağustos 1914)

Sen hangi partidensin?

Ben hiçbir partiye mensup değilim.

Bitlisli Simbat, Kapril Keşişoğlu, Karamaz ve Arzruni'yi tanır mısın?

Hiçbirini tanımıyorum. Ben, Bitlis'ten Meşrutiyetten bir sene sonra çıktım, geldim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Galata Rok(?) Hanı 10 numarada komisyonculuk yapan, Rus vatandaşı, 37 yaşında, İshak oğlu Leon Balasanyan, tercüman, Beyoğlu Karaca Sokak, 7 numaralı evde ikamet eden, Ohannes oğlu Karabet'in çağrılarak alınan yeminli ifadesidir. (25 Ağustos 1914)

Bir partiye mensup musunuz?

Önceden Hınçakyan Partisine üyeydim. İki sene önce ayrıldım.

Neden ayrıldınız?

Bundan iki sene önce İstanbul'da bir kongre yapıldı. Bu, Türkiye'de yapılan ikinci kongreydi. Hınçakyanlar bu kongrede iki gruba ayrılmışlardı. Her biri kendi isteklerinin desteklenmesini istiyordu. Şahsî emellerle uğraşan böyle bir partiden el çekmeyi uygun gördüm.

Daha sonra üçüncü kongre ne zaman toplandı?

Daha yeni toplanmaktadır.

Hınçakyanların kaç merkezi vardır?

İki merkezi vardır. Biri Avrupa'dadır ki genel merkezdir. Paris'tedir. Diğeri Türkiye'dedir. Hınçakyanların genel merkezi Paris'tir.

Kafkasya ayrı bir merkez değil midir?

Hayır, Paris'e bağlıdır.

Hınçakyanlar neden iki merkez seçmişlerdir?

Meşrutiyetin ilânından önce dışarıda Hınçakyanların bir merkezi vardı. Meşrutiyetten sonra İstanbul'da da Osmanlı Devleti'nin kanunlarına bağlı bir örgüt kuruldu. Bazı örgüt üyelerince uygun görülerek, yeni bir merkez kurulmuş, fakat bu konu, bazı Hınçakyanlar tarafından uygun görülmeyerek itiraza sebep olmuş ve o zamandan beri de partide bir ayrılık hissedilmeye başlanmıştır.

Geçen sene Köstence'de bir kongre yapılmış. Buna dair bir bilginiz var mı ?

Paris merkezi kendi adamlarıyla bir kongre yapmış ancak buradakilerin kabul etmediğini işittim.

Genel merkez Paris değil mi? Neden Köstence Kongresi'ni kabul etmemişlerdir?

Daha önce Varna'da yapılacaktı. Balkan Savaşı dolayısıyla Türkiye'deki Hınçakyanlar gidemediler. Bundan dolayı ertelendi. Özellikle Türkiye'deki şubeler, parti programı gereğince kendileri delege seçemeyip, İstanbul merkezi tarafından seçilebileceklerdi. İstanbul merkezi de savaş yüzünden seçemedi. Zaten, Sabah Gülyan'ın savaş zamanı seçilişini kongre kabul etmeyince, kendi taraftarları vasıtasıyla toplanmasını sağlamaktan ibaretti.

Bu programa rağmen Türkiye'den bazı delegeler gitmiş. Bu nasıl olur?

Partide, anlattığım gibi ikilik vardır. Biri, Hamparsum Boyacıyan taraftarları ki, Devletin kanunları dahilinde uygulamaları uygun görüyor. Diğeri, Sabah Gülyan taraftarları ki, ihtilalci bir tutum izlemişlerdir. Bir ihtimal Sabah Gülyan taraftarları kendiliklerinden gitmiş olabilirler.

Karamaz'ı, Simbat'ı, Kapril Keşişoğlu'nu ve Agop Hazaryan'ı tanıyor musun?

Karamaz'ı daha önceden tanırım. Diğerlerini yazıhaneme geldikleri zaman gördüm.

Bu adamlar yazıhaneye geldikleri zaman kimlerle görüştüler?

Karamaz gelmeden önce, Karabetyan ile görüşüyorlardı. Karamaz geldikten sonra hepsi Rupen Karabetyan ile görüşmye devam ettiler.

Bu mektuplar size mi aittir?

Evet, benim adıma gelmişse de Karamaz'a aittir. Üzerimi aradıkları zaman bulup aldılar.

Sabah Gülyan taraftarlarının ihtilalci bir tutum izlediğinden ve ona uymak gerekmediğini açıklayan İstanbul merkezinden illerdeki şubelere genelgeler dağıtılmış, haberiniz var mı?

Söz konusu genelgenin bu mesele ortaya çıktıktan veya çıkmak üzere iken dağıtıldığı duyulmuştur, fakat genelgeleri görmedim.

Yukarıdaki ifadenize göre Türkiye'de Hınçakyan Partisi kurulur kurulmaz, yani bundan iki sene öncesinden beri partide bir ayrılık olduğu ve Sabah Gülyan'ın ihtilalci bir tutum izlediği İstanbul merkezince bilindiği halde, şubelere genel merkezle alâkalarını kesmeleri bildirilmemiş midir?

Bilmiyorum.

Sabah Gülyan'ın buradaki taraftarları kimlerdir?

Bilemiyorum.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Tercüman Karabet

(İmza)

---------- ----- ----------

Sanık: İzmir Çayırlıbahçe'de ayakkabıcı, Çayırlıbahçe Ermeni vakıfhanesinde ikamet eden, 28 yaşlarında, İstefan oğlu Abraham'ın alınan ifadesidir. (26 Ağustos 1914)

Sen hangi partiye mensupsun?

Hiçbir partiye mensup değilim.

Seni kim kandırdı?

Ben iki senedir İskenderiye'de ayakkabıcılık yapıyordum. Orada Bulgaristanlı Hamparsum Kirkor beni kandırdı. Benim bir şeyden haberim yoktu. "Armenak ile İstanbul'a git, orada anlarsın." dedi. 25 lira yol harçlığı verdi. Moskof vapuruyla İzmir'e, oradan buraya da trenle geldim. Arkadaşım Armenak, bana, "İstanbul'da Karamaz isminde birisinin bizim başkanımız olduğunu ve Talat Bey'i vurmayı emrettiğini"

söyledi. Ben de esnaftan tanıdığım Ebermiya'ya Talat Bey'i vurmakla görevli olarak geldiğimizi söyledim. Bunun üzerine bizi yakaladılar.

Burada siz kimlerden talimat alacaktınız?

Armenak bilir. O, Mısırla mektuplaşıyordu.

Siz, gelirken doğru İzmir'e mi, yoksa Pire' ye mi çıktınız?

Pire'ye çıktık. Orada üç gün kaldık. Armenak oradan iki revolver aldı.

Pire'de, İzmir'de, İstanbul'da sizi kim karşıladı?

Kimse karşılamadı. İzmir'de ben annemin evinde üç gün kaldım.

İstanbul'da nerede kaldınız?

Ben, Tarlabaşı'nda Doğramacı Sokak, 34 numaralı evde, halam Hacez Yajar'da kaldım. Üç gün kadar kaldıktan sonra çıktım, Tarlabaşı'nda Hacıbekir ya da Hacıahmet Sokağı'nda Peruz Hanım'ın evinde üç ay kaldım.

Armenak nerede kaldı?

O da Tarlabaşı'nda kaldı. Mahallesinin ismini bilmiyorum.

Bu suikastı ne zaman yapacaktınız?

Bilmiyorum.

Sen, burada bulunduğun üç ay içinde kimlerle görüştün?

Armenak'la Beyoğlu'nda Ermeni mezarlığı yanındaki köşe başında, Tekirdağlı Ermenilerin kahvesine giderdim. Orada kimseyle görüşmezdim.

Siz, burada ne ile geçiniyordunuz?

Armenak'tan 5 lira daha aldım.

Silahı nerede sakladın?

Halamın evinde, kiracı Anzor'a saklattım.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Kadıköy Pazaryolu Altıyol ağzında, eczacı yanındaki bir evde ikamet eden, Vanlı, 53 yaşlarında, Cevizlik'te İzmir milletvekili Seyyid Bey'in[30] yanında bahçıvan, Hamparsum Maşuyan'ın çağrılarak alınan ifadesidir. (26 Ağustos 1914)

Hangi partiye mensupsun?

Kadıköy Hınçak Partisi başkanıydım. Bir sene önce, Hınçakyanlar Köstence'de bir kongre gerçekleştirmişler. O kongrede, Türkiye'de ihtilal çıkarmaya karar vermişler. Ben bunu İstanbul idare merkezindeki Murat ve Zakaryan'dan duydum. Böyle bir şeyi kabul edemeyeceğimizi belirten bir bildiri yayınladık. Bunları bütün Osmanlı ülkesine dağıttık. Böyle, yabancı bir ülkedeki örgütü tanıyamayacağımızı da yazdık. Kadıköy, Gedikpaşa ve Samatya şubeleri bu bildirileri kaleme aldılar. Onun üzerine hepimiz bir tarafa çekildik.

Ne zaman bu bildiriyi yayınladınız?

Dört beş aydan fazla oluyor.

İstanbul Hınçak Örgütü veya Osmanlı Devleti'ndeki Hınçak Örgütü dağıldı mı ki siz de dağıldınız?

Hayır, dağılmadılar. Ben, kendi başımdan korktum.

Siz, Köstence Kongresi'ne delege gönderdiniz mi?

Doktor Benene Köstence'ye gidiyormuş, "Beni vekil seçin." dedi. Bizim partimiz yirmi beş kişiden ibaretti. Yönetmeliğe göre, üye göndermeye yetkimiz yoktu. 100 kişi olursa yetkimiz oluyordu. Diğer şubeler katılmadılar, biz de gönderemedik. Sonra ne oldu bilmiyorum.

Siz, şubece serbest olarak iş yapabiliyor musunuz? Yoksa Beyoğlu'ndaki yönetim kuruluna mı bağlısınız?

Beyoğlu'ndakine bağlıydık.

Beyoğlu'ndan size emir geldi mi ki Doktor Benene'yi seçecektiniz?

Bir yerde kongre olacağı zaman, bize Beyoğlu'ndan haber verip emrederler. 100 kişi üyesi olan bir şube doğrudan bir delege gönderir. Bu kurala dayanarak, bir konudan dolayı üç dört ay önce Beyoğlu

---

[30] Mehmed Seyyid Bey (1873-1924): İzmir Milletvekili. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra 1908'de İzmir'den milletvekili seçilmiştir. Ayan Meclisi üyeliği yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin ikinci devresinde yine İzmir'den milletvekili seçilmiş ve İsmet İnönü tarafından kurulan hükümette Adliye Vekili olarak görev almıştır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Fıkıh Usûlü dersi vermiştir. 1924'te İstanbul'da ölmüştür. Hasan Basri Erk; *Meşhur Türk Hukukçuları*, İstanbul, 1954, s. 323-326.

yönetiminden Bulgaristan'da kongre yapılacağı bildirilmişti. Bunun için biz de oraya bir delege göndermeye karar vermiştik. O sırada savaş devam ettiği için Bulgaristan'da toplanacak kongre Köstence'ye alınmıştı.

Sizin Kadıköy'de kulübünüz yok muydu?

Önceden vardı. Fakat şubemizin üyeleri yetersiz sayıdaydı, idare edemediğinden orada burada toplanırdık.

O kulübü ne zaman terk ettiniz?

Bir buçuk senedir terk etmiştik.

Doktor Benene Köstence'den dönüşünde, sizi gördü mü?

Gördü. İhtilale karar verdiklerini söyledi. Biz de kabul etmedik

Bu kongreye diğer şubelerden kimler gitmiş?

Bilmiyorum.

Karamaz'ı tanıyor musun ve bu sefer gördün mü?

Önceden tanırım, fakat bu sefer görmedim.

Siz, bu örgüte katıldığınız zaman yönetim kurulunda isminiz kaydedilir mi?

Kaydedilir.

Sizin partinin merkezi yok mu?

Vardır.

Kural olarak siz örgütten ayrıldığınız zaman mührünüzü kime teslim ettiniz?

Yanımda duruyor.

Kadıköy Hınçak Şubesinin orada burada toplandığını söylüyorsun. Aynı zamanda mührü de elinde duruyor. O halde bu şubenin dağıldığını nasıl ispat edersin? Mührün senin elinde bulunması ve usûlen istifa etmemen, senin hâlâ Kadıköy Şubesi başkanı olduğuna bir delildir. Sizin şubeden Doktor Benene'nin gönderilmiş olduğuna dair ihbara karşı, senin sözünü inkâr etmen, onu delege sıfatıyla tayin ettiğinizi ispatlar. Ne diyeceksin?

Bizim şube dağılmıştır ve delege göndermedik.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Dilsizzade Hanı'nda gaz tüccarı, Ermeni Bankasında, Arnavutköy Akıntı Caddesi postane karşısında bir evde ikamet eden Harputlu, 47 yaşlarında, Asador oğlu Bedros Kalfayan'ın çağrılarak alınan ifadesidir. (26 Ağustos 1914)

Siz, hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisindeydim. On dört sene önce bu partiden çıktım.

Verastad'ı tanıyor musunuz?

Tanırım. İki sene önce İstanbul'da gazeteciydi.

Şimdi onunla temasınız var mıdır?

Yoktur.

Rupen'e gelen mektupta, size bazı görevler teklif edilmiş. O halde onunla temasta olduğunuz ortaya çıkıyor.

Hayır temasım yoktur.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Pangaltı Bayır Sokak, 40 numaralı evde ikamet eden, ayakkabıcı, 33 yaşında, Yermiya oğlu Kipriyanos'un çağırılarak alınan ifadesidir. (29 Ağustos 1914)

Siz hangi partiye mensupsunuz?

Hiçbir partiye mensup değildim.

İstanbul'a nereden ve ne zaman geldiniz?

Yirmi iki seneden beri İstanbul'dayım. Kayseri'den geldim.

Armenak kod adlı İzmirli Ardaş'ı ve Abraham'ı tanıyor musun?

Tutuklanmadan on beş gün önce Pangaltı'da Ermeni mezarlığı köşesindeki kahveye gittim. Kendileriyle orada görüştüm. Çatal Hanı'nda ayakkabıcı, hemşehrim Tatyos'un yanında gördüm, selam verdim. Tatyos'un daveti üzerine oturdum ve kendileriyle görüştüm.

Şu on beş gün içinde onunla sürekli görüştün mü?

Ben o kahveye her gün gitmem. Gittikçe de görüştüm. Selam , sabah gibi basit konularda sohbet ettik. Örgüt hakkında değil.

Abraham sana nelerden bahsetti ve konu nasıl açıldı?

Bir gün onlarla beraber kahveye gittim. Elimdeki Jamanak[31] gazetesini okuyordum. Gazetede tutuklanan Ermenilerden söz ediliyordu. Ben de "Galiba rahat batıyor da böyle şeylere teşebbüs ediyorlar." dedim. Onun üzerine Abraham, "Evet biz de buraya bu iş için gelmiştik. Fakat işimiz olmadığından geri dönmeye karar verdik, paramız olmadığı için elimizdeki tabancaları satıp gitmek istiyoruz." dedi ve satılması için bana rica ettiler. Onun üzerine Ardaş, bana tabancasını verdi. Ben de tabancanın büyük ve dikkat çekici olmasından şüphelenerek, Beyoğlu sivil polislerinden Karabet Efendi'yi görmek ve meseleyi bildirmek üzere yanımda tabancayla kendisini aradıysam da bulamadım. Geri döndüm. Kendisini üç gün boyunca kahvelerde aradım fakat bulamadım. Dördüncü gün Teşvikiye Askerlik Şubesince verilen emir üzerine sanatkâr olmamdan dolayı, sevk edilme ihtimalime karşı, kahveden şubeye gitmek üzereyken, sivil bir memur tarafından çevrilerek, tutuklandım.

Karabet Efendi'yi kimin aracılığıyla aradınız?

Sivil memurlardan Rıza Efendi vasıtasıyla aradım. Kendisine Ağa Camisinde rastladım. O da Karabet Efendi'nin rıhtımda görev yaptığını söyledi.

Nasıl yakalandığını biliyor musun?

Beni Teşvikiye'ye giderken çevirdiler ve müdüriyete götürdüler. Orada Abraham'la Ardaş'ın nerede bulunduklarını ve kendilerini tanıyıp tanımadığımı sordular. Ben de Ardaş'ın Tatyos'un evinde bulunduğunu ve tabancalarının da yanımda olduğunu, Karabet Efendi'yi bu olayı söylemek üzere aradıysam da bulamadığımı söyledim.

Nasıl bir iş için geldiklerini onlara sordunuz mu?

Onlar, benden çekinmekteydiler. Zaten o gün söylediğim bir söz üzerine, bana tabancalarını satmamı ve sonraki üç gün içinde de görüşemediğimizden niçin geldiklerini anlayamadım. Yalnız iş için geldiklerini ve iş bulamadıklarını söylediler. Tabancadan ve kendilerinin ortadan kayboluşlarından şüphelenerek, Karabet Efendi'yi aradıysam da

[31] Jamanak (Vakit) Gazetesi: 28 Ekim 1908 yılında Misak ve Sarkis Koçunyan kardeşler tarafından kurulmuştur. Gazete, bugün de yayın hayatına devam etmektedir.

bulamadım. Fakat Emniyet Müdürlüğünde, yakalanmaları için bulundukları yerleri söyledim.

Bunların yanında başka kimse var mıydı?

Kalyoncu kulluğu[32] civarında ikamet eden Kormozi ismindeki bir şahsın onların yanında oturmakta olduğunu gördüm.

Hazırlık soruşturmasında geçen meseleye, tutuklamalar olduğu sırada bunların içki içmekte olduklarını, "Abraham işi biraz ağzından kaçırdı. Bizim de amacımız adam vurmaktı. Onun için geldik" demiş. Sen de "Adam siz böyle edepsizlik edeceğinize, önce sizi bu işe sevk edeni vurun. Millet ve hükûmet için hayırlı olur. Biliyorsunuz tramvay kumpanyasından mezarlık bedeli olarak millet hakkı diye 15.000 lira aldı ve halka dağıttı. Böyle hükûmete, fenalık yapılır mı, bunların üyeleri öldürülür mü" demişsin, onlar da "Biz de pişman olduk, gideceğiz" demişler. Böyle bir şey söyledin mi?

Ben o gün Jamanak gazetesini okurken, tutuklanan Ermeniler hakkında konuşurken şu 15.000 lira için söyledim. Başka bir şey söylemedim. Onlar da bana bu konuda bir şey söylemediler.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

[32] Eskiden denizcilerin yönetiminde bulunan karakollara verilen isim. Mehmet Zeki Pakalın. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Fasikül 6-11, İstanbul, 1946, s.155.

Van Valiliği
Emniyet Müdürlüğü
Genel 677
Özel 169

Van Valiliğine

Sosyal Demokrat Hınçak Örgütü Van Şubesi başkanı ve üyelerinden olup, yakalanmaları ve tutuklanmaları isteği ile İstanbul Divan-ı Harbi Örfî Soruşturma Kurulu Başkanlığından şahsınıza yazılıp, bendenize havale edilen ve yine söz konusu başkanlıktan İstinaf Savcılığına gelen telgrafların hükümleri ve içeriklerinin gereği olarak, Vanlı Pervetyan Abraham, Solakyan Ardeşis, Avedyan Aso ve Haykak Aramesyan isimli şahıslar, ayrı ayrı gözaltına alınmışlardır. Evlerinin aranmasında, Osmanlı Devleti ve yabancı ülkelerin her tarafından kendilerine, önemli maddeleri içeren birçok mektup ve dergilerin gönderilmiş olduğu görülmüştür. Araştırma sırasındaki mevcut durum sebebiyle söz konusu evraktan en fazla dikkat çekici ve önemli olanları gözden geçirilerek, özetlerinin içeriğine dair tutanak düzenlenmiş ve belgeler ayrı ayrı zarflar içerisine konulmuştur. Bu belgelerin, Valiliğin tercümanına aynen tercüme ettirildikten sonra Divan-ı Harbi Örfîye teslim edilmesi gerekmektedir. Ayrıca içerikleri itibariyle örgütün ruh hâline ve özelliğine dair resmî makamlar için çok önemli birçok evrak, resmî izin olmaksızın çoğaltılıp dağıtılmakta olan gazete, daire dışında tercümeye yetenekli bir memur bulunamamış olduğundan, bunların da araştırılmak üzere alınması hususunun Divan-ı Harbi Örfî Başkanlığına bildirilmesi gerekmektedir.

Yılda birkaç kez gizli olarak yayınlanan; mevcut hükûmet ile devlet görevlileri ve önemli bazı şahıslar hakkında birçok resimleri ve makaleleri içeren “Nir” gazetesinin dizgici, yazar ve karikatüristlerinin Ardeşis, Abraham ve Aso olduğu eldeki belgelerin delilleriyle ortaya çıkmış olduğundan, bu yönde de araştırmanın derinleştirilmesinin emredilmesi gerekmektedir. Haykak Aramesyan’ın evinin aranması sırasında, karısının iç çamaşırı içerisinde kaçırmak üzereyken yakalanan birçok belge, açık iki zarftadır. Belgeler incelendiğinde; örgüte ait bütün yazışmalar ve birçok yıkıcı kararları içeren örgüt yönetim kurulu tutanak defteriyle, silah ve cephane kayıt defteri, Osmanlı Devleti ve yabancı devletlerden gelen mektuplar, örgütün gelir ve giderleriyle diğer bazı özel bilgilerin kayıtlı olduğu defterlerin önemli maddeleriyle, dikkat çekici birçok yazılı kâğıt ve bir cilt “Genç Ermenistan” isimli kitap ele geçirilmiş ancak harfiyen tercüme edilemediğinden, Divan-ı Harbi Örfî tarafından incelenmesi gerekmiştir. Hınçaklara ait kulüp ve kıraathanenin düzeninde ve açılışında, Dernekler Kanununun hiçbir maddesine uygun hareket edilmemiştir.

Örgütün adeta gizli bir dernek şeklinde çalışmalarda bulunduğu tespit edilince kapatılmış olduğundan; haklarında yasal işlemin yapılması isteğiyle Ardaşis ve Aso'ya ait kapalı üç zarf ve Haykak Aramesyan'a ait kapalı iki zarf içerisindeki çok sayıda kitap, evrak, gazete ve broşürler birlikte arz ve takdim edilmiştir. Diğer mevcut evrakın da aldırılması hususunda Divan-ı Harbi Örfî Başkanlığına bilgi verilmesi ve emredilmesi arz olunur.

3 Eylül 1914

Emniyet Müdürü

(İmza)

Divan-ı Harbi Örfîye verilmek üzere bütün belgeler zarf içerisinde takdim edildi. Bu belgelerin tercümelerinin incelenmesi ve yeniden tercüme edilmesi ile diğer hususlar için uygun bulunursa adliyeden İkinci Sorgu Hakimi Rüştü Efendi ve daha bazı kimseleri Divan-ı Harbe göndermek mümkündür. İhtiyaç varsa Valiliğin tercümanı, her gün Divan-ı Harbe gitmesi için emir almıştır. Bilgi edinilmek üzere Tümen Komutanlığına takdim edilecek.

3 Eylül 1914

Van Valisi

Divan-ı Harbi Örfî Başkanlığına

---------- ----- ----------

Sanık: Nazilli'nin Çalık Mahallesi'nden, 1886 doğumlu, Hamparsum oğlu Armenak'ın ifadesidir. (10 Eylül 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Hınçak Örgütüne mensubum.

İstanbul'a nereden geldin?

Mısır'dan Pire'ye, oradan İzmir'e oradan da trenle İstanbul'a geldim.

Neden vapurla gelmedin?

Rıhtımda soruşturmaya rastlamamak için vapurla gelmedim. İzmir'de ticaretle uğraştığım için orada herkes beni tanır. Zorlukla karşılaşmazdım.

Sizi, Mısır'dan buraya kim yolladı?

Sabah Gülyan ile Karamaz geldiler. Sabah Gülyan beni bizzat gönderdi. "Size talimat vereceğim." dedi. Partinin bize vereceği işleri yapmak üzere gönderdi.

Partinin sizin hayatınızla da ilgisi olan işi yapabilir miydiniz?

Hayır, efendim. Partinin iki kısmı vardır. Biri, yazıyla propaganda, diğeri eylemle. Ben yazıyla propaganda bölümündeyim. Doğal olarak bana, yazıyla propagandaya ait işleri vereceklerdi.

Burada, size kim talimat verecekti?

Oradan, Sabah Gülyan talimat verecekti.

Sende yakalanan revolveri nereden aldın?

Bir buçuk sene önce Yunanistan'dan aldım.

Senin beraber geldiğin arkadaşın Pire'ye çıkıp revolveri aldığınızı söylüyor. Yalan mı söylüyor?

Yalandır.

Genel müdürlükte sorgulandığın zaman bu revolveri gelirken satın aldığını söylemişsin. Yalan mı?

O da yalandır.

Sen burada kimlerle temasta bulundun?

Kimseyle konuşmadım.

Karamaz'ı görmedin mi?

Gördüm.

Talimat almadın mı?

Almadım.

Ne yapacağını hâlâ bilmiyor musun?

Bilmiyorum. Yalnız, Karamaz yakalanmadan birkaç gün önce "Size birkaç güne kadar görev verilip gönderileceksiniz." demişti.

Talat Bey'i vuracağınızı söylememiş miydi?

Hayır, söylemedi.

Hınçak Örgütünün direniş kısmı neden kurulmuştu?

Böyle bir şeyin ne olduğunu ve de neden kurulduğunu bilmiyorum.

Sen örgüte girerken yazıyla propaganda için girdiğini söyledin mi?

Evet söyledim. "Ben kalem ile hizmet ederim." dedim.

Abraham da mı seninle birlikte propaganda yapacaktı?

Hayır, onu kendisinden sorun.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Armenak Karabetyan.

(İmza)

---------- ---- ----------

İzmit'te komisyoncu, 35 yaşında, Ohannes oğlu Hrabet'in çağırılarak alınan ifadesidir. (15 Eylül 1914)

Sabah Gülyan'ı tanıyor musun ? Hangi partiye mensupsun?

Hınçakyan Partisine mensubum. Sabah Gülyan'ı da tanırım.

Yakın zamanlarda Sabah Gülyan'dan bir haber aldın mı? Yani ondan bir haber ya da mektup aldın mı?

Bir akşam birisi geldi; "Ben Mısır'dan geliyorum, benim adım Hamdi'dir." dedi. Bu adamı kesinlikle tanımıyorum. Benden para ve silah istedi. Ben de "Böyle şeylere karışmam." dedim. "Sana balık getirdim." diyerek mendil içinde bir şey bıraktı. Mendilde balık vardı. Bir ay sonra aynı kişi yine geldi, polise haber verdiğim için, beni tehdit etti.

Sizin bu ifadenize rağmen, elde edilen mektuplardan Sabah Gülyan'ın misafiriniz olduğu anlaşılıyor, ne diyeceksiniz?

Benim haberim yoktur.

Rupen Karabetyan'ı tanıyor musun? Bu sefer kendisini gördün mü?

Tanıyorum. Bu sefer kendisini görmedim.

Verastad ile görüşüyor musun?

Kendisiyle Köstence Kongresi'nden sonra münasebetim olmadı.

O, senden para bulmasını Rupen'e yazıyor. Aranızda böyle bir münasebet olmasa Rupen'e sizi tavsiye edebilir mi?

Gazete parası borcum vardı. Gönderdim.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

İzmit'te nalburlar içerisinde, 44 yaşında, fıçıcı Karabet Patukyan'ın çağrılarak alınan ifadesidir. (20 Eylül 1914)

Hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisine mensubum.

İzmit'te kulübünüz var mıdır?

Hayır. İki seneden beri yoktur.

Sen Köstence Kongresi'ne gittin mi?

Evet gittim. Romanya'ya ticaret için gitmiştim. Bükreş'e gidecektim. Köstence'ye geldiğimde, Sabah Gülyan, orada kalmamı ve buradaki görüşmelere katılmamı teklif etti. Benim masrafımı da karşıladı. Hâlbuki görüşmeler olup bitmişti. Ben dört beş gün daha işimden geri kalarak, onların tespit ve teklif ettikleri şeyleri dinledim. Bunlardan biri Gazeteci Hemayak Efendi'nin görevden alınmasıydı. Sebebini bilemiyorum. Araları açıkmış. Diğeri gazete meselesinde para vs. imiş. Bunu konuştular. Üçüncüsü de kendi işlerine şube üyelerinin müdahale etmeyip, kendi oylarında serbest olmalarıydı.

Daha sonra Bükreş'e gidemedim. Çünkü vaat ettikleri parayı vermediler. İstanbul'a geldim. İzmit kulübünün olmamasından dolayı kimseye bir şey söylemedim. Sabah Gülyan daha sonra bir genelge yazarak, İzmit'ten beni milletvekili göstermiş. Hınçakyanlar bir ay önce Kumkaya'da(?) yaptıkları kongreye beni de çağırdılar. Köstence'ye ait ne bildiğimi sordular. Beni Hamparsum Boyacıyan ile Nerses Zakaryan çağırmıştı.

Sen, kaç senedir partide bulunuyorsun? İzmit başkanı ve üyeleri kimlerdir?

İzmit kulübü dağılmadan önce iki sene kadar orada bulundum. İzmit'te bakkal Kirkor Kirakosyan başkandı. Ben de üyeydim. Diğer üyeler, Hrabet ve Jamgocyan'dı.

Seni, Köstence'ye kimler seçip gönderdi?

O zaman kulüp yoktu. Kimse seçmedi.

O halde sen, kimin adına Köstence'de görüşmelerde bulundun?

Onlar, sen burada bulun, biz yazarız, dediler.

Köstence dönüşü, İstanbul'da Hınçakyan kulübüne gitmedin mi?

Hatırladım. Hamparsum Efendi'yi gördüm. Size söylediğimi ona da söyledim. O da "Onların yaptığı usulsüzdür. Üyeler eksik olduğu halde görüşme yapmıştır." dedi. "Biz onların kararlarına uyamayız." dediler.

Bu seferki toplantıda sizden ne sordular ? Ne cevap verdiniz ?

Bana "Orada gördüğünü söyle" dediler, ben de söyledim.

Köstence'deki görüşmelerde kimler vardı?

Sabah Gülyan, Verastad, Ruscuklu Karabet Manukyan, Bafra'dan Bogos, Doktor Benene vardı. Diğerleri yabancı ülkelerden gelmişlerdi.

Senin, Köstence'de Hınçak olduğunu nasıl anladılar?

Örgüt para alabilmek için, herkese iki kuruş karşılığında belge veriyordu. Benim de öyle bir belgem vardı. O sayede Hınçak olduğumu anladılar.

Köstence'de, Osmanlı Devleti'nde bir ihtilal çıkarmak ve Osmanlı Devleti kanunlarına uymamak için, ne gibi bir karar verdiniz?

Öyle bir konuşma benim yanımda geçmedi. "Yalnız kanunlara uygun şekilde milletvekili olunmuyor, arazi meselesi halledilmiyor." dediler. Birtakım teorik konuşma yaptılarsa da anlamadım. "O zaman, benim memleketimde böyle bir şey yoktur." dedim. Onlar da "Artık büyüklerin yapacağı işlere küçükler karışmış" dediler. Ben de bunu kabul etmedim. Paramı da vermediler.

Sen İstanbul'a geldikten sonra, "Bu şekilde, hükûmete itaat edilmeyeceğine dair" Sabah Gülyan'ın bir genelgesi gelmiş. Senin bunlardan haberin yok mu?

Bilgim yoktur.

Senin Köstence'ye milletvekili olarak gitmen merkez kurul seviyesinde itibar sahibi olduğuna, bu sefer de kongreye çağırılman, yukarıda söylenenleri anlamayacak derecede ahmak bir adam olmadığına delildir. Özellikle orada gerçekleşen ve herkesin itiraf ettiği gibi milleti bir ihtilale hazırlayan toplantıda ne olduğunu, "Bilmiyorum, haberim yoktur!" gibi sözlerle gerçeği saklaman ve daha sonra bu kongrenin kararlarının bütün Osmanlı Devleti'ne genelgeyle yayınlandığı halde bilgin olmadığında ısrar etmen, bu meselelerde çok ilgili olduğuna ve Sabah Gülyan ile hemfikir bulunduğuna delildir. Ne diyeceksin?

Evet. Gizlemiyorum. Halk, arazi meselesi için hükûmete başvurmuş dediler. Bu, Devlete karşı bir şeydir. Bogos Paşa'nın[33] Avrupa'da Ermeni meselesi hakkındaki seyahati de konuşuldu. Bogos Paşa'nın Avrupa Devletlerine başvurusundan elde edilecek sonuç da konuşuldu.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

İzmitli Karabet Patukyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (20 Eylül 1914)

Köstence'den gelirken sana orada bulunduğuna dair bir belge vermediler mi?

Evet, oradaki kararlara dair bir listeyi halka tebliğ etmem için bana bu kararları verdilerse de yırttım. Çünkü kabul edilecek bir iş değildi.

Neler yazılıydı ki, kabul edilecek iş değildi, diyorsun.

---

[33] Bogos Nubar Paşa (1851-1930): Eğitimini İsviçre ve Fransa'da tamamlamıştır. Mısır'ın ilk başbakanı olan Nubar Paşa'nın oğludur.1878 -1879 yıllarında Mısır Demiryolları yöneticiliği yapmış, 1906'dan itibaren ayrılıkçı Ermeni hareketlerinin içinde faal olarak yer almış ve ölümüne kadar başkanlığını yürüteceği "Ermeni Yardımsever Cemiyeti"ni kurmuştur. 1912'den sonra Paris'e yerleşmiştir. Milli Ermeni Heyeti başkanlığına aday gösterilmiştir. 1916'da Suriye ve Çukurova'da Ermenilerden oluşan ve Müttefikler için çarpışan daha sonra da Ermeni Lejyonu adını alan Legion d'Orient'i kurmuştur.

Legalizm, illegalizm diye bir şeyler söylüyorlardı, onlar yazılıydı. İstibdattaki gibi tertiple hareket edecekleri yazılıydı.

Yani, bombalı, silahlı hareket edilmesi mi yazılıydı?

Böyle bir söz yoktu. Fakat gizli yapacaklarını söylediler ve öyle yazdılar. Bunun da, Bogos Paşa'nın meselesinden sonra olacağını söylediler ve yazdılar.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Gazeteci Hemayak Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (29 Eylül 1914)

Lağvedilen üç şube nerelerdedir? Neden kaldırılmışlardır?

Van, Bafra, Elazığ şubeleri Osmanlı Devleti merkezi yönetim kurulu tarafından lağvedilmiştir. Çünkü bunlar, duyduğuma göre, Paris merkezine bağlılıklarını, iki numaralı genelgeyle tebliğ edildiği üzere muhafaza ediyorlarmış. Bu genelgede, Elazığ merkezinin, genel merkeze sadık olduğuna dair mektup vardır. Bafra ve Van'dan da bu şekilde mektuplar vardır.

Paris'in yazıp gönderdiği iki numaralı genelgeye karşılık, Osmanlı Devleti'nin İstanbul merkezi, kendi düşüncelerini bildirmek ve Paris'in izlediği yolun yanlışlığını anlatmak üzere şubelere bildiri vesaire yayınladı mı?

Evet, İstanbul merkezi bu yolda bildiriler yayınladı ve şubelere gönderdi. Ayrıca, Gohak gazetesiyle ve diğer (Tayralik)(?) (Kühadindes)(?) gazeteleriyle Paris merkezinin düşüncelerini açıkladık. Bir sefer de bütün Türkçe gazetelerde ve Ermenice (Tayralik)(?) gazetesinde resmen ilân edildi.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

İzmit'te tenekeci, 48 yaşında, açıklama yapmak üzere çağırılan Karabet Patukyan'ın ifadesidir. (30 Eylül 1914)

Senin evini aradıkları zaman, Ocak 1913 tarihli ve Ermeni İhtilal Partisinin taraftarı olan bir Hınçak gazetesi bulunmuş. Bunu kimden ve hangi amaçla aldın?

Bu gazeteyi, oğlum Kirkor almıştır. Benim değildir.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Harp Okulu'nda yedek subay olup, Beyoğlu Halepli Sokak, 21 numaralı evde ikamet eden, 24 yaşında, Karabet oğlu Kegam Vanikyan'ın çağırılarak alınan ifadesidir. (3 Ekim 1914)

Sabah Gülyan'ı tanıyor musun?

Tanırım.

Haberleşir misin?

Haberleşmem.

Hınçak gazetesinde görülen Vanik imzası senin midir?

Evet, benimdir, fakat içindekiler değiştirilmiştir.

Hınçak gazetesini kim idare ediyor ?

Bir kurul var mı bilmiyorum ama, Sabah Gülyan idare ediyor diyorlar.

O zaman bu makaleyi göndermek, haberleşmeye delil olmaz mı?

Hayır, ben kurula gönderdim.

Sen bir partiye mensup musun?

Evet. Hınçakyan Partisine mensubum.

Verastad ile haberleşir misin? Rupen Karabetyan'ı tanıyor musun?

Verastad ile önceden görüşürdüm. Rupen ile görüşmedim, ama kendisini tanırım.

Verastad'dan Rupen'e gelen bir mektupta, sizin isminiz geçiyor. Bu da münasebetinizi kesmeyip, haberleşmekte olduğunuzu gösteriyor.

Ben okulu bitirince tahsil için Paris'e gidecektim. Onun için haberleşmeyi kesmedim. "Orada durum nasıldır? Nasıl geçinebilirim?" diye Verastad'a soruyordum. Seferberlik ilân edilince burada kaldım. Harp Okuluna girdim.

Son olarak Verastad sana ne zaman mektup yazdı? Sen ne zaman cevap verdin?

O, bana seferberliğin ilânından on beş gün önce yazmıştı. Cevap yazmadım. Ben de ona seferberlikten bir buçuk ay önce yazmıştım.

Geçen Temmuzda Köstence'de bir kongre yapılmış. Buna dair ne biliyorsun?

Benim o zaman sınavlarım vardı. Bilgim yoktu. Kongreden beş altı ay sonra haberim oldu.

Paris merkez kurulunun bu kongrede ihtilale karar verdikleri ve Ermeni halk arasında, ihtilale katılmaları için propaganda yaptıkları, sonuçta derhal hükûmete karşı suikasta teşebbüs ettikleri halde siz, kendileriyle ilişkinizi neden kesmediniz? Buradan da anlaşılıyor ki bu ihtilal örgütüyle siz de doğrudan ilgilisiniz.

Köstence Kongresi'nde böyle bir karar verildiğini bilmiyorum. Ben Verastad ile şahsî konularda görüşüyordum.

Hınçak Örgütüne mensup olduğunuzu söylüyorsunuz. İstanbul merkezinin Köstence Kongresi hakkında yayınladığı bildirilerden, Gohak, Tayralik(?), Kühadindes(?) gazeteleriyle, gerek özel ve gerekse resmî yayınlardan şüphesiz haberdar olmalısınız. İşin doğrusunu söyleyiniz?

Bildirilerde böyle bir şey görmedim. Yalnız legalizm ve illegalizm meselesini biliyorum. Suikastı bilmiyorum.

Ülkedeki kanunların tanınmamasının sonucu, doğal olarak suikastı doğuracaktır. Ya da Ermeni halk tamamen silahlandırılıp, saldırtılacaktır. Bomba meselesinde olduğu gibi, birtakım cinayetler işlenecektir. Bunların birbirinden farkı yoktur. Hepsi illegaldir. Ülkenin kanunlarına göre hareket etmemektir.

Ben illegal taraftarı değilim. Bununla beraber böyle bir suikasta cesaret edilebileceğini tahmin etmiyordum.

Verastad'dan Rupen'e gelen bir mektupta, seni bu meseleler için Köstence'de görevlendiriyor. Sen de onlarla hemfikir ve özellikle eylemcisi olmasan, bu gibi önemli hizmette görevlendirilir misin?

Benim böyle bir görevim yoktur.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

Kegam

---------- ---- ----------

İzmit'te Nalburlar Çarşısında ikamet eden, tenekeci esnafından, Karabet Patukyan oğlu, 18 yaşında olduğunu söyleyen, Karabet oğlu Kirkor'un çağırılarak alınan ifadesidir. (3 Ekim 1914)

Babanın evini aradıkları zaman bir Hınçak gazetesi bulmuşlar. Bu kimindir?

Bu gazete benimdir.

Babanın bu gazetenin sende olduğundan haberi var mı?

Haberi yoktur.

Bu gazeteyi kimden aldın?

İzmit'te bizim öğrenci derneği vardı. Ben onun üyelerindenim. Onun yönetim kurulunda bulunan İzmit Nalburlar Çarşısı esnafından kahveci Kirkor verdi. Başka kimselere de dağıtırdı. Yani, öğrenci derneğindeki çocuklara da dağıtırdı.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Yenikapı Ermeni kilisesi karşısında Hemayak Efendi'nin 88 numaralı evinde ikamet etmekte olup, eski Gohak gazetesi idare memuru, Aram Açıkbaşyan'ın çağırılarak alınan ifadesidir. (4 Ekim 1914)

Siz hangi partiye mensupsunuz?

Hınçakyan Partisine mensubum.

Partideki yeriniz nedir?

Üyelerindenim. Daha önce Paris merkez kurulu üyelerindendim. Meşrutiyetten önce ve sonra, 1909 ve 1910 yıllarında birkaç ay Paris'te bulundum.

İki numaralı genelgede, imzanızla, "Yazık ki yedinci genel meclis geçen sene toplanamadı. Bu sene Temmuzda toplanacaktır. Bir ihtimal Haziran ayı sonunda taşraya gitmek zorunda kalacağım." diye, genel

merkeze yazdığınız bu yazıdan ve bu yazının genelgeye geçmesinden amaç nedir?

Ben toplantıda bulunamayacağımı hesaplayarak yazdım. İstanbul merkezi üyelerinin Paris merkezinin bu toplantı hakkındaki tebliğlerinden habersiz oldukların yazmış veya iddia etmiş olmaları üzerine, Paris merkezi, örgüt üyelerinin bu meseleden haberdar olduğunu göstermek üzere, benim tezkeremin bir bölümünü kaydetmiştir.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Bahçecik'te öğretmen, 22 yaşında, Ohannes oğlu Yervant Panover 'in açıklama yapmak üzere alınan ifadesidir. (3 Aralık 1914)

Sabah Gülyan'ı tanıyor musun? Kendisiyle haberleşiyor musun? Son olarak kendisiyle nerede görüştün?

Tanırım. Haberleşmem. Son olarak iki sene önce Bahçecik'e gelmişti. Orada gördüm.

Bir siyasî partiye mensup musun?

Evet. Hınçakyan Partisine mensubum.

Son Köstence Kongresi'ne kimi delege olarak tayin ettiniz?

O zaman ben İstanbul'daydım. Daha sonra Karabet Patukyan'dan duydum.

O zaman kimin yanında çalışıyordun?

Babıali'nin karşısında, lokantacı Dikran Tüfekçiyan'ın yanında çalışıyordum.

Onun yanında ne kadar çalıştın?

Altı ay çalıştım.

Nişan Kirkoryan'ı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

Tanımadığın bir kimsenin evrakı sende nasıl bulunur? Herhalde bu tanıdığın kimse?

Benim makale yazdığım, Bahçecik'te Baykar gazetesi[34] vardır. Bu adam, orada yayınlanmak üzere bana göndermişti.

Ermenileri başkaldırıya davet etti mi? Şu iki numaralı evrakı neden saklıyordun?

Evde, bir tarafa atmıştım.

Bunu da Baykar gazetesinde yayınlamak üzere mi gönderdi?

Evet, efendim.

Şu gösterdiğim üç numaralı mektup kime aittir?

Bu mektup Karnik Boyacıyan isminde, Tophane'de Kapıiçi karakolu yanında kurukahvecilik yapan bir adamındır.

Bu mektubun birinci parçasının arkasında "Bu yazdıklarım sizde saklı kalsın. Burada kimsenin bilgisi yoktur. Orada da Kegam'dan başkası bilmesin. Eğer yakayı ele verirsem ben yapacağımı bilirim." cümlesindeki amaç nedir?

Anlam çıkaramadım.

Bu mektup sana yazıldığına göre, içindekilerin sence bilinmesi gerekir. Bununla, Kegam ile senin bildiğin bir şeyi anlatıyor. Bu ne demektir?

Bilmiyorum.

Bu mektubu okudun mu, okumadın mı?

Onu da bilmiyorum.

Okuduğun, mektubu görünce "Karnik'in mektubu" demenden anlaşılıyor.

İmzasını okudum.

Gelen mektubu uzun bir süre okumayarak, yanında saklamanın imkânı yoktur. Zarfı yırtılmış ve mektup da çıkarılmış olduğuna göre okunmuş olması gerekir.

Hatırlayamıyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Ohannes oğlu Yervant

(İmza)

---------- ----- ----------

[34] Baykar Gazetesi (*Hye Baykar* [Ermeni Mücadelesi]) : Avrupa'daki genç Ermeni üniversite öğrencileri tarafından, Osmanlı Devletindeki Ermenilerin durumlarına dair yayınlanan günlük gazete.

Galata'da Topçular Caddesi'nde, Kapıiçi Karakolu yanında kurukahveci, Şebinkarahisarlı, 33 yaşında, Kirkor oğlu Karnik Boyacıyan'ın ifadesidir. (5 Aralık 1914)

Hangi partiye mensupsun?

Bir sene öncesine kadar Hınçakyan Partisine mensuptum.

Partiden ne zaman ayrıldın?

Geçen 1913 yılı Şubat ayında ayrıldım.

Partiye ne kadar süre hizmet ettin?

Beş ay kadar hizmet ettim.

Sabah Gülyan ve Karamaz'ı tanıyor musun?

Tanımam.

Yervant'ı tanıyor musun?

Tanırım.

Gösterdiğim mektubu, Yervant'a sen mi yazdın?

Evet, ben yazdım.

Bunu hangi amaçla yazdın?

Bu kulüp meselesinden dolayıdır. Sako isimli birisiyle kavga etmiştik

"Burada eğer yakayı ele verirsem ben yapacağımı bilirim." ne demektir?

Evet. Kulübün borcuna kimse karışmıyordu. Ben "Resmî makamlara söyleyeceğim." diyordum.

Bundan yakayı ele vereceğine dair bir şey çıkmadı.

Budur.

Senin bu mektubu ve yakayı ele vereceğini yazdığın adam, Ermeni milletini başkaldırıya davet etti mi? Bu, birtakım zararlı evrakı gazetesinde yayınlamak üzere yanında saklayan adamdır. Bunda Devletin kuvvetine yakayı ele vermek anlamı hissedilir. Bunu ayrıntılı olarak açıklamaktan kaçınman da bir suikasta teşebbüs olduğunu gösteriyor. Ne diyeceksin?

Hayır. Kulüp meselesidir.

Kegam'ı tanıyor musun?

Tanırım.

Bu adamın da Yervant gibi, Sabah Gülyan ile birlikte, Osmanlı Devleti'nde ihtilale teşebbüs eden bir adam olduğu, soruşturma evrakından anlaşılıyor. Senin bu adamlarla gizlice haberleştiğin ve bu haberleşmende bu suçlunun, kanunun elinden kaçtığını sezerek, yakayı ele vermek sözünü sarf etmen, bunlarla işbirliği yaptığını gösteriyor. Ne diyeceksin?

Nişan isminde birisi Yervant'ın parasını, yattıkları odada çalmıştı. Ben Yervant'a "Sonra sana, köye gidince yazarım." demiştim. Yani, gizli kalsın sözüyle kast edilen budur. Kegam üst katta yatıyordu.

Söylediklerin, yukarıdaki soruma mantıklı bir cevap olmadı. Senin bu yüzden beceriksizlik göstermen, suçlu olduğunu göstermeye yeterlidir. Ne diyeceksin?

Daha bir şey yoktur.

Yukarıda ismini sana söylediğim Yervant, Devletin ileri gelenlerine karşı suikast meselesinden dolayı çağırılmış olanlar arasında evi aranmıştır. Gazetesinde, Ermeni milletini ayaklandıran bir makaleyi yayınlamaya teşebbüs etmekle suçludur. Kegam ise, Örgüt Başkanı Sabah Gülyan'ın sadık adamı olup, kendisine, örgütü eyleme geçmeye davet etmek vazifesi verilmiştir. Yani, bunlardan birisinin yazıyla propaganda işlerinde, diğerinin de eylem yapmakla yükümlü olduğu olayların oluşumundan anlaşılıyor. Senin bunlara, gizli olarak yazdığın mektubun içindekiler, onlarla işbirliği yaptığını gösteriyor. Ne diyeceksin?

Hayır, benim yazdığım mektubun böyle bir anlamı yoktur.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Yervant'ın tekrar alınan ifadesidir. (5 Aralık 1914)

Karnik'i ne zamandan beri tanıyorsun?

İki sene önce İstanbul'a gelip, lokantada çalıştığım zamanlarda kendisiyle görüşüyordum.

Parti ile ilgili ne görüşüyordunuz?

Kulüpte bizim matbaanın makinesi vardı. Onu satmışlar. Bunu ve diğer şeyleri görüştük.

Bu adam parti mensubu muydu?

Evet efendim.

Ne zamandan beri?

Ben partiye üç senedir mensubum. Onun benden daha eski olduğunu kendisinden duydum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Ohannes oğlu Yervant

---------- ----- ----------

Yervant'ın tekrar alınan ifadesidir. (5 Aralık 1914)

Sana Yervant Takulyan derler mi?

Yervant Topuzyan derler.

Bahçecik'te Yervant Takulyan isminde birisi var mıdır?

Yoktur.

Karamaz'ı ve Sabah Gülyan'ı tanıyor musun?

Sabah'ı tanırım, Karamaz'ı tanımıyorum.

Sabah Gülyan, sana hükûmet ileri gelenlerine yapılacak olan suikasta dair bir görev verdi mi?

Hayır, efendim.

Sabah Gülyan'ın bu mesele için seçip de İstanbul'a gönderdiği Örgüt Başkanı Karamaz'ın defterinde, Yervant Takulyan ismi var. Bahçecik'te senden başka Yervant Takulyan olmamasına ve senin Topuzyan lakabının yanlış yazılmış olması ihtimaline karşılık, bu ismin sana ait olduğu şüphesizdir. O halde bu adamla senin yapacağın iş nedir?

Benim bundan haberim yoktur.

İfadeni imzala

İmzalayayım.

Ohannes oğlu Yervant

---------- ----- ----------

Karamaz'ın ifadesidir. (5 Aralık 1914)

Bahçecik'te kimseyi tanıyor musun?

Evet, Yervant isminde genç bir çocuğu tanırım.

Senin cüzdanında ismi olan bu çocuk mudur?

Evet Yervant Topolyan veya Topuzyan diye yazıyor. Kendisini de zaten burada gördüm.

Bu adresi niçin yazdın?

Mektubu göndermek için yazdım. Bu adamı iki üç sene öncesinden, şahsen de tanırım. Kendisi, "Ben tanımam." dese de yalandır.

Bu adresi nereden aldın?

Burada, kulüpten aldım. Fakat kimden aldığımı bilmiyorum. Bu sefer geldiğimde aldım.

Tanımadığın adamın adresini neden aldın?

Şahsım adına değil, örgüt için lazım olan şeyi yazmak için aldım.

İfadeni İmzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Karamaz'ın tekrar alınan ifadesidir. (15 Aralık 1914)

Mıgırdiç Yeretsyan Aziz'i tanıyor musun?

Tanımam.

Defterinde ismin var.

İstanbul'da aldım. Parti işleri için görüşecektim.

Bu adresi kimden aldın?

Hatırlamıyorum.

Bu adamı şahsen tanımıyor musunuz?

Tanımam.

Bu adam partiden miymiş?

Bilmiyorum.

Partiden olmasa senin işine yarar mı?

Partiden olmalı. Parti için yazacağım şahsi bir meselem yoktur.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

İmza

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Harput Çarşı Mahallesi'nde bir evde ikamet eden, aktar, 40 yaşında, Ohannes oğlu Mıgırdiç Yeretsyan Aziz'in açıklama yapmak üzere alınan ifadesidir. (16 Aralık 1914)

Sen hangi partiye mensupsun?

Hınçak Partisine mensuptum. Altı ay önce ayrıldım. Yani bu tarihten altı ay önce ayrıldım.

Partide hangi görevle yükümlüydün?

Üyeydim. Başkanımız Kirkor Nalbantyan'dır.

Nalbantyan nerededir?

Nalbantyan, Harput'tan beş ay önce ayrılmıştır. Partinin işleri için İstanbul'dan kendisine görev vermişlerdi. O görevle ayrıldı.

Onun yerine partiyi kim idare ediyordu?

Önce Köstence Kongresi'ne gitmişti. Oradan geldi. Bize kararları tebliğ etti. Partinin işleri için kendisine verilen görev budur. Yani, kongreye gitmek üzere görevlendirmişlerdi. Sonra İstanbul'dan onun uzaklaştırılması için genelge geldi, kendisi de gitti.

Sen Sabah Gülyan, Karamaz ve Verastad'ı tanıyor musun?

Hiç görüşmedim, tanımam.

Bu adamlarla haberleşir misin?

Haberleşmem.

Sen, Harput'ta partinin hangi işlerine bakıyordun?

Oradaki üyeler ve Kirkor Nalbantyan, İstanbul ile haberleşirdik.

Paris merkezinden gelen ve 14 Haziran 1914 tarihli (1) numaralı mektupta, sizin, Harput muhabere vekili olduğunuz ve bu itibarla genel merkezle haberleşmenizden anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Ben haberleşmiyorum.

Bu sene Paris genel merkezinden tebliğ edilen 1914 tarihli (2) numaralı genelgede Elazığ Şubesinin Köstence Kongresi'ne katıldığı söyleniyor. Buna dair ne biliyorsun?

Önce de söylemiştim. Kirkor Nalbantyan katılmıştı.

Mademki, şubeniz adına ihtilal hareketine iştirak edilmiş senin hemen ayrılman gerekirdi. Neden ayrılmadın?

Ne karar verildiğini ben bilmem.

Nalbantyan size tebliğ etti mi?

Etti.

O halde neden çekilmedin?

Biz kendimiz ayrılmadık. İhtilalci olan Nalbantyan'ı uzaklaştırdık.

Sen gazete okumaz mısın? Harput'a gazete gelmez mi?

Gelir. Okurum.

Ermeni gazeteleri Köstence Kongresi'nin ne amaçla toplandığını yazmış. Senin bilgin yok mu?

Yoktur.

Ne zaman haber aldın?

Toplantı yapıldıktan sonra haber geldi.

Vahak kimdir?

Tanımam.

(2) numaralı genelgede Vahak'ın sizin şubenin vekili olduğu yazılı. Tanıman gerekir.

Bizim taraftan, Kirkor Nalbantyan gitti.

Resim kendisine gösterilerek, bu mudur?

Evet budur. Kirkor Nalbantyan veya Vahak.

Sen Karamaz'ı tanımadığın halde onun cüzdanında ismin var.

Tanımam.

Tanımadığın halde, bu ismin bir özel durumdan dolayı cüzdana geçemeyeceği daha açık anlaşılır. O halde parti işlerinden dolayı senin isminin oraya kaydedildiği açık. Bunun üzerine, partiden ayrıldığın ve

genel merkezle haberleşmediğine dair söylediğin sözlerin hepsi çürütülmüştür. Sen de bu ihtilalcilerin arkadaşlarındansın. Ne diyeceksiniz?

Bir haberleşmem varsa, cezama razıyım.

Partiden ayrıldığını yukarıda söyledin. Genel merkezle de haberleşmediğini ekledin. Altı ay önce partiden ayrıldığını söylüyorsun. İstanbul merkezinin de bundan bilgisinin olacağı şüphesizdir. Karamaz "Bu defterdeki isimler parti üyelerinden işe yarayacak takımından ve kendi ihtilalci fikirlerine arka çıkan adamlardan olduğu, tanımadığı halde defterine kaydettiğini ve onlarla iş yapacağını" söylüyor. Sen partiden ayrılmış olsan, ismin onun defterine geçmezdi. Ne diyeceksin?

Kabul etmiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Mıgırdiç Yeretsyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (16 Aralık 1914)

Karamaz, senin partide olduğunu söylüyor. Ne diyeceksin?

Hayır. Kirkor Nalbantyan kararları tebliğ ettiği zaman, biz kabul ettik. O da mührü aldı. Elazığ Şubesi dağıldı, yani hepimiz dağıldık.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Orhaniye Kışlası'nda Yedek subay okulunda okuyan, Kayserili, 26 yaşında, İstefan oğlu Ohannes (Ohan) Onnik Yergazaryan'ın ifadesidir. (6 Ocak 1915)

Hangi partiye mensupsun?

Hınçakyan Partisine mensubum.

Hangi kulüptensin?

Kayseri Şubesine üyeyim.

Kayseri Şubesinin başkanı ve üyeleri kimlerdir?

Başkan Minas Minasyan, üyeleri, Hacı Karabet Matrasyan, Karabet Çiğdemyan, Şerak Elmacıyan ve bendenizim.

Köstence Kongresi'ne kimi vekil yaptın?

Hemayak Efendi bana, Atam Hamparsumyan isminde Köstence'de bulunan birisini tavsiye etmişti. Ben de ona mektup yazarak vekil tayin ettim.

Bu kişi, sizin verdiğiniz vekillik görevini yerine getirdi mi?

O cevap vermedi, ben de sormadım. Hem şubeye bilgi verdikten sonra sonucunu sormaya benim hakkım yoktur.

Şubede bu işi kim takip etti?

Takip edilmedi. İstanbul merkez idaresinden, bu toplantının usulsüz olduğuna dair genelge geldi, onun üzerine takip etmedik.

Bir toplantının usulsüz olup olmadığı toplanmadan önce anlaşılır ve ona göre de hareket tarzı belirlenir. Neden önceden katıldın?

İstanbul merkez kurulunun tüzüğünde, "Şubelerin çoğunluğu bir toplantıya katılmazsa o toplantı usulsüz olur." diye yazılıdır.

Kalyoncu kulluğunda Sivaslı aşçı Agop kimdir?

Yozgatlı Ardaşis Mıgıryan isminde bir terzi ile görüşüyorduk. Sivaslı aşçı Agop'un karşısında oturuyorum diye bana bu adresi verdi.

8 Ağustos 1914 tarihinde İstanbul merkez kurulundan gelen bir genelgede, 32 üyenin mevcut bulunduğu ve toplam 51 üyenin Türkiye kuruluyla olan ilişkilerini muhafaza ettikleri ve bunların dışında belirtilen kişilerin usûl ve tertip esaslarına aykırı olarak önceki merkez yönetim kuruluyla ilişkilerini kestiğinden dolayı, katılma hakları kalmadığı belirtiliyor. Bu ne demektir?

Bunun cevabını merkez yönetim kurulu verebilir. Bunun birçok sebepleri olabilir.

Önceki merkez yönetim kurulu ne demektir?

24 Temmuz 1914 tarihinden önceki İstanbul merkezi yönetim kurulu demektir.

Bunlar daha önceki kurulla münasebetlerini neden kesmişlerdir?

Bilmem. Merkez yönetim bilir.

Bu şubeler hangileridir?

Onunla ilgili bilgim yoktur.

"Bundan başka siyasî yetki göstererek, birçok olayı sonuçlandırabilecek adımlar atmaktan çekinmemeyi, gerekli bilgi ve araçlardan yararlanmayı daima göz önünde tutarak her işte başarı için gerekli olan kişisel teminatları dikkate almalıdır." diye bildirideki maddelerin anlamı nedir?

Ne amaçla yazıldığını bilemem.

Sendeki (1) numaralı genelge hangi tarihlidir?

24 Temmuz 1914'ten 8 Ağustosa kadardır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Ohannes Ağyazaryan*

(İmza)

--------- ----- ----------

Elazığlı Mıgırdiç Yeretsyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (6 Şubat 1915)

Köstence Kongresi ne zaman toplandı?

Bir seneden fazla oluyor.

Partiden ne zaman ayrıldın?

Sekiz ay önce.

Nalbantyan ne zaman ayrıldı?

Kongreden iki ay sonra geldi, ayrıldı gitti.

O zaman sizin şube dağıldı mı?

Evet. Kabul etmedik, dağıldık.

Kongrenin bir seneden fazla bir zamandan önce toplandığını söyledin. Bundan iki ay sonra da size tebliğ edildiğini ifade ettin. O halde tahminen bir sene önce şubenizin dağılması gerekirdi. Önceki ifadende altı ay önce ayrıldığını söyledin. İfadendeki bu çelişki nedir?

İki aydır buradayım. Sekiz ay önce oluyor.

---

* Soyadı bütün metinlerde Yergazaryan olarak geçtiği halde imza kısmında Ağyazaryan olarak kullanılmaktadır.

Önceki ifadende Nalbantyan'ın partiden atıldığını söylemiştin. Şimdi partinin dağıldığını söylüyorsun.

O mühürleri götürünce, parti de dağıldı.

Mühürün yeniden yapılması önemli işlerden değildir. Parti mühür için durmaz, mühür parti için durur.

Nalbantyan'ı attık ve biz de nefret edip aynı zamanda ayrıldık.

O zaman İstanbul merkezinden Köstence Kongresi'nde, ihtilale karar verdiklerine dair bir genelge aldınız mı?

Ben gelmeden, yani yakalanmadan iki buçuk ay önce geldi.

Bu tebliğ nereye geldi?

Partinin dağıldığından buranın haberi yoktu. Partiden Eczacı Agop Efendi'ye geldi.

Buranın mademki haberi yoktur, Agop Efendi adına geleceğine parti adına gelir.

Önceden beri, Agop Efendi adına gelirdi.

O halde partinin dağıldığını merkeze bildirmediniz. Öyle mi?

Evet.

Mademki partinin dağıldığını merkeze bildirmediniz, senin, "Parti dağıldı." demen delilsiz kalıyor. Ne diyeceksin? Partinin orada bir merkez toplantısı ve bundan doğan masrafları, bağlıların merkeze karşı hesapları ve sairesi vardır. Bunlar hakkında parti dağıldıktan sonra merkeze bilgi olarak verilmesi gerekir. Niçin bilgi vermediniz?

Buraya hesap vermeyiz.

Oranın kâtibi kimdir?

Leon Mardirosyan. Şimdi Amerika'da. Orada Holvenk(?) Okulunda öğretmendir.

Senin orada görevin nedir?

Üyeyim.

Sen önceki ifadende "Nalbantyan kongreye gitmişti. Bize kararları tebliğ etti sonra İstanbul'dan kendisinin uzaklaştırılması için genelge geldi. Onun üzerine , o da gitti." demiştin. Bu sefer, kongreden iki ay sonra Nalbantyan'ın oraya gelip meseleyi tebliğ ettiğini, sizin kendisini kovarak tamamen dağıldığınızı söylüyorsun. Tebliğin bir sene önce olduğunu ve İstanbul'dan aldığın genelgenin dört buçuk ay önce olduğunu yine söyledin. O halde senin ihtilal düşüncesini bildiğin halde sekiz buçuk ay kadar bir süre onunla birlikte çalıştığın anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Bizim dağıldığımızdan buranın haberi yoktur. Biz çekilmiştik. Hatta dört buçuk ay değil, bundan iki buçuk ay önce, yani yakalanmamdan on beş gün önce, buradan Köstence kararları hakkında bize genelge gelmişti.

Demek ihtilalci olanlar yakalandıktan sonra size genelge geldi, daha önce gelmedi.

Evet.

Önceki ifadende biz kendimizi partiden çekmedik, Nalbantyan'ı partiden kovduk demiştin. Şimdi, hem onu kovduk, hem dağıldık diyorsun. Hangisi doğrudur?

Şimdiki doğrudur.

Sana gösterdiğim ve senin evinde bulunan gazeteler hangi partinin fikirlerinin taraftarıdır?

Hınçakyan Partisinin.

Bunlar, Temmuz 1914 ve saire tarihli olduğuna göre senin hâlâ parti işeriyle meşgul olduğunu göstermez mi?

Erkek kardeşim gönderirdi.

Sen silah kaçakçılığı yapar mısın?

Önceden yapıyordum. Yani yasaklanmış silah değil, revolver getirir satardım. Bir iki senedir yapmıyorum.

Samsun'dan Kürkçüyan'ın sana yolladığı 11 Nisan 1914 tarihli mektupta, malların, kiracılar gelmediğinden dolayı gönderilemediği ve cephanenin gelmesinin beklediği yazılmasına rağmen, senin hâlâ kaçakçılık yapmakta devam ettiğin anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Ben bırakalı iki sene oldu. Biraz eksik veya fazla olabilir.

Partiden ayrıldığını ve nefret ettiğini söylemene rağmen, hâlâ parti işleriyle ilgilendiğini gösterecek belgeler arasında, evinde ortaya çıkan 542 numaralı mektupta, Serkis Yeresyan "Ermeni ıslahatı yapılacaktı. Ama kesin kararı verilmedi." diye sana bilgi veriyor. Buna ne diyeceksin?

Serkis, Hınçakyan Örgütüne dahil değildir. Kendiliğinden yazmış. Benim ayrıldığımdan haberi olmayabilir.

Jamgocyan isminde bir tanıdığın var mı? Kendisiyle haberleşir misin?

Diyarbakır tarafına öğretmen olarak gitmiş birisi vardı. Bana bir mektup yazmıştı. Kendisi iki seneden daha fazla bir zaman önce gitmişti.

Belediye seçimleri için Hınçakyan Şubesi hâlâ toplanıyor mu?

Evet.

Mademki Hınçakyan Şubesi dağılmıştır. Neden hâlâ Hınçakyan adına toplanıp da belediye seçimleriyle ilgileniliyor. Buradan anlaşılıyor ki şube dağılmamış ve siz eskisi gibi görevinizi yapmaktasınız. Ne diyeceksin?

Kendisi partiden olmadığı için dağılıp dağılmadığımızı bilemez. Partiden olmayan birisi yazmış.

Öncelikle partiden olmayan bir kişinin, parti namına daveti mantık dışıdır. İkinci olarak, bir süre önceki ifadende partinin orada dağıldığını, eşyalarının herkesin gözünün önünde satıldığını, memleketten sorulursa bilgi alınacağını söylemiştin. Şimdi yine Hınçakyan adına sizi davet eden şahsın bunları bilemeyeceğini söylüyorsun. İfadendeki mantıksızlık neden ileri geliyor?

Kendisini seçtirmek için bilmeden yazmış. Zaten benim adıma yazmamıştır. Kulüp eşyaları arasında bulunmuştur.

Bu mektup Ağustos 1914 tarihli mektuplar arasındadır. O halde, bu tarihte kulübün açık ve görev yapmakta olduğu anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Kulüp eşyalarını eve getirmiştim. O eşyaların arasına atmıştım.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Bafra Kulüp başkanı Mikail Bogosyan oğlu Bogos'un ifadesidir. (6 Şubat 1915)

Gemiciyan kimdir?

Bizim önceki başkanımızdı. Ben o zaman ikinci başkandım. Tahminen bir sene önce öldü. Yerine başka kimse tayin edilmedi. İşlerine ben bakıyorum.

Köstence'de bir kongre yaptınız mı?

Kongre olacağına dair bilgim yoktu. Geçen sene Temmuzda İstanbul'a geldim. Burada kongre toplanacak diye duydum. Hınçakyan Kulübünde toplanmaya karar vermişlerdi. Orada duydum.

Kimi delege seçtin?

Delege seçmedim.

Daha sonra Bafra'ya ne zaman döndün? Döndüğün zaman kongre yapılmış mıydı?

Ben, kendim kongreye gittim ve kongre dağıldıktan sonra hemen İstanbul'a geldim. Burada yönetim kuruluna, Hamparsum ve Nerses'e anlattım, bilgi verdim. Bir hafta sonra Bafra'ya döndüm.

Sana Köstence'de hangi kararları tebliğ ettiler?

Matbaaların idaresine ve bütçemize dair kararlar verdik.

İhtilâl ve kanunsuz amaçlar için ne gibi bir karar verdiniz?

Böyle bir karar vermedik.

Bafra'ya dönünce, Köstence Kongresi'nin kararlarını arkadaşlarına tebliğ ettin mi?

Evet, ettim.

Onlar ne dediler? Kabul ettiler mi?

Benim onlara söylediğimi, onlar da kabul ettiler.

O kongrede kimler vardı?

Sabah Gülyan, Verastad, ben, Romanya'dan Hamparsum Boyacıyan, Mardiros ve Dolapyan, dördüncüsünün ismini bilemiyorum. Bulgaristan'dan Serkis, bir başka Serkis, Türkiye'den Doktor Benene, Fıçıcı Patukyan bir de Krikor ki toplam on kişiydi. Ha hatırladım, Krikor dediğim Vahak'tır.

Resimde gördüğün Hamparsum, Romanya'dan kongreye gelen Hamparsum mudur?

Evet.

Kongre hangi ayda yapıldı?

Ağustosta. 1913 Ağustosunda.

Siz genel merkezle, yani Paris merkeziyle hâlâ haberleşiyor musunuz?

Haberleşmeyiz.

Siz genel merkezin (2) numaralı genelgesini aldınız mı?

Almadık.

Buradan size ne gibi bir talimat verildi?

Ben Köstence'ye giderken, "Bize de bilgi ver." dediler, döndüm. Arz ettiğim gibi bilgi verdim. "Bu usulsüz bir kongredir" dediler. Eskiden olduğu gibi, Bafra'ya giderek işime baktım. Benim haberleşmem asıl, İstanbul merkeziyledir. Hiçbir zaman Paris merkeziyle haberleşmedim.

Vahak'tan aldığın, (23) nolu mektupta bahsedilen şeylere dair ayrıntılı bilgi ver.

Böyle mektup almadım.

Paris merkeziyle hiç haberleşmediğini, İstanbul merkezine bağlı olduğunu, daima İstanbul'dan emir almakta olduğunu söyledin. İstanbul merkezinden emredilmediği halde, Köstence'ye gittiğini ifade ettin. O halde, hiç alâkan olmayan Paris merkezinin çağrısına kimin davetiyle ve ne gibi bir zorunlulukla gittin?

Burada kulüpte, her şubeden bir kişinin davetli olduğunu söylediler. Ben de gittim.

O zaman İstanbul'a neden geldin?

İstanbul delegeliği için davet edilmiştim. Onun için geldim. Yani İstanbul'dan çağırılmıştım.

Kongrede bulunan Ruscuklu Karabet Manukyan kimdir?

Böyle bir adam yoktu.

Fıçıcı Karabet Patukyan'ın, bu adamın orada bulunduğunu söylüyor.

Bu adam yoktu.

Sizin şube ne zaman dağıldı?

Dağılmamıştır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Kilis Hınçak Şubesi başkanı, 38 yaşında, Singer Kumpanyası tahsildarı, Basmacıyan Agop'un ifadesidir. (6 Şubat 1915)

Sana gösterdiğim (1) numaralı mektup kimindir?

Ölen erkek kardeşimindir. Kendisi bir makale yazmıştı.

Sizin, orada resmî kulübünüz var mıdır? Yoksa resmî makamlardan izinsiz, gizli mi toplanıyordunuz?

Resmî makamların izni var. Fakat resmî kulüp yoktur. Şurada burada toplanırız. 40-50 üye varız.

Resmî yetkililer tarafından 1914 Martında, kulüpleriniz hakkında soruşturma yapılmış ve tarafınızdan "Üyemiz ve kulübümüz yoktur."

diye cevap verilmiş olduğu (5) numaralı mektuptan anlaşılıyor. Demek gizli olarak toplanıyordunuz.

Kaymakamlık resmen sordu. Yakalanmamdan altı ay önce kulübümüz yoksa da yönetim kurulu üyelerimiz, ben, Tomas, Armenak Bederyan'dır diye yazdım. Bu soruşturma mektubuna cevap yazmıştım. Kendisi başka şekilde yazdığı için bana bilgi verdi.

(4) numaralı mektubu kimden aldın?

Antep'teki Simbat Gezelyan isimli kitapçıdan aldım.

Bu mektupta "Köstence Kongresi'nin bildirisinden sonra bir şey işitemedik. Mahallî meseleler yoluna girmiştir. Biraz da genel meselelere dair görüşelim." diyor. Bu ne demektir?

Ben Köstence Kongresi'nin kararlarını bilmiyorum. Diğerleri de geçmiş şeylerdir, hatırlamıyorum.

Asador Keçeyan kimdir?

Asador Keçeyan, Süveydiye'nin Kebosya (?) köyünde on beş yaşında bir okul çocuğudur.

Bu mektupta, karşılıklı yaralanmadan bahsettiğinden ve "Bizimkilerin kurduğu örgüt beş tüfekle karşılıklı atış yaptıktan sonra, beş altı kişi yaralanmış ve yetkililer haber alınca, 7 lira rüşvet vererek arkadaşını kurtardığından" söz ediyor. Bu ne demektir?

Bu çocuktur, yazdığını bilmez.

Yetkililere durumu bildirseydin.

Gereksiz bir şey.

Yeniden (1) numaralı mektupta, "Hınçakyan askerleri" diye, sivil birtakım insanlar tarafından kendilerine böyle hitap ediliyor. Bu ne demektir? Yoksa yaralananlar bunlardan mıdır?

Hayır. Belki üye diyecekmiş.

Ermeni ıslahatından amaç nedir? (44) numaralı mektupta, Ermeni ıslahatını takviye için partilerin birlik olması gerektiği yazılıdır. Ne demektir?

Ben bilmiyorum. O mektup buradan, merkezden gelmiştir. İstanbul merkezinin mührünü taşımaktadır.

Siz Kilis'e ne zaman şube açtınız?

Meşrutiyet'in ilânından sonra.

Nereden talimat aldınız?

İstanbul merkezden.

Paris merkeziyle yakınlığınız nedir?

Yalnız Karamaz'ı tanırım. Başka kimselerle haberleşmiyorum ve tanımıyorum.

Defterinde tespit edilen ve halen görevde bulunan kuruldaki, K. Bağdasaryan kimdir?

Şubede yolsuzluk olmuştu. İstanbul merkezi de bu adamı gönderdi.

Ohannes Çil Kigorkyan kimdir?

Bizim mağazadaki tahsildar Hacı Agop'un oğlunun ismidir.

Bu defter sende ne arıyor?

Mağazada bulmuşlardır.

Sen ıslahattan bahsediyorsun. Bu defterde Ermenistan'ın kurtuluşu yazılı. Demek ıslahat bundan ibaretmiş, öyle mi?

Bana ait değildir.

Yine sen de bulunan bir kitaptaki Ebruhi adlı kadın kimdir?

Çil Kigorkyan olmalı.

(2) numaralı mektup kimindir?

Allahverdi Kuyumcuyan ismindeki askerindir.

Bu adam sizin kulüpten midir?

Evet, üyedir.

Söz konusu mektupta, askerlikten kimsenin kaçmaması için teşviklerde bulunmanızı, size, o tavsiye ediyor. Diyor ki, "Herkes askerden kaçarsa memlekette halk şuraya buraya dağılarak azalır. Ve Ermenistan, kutsal amacımızdan ayrılırız." O halde yukarıdan beri tekrar ettiğim ıslahat meselesinin şekli anlaşıldı mı?

Kendi şahsî düşüncesiymiş.

Bu mavzer kurşunlarını nereden buldun?

Çil Kigorkyan'ın olmalı.

Kulüp defterinizdeki müfreze kelimesi nedir?

Cemiyet üyeleridir.

(4) numaralı yazıda müfrezeleri, güvenilir arkadaşlarla çoğaltmalarını tavsiye ediyorsun. "Fedakârca davranışlar artmalı" diyorsun. Bu ne demektir?

Örgüt işlerine,seçim işlerine aittir.

(13) numaralı yazıda da, Hınçak askerlerinden bahsediliyor. Bu ne demektir?

Üye demektir.

Üyenin, asker olarak isimlendirilmesi, gerektiğinde kendi şubesince, fikir ve niyetlere uygun olarak, asker görevi üstlenmesi düşünüldüğünden "Asker" adı verildiği anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Hayır.

Size, Varna'da kongre yapılacağına dair talimat geldi mi?

Geldi.

Katıldınız mı?

Katılmadık.

Niçin katılmadınız?

Mecbur değiliz.

13 Ağustos 1913 tarihli ve (26) numaralı yazıda pek çok şeyden bahsedildikten sonra "Kendimizi korumak için her an yardım dileyeceğimiz iki büyük kuvvet, yukarıda Allah, aşağıda silahtır. Bütün hayatımızda bu sizin için kural olmalıdır." diye yazılı. Yine aynı tarihte yazılan (25) numaralı yazıda "Mazlum Ermenilik için örgütümüz bütün kuvvet ve gücünü harcayacaktır." diye teşvikte bulunmasını Rahip Sahak'a yazıyorsunuz. Bu ihtilalci olan hareketiniz nedir?

İstanbul merkezi, irtica[35] anında, kendimizi korumak için hükûmetin yardımıyla beraber bu yolda hareket edilmesini yazıyordu.

Bu yazılarda irticadan söz edilmiyor. Halen iş başında olan hükûmetten söz ediliyor.

Merkez devamlı bu şekilde talimat verir.

27 Ocak 1913 tarihli yazıda, "Bu hafta meydana gelen kız meselesine, siyasî bir şekil vererek merkeze bildirmeniz lazımdır."deniyor. Bu ne demektir?

Bilmiyorum. Bir kız meselesi var. İstanbul merkeze yazdık.

Yukarıda Paris merkezi ile haberleşmediğini söyledin. Halbuki defterinizdeki 13 Mart 1913 tarihli kayıtlarda Paris'ten gelen tebliğin başlığı altında bir delege seçimi geçiyor. Bu ne demektir?

Paris'ten gönderebilirler. Fakat biz yazmayız.

---

[35] 31 Mart Vakası (13 Nisan 1909): Kamil Paşa Kabinesinin düşürülmesinden sonra muhalefet gazetelerinin, bazen dini de alet ederek açtıkları kampanya ile siyasi hava İttihat ve Terakki aleyhine gelişmiştir. Hasan Fehmi'nin öldürülmesiyle de durum gitgide gerginleşmiş, Taşkışla'da bulunan 4 ncü Avcı Taburunun askerleri ayaklanmıştır. Ayaklanmaya ayrıca ilmiye talebeleri, ulema ve birçok sivil de katılmış, Meclis kuşatılmıştır. Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelmesiyle ayaklanma bastırılmıştır. Prof. Dr. Sina Akşin; *Şeriatçı Bir Ayaklanma 31 Mart Olayı*, İmge Kitapevi Yay., Ankara, 1994.

Patrik Efendi'nin Kilis ziyaretinde silahlı elli kişi bulunmasını, genelgeyle bildirmişsiniz. Bu ne demektir?

Av tüfeği idi.

Sen, Paris'ten tebliğ gelirse de sizin oraya yazmadığınızı yukarıda söylemene rağmen, 15 Haziran 1914 tarihli yazıda, Paris'ten gelen (2) numaralı tebligatta, Türkiye merkezinin dağıldığını ve Türkiye'deki şubelerin, doğrudan genel merkezden emir alacaklarının Paris'ten bildirildiği yazılı.

Hayır. Biz Paris'e yazmadık. Paris'teki gazete yönetim kuruluna yazdık.

Kigork Nalbantyan hakkında İstanbul merkezine yazdığınız yazıda, bundan bir tane de Paris merkezine yazıldığını açıklıyorsunuz. Bu da 19 Temmuz 1914'te gerçekleşiyor. Yani siz, (2) numaralı genelgeyi okuyup defterinizdeki 15 Haziran 1914 tarihli kararı verdikten sonra, bir aydan fazla bir zaman içinde uygulanıyor. Ne diyeceksiniz?

Paris yazı işleri merkezi, gazete ile yayınlasın diye yazdık.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Agop Basmacıyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Kilis Ermeni Hınçak Örgütü katibi, 34 yaşında, Vahan Tomasyan oğlu Tomas'ın ifadesidir. (7 Şubat 1915)

Sana gösterdiğim defter kimindir?

Benimdir.

(1) numaralı mektubu kimden aldın?

Antep Kolejinde Azizyan isminde, yirmi bir yaşlarında bir öğrenciden aldım.

Siz, ona ne gibi bir Ermeni meselesinden bahsettiniz ki cevap yazıyor?

Islahat meselesinden bahsettim.

Nasıl bir ıslahat istiyordun?

Ermeni ıslahatı hakkında esaslı bir bilgim yoktur. Gazetelerde okuduğumuz şeylerden ibarettir.

Hükûmet ıslahat uygulamazsa, siz ne yapacaktınız?

Elden ne gelir, yapacağım bir şey yoktur.

(2) numaralı mektubu kimden aldın?

Hitabet maksadıyla yazdım.

Burada halkı ihtilale davet öğüdü vardır. Söz konusu ıslahatın uygulanmaması halinde yapacağınız işler bunun içindekilerden anlaşılıyor. Yani burada parti üyelerine "İmzaladığın kâğıt, helvacı kâğıdı değildir. Fedakârlık kâğıdıdır, şikâyet kâğıdıdır. Millet uğruna can vermek kâğıdıdır. Görevin budur. Tedbirli ve kararlı olarak ona doğru koş! Etraftan fırlayan kurşunlardan korkma! İşte zafer senindir!" yazılı. Ne diyeceksin?

Bunlarda ihtilal fikri sarf etmedim. Yalnız, parti üyelerinin, milletin ilerlemesi için faydalı araçlara başvurmaktan asla geri çekilmemeleri teşvik etmek amacıyla söylemiştim.

Paris merkeziyle münasebetiniz var mıdır?

Kesinlikle yoktur.

Ne zamandan beri münasebetinizi kestiniz?

Zaten münasebetimiz yoktu.

Kiminle münasebetiniz var?

İstanbul merkezde Hamparsum Boyacıyan.

Kulüp defterinde adı geçen, Ermeni askerleri ve müfrezeler ne demektir?

Ermeni askerinden, biz parti üyelerini anlarız. Müfreze de partidir.

Bunlar gerektiği zaman, asker görevi üstlenerek yurt içinde bir iş mi yapacaklar ki bu ifadeler kullanılıyor?

Resmen bu kelimeleri kullanmayız.

(4) numaralı yazıda müfrezeleri güvenilir arkadaşlarla çoğaltmalarını tavsiye ediyorsunuz. "Fedakârca eylemler artmalı" diyorsunuz. Bu ne demektir?

Arkadaşlarımızı çoğaltmayı arzu ederiz. Sosyal demokrat fikrini, gerektiği zaman, soğukta, sıcakta, karda, kışta fedakârca yaymayı amaç edinmişizdir.

Size Varna'da kongre yapılacağına dair bilgi geldi mi?

Evet, geldi.

Katıldınız mı?

Kesinlikle katılmadık.

Neden katılmadınız?

Katılıp katılmamak isteğimize bırakılmıştır.

13 Ağustos 1913 tarihli ve (26) numaralı yazıda pek çok şeyden bahsedildikten sonra "Kendimizi korumak için her an yardım dileyeceğimiz iki büyük kuvvet, yukarıda Allah, aşağıda silahtır. Bütün hayatımızda bu sizin için kural olmalıdır." diye yazılı. Yine aynı tarihte yazılan (25) numaralı yazıda "Mazlum Ermenilik için örgütümüz bütün kuvvet ve gücünü harcayacaktır." diye teşviklerde bulunmasını Rahip Sahak'a yazıyorsunuz. Yukarıda fedakârca eylemleri anlatırken soğuğa, kara, kışa karşı fedakârca hareket etmeli diye anlamıştık. Burada "Mazlum Ermeniler için bütün kuvvet ve gücünü kullanacaktır." diye açıkça yazılıdır. O halde fedakârlığın neye karşı hazırlandığı açıktır. Bunlara ne diyeceksiniz?

İrtica hareketine karşı Meşrutiyetimizi korumak amacıyla kullanmıştım.

Bu yazıda Meşrutiyetten bahsedilmiyor. Özellikle Ermenilerden bahsedilmiştir.

Ermenilerin de Meşrutiyetin korunması için kendi paylarına düşen görevi yapmaları içindir.

O zaman hükûmetin "Yakında bir irtica hareketi olacak." diye size bir başvurusu var mıydı?

Hayır. Her zaman ani bir irtica hareketine karşı hazır bulunmak fikridir.

27 Ocak 1913 tarihli yazıda "Bu hafta meydana gelen kız meselesine siyasî bir şekil vererek merkeze bildirmeniz gereklidir." diye yazılı. Bu ne demektir?

Kesinlikle siyasî bir düşünceyi içermiyor.

İstanbul merkezine bu kız meselesi ile ilgili bir şey yazmadınız mı?

Evet, yazdık, fakat siyasî bir şekli yoktu.

Yukarıda Paris merkezi ile haberleşmediğinizi söyledin. Fakat defterinizdeki 13 Mart 1913 tarihli kayıtlarda, "Paris'ten gelen bir tebliğ" başlığı altında delege seçiminden söz ediliyor. Bu ne demektir?

Kesinlikle böyle bir şey hatırlamıyorum.

İşte sana defterini gösterdim. Hatırladın mı? Bu ne demektir?

Bu, İstanbul merkezine aittir. Paris ile haberleşmiyoruz. Evet, Paris merkezindenmiş. Fakat imza benim değil. O zamanki kâtip, Kilis'te

müzik öğretmenliği yapan ve Kilis'in Vaiz Mahallesi'nde ikamet eden Kigork Nalbantyan'dır.

Patrik Efendi'nin Kilis ziyaretinde silahlı elli kişinin bulunmasını genelgeyle bildirmişsiniz. Bu ne demektir?

Katogikos[36] geldi. Av tüfekleriyle karşılamaya çıktık. Bir gösteridir.

Yine sizin, 15 Haziran 1914 numaralı yazınızda, Paris'ten gelen (2) numaralı tebligatta, Türkiye merkezinin dağıldığını ve Türkiye'deki şubelerin genel merkezden emir alacaklarının Paris'ten bildirildiği yazılı. Paris ile alâkanız olmadığını söylemenize göre bu genelge ne demektir?

Partimizde ahlaksızlığı ile tanınan Nalbantyan vardı. İstanbul'da yayınlanan Gayet Dergisinde, Paris'te, Hınçak adıyla bir gazete çıktığını okuduk. Bu ahlâksızın, kötü ahlâkını herkese duyurmak üzere Hınçak gazetesinin yazı işlerine yazdık.

***Bu mektup da, Nalbantyan hakkındaki olayın Paris merkezine yazıldığı baş kısmıdır. Hınçak yönetim kuruluna değildir. Bununla beraber Hınçak yönetim kurulunu oluşturan kişiler de Paris merkezi üyeleridir. Yine aynı kişilerdir. (2) numaralı genelgeyi, siz okuduktan sonra gerek Paris merkeziyle, gerekse Hınçak gazetesini yöneten merkez üyeleriyle münasebetinizi kesmeniz gerekirdi. Neden eskisi gibi münasebette devam ettiniz*?**

Bendeniz (2) numaralı genelgeyi sadece gördüm. Nalbantyan hakkındaki yazıyı Hınçak yazı işlerine gönderdik. Önceden olduğu gibi sonuna kadar da İstanbul merkezimizden başka bir merkezin varlığını bilmiyor ve kabul etmiyoruz.

Sizin Kilis Şubesinin üyeleri, yani yönetim kurulu kimlerdir?

Agop, ben, Bederyan, Topçuyan'dır

Siz, İstanbul merkezinden, Paris merkezinin ihtilale karar verdiğini ve İstanbul merkezinin onları partiden kovarak uzaklaştırdığını ve şubenizin söz konusu şahıslar ile münasebetten sakınılmasını gösteren bir yazı aldınız mı? Aldıysanız hangi tarihte aldınız ?

Böyle bir yazı aldıksa da tarihini hatırlamıyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

[36] Katogikos: Ermeni dini liderlerinin, Ermenice "Milletin Temsilcisi" anlamına gelen unvandır. Bunlar dini lider olmakla birlikte siyasî işlerde de büyük roller oynamışlardır. Dr. Erdal İlter; *Ermeni Kilisesi ve Terör*, Ankara, 1999, s. 17.

İstanbul Hınçak Kulübü Başkanı Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin, tekrar alınan ifadesidir. (7 Şubat 1915)

Karamaz kimdir?

Köstence Kongresi'nde seçilerek Paris'e giden Hınçak Örgütünün faal adamlarındandır. Bunu, (2) numaralı genelgenin içeriğinden öğrendim.

Dolapyan isminde birisi var. Bu kimdir?

Kendisi Köstenceli'dir.

Bükreş'te mobilyacı mıdır?

Bilemem.

***Köstence'de yapılan kongrede ihtilale karar verdiklerini biliyorsunuz, değil* mi?**

Daha önce orada toplananlar arasında bulunan Dolapyan, sonra yine düzenlenen toplantıya katılmış. Bize gelerek, mührü almak ve bizi azletmek istedi. Bu durumdan dolayı biliyorum.

8 Ağustos 1914 senesinde İstanbul merkez teşkilatından gelen bir genelgede, otuz iki üyenin bulunduğu ve toplam 51 üyenin Türkiye'deki yönetim kuruluyla olan ilişkilerini korumakta oldukları ve bunlar dışındaki bazı kişilerin usûle ve tertibe ait esaslara karşı olarak, önceki merkez yönetim kuruluyla ilişkilerini kestiklerinden dolayı, katılma haklarının bulunmadığı açıklanıyor. Bu ne demektir?

Burada söz konusu tarihte bir toplantı yaptık. 32 oy çokluğuyla toplandık. Önceden yönetim kuruluyla ilişkilerini kesen bir kısım da katılamamışlardı.

Nerses Efendi'nin ifadesine göre, "Sizin olaydan önce, bana bir adam geldi. Sabah Gülyan gösteri yapmak için emir vermek istiyor. Sizin açıklamalarınızı isterim." demiş. Siz de "Sabah Gülyan şantajcıdır, ona uymayın." demişsiniz. Gelen adam kimdir?

Hatırlamıyorum.

Siz, poliste ifade verdiğiniz zaman, "Tomacyan'a Arşavir söylemiş: Sabah ve Verastad, Türkiye'de birtakım ihtilal çıkarmak için, Şerif Paşa'dan para almışlar. Ben, Zakaryan Efendi'ye dedim ki böyle bir şey duydum, Doktor Celal'e söyledim. Arkadaşların dikkatlerini çekmekle yetindim. Başka bir tedbir almadım." demişsiniz. Öyle mi?

Evet.

Karamaz İstanbul'a geldiği zaman onunla görüştün mü?

Hayır.

Karamaz,"İstanbul'da Hamparsum Boyacıyan Efendi ile görüştüm". diyor.

Hayır. Yolda rastladım. Selâm bile vermedim.

1913 Ağustosunda ihtilale karar verilmesinden hemen sonra haberinizin olduğu anlaşılmıştır. Daha sonra Paris merkezinin iki numaralı genelgesiyle bu iş kesinleşmiştir. Genel merkezin kendilerine suç ortağı düşünerek tayin ettikleri Karamaz da bu görevle İstanbul'a gelmiştir. Siz Hınçak Örgütünün İstanbul merkezi başkanı olmak itibarıyla, bu konuda resmî makamlara nasıl bir yardım ve kılavuzluk yaptınız? Anlatınız.

(7) numaralı genelge ile arkadaşlarımızı uyardık. Bu genelgenin tarihi araştırılırsa, bilginiz olduktan sonra görevimizi yaptığımız anlaşılacaktır.

Bunları sorduğumuz kişiler, bu genelgenin mesele ortaya çıkıp da resmî yetkililer suçluları yakaladıktan sonra gönderildiğini söylüyorlar. Şimdi genelge tarihini göz ardı ederek, genelgenin daha önce şubelerden herhangi birine gönderildiğine dair posta damgası veya bunu doğrulayacak bir belgeniz var mı?

Şubelerden sorabilirsiniz.

Elazığ Şubesinden Mıgırdiç Yeretsyan bu genelgenin bu tarihten iki buçuk ay önce geldiğini söylüyor ki bu hesaba göre bu olayın suçluları hakkında araştırma ve takibat yapılmaktaydı.

Bazı şubelerde kaybolmuş. Onlar bunu belirtmişler, tekrar göndermişizdir. Bir ihtimal bu da onlardandır.

Elazığ Şubesi katılmış mı? Kendileriyle haberleşmeniz ne zamana kadar devam etmiştir? Sizden hangi imza ile ve hangi tarihte bu evrak istenilmiştir? Bilgi veriniz.

Kayıtlara bakayım.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Karamaz'la Boyacıyan Efendi'nin yüzleşmeleridir. (7 Şubat 1915)

Karamaz, Boyacıyan Efendi'yi bu sefer nerede gördün?

İstanbul'a geldiğim zaman evine gitmedim. Çeşitli yerlerde gördüm. Oradan buradan konuştuk.

Boyacıyan Efendi ne diyeceksin?

Hayır konuşmadım.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Karamaz'ın tekrar alınan ifadesidir. (7 Şubat 1915)

Hamparsum Efendi ile ne konuştun?

Hayır, konuşmadım, yalnız selâm verdim. "Nasılsın?" dedim. O da dudağını büktü. Benimle konuşmak istemediğini anladım.

Bu sefer geldiğin zaman Doktor Benene'yi gördün mü?

Gördüm.

Ne görüştün?

Kişisel şeyler.

Defterinde "İzmir'in Kegam'ı" diye bir kayıt var, nedir?

Bilemem.

İtçeda(?) diye yazılı olan kelime nedir?

Bilemem.

Samsun'dan, Vahan Afahanyan(?) Eczacı; Giresun, Karabet Çıknavoryan; Batum, Setrak Serkisyan; Bahçecik'ten, Yervant Takulyan; Elazığ'dan, Mıgırdiç Yeretsyan, Kirkor Çakalyan, Hayne Bedros Harmanyan; Bitlis'ten, Amerika Okulunda Boyacıyan Manuk; Trabzon'dan, Vahad Arovanatyan(?) (Kurken Serkisyan) isimleri nedir?

Buraya geldiğim zaman bunları sordum. Örgüt işleriyle ilgili mektup yazacak, iş görecektim.

Mektup yazdın mı?

Yazdıysam da nereye yazıp, nereye yazmadığımı bilmiyorum

Kendilerini tanıyor musun?

Tanımam.

Burada yirmi mektup Van, Bitlis, Diyarbakır, Kilis kaydı var. Ne demektir?

Yirmi rakamı ayın yirmisini gösterir. Bu şubelere mektup yazdım.

Kimlere yazdın?

Şubelere yazdım.

Ne cevap aldın?

Cevap almadım. Nasıl cevap alayım ki? Ancak on beş gün İstanbul'da kalabildim.

Defterinizde, Haçaturyan'a ait bir İngiliz kaydı var. Nedir?

Borcum vardı, verdim.

Defterindeki isimleri nereden aldın?

İsimleri hatırlamıyorum.

Buraya geldiğinde kimlerle görüştün?

Hatırlamıyorum.

Agop Avadisyan ve Arzruni ile görüştün mü?

Tesadüfen görüştüm.

Köstence'de kongre yapılırken orada mıydın?

Hayır.

Atam Hamparsumyan kimdir?

Kendisini tanıyorum, ama nereli olduğunu bilmiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Örgüt Başkanı Boyacıyan Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (8 Şubat 1915)

Elazığ Şubesi Köstence ve İstanbul kongrelerine katıldı mı?

Köstence Kongre'sine katılıp katılmadığını bilmiyorum, ancak İstanbul'daki kongreye katılmamıştır.

Neden katılmamıştır?

Haberleşmemiz çoktan kesilmişti.

Bu şube ile haberleşmeniz hâlâ devam ediyor mu?

Etmiyor.

Haberleşmenin kesilmesi hangi tarihtedir?

Bir buçuk, iki sene oluyor.

Sizden genelge istenilmiş miydi?

Hayır.

O halde siz de göndermediniz değil mi?

Hayır. Haberleşmemiz kesildiyse de biz yine gönderdik.

Mademki, şube yok, münasebetiniz de kesilmiştir, kime, neden gönderdiniz?

Bunun gibi önemli meselelerde bir kişiyi bile aydınlatmak görevimiz olduğu için.

Elazığ Şubesinde kiminle haberleşirdiniz?

Avadis Taşçıyan ile.

Bu genelge hangi tarihlerde şubeler tarafından teslim alınmıştır?

1913 Ocağında Kilis ve Harput şubelerinden cevap gelmiştir. Harput'un Turunçyan ve Hamuryan, Kilis'in Basmacıyan ve Nalbantyan'dır. Kayseri'den gelen cevabı da veriyorum. Orada da imza Minasyan ve Boyacıyan'dır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

---------- ----- ----------

Örgüt stajyer üyesi, Bakırköy'de Bakkal, Artin Cihan Gülyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (9 Şubat 1915)

En büyük merkeziniz neresidir?

Paris'tir.

İstanbul merkezi nasıldır?

İkinci derecededir. Bulgaristan, Romanya, Rusya, Amerika ve İran'daki şubeler doğrudan doğruya Paris'e bağlıdır. Türkiye içindeki şubeler Türkiye merkezine bağlıdır.

Genel kongreyi hangi merkez teklif eder?

Öncelikle, genel merkez, yani Paris teklif eder.

Bunun dışında çoğunlukla kongre yapılmasını şubeler teklif edebilirler mi?

Evet. Talep etmek hakkına sahiptirler. Çoğunluk oluşturup da kongre yapılmasını talep ederlerse, genel merkez kabul etmeye mecburdur.

Bundan anlaşılıyor ki gerek Paris genel merkezi ve gerekse Türkiye'deki ikinci derecedeki merkez ve bu merkezlere bağlı olan şubeler birbirlerine kongre kararlarınca hemen hemen bağlı gibidir.

Evet, bağlıdır.

Köstence'de yapılan yedinci kongre kararları uygulanmakta mıdır?

Hayır. Sebebi, üyelerin çoğunluk oluşturamamasından dolayı kongre kararları usulsüz sayılmaktadır.

Çoğunluk sağlanabilmiş olsaydı, verilen kararlara bütün şubeler bağlı olurlar mıydı?

Bağlıdırlar. Yalnız her şube, tayin ettiği delegelere onaylı olarak kongrede ortaya koyacağı hususu kabul ettiremezse, şubenin kongre kararlarına bağlı olup olmayacağı kendi görüşüne bırakılmıştır.

Bundan anlaşıldığına göre bugün, genel merkez olan Paris, kongre yapılmasını teklif ettiği zaman kabul etmek gerekiyor. Değil mi?

Şubelerin çoğunluğu teklifi kabul ederse kongre yapılır. Onun için genel merkez kongre teklifini altı-sekiz ay önceden yazmak zorundadır. Teklife gelen cevaplar çoğunluğu teşkil ederse, kongreyi yapar.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Arzruni Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (10 Şubat 1915)

Örgütte hangi mevkidesiniz?

Üyelerdenim.

Önceden ne idiniz?

Bir aralık propagandacıydım. Sonra İstanbul merkezi üyesi oldum. İki buçuk seneden beri üyelerdenim.

1911 senesinde örgütte hangi mevkideydiniz?

Temmuza kadar kurul üyesiydim.

Köstence Kongresi'nden sonra sizi bir üyeliğe atadılar mı?

O kongrede, şimdiki kurulu azletmişler ve beni üye tayin etmişler. Köstenceli Dolapyan buraya geldi, bana tebliğ etti, ben de reddettim. Hatta Murat Hamparsum Efendi'ye "Bu kongrenin kararları usulsüzdür. Siz de kabul etmeyiniz." dedim.

Bu suikasttan haberinizin olduğunu önceden söylemiştiniz. Daha sonra bir arkadaşınıza "Ben bu meseleyi yatıştırdım, defoldular gittiler." demişsiniz. Bu arkadaşınız kimdir?

Terzi İstefan Efendi'dir. Kendisi Hınçakyan değildir.

"Meseleyi bastırdım." demeniz, bu meseleyi bildiğinizi gösterir. Meselenin aksine yatışmayıp, daha sonra polis tarafından öğrenilmesi üzerine yakalanması da "Defoldular, gittiler." sözünün boş olduğunu gösterir. O halde neye dayanarak bu sözü söylediniz?

Karamaz, İstanbul'a gelmeden önce bana mektup yazmış ve geleceğini bildirmişti. Ben de kendisinin Paris'te görevli olduğunu biliyordum. Karabet Efendi'den, bir olay meydana geleceğini daha önce duyduğumdan, Karamaz'ın böyle gelişinden şüphelendim. Buraya geldiği zaman, görüştüm. Karamaz "Ben bu meselenin önünü almaya geldim." diye söyledi. "Sabah Gülyan'ın terbiyesizliğidir." dedi. Ben de örgüt mensubu arkadaşların sözüne güvenilmesi gerektiğine dayanarak, onun sözüne inandım. Meselenin kapandığını zannettim. Bu yüzden İstefan Efendi'ye öyle bilgi verdim.

Polise bilgi verdiniz mi?

Hayır. Anlamadan bilgi vermek istemedim.

Topçuyan Manuk Ağa'da bulunan Arzruni imzalı kâğıt kimindir?

Benim değildir. Burada S. Arzruni imzası vardır. Benim S. imzam yoktur.

Sabah Gülyan kimdir?

Genel merkez üyesidir.

Sizin kaç merkeziniz vardır?

İstanbul merkezi ve bir de Paris merkezi vardır.

Paris merkezine Sabah Gülyan'ı kim üye tayin etmiştir?

Genel meclisimiz tayin etmiştir.

Genel meclisiniz kaç kez toplanmıştır?

Biz resmen altı meclis toplantısını tanıyoruz. Köstence'deki, kanuna aykırı olduğundan tanımıyoruz.

Bu meclisler nerelerde ve ne zaman toplanmıştır?

Beşinci kongre 1905'te Paris'te, altıncı kongre 1909'da İstanbul'da toplanmıştır. Ondan öncekileri bilmiyorum.

Altıncı kongrede ne gibi kararlar alınmıştır?

Birinci karar, Mebuslar Meclisinin toplanmasıyla parti resmî hüviyet kazanacaktır. Bu yolda bir tüzük yapıldı. Türkiye'deki şubelerin dışarıyla olan teması ve münasebeti Türkiye merkezi aracılığıyla yürütülecektir, diye karar verildi.[37]

Genel kararların, yani altı kongrenin de kararları nerede bulunur?

Paris'te bulunur.

Demek esası Paris'tedir?

Evet, Paris'tedir.

Burada da içeriye mahsus özel bir meclis mi kuruyorsunuz?

Evet.

Şubeler de özel kongre yaparlar mı?

Tüzüğün dışına çıkmamak şartıyla yaparlar.

Köstence Kongresi'ni neresi teklif etti?

Paris teklif etti.

Paris hangi sıfatla teklif etti?

Genel merkez olmak sıfatıyla teklif ediyor.

Kongreyi her zaman Paris mi teklif eder?

Genel kongre olursa, yalnız Paris teklif eder. Üç sene geçtiği halde kongre toplanmazsa veya genel merkez tarafından program dışında bir

---

[37] Bkz. *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918.* C. 4, s. 82-87

hareket ortaya çıkarsa, o zaman şubeler tarafından bir kongre toplanması talep edilebilir. Çoğunluk sağlanırsa kongre yapılır.

Kaç şube, kongreyi isterse genel merkez teklif edebilir?

On şube kongre isterse, genel merkez bütün şubelere kongrenin toplanmasını teklif eder. Genel merkez vekilimiz ise, şubeler hangi merkeze bağlıysa o merkez aracılığıyla kongrenin toplanmasını bütün şubelerden ister, "Delege gönderin." der.

Genel kongre kararlarına bağlı mısınız?

Evet, bağlıyız.

Hangi kongrelerin kararlarına bağlısınız?

Yasal olarak toplanmış olan altıncı kongre kararlarına tabii ki bağlıyız. Yedinci Köstence Kongresi'ni çoğunluğu sağlayamadığı için, kanun dışı gördük. Tabii ki kararları da kabul edilmemiştir.

Yedinci kongre toplanacak olursa, onun kararları sizce kabul edilebilir mi?

Evet. Kurallara göre yani çoğunluğu sağlarsa kurallara uygun kararlar verirse kabul olunur. Daha açıkçası, her şube, şubece talep edilen isteklerini kongreye arz eder. Kongre kabul ederse, bu durum sevindiricidir. Kabul edilmediği takdirde, şube isterse kongre kararlarını dinlemez, tamamen lağvedilmek üzere istifasını verir. Hatta o zaman Dolapyan'a, "Toplanan bu Köstence Kongresi kabul edilirse, şahsen partiden istifa ederim." demiştim. Herkes tabii ki serbesttir.

O halde gerek Türkiye ve gerekse diğer devletlerdeki merkez ve şubeler tamamen Paris'e bağlıdırlar, değil mi? Onun tarafından bir kongre toplanması teklif edilirse, kabul etmeye mecbursunuz değil mi?

Evet, doğal olarak bağlıyız, kongre teklifini önceden söylemiştim. Teklif ettiği zaman kabul etmek zorundayız.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Kilis Singer Kumpanyası tahsildarı, Agop Basmacıyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (10 Şubat 1915)

Size gösterdiğim Arzruni imzalı kâğıt kimindir?

1911'de Kilis Kurulu Başkanı olan adamın imzasıdır. O zaman kimin başkan olduğunu hatırlamıyorum. Defterde imzaları vardır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Kilisli Tomas Tomasyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (10 Şubat 1915)

Size gösterdiğim Arzruni imzalı kâğıt kimindir?

Kilis yönetim kurulunun mührü var. Fakat imzası S. Arzruni okunuyorsa da tanımıyorum.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Hınçak Örgütü Yönetim Kurulu üyelerinden Nerses Zakaryan Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (10 Şubat 1915)

Yönetim kurulunda kimler vardır?

Şimdi başkan Hamparsum Boyacıyan, üye ben ve askere giden Vahan Zeytinciyan; vekil üye Cihan Gülyan ve Tomacyan'dır.

Önceki kurul kimlerden oluşuyordu?

Hamparsum Boyacıyan başkan, ben de üyeydim. Bir de Tomacyan.

Köstence Kongresi sonrasında Benene'nin imzasını taşıyan söz konusu kongre kararlarına dair bir tebliğ aldınız mı?

Birisinin aracılığı ile aldım.

Vahak kod adlı Vanlı Kirkor Nalbantyan'a ne gibi bir görev verdiniz?

Bir görev vermedik.

Bu defaki Köstence Kongresi kaçıncı genel meclisinizdi?

Yedinci olacaktı.

Diğer altı kongreyi ne zaman ve nerelerde topladınız?

Son altıncı kongre İstanbul'da 1909 senesinde toplanmıştı. Diğerlerini bilmiyorum.

Kongre kararları, toplantı tarihi gibi partiye ait özel şeylerin kayıtları yok mudur?

Vardır. Genel merkezde bulunur.

Sizin kaç merkeziniz vardır?

Şu anda bir merkezimiz vardır.

Genel merkez Paris midir?

Evet, Paris'ti. Şimdi resmen yoktur.

Altıncı kongre kararlarına bağlı değil misiniz?

Evet.

O kongreyi, genel kongre oluşturdu. Genel kongrenin tayin ettiği genel merkezi tanımak doğal değil midir?

Tanımak doğaldır.

Kongre ile oluşturulan kurulu dağıtmak, yine genel kongre kararlarına bağlı değil midir?

Evet.

O halde yeniden genel kongre yapıldı mı?

İlerde yapılacaktır. Yalnız biz, o kurulu tanımadık ve tanımadığımızı burada topladığımız dâhilî kongreye bilgi verdik.

Bu kongreye yani dâhilî yaptığınız kongreye hangi şubeler katılmıştır?

Otuz şube katılmıştır. Balıkesir, Bahçecik, Bandırma, Samatya, Sis, Zeytun, İzmit, Üsküdar, Kadıköy, Kumkapı, Merzifon, Hisarlık şubelerinin katıldığını hatırlıyorum.

Otuz şube ile toplanan kongre, on bir şubenin katıldığı genel kongre kararlarını bozabilir mi?

Tabii ki bozamaz.

Bozamadığı halde altıncı kongre kararlarının yürürlükte olması gerekir Aykırı hareket kanunsuzdur.

Tabii ki öyledir. Altıncı kongre kararları diğer bir genel kongrenin kararlarıyla bozulur.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Bitlisli Simbat Vartan'ın tekrar alınan ifadesidir. (11 Şubat 1915)

Sizde bulunan kartpostaldaki adresleri neden aldınız? Adreste yazılı olanlardan kimlerle görüştün?

Beyoğlu Hınçakyan Kulübü yanında Gavroş'un gazete dükkânı vardı. Oradan bende bulunan "Ermeni Tarihini" sordum. Ermeni okulunda son sınıfta okuyan Mesrob adlı akrabamla görüştüm.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Agop Hazaryan'ın tekrar alınan ifadesidir. (11 Şubat 1915)

Defterinde yazılı olan, Romanya Kalas'ta Ardetyon Moşeğyan(?) kimdir? Neden bu adresi aldın?

Kurukahvecidir. Orada kahve içtim. Kendisinin Bulgaristan'da akrabaları vardır. Bu adresi ondan aldım.

Mardiros Martaryan adresini neden aldın?

Kalas'ta kendisiyle tanıştığımız sırada aldım. Vapurlarda kömürcülük yapar.

Mösyö Bellerar(?) kimdir?

Paris'te Hınçak merkezindendir.

Kirkor Keşişyan kimdir?

Hatırlamıyorum.

Mösyö Atam Hamparsumyan kimdir?

Köstence'de kahvecidir. Osmanlı uyruğundandır. Nereli olduğunu bilmiyorum.

Mösyö Eseyan kimdir?

Bilmem.

Bedros Kırmazyan(?) kimdir?

Bilmem.

Bedros Şerbetyan kimdir?

Kalas'ta, Osmanlı uyruklu, kahvecidir.

Haçatur Muhitaryan, Misak Bedrosyan, Rupen Mardirosyan, Simpar Kılınçyan, İlfat Masuryan, Aleksan Bağdasaryan kimlerdir? Bunların numaraları vardır. Bunlar benim arkadaşlarımın ismi, diye defterinde kayıtlı. Diğer sayfalarda İlfat Masuryan'a ve Aleksan Bağdasaryan'a da ayrıca para verdiğini yazmışsın.

Bunlar Rusyalıdır. Alışveriş yaptığım adamlardır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Onnik Yergazaryan Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (11 Şubat 1915)

Senin Köstence Kongresi'ne üye tayin ettiğin Atam Hamparsumyan kimdir, nerededir?

Tanımam, bilmem.

Tanımadığın bilmediğin bir kimseyi nasıl üye tayin edebiliyorsun?

Burada, Hemayak Efendi tavsiye etmişti.

Bir kongreye kanunen bir üye tayin etmek gerekirse nasıl hareket edilir?

Ben üye tayin edilmiştim. Vekil tayin etmek kendi yetkimdedir. Bundan dolayı Atam Efendi'yi vekil tayin ettim. Bu da şube o yetkiyi vermişse uygulanabilir.

Şubeden bu yetkiyi aldın mı?

Şube üyeleri vermiştir.

Oraya tayin edilen vekil, sana kongre kararlarını tebliğ etmek zorunda mıdır, değil midir?

Vekil, mecbur değildir. Kongre genelge yazar, o genelge de şubelere gider.

Kongrede her şubenin bir hedefi vardır. O hedefini destekleyici sözleri şubesi adına söyler. Genel kongredeki üyeler, örneğin, bir ihtilal için veya başka bir suretle şubenin arzu etmediği ve kendi vekiline izin vermediği bir kararı kabul ederlerse, bundan dolayı veya herhangi bir sebepten dolayı, o şubenin önce kendi üye veya vekilinden açıklamalar talep etmesi gerekli midir, değil midir?

Şube talep ederse açıklama yapar. İhtiyacı yoktur.

O halde kongre gerek ihtilale ait, gerek kanun çerçevesinde bir karar verirse o şubece kabul edilir değil mi?

Hayır.

O halde yukarıdaki soru tekrar olunur. Cevap verin.

Kendi şubenin vekiline verdiği yetki derecesinde kabul eder. Başka suretle ihtilale ait tartışma konularını kabul etmeye mecbur değildir.

Bu sefer ihtilale karar verilmiş. Şube bunu kabul etmeye mecbur değilse istifa etmesi gerekirdi. İstifa etti mi?

Etmedi.

İstanbul merkezinin yedi numaralı genelgesiyle bu durumu illere tebliğ edilmiş. Ne dersiniz?

İstanbul merkezinin bu şekilde ihtilale karar verildiğine dair bir genelgesini hatırlamıyorum. Yalnız bir genelgede o kongrenin, çoğunluğu sağlayamadığından dolayı usulsüz olduğunu bildirdiğini hatırlıyorum.

İstanbul merkezinin 8 Ağustos 1914 tarihli genelgesinde "Hatalı kovuşturma yüzünden cemiyetimiz dağılmıştır." gibi sözler vardır. Buradan resmî makamların bu örgüt hakkında ne gibi kovuşturma yaptığı anlaşılmadı mı?

Ben anlamadım. 7 Ağustosta Kayseri'ye gittim. 13'ünde İstanbul'a geldim. Bu genelgeyi İstanbul'da aldım. Bilgim yoktur.

Aksine bunun gibi, örgütle ilgili işleri günü gününe bildiğiniz elinizdeki bu genelge ve 8 Ağustos 1914 tarihli genelge ile anlaşılıyor. Buna ne diyeceksiniz?

Ben Eylülde genelgeyi aldım. 13 Ağustos'ta İstanbul'a doğru hareket etmiştim.

Sana gösterdiğim resimler kime aittir?

Yedek Subay Okulundan Serkis isminde bir arkadaşımın babası ve annesiymiş. Bana ait değildir.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Ohannes Ağyazaryan

(İmza)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Yedek Subay Okulundan Kegam Vanikyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (11 Şubat 1915)

1914 senesinde Verastad'dan mektup aldın mı?

Aldım.

Neden bahsediyordu?

Paris'e gidecektim. Paris'in durumundan bahseden mektup yazdım.

O, size mektubunda ne yazmıştı?

Paris'e ve bana ait haberleri yazmıştı.

Siyasetle ve örgütle ilgili işlerden bahsetti mi?

Etmedi. Bazen arkadaşların nasıl olduklarını soruyordu. Burada gazete meselesi vardı, onu soruyordu.

Size burada örgütle alâkalı bir görev veriyor muydu?

Hayır. Zaten öyle bir hakları yoktu.

1 Mayıs, sizin ne gününüzdür?

Sosyalist işçilerle ilgilidir.

1 Mayıs aksine, kahramanların kanıyla boyanmış, kan kırmızı olduğu ve "Yaşasın bir Mayıs, yaşasın örgüt arkadaşları" sözünden bunun sadece örgüte has bir gün olduğu anlaşılıyor.

Hayır. İşçilere aittir.

Gozikyan kimdir?

Önceden İstanbul'da dizgici idi. Sonra Trabzon'da öğretmenlik yapmaktaydı.

Sizde bulunan ve sana gösterdiğim şu harita, ne haritasıdır?

Van'da Yermiyan isminde bir okul vardır. Bir süre burada okul müfettişine verilen hediyeleri ben alıp kabul etmiştim. Onlar arasında, bu da alınmış olabilir. Bahriye Nezaretinde Hanzadyan isminde bir subay var. Bu haritayı o yapmış ve okula hediye etmiştir. Kendisinden sorabilirsiniz.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kegam

---------- ---- ----------

Doktor Benene'nin tekrar alınan ifadesidir. (11 Şubat 1915)

Siz şubelerle haberleşiyor musunuz?

Hayır.

Sizde bulunan ve merkez kurul delegesi Benene başlığı taşıyan bu kâğıtta, Paris merkeziyle doğrudan doğruya, yani sizin aracılığınızla temas etmek arzulanıyor. Buradan sizin merkezî kurul delegesi olduğunuz anlaşılıyor. Paris merkezine aracılık ettiğinizi de gösteriyor. Ne diyeceksiniz?

İki sene önce böyle bir şey teklif edildi. Bunlar onu biliyorlar.

Hiç kabul etmediğiniz bir görevi şube size nasıl veriyor?

Bu söylenti oraya kadar yayılmıştır.

Sizde bulunan ve genel merkezden Nisan 1913 tarihini taşıyan yazılmış şu yazıda "Hınçak gazetesinin Türkiye'ye girişi yasaklanmıştır. Siz şubelere, o gazeteleri ulaştırmak için bir yol bulunuz. Balasanyan'ın dağıttığı gazetelere nezaret ediniz. **Yeridasart Hayastan** ***isimli gazete***

size Leon aracılığıyla gönderilecektir. Bunun da dağıtılmasına çalışınız." diye yazılı. Buna göre, sizin önceden beri böyle zararlı evrakı Osmanlı Devleti'nde yayınlayıp dağıtmakla görevli olduğunuz ve sonuç olarak genel merkezin güvenilir bir vekili olduğunuz anlaşılıyor. Ne diyeceksiniz?

Kabul etmiyorum.

Korken Tahmazyan kimdir?

Paris'te hukuk okuyan bir Osmanlıdır.

Yeridasart Hayastan gazetesini dağıtan Leon kimdir?

Rusyalıdır. Burada evi vardır. Galata Romen Hanı'nda. Leon Balasanyan diye tanınıyor.

Biraz önce "Bu gazeteler posta ile geliyor." diyordun. Hâlbuki gazeteyi sana gönderen "Leon'dan teslim al" diyor. Sen de teslim almışsın ki yanında bulunmuş.

Bir tane bulunmuştur.

Verastad'dan Rupen'e gelen (12) numaralı mektupta da size bir görev veriliyor. Güvenilir ve genel merkezin adamı olmasanız, size böyle bir görev verilmez. Ne diyeceksiniz?

Kabul etmiyorum. Haberim yoktur.

Paris merkezinden Rupen, sizin adınıza yazdığı mektupta "Mısır örgütünün Çukurova'da isyan çıkarmak istediği, ancak onların bu işi başaramayacağı ve size belge gönderildiği, önceden verdiğiniz bilgiye teşekkür edildiği, en güvenilir kuvvetlerin, zamanın şartlarından dolayı Türkiye'de bulunması gerektiği, kısacası bu kuvvetleri yönetmeye sizi görevlendirdikleri" yazılıdır. Ne diyeceksiniz?

Kabul etmiyorum. Bana böyle bir mektup yazılmamıştır.

Bu mektup sizin adınıza yazılı. Rupen'de bulunmuştur ve (14) numaralıdır.

Hayır. Kabul etmiyorum. İki seneden beri Paris merkeziyle haberleşmedim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Doktor Bedros Benene Torosyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Vahan Boyacıyan kod adlı Rupen Karabetyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (11 Şubat 1915)

Sizde bulunan (2) numaralı genelgeyi nereden aldınız?

Verastad yollamıştı.

Verastad kimdir? Nerelidir?

Zannedersem Diyarbakırlıdır.

(2) numaralı genelgenin içeriği, memleket içinde bir ihtilal çıkarmak amacına yöneliktir. Sizin önceden söylediklerinizve bu işlerden habersiz gözüktüğünüz çürütülmüş olmaz mı?

İyice okumamışım.

"Avrupalılara sesleniş" başlığı altında Fransızca olarak yayınlanan ve Ermenilerin bağımsızlığını sağlamaya yönelik olan kitapçık sizde ne arıyor?

Verastad yollamış. Ben istibdat devrinde, eski örgütçü olduğum için bana da bir adet yolladılar.

Dolapyan kimdir? Nerelidir?

Romanya'da doğramacılık yapar. Romen uyruklu olduğunu zannediyorum. Bükreş'te Voneri Caddesi 2 numarada ikamet eder. Dolapyan Haçik derler. Hınçakyanlardandır.

Yine defterinde geçen Elazığlı Mıgırdiç Yeretsyan kimdir? Bunu niye yazdın?

Verastad bana Mıgırdiç için, "Bu adrese Hınçak gazetesi yolla" diye yazmıştı.

Defterindeki Setrak Serkisyan kimdir? Bu adresi neden aldın?

Bu adamla ipek tohumu yollayacaktım.

Sizde bulunan Ömer-ül-Fârûk kartı kimindir? Arkasındaki Doktor Benene Torosyan adresini neden aldın?

Ömer-ül-Fârûk kartını bilmiyorum. Komisyoncu olduğumdan Doktor Benene'nin adresini oraya yazmak için böyle bir kart almış olabilirim.

Sonra doktoru burada gördün mü?

Gördüm. Görüşüyordum.

Defterindeki Mihran adresi kimindir?

Rusya'da yazmacıdır. Kırım'da oturur.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

İran uyruklu Sako'nun, İstanbul'da Kanunlar Dairesi Kâtibi Rasim Bey'in tercümanlığıyla alınan ifadesidir. (13 Şubat 1915)

Size gösterdiğim ve Mıgırdiç Yeretsyan'da ele geçirilen Yeridasart Hayastan isimli gazeteye makaleleri siz mi verdiniz?

Hayır, ben vermedim. Orada Safo imzası var. Benim imzam Sako'dur.

Siz, gazetelere makale vermez misiniz?

Önceden veriyordum. Fakat on senedir vermiyorum.

Yeridasart Hayastan gazetesine makale verir miydiniz?

Hayır. On sene önce Hınçak ile Kafkasya'da yayınlanan Moşak ve İran'da çıkan bir gazeteye makale veriyordum.

Ermenilerde Sako ve Safo isimleri var mıdır?

Sako ismi vardır. Safo Fransızca bir isimdir. Ermeni ismi olmaması gerekir. Ermenice de Safo isminin olup olmadığını kesin bilmiyorum.

11 Ağustos 1914 tarihli Yeridasart Hayastan gazetesindeki makaleyi siz mi verdiniz?

O da diğer makalelerin aynısıdır. Safo imzası vardır, benim değildir. Onun, gazetenin başyazarının olması gerekir.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Tercüman Ahmet Rasim

---------- ----- ----------

Örgüt Başkanı Hamparsum Boyacıyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Şubat 1915)

Altıncı kongre kararlarını getirdiniz mi?

Evet getirdim. Vereyim.

Daha önceki kongre kararları nerededir?

Merkezdedir. Evrak bize teslim edilmemiştir. Bunun için, ne tarihi ne toplandığı yeri ne de kongre kararlarını tamamıyla bilmiyoruz.

Bu sefer yapılan özel kongreye hangi şubeler katılmıştır?

Kadıköy, Gedikpaşa, Samatya, İzmit, Kilis, Samsun, Sivas şubelerinin katıldığını hatırlıyorum.

Köstence Kongre kararlarını neden kabul etmediniz?

Çoğunluk sağlanamamıştı. Ayrıca programımıza karşıydı.

Programa aykırı hareket eden bir merkez kuruluna karşı, programınız ne gibi yasaklayıcı tedbirler alır?

Hiçbir yasaklayıcı tedbir almaz. Eğer merkez, programa aykırı hareket ederse, şubeler Hınçaklıktan yine vazgeçmez. Yeni bir kongre yapılıp karar verilinceye kadar, kuruluşunu muhafaza eder.

Yeni bir kongreyi kim açar veya açmayı kim teklif eder?

Merkez kurulu ve merkez teklif etmediği durumlarda istenildiği zaman şubelerin büyük kısmı teklif eder.

Bu teklif için süre var mıdır?

Bir kez ortaya çıkıp zorunluluk doğarsa ve önemli bir mesele olursa, şubeler ne zaman arzu ederlerse teklif edip kongre toplayabilirler.

Köstence Kongre kararlarının kanunsuz olduğunu söylüyorsunuz. İşin son derece önem taşıdığı açıktır. Kongre kararları üzerinden bir sene geçtiği halde ne gibi kararlar alınmıştır?

Şubelere, İstanbul şubelerinden genel kongreye davet için tahminen bir sene önce genelge çıkmıştır.

Türkiye'de bulunan bütün şubelere bu genelge tebliğ edilmiş midir? Şubelerden ne cevap alınmıştır? Bu genelgelerin tarihi nedir? Türkiye'den dış şubelere tebligat gönderilmiş midir? Bu genelgelerde Köstence kararları hakkında ne gibi sözler söylenmiştir?

Türkiye'den dış şubelere, partinin gazetesi olan Yeni Dünya'ya abone olan şubelere gönderilmiştir. Türkiye'deki bütün şubelere gönderilmiştir. Şubelerin bazılarından başarı cevabı alınmıştır. Bu genelgelerin tarihini

hatırlamıyorum. Genelgelerde iki merkez arasındaki mücadelelerden ve Köstence Kongresi'nin kanun dışı olduğundan bahsederek bunun sona ermesi için genel kongreye davet vardır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Hamparsum Boyacıyan

---------- ---- ----------

Hamparsum Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (13 Şubat 1915)

Merkezî heyet ile ne zamandan beri haberleşiyordunuz?

İki seneden beri.

En son kendilerine ne zaman mektup yazdınız?

Köstence Kongresi'nden önce, Hemayak'ın kovulması meselesini yazdık.

Onlar size yazmadılar mı?

O zamandan beri hiç mektup yazmadılar.

Rupen Karabetyan'da bulunan evrakta, merkez kurulunun size mektup yazdığı, Verastad'ın ifadesiyle yazılmıştır.

Özel yazılmış olabilir. Resmen yazmamıştır.

Özel ne kadar mektup aldınız?

Ben almadım. Bu söylenilen mektubu da almadım.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Yönetim Kurulu üyelerinden Samoil Tomacyan Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (14 Şubat 1915)

Köstence Kongresi kararlarını size kim bildirdi?

Dolapyan gelmiş Hamparsum Efendi'ye tehditlerde bulunmuş. Ondan duydum. Arşavir'den de duydum. "Sizin için büyük tehlike vardır. Sakınınız!" dedi. Dolapyan iki gün sonra gelip beni de tehdit etti.

(2) numaralı genelgenin içeriğine ne zaman vakıf oldunuz?

Evet gördük. Onun üzerine bütün şubelere bir genelge çıkardık.

Önceden Dolapyan'ın meselesini duydunuz. Daha sonra genelgenin içeriğinden de haberdar oldunuz. Son olarak da Arşavir'den işi anladınız. O zaman bu hazırlıklara karşı resmî makamlara nasıl bir yardımda bulundunuz?

Ne şekilde olduğunu anlayamadık.

Genel merkez başkan ve üyelerinin bu kanunsuz ve ihtilalci hareketlerine karşılık siz, onlar hakkında kovma ve uzaklaştırma, kendinize de istifa vesaire gibi ne türlü işlem yaptınız?

Biz kongreyi tanımadık.

Kongreyi tanımadınız, genel merkezi tanıdınız. Hâlâ faaliyet göstermektedirler değil mi?

Biz tanımıyoruz.

İfadeni imzala

(İmza)

---------- ---- ----------

Açıklama yapmak üzere çağrılan, Bahriye Nezareti 4 ncü Dairede Depo Müfettişi, Askerî Memur, 30 yaşında, Agop oğlu Zadık Hanzadyan'ın ifadesidir. (16 Şubat 1915)

Size gösterdiğim Ermenistan haritasını, siz mi çizdiniz? Hangi amaçla çizdiniz?

Evet, ben çizmişsem de Ermenistan'ı gösteren kırmızı ve mavi çizgileri ben yapmadım. Paris'te bir matbaacıya bin adet satmıştım, o çoğaltmış.

Bu haritadaki çizgiler eski ve yeni Ermenistan'ı mı gösteriyor?

Maviler eski Erzurum vilayetini gösteriyor. Kırmızılar Ermenilerin oturduğu mahalleleri gösteriyor. Noktalı hudut çizgileri Vilâyât-ı sitteyi[38] gösteriyor.

Vilâyât-ı sitteden Ermenistan'ı mı kastediyorsun?

Türkiye'nin doğu illeridir.

Bu haritayı böyle hudutlara ayrılmış şekilde okullara dağıtmışsınız. Yukarıda, bu hudutları ben yapmadım, diyorsunuz.

Bu çizgilerde sorumluluk gerektiren bir şey göremedim. Bir tane Yeramyan Efendi'ye hediye ettim.

Bu haritayı neden yapmıştınız?

Tren için yapmıştım.

Neden "Anadolu Tren Haritası" ismini vermediniz de "Türkiye Ermenistanı" ismini verdiniz? Veya "Vilâyât-ı sitte" ismini vermediniz? Amacınız, Ermeniliği göstermek olduğu için, genel Anadolu haritasında pembe boya ile işaretlenen kısmı da Osmanlı Devleti'nin Ermeni illeri adı altında işaret edilmiştir.

Bu altı ili Türk Ermenileri adıyla tanımak benim için bir şereftir. Bunun için yazdım. Adana ilinde Ermenilerin de bulunduğuna delil olmak üzere hatlarla gösterdim. Bence boyalar sonradan yapılmıştır. Genel olarak boyalar sonradan yapılmıştır.

Bu illerde ne kadar Ermeni yaşıyor?

Bizim hükûmetin verdiği istatistiğe göre 1.200.000 kişidir.[39]

Bu haritayı ne zaman yaptınız?

1910 tarihinde yaptım. O tarihte Bahriye ve Harbiye Nezaretlerine birer örnek gönderdim.

Boyalar ve hudutlar hangi tarihte yapılmıştır?

1911-12 senelerinde yapılmıştır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Zadık Hanzadyan

(İmza)

---------- ---- ----------

[38] Vilâyât-ı Sitte: Osmanlı Devleti zamanında Erzurum, Van, Elazığ, Sivas, Bitlis ve Diyarbakır'ı içine alan altı vilayete verilen genel isim.

[39] Zadık Hanzadyan'ın söz konusu ettiği istatistik 1914 yılı istatistikleridir. Buna göre, Osmanlı Devleti'ndeki bütün Ermeni nüfusu 1.219.323'tür. *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918*, C.1, s.609.

Asmaaltı Camlı Han'da komisyonculuk yapan, Eğinli, 36 yaşında, Melkon oğlu Baroyer(?) Arzumanyan'ın alınan ifadesidir. (16 Şubat 1915)

Hacı Mahmut Hanı nerededir?

Bilmiyorum.

Senin oturduğun hanın ismi nedir?

Camlı Han'dır.

Bitlisli Simbat'ı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

Simbat'ın evrakının arasında "Hacı Mahmut Hanı'nda Arzumanyan" adresi var. Hacı Mahmut Hanı'nın da Tahtakale'de olduğu anlaşıldı. Sizin yerinizde o han civarında, adresin yanlış alınması ihtimali vardır. O handa başka Arzumanyan var mıdır?

Bilmiyorum.

Demek sizin adresiniz değildir?

Hayır.

Sen ne komisyonculuğu yaparsın?

Manifatura, çinko ve sair hırdavat komisyonculuğu yaparım.

Silah kaçakçılığı yapar mısın?

Yapmam

Hiç yapmadın mı?

Yapmadım.

Elazığlı Mıgırdiç Yeretsyan'ı tanıyor musun?

Tanıyorum.

Ona hangi tarihte, ne kadar revolver, ne kadar tüfek, ne kadar cephane gönderdiğini söyle?

Bilemiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Hemayak Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (18 Şubat 1915)

Safo kimdir?

Bu Yervant Safrasyan'dır. Sabah Gülyan taraftarı olarak şimdi Amerika'da propaganda yaptığını duydum. Yeridasart Hayastan gazetesi yazarıdır.

Köstence Kongresi'ne tayin edilen Atam Hamparsum'u, Yergazaryan'a tavsiye etmişsiniz?

Evet.

Bu konuda, kanunsuz işlere girişecek adamları neden tavsiye ettiniz?

O zaman, onların ne yapacağı belli değildi.

Altıncı kongre kararlarını imzalayan siz misiniz?

Evet.

Bu kongre, genel kongre mi, yalnız Osmanlı ülkesindekilere ait özel bir kongre midir?

Geneldir.

Bu kararlar içinde Osmanlı Devleti'ni doğrudan ilgilendirenler var. Örneğin, irticaya karşı alınacak tavır gibi. Bu Fransa'daki veya Romanya'daki gibi, Ermenilere has bir örgütlenme olamaz.

Bu kararlar Türkiye'ye aittir. Biz, o zaman, karar verdiğimizde, önceden Hınçakyan Örgütünün oluşturduğu merkezîlik usulünü bozduk ve her şubenin kendi kendini yönetmesini sağladık. Bunu da genel kararlardan ayırarak, Türkiye'ye ait kararları yazdık. Örneğin, Rusya'daki durum tabii ki değişik, diğer bir devlete göre de yine öyledir. Bu genel kongrenin kararları Paris'te bulunmaktadır.

Mademki o kongre İstanbul'da toplanmış, genel kararlarından hiç elinizde, İstanbul'da kalmadı mı?

Bizim kanun gereğince, o bir nüsha olur ve genel merkezde kalır. Bütün üyeler imzalar, genel merkeze gönderir.

Bu sözünüz mantıksızdır. Çünkü, Hınçak olacak bir kişi, örgütün genel programını, özel programını ve sair şeyleri öğrenmeli ki, kendi görüşlerine uygun bulunursa o örgüte girer, uymazsa girmez. O halde genel kongre kararları belki binlerce nüsha olmalı ki örgüte katılacak bir kişi, kendi parti programını bilebilsin.

Bu kongre gereğince Türkiye'de bulunacak örgüt, tamamıyla merkezden ayrı ve kendi merkezlerine yani İstanbul'a bağlı bulunacak ve Türkiye'ye ait program ile işini yapabilecekti.

O halde genel merkez ile bir temas olmaması gerekir. Küçük bir temas olduğu takdirde, her üyenin bütün olarak programdan haberli olması gerekir.

Taşralarda bulunan bütün Ermeniler, Osmanlıdır. Biz onları ayırırsak bizden büsbütün ayrılırlar korkusuyla merkezden bağımızı tamamen kesmedik. Genel kongre kararlarına, bu sizdeki Türkiye'ye mahsus kararları karıştırmadılar.

Genel kongre kararlarına Türkiye merkez yönetim kurulu başkanı ve diğerleri sahip değil midir? Onlarda birer nüsha yok mudur?

Sahip değillerdir. Hiçbir nüsha yoktur.

Yeniden bir kongre toplanacağı zaman, daha önceki genel kongre kararları, delegelerin görmeleri için ulaştırılmaz mı?

Altıncı kongrede kimseye gösterilmedi. Beşinci kongre kararlarını zaten bildirdik. Delegelerin sözlerini ve saire şeyleri harfiyen kaydetmiştik**.**

O halde bu tutanağın özetinden genel kongre kararları anlaşılabilir. O özetler nerede?

Paris'e gönderildi. Oradadır.

O kongrede kâtip olmanız itibarıyla ne gibi sözler geçtiğinden bilginizin olması gerekir. Nelerden bahsedildi?

Rusya'da terör gerçekleştirilmesi yasak değildir. Paris merkezi, Avrupa'da bulunan bütün partilere (Türkiye'ye ait olmamak şartıyla) yasadışı olanlarla birleşmek hakkını verdi. Genel merkez resmî gazetesinde, Türkiye'ye ait evrakları önceden buranın yönetim kuruluna gönderip, sonra buranın izniyle yayınlamak; genel merkezin Türkiye'de bulunan Ermeniler adına hiç kimseden para almaya hakları olmadığından ve saire.

Aram Açıkbaşyan da bu kongre kararlarına imza atmış. Kendisi nerededir?

Arşavir Sahakyan'ı vurdular. Bu meselenin aydınlanması için, soruşturma kapsamında Emniyet Müdürlüğünde tutukludur.

Bu kongre kararları Türkiye'deki kongrenin, yani altıncı kongre kararlarına istenilen yönlerde Türkiye merkezi tarafından değiştirilmesinin onay verildiği görülüyor. O zamandan beri, bu kararlardan hangileri değiştirilmiştir?

Osmanlı Devleti'nde cemiyetler kanunu ve diğer kanunlar vardır. Biz bu kongrede, Türkiye'deki kongre programını gelişigüzel yapmıştık. Hükûmetin daha sonra yapılan ve yapılacak olan kanunlar gereğince bu programı kabul etmesi ihtimaline dayanarak, gereken yerlerini değiştirmeye kongre izin verdi. Resmî makamlar aynen kabul edip onayladılar. Artık değiştirmeğe gerek kalmadı.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Daha sonra gelen evrak üzerine, açıklama yapmak üzere: Çemberlitaş'ta kahveci Bedros'un evi önündeki odada ikamet eden, 4 ncü Kolordu'da çadır ustası Kosti'nin yanında çalışan, Şebinkarahisarlı, 33 yaşında, Arakel Bogosyan oğlu Karakin'in ifadesidir. (23 Şubat 1915)

Sen ne zamandan beri İstanbul'dasın?

Dört sene olmuştur.

Nişan'ı, Hrant'ı ve yaralı olan Arşavir'i ne zamandan beri tanıyorsun?

Hrant'ı iki buçuk üç seneden beri tanıyorum. Okula gitmek için Kancılar içindeki Bedros'un kahvesine gelirdi. Ben de orada gördüm ve tanıdım. Nişan'ı da bir buçuk senedir tanıyorum. Çakmakçılar yokuşunda odası vardı. Aşçı yanında çalışan Siyak isminde birisinin aracılığıyla tanıdım. Arşavir yedi sekiz ay önce Mösyö Nişan'ın dükkânına gelmişti. "Eniştem geldi." dedi. Bu şekilde tanıdım.

Arşavir, Nişan ve Hrant örgütten mi?

Bilmiyorum. Duymadım.

Sen örgütten misin?

Hayır.

Nişan ile bir ortaklığınız ve alışverişiniz var mıydı?

Bundan sekiz dokuz ay önce, yani geçen Mart ayında Hrant tarafından verilen 6 lira sermaye ile Macar Caddesi'nde, aylık bir İngiliz lirası kirayla dükkân tuttuk. Burada pasta yapıp satacaktık. Nişan, bir zamanlar Tokatlıyan'ın yanında çalıştığı için pastacılığı biliyordu. O yapacaktı, ben de satacaktım. Dükkânın üstünde yatıyorduk. Daha sonra şeker yapıp satmak için Hrant 4 lira, ben de 5 lira ödünç para bulup kattık. Hrant da okula gidip geliyordu. Üç aydır dükkânda yatıp kalkıyordu. Dükkân işinde zarar ettik. İş olmuyor, ekmek parası çıkmıyordu. Dükkân kapanmadan Çemberlitaş'ta Bedros Ağanın üst katındaki odaya taşındım. 9 lira kadar oradaki bakkala borcumuz vardı. Verememiştik. Buraya geldim. Usta Kostin'in yanında çalışmaya başladım.

Nişan gelir gider "Ne yapıyorsun." der, ben de "Çalışıyorum." derdim. Bir gün bana "Açıkbaş Aram'ı görmek istiyorum." dedi. Ben de "Görürsem söylerim." dedim. O gün kahve içtik, gitti. Başka bir gün geldi, Tavukpazarı'nda Fıskiyeli kahvede oturuyorduk. Nişan "Gidelim, meyhanede içelim." dedi. Kahvenin yanındaki meyhanede içtik. Nişan, eniştesi Arşavir'den söz açtı. "Ben eniştemin gidişatını beğenmiyorum. Çok para harcıyor. Tuttuğu yolu beğenmiyorum. Hafiyelik yapıyormuş."

dedi. Ben de “Nereden biliyorsun?” dedim. “Ben duydum. Nereden duyduysam duydum!” dedi. Kimden duyduğunu sordum. “Birisinden duydum. Bir de gazetede ilân edilmiş. O gazeteyi aradım bulamadım.” dedi. Sivaslı İstefan isimli birisi var, o gazeteyi okumuş, bana söyledi. “Gazeteyi, beş kuruş verdim arattım, bulamadım.” dedi. “Tanıdığım gazeteci de yoktu ki ona gideyim de böyle bir gazete varmış, bunu bul diyeyim.” dedi. Bana, “Mümkünü var mı, sen bulabilir misin?” dedi. Ben de “Bakalım, gazetecilere soralım.” dedim.

Köprübaşı’ndaki gazeteciye 20 para verdim. Eremyas(?) Hemayak’ın çıkardığı Gohak gazetesini bulurum diye, gazeteci beni oyaladı. Bulamadığını söyleyerek parayı iade etti. “Bunu nereden bulabilirim.” diye sordum. “Gohak’ın matbaasında bulabilirsin.” dedi. Ben orayı bilmediğimden, döndüm. Nişan, Fıskiyeli kahvede oturuyordu. Gazeteyi bulamadığımı söyledim. Nişan, “Açıkbaş’a söylesek bu gazeteyi buldurur.” dedi. Ben de Açıkbaş’ı gördüm, gazeteyi ondan istedim. İki gün sonra, getirdi, bana verdi. Nişan geldiğinde gazeteyi verdim, okudu. Nişan, “Ben, Açıkbaş ile görüşmek istiyorum.” dedi. Gazeteyi Açıkbaş’a iade ederken “Nişan seni görmek istiyor.” dedim. Gazeteyi Açıkbaş’tan aldığım zaman “Kim istiyor?” diye sormuştu. Nişan da bana, “Ohan’ın kardeşi,” dersen tanır demişti. Gazeteyi alırken söyledim. Ohan’ı düşünüp, tanımış ve gazeteyi öyle vermişti. “Kendisi seni görmek istiyor.” deyince, Açıkbaş da “Yarın görüşürüz.” dedi. Sepetçi Hanı içindeki kahvede üçümüz buluştuk. Nişan “Burada görüşmek olmaz. Tenha bir yer bulup, orada görüşelim.” dedi. Sonra benim evimde görüşmeye karar verdik.

Üç dört gün sonra geldiler. Nişan, Açıkbaş Aram’a “Bu Arşavir’in yaptığı nedir? Para kazanmak içindir. Başka bir şey için değil.” dedi. “Bunu yaparak namusumuzun içine ediyor. Nişan, bu böyle olmaz kardeşim, Vahan duyacak olursa evimizden her gün bir ölü çıkar.” dedi. Nişan, “Bunu öldürmeli” diye tekrarladı. Açıkbaş da “Buna biz karar veremeyiz. Ben kendi başıma iş yapmam. Örgüte danışayım.” dedi. Nişan da “Danış da haberini getir.” dedi. Açıkbaş “Sen onun evrak ve mektuplarını çal bana getir.” dedi. Nişan “Peki” dedi ve o gün ayrıldık. Ertesi gün Nişan, Hrant ve Açıkbaş geldiler. Ben de o gün bir kuzu aldım. Beyoğlu’na Horme Herikyan(?) isminde bir adamın kurbanını Beyoğlu Kilisesine götürdüm. Ben odamda değildim. Geldiğimde Nişan ile Hrant’ı odamda buldum. Açıkbaş’ın gelerek, “Şimdi sırası değil. Yani Arşavir’in öldürülmesinin sırası değil. Siz kendi işinizle uğraşınız. Bu yüzden 20-25 kişi hapsedilmiştir. Eğer bir şey yapacak olursak, o hapsedilenlerin cezası çok olur.” dediğini, Nişan ve Hrant bana söylediler.

Açıkbaş’ın bu haberi getirmesinden bir iki gün önce Nişan’a, “Ben bu işin içinde yokum.” dedim. Buna rağmen Nişan “Sen olmazsan bu iş suya düşer.” demişti. Açıkbaş bu haberi getirince, Nişan “Sen daha önce bu işin içinde yokum diye söyledin. Ben, kendisini Beyoğlu içinde

vuracağım.” dedi. Kız kardeşine de küfür ederek, “Sen bu küfrü çok görme bu namus, başka bir şeye benzemez.” dedi. Bu sözler üzerine dağıldık. Bir hafta on gün sonra Nişan, eniştesinden İstefan’a gönderilen mektubu getirdi. Mektubu odada açtı, okudu. Mektupta “Benim burada tanıdıklarım bana bir şey yapmaz ve yollar da açık değil. Dışarıdan düşman kimse gelemez. Sen buna emin ol.” diyor. “Bunun aynını alalım da Açıkbaş okusun.” dedi. Nişan okudu ben yazdım, Açıkbaş’a verdik, okudu. Sonra bir sefer daha geldiler. Nişan, Açıkbaş ve Hrant ki bu şimdi söylediğim sözü mektuptan önce ve örgütle tanışmadan önce geldikleri zaman söylemişlerdi. Nişan “Arşavir’i Üsküdar’a götürelim, tabanca ile vuralım.” dediyse de Açıkbaş “Örgütten bir karar gelirse, o zaman öldürelim.” dedi. Nişan “Bunu kuyuya atmak istemez. Toprağa gömeriz, üstüne de çimen dikeriz.” demişti. Veya “Evde yani, Hrant’ın evine davet ederiz. Orada öldürürüm. Siz yanımda bulunun.” demişti. Ben, o zaman “Öldürme meselesi varsa, ben yokum.” demiştim. Bunu, örgütten alacakları emir üzerine ertelediler. Nişan, zaman zaman kahveye gelir, orada görüşürdük. Daima Arşavir ile ilgili konuşur, “Bunun başımıza getirdiği nedir?” derdi.

Böyle bir iki sefer geldikten sonra, bizim küçük bayramdan önce kahveci Kapril’e “Nişan gelirse ona söyleyeceğim bir şey var.” dedim. İki gün sonra, Nişan’a Nuruosmaniye’de rastladım. Bana, “Ne söyleyeceksin?” dedi. “Odaya gidelim.” dedim. Odada kendisine, “Çok zor durumdayım, Arşavir Efendi’den, ay başına kadar bir lira ödünç al. Saatimi rehin bırakayım. Oda kiramdan dolayı borcum var onu vereyim.” dedim. “Peki!” dedi, pusula yazdım. Nişan söyledi, ben yazdım. Nişan’a pusulayı verdim. Bir gün sonra cevap olarak bir mektup getirdi. “Veremem, param yok.” demiş. Nişan da “Sana, ay başına kadar bir lira para verecek birini bulurum.” dedi. Ben de “Çadırda çalışıyorum, faiziyle parayı veririm.” dedim. Nişan, tekrar bana “Açıkbaş bir avukata Arşavir için tuzak kuruyoruz demiş olduğundan, Açıkbaş’a söyleyelim, öteye beriye söylemesin. Arşavir, sonra bizim başımızı ağrıtır.” dedi. Ben de “Epeydir görmüyorum.” deyince, Nişan, “Ya evine ya da dükkânına git, söyle.” dedi. Ben de “Evini, dükkânını bilmiyorum.” dedim.

Bana bir dükkânı tarif etti. Bu dükkân da Şapçı(?) Hanı’nda zeytinyağı ve rakı satan Anuşevan’ın dükkânı. Oraya haber bırakmak için gittim. Anuşevan yoktu. Ortağına söyledim. Açıkbaş gelirse söylerim, demişti. Nişan, salı günü geldi. “Açıkbaş daha gelmedi mi?” dedi. Ben de gelmediğini söyledim. “Onu mutlaka bul, söyleyeceğim şeyler var.” dedi. “Ne acelen var? Buluruz.” dedim. Çarşamba günü Bedros, mahkemesi olduğundan kahvesini bana bırakmıştı. Kahvedeyken, Nişan geldi. Bana “Ne yapıyorsun? Bedros nerede?” dedi. Ben de “Kahve pişiriyorum. Bedros Ağanın mahkemesi olduğundan, oraya gitti.” dedim. Oturdu, bir çay içti ve dışarıya çıktı. “Şimdi gelirim.” dedi. Gitti, bir saat sonra geldi. Ben de “Açıkbaş birkaç gündür seni arıyor, önemli bir şey söyleyecekmiş.” dedim. “Nedir?” diye sorduysa da “Bilmiyorum, sana

önemli bir şey söyleyecekmiş, bir gün belirleyin de bizim odaya gelin." dedim. Cuma günü, saat onda geleceğini söyledi, gitti. Kahvede, Nişan'a "Cuma günü saat onda geleceğini" söyledim. Nişan da biraz sonra gitti. Akşam eve gittim. Yemek yedim. Saat dokuz buçukta Aram ile yattık. Aram benden çeyrek saat önce odasına gitti. Ben de sonra çıktım, yattım. Gece saat bir buçuk sıralarında polis memurları odamda yakaladılar, götürdüler.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Karakin'in tekrar alınan ifadesidir. (24 Şubat 1915)

Açıkbaş örgüte gittiği zaman, Arşavir'i öldürmek için izin verilmiş miydi?

"Şimdilik dursun." demişler. Bunu, Hrant ile Nişan'dan işittim.

Sen bu işe neden karıştın?

Nişan, "Sen karışmayınca bu iş olamaz." demişti. Yoksa ben karışmadım.

Sen olay gecesi Beyoğlu'na çıkmadın mı? Evden hiç çıkmadın mı?

Hayır, kesinlikle bir yere çıkmadım.

Nişan'la ilgili olarak neler biliyorsun?

Örgüt, onun ne kadar terbiyesiz olduğunu biliyor. Fakat terbiyesini veremiyor. O örgütün de sadece adı var. Ben, altı ay önce Arşavir'in hafiyeliğini haber aldım. Memlekette kardeşim var, O, gayet namusludur. Arşavir'in bu hareketlerini duysa, evden her gün bir ölü çıkar. Başkalarının yüzüne bakmaya utanıyorum. Bana, "Enişten hafiye!" diyecekler diye utanıyorum, kimsenim yüzüne bakamıyorum. Beyoğlu'nun göbeğinde "Ben onu vuracağım!" diye, Nişan bana söyledi.

Açıkbaşyan, Arşavir'in öldürülmesi için hiçbir söz söylemedi mi?

Açıkbaş ve Nişan ile görüşürdük. Hrant da vardı. Üsküdar'da öldürülmesi meselesi görüşüldü. Sonra da Açıkbaş, izin almak üzere İstanbul örgütüne gitti.

Olay gecesi "Beyoğlu'na ilaç getirmeye gideceğim." demişsin.

O gece getirmeyecektim.

Siz olaydan beş gün önce yeni bir karar vermişsiniz. Bu karara göre, Nişan Arşavir'le gidecek; sen, Hrant ve Açıkbaş'tan biriniz de Arşavir'i vuracakmışsınız. Sonra Açıkbaş'ın Nişan'a "Sen uzakta dur. Arşavir vurulsun." diye son karara vardığınızı Emniyette söylemişsin. Bunu açıkla.

Ben, söz söylemedim. Açıkbaş'ın yüzünü de görmedim. Yalnız olayın olacağı akşamdan önce, gündüz gördüm. Bedros'un kahvesine gelmişti. Nişan da kayıp değil oradaydı. Kahveden dışarı sadece "Nişan buradaymış!" dedi. Ben de "Seni görecekmişim." dedim. O, "Öyleyse cuma günü görüşürüz." dedi ve gitti. Nişan'la da görüşmedi.

Bu suikastı düzenleyen kimdir?

Açıkbaş'tır. Yanında Nişan da vardır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Fenerbahçe Hastanesinde Sıhhiye Çavuşu, Arapgirli, Üsküdar Selamsız'da Sekayan'ın evinde kiracı olarak ikamet eden, 22 yaşında, Hrant Begavyan'ın alınan ifadesidir. (24 Şubat 1915)

Hangi partiye mensupsun?

Hiçbir örgüte mensup değilim.

Nişan, Karakin ve Arambaşyan'ı nereden ve ne zamandan beri tanıyorsun?

Karakin'i hemşehrilerim aracılığıyla üç senedir tanıyorum. Nişan'ı Karakin aracılığıyla ve birlikte tuttuğumuz, pastacı dükkânından dolayı bir senedir tanıyorum. Açıkbaşyan'ı da Karakin aracılığıyla tanıdım.

Arşavir'in katline dair nasıl bir görüşme oldu?

Nişan, Açıkbaş ve Karakin görüşmüşler. Daha sonra Karakin bana anlattı. "Böyle bir meseleye karar verdik. Sen de buluşmak istersen, falan gün gelecekler." dedi. Ben de kendilerinden alacak param olduğu için görüşmek istedim. Kahveci Bedros Ağanın evinde buluştuk. Orada, her üçü de Arşavir'in hafiye olduğunu ve Nişan'ın namusunu kurtarması için katline karar verdiler. Ben öğüt verdim. Onlar da "Düşünelim, başka türlü olmazsa, katlederiz." dediler. Önce Karakin, "Hınçak Cemiyeti'nde bir işe memur edilenden, para ve silah esirgenmez." diye Arşavir'den duyduğunu söyledi.

Sonra da o gün odada bir araya geldiğimiz zaman, daha Açıkbaş gelmeden, Nişan, Karakin'in söylediğini tekrarladı. Sonra Açıkbaş geldi. Açıkbaş'tan, talimat gereğince, para ve silah istedim.

Açıkbaşyan zengin midir?

Zengin mi bilmiyorum. Nişan, "Hınçakyanlardan alıp, getirir." diye, bana söylemişti.

Emniyet Müdürlüğünde ifade verdiğin zaman sen, "Para ve silah gerekli." diye Nişan ve Karakin'e söylediğini ifade etmişsin.

Hayır.

Nişan ve Karakin, "Örgütten 50 lira alır, sana da 20 lira veririz." demişler. Emniyette öyle söylemişsin.

Parayı onlar teklif ettiler. Para veririz, diye söz vermediler. "Para örgütten alınacak, isteyen de sen olacaksın." dediler. Açıkbaş para meselesi üzerine "Sonra ben haber getiririm." dedi. Ardından "Ben para vermem." dedi.

Üsküdar'daki ev meselesini anlat.

Onlar öyle düşünmüşler. Nişan ile Karakin bana söyledi.

Tutuklanmadan önce hastanede seni birisi görmüş. O kimdir?

Bizim ekmekçidir.

O, gelip, gittikten sonra, seni bir düşünce almış.

"Seni, evden iki adam aradı." dedi. Ben de sebebini düşündüm.

Emniyette ifade verdiğin zaman, "Bu iş için para ve silah gerekli olduğunu kendilerine söyledim. Meseleyi, Üsküdar'daki bizim evde konuşmayı düşündük. Fakat Arşavir'i getirmek zor olacağından, vazgeçmiştik." diye söylemişsin.

Hayır.

Hastaneden hangi gün izin aldın?

Özel olarak izin almadım. Pazartesi muayeneye gittim. Çarşamba günü okula gittim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Hrant Begavyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Aram Açıkbaşyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (27 Şubat 1915)

Ne zamandan beri Hınçakyan Örgütüne mensupsun?

Yirmi dört seneden beri.

Hınçakyan genel merkezi ile (Paris merkezi) münasebetin hangi seviyededir?

Pek soğuktur.

Senin hangi merkezle münasebetin vardır?

İstanbul merkeziyle.

Gazeteci Hemayak ile münasebetin ne derecededir?

İyidir.

Hrant ve Karakin'i tanıyor musun?

Karakin, ben müteahhitken yanımızda çalışırdı. Hrant'ı da Karakin aracılığıyla tanıdım.

Sabah Gülyan'ın siyasî düşünceleri ile senin düşüncelerin arasında nasıl bir münasebet vardır?

Ben, ona karşıyım.

Nişan'ı tanıyor musun? Hınçakyan mıdır?

Tanıyorum. Hınçakyan mı, bilmiyorum.

Nişan'la samimiyetiniz ne derecededir?

Ben, Nişan'ı tanımazdım. Bir gün, Karakin gelip, Gohak gazetesinin Arşavir'le ilgili olarak yazdığı makaleyi istedi. Birkaç gün sonra verdim. Sonra iade etti. İadesinden birkaç gün geçince "Nişan isminde birisi seni görmek istiyor." dedi. Karakin, Çatal Handaki kahveye Nişan'ı getirdi, tanıştırdı. İkinci görüşmemizde; "Gohak gazetesinde yazılan şeyleri gördüm. Doğrudur. Namussuz, ahlâksız falandır." Birçok kötü hallerini saydı ve intikam almak fikrinde olduğunu, söyledi. Ben de "Şimdi bu işlerin sırası değil." dedim. Karakin birkaç gün sonra Nişan'la haber göndermiş. Karakin'in evine gittim, görüştüm. Yine eskisi gibi, Arşavir aleyhindeki düşüncelerini söyledi. "Bunun katli hakkında Hınçakyan merkezinin emrini alınız." dedi. Ben de iki gün sonra merkeze sordum, onlar da reddettiler. "Böyle hassas zamanlarda bu iş olmaz. Hiçbir zaman olamaz." dediklerini söyledim.

Bir buçuk ay sonra Karakin ile Nişan, tekrar görüşmek istediler. Bu sefer, yanlarında Hrant da vardı. Biz üç tarz belirledik. Arşavir'i oraya nasıl getireceğimize karar verdik. "Merkeze söyleyin, lütfen bu sefer bize izin versin." dediler. İki gün sonra yine merkeze başvurduk. Merkezin bu işi

kesinlikle reddettiğini söyledim. Sonra Ocak ayı başlarında "Karakin'e seni görmek istedim." dedim, evine gittim. Nişan da oradaydı. Karakin'e kişisel hallerine dair bu meseleyi sordum. O sırada Nişan "Bizim işi söylemiyorsun, reddediyorsun." dedi. Ben de "Başka türlü yapamam. Örgüt öyle emir verdi." diye cevapladım. Ocağın yirmi dokuzuncu (11 Şubat 1915) günü, Bahçekapı'da Şapçı Han'da, Anuşevan Sahakyan adında bir bakkalın evine gittim. "Karakin seni görmek istiyor." dedi. Ben de Bedros'un kahvesine uğradım. Kapıdan bakıp, Karakin'i çağırdım. "Beni neden görmek istiyorsun?" dedim. "Seninle görüşmek istiyorum." dedi. "Şimdi gidiyorum. Cuma günü görüşelim." dedim. Sonra bıraktım, gittim. Daha sonra o gece olay meydana gelmiş. Beni gelip, Altımermer'de Atlamataş Sokağı'nda 51 numarada, kardeşimin evinde yakaladılar.

O gece, seni emniyet güçleri evde aradığı zaman, hemen teslim oldun mu?

Polisler geldiler, sordular. Kardeşim "Bir iki kişi seni arıyor. Sivil polis." dedi. Ben de "Beyoğlu'nda olduğumu söyleyin." dedim.

Nişan ile bir alışverişin var mı? Ajak(?) aracılığıyla para verdin mi?

Hayır.

Ona 2 lirayı neden verdin?

Ben vermedim.

Arşavir'e suikast yapanın kim olduğunu düşünüyorsun?

"Karakin ile Hrant'tan hangisi bu işi yapar?" diye, önceden bana sormuşlardı. "Karakin yalnız yapamaz." demiştim.

Arşavir hakkında size bazı şeyler söylendiği ve sizin de "Bu işlerin zamanı değildir." dediğinizi söylüyorsunuz. Acaba bu işlerin zamanı ne zamandır?

Ben, onları kandırmak için öyle söyleyiverdim.

Arşavir ne gibi bir kötülük yapmış?

Mısır'da bulunduğu zaman, Hınçakyanları ihbar ediyormuş.

Sizin ona düşmanlığınız bundan dolayı mıdır?

Benim düşmanlığım yoktur. Soğukluğum vardır.

Soğukluk bundan dolayı mıdır?

Evet.

Ne gibi şeyleri resmî makamlara bildiriyormuş?

Orasını bilemiyorum.

Bilmediğin bir şeyden dolayı soğukluk olmaz. Bu durumda bilmen gerekir. Doğrusunu söyle.

Oradan, İstanbul merkez ve şubelerine gelmişti. Ben de arkadaşların söylediklerinin üzerine soğukluk duydum.

O söylenenleri anlatan arkadaşların kimlerdir?

Hemayak, Hayk Bekyan ve sairedir.

Resmî makamlara verilen program dahilinde çalışan bir örgütün, hangi yaptığı şey ihbar edilirse edilsin önemi yoktur. Çünkü icraatları meşrudur, programa dayalıdır. Kaldı ki o örgütün, kanun dışı emellerini, örneğin, ihtilal hazırlıklarını yetkililere ihbar etmek, o örgüt için felaket demektir. Şimdi Arşavir, ne gibi işleri yetkililere ihbar etmiş.

Orasını bilmiyorum.

Sen bilmiyorsan, mantıken kanunsuz birtakım hazırlıkları yetkililere ihbar etmiş olmalı ki o kanunsuz hazırlıklara vasıta olan kişiler ile aralarında bir soğukluk olabilmiş olsun.

Kanunsuz işlerde bulunan bir örgütün işlerini resmî makamlara ihbar eden ile soğukluk oluşmaz. Yani bence oluşmaz.

O halde meşru bir iş, zaten herkes tarafından bilinir. Bunun için de yetkililere haber vermiş diye aralarında soğukluk olması mümkün değildir. Bundan dolayı, yine önceki söylediğim gibi, ancak kanunsuz işleri hükûmete haber vermesinden dolayı soğukluk olması kaçınılmazdır.

Hayır, efendim.

Evinde bulunan revolverleri nereden aldın?

Paris'te almıştım.

Örgüt merkezinde, Arşavir aleyhindeki bu harekâtı sormadın mı?

Özel olarak Hamparsum'a sormuştum. O da "Reddet." dedi.

Yukarıda, "Ben örgüt merkezine sormadım. Kendiliğimden ret cevabını verdim." dediğin halde, burada sorduğun anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Onlara cevabı verdikten sonra, sordum.

Bu olaydan on beş yirmi gün önce, Samoil Tomacyan ile konuştunuz mu?

Tomacyan "Arşavir aleyhindeki düzenden haberin var mı?" dedi. Ben de size söylediğimi söyledim. Yani, Karakin bir gün geldi, Gohak makalesini istedi. Ben de verdim, okuduktan sonra iade etti. Sonra "Seni Nişan isminde birisi görmek istiyor." dedi. Onunla evinde üç sefer görüştük. Karakin, Hrant ve Nişan'ın Arşavir'i öldürmek düşüncesinde olduklarını söyledim. Fakat isimlerini söylemedim. Yalnız birisi, sonra üçü diye anlattım.

Tomacyan, sana, "Bu birileri kimlerdir?" diye sormadı mı?

Başka bir gün sordu. Ben de "Nişan" dedim. O da "Diğerlerini ben bilirim, Karakin'dir." dedi. "Üçüncüsü kim?" diye, tekrar sordu. "Ohannes" dedim.

Bu sözler, yani bu isimler olaydan ne kadar önce anıldı?

İki, üç hafta önce.

Hamparsum Efendi suikastı sorduğu zaman, buna teşebbüs edeceklerin kimler olduğunu söylemedin mi?

Hamparsum'a özel olarak söylediğim zaman, kimlerin yapacağını söylememiştim. Yalnız üç adam demiştim. Kendisi, "Bunlar Hınçakyan mı?" dedi, ben de "Hayır" dedim.

"Kimlerdir?" diye sormadı mı?

Sorduysa da söylemedim. Sordu mu, hatırlamıyorum.

Tomacyan, sana, "Arşavir bu meseleyi duymuş. Tutuklattıracakmış!" diye bir söz söyledi mi?

Arşavir duymuş, Tomacyan'a söylemiş. "Senin için tehdit ediyor? Beni de aramadı. Benden öyle bir şey çıkmadığına dair inandırmıştım." dedi. "Beni tutuklattırmayın, o öyle bir şey yapamaz." diye Tomacyan Arşavir'e söylemiş.

Arzruni ile bu meseleye dair görüştünüz mü?

Görüşmedim.

Hrant, Karakin ve Nişan'a bu işin ertelenmesini nasıl söyledin?

Ben önce reddettim. Sonra ısrar ettiklerini gördüm. Divan-ı Harpte tutuklu varmış. Onlara da tesir eder, diye kandırmak istedim.

Bu işi, sen kendinin tertip etmediğini iddia ediyorsun. Karakin'in odasında görüşmeleriniz, hangi sebebe dayanıyordu?

Bu düzen, Nişan, Karakin ve Hrant tarafından kurulmuştur. Bunlar birbirlerinin dostudur. Görüşme yeri, Karakin'in evidir. Benim bu işte bir parmağım yoktur.

O halde yetkililere neden haber vermediniz?

Boş bir hayâl gibi düşündüm.

Hrant'ın Üsküdar'daki evinde tertibe dair ne görüştünüz?

Onlar görüşüp, karar vermişler. Bana tebliğ ettiler. Ben sormuş gibi, kendilerine, örgütün bu işi reddettiği cevabını verdim.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

--------- ----- ----------

Çemberlitaş'ın karşısında bir evde ikamet eden, Arapgirli, 47 yaşında, Karabet oğlu Bedros'un ifadesidir. (1 Mart 1915)

Çarşamba günü mahkemeye gittiğin zaman dükkânda kimi bıraktın?

Karakin'i bıraktım. Yedide gittim, on biri geçiyordu döndüm.

Karakin, o gece Beyoğlu'na çıkacak mıydı?

O gün gidecekti. Ben geç kalınca gitmedi.

O gece, Karakin neredeydi?

Eve geldiğimde saat on ikiyi geçmişti. Beş dakika sonra Aram geldi. Karakin de oradaydı. Birlikte yemek yedik. Saat üç buçukta, Aram yukarı çıktı. On dakika sonra da Karakin odasına çıktı.

O gece Karakin'in sokağa çıktığını gördün mü?

Görmedim.

Karakin'i nerede yakaladılar?

Gece sekiz sıralarında emniyet memurları geldi. Karakin'i odasında yakaladılar.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ---- ----------

Çemberlitaş'ın karşısında bir evde ikamet eden, Arapgirli, Karabet oğlu Bedros'un hanımı, 36 yaşında, Arapgirli Vartohi'nin ifadesidir. (1 Mart 1915)

O gece Karakin, Aram ve siz birlikte yemek yemişsiniz. Karakin düşünceli miydi?

Dargın gibiydi. Ev kirası için olmalı.

Karakin, o gece odasına saat kaçta çıktı?

Üç buçuk sıralarında önce Aram, sonra Karakin odasına çıktı.

Daha sonra Karakin'in sokağa çıktığını gördün mü?

Görmedim.

Daha önce poliste, gördüğünü söylemişsin.

Yalan söyledim.

Neden yalan söyledin?

Çıkmadılar.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Çemberlitaş'ın karşısında bir evde ikamet eden, Arapgirli, 17 yaşında, Aram oğlu Serkis'in ifadesidir. (1 Mart 1915)

Olay gecesi Karakin ile birlikte mi yemek yediniz?

Evet.

Kaçta odana çıktın?

Dörtte çıktım.

Karakin geldi mi?

Ben uyumuştum. Gelip, gelmediğini görmedim.

Sen, o gece sokağa çıktın mı?

Çıkmadım.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Siyasî Şube eski memurlarından, Kasımpaşa'da Hacı Hüsrev Mahallesi'nde ikamet eden, Kemal Efendi'nin ifadesidir. (1 Mart 1915)

Olay gecesi, size kim, ne şekilde olayı ihbar etti?

Ben o gece, saat on birde Turan'da bulunuyordum. On bir buçukta Tomacyan, Arzruni ile birlikte bana geldi. "Arşavir hakkında tasarlanan suikastın bugün yarın yapılacağına dair kendisini ve daireyi bilgilendiriniz. Dairede kendisini aradık, bulamadık." dediler. Bunun üzerine ben daireye, yazıyla haber verdim. Saat on ikiyi çeyrek geçiyordu. Daireye bu yazı tahminen birde ulaşmıştır.

Tomacyan'ın bu ihbarı üzerine siz kendisine suikastı kimlerin yapacağını ve bu konudaki bilgiyi nereden aldığını sormadınız mı?

Ne ben sordum, ne de o söyledi. Öteden beri bunu zaten ihbar ve takip ediyorlardı. Fakat Müdürlükçe şahsın bilinip bilinmediğinden haberim yok. Bir ihtimal İkinci Şube Müdürü Reşat Bey bilir.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Kemal

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Siyasî Şube memurlarından olup Beyoğlu-Taksim Duvarcı Sokağı'nda yorgancının üstündeki 1 numaralı evde ikamet eden, 31 yaşında, Karabet oğlu Nişan'ın ifadesidir. (1 Mart 1915)

Siz, hangi partiye mensupsunuz?

Hiçbir partiye mensup değilim.

Eniştenizi hangi partiye mensuptur?

Bundan iki sene önce Hınçak Örgütüne mensuptu. Bir buçuk sene kadar önce Hınçaklar arasında bulunmuştu.

Bu meseleyi nasıl haber aldınız ve nasıl bilgi verdiniz?

Arşavir, beni Hınçakyanlardan bilgi almakla görevlendirmişti. Karakin'i gördüm, Aram'ı görmek istediğimi söyledim. O da söylemiş. Bana "Bizim odaya gidelim." dedi. Beni, Çarşıkapı Sepetçi Hanı'nda bir kahveciye

götürdü. Aram geldi. Önce Karakin aracılığıyla getirttiğim, Arşavir aleyhindeki gazeteyi okuduğumu kendisine söyledim. Bu suretle Arşavir hakkında atıp, tuttum. O gün ayrıldık.

Sonra Karakin'e sordum, Aram, "Nişan'ın huyunu bilmiyorum. Bu kadar yetişir." demiş. Yedi sekiz gün sonra Karakin'in odasında, Aram'ın daveti üzerine toplandık. Orada Karakin, ben ve Açıkbaş vardık. "Arşavir'i ne yapalım?" dedim. Açıkbaş "Ortadan kaldırmalı." dedi. "Nasıl yapacağız?" dedim. "Görüşülecek adamlarım var. Görüşelim cevap getiririm." dedi. On gün sonra yine Aram'ın daveti üzerine, tekrar Karakin'in odasında toplandık. Bu sefer aramızda Hrant da vardı. Açıkbaş, "Ben görüştüm. Birkaç kişinin, biz karışmayız dediklerini" söyledi. "Onlar kimdir?" dediğimde, "Senin nene lazım." dedi. "Yalnız sen içinde olduktan sonra, biz de bu işi yapabiliriz." dedi. "Nasıl yaparız?" dediğimde, Hrant atıldı, "Neden düşünüyorsunuz? Her ne kadar kız kardeşim varsa da sekiz on gün kadar bir yere götürürüm. Bizim ev boştur." dedi. "Nişan, Arşavir'i kandırır, bizim eve getirir. Orada ya iple boğarız ya da kesici bir şeyle öldürürüz." dedi. "Ölüsünü ya kuyuya atarım ya da bir çuvala koyar, mezarlık yakın, oraya atarım. Siz onu düşünmeyin. Yalnız, kız kardeşimi başka bir yere götürmek için 10, 15 lira lazım. Onu temin edin." diye söyledi. Açıkbaş da "Peki düşünelim. Birkaç gün sonra Karakin ile haber gönderiririm." dedi. Hrant, "Ben askerim her zaman izin alamam, ancak cuma günü gelebilirim." dedi. Açıkbaş da "Peki." dedi.

Cuma günü tekrar, Karakin'in odasında dört kişi toplandık. Açıkbaş, "Bu iş on beş gün ertelensin. Bizim Divan-ı Harpte adamlarımız var. Onlar için kötü olur. Onların yakında mahkemelerinin yapılacağını, haber alıyoruz. Onların işi bitsin de sonra Arşavir meselesine bakarız." dedi. Bu söz üzerine Hrant sinirlendi. "Siz bir işi yapamazsınız. Sözle vakit geçirirsiniz. Siz yapmazsanız da ben yaparım." dedi. "Çünkü bizim ev her zaman böyle müsait olmaz." dedi. Açıkbaş da "Sen yanlış düşünüyorsun, cahillikle iş olmaz." dedi.

Bir ay kadar sonra Açıkbaş, Karakin'in odasına beni tekrar çağırdı. Gittiğimde, Açıkbaş'ı yalnız buldum. "Karakin nerede?" diye sordum. "Onun işi var." dedi. Aram'ı ikna edebilmek için, Arşavir'in bazı mektuplarını onun izniyle Aram'a okutturarak güvenini sağladı. Bazen de Karakin aracılığıyla bu şekilde davranıyordum. O gün bana "Sen bir işte çalışmıyor musun?" dedi. Ben de "Hayır." dedim. Elini cebine soktu. "Harçlık yap." diye bana 2 lira verdi. Ben, "Senin de paran yok." dediğimde, "Senin nene gerek. Bir adam bana verdi." dedi. Ben de, "Kim ise teşekkür edelim." dedim. O da "Ben sana, sonra söylerim." dedi. "Gelecek hafta içinde bu işlerin sonuçlanacağını" da ilave etti.

Bu olaydan iki gün sonra Arşavir ile Beyoğlu Küçük Parmakkapı'da şekerci dükkânında oturduk. Oradan eve gidiyorduk. Saat 22:30 sıralarında Kireçhane Sokağı'ndan yukarı çıkarken, karanlık bir sokaktan iki el silah atıldı. Arşavir bacağından vuruldu, düştü. Ben

koştum, revolverimi çektim. Arşavir de çekti. Havaya beş el ateş edip yardım istedim. Bunlar, yani silah atanlar iki kişiydiler.

Sana ne kadar mesafeden silah atmışlardı?

Yedi adım mesafeden.

Şahısları görebildin mi?

Hayır.

Bu olayı, yani şimdi anlattığın ayrıntılı bilgiyi, günü gününe yetkili makamlara haber verir miydin?

Evet. Arşavir'e ya da Siyasî Şube Müdürlüğüne haber verirdim.

Olay olacağı gece Aram, Bedros'un kahvesine gelerek Karakin ile görüştü mü?

Evet. Karakin dışarı çıktı, görüştüler.

Seninle görüşmedi mi?

Ben, dışarı çıkıyordum. Karakin, otur diye, eliyle işaret etti.

Aram'ın "Görüşeyim de haber getireyim." dediği, ne zamandı?

Biri olaydan bir ay, diğeri de bir buçuk ay öncedir.

Olay günü Karakin, Nişan'la görüştükten sonra, size gelip ne görüştüklerini söyledi mi?

Evet. Aram'ın cuma günü görüşeceklerini söylediğini ifade etti.

Saldırganların boylarını da mı fark edemedin?

Karanlıkta edemedim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Beyoğlu Feridiye Fırın Sokak, 26 numaralı evde ikamet eden, Genel Müdürlük Siyasî Şube memurlarından, 26 yaşında, Yegeyan oğlu Arşavir Sahakyan'ın ifadesidir. (2 Mart 1915)

Hangi partiye mensupsun?

Hınçak Partisine mensuptum. Paris merkez kurulu, bir buçuk sene önce beni uzaklaştırdı.

Nasıl yaralandınız?

Geceleyin Beyoğlu'nda, Nişan ile birlikte pastacıdan geliyordum. Saat on bir buçuk sıralarındaydı. Kireçhane Sokağı'ndan geçerken, karanlık bir sokaktan, aniden iki el revolver ateşine maruz kaldım. Sokak çok karanlık olduğundan, fâilleri göremedim. Hatta hangi taraftan saldırıya uğradığımı bile fark edemedim. O esnada karanlıkta ben de üç kurşun attım. Nişan da o sırada, ateş ederek yardım istiyordu. Polisler geldiler. Bizi götürdüler.

Bu işin kimin tarafından yapıldığını zannediyorsun?

Açıkbaşyan ve arkadaşları Karakin, Hrant, Ohannes tarafından yapıldığını zannediyorum. Bunları, Açıkbaşyan idare eder. Aramyag da gazetesiyle beni teşhir ettiğinden dolayı ondan da beklerim. Hemayak'ın Açıkbaş'la çok iyi dost olması bu tahminimi doğrular.

Siz, bu olay olmadan önce neler duydunuz ki onlardan şüphe ediyorsunuz?

Bundan dört ay kadar önce, Açıkbaş, Karakin aracılığıyla Nişan'ı çağırıp benim aleyhimde sözler söylemiş. Nişan da bana bilgi verdi. Nişan'a onlarla aynı fikirde görünmesi için talimat verdim. Bu talimatım ile onlara sâdık görünüyordu. Ben, onların güvenini sağlamak için önemsiz bazı mektuplarımı Nişan aracılığıyla onlara gönderdim. Nişan, bana bilgi vermekle beraber, Siyasî Kısım İkinci Şube Müdürü Reşat Bey'e de bilgi verdi. O zamanki, yani üç dört ay önceki mesele beni bir eve götürüp kuyuya atmakmış.

Bunu Karakin, Hrant'ın evinde yapacak ve Açıkbaş bunlara iki arkadaş verecekmiş. Fakat arkadaşların isimlerini söylememiş. Gerekirse veririm dediğini, Nişan söyledi. Ben de Reşat Bey'e bilgi verdim. Sonra Patrikhane tarafından Divan-ı Harpteki hafif suçluların affedilmesi için İçişleri Bakanlığına başvurulmuş ve oradan da söz verilmiş. Şimdi yeniden bir işe teşebbüs edecek olurlarsa tutuklular için kötü olur. Biraz bekleyelim, diye bundan iki ay kadar önce söylediğini Nişan bana, ben de Reşat Bey'e söyledim.

Biraz zaman geçince, Açıkbaş, Nişan'ı çağırmış. "Burada Hınçakyanlardan bazıları, Arşavir ile çok sık görüşüyorlar. Bu adam örgütü berbat edecek. Bunu ortadan kaldırmalı." demiş. Nişan'a da 2 lira vermiş. "Gelecek hafta size daha fazla para vereceğim, o zaman bunun işini bitiririz." diye de eklemiş. Bu sırada, Tomacyan rastladı. Açıkbaş'ın kendisine benim aleyhimde birtakım sorular sorduğunu ve bundan şüphelendiğini, dikkatli davranmamı tavsiye etti. Hatta bu işi Siyasî Şube Müdürü Reşat Bey'e de söylemiş. Bana iki ay önce "Belki aleyhinde bir karar alınır. Dikkat et!" demişti. Olayın olduğu gün Tomacyan'a rastladım. Beni mağazasına çağırdı. "Açıkbaş'ı göremiyorum. Şüpheleniyorum. Kendine dikkat et." dedi. Orada Nişan ile Agop da

vardı. Agop ile Nişan'ı "Açıkbaş neredeyse bana haber getirin." diye gönderdi. Ben de bunu Reşat Bey'e söyledim. O akşam da olay gerçekleşti.

Hamparsum bu mesele ile ilgili olarak sizinle görüştü mü?

Tomacyan ile görüşürdü. Ben Tomacyan'dan bilgi alıyordum.

Siz Tomacyan'a bu işi nereden haber aldığını ve suçluların kim olduğunu sormadınız mı?

Önce ben, Tomacyan'a aleyhimde bir şeyler çevrildiğini söyledim. O "Bilgim yoktur." dedi. Bununla beraber, önceki tutukluların evrakından benim aleyhimde idam kararı verildiğini duymuş olduğundan, Açıkbaş'ın aleyhimde söylediği sözlerden şüphelenmiş. Şu da aklıma geldi ki Açıkbaş, Hamparsum'a "Arşavir'i öldürmek için bana başvuruyorlar. Ben meseleyi geciktiriyorum." demiş. Bunu Tomacyan'a da söylemiş. Hatta bu işi Karakin, Hrant, Nişan ve Ohannes'in yapacağını da söylemiş.

Açıkbaş'ın Hamparsum'a söylediği sözleri nereden duydun?

Tomacyan'dan duydum.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Arşavir Sahakyan

(İmza)

--------- ---- ----------

Örgüt Başkanı Hamparsum Boyacıyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (2 Mart 1915)

Arşavir'in yaralanması meselesine dair ne biliyorsunuz?

Birkaç ay önce, Aram Açıkbaşyan, "Birisi Arşavir Sahakyan'ı öldürmek niyetindedir." dedi. Ben de kendisine "Bu tür hareketler, gerek programımıza gerekse devletin kanununa karşıdır. Bu adama nasihat edin." dedim. Birkaç ay geçtikten sonra Tomacyan Efendi bana söylediğinde, ben Arşavir'den duydum, kendisine terör yapmak için bazı kimseler planlar tertipliyorlarmış. Ben de Aram'ı gördüğümde, önceden bu konuda kendisinin bana fikir beyan ettiğini bildiğimden, bu işten haberdar olup olmadığını sordum. Bana cevap olarak "Benim tembihim üzerine Aram da niyetinden vazgeçti." diye cevap verdi.

Bu hususa dair kendisiyle hiçbir şey görüşmedim. Tomacyan'a bu işi yetkililere haber verip vermediğini sorduğumda, olaydan on beş yirmi gün önce, "Evet, haber verdim." dedi.

Gerek Açıkbaş ve gerekse Tomacyan terör yapacak şahısların kimliklerini bildirdiler mi?

Açıkbaş'a sordum, söylemedi. Tomacyan'a da ne ben sordum ne de o söyledi. Bundan dolayı terör yapacak şahısların kimlikleri hakkında bilgim yoktur.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

--------- ---- ----------

Örgüt üyelerinden Tomacyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (2 Mart 1915)

Arşavir'in yaralanması meselesine dair ne biliyorsan söyle.

Arşavir aleyhinde bir terör hazırlandığını, ilk önce, yani sekiz ay kadar önce Hamparsum Boyacıyan'dan işittim. Bu teklifi yapanı söylemedi. Tehlikenin kapandığını, kendisine tehlikeyi ihbar eden şahıs söylemiş. "Ben de sizin gibi böyle bir şeye karşıyım. Şimdilik böyle iş cinayettir. Şimdilik değil, bu iş cinayettir. Ne gereği var?" diye, o adam Hamparsum Efendi'ye söylemiş. Bir iki ay sonra Arşavir bana "Sizin içinizden bana suikast yapacak olan var." dedi. Ben, "Öyle bir şey yoktur." dedim. O da, "Öyleyse sen de işbirlikçisin ya da kolay aldatılıyorsun." dedi. "Kimdir?" diye sordum. "Bunu tertipleyen sizin en sevdiğiniz arkadaşlarınızdandır." dedi. "Yanlış olmalıdır." dedim ve bu adamı söylemesi için ısrar ettim. "Aram Açıkbaşyan. Söylediğimi kimseye söylemeyeceksin. Çünkü polisin bilgisi vardır. Sonra iş ertelenirse sen sorumlu olursun." dedi. Ben de "Partiden böyle iş çıkarsa, parti için tehlike vardır." dedim. O da "Size zararı dokunmaz, fakat Boyacıyan'a bilgi ver." dedi.

Boyacıyan'a söyledim ve "Böyle bir şey duydun mu?" dedim. "Evet, böyle bir şeyi bana ilk başta söyleyen O'dur." diye Hamparsum'u söyledi. Üç ay daha geçti. Arşavir bir gün, bana, "Bir ev ayarlamışlar, beni kuyuya atacaklarmış, Aram'ın istersen ağzını ara." demişti. Ben de "Polise bilgi vereyim." dedim. "Reşat Bey'e söyle." dedi. Ben de ona söyledim. Sonra Aram Açıkbaşyan'ın ağzını aradım. Arşavir Efendi'nin söylediklerinin

hepsini doğruladı. Yani, “Bir ev hazırladık, Nişan, Karakin ve Ohannes’le birlikte çalışıyoruz.” dedi. Bunu olaydan bir buçuk ay kadar önce söylemişti. Saldırıdan bir gün önce, Arşavir, “Bugün Karakin Beyoğlu’na çıkmış. Geceleri geziyorlar.” diye söyledi. Ben de o gün yine Reşat Bey’e bilgi verdim. O gün Arzruni ve Nişan, yazıhanemdeydiler. Açıkbaş’ı aradık. Nişan “Yukarıdaki kahvede sık sık görüşüyorlardı.” diye söyledi. O gün saat bir buçuk sıralarında Beyoğlu’na çıkıyordum. Karakin’e benzeyen bir şahıs gördüm. Yanında birisi daha vardı. Onu tanıyamadım. Evde yemek yiyip çıktıktan sonra, Arzruni’yi buldum. Birlikte Arşavir’i aradık, bulamadık. Evinde aradık, yine bulamadık. “Eve gelirse dışarıya çıkmasın!” diye tembih ettik. Arşavir, Kemal Bey’in adresini vermişti.

“Bir şey hissedersen ona haber ver.” demişti. Turan’da Kemal Bey’i buldum. Bir tehlikenin yakın olduğunu söyledim. Pangaltı merkezine gittim. Telefonla, Reşat Bey’in yardımcısı Cemal Bey’i buldum. Arşavir’in tehlikede olduğunu ve kendisinin basiretli olmasını söyledim. O sırada saat on biri çeyrek geçmişti. Feriköy Karakoluna on bire çeyrek kaladan önce gitmiştim. Komiser uyuyordu. Telefon bozuktu. Bu nedenle Pangaltı merkezine gitmek ihtiyacı doğmuş, işe geçilmişti.

Hamparsum’a ve Arzruni’ye kimlerin bu suikastı yapacaklarını söyledin mi?

Hamparsum’a, Karakin ve Ohannes’in isimlerini verdim. O da “Polise bilgi ver.” dedi. Ben de “Reşat Bey’e söyledim.” dedim. Arzruni Efendi de önceden biliyordu. Belki Karakin ve Ohannes’in isimlerini de biliyordu.

Açıkbaş, Hrant’ı söylemedi mi?

Hayır. Nişan söylemişti. Hrant ismini, Açıkbaş vermedi. Yalnız olay olduktan sonra Hemayak, Yervant isminde birisinin Arşavir’i öldürmek için tekliflerde bulunduğunu ve kendisinin “Ben karışmam.” dediğini söylemişti.

Hemayak, Aram’ın olaydan birkaç gün önce evlerde hiçbir evrak bulundurulmaması hakkında size ne söyledi?

“Benim ne kadar tehlikeli evrakım varsa, Aram’ın tavsiyesiyle evden kaçırmıştım.” diye söyledi. Aram’ın da kendi evrakını imha ettiğini ekledi.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayınız.

(İmza)

--------- ---- ----------

Arzruni'nin tekrar alınan ifadesidir. (2 Mart 1915)

Arşavir'in yaralanması olayına dair ne biliyorsunuz?

Olay günü Tomacyan saat sekizde beni evden çağırdı. "Arşavir için bir tehlike olduğunu ve beraber gitmemizi" söyledi. Arşavir'i aradık, evinde de bulamadık. Turan'da Kemal Bey'i bulduk. Tomacyan ona bilgi verdi. Pangaltı merkezine telefon ettik. Benim bildiğim budur.

Önceden bu suikastı kimlerin düzenlediğini biliyor muydunuz?

Bilmiyorum. Yalnız Tomacyan Efendi Arşavir'e bir suikast yapılacağını olaydan beş on gün önce söylemiş, fakat isim vermemişti.

O gece isim verdi mi?

Hayır, isim vermedi.

Olaydan 15-20 gün önce, Açıkbaş senden silah istedi mi?

Evet. Bir buçuk ay önce istemişti. Birisi ondan istemiş, ona verecekmiş.

Sen verdin mi?

Verdimse de beğenmedi. "Ufaktır." dedi.

İfadenizi imza ediniz.

İmzalayayım.

(İmza)

--------- ---- ----------

Tomacyan ile Karakin'in yüzleşmeleridir. (2 Mart 1915)

Tomacyan, o gece bir buçukta Beyoğlu'nda gördüğün şahıs bu mudur?

Budur.

Seni o gece Beyoğlu'nda görmüşler ne diyeceksin?

Hayır, ben Beyoğlu'na gitmedim.

İfadelerinizi imzalayınız.

İmzalayalım.

(İmza)

--------- ---- ----------

Taksim'de Yağhane Sokağı bekçisi, 53 yaşında, Hasan oğlu Sivaslı Mehmet Çavuş'un ifadesidir. (2 Mart 1915)

Geçenlerde mahallenizde birisini vurmuşlar. Ne gördüysen söyle?

Ben, Tulumba Sokağı'nın başındaydım. Aşağıdan silah atıldı. Beş dakika sonra bir çok silah atıldı. Koştum. Kapan Sokağı'nın başına geldiğimde, olay orada olmuş. Karanlıktı. Birisi ışık tuttu. Elinde tabanca vardı. "Bekçi, polisi çağır." diye bağırdı. O adam yaralanmıştı. Düdük çaldım, polis geldi, hepsini götürdü.

Ertesi gün silah bulunmuş.

Evet, saat sekiz veya dokuz sıralarında, on yaşındaki bakkal çırağı iki çocuk, olayın meydana geldiği yerde bir tabanca bulmuşlar. İçinde beş tane mermi vardı. Tabanca beşliydi. Bana getirdiler, ben de karakola teslim ettim.

İfadeni imzala.

Mühürlerim.

Mühür (İmza)

--------- ----- ----------

Gazeteci Hemayak Aramyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (2 Mart 1915)

Arşavir'in yaralanması olayına dair ne biliyorsun?

Bir şey bilmiyorum. İlk kez olaydan sonra Arşavir'den işittim.

Siz, Aram Açıkbaşyan'la görüşerek, olaydan üç dört gün önce özel evraklarınızdan tehlikeli olanları imha ettiniz mi?

Hayır.

Arşavir hakkında neler biliyorsun?

Kendisi önceden bizim partide ve Köstence Kongresi'nde üyeydi. O kongreden sonra, Mısır Hınçakyan Şubesinden, bu adamın Mısır'da hafiyelik yaptığı resmen ilân edildi. Aynı ilânda partiden, ihraç edildiği bildiriliyordu. Bu ilân, Patrikhaneye, örgüte, gazete idarehanelerine verilmişti. Onun üzerine ben, kendisinin kötü durumlarını gazetede teşhir ettim ve resmini de bastım. Bunun üzerine Arşavir, arkadaşlara giderek "Benim size bir zararım dokunmaz. Ben İngiltere Devleti'ne hafiyelik yapıyorum. Hemayak bu işi doğru yapmadı." diye söylemiş olduğunu,

şimdi isimlerini hatırlayamadığım arkadaşlar bana söyledi. Bu Hemayak meselesinden sonra, beni genel müdürlükten çağırdılar. Arşavir'in kötü bir adam olmadığını söylediler. Ben de anladım ki bu adam bizim Devletin hafiyesiymiş.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

--------- ---- ----------

Siyasî Şube İkinci Kısım, İkinci Sınıf Komiser Ali Rıza Efendi'nin şahitlik için alınan ifadesidir. (3 Mart 1915)

Vartohi kadın, Karakin ve Aram hakkında nasıl bir ifadede bulundu?

Reşat Bey'le birlikte onun ifadesini aldım. Akşam saat 23:30 - 24:00 sıralarında Karakin ve Aram'ın odalarına geldiğini ve orada yemek yediklerini, birbirleriyle hiç konuşmayıp dargın gibi durduklarını, yemekten sonra her ikisinin de sokak kapısından hemen dışarı çıktıklarını gördüğünü ifade etti.

Daha sonra Aram ile Karakin ne zaman gelmişler?

Vartohi, kendisinin geç vakte kadar oturduğunu söyledi. Fakat uykusu geldiğinden yatmış. Bunun üzerine, onların ne zaman geldiklerini görmediğini bildirdi.

İfadenizi imzalayın.

İmzalayayım.

(İmza)

--------- ---- ----------

Şahitlik Yapmak üzere çağırılan: Ayasofya merkezinde çalışan, 1483 sicil numaralı polis, İstanbullu, Osman oğlu İsmail Hakkı'nın yeminli ifadesidir. (3 Mart 1915)

Bedros Ağanın evinden olay gecesi Karakin'i almaya gittiğiniz zaman size evden ne cevap verildi?

Emniyet Müdürlüğünden iki sivil polis geldi. Benimle birlikte üç kişi Bedros Ağanın evine gittik. Karakin'i sorduk. Bedros Ağa "Yoktur." diye cevap verdi. Daha sonra arkadaşlar içeriye girdiler, çıkardılar.

İfadenizi imza ediniz.

İmzalayayım.

1483

(İmza)

--------- ---- ----------

Şahitlik için çağırılan: Genel Müdürlük Siyasî Şubede, 624 sicil numaralı polis, Köprülülü, 36 yaşında, Seyfullah oğlu Süleyman'ın yeminli ifadesidir. (3 Mart 1915)

Olay olduktan sonra Karakin'i yakalamak üzere Bedros Ağanın evine gittiğinizde Bedros Ağa size ne söyledi?

Biz, Karakin'i sorduk. Bedros Ağa, "Karakin burada yoktur. Bu akşam Beyoğlu'na gitti, gelmeyecek." dedi. Dinlemedik, evi aramak üzere içeriye girdik. Vartohi kadın "Karakin bu akşam burada yok. Yarın gelin. Ben, size onları bulurum." dedi. Biz güvenmedik, aradık ve Karakin'i bulduk. Karakin'in kapısını çaldığımızda bize kapıyı açmadı. Kapıyı kırdık ve Karakin'i bulduk. Bize bakıyordu.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

--------- ---- ----------

Armenak, Abraham, Yermiya, Hemayak, Aram Açıkbaşyan, Sıhhiye Çavuşu Hrant, Karakin, Bafralı Bogos Bogosyan, Bahçecikli Öğretmen Yervant Panover, Yedek Subay Okulundan Ohannes Yergazaryan, Kurukahveci Karnik, Elazığlı Mıgırdiç Yeretsyan, Yedek Subay Okulundan Kegam, Kilis'ten Agop Basmacıyan ve Tomas'ın sanıklıklarına ilişkin esas hakkındaki değerlendirmelerinize arz olunur. (3 Mart 1915)

Mühür (İmza)

İDDİANAME

Soruşturma evrakı incelendi ve görüşüldü.

Hükûmet üyelerine suikast yapmaya teşebbüs ettikleri iddiasıyla sanık olarak sorguları yapılan Kafkasyalı, 55 yaşında, Karamaz, kod adları Mateos Serkisyan ve Tekirdağlı Hamparsum Kirkor; Varnalı, 39 yaşında, Agop Hazaryan kod adı Murat Zakaryan; Elazığlı, 34 yaşında, Kapril Keşişyan, kod adı Samsunlu Sarı Haçik; Bitlisli, 24 yaşında Simbat Vartan, kod adı Agoder Bedros; 31 yaşında Doktor Benene Torosyan, Çemişgezekli, 45 yaşında Hayk Minasyan kod adı Rupen Karabetyan ve sanık oldukları tespit edilen Nazillili, 1886(?) doğumlu Hamparsum oğlu Armenak; İzmirli, 28 yaşında, İstanbul doğumlu İstefan oğlu Abraham; 33 yaşında, Kipriyanos oğlu Komisyoncu Yermiya; Gohak gazetesi sorumlu müdürü, 37 yaşında, Hrabet oğlu Hemayak; Gohak gazetesi eski idarecisi Aram Açıkbaşyan; Fenerbahçe Hastanesinde sıhhiye çavuşu, 22 yaşında, Hrant Bergavyan; Çadırcı, 33 yaşında, Arakel Bogosyan oğlu Karakin; Bafra Şube başkanı, 54 yaşında, Mikail Bogosyan oğlu Bogos; Bahçecik Okulu öğretmenlerinden, 22 yaşında Ohannes oğlu Yervant Panover; Yedeksubay Okulundan, 26 yaşında, Kayserili, İstefan oğlu Ohannes Yergazaryan; Aktar, 47 yaşında, Ohannes oğlu Mıgırdiç Yeretsyan; Yedeksubay Okulundan, 24 yaşında, Karabet oğlu Kegam Vanikyan; Kilis Şube başkanı, 38 yaşında, Agop Basmacıyan; Kilis Şube kâtibi, 34 yaşında, Vahan Tomasyan oğlu Tomas; Paris merkezi üyelerinden halen kaçak olan Sabah Gülyan; kaçak Sabah Gülyan'ın arkadaşlarından Diyarbakırlı Verastad kod adlı, Agop Jayak ve Karnik haklarında yapılan soruşturma sonucunda, sanıklardan Sabah Gülyan, Verastad, Bogos, Doktor Benene'nin diğer yakalanamayan arkadaşlarıyla birlikte, 1913 yılı Ağustosunda Köstence'de düzenledikleri kongrede, mensup oldukları Ermeni Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisinin Osmanlı Devleti sınırları içinde illegal olarak faaliyet göstermesini - kendi deyimleriyle yasa dışı isyan ve karışıklık çıkartmak – kararlaştırdıktan sonra durumu şubelere genelgeyle bildirmişlerdir.

1914 Ekim ayında İstanbul'da, önce İçişleri Bakanına sonra diğer önde gelen yetkililere suikast düzenlemek için 3.000 lira karşılığında Sabah Gülyan ve arkadaşlarına yapılan hain teklifin kabul edilerek uygulanmasının, yukarıda sözü edilen karar kapsamında olduğu anlaşılmış ve genelgeyle bildirilmiştir. Öncelikle kendilerine şahsî çıkar sağlayarak, kararlaştırılan bu cinayetin hazırlıklarını tamamlamak maksadıyla dolaşan Sabah Gülyan ve Karamaz; Romanya'nın Kalas şehrinde Agop Hazaryan, Odessa'da Kapril Keşişyan ve Simbat'la buluşarak, yapacakları eylemle ilgili görüşmelerden sonra hemfikir olarak, üzerinde kararlaştırılan tertip gereği, ayrı ayrı İstanbul'a gelmişlerdir.

Sanıklardan Rupen Karabetyan'ın Sabah Gülyan ve Verastad ile gizlice haberleştiği, elinde partinin hain emellerini içeren zararlı yayınlar olduğu ve bu konuda yayın faaliyetinde bulunduğu, sahip olduğu belgeden dış merkezin güvenilir adamı ve İstanbul'daki temsilcisi olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu kişilerin Rupen Karabetyan'ın bürosunda birçok kez buluşarak toplantı yaptıkları, kararlaştırılan eylemler kapsamında Karamaz tarafından sevk ve idaresi gereken bu suikastın, Karamaz'ın nezaretinde Agop Hazaryan, Kapril Keşişyan ve Simbat tarafından hayata geçirilmesine çok yaklaşıldığına güvenlik güçlerince kanaate varıldığında hepsi yakalanmışlardır. İcrası pek yakın olan suikast tertibine uygun olarak Rusya yoluyla İstanbul'a gelen sanıklardan başka, diğer taraftan Sabah Gülyan'ın sevkiyle Mısır yoluyla gelen Armenak ve Abraham'ın Mısır'da Sabah Gülyan ve Karamazla buluşarak alınan karar çerçevesinde İstanbul'da bir ihtilal ve hükûmet değişikliği meydana getirmek ve yukarıda bahsedilen suikasta iştirak etmek üzere ayrıca görevlendirilmişler hatta bu cinayet için Atina'da Parabellum cinsi revolverler almışlardır.

Sanık Komisyoncu Yermiya da bunların niyetlerini az çok bilerek Armenak'ın silahını saklamıştır. Sanık, Kilis Şube Başkanı Agop ve Şube Kâtibi Tomas da Köstence Kongresi kararlarının göndermede bulunduğu amaçla bağlantı sağlayacak şekilde şube içerisinde çeteler ve takımların kurulması tedbirlerine yönelmişlerdir. Aynı örgüt üyelerinden Aram Açıkbaşyan, Sıhhiye Çavuşu Hrant ile Karakin de yakalanarak tutuklanan sanıkların, niyet ve karışıklık çıkartmaya yönelik kararlarından geri dönmediklerine dair resmî makamlara bilgi verdiğini zannettiklerinden dolayı Arşavir'i öldürmek kastıyla yaralamışlardır.

Diğer sanıklardan Öğretmen Yervant Panover, Ohannes Yergazaryan, Mıgırdiç, Kegam ve Hemayak'ın söz konusu kararlar ve tertiplerden başka, düşünce birliği içinde olarak zararlı yazıların yayınlanması, örgütün gerçekleştirmek istediği gayeler hakkında Hınçak gazetesine makale yazılması, örgüt aleyhinde olanlara halkın düşmanlığının yöneltilerek ihanetlerinin yayınlanması gibi tek tek örgüt tarafından

geliştirilen hain amaçların kolayca elde edilmesi için çalıştıkları, kendilerinin ifadeleri, sıralı şahitlerin ihbarları, emniyet güçlerince yapılan soruşturmayla ilgili yazıların içerikleri, elde edilen evrak, defter, mektup ve talimatnamelerin çevirileriyle anlaşılmıştır. Sabah Gülyan, Verastad, Karamaz, Agop Hazaryan, Karnik, Kapril Keşişyan, Simbat, Rupen, Doktor Benene, Armenak, Abraham, Hrant, Karakin, Bogos, Agop ve Tomas'ın ayrı ayrı ve bir amaca yönelik suçlarının geneli itibarıyla, Osmanlı Devleti aleyhine silahlı eylem için gizli ittifak kurulmasına ve kararlaştırılan hain eylemin gerçekleştirilmesi için çeşitli tarihlerde alınan kararlardan, bu maksatla yabancı ülkelerden İstanbul'a gelinmesi, kongreden sonra kamuoyunu hazırlamak için iki numaralı yazının genelgeyle yayınlanması, öldürmek kastıyla yaralama ve eylem yapmak üzere takımlar kurulması gibi bazı eylem ve tedbirlere teşebbüs ve başvurdukları için Ceza Kanununun 55 ve 58 nci maddelerine[40] göre;

Komisyoncu Yermiya, Öğretmen Panover, Ohannes Yergazaryan ve Mıgırdiç ve Hemayak Efendi ve Kegam'ın eylemlerinde suçlarının mahiyeti ve amaçlarıyla ilgili deliller yargılama sırasında takdir edilmek üzere, diğer sanıklar tarafından izlenen haince amaçların elde edilmesi için tek tek kolayca sağlanmasına yönelik olmak itibarıyla Ceza Kanununun 55 ve 58 nci maddelerine atfen 45 nci maddesi hükümlerine göre cinayetle yargılanmaları, ayrıca Osmanlı Devleti'nin iç güvenliğini ihlâl suçunu işleyen bu kişilerin Örfî İdare Kararnamesinin 4 ncü maddesinde değinildiği şekilde İstanbul Divan-ı Harb-i Örfîsince yargılanmaları kararının alınması talep ve iddia olunur.

16 Nisan 1915

Mühür (İmza)

--------- ---- ----------

[40] Bu maddelerin içerikleri için bkz. s. 159-161

KARAR

Hükûmet üyelerine suikast yapmaya teşebbüs ettikleri iddiasıyla sanık, Kafkasyalı, 55 yaşında, Karamaz, kod adları Mateos Serkisyan ve Tekirdağlı Hamparsum Kirkor; Varnalı, 39 yaşında, Agop Hazaryan kod adı Murat Zakaryan; Elazığlı, 34 yaşında, Kapril Keşişyan, kod adı Samsunlu Sarı Haçik; Bitlisli, 24 yaşında Simbat Vartan kod adı Agoder Bedros; 31 yaşında, Doktor Benene Torosyan; Çemişgezekli, 45 yaşında, Hayk Minasyan kod adı Rupen Karabetyan ve sanık oldukları tespit edilen Nazillili, 1886(?) doğumlu Hamparsum oğlu Armenak; İzmirli, 28 yaşında, İstanbul doğumlu İstefan oğlu Abraham; 33 yaşında Kipriyanos oğlu Komisyoncu Yermiya; Gohak gazetesi sorumlu müdürü, 37 yaşında, Hrabet oğlu Hemayak Efendi; Gohak gazetesinin eski idarecisi Aram Açıkbaşyan; Fenerbahçe Hastanesinde sıhhiye çavuşu, 22 yaşında, Hrant Bergavyan; çadırcı, 33 yaşında, Arakel Bogosyan oğlu Karakin; Karnik; Bafra Şube başkanı, 54 yaşında, Mikail Bogosyan oğlu Bogos; Bahçecik Okulu öğretmenlerinden, 22 yaşında, Ohannes oğlu Yervant Panover; Yedeksubay Okulundan 26 yaşında, Kayserili, İstefan oğlu Ohannes Yergazaryan; aktar, 47 yaşında, Ohannes oğlu Mıgırdiç Yeretsyan; Yedeksubay Okulundan, 24 yaşında, Karabet oğlu Kegam Vanikyan; Kilis Şube başkanı, 38 yaşında, Agop Basmacıyan; Kilis Şube kâtibi, 34 yaşında, Vahan Tomasyan oğlu Tomas; Paris merkez üyelerinden, firarî Sabah Gülyan; firarî Sabah Gülyan'ın arkadaşlarından, kod adı Diyarbakırlı Verastad ve Agop Jayak haklarında yapılan soruşturma sonucunda sanıklardan Sabah Gülyan, Verastad, Bogos ve Doktor Benene'nin diğer yakalanamayan arkadaşlarıyla birlikte Köstence'de 1913 yılı Ağustosunda düzenledikleri kongrede, mensup oldukları Ermeni Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisinin Osmanlı Devleti sınırları içinde illegal olarak faaliyet göstermesini - kendi deyimleriyle yasa dışı isyan ve karışıklık çıkartmak - kararlaştırdıktan sonra durumu şubelere genelgeyle bildirmişlerdir.

1914 yılı Ekim ayında, İstanbul'da önce İçişleri Bakanına sonra diğer önde gelen yetkililere suikast düzenlemek için 3.000 lira karşılığında Sabah Gülyan ve arkadaşlarına yapılan hain teklifin kabul edilerek uygulanmasının, yukarıda sözü edilen karar kapsamında olduğu anlaşılmış ve genelgeyle bildirilmiştir. Öncelikle kendilerine şahsî çıkar sağlayarak, kararlaştırılan bu cinayetin hazırlıklarını tamamlamak maksadıyla dolaşan Sabah Gülyan ve Karamaz, Romanya'nın Kalas şehrinde Agop Hazaryan, Odessa'da Kapril Keşişyan ve Simbat'la buluşarak, yapacakları eylemle ilgili görüşmelerden sonra hemfikir olarak, kararlaştırılan tertip gereği, ayrı ayrı İstanbul'a gelmişlerdir.

Sanıklardan Rupen Karabetyan'ın Sabah Gülyan ve Verastad ile gizlice haberleştiği, üzerinde partinin hain emellerini içeren zararlı yayınlar çıkan ve bu konuda yayın faaliyetinde bulunduğu, sahip olduğu

belgeden dış merkezin güvenilir adamı ve İstanbul temsilcisi olduğu ortaya çıkmıştır. Karnik'in Rupen Karabetyan'ın bürosunda birçok kez buluşarak toplantı yaptıkları, kararlaştırılan eylemler kapsamında Karamaz tarafından sevk ve idaresi gereken bu suikastın, Karamaz'ın nezaretinde Agop Hazaryan, Kapril Keşişyan ve Simbat tarafından hayata geçirilmesine çok yaklaşıldığına güvenlik güçlerince kanaate varıldığında hepsi yakalanmışlardır. İcrası pek yakın olan suikast tertibine uygun olarak Rusya yoluyla İstanbul'a gelen sanıklardan başka, diğer taraftan Sabah Gülyan'ın sevkiyle Mısır yoluyla gelen Armenak ve Abraham'ın Mısır'da Sabah Gülyan ve Karamazla buluşarak alınan karar çerçevesinde; İstanbul'da bir ihtilal ve hükûmet değişikliği meydana getirmek ve yukarıda bahsedilen suikasta iştirak etmek üzere ayrıca görevlendirilmişler, hatta bu cinayet için Atina'da parabellum cinsi revolverler almışlardır.

Sanık Komisyoncu Yermiya bunların niyetlerini az çok bilerek Armenak'ın silahını saklamıştır. Sanık, Kilis Şube Başkanı Agop ve Şube Kâtibi Tomas da Köstence Kongresi kararlarının göndermede bulunduğu amaçla bağlantı sağlayacak şekilde şube içerisinde çeteler ve takımların kurulması tedbirlerine yönelmişlerdir. Aynı örgüt üyelerinden Aram Açıkbaşyan, Sıhhiye Çavuşu Hrant ile Karakin de yakalanarak tutuklanan sanıkların, niyet ve karışıklık çıkartmaya yönelik kararlarından geri dönmediklerine dair resmî makamlara bilgi verdiğini zannettiklerinden dolayı Arşavir'i öldürmek kastıyla yaralamışlardır.

Diğer sanıklardan öğretmen Yervant Panover, Ohannes Yergazaryan, Mıgırdiç, Kegam ve Hemayak'ın söz konusu kararlar ve tertiplerden başka, düşünce birliği içinde olarak zararlı yazıların yayınlanması ve örgütün gerçekleştirmek istediği gayeler hakkında Hınçak gazetesine makale yazılması, örgüt aleyhinde olanlara halkın düşmanlığının yöneltilerek ihanetlerinin yayınlanması gibi tek tek örgüt tarafından geliştirilen hain amaçların kolayca elde edilmesi için çalıştıkları, kendilerinin ifadeleri, sıralı şahitlerin ihbarları, emniyet güçlerince yapılan soruşturmayla ilgili yazıların içerikleri, elde edilen evraklar, defterler, mektuplar ve talimatnamelerin çevirileriyle anlaşılmıştır.

Sabah Gülyan, Verastad, Karamaz, Agop Hazaryan, Kapril Keşişyan, Simbat, Rupen, Doktor Benene, Karnik Armenak, Abraham, Hrant, Karakin, Bogos, Agop, Tomas, Komisyoncu Yermiya, Mıgırdiç, Hemayak ve Kegam'ın eylemleri silahla ve zorla Bakanlar Kurulu üyelerinden bazılarını öldürmek ve yok etmek suretiyle gıyabında idama mahkum edilen Şerif Paşa'nın partisinin iktidara getirilmesi ve bu münasebetle Erzurum, Van, Elazığ, Sivas, Bitlis ve Diyarbakır'da yarı bağımsız bir Ermenistan kurmak emeliyle, yukarıda yazıldığı gibi anlatılan eylemlerin yapılmasını ve hükûmet yönetiminin ortadan kaldırılmasını, Osmanlı topraklarından bir kısmının böylece idaresinden çıkarılmasına

teşebbüs etmeleri ve işe başlamaları itibarıyla Ceza Kanununun 55 nci madde 5 nci fıkrasına göre; öğretmen Panover ile Ohannes Yergazaryan'ın eylemlerinde - suçun mahiyeti, amaçlarını gerçekleştirmedeki deliller yargılama esnasında takdir edilmek üzere - diğer sanıklar tarafından takip edilen, bu öldürme amacının elde edilmesinde tek tek silahlanarak hazırlanmalarına yönelinmiş bulunulmasından dolayı Ceza Kanununun 55 ve 58 nci maddelerine istinaden 45 nci madde hükümlerine uygun olarak ağır ceza kapsamında görüldüğünden, Divan-ı Harbi Örfî tarafından yargılanmak üzere hepsinin cinayetle lüzûm-ı muhâkemelerine;

Bu kişilerden Karamaz'ın sorgusundan çıkarılan sonuca göre haklarında soruşturmaya başvurulan Van'da tutuklu bulunan Van Kulüp Başkanı Borodiyan ile üyelerden Aso, Danetyan, Soranyan, Arvanis, Armişyan, Haykan ile tutuksuz Vanlı Vahak ve Diyarbakırlı Setrak Mardirosyan ve arkadaşları haklarındaki soruşturmanın sonunda ortaya çıkacak ilişki ve diğer yazıların çevirileri için uzun zamana ihtiyaç bulunduğunun belirmesi yüzünden, soruşturmanın bu yönünün diğerlerinin tutukluluklarının devamına sebebiyet vermemek üzere ayrılmasının gerektiğine oy birliğiyle karar verildi.

18 Nisan 1915

Karar gereğince, sanıkların yargılanmaları talebiyle evrak Divan-ı Harbi Örfî Başkanlığına takdim edildi.

19 Nisan 1915

Mühür (İmza)

CEZA KANUNU[1]

Madde 45:	Değiştirilmiş*	Padişah emri	: 4 Haziran 1911
		Yayımı	: 17 Haziran 1911
		Yürürlüğe girişi	: Yayımından 60 gün sonra.[2]

Birçok kişi bir cinayeti veya küçük suçu birlikte işlerse; birçok eylemden oluşan bir cinayet veya küçük suçta kişilerden her biri suçun işlenmesi amacıyla söz konusu eylemlerden birini veya bir kaçını yaparsa bu kişilere suç ortağı denilir. Bu kişilerin hepsi ayrı ayrı suç işlemiş gibi cezalandırılırlar.

Bir cinayet veya küçük suçun işlenmesinde ikinci dereceden dahil olanlar kanunun açıklayıcılığının olmadığı durumlarda aşağıda belirtildiği şekilde cezalandırılırlar.

Eğer asıl eylem, idam veya müebbet kürek cezalarını gerektiriyorsa ikinci dereceden eyleme karışanlar hakkında 10 yıldan aşağı olmamak üzere geçici kürek; müebbet kalebentlik cezasını gerektiriyorsa yine aynı şekilde 10 yıldan aşağı olmamak üzere geçici kalebentlik; müebbet sürgün cezasını gerektiriyorsa 3 yıl süreyle kalebentlik cezası verilir.

Diğer hallerde, asıl cinayet veya küçük suçlar için belirlenen cezanın altıda birinden üçte biri kadarı indirilir.

Ayrıca kimseyi hediye veya para vererek; tehditle, hileyle, yalan söyleyerek, nüfuz kullanarak veya görevinin yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle bir cinayet veyahut küçük suç işlemeye kışkırtanlar; bir cinayet veya küçük suç işleneceğini bilip eylemin gerçekleşmesine yönelik açıklamalarda bulunanlar; bir cinayet ve küçük suç işlenmesinde kullanılacak silah, malzeme ve diğer şeyleri bilerek sağlayanlar; bir cinayet veya küçük suçu planlayan, ortamı hazırlayan veya gerçekleşmesine sebep olan eylemlerde bilerek asıl suçluya yardımda bulunanlar o cinayet ya da küçük suçun ikinci derecede suç ortağı kabul edilirler.

Devletin güvenliğine, genel asayişe, kişilerin can ve mal emniyetine karşı haydutluk veya zor kullanarak saldıranların suç eylemlerini ve hareketlerini bilerek onlara kendi istekleriyle yeme, barınma ve saklanacak ya da bir araya gelebilecekleri yer verenler ikinci derecede suç ortağı kabul edilirler.

---

[1] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* Matbaa-i Amire, İstanbul, 1335.

[*] 45 nci asıl madde:

"Bir suçun müşterek failleri kanunun açık olmayan maddesinde o suçun işlenmesine sebep olanlar gibi cezalandırılır."

[2] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 15, 16.

Hırsızlık ve gasp suretiyle veyahut bir cinayet ve küçük suç işleyerek elde edilen eşyayı tamamen veya kısmen bilerek gizlice saklayıp muhafaza edenler, o eylemlerde ikinci derecede suç ortağı kabul edilirler.

Madde: 54[3]

Osmanlı uyruğundan olan her kim, düşman tarafından keşif ve araştırma maksadıyla gönderilmiş olan casusları, casus olduklarını bilerek, saklar ya da saklattırırsa ömür boyu ağır hapis cezasına çarptırılır.

Ek - (Padişah emri: 25 Kasım 1880)

Osmanlı topraklarının bir parçasını ya da seçkin vilayetlerinden birini tamamen veya kısmen diğer bir seçkin vilayete zorla bağlattırmaya ya da herhangi bir parçasını devlet yönetiminden çıkarmaya teşebbüs edenler idam edilirler. Ancak hafifletici sebepler görülürse beş seneden az olmamak üzere geçici olarak bir kalebentliğe mahkûm edilirler.

Osmanlı uyruğundan olup Osmanlı Devleti aleyhine muhbirlik yapmak amacıyla yabancı bir devlete sığınanlar, beş seneden az olmamak üzere geçici olarak ve eğer bu sığınma savaşın çıkmasına sebep olursa ömür boyu ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

Savaş ilânından önce yabancı bir devletin savaş hizmetlerinde çalışmakta olan bir Osmanlı, savaş ilânından sonra düşmanın savaş gücünde hizmete devam ederse geçici olarak ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu bölümde anlatılan cinayet ve suçlara karşı verilen cezalar, suçları işleyen yabancıları da kapsar. Savaş sırasında bu suçları işleyen yabancı uyruklular hakkında da savaş yöntem ve geleneklerine göre hüküm verilir ve uygulanır.

Osmanlı Devletinin menfaatleri için, diğer devletlerden gizli tutulması kararlaştırılan önemli konular ve buna benzer resmî bilgi ve belgeler hakkında bilgisi olup da yabancı devlet görevlilerinden birine bilgi verenler ya da herkese ilân edenler, Osmanlı Devletinin diğer devletlerle olan hukuk ve ilişkilerini düzenleyen sözleşme ve kontratlarını yok eden, değiştiren ya da taklit ederek anılan kuralları çiğneyenler iki seneden az olmamak üzere hapse atılırlar.

Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilen bir memur kendisine verilen görevi, düşman devlet memurlarıyla anlaşarak kasten devlete zararlı bir şekle koyarsa üç sene ağır hapis cezasına çarptırılır, hafifletici sebepler bulunması hâlinde altı ay hapis cezasına çarptırılır.

---

[3] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*, s. 21, 22.

Madde 55:	Değiştirilmiş* [1] [2]	Padişah emri	: 4 Haziran 1911
		Yayımı	:17 Haziran 1911
		Yürürlüğe girişi	: Yayımından 60 gün sonra.[4]

Büyük peygamberlere karşı açıktan kötü söz sarf ettikleri sabit olanlar; 1 yıldan 3 yıla kadar hapsedilirler.

Padişahın hayatına kasteden veya suikast girişiminde bulunan kişi idam edilir. Padişaha saldıran kişi, geçici kürek cezasına mahkum edilir. Her kim bizzat veya dolaylı olarak Osmanlı Devleti uyruğundakileri ve bu ülkede yaşayanları, padişaha veya Osmanlı hükümeti aleyhine silahlı isyan ettirmek üzere kışkırtıp amaçladığı isyan eyleme dönüşürse idam; isyana hazırlık aşamasında olursa, o kişi 10 yıldan az olmamak üzere kalebentlik cezasıyla cezalandırılır.

Padişaha açıktan küfrettikleri sabit olan kişiler; 3 aydan 3 yıla kadar hapsedilirler.

Anayasayı, hükümetin kuruluşunu, üyelerini veya saltanatın veraset usulünü değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya zorla teşebbüs ettikleri sabit olan kişiler, idam edilirler.

Ek:	Padişah emri	: 4 Haziran 1911
	Yayımı	: 17 Haziran 1911
	Yürürlüğe girişi	: Yayımından 60 gün sonra

Her kim dost ülke yöneticilerinden biri aleyhine bir suç işleyecek olursa kanunen o suçla ilgili ceza üçte bir oranında artırılır.

---

* [1] 55 nci asıl madde:

"Her kim bizzat veya dolaylı olarak Osmanlı Devleti uyruklu veya Osmanlı Devleti aleyhine silahlı isyan çıkarmak üzere kışkırtıp amaçladığı isyan, tamamıyla eyleme dönüşür veya isyana hazırlık aşamasında bulunursa o kişi idam edilir"

[2] (4 Haziran 1911) tarihli kanun ile yürürlükten kaldırılarak değiştirilen madde: (Padişah emri: 25 Kasım 1880)

"Padişaha suikastı gerçekleştirmiş veya suikast girişiminde bulunan kişi idam edilir. Her kim bizzat veya dolaylı olarak devlet ve halkı padişaha veya Osmanlı hükûmeti aleyhine silahlı isyan ettirmek üzere kışkırtıp, amaçladığı isyan tamamıyla eyleme dönüşür veya isyana hazırlık aşamasında olursa o kişi idam edilir. Padişaha suikast derecesinde olmayarak; fiilen saldırısı sabit olan kişi müebbet; saldırı hafif şekilde olursa 5 yıldan az olmamak üzere geçici kalebentlikle cezalandırılır.Padişaha küfrettiği sabit olan kişi, 3 aydan 3 yıla kadar hapsedilir.

Saltanatın veraset usulünü, şeklini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya teşebbüsü sabit olan kişi idam edilir. Tasarlanan cinayetin icrasına başlamak, teşebbüstür. "

[4] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 22-24.

Ceza kovuşturması sürerken söz konusu saldırıyı işleyenlerin şikayetnamesine, ilgili eylem ortaya çıktığında yabancı devlet tarafından usulen bir şikayet dilekçesi verilmesi gerekir.

Osmanlı Devleti'nde görevli yabancı elçiler aleyhine bir eylem yapıldığı takdirde, o eylemle ilgili ceza altıda bir oranında artırılır. Söz konusu eylem aşağılama şeklinde olursa, kovuşturma ancak saldırıya uğrayanın şikayetiyle yapılır.

Her kim, resmen çekilmiş olan Osmanlı Devleti veya dost devletlerin bayrağını, tuğra ya da armasını hakaret amacıyla yırtar, tahrip eder ve diğer şekillerde aşağılarsa, 6 aydan 3 yıla kadar hapisle cezalandırılır.

63 ncü madde ve eki kaldırılmıştır.

Madde 58: Değiştirilmiş* (Padişah emri: 25 Kasım 1880)[5]

Yukarıda anılan cinayetlerden ve 55 ve 56 ncı maddelerde belirtilen suçlardan birini yapmak kastıyla iki ve daha fazla şahıslar arasında gizli ittifak yapılıp o sözleşmede tasarlanan suçların işlenmesi konuşulup kararlaştırıldıktan başka, eylem koşullarını hazırlamak üzere bazı eylem ve tedbirlere de girişilmiş ise, bu ittifakta yer alan kimseler ömür boyu kalebentlik cezasına çarptırılırlar. Böyle bir gizli ittifakta belirtilen suçların işlenmesi için gerekli koşulların hazırlanması konusunda bir eylem ve tedbir belirlenmeyip yalnız yapılması söyleşilip karar verilmiş olmaktan ileri gitmemişse, o zaman bu ittifaka dahil olan kimseler geçici olarak bir kalebentlik cezasına çarptırılırlar. Eğer belirtilen bu cinayetlerden birini işlemek üzere gizli bir ittifak kurulması konusunda teklif yapılmış olup da kabul edilmemişse bu teklifi yapan kimse bir seneden üç seneye kadar hapsedilir.

---

* 58 nci maddenin aslı:

"55 nci ve 56 ncı maddelerde açıklanan suçlardan birini işlemek kastıyla bazı şahıslar arasında gizli bir ittifak kurulup, bu ittifakla anarşi ortamı oluşturulması düşüncesi söyleşilip kararlaştırıldıktan başka, eyleme geçmek için gerekli şartları hazırlamak üzere bazı eylem ve tedbirlere girişilmiş olup da suç henüz eylem aşamasına gelmemişse bu ittifakta bulunan kimseler süresiz uzaklaştırma cezasıyla cezalandırılır. Eğer böyle bir gizli ittifakta belirtilen suçun işlenilmesi için gerekli şartların hazırlanılması noktasında girişimde bulunulmuş ancak bir eylem ve tedbir ortaya konulmamış ve bu sadece lafta kalmışsa bu durumda ittifaka dahil olan kimseler geçici olarak bir kalebentlikle cezalandırılırlar. Yine belirtilen bu iki maddede açıklanan suçlardan birini işlemek üzere gizli bir ittifak kurulması konusunda teklif yapılmış ancak kabul edilmemişse bu teklifi yapan kimse bir seneden üç seneye kadar hapsedilir."

[5] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 25-27.

Ek 1 - (Padişah emri: 2 Haziran 1892)

Bir suç örgütünün amacını gerçekleştirmek ya da bir kişi veya daha fazla kimseye suikast düzenleyen, kim, her ne şekil ve tarzda olursa olsun ateşli silahlar ile yaralayıcı ve öldürücü alet ve gereçler icat eden, yapan ve hazırlayan ya da taşıyan şahıs anarşi ve teröre sebep olursa idam edilir. Anarşi ve teröre sebep olmayıp da iş girişim düzeyinde kalırsa on seneden az olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Ek 2 - Değiştirilmiş* (Padişah emri: 16 Temmuz 1906)

Bir suç örgütünün karışıklık çıkarma maksadı ya da çeşitli kişilere suikast ile bozguncu düşüncelerini hayata geçirmek için her kim olursa olsun ve her ne şekil ve tarzda bulunursa bulunsun, defalarca bir çok kişiyi öldürme, yok etme ve evler, konaklar, gemiler ve ulaşım araçları ile halkın gelip geçtiği yol ve köprüleri yıkıp mahvedebilecek dinamit, bomba ve buna benzer yıkıcı aletleri icat eden, yapan, hazırlayan, nakleden ve yabancı ülkelerden Osmanlı sınırları dahiline sokan, saklayan ve kullanan kişiler ile bunlara ortaklık eden ve bu gibi zararlı girişimlerde bulunanların bu tür faaliyetleri sonucunda anarşi ve terör olayları ortaya çıksın ya da çıkmasın her hâlde idam edilirler. Böyle yıkıcı aletlerin icadı, yapımı, hazırlanması, nakledilmesi, ithal edilmesi ve saklanmasına teşebbüs eden veya kullanıldığını bilen her birey bunu kendisi ya da başka birisi aracılığıyla yetkililere bildirmek zorundadır. Bu zorunluluğu kötü bir niyete meyilli olarak geçerli bir mazereti olmaksızın yerine getirmeyenler anarşi ve terör meydana gelmesi durumunda ömür boyu, anarşi ve terör meydana gelmezse geçici olarak, ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Ek 3 - (Padişah emri: 30 Mart 1908)

Yukarıda numaraları verilen eklerde belirtilen yıkıcı, yaralayıcı, öldürücü ve buna benzer zararlı eşyayı kara ve deniz yoluyla Osmanlı Devleti sınırları dahiline sokan ve teröristlerin amaçlarını bildikleri hâlde onları bulundukları yerlerden başka yerlere nakleden ve böyle teröristlerle yıkıcı, yaralayıcı, öldürücü alet ve zararlı eşyayı Osmanlı sınırları dahilinde bir yerden başka bir yere nakleden ve buna aracılık eden vapur, yelken ve gemi kaptanları ile sandalcı ve kayıkçılarla diğer personel, eylemlerinin derecesine göre geçici olarak ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

---

* 58 nci maddenin ikinci ekinin aslı: (Padişah emri: 27 Ekim 1903)

"Osmanlı Hükûmetinin izni olmaksızın, Osmanlı Devleti sınırları dahiline az veya çok dinamit sokan, sokulmasına göz yuman, saklayan ve dinamit yapanlar ve bilerek bunlara kolaylık gösterenler on beş sene, bu davranışların bir terör amacı güttüğü ortaya çıkarsa sorumluları ömür boyu ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Terör olayı gerçekleşirse idam edilirler."

Madde 68:	Değiştirilmiş*	Padişah emri	: 4 Haziran 1911
		Yayımı	: 17 Haziran 1911
		Yürürlüğe girişi	: Yayımından 60 gün sonradır.[6]

Rüşvet alandan, aldığı para iki katıyla geri alınır veya ödeneceği garanti altına alınmış para ve elde edilecek çıkarın karşılığı olarak bir misli para cezası alındıktan sonra, geçici olarak bir kalebentlik cezası verilir. Yaptığı işlem bir hakkın ihlâline sebep olmuşsa verilen ceza beş seneden az olamaz.

Madde 102:	Değiştirilmiş*	Padişah emri	: 4 Haziran 1911
		Yayımı	: 17 Haziran 1911
		Yürürlüğe girişi	: Yayımından 60 gün sonradır.[7]

Devlet memurlarından biri görev yaparken, geçerli bir sebep olmaksızın işlerini geciktirir ve savsaklarsa ya da amirinin kanuna uygun olarak verdiği emirleri yine kabul edilebilir neden olmaksızın yapmazsa, bulunduğu dereceye göre 3 liradan 100 liraya kadar para cezası verilir. Görevi savsaklamasından veya amirinin kanuna uygun olarak verdiği emirleri yapmamasından dolayı devlet bir zarara uğramışsa, o memura, derecesine göre bir haftadan üç seneye kadar hapis cezasıyla birlikte, ömür boyu veya geçici olarak rütbe ve memuriyetten mahrumiyet cezası da verilir. Eğer bu eylemi her nasılsa bir insana zarar vermişse o da ayrıca ödetilir.

---

* 68 nci maddenin aslı:

"Rüşvet alan kim olursa olsun, hangi rütbe, makam ve görevde bulunursa bulunsun, almış olduğu rüşvet, rüşvet verenin nakit cezası olmak üzere kendisinden geri alınır ve bunun bir katı da kendisine ceza olmak üzere rüşvet alandan tahsil edildikten sonra, bu suçu ilk kez işlemişse geçici olarak bir kale içerisinde yaşama cezasıyla birlikte altı sene süreyle görevden uzaklaştırma cezası verilir."

[6] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 32.

* 102 nci maddenin aslı:

"Emir altında bulunan memur üstü olan amiri tarafından göreviyle ilgili yapılan uyarıları yerine getirmede geçerli bir sebep olmaksızın gevşeklik ve hata yaparsa bir aylık maaşı ceza tutarı olarak alınır. Eğer amirinin uyarılarına uymayarak görevini yapmazsa memuriyetten uzaklaştırma cezası verilir. Bu ara verme, geciktirme ve itaatsizlik durumları devlet ve memleketi bir zarara uğratırsa, böyle zarara sebep olanlar hakkında düzenlenen ceza da ayrıca uygulanır."

[7] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 47-48.

		Padişah emri	: 11 Mayıs 1914
Ek 1:	Geçici	Yayımı	: 13 Mayıs 1914
		Yürürlüğe girişi	: Yayımlanmasından 60 gün sonra.

Kanunda açıkça belirtilmiş olan hâllerden başka her ne şekilde olursa olsun görevini kötüye kullanan memur, derecesine göre üç aydan üç seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Hafifletici sebepler olması hâlinde on beş günden az olmamak üzere hapis veya 5 liradan 100 liraya kadar para cezasıyla cezalandırılır. Bütün bu hâllerde sürekli veya geçici olarak memuriyetten mahrum edilir.

		Padişah emri	: 11 Mayıs 1914
Ek 2:	Geçici	Yayımı	: 5 Ağustos 1914
		Yürürlüğe girişi	: Yayımlanmasının ertesinde

Barış zamanında seferberlik hazırlıklarına ait görevlerini yapmada ihmali görülen memurlar, altı aydan üç seneye kadar memuriyetten uzaklaştırılır.

		Padişah emri	: 4 Haziran 1911
Madde 191:	Değiştirilmiş*	Yayımı	: 17 Haziran 1911
		Yürürlüğe girişi	: Yayımlanmasından 60 gün sonra.[8]

Bir kişi diğer bir kişiye, kendisine ya da belirlediği bir yere para veya birtakım eşya göndermesini ve başka istek ve teklifleri içeren mühürlü - mühürsüz, imzalı - imzasız kâğıt ya da adam göndererek istediğini göndermez ve teklifini yerine getirmezse, hakkında bazı zararlara yol açacağını söyleyerek korkutur, tehdit eder ve belirttiği zararı veren kimse hakkında, idam veya ömür boyu ağır hapis cezası gerekir fakat böyle bir şey olmadığı ortaya çıkarsa, bu türlü cinayete cesaret eden şahıs geçici olarak ağır hapse mahkûm edilir. Eğer söz konusu tehdit para ve bazı eşya isteğini içermiyor da verilecek zarar, önceki bölümde belirtilen suçlardan birini kapsar fakat

---

* 191 nci maddenin aslı:

"Bir kişi kendisine ya da belirlediği bir yere para veya bazı eşya göndermesini, başka istek ve tekliflerini içeren bir kimseye mühürlü - mühürsüz, imzalı - imzasız kâğıt ya da adam göndererek istediğini göndermez ve teklifi yerine getirmezse hakkında bazı zararlar meydana getireceğini söyleyerek korkutur ve tehdit eder ve belirttiği zararın faili hakkında idam ya da ömür boyu ağır hapsi gerektirip, eylem gerçekleşmemiş ise bu tür bir cinayete cesaret eden kişiye geçici olarak ağır hapis cezası verilir. Şayet yapacağını ihbar ettiği zarar yukarıda zikredilen cezaları gerektirecek cinayetlerden olmayıp da daha hafif türünden olur ve yine eyleme geçilmemiş olursa, anılan şahıs bir seneden üç seneye kadar hapsedilir ve kendisinden 3 altın liradan 20 altın liraya kadar para cezası alınır."

[8] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 81-82.

uygulamaya geçilmemiş olursa tehdide cesaret eden kişi bir seneden üç seneye kadar hapsedilir.

Bir kişi birinci bölümde yazılı olan istek, teklif ve zararlar ile başka bir kimseyi sözlü olarak tehdit eder ya da yapılan tehdit mühürlü - mühürsüz, imzalı - imzasız kâğıt veya adam göndermek suretiyle gerçekleşmiş olmakla birlikte, ihbar edilen zarar birinci bölümdeki cinayetlerden daha hafif türden ve eğer eylem gerçekleşmemiş ise anılan kişi üç aydan üç seneye kadar hapsedilir. İsteklerin yerine getirilmesi için yapılan tehdit ve korkutma eylemleri bir haftadan fazla hapis,geçici sürgün, memuriyetten çıkarma ve para cezası gibi cezaları gerektirir. Eğer namus ve onurunu dile düşürme tehdidinde bulunulursa tehditte bulunan kişi bir haftadan bir seneye kadar hapsedilir.

Madde 233[9]: Dolandırıcılık amacıyla çeşitli hile ve oyunlar yaparak birisinin para, emlâk, borç senetleri ve buna benzer kıymetli eşyasını bir bahaneyle elinden alan kişi üç aydan üç seneye kadar hapsedilir ve kendisine 1 altın liradan 50 altın liraya kadar para cezası verilir. Eğer devlet görevlisiyse bu cezalardan başka memuriyetten uzaklaştırma cezasına çarptırılır.

[9] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* s. 107.

May 25, 1915

INDICTMENT

The secret Hntchagian organization[1] – established publicly in Romania, Bulgaria, Russia, Iran, England, America, and in Egypt; and secretly in the Ottoman State in the previous decade – solely aimed at establishing armed gangs on the Ottoman lands in order to incite murders whenever they willed in Erzurum, Van, Harput[2], Sivas, Bitlis, and in Diyarbakır, even more in Istanbul, with its terrorists. In order to become a legal entity, the organization held a general congress in Istanbul, abiding by the laws of the State, after the declaration of the Constitutional Monarchy, refused all the decisions pertaining the abolishing of the "squad" like formations that have been taking place in the former regulations of this secret organization, and decided to re-activate the secret regulations – which they accepted as the basis of a rebellion, put in effect in 1897 – proposing terror, personal resistance, and burning down of the houses on personal level; moreover, to the continuation of the armed establishment which they deemed as an integral part of self defense in the face of the so called upheavals that might arise. They passed over the issues pertaining the abolishing of the articles of the 1897 Regulations – suggesting insurgence – that were in effect until the convening of the congress lightly by simply not writing a single word.

Thus they claimed that the organizations they established in Russia, and Iran were illegal; and that they have legalized their organization within the Ottoman State. Thinking thus, they started to form clubs, armed groups, central committees in all the places where Armenians lived in the Ottoman State, within the frame work of their former insurgence program; and even more, despite the objections of the Istanbul Headquarters they decided to hold a congress in Varna, by simply taking the financial loss suffered by the State after the Balkan War for granted, to impose their longings for the establishment of the Young Armenia to the State. However, they abandoned the idea of

---

[1] The Hntchagian Organization was established in Geneva in 1887. It was established by the Russian Armenians. It was renamed as "The Hntchagian Revolutionary Party" in 1890. The committee program suggested that the founding of Armenia relied on the studies to be carried out in Turkiye. For this reason, although Istanbul was chosen as the committee's headquarters it was later moved to London. Although the Hntchagian Organization attended the Armenian Committees' Federation (Daschnakzoutioun) meetings and joined the federation it separated its ties with the federation a year later. The Committee's putting the socialist ideology, komitadji activities, terrorism to the foreground caused turmoil. Patriarch Mathios Izmirlian assumed power as the chair of the committee. They cooperated with the Young-Turks against the reign of Abdülhamid. (Tarık Zafer TUNAYA. *Türkiye'de Siyasal Partiler* [Political Parties in Turkiye]. Vol I. Istanbul. İletişim Yay. 1998. pp 592-593.)

[2] An administrative district in Elazığ.

holding a congress in Varna, as they thought that it would be dangerous to hold the congress at a time when the Second Balkan War[3] was waging on, and held the congress in Constanta. They had the decisions taken at the congress printed, in the Second Circular, in Paris at the Hntchaq Printing House, in 1914, which included their desires for attaining the national Armenian goals. In this second circular the program of the former 1897 Congress held in Istanbul was seemingly changed, for the articles remained the same. It is written that the activities of the Hntchagian Organization, which shall continue to work as ever, are the pledges for attaining the national longings and sacred ideals of the Armenianhood and Armenia. It is also mentioned that the murders took place during the Adana upheaval were instigated by the State in order to annihilate the Armenians and Armenia. It was also observed that it embodied assertions like Russia, England, and Germany abandoned the Armenian race in favor of the unjust Ottoman State in return for their own economic interests; and that the Armenians living under tyranny of denigration at present will be subjected to the damnation of the growing generation of Armenians in the future.

It is also mentioned that the absence of the Istanbul Central Committee at the Congress was nothing but a murder committed on the Armenianhood; that Murat – Hamparsum Boyadjian[4] – lost his position in the organization as he gave importance on some coward men who were only seeking personal goals; and thus Doctor Benene and his friends were appointed to their places.

Due to their appointment it was decided that the stationeries and the other materials of the club were to be given to Benene and his friends. On the other hand, Rupen – Vahan Boyadjian – and his friend S. Vahak – Kirkor Nalbantian from Diyarbakir – went to Black Sea and to

---

[3] Second Balkan War: It broke out upon Bulgaria's attacking on Serbia and Greece. The Bulgarian Army was defeated by the counter attacks of the Serbians and Greeks. Romania declared war on Bulgaria and seized Silistra on July 10, 1913. The Turkish Army Seized Kırklareli, on July 21; and Edirne, on July 22 by launching an attack from the Çatalca and Bolayır fronts on July 13, 1913, despite the protests of the English Parliament. Bulgaria who experienced a defeat in the war called for a peace treaty. The treaty of Bucharest, on August 10, 1913; and the Istanbul Teaty, on September 29, 1913 were signed. (İsmet GÖRGÜLÜ. *On Yıllık Harbin Kadrosu* [Staff of the 10-Years' War]. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay. 1993. pp. 15-16.

[4] Hamparsum Boyadjian (1867-1915): He was born in Haçin (Saimbeyli / Adana). He attended the medical faculty in Istanbul for eight years. He steered the Kumkapı demonstration where he also took part in. He became the president of the Hntchagian Committee Istanbul Branch, and later fled to Athens. The Daschnaks helped him as he was crossing the Caucasus to reach Sasun. He organized the 1894 Rebellion in Sasun on behalf of the Hntchagians and was arrested after the rebellion was put down. He was elected an MP from Kozan after the declaration of the Second Constitutional Monarchy. The committee used his nickname, Murat. (Esat URAS. *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi* [The Armenians and Armenian Issue in History]. Istanbul: Belge Yay., 1987. pp. 461, 471, 472, 476.)

Caucasus as delegates. Sabah Gulian[5], Verastad, and Karamaz who were elected to the executive board agreed on the writing of the decisions taken at the congress on a piece of thin cloth. Moreover, in the documents seized at Rupen's office it was stated that Doctor Benene and Rupen had applied to the Istanbul headquarters several times in pursuit of the printing presses, machines, and stationeries.

It is understood that Doctor Benene was corresponding with other headquarters; that the letter he received from the general headquarters was sent by Leon; that he published an editorial where he mentioned of the revolutionary character and the heroism of the Armenians, of the Constitutional government, and of the same means of cruelty and impropriety – as suggested by the former administration that has never been changed – that were still in practice, and of the necessity of Armenian youth's leaving aside the neglectful attitude and gathering around the Hntchagian Organization in order to realize the idea of Young Independent Armenia. It has also been understood from the newspaper found on him that he had written a second article – in May 10, 1914 issue of the **Yeridasart Hayastan,[6]** ***in other words Young and Autonomous Armenia, that is published by the Hntchagian Revolutionary Organization in America – on how the Hntchagian Organization was working diligently ever since its establishment, and how the Hntchaq newspaper published the history of the insurgencies – their preparations and administrations – and events that forced the writing and acceptance of the 61st Article of the Berlin Treaty[7]; and that***

---

[5] Sabah-Gulian, Stepan (1861 – 1928): Attended the Nersesian academy, Tbilisi. Appointed director of Nakhichevan schools; met Paramaz, with whom he discussed revolutionary ideas. Briefly in Jerusalem, as a director of the Armenian school. Went to Paris for higher education; graduated from the École libre des sciences politiques, and became a leader of the Hntchagian party. Founded and edited a number of journals, including *Yeritasard Hayastan* [Armenian Youth], 1903, *Hntchaq*, *Veradsnound* [Revival], *Nor Ashakharh*. An attempt on his life by the Verakazmial Hntchagians failed in 1903. After the Ottoman constitution he declared his opposition to the Committee of Union and Progress. Condemned to death (in absentia) along with other Hntchagians in 1915. At the time he was in Cairo. Thence he travelled to the USA to recruit for the volunteer units and to obtain assistance for the Armenians in the war. Edited *Yeritasard Hayastan* in New York. Opposed the idea of an American mandate for Armenia, favoring Bolshevik Russia. Disagreed with Nazarbekian on relations between the Hntchagians and Social Democrats; showed determination to maintain independence and integrity of Hntchagian party.

[6] Yeridasart Hayastan: An organization established under the leadership of Christopher Michaelian, Simon Zavarian, Martin Sharian, Hovsep Ishkan Argoutian – students in Tbilisi and Baku in 1888-1889. Their military cells are called Droshak (Flag). These cells realized operations in the southern Azerbaijan and in the Eastern Anatolia by crossing the Caucasus.

[7] Berlin Treaty: It was signed among the Ottoman State, Russia, Germany, Austria-Hungary, England, and France. The Article 61, which replaced the Article 16 of the Yeşilköy (Higha Stephanos) Treaty, declares "Babıali [Sublime Port] guarantees the making of the reforms locally necessitated in the vilayets where the Armenians lived; and the security of the Armenians against the Circassians and the Kurds; and as she shall inform the other states about the measures she will take to this end, the other states will supervise the implementation of the new measures taken." (Uras, 430)

how the Hntchagian Organization is determined by all means to continue its bloody enterprises in order to gather the Armenians together under a single flag.

Rupen has also applied for taking over the stationeries of the headquarters. The documents found on him and at his office are the circular on insurgence numbered two, the documents pertaining to the general headquarters that were addressed to Nalbantian and him; Verastad's letter stating that the copies of the revolutionary Hntchaq Newspaper[8] were sent to him for distribution; various letters sent by the general headquarters narrating its ambition for a free Armenia; letters of application to the European states; a letter of credence on the supervision and inspection of the Hntchagian organizations in Russia; and numerous addresses proving that he has been corresponding with certain places in Russia, and settlements in the regions on the Black Sea coast.

As for Karamaz: He confessed that Arshavere Sahakian, who was formerly a member of the Hntchagian Organization Egypt branch, attended the Constanta Congress[9] on behalf of the mentioned branch, was betraying the organization by giving its secrets to the authorities in return for money; that the Istanbul headquarters was not working for the welfare of the Armenians; that the letter stating that Hamparsum Boyadjian and some of his friends were hindering the organization's desires was found on Rupen; and that the mentioned letter was sent both to Benene and Rupen.

By the confessions of Doctor Benene and his friends at the court by saying that the Paris headquarters and the other centers in other countries were working illegally; his, Karamaz's, being one of the members of the Paris Headquarters was thus determined; it has also been determined that Agop Hazarian, Kapril Keshishian, Smbat Vartan, and Rupen who were sent Istanbul to assassinate the Minister of Interior Talât Bey[10], met together at Balasanian's office. The

---

[8] Hntchaq Newspaper: The Hntchaq Newspaper was the agent of the organization in publicizing the political principles and activities of the organization. See: *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri* 1914-1918 [Armenian Activities in the Archive Documents 1914-1918], Ankara: Vol: IV. 2006. p. 230.

[9] Constanta Congress: The Congress the Hntchagian Organization held in Constanta on September 17, 1913. At the 7th General Council of the Representatives Committee of this organization it was decided that it would be more beneficial to continue the fighting of the organization in an accelerated phase until the acquisition of the new political and economic in the future by means of illegal activities, and that legal actions should be cast aside for the acquisition of the humane and national rights. (*Talât Paşa'nın Anıları* [Memoirs of Talât Pasha], Yayına Haz. Alpay Kabacalı, İstanbul: İletişim Yay., 1984, pp. 63-67.)

[10] Mehmet Talât Pasha (1874 – March 15, 1921): Was born in Edirne. Having completed his education at the Edirne Military College he worked as a clerk at the Directorate of Post and Telegram Office. He was imprisoned into a castle for three years as he had taken part in the actions for the termination of the autocratic regime of Sultan Abdülhamit II. He was appointed to

assassination attempt against Arshavere Sahakian, who he said was betraying the organization, on his return home in the evening; his directing of the insurgencies for long years as the head of the Hntchagian Revolutionary Committee; and his going to Egypt first, then to Constanta and finally to Russia to find the mediator Agop Hazarian to meet Kapril Keshishian whom he sent to Ottoman country; and he followed them here. Here it has been clearly understood that he was the real instigator and organizer of the assassination as he provided for those mentioned above.

Aram Adjikbashian informed Hamparsum Boyadjian – code named Murat – that Arshavere was the target of an assassination plot. [Karamaz] called for Arshavere's brother-in-law through his partner Karakin and talked about the assassination plot against Arshavere, the Medical Sergeant Hrant was also present at this meeting where they took some decisions; thus it is revealed that he is one of the prominent members of the Hntchagian Organization.

As for Kegam: The general context of the letters he received from Karamaz, Verastad, and Sabah Gulian is about sending Kegam to Europe. He was appointed as the liable secretary of the Paris Headquarters, and a map of Free Armenia was found on him; moreover, it is written in the book of minutes of the Van Hntchagian Organization that he had distributed weapons. In the letter the dried coffee dealer Karnik wrote to the teacher Yervant Panavur in Bahçecik[11], says, "I know what to do if I am ever caught! Do not inform anybody about this event other than Kegam!"

Ohannes Yergazarian, on the other hand: the Hntchagian Organization in Kayseri appointed him as a delegate to Constanta Congress; it has been understood through the note received from Kayseri that he distributed some of the weapons, which were being distributed to the gangs and squads, himself as the Secretary of the Kayseri branch.

As for Agop Basmadjian and Thomas: They are the president and the secretary of the Hntchagian Revolutionary Organization Kilis branch. They wrote about the forming of armed platoons and squads in the club registry book, which they filled out with their own hand writings, that was found during the searches carried out at the above mentioned headquarters, and which was sent to the Martial Court. A copy of a

---

Saloniki-Monastir region as an itinerant post officer. In 1903 he was appointed as the chief clerk. He took part in the foundation of the Ottoman Freedom Association, which was later to unite with the Union and Progress Party in 1906. After the declaration of the Second Constitutional Monarchy he entered the National Assembly as Edirne MP. He became the Ministry of Interior in Hüseyin Hilmi Pasha Cabinet in 1909. He was appointed as a vizier on February 4, 1917. He left Turkiye after the signing of the Moúdhros Armistice. He was murdered by an Armenian, Sogomon Teyleryan, in Berlin. *Memoirs of Talât Pasha*, p. 7-12

[11] An administrative district in Izmit.

letter stating that they received the circular, numbered two, containing the decisions – pertaining insurgences – taken at the Constanta congress via the intermediary of the Antep branch was also discovered. A circular, issued and sent to the armed squads in 1913, mentioning of the need of sacrifice for the spread of Armenianism, and including the phrase "God above, gun below!" for the attainment of this desire is found written in the pages of original book of registries.

Bogos Bogossian attended the congress held in Constanta as a delegate. A letter, written by S. Vahak, in other words Kirkor Nalbantian, threatening a priest was also found on the mentioned person; he accepted the means of insurgence by having had agreed the decisions taken in Constanta.

As for Yervant Panavur: He testified on how his name appeared in Karamaz's pocket notebook. [Karamaz] was one of the prominent members of the Hntchagian Revolutionary Organization who said he would work with him after his arrival to Istanbul. He published a newspaper in Bahçecik to voice the Hntchagian Revolutionary Organization ideology without having the approval of the authorities. The letter in which dried coffee dealer Karnik wrote addressing him "I know what to do if I am ever caught! Do not inform anybody about this event other than Kegam!" is also discovered. Thus, it has been determined that he is an Hntchagian as his close ties with Karamaz, one of the prominent figures of the Paris headquarters, prompted.

As for Karakin and Hrant: They talked to Aram Adjikbashian for several times on killing Arshavere who was sentenced to death by the organization for he had denounced the secrets of the organization. The assassination was realized after these meetings.

Armenak and Abraham came to Istanbul from Egypt via Athens with the intermediary of Sabah Gulian. Those two confessed that they had purchased a Parabellum made revolver in Athens and came here to kill Talât Bey; and that they were sheltered together with their revolvers by the broker Yeremia.

As for Mgrdich Yeretsian: He, by sending someone named Vahak as a delegate from the Harput branch to the Constanta Congress, contacted with Doctor Benene and Rupen – the two prominent members of the organization – and thus established a continuous link with the Paris headquarters. Consequently, it was proved that he is one of the leaders of the Hntchagian Revolutionary Organization.

It is hereby requested that the people whose names are mentioned above; and the escapees Sabah Gulian and Verastad, the president and the member of the general headquarters of the Hntchagian Revolutionary Organization, who conducted and commanded the insurgencies from abroad, and provided money for the terrorist

activities they planned for Istanbul should be tried on the charge of murder. Hemayak's acquittal is hereby requested, as no evidences were found against him as a member of the Hntchagian Revolutionary Organization, and who helped the clarification of the information on the members and the issues of the Hntchagian Revolutionary Organization before the declaration of the verdicts. And as for their friends, who are related with this topic, issuing of an official document enabling further research and investigation to be carried out by the investigation committee is hereby requested.

May 25, 1915

---------- ----- ----------

General Directorate of Police Organization, Istanbul
Department of Political Affairs 2nd Division

To: Office of the Istanbul Provost Marshall

Attached are the documents and the supplementary material pertaining the questioning of the suspects who came to Istanbul to set up plots against the members of the cabinet. The suspects Karamaz, code named Matheos Serkissian and Hamparsum Kirkor from Tekirdağ; Agop from Varna, code named Murat Zackharian; Kapril Keshishian from Elazığ, code named Sarı Hadjik from Samsun; Simpat Vartan from Bitlis, code named Agoder Bedros; and Doctor Bedros Benene Torossian, Hayk Minassian, code named Rupen Kazbetian and Vahan Boyadjian, who share the same ideas are all sent to the Martial Court for trial.

August 5, 1914
Director of Istanbul National Police Organization

Attached: A large envelope and a note of contents.
Martial Law Secretariat
1672
All will be sent to Martial Courts
August 5, 1914

On behalf of the Provost Martial
Deputy
(Signed)

661 it is hereby stated that the above-mentioned people were detained on August 4, 1914.

August 6, 1914
Director of the Martial Court Prison
Lieutenant
(Signed)

Urgent
659 To: Office of the Attorney. August 5, 1914
Chief
(Signed)

---------- ----- ----------

General Directorate of National Police Organization, Istanbul
Department of Political Affairs 2nd Division

Envelope: Note on contents, and investigation minutes
Attached: A sealed envelope.

To: Office of the Provost Marshall

The attached Parabellum pistol, the investigation documents, the other findings, and the police investigation reports about Sabah Gulian, one of the famous Hntchagian leaders; his accomplices Ardash, code named Armenak from Nazilli[12], and Abraham from Izmir; and about the broker Yeremia from Kayseri who harbored the above-mentioned people who attempted to assassinate the members of the Cabinet, are all submitted to the Martial Court. August 21, 1914.

Director of National Police Organization
(Signed)

Martial Law Secretariat
1933

To be sent to the Martial Court Council for trial after joining them with the others. August 21, 1914.

Deputy Provost Marshall
(Signed)

To the office of the attorney

To be joined with the written request number 620, and forwarded to the Chairmanship of the Investigation Committee.

August 22, 1914
(Signed)
Attorney

---------- ----- ----------

[12] An administrative district in Aydın.

General Directorate of National Police Organization, Istanbul
Department of Foreign Affairs 2nd Division

Secret

To: Office of Provost Marshall

Kigam Vanikian from Van – whose name was mentioned, both in the correspondences between Karamaz and Rupen Karabetian who are charged with attempting assassinations and kept under detention at the Martial Law Court, and in the letters sent to the Martial Law Court – was invited to Romania to make propagandas and was being searched for further information. Under the light of the information received it was understood that Kigam was a graduate of the Law School and was enlisted in the Military Academy to complete his military service. It is hereby stated that he may be asked from the Military Academy by the Martial Court if need arises.

August 20, 1914
Director of Istanbul National Police Organization
(Signed)

Martial Law Secretariat
2379

To be submitted to Martial Law Court

August 21, 1914
On behalf of the Provost Marshall
Lt.Col.
(Signed)

To the attention of Chair of the Investigation Committee

August 23, 1914
Chief
(Signed)

---------- ----- ----------

Accused: Following is the testimony of Agop Hazarian, 39, from Varna, son of Muradian the grocer, Bulgarian subject, lives at number 4 in Tarlabaşı, Beyoğlu. (August 10, 1914)

When did you come to Istanbul? Where did you stay?

I came to Istanbul a month and twenty days ago (June 1914). First I stayed at the Hotel Asia. The next day, I moved to number 4 Tarlabaşı, Beyoğlu.

Who took you to Hotel Asia?

I came here together with Smbat and Keshishoghlu they took me there.

Who took you to this house in Tarlabaşı?

A sales person who happened to be around took me there, whose name I do not know.

With whom did you talk to at the Hotel Asia and in the house in Tarlabaşı until the day you were arrested?

I used to go to Balasanian's office. I used to talk to Balasanian and Karamazian there.

Who else used to go to that office?

I do not know. I did not see anybody there.

Who came to see you in the house in Tarlabaşı?

Nobody did. Only Smbat and Keshishoghlu used to come.

They have introduced you to a Russian merchant, who was he?

I do not know.

Who gave you the money?

Karamaz did.

From whom Karamaz received the money?

I do not know from whom.

How much did you receive?

I received 50 Liras[13].

How did you meet Karamaz in Istanbul?

I met Karamaz on board a ferry. He came to Istanbul 20 days later. I went to Balasanian's office and talked to Karamaz there.

[13] Coin and monetary unit of the Ottoman State.

What is the relationship between Balasanian and Karamaz?

They have known each other for a long time. Moreover, they should be very close that Balasanian even stays over his house.

Who sent you to Istanbul?

Karamaz and Sabah Gulian did.

Where did you meet with Karamaz?

We met in the Romanian town of Galatz[14].

Why did you go to Galatz from Batumi[15]?

I went to Varna[16] to seek a job. Then I went to Galatz. Sabah Gulian found me in Galatz and sent me here.

Did you correspond with Sabah Gulian?

After having talked to Sabah Gulian in Galatz I went to Odessa[17]. He sent two letters when I was there; and later sent me to Istanbul.

How did you first contact with Sabah Gulian?

I was staying at a hotel in Galatz. We had a very little contact if any at all. Someone called Mardiros had introduced me to Sabah Gulian. It was our first encounter.

Who is Mardiros, what does he do?

He is a porter in Galatz. He is an Ottoman subject.

Why did not you get Mardiros to do this?

Sabah Gulian did not approve him.

Who was the target of your terrorist attempt in Istanbul?

It was against Talât Bey.

Who were to perform this terrorist attack?

The two men who were with me. Smbat and Keshishoghlu.

---

[14] Romania - Galati

[15] Port city in Georgia on the Black Sea coast, is connected to the Caucasus and Bakû with crude oil pipeline and railway. Batumi that was left to Russia, together with the Yeşilköy and Berlin treaties, was taken back with the signing of Brest-Litovsk Treaty. The city was occupied by the English on December 24, 1918, after the signing of the Moúdhros Armistice, in accordance with the Article 15. The city was occupied by the Georgians on July 7, 1920. Turkish Army took the city back on March 11, 1921; but the city was again given to the Georgians after the signing of the Moscow Treaty on March 21, 1921. (GÖKDEMİR, Ahmet Ender. *Cenûbi Garbî Kafkas Hükûmeti* [Southwestern Caucasian Government]. Ankara: 1998. pp. 9, 15, 19, 220-222.

[16] Bulgarian port city on the Black Sea coast.

[17] Ukrainian port city on the Black Sea coast.

Who was to point Talât Bey?

Karamaz was.

You have earlier declared in your testimony that you received 40 Napoleons of the 80 liras Sabah Gulian would give, through Russian post, but now you are saying that Karamaz had taken it, tell us the truth.

I received 450 Francs in Galatz. I then received ten Ottoman liras, and later another three Ottoman liras here. I received four more liras much later.

From whom did Smbat and Keshishoghlu received money?

When I was in their charge I used to give them. Later I did not involve. I do not know who gives them money now.

Where did you find Smbat and Keshishoghlu?

I found them in Odessa. Sabah Gulian told me to pick Smbat and Keshishoghlu up from Odessa. I found them and sent them to Istanbul. After Sabah Gulian moved to Paris, he handed his place over to Karamaz. We took our orders from Karamaz. After the arrival of my friends to Istanbul I went to Constanta. I found Karamaz, and told him that I have sent the men to Istanbul. He told me to go to Istanbul. I came to Istanbul. After Karamaz's arrival I quitted.

Who met Karamaz at the port?

Karamaz came 20 days after my arrival. When I was at Balasanian's office, I went out to ask about the arrival time of the boat, and to wait. Karamaz came and went directly to Balasanian's office.

Where was this terror attempt to take place?

Either at the patriarchate or in the front of parliament.

What did you talk with Balasanian about this terrorist attempt?

We did not talk about anything about it.

Sign your testimony.

I am illiterate. I shall thumbprint.

(Signed)

---------- ----- ----------

Accused: The following is the testimony of Vahan Boyadjian, 45, otherwise known as Rupen. He is a tenant at number 30, in the Keresteci Samoil Street, Selamsız, Üsküdar. Rupen is the son of Minas, an American subject, from Çemişgezek[18], broker Leon Balasanian's associate. (August 11, 1914)

Which organization are you a member of?

I am a member of Social Democrat Hntchagian Organization.

What is your position in the organization?

I have no duties.

Do you know Karamaz, Agop Hazarian, Smbat, and Keshishoghlu?

I know Karamaz, I do not know others. I know Karamaz for the last ten or fifteen years.

Do you also know Sabah Gulian and Verastad?

I do know them.

Do you contact them?

I correspond with Verastad occasionally. Not with Sabah Gulian.

Do you have intimate contact with Verastad or do you contact him only about the issues pertaining the organization?

Verastad used to write about organizational affairs. I have always turned a blind eye on those issues as I was against those ideas. We never wanted to do anything with them as they were in Paris. We were all against their political ideologies.

Who were the people that used to come to Balasanian 's office?

As it was a broker's office, everybody used to come there.

Would not Agop Hazarian, Smbat, and Keshishoghlu come to see you there?

I do not know their names. Lots of people go there.

However, your friend Balasanian says that Agop Hazarian, Smbat, and Keshishoghlu used to visit you frequently.

No, that is utterly a lie.

Keshishoghlu insistently also says that he frequently visited you.

He might know my name, but I do not know him.

Is your code name in the organization Rupen Karabetian?

Yes.

---

[18] An administrative district in Tunceli

And there is also Hayk Minassian. Is that also your name?

No.

Who is Hrabet, whose name is mentioned in the letter numbered 1?

He deals with broadcloth trade in Izmit. He is a member of Hntchagian organization.

Why did not you send the newspapers to the their destinations that were mentioned in the letter?

I did not send the papers as I am against them.

Did he send those newspapers to you?

Yes, he used to.

Did you ever read them?

Sometimes I used to.

What did those newspapers indoctrinate?

Not to separate from Turkiye. I mean, that the Armenians should not leave the Ottomans. But, they were suggesting being under the control of Europe.

What is the aim of Great Armenia?

All the lands extending as far as Mt. Ağrı is known as the Great Armenia; and the lands beyond that is called as the Little Armenia in history.

Are there any branches of the organization in Kiğı[19] and Harput?

Yes, there are.

What you are saying is that you are not affiliated to the Istanbul branch, and declaring that there is no connection between you and the committee in Paris. Assuming there is no relation between you and the committee in Paris is right, you then should not have been agent for the newspapers that were to be distributed in Anatolia.

He is sending them forcibly. I did not do anything.

How can he force you thus?

We know each other from school.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

[19] An administrative district in Bingöl.

Following is the second testimony (as it was deemed necessary) of the accused Vahan Boyadjian. (August 12, 1914)

What is the circular number two?

It is mentioned in the letter. But, I did not receive such a thing.

Who is Mgrdich Yerjian Aziz, from Harput, whose name is mentioned in the second circular?

I do not know who they are.

Who is the man in Simferepol[20], whose place is revealed in the letter?

He is the draper Mihran, a Russian subject, living in Simferepol.

Who is Jesail, who according to the letter is supposed to pay for the bonds?

I do not know. He is said to be living in Hasköy.

In the letter numbered two "S has departed via a different road" is written. Who is this "S"?

He might probably be Sabah Gulian.

Who are the people that are the subjects of the sentence "Come to Bucharest. Do not say anything to either Ardzruni, Vannik, or Leon!"?

Ardzruni is Agop Avadisian. He lives in Beyoğlu. He works at a broker's. Vannik, if I am not wrong, was law student in America. Leon, on the other hand, is my associate Balasanian.

Above you have said that you have never received any of those circulars. But, Verastad writes that some of the circulars were sent to Hüseynik village[21], and that the Daschnaksaghan[22] received the circulars.

I did no receive any circulars, and I did not see them. Someone might have sent them.

Who is Murat Zackharijan?

I do not know him.

Who are Murat and Zackharijan in Istanbul central office?

Murat is Hamparsum Boyadjian. Zackharijan is the principal of the Gedikpaşa Highschool.

---

[20] The capital city of Autonomous Crimean Republic affiliated to Ukraine. Formerly, Akmescit.

[21] A village affiliated to central Elazığ. Named as Ulukent after the acceptance of the new administrative structure in 1968.

[22] Any member of the Daschnakzoutioun organization.

In a letter you wrote to Verastad, you asking for the settlement of an issue. What is this issue?

I do not remember. I remember it now. All the furniture and the printing house were registered to my name. As people had taken some of these properties, there was 50 Liras of debt. The creditor caught me, as I was the deputy. I was asking for the settlement of this issue.

In fact, in a letter addressed to you, Verastad writes that the disagreements between you stem from such trivial issues and says, "The mill is flooded, the miller is looking for his hammer; and likewise you are looking for your hammer." Thus, he is trying to show that he is essentially the same with you. Therefore, would not you be jeopardizing your position in front of the members of the central committee in Istanbul?

No, I do not accept this.

Who is Aramian?

He is the publisher Aramian, who works next door to Meserret Hotel on the Bâb-ı Âli Street.

Who is Xavafin mentioned in the letter?

I do not know anybody by that name.

It is written "what is the importance of living in Istanbul with a deputy's document!" When did you become a deputy?

Verastad used to address me as deputy. However, the organization has never written such a thing. Moreover, I did not accept such a thing.

They want you to respond the letter where they ask you "if you will not do it be a broker, we can appoint someone else". Did you respond to this letter?

I responded by saying I cannot do it.

After the letter dated June 20, which declared your dismissal from the office as deputy; in the letter dated July 30 they are still holding responsible for some tasks. If you had resigned previously, as you have stated above, why would they gave you other tasks?

He is writing against my will unceasingly.

Who is Kegam that is mentioned in the fourth letter?

Vannik, whose name was mentioned above.

Who is Kalfaian?

I do not know him.

Who is Simon or Leimon(?) that is mentioned in the sixth letter?

I cannot say without seeing the original letter. It is impossible.

Who is Aso, whose name is mentioned in letter six?

He was in Istanbul a year ago. He is now in Van. He was a newspaper correspondent here. He is still working as a newspaper correspondent in Van.

You are saying that you do not know who Simon is, who sent you 500 rubles. But, as you know you calculated the money. And you are giving explanations to Verastad as to which account should this money be invested.

This person is not Simon it is Amon. He is in Russia.

You have mentioned above that you do not know Xavafin. But, in the letter numbered 10, Verastad in reply to your request about him said, "I have no information on the issue. It is one of those affairs of Sabah Gulian." You must have known him, as you have asked Verastad "Who is this man?"

I remember now. Verastad had asked about Xavafin. I asked Zackharijan Effendi, he said, "He is a detective." Upon this I wrote an answer to Verastad in such a manner.

Who is Saco, whose name is mentioned in the letter numbered 11?

He is here. But he is a Russian subject. I do not know what he does. I have never talked to him.

Who is Vahan, mentioned in the letter numbered 12?

I do not know.

Did you receive any orders from the central office to do business in Russia?

Yes I did. But I did not do the job they have offered.

Then, did you accept and keep the proxy document or did you refuse and turned it back?

I did not accept it. I was going to send it back.

The document is dated March 11; it has been four months. When were you going to send it back?

I must have forgotten.

Sign your testimony, for the time being.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Accused: Following is the testimony of Vartan's son Smbat Kilidzhjian, 24, an Ottoman subject from Bitlis, who having left his home – number 121 Tarlabaşı, Beyoğlu – lodging in a room near Balıkpazarı, Beyoğlu. (August 13, 1914)

Which organization are you a member of?

I am a member of none.

With whom and why did you come to Istanbul?

I came to Istanbul together with Keshishoghlu Minas to work.

Which hotel did you stay at when you came to Istanbul?

I stayed at the Hotel Asia.

With whom did you talk to in Istanbul?

I talked to Armenak, who sells fake rings at the foot of the Mahmutpaşa hill, and to Keighaz from Bitlis, he was dealing with the same trade but he has left Istanbul.

Do you know Leon Balasanian?

Yes I do. I went to see him couple of times.

Did you by your self or did he call you over?

We went there together. Kapril's son Minas had a business affair, so I went with him.

Did you or Minas know him?

I do not know him. I went there with him when he was going there.

What did you talk about with Balasanian?

Minas wanted a job.

Who were with Balasanian?

There were one or two people with him. I do not know who they are.

With which ferry did you come to Istanbul?

I came on board a Russian ferry.

Do you know Rupen Karabetian?

I do not.

Do you know Vahan Boyadjian?

No.

Do you know Hayk Minassian?

No.

Do you know Karamaz?

No.

You are saying that you came to Istanbul to look for a job and you went to Balasanian's office together with Minas. Whom did you talk to while looking for a job?

I asked tailor Samson at the Bosfian inn. I went to see another tailor at the foot of Mahmutpaşa hill. The tailor there was recommended by Aram. And again, I asked Arshak, from Bitlis, at the Bosfian inn, to find a job for me.

Do you know Agop Hazarian?

I met him three or four months ago?

What did he tell you about in Odessa?

As I was departing for Istanbul, he said he might probably come to Istanbul. He offered nothing else.

To whom does the address written on a postcard that was found among the batch of documents?

It belongs to Bedros Basmadjian.

Who is this Bedros Basmadjian?

Considering what is the written on the postcard he is Arzuman Bedros Basmadjian, working at the Hacımahmud inn.

Did you see Agop Hazarian in Istanbul?

While we were walking on the pier with Minas, we met Agop. That evening we went to the Hotel Asia. We met couple of times later.

Where did you use to meet?

At the coffee houses in Balıkpazarı, Beyoğlu.

How many days did you stay in Istanbul?

For a month and a half.

Did you have any money when you were arrested?

I had 17 kurushes[23].

How long were you going to stay in Istanbul?

I was going to leave as soon as I found some money.

From whom did you ask money?

---

[23] Coins issued during the reign of Sultan Suleiman III. 833 karats of silver, 4 cm in diameter, weighing 6 dirhems (approx. 19 grams)

From my fellow townsmen. I talked to Armenak Nadgerian at the Bosfian inn, and to Vagyak Karabetian at the Dikran inn. I had asked for some money, but I was going to ask for more. There is an Armenak Vartan at the Bosfian inn. I took 10 mecidiyes[24] from him.

Do you know Agop Hazarian 's house? Who rented the house for him?

I know the house. It is below Taksim in Beyoğlu. I do not know who rented it.

Did you go to that house to see Agop?

I went there twice all alone.

Did you see Karamaz in Balasanian's office?

No, I did not.

It has been claimed that Agop Hazarian and Karamaz appointed you from Odessa to Istanbul in order to organize assassination attempts aimed at the members of the government; but that you were caught before realizing your aim. In your previous testimony you said you had met Agop Hazarian as you were getting off the ship but you waited. Although you said you really did not know Karamaz, the witnesses say that you have talked to him at his office and all prove that you came here for the mentioned purpose. What would you say?

I did not come to Istanbul for such a thing.

Sign your testimony.

Yes, sir.

---------- ----- ----------

Accused: Following is the testimony of Minas Kapril Keshishoghlu, 34, an Ottoman subject, a farm worker in Odessa, residing at number 121 Tarlabaşı, Beyoğlu. (ugust 13, 1914)

From where did you come to Istanbul?

I came from Russia.

With whom did you come?

Agop Hazarian brought me here.

[24] A gold or silver coin issued in 1844, in the sixth year of Sultan Abdülmecit's coming to throne. The name is especially given to the coins worth 20 kurushes.

Did you come together?

No.

Who did you come with?

I came here with Smbat.

Why did Agop sent you to Istanbul?

He was opening a coffee house in Istanbul; I was going to work with him.

Which hotel did you stay at in Istanbul?

At Hotel Asia. I stayed there together with Smbat.

When did you find Agop Hazarian?

He came ten days later. We were, in fact, waiting for his arrival. We waited together with Smbat. Ship came, and boarded. We took him to Hotel Asia.

When did Agop Hazarian move to a different room?

He rented a room in Taksim the next day. We rented a room in Tarlabaşı. We used to meet at the coffee house in the Balıkpazarı, Beyoğlu, everyday.

Why did you rent different rooms?

There was not enough space for three people.

Where did you frequently go, and with whom you used to meet regularly?

I did not speak to anybody.

Do not you know Balasanian's office? Did not you speak to him?

I went there only once and spoke to him.

Did you meet with Rupen Karabetian?

No I did not.

Do you know Karamaz?

I do not.

Sign your testimony.

I am illiterate; I do not have a stamp. I shall finger print.

---------- ----- ----------

Testimony of a Russian subject Matheos Karamazian Serkissian, 55, a Caucasian, who lives in Leon Balasanian house in Şişli. (August 13, 1914)

Why did they arrest you?

They say I was to start a rebellion. That is why they arrested me.

Have been detained in Istanbul since the day you were arrested?

I think I am in Istanbul for two months now.

Why did you come to Istanbul?

Our Hntchagian Party organized a conference. That is the reason of my coming to Istanbul.

With whom did you meet in Istanbul?

Vahan Boyadjian, Doctor Benene, a former Member of Parliament Hamparsum Boyadjian, Agop Ardzruni. I do not remember the names of the other people if I ever spoke to.

Do you know Agop Hazarian?

I know as Murat.

Did you meet him?

I saw him once in the street in Beyoğlu, and once in Balasanian's house. I do not know where I had seen him the third time.

Where did you come from?

I came here from Paris via Constanta.

Who sent you here?

Hntchagian central administration committee, in other words, I am a member of Paris organization. The organization sent me here.

What were you going to do here?

I came for the congress.

Did you go to Egypt? When did you go there?

I went to Egypt from Paris; from Egypt to Trieste[25] and I came here via Constanta.

What did you do in Egypt?

[25] A port city in Italy, on the Adriatic Sea coast

Prior to my becoming a member, [some] friends have decided to unite with the Entente Party[26] and take over the control of the organization. I told them that there was no member of the Entente Party. They said there might be in Egypt. Therefore I went there, but could not see anyone.

Why did not you come to Istanbul directly from Egypt, but preferred to come via Trieste and Constanta?

I had to meet and give some information about my visit to Egypt to Verastad in Bucharest that is why I went there.

With whom were you to meet in Egypt?

They gave me Sadık Bey's name[27].

Did you send any circulars to the Ottoman Government from Paris?

Yes we did. But I did not. Friends did.

Who is Arshavere Sahakian?

He is said to be one of our friends in Egypt. But I do not know him. They say that he has become a detective.

Do they refer to you as Hamparsum Kirkor of Tekirdağ?

No they do not.

There is an Ottoman document signed by this name in your briefcase. To whom does that document belong?

He is the typesetter at our newspaper in Paris office.

Who are the other written names in your briefcase? Why did you write?

They were the people who were to take care of the organizational activities in the cities and to be corresponded with.

---

[26] Freedom and Entente Party: Was established on November 21, 1911, in Istanbul, by İsmail Hakkı Pasha, Dr. Dagavarian, Mustafa Sabri Effendi, Abdülhamit Zohravi Effendi, Hasan Efendi from Volchetrin, Dr. Rıza Nur, Damat Ferit, Fuat Pasha, Süleyman Pasha, Sadık Bey, and Hayrettin Bey. It was the strongest opposition party of the Second Constitutional Monarchy era. (*Türkiye'de Siyasal Partiler*. pp. 294-343)

[27] Sadık Bey (1860 – 1941): Was born in Istanbul. Graduated from the Military College in 1882. He chaired the Union and Progress Party Monastir (Bitola) Branch when he was the Commander of the Monastir Cavalry Regiment. He was appointed as the Governor of Debre (Monastir), and later as the Vice-Chair of the Ministry of Defense Department of Cavalry. He was one of the founders of the Freedom and Entente Party established in 1911. He ran away abroad after the Babıali Incident in January 22, 1913. He returned to Istanbul after the signing of the Armistice. Having been taken into the "150s List" he had to go abroad once more in 1924. He lived in exile for 22 years in Romania. He was granted the right to return the country in 1940. He died the day he returned to Istanbul from Romania, on February 4, 1941. (Ali BİRİNCİ. *Hürriyet ve İtilaf Fırkası: II nci Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar*. [Freedom and Entente Party: Opposition to the Union and Progress Party During the IInd Constitutional Monarchy Era]. Istanbul: Dergah Yay. 1990. p. 243.)

Where is the real headquarters of the organization?

In Paris.

Did you give money to Agop Hazarian? If so why?

To go to Russia.

Why did Agop Hazarian come here?

Sabah Gulian told him "Go to Istanbul. I will give you a job." When I was not even a member of the central administration board. I came here and gave Agop Hazarian some money; I wanted to pay it back.

What kind of a job did Sabah Gulian offered him?

To my knowledge there is an enmity between Sabah Gulian and Sahakian in Egypt. They had earlier said that he was a detective. When I went to Egypt, I found out that he was accused of being a detective because of the enmity with Sabah Gulian. Once, Sabah Gulian had written Agop Hazarian to go Istanbul and wait for his orders. When I came to Istanbul, I understood that Sahakian business was thoroughly personal, and told Agop "There is nothing to do here. Go." The rumor is that Sabah Gulian was to have Sahakian killed.

Are you content with Sahakian's being detective?

Never. I do not like any detective at all.

Was your organization indulged in some various secret affairs?

No it was not.

Then, your organization was after some secret pursuits and you wanted to get rid of the people who would inform the government. Assuming that you are not contented with the detectives and your going to Egypt for Sahakian affair, you have the same opinion with that of Sabah Gulian on the issue, what do you say.

Talking about the detectives, I meant the bad people who cast aspersions on people.

How much did you give to Agop Hazarian? Where did you give him?

I gave him eight or ten liras. As I gave the money in several installments, I do not remember whereabouts I had given the money.

Have you seen Agop Hazarian before coming to Istanbul?

I have not.

Did not Agop Hazarian come to meet you at the port?

No he did not.

Do you know Rupen Karabetian?

I do.

Where did you see him?

At Balasanian's office.

Sign your testimony for the time being.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Testimony of Doctor Bedros Torossian, 31, who lives at number 30 Tarlabaşı, Beyoğlu. (August 15, 1914)

Which organization are you a member of?

I was a member of Hntchagian organization. I resigned 2 years ago.

Are you taking care of organization affairs?

I am not.

Did you attend the Constanta congress? If you did not, did you appoint any deputies?

Vahak was going to Constanta. He asked for my opinion. I will never present my opinions as long as Sabah Gulian, Verastad and Karamaz remain in the organization. I said I have nothing to do with the congregation.

Who is this man called Vahak?

I do not know him.

Was this Vahak waiting at a corner and gathering opinions about Constanta congress?

He was a deputy chosen from the local branches. He applied to me, although he knew that I was formerly a member and had already resigned.

Were going to wait in favor of him if Sabah Gulian, Verastad, and Karamaz were not there?

No I was not. Because, I do not know him.

Did not you ask who he was?

I did not.

Do you know Karamaz and Agop Hazarian?

I know neither Karamaz nor Agop Hazarian. But I heard Karamaz's name. He is said to be indulged in propagandizing around Van.

Then you neither have met Karamaz nor have seen him?

Yes, I have never met or seen him.

When did you resign, before or after the declaration of the last Balkan War?

I resigned a couple of days ago.

What is the first message about?

It is another paper written by Paris for me. They were going to appoint me as a deputy, but I did not accept it. I even returned the document they had sent. Then, they have appointed Rupen Karabetian to my place.

Which city's delegate were you to become?

I was going to become a delegate of Istanbul. I mean I was going to become the delegate of Istanbul branch of Paris headquarters'.

To whom does the letter numbered two belong?

This is the first time I see it. It allegedly says I have accepted becoming a delegate.

To whom does the letter numbered three belong?

It also allegedly says I have accepted becoming a delegate.

Was there going to be a congress in Istanbul this time?

Yes, there will be. I think I have heard from Zackharijan and from Hamparsum Boyadjian.

Did not you speak to Karamaz when he came to Istanbul from the general headquarters?

No.

Is Karamaz lying?

He is lying. Because I am against them.

Do you know Balasanian and do you go to his office?

I know him. I do not go to his office. Nine months ago his daughter fell ill and I had to go to his house only then. He was in the club two years ago. I know him from there.

Who is Kalfaian?

I heard him working at the Armenian Bank.

Did you unite with the Entente Party earlier?

The earlier members did.

How long did you serve in the party?

For two years.

How long were you a member?

For almost a month. Moreover, the Istanbul branch issued a circular declaring "Benene Torossian resigned from the membership." We can even have that document found if you want.

You are insistently saying that you have no idea about the documents and messages found on you. However, as your meetings with those men have been proved, and although you have resigned from the party with this circular, it seems that you are on a common ground with the members of the general headquarters. It is evident that the people who are against the general headquarters distribute this circular, which you asserted was written about you. What do you have to say?

Those men were here then. I resigned for I was against Sabah Gulian and Verastad.

Who is Vahan? Where is he?

He is a propagandist, and he is from Sivas.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Doctor Benene Torossian's second testimony for it is deemed necessary. (August 15, 1914)

What is the main reason of conflict between the members of the Istanbul branch and the central headquarters in Paris?

It is a matter of machinery and newspaper. I know nothing else.

Then there is no difference of opinion between you in terms of politics. But there are clashes of personal ideas, are not there?

Yes sir.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ---- ----------

The testimony of Agop's son Hamparsum Boyadjian Effendi[28], 50, who lives at Number 9 in the Karga Street in Beyoğlu-Feridiye, who was also the former Member of Parliament of Kozan[29] and one of the members of Hntchagian Committee from Istanbul. (August 16, 1914)

Did you organize a congress in Constanta last year?

Yes we did.

Who did you send as a delegate?

No one was sent there from the Istanbul branch.

Who might have gone from the rural branches?

I do not know. I heard that the Van and Bafra[30] branches have attended. Doctor Benene represented Van, I do not know who represented Bafra.

Do you know Sabah Gulian? What kind of rebellious attempts has he been planning recently and with whose help is he going to realize them?

I do not know him. I have no idea about the other subject. But according to what Tomadjian, a merchant at the Sebuh Inn in Çakmakçılar, a member of our organization, told me that his former friend Arshavere Sahakian had told him that Sabah Gulian had had agreed with Şerif Pasha[31] and took some money. He is said to be indulged in some affairs against the government.

---

[28] Hamparsum Boyadjian Effendi: Member of Parliament, from Kozan, in the Second Constitutional Monarchy Assembly. He came to be well known as "Murat" during the First World War.

[29] An administrative district in Adana.

[30] An administrative district in Samsun.

[31] Şerif Pasha (1865 – 1944): Received his education at St. Cry, Paris. He was appointed as an Ambassador to Stockholm. During his term at the embassy he supported the "Young Turks" and

Who is Arshavere Sahakian?

He is dismissed from the Hntchagian Committee.

Why was he dismissed from the Hntchagian Committee?

I do not know. I have only heard about it, as it happened earlier.

Do you know Verastad? Did he send anybody to brief you and give some information for the realization of the coming rebellion earlier?

No he did not come.

But it is said that someone has come and told you about the things to be done in Istanbul; in other words, about the rebellion, and you have allegedly advised him certain things.

No. Nothing of the sort has happened.

Do you know Karamazian?

I do not.

Did this man bring you some news from Paris?

I saw him only once, in Galata. I think it was a month ago. I did not speak to him. I even did not greet him.

Actually it is the other way around. We thoroughly believe that you have talked to him, what would you say?

I have not spoken to him.

Were you going to organize a congress in Istanbul this time?

We are and we were going to.

Where is the central headquarters of the party?

It has two central headquarters. One of them takes care of the affairs in Turkiye; it is in Istanbul. The other takes care of the foreign affairs. It was in Paris. I do not know where it is now.

A party cannot have two headquarters. A party can only have one central headquarters. Why do you have two headquarters?

After the declaration of the Constitutional Monarchy, we, taking the legality for granted, opened our branches in Istanbul and in all over Turkiye. We chose Istanbul as the center. But in the rural areas, in

---

after the declaration of Second Constitutional Monarchy he was elected the Chief of the Union and Progress Party Pangaltı Branch. Upon Unionists' rejecting of his request to be appointed as an Ambassador to London he wanted to initiate a new opposition movement standing against the Union and Progress Party. He founded the Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye Partisi [Real Revolutionary Ottoman Party] in Paris, in 1909. The party established in opposition to the Union and Progress Party remained active until 1913 when the Babıali Incident occurred. He later united with the Freedom and Entente Party that fled to Paris, and was elected the president of the Freedom and Entente Party. (*Türkiye'de Siyasal Partiler*. pp. 252-258.)

Romania, France, United States, and in Egypt affairs are taken care of by the centers abroad. It is affiliated to Paris. They did not intervene with our legal affairs. In other words, they never interfered with Turkiye's domestic laws.

What is the meaning of party and programs?

People who have political ideas come together and found a party. They devise their own programs in accordance. We submitted our program to the government in other words; some people's freedoms are restricted, whereas others' have been expanded greatly. They found different parties.

Yes, the Constitutional Monarchy is proclaimed and the right of founding of [political] parties has been granted. [And] It is evident that every country has its own laws. In a state like Russia where the freedoms have been restricted, in a country like France where freedom is practiced at its highest level, and in the countries whose systems are quite different from each other the activities of Hntchagian organizations could all have been affiliated to a single headquarters? Why, then, the Turkish citizens are affiliated to another headquarters. Considering the reason in your last words, if the expansion and restriction of freedom lead to the increase in the number of parties how can you still speak of it as it is a party under the same name, Hntchagian?

We are on Social Democrat grounds. But, still, the way of reaching set targets differ.

Please answer the question above. Why is there only one headquarters in all other countries in total, but different in Turkiye?

Yes, Paris is the general headquarters. But it has given some liberty to the branches in other countries. For example, when an order comes from the central headquarters we are free to put it into practice or not.

It is evident that you know the recent attempts of the Paris general headquarters. Considering their intensions for a rebellion, were you sharing their intentions in essence?

Our ties with them have broken in view of those attempts; they are against the principles.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Hamparsum Boyadjian)

---------- ----- ----------

Testimony of Parsegh's son Nerses Zackharian, 32, the Principal of the Gedikpasa Armenian School. (August 16, 1914)

Of which party you are a member?

I am a member of Social Democrat Hntchagian Party.

Have you recently seen the person sent by Sabah Gulian from Paris?

No, I have not.

A congress was convened in Constanta last year. Who were appointed as delegates to the congress?

It was not a congress. It was a special meeting held by Sabah Gulian. I heard that Dr. Benene was sent. A report was drawn at the end of the congress. I saw Dr. Benene's signature on it; that is how I know it.

Do you know who have attended from the other cities?

I do not know.

Did you hear that the Paris Headquarters is instigating a rebellion in Istanbul?

I did. Arshavere Sahakian is said to have told Samuel Tomadjian that Sabah Gulian was instigating a rebellion.

Did you or the other branches receive circulars from the general headquarters?

No. I mean our branch never received one. I do not know about the other cities.

Sabah Gulian had once been appointed here as a delegate from Paris. What do you know about this issue?

They had appointed Sabah Gulian as a delegate after the Constanta Congress. Sabah Gulian told this himself. I said, "They are all Sabah Gulian's tricks." He is said to have returned the order that has been sent to him as he had renounced the idea later.

What was the reason for your disagreement with Sabah Gulian?

Sabah Gulian was pretending to be the president, and was not disregarding the law. He was taking money from the rural organizations, and issuing orders without the consent of the administrative boards. We warned the branches, by telegrams, on not paying attention to his words.

In other words the disagreement between you was personal and administrative. You share the same ideals and views in terms of politics do not you?

He did not accept the superiority of anything. I am against the political ideals of anybody who does not accept our program.

It is said that Sabah Gulian has taken money from Sherif, what do you know about it?

Arshavere Sahakian had told Tomadjian. I heard it from Tomadjian.

But you said earlier that you heard it from Boyadjian Effendi.

Yes, I heard it from Boyadjian. I mean Hamparsum Boyadjian. He heard it from Tomadjian.

Who are the members of your Istanbul branch?

Hamparsum Boyadjian, I, Nerses Zackharian, Tomadjian is a candidate. Djelelian (?) has resigned.

With whom did the people sent from Paris to instigate a rebellion talk to this time?

I do not know.

What kind of information did Tatul give you?

Tatul told me "Sabah Gulian has sent couple of people. They are to perform a rebellion and set up a demonstration.

Who is Tatul?

He is a shoemaker in Kumkapı.

Did these men talk to Boyadjian?

Boyadjian told me "A man came and said that Sabah Gulian wants to give us orders for a demonstration, I would like to have your opinions." Boyadjian is a blackmailer. We have no relations anymore.

Having been informed by certain sources that Sabah Gulian was trying to instigate a rebellion in Istanbul; although you attempted to curb it, tried prevent the Hntchagian Organization from getting harmed, and to show your loyalty to the government, how and by what means did you inform the government officials on the issue?

We thought that it was simply a bluff. We were warning our friends for investigating the issues.

Have you met Karamaz in Istanbul?

Yes, I met him once. I met him in the garden as I was leaving the general council meeting of the Patriarchate.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Ohannes Tanelian's son Stephan, 46, a tailor at Kazasker Inn, Sirkeci, who lives at number 32 Makri Street, Kaledibi, Galata. (August 17, 1914)

Which party are you a member of?

I am not a member of any party now. I was a member of the Hntchagian Party 17 years ago, but I had resigned then.

Whom do you know of the members of the Hntchagian Organization?

I am quite close with Hamparsum Boyadjian, otherwise known as Murat, and Ardzruni, and I know quite many of them.

Some of the Hntchagians are said to be in an attempt of committing an assassination in Istanbul, what do you know about it?

I met one of the secret police Karabet Effendi in Beyoğlu one day. Karabet Effendi told me about setting up of an assassination. He said he wanted to talk to Ardzruni. And I informed Ardzruni. Passed the information to him. He said, "I also heard. But, I have later heard that they have gone away. I was going to inform Karabet Effendi, but due to the intensity of my work and because of my reliance on Ardzruni's words "gone away. They have left" I neglected it. I thought the issue was over.

Do you know Karamaz?

I do. He came to my office this time. He sat for about a half an hour and left.

What did you talk about?

Never spoke a word of politics.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Doctor Kirkor Djelelian Effendi who lives at number 51 in Sakızağacı, Beyoğlu. (August 18, 1914)

Which party are you a member of?

I was one of the members of the Istanbul branch of the Hntchagian Party's Turkiye division. I resigned seven months ago because of my illness.

Could you clarify us about this assassination affair?

I have no idea at all.

While you were in the party, would not your friends inform you about the party affairs by relying on your mutual relations?

I did not like Sabah Gulian. I used to speak against him occasionally.

Then, Sabah Gulian has the authority to end the issue. Could not you find an opportunity to learn about his attempt and works?

No, Sir.

How many headquarters does the Hntchagian Party have?

It has three headquarters: in Turkiye, Caucasus, and in Europe.

Are they all affiliated to the Paris headquarters?

Yes, sir.

How are the president and the members are elected in Paris?

The delegates coming from the Caucasus, Turkiye, and from Iran choose them in every two years.

Are those men chosen on condition that they would administer the Armenian people independently, for two years with their own votes?

Although the headquarters in the Caucasus and in Turkiye are self governed Paris can control us. The organization does not only embrace the Armenians but to the social democrat citizens of other nations.

What if the president and the members of the general headquarters decide to follow a different path other than the social democrat program; does the Hntchagian Party have a regulation to curb it?

Yes. If they attempt to do anything against our will and against the party program, we write on them to the other branches and remove them from the office.

Are there people who support and defend their wishes?

I do not think so.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Hadjer's son Lawyer Vahan Zeytindjian, 28, who lives at number 37 in the Pamukçu Tatjos Street Samatya. (August 18, 1914)

Of which party are you a member?

I am a member of Social democrat Hntchagian Party.

Have you seen Karamaz lately?

I have not.

Have not you heard that he has come to Istanbul?

I have not.

How many headquarters do you have? Where are the braches of the foreign headquarters?

There are two headquarters: one is in Turkiye; the other is the foreign headquarters. The ones outside the general headquarters are located in Russia, America, and in other places.

Why is the headquarters in Turkiye and abroad are different?

It is an economic problem. As Russia does not recognize any party all the foreign branches fill the administrative gap stemming from Russia.

Please sign your testimony.

I shall

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Hrabet's son Hemayak Effendi, of the Gohak Gazette, who lives in a house across the Armenian Church in Yenikapı. (August 18, 1914)

Which party you are a member of?

I am a member of the Hntchagian Party.

Are you still a member of the party?

Although I consider myself still in the party, Sabah Gulian and his supporters have removed me from the mission. Their supporters are Vahan Boyadjian, Verastad and others.

Why were you chosen to the executive board of the Istanbul branch?

The delegates sent by the branches in the Ottoman lands in every two years choose the Istanbul members.

Then, what influence Sabah Gulian and Verastad might have on this?

As the removal of a person from the party resides within the power of general headquarters, these men attempted to remove me from the party simply by relying on this principle. But at the congress, held later, I was given my due and accepted to the party again.

Who is Xavafin?

He is an immoral man. He is in Egypt. He became the delegate of Sabah Gulian. He is an anarchist.

Who is the porter Mardiros that lives in Galatz?

He is an Ottoman subject. He is a member of the Hntchagian Party and one of the men of Sabah Gulian.

Is Rupen Karabetian the same person with Hayk Minassian?

No. Hayk Minassian was a shoemaker in Varna. He was going to hire a cinematograph in Kumkapı couple of days ago.

Who had attended the congress in Constanta?

Doctor Benene did. I heard that the decisions taken at the congress were sent to him.

Who is Vannik?

He graduated from the law school this year. He lives in Beyoğlu. He was to become a lawyer.

Please tell us your view of Ardzruni.

I do not know him well. But he was appointed as the Istanbul delegate at the Constanta congress, but he did not accept it. Therefore, I do not think he is of the same opinion with Sabah Gulian.

Who is Saco?

He lives in the Aleppo Street, Beyoğlu. He is rich. He never interferes with the issues. He is an enemy of Karamaz.

Who is Arshavere Sahakian?

Sabah Gulian was formerly a swindler. In fact, he is a hypocrite. Later Sabah Gulian issued circulars against him. He went to the congress in Constanta. He said “We removed you from the party” to me.

Who is Vahak?

He is one of the men of Sabah Gulian. He is from Sivas. He makes propagandas. He went to Merzifon[32] a year ago. He wanted to spread Sabah Gulian's ideology, they dismissed him.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Agop Avadisian, alias Ardzruni, who lives at 21 in Halepli Street, Tarlabaşı, Beyoğlu. (August 18, 1914)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian Party.

An assassination attempt has been set up against the prominent members of the government in Istanbul. The Paris headquarters of the organization had sent some people. What do you know about this?

I heard the assassination from Karabet Effendi. I started a research. In the mean time I received a letter from Karamaz who was in Paris. I heard that he was coming to Istanbul. Thus, my suspicions doubled. When he came I asked him "What kind of a set up is this?" And he answered me saying, "There is no such thing and there cannot be such a thing, even if it does Sabah Gulian does it himself. Calm down, I have taken measures to prevent it."

Have you organized a congress in Constanta last year?

They invited me but I refused.

Who else did they invite?

I do not know.

Is it a lie that Karamaz Hazarian came here for an assassination, and he briefed you on the issue?

He did not say anything about it.

Do you know Vahan Boyadjian?

I do.

[32] An administrative district in Amasya.

Did you here anything in relation to this issue from Vahan?

No.

You should know that Agop Hazarian has come here for this issue, in other words for the assassination. Above (?), you have said that Karamaz knew about the issue while he was in Paris and that he had close contact with Agop Hazarian, these are all evident from your later words to your friends "I have settled the issue, they have gone for good" what would you like to say?

I saw Karamaz. He told me "I assure you that the evil Sabah Gulian was planning has been curbed". I believed in him. Again I told a friend "be sure, he left for good". It might have been misunderstood as I said those words in Armenian.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ---- ----------

The testimony of the broker Yeremia. (August 18/19, 1914)

Your name and your identity? Which party are you a member of? We have information about your being a member of the Hntchagian Party.

My name is Yeremia. My father is Kirianos. My family name is Manutian. I am from Tomarza town of Kayseri. I am 33 years old. Although my real profession is shoemaking, I am now a broker at the docks. I am not a member of any party. I have no worries other than earning my living.

Do you know Ardash, better known as Armenak, from İzmir, and his friend Abraham?

I remember such a person. I met this person called Ardash at a casino in Taksim. He had a friend with him.

How and where did you get to know those men? What was their purpose in meeting you? Did they have any business affairs with you?

No, sir. I joined their table at a coffeehouse, near Taksim, frequented mostly by the citizens of various nationalities. I have no particular affairs with them. They said they were from Izmir themselves.

It is certain that you have some kind of relation with those men. You tried to help them escape, and see them off, but you could not

succeed. You were supposed to find money for them, why do not you tell the truth?

To tell you the truth, I knew those men earlier. They were looking for money to escape from here. I have not seen them in Beyoğlu for the last three or four days. I do not know what happened to them.

Then, tell us where they might be now?

I do not know sir. Tatjos, from Kayseri, a heel maker at Çatal Inn, might know where they are.

You are also from Kayseri. Did you introduce them to Tatjos?

Tatjos is my fellow townsman. Abraham is said to be a shoemaker once. He knew Tatjos. I saw them all at the casino; we all set and talked there.

Do not you know what kind of men are they? Why did you talk to them? They are harmful men.

I gathered that they were harmful men as they were idling around. I advised them not to idle around. They asked me to sell the two revolvers they had for them, as they were in need of money. Ardash gave me his own revolver. And I said, “I hope I sell them, and those idiots go away for good.” A revolver is a big and a dangerous weapon. I hid it at my home, as I was not courageous enough to carry it around.

Did you understand their intentions? They might have told you their reason for coming here. They have even confessed that they had told you.

Abraham let their purpose of coming slip out at a carouse, while the arrests were well underway. He said, “Our intention was to shoot a man. That is why we came here.” I said, ”You idiot! Instead of acting so shamelessly, you go and shoot the man who got you to resolve firmly to shoot the man! The government is doing beneficial things for the welfare of the people. You may not know but it took 15.000 liras from the cable car company, saying that it is the right of the people, and distributed the sum among the people. How can you act so foolishly against such a government? How can you shoot a member of such a government?” He said, “We have already given up our intention. We regret for thinking such a thing. We will leave soon.” This is all I know.

Who were they going to kill? They pronounced the name of this person did not they?

No, sir. They did not pronounce the name. I did not even insist upon it either. The newspapers were talking about an assassination attempt those days. Inspired by the news I asked those rouges the question, and I received this answer.

Where did you hide the revolver?

The revolver is at my home on Bayındır Street Number 40, on the upper floor, on the built-in cupboard.

What are you doing here? While talking about being a broker, you are running an under ground train for the people with evil deeds. It is said that you helped three men yesterday. Tell us their names!

Sir, I am a broker. But I do not bear grudge for anybody. I am buy and sell tickets to the passengers, and earn 5 – 10 para[33]. I did help anybody to flee yesterday. But I escorted a 17 year-old Armenian youth, from Yalova, to get on board an Arab steamer going to Egypt. As he was 17 years old he was not obliged for military service. I did not help him run away, I only showed the way. I am against helping people run away. I am against smuggling, and I had earlier told my opinion on running an underground train to Osman Bey. You can ask him.

We heard that you are helping other people run away. You were about to help those men run away. It is said that they came to you to ask for your help, and you that you kept them waiting in order to take make more money. There is no use in denying it. They are saying all this; you are actually saying the same thing in fact.

As I said earlier, I am a poor man working as a broker and who does not think of evil for anybody. I wanted to sell their weapon to make few kurushes as they were repentant, moreover I thought they would give up and go away. I do not know anything other than this.

Who were their other friends? Tell us!

Leon, the stove-maker, used to see them he knows where they are. He was a frequenter of the coffeehouse where the people of different nationalities came together. Leon met them at the coffeehouse. There was also Tatjos whom I have mentioned earlier. As the coffeehouse was open to everyone they used to talk to a lot of people.

How do you know that Ardash is in Tatjos's home?

Yesterday morning Tatjos came to me and asked me about the gun. I said, "Where is he? The gun is with me here, I will give it back to him." And he replied, "He is at my home, he is a guest." This is how I understood that he was with Tatjos.

Now, listen to your testimony! If it is right sign it.

I have listened to it. It is right, I shall sign it.

August 18/19, 1914

(Signed)

---------- ----- ----------

[33] Coin of low value. 1/40th of a kurush

Following is the testimony of Kirkor's son Karnik, 32, who deals with coffee trade next door to the Kapıiçi Police Station on the Doğan Street, Galata. (August 19, 1914)

Which party are you from?

I was in the Hntchagian Party a year ago. I resigned due to surety bond issues. I was the guarantor for the house the club rented. They did not pay ten months' rent. They were going to move somewhere else, I informed the landlord. They bore grudge against me as I kept them from taking the furniture. I resigned for these issues eight months ago.

How many headquarters does the Hntchagian Party have?

I was in the Party only for four months. I do not know.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Testimony of Avadis's son Samuel Tomadjian, 36, who is a tradesman at number 19 in Sebuhyan Inn, Çakmakçılar. (August 19, 1914)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian Party.

How many people does the board of directors consist?

Three: Hamparsum Boyadjian, Nerses Zackharijan, and myself.

How many people do your general headquarters, and headquarters abroad consist?

I do not remember the names of the members, as it has been more than a year. Because I am not in the board.

To where the Hntchagian branches in the Ottoman lands affiliated?

They are affiliated to Istanbul.

In other words all the orders and the instructions are issued by Istanbul, Are not they?

Yes. If they accept the orders issued by the headquarters abroad we do not recognize them, we have distributed our declarations to all the branches.

Did a congress convened in Constanta last year?

We were not informed about it, they organized a congress and dismissed us. They have organized a list of the elected and sent it to Istanbul all of a sudden. Someone called Dolabian, on behalf of the Paris headquarters, coming to Hamparsum Boyadjian's house said, "We have dismissed you. Turn over the documents." This is a word of mouth. Although we demanded a written statement he did not give it. Later, they have handed out a notice declaring that they were going to attempt illegal affairs. We dismissed, the arguments followed afterwards.

Who went to the congress?

Delegates from the Van and Bafra branches. Others did not accept it.

After the congress did you inform the branches about Sabah Gulian's and his companions' intentions for trying to device an insurgency, and that the branches should cut their relations with those people?

We published a circular. In this circular we said, "These men are impostors. They have organized a false congress. We have investigated. There are no delegates from Turkiye. It is nothing but an intrigue devised solely for personal benefits. Do not show interest either in the people whom you see, or with the instructions they give."

Who is this Dolabian?

I do not know, I saw him only for once. He should be of Turkish origin. He threatened us. He threatened us with death and said, "You had better hand over the documents or else."

Who are the members of the new committee?

Doctor Benene, Ardzruni, and Kirkor Yerikian. Yerikian is a teacher in Iran now. Although they have informed Ardzruni, and he resigned.

Is there still a bond between the Istanbul headquarters and the branches with the general headquarters?

No sir.

If there are still branches that have not stopped their communications and relations with the Paris general headquarters can we deduce that they are working for the realization of the insurgency?

We may say that, we have given out our circulars.

Do you know the pharmacist Nerses Dzchakirian?

No I do not.

Did you hear earlier that Sabah Gulian was instigating an insurgency?

Arshavere Effendi had told me that such rumors were spreading around in Egypt.

Was Arshavere Sahakian dismissed from the committee?

He was dismissed last year. He is said to be acting as a detective for the Egyptian government. They say he is ruining the innocent people on behalf of the Egyptian government.

What did Arshavere tell you?

He said Sabah Gulian had taken three thousand liras from Sherif Pasha, and that he would do everything dangerous with that money. That was six months ago.

Did you inform the authorities on the issue?

We did not trust the rumors; we were thinking about it, we wanted to investigate the truth in it.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Tomadjian)

---------- ----- ----------

Testimony of Stephan's son Abraham. (August 19, 1914)

Your name and your identity?

My name is Abraham. My father's name is Stephan. I am 30 years-old and a shoe-maker in İzmir. Our family name is Muratian. I am from the Çayırlıbahçe district of Izmir.

Which party are you a member of?

I do not know any party. I have been to Egypt and in Athens as a deserter. I ran away from the Bulgarian war.

Where did you get to know Ardash, other wise known as Armenak, your friend from Izmir? Why did you come to Istanbul together?

I got to know Ardash as my townsman in Athens. I came to Istanbul for business.

There is no need for denial, your friend confessed everything. Sabah Gulian and Karamaz sent you from Egypt to Istanbul to kill the Minister of Interior Talât Bey, and few others. It is said that you first went to Piraeus[34], then to Izmir, and finally came to Istanbul; that Sabah Gulian paid for your travel expenses. He sent you some money. You met Karamaz in Istanbul and talked to him. We know all these. What do you have to say? Are not they right?

I know nothing. My friend found me in Egypt and said, "There is a job to be done in Istanbul. They are paying good, let us go and see." Sabah Gulian, president of the Hntchagians, and Karamaz have given the job to my friend. And I came together with my friend. I only saw Sabah Gulian's picture. I did not talk to him. I heard that Karamaz came to Istanbul. My friend talked to him, but I did not. I do not know him.

It is said that you told broker Yeremia that you came to Istanbul to kill a man. He is said to have given you a piece of advice. How about confronting you with Yeremia?

Yes. We talked to Yeremia on the issue. He advised us. We understood that they were going to make us do something bad. If they were to order us to do such a thing, we were going to resist.

You had a Parabellum made gun, where is it? Who, and from where did he buy that gun? Anybody who comes in with such a gun and with that amount of money knows what he is up to. Do not try to show your confessions different from what they are. Tell the truth and get rid of it! There is no need for denial, everything is clearly understood.

What can I say sir. I am just an illiterate poor man. As I said my friend brought me to Istanbul. I did not know anything. I barely became aware of the situation. I learned that we came here to kill a man, but I did not know whom we were going to kill. My friend Armenak bought the guns in Athens. I threw guns into the sea out of fear from the middle of the bridge a month ago. I swear I do not have any weapons now. I do not know anybody other than Tatjos, heel-maker, in Istanbul. Tatjos was a shoemaker at the Çatalhan Inn, where once I used to work.

A revolver cannot be thrown into the sea. Tell the truth! Where is it?

I said I threw it into the sea. I do not know anything else, I am telling the truth.

Did you introduce your friend to Tatjos?

Yes, I did.

Yeremia was going find money to buy the revolver from you. Is it possible to throw it into the sea?

[34] A port city near Athens, Greece

I did not speak to Yeremia on his finding money for the guns. I hid the gun until a day ago. Then, I threw it into the sea out of fear.

But you have just said you threw the gun into the sea a month ago. Which is rue?

My last words are true. I might have mistaken then.

Now listen to your testimony, and sign it.

I listened to it. I cannot sign it. I shall fingerprint it.

---------- ----- ----------

The testimony of Armenak Karabetian. (August 19/20, 1914)

Your name and identity, please?

My name is Armenak. My father's name is Hamparsum. My family name is Karabetian. I am from Nazilli town of Izmir. I used to deal with fig, vine, and cotton trade.

From where, when, and why did you come to Istanbul?

I came here two and a-half-month ago from Izmir.

Why did you come here? It is no use hiding. We know why you came here. Sabah Gulian and Karamaz sent you here. There was something to be done here. We know these through the testimonies of the witnesses.

There is no need to lie, sir. After having spent two years on Samos and Crete I went to Egypt and stayed there quite a while. I, so to say, joined the Hntchagian Social Democrat Party. I met Sabah Gulian and Karamaz recently, I mean four, or four and a half-months ago. They ordered me to go to Istanbul without making any explanations what kind of a job it was. They sent me to Istanbul giving me money. I first came to Izmir via Piraeus, and then to Istanbul. This is all. Earlier I had no means of knowing why I came here whatsoever.

You have another friend. Where is he? Tell us about him.

Yes. There was someone else with me from Izmir in Egypt. His name was Abraham. I do not know his family name. He came to Istanbul with me for the same job. But I do not know where he lives. He said he had an aunt here. He should be living somewhere near I live, I mean somewhere near the Bayram Street in Beyoğlu district.

From where did you come to the heel-maker Tatjos's home, where you were caught today? How and with whose intervention you met this man?

I got to know Tatjos with the intervention of my friend, Abraham. Abraham who is a shoemaker introduced me to Tatjos, who is a shoemaker like himself. I wanted to flee from Istanbul because of military service. I moved to Istanbul side so that they would lose my track, and I became the guest at Tatios's. I was going to run away from Istanbul after having taken 5 – 10 kurushes from him.

For what reasons are you still hiding why you came to Istanbul? You knew Sabah Gulian and Karamaz earlier. They brought you to Istanbul from Egypt to set up an assassination. Do not deny this, please.

As I said earlier, my friend and I did not know why we were brought here. We waited for a long time after coming to Istanbul. I even wrote a letter Sabah Gulian in Egypt. He answered by writing we should wait for the orders. Then, one day I talked to Ardzruni Effendi. He said, "My son, do you know why they brought you here?" I said, "No. I am waiting for orders." He said, "They brought you here to set up the assassination of the Minister of Interior, Talât Bey. It is thoroughly an outrageous vile idea. Be careful! Do not you ever do such a thing!" I said, "We do not know anything about such an attempt. If they ever order such an attempt I shall think and give the appropriate answer." Few days past. I heard that Karamaz came to Istanbul, and went to meet him. But I did not tell about anything what Ardzruni told me. But I said, "Why are you keeping us waiting? Tell us what you will!" He said, "Be a bit more patient. You will be given your orders soon". Then, a couple of days later he came to see me and asked, "Do you have money?" I said, "I do not." He gave me 5 liras. We started to wait again. I put pressure on him towards the end of July. I said, "We all have our families and children. What is your plan? Why are keeping us waiting?" He said he would talk to me within couple of days, and advised me to keep my patience until then. I started to wait again. Later, I heard that Karamaz was caught. I was looking for an opportunity to flee Istanbul. This is the whole story, sir.

Did Karamaz talked to you only? Did he use to talk to your friends?

My friend was under my command. I can speak five or six languages. The organization does not place the knowledgeable people under the command of the others.

It is said that you wanted to get over the assassination on July 10. Karamaz kept you from doing it then and told you, "It is not the right time yet." He confesses this. What do you have to say?

No, sir. Never. As I said earlier, I put pressure on Karamaz by saying, “What will we do? Tell us!” He gave this answer. I really did not know anything about the thing to be done.

All right. Then, why did not you tell Karamaz what you had heard from Ardzruni? Your not telling him gives the idea that you knew the plot earlier, it was told you. What will you say?

Sir, how could I tell to Karamaz. Such things cannot be said to the high-ranking people in organizations. Here is responsibility. One can only give an answer if he orders. Perhaps they were going to offer something else.

It is said that you were going to obtain bombs from Piraeus. Then, you came first to Izmir then to Istanbul. We know all these. What will you say?

It is utterly a lie. It has no truth in it. These are all fabrications.

Did you have a gun when you came to Istanbul? Or did you buy it here? You must have a gun. We also do know this. Do not conceal the truth.

Yes. I had a revolver. My friend also had one. I was intended to sell my gun to the broker Yeremia in return for 5 – 10 kurushes to meet my travel expenses on my way from here. It has been 15 – 20 days since I left my gun to Yeremia. He has been neglecting us ever since.

Tell us the truth! Did you hand the guns over to Yeremia? What make was it? Where did you purchased from? Did your friend give his weapon to Yeremia as well?

Yes. I gave my weapon to Yeremia. It was a Parabelum. I had bought it from Greece a year and a half ago. I neither do know the make of my friend’s gun nor whether he has given it to Yeremia or not.

Sign your testimony for the time being.

I have read it. It is right. I shall sign it.

August 19/20, 1914.

(Signed: Armenak Karabetian)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Agop's son Artin Effendi, in his 60s, who lives at number 11 in Cevizlik, grocer on the Hüsreviye Street, Makriköy[35]. (August 20, 1914)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian Party.

Are an active member or just a member of the party?

I was the chief executive in Istanbul when the Second Constitutional Monarchy was declared. I was in the office for some 6-7 months. Later I resigned. Now I am one of the active members of that committee.

How many headquarters does your party have?

One is here the other is in Paris. General Headquarters is in Paris.

Have you held a congress in Constanta last year?

Sabah Gulian had organized it. As far as I know Doctor Benene joined the congress, and it has been said that he had sent several people there. I think the Kadıköy branch had sent them.

Who is the chief of the Kadıköy branch?

I do not know.

Why did not you send delegates to Constanta from here?

If they had asked for delegates would have sent them. The Kadıköy branch did.

Is not the Kadıköy branch affiliated to the Istanbul headquarters?

They are free to sent delegates.

What did they decide in at the congress?

We understood that they have decided upon illegal and unlawful practices. They gave us circulars. We refused them in the newspapers.

Since they decided upon illegal affairs, did you inform all the branches that you have refused these decisions?

Yes, we did.

Did all the branches accepted this circular or did they declare that they were loyal to Sabah Gulian?

They did. But I do not know, the executive committee should know.

---

[35] Istanbul - Bakırköy.

Why is there only one center in Turkiye and one in Europe?

Because the general headquarters is there. Our official gazette is published there.

In Russia illegal affairs ought to be dismissed by compulsory measures. Therefore it requires a legal procedure. Why the members there are affiliated to Paris headquarters rather than the one in Turkiye?

It is our law; Turkiye is different. But although the ones in Russia are affiliated to them they did not accept the illegal affairs. Because they did not send any delegates to the congress.

Who appointed Sabah Gulian?

We organized a congress in Turkey and appointed him for 2 years.

Has not his term concluded?

It is about to be completed. But organized a congress in Constanta and extended his term.

Do you know Karamaz?

I saw him in Istanbul this time. I was in the assembly. I talked to him after the meeting. I have not seen him since then.

Did Sabah Gulian elect you as a delegate at the congress in Constanta?

He had appointed me as a delegate earlier. He even sent a document. I returned by not accepting it.

Please sign your testimony.

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Agop's son Nishan, from Van, a shoe seller, who lives at number 5 on Bursa Street, Beyoğlu. (August 20, 1914)

Of which party are you a member?

I am not a member of any party. When I came to Istanbul I had no place to stay. I went to a club to sleep and became a member of a party. I resigned a year ago.

Did you see Karamaz?

He came to the shop. And talked about here and there.

Did not you ask why he came to Istanbul?

No, I did not.

From where do you know Karamaz?

I know him from the club. He used to make propagandas. But as do not understand delicate matters, I do not know what those propagandas were about.

Who are Karamaz's close friends?

Ardzruni, Kegam, and Vannik.

Where is Vannik?

I saw him three or four days ago. He lives in Tarlabaşı, but I do not know where.

Sign your testimony.

Yes, sir.

---------- ----- ----------

The second testimony of Ardash, better known as Armenak, taken again as it was deemed necessary. (August 20, 1914)

What is your real name? You are saying Armenak, your friend says Ardash. Which one is true?

Being a deserter, I started to use the name Ardash, not to be recognized. My real name is Armenak.

As a result of the investigations we carried out, we found out that you had given your gun to the broker Yeremia, and that he hid the gun, and took it from him. Why did you deny it? From where did you buy the gun? Who were you going to kill? Say it openly! Everything is taught to you one by one. There is no need to hide it. You see that our investigations are clearly in line with the reality.

As you have already acquired everything, there is not much for me to say. When I was in Egypt they said, "You are going to shoot Talât Bey". After coming to Istanbul I wandered around the city, and waited for the orders. I did not have the courage to take action. Karamaz came to Istanbul; I talked to him. I do not know why but he delayed the affair. At last Karamaz was caught. We were to run away if he were to be caught. We bought the weapons together with Abraham in Athens.

Where and how were you going to realize the assassination? Your friends coming from Russia – Agop Hazarian, Kapril Keshish, and Simpat Vartan – are all caught and claimed that they all knew you. They confess that you have all planned the plot together. I will encounter you. Do not deny this as earlier.

This, sir, is utterly a lie. I definitely do not know those men. I will tell you that this is a calumny when you confront us.

You are all subject to Karamaz; he is your commander. He is the one who brought all of you together with those men.

Never. We did not see those men. I repeat that this is not true.

Real name of those men are: Murat, Sarı Hadjik, and Agover Bedros.

No. Neither I, nor my friends do know those men. We are only two friends: Abraham and I. We came here together; we do not have any other partners.

You found the coffeehouse across the Taksim Park, in Taksim, that was frequented by the people of various nationalities appropriate did not you? It is located at the crossroads, and it was easy to observe the people passing by, is not it? Why were you going to shoot Talât Bey?

Sir, we did not do anything, or decided upon anything there. We used to go there occasionally and spent time. It was a good coffeehouse. A lot of Armenians were coming to that coffeehouse. The people working at the coffeehouse were all Armenians. I assure you that we did not decide upon anything there. It is sad that Talât Bey was interfering with peoples' affairs, this is said to be the reason.

How much did you take from Sabah Gulian? What did you take from Karamaz? With whom did Sabah Gulian decide to appoint you to this mission? Did he receive any money as well? What do you know about these issues?

You do not have to say such things; you know everything already. When I was in Egypt I heard that the Hntchagians had united with the Ententes, and that Şerif Pasha paid 3.000 liras to Sabah Gulian for this plot. Sabah Gulian paid us each 30 Liras to complete the plot, and sent us to Istanbul. Karamaz gave us 5 Liras each in Istanbul.

Were you going to kill Talât Bey only? Or were you going to kill any others?

We were only to kill Talât Bey. I do not know anybody else.

Read your testimony; and please sign it if it is right.

I read it. It is right. I shall sign it.

August 20, 1914.

(Signed: Armenak Karabetian)

---------- ----- ----------

Following is the second testimony of Abraham, taken as it was deemed necessary. (August 20, 1914)

Your friend confessed everything. As a result of the investigations we have carried out it is understood that you were sent here to kill someone. If you know with whom did Sabah Gulian decided to set up this plot tell us. How much did they pay you for your travel expenses and for the job? How much more were you going to receive? What were you going to do after completing the affair? How were you going to run away?

Yes, sir. You have learned all. May God damn them all. They sent my friend and me to kill the Minister of Interior Talât Bey, to Istanbul from Egypt. I do not have thorough knowledge of the plot. My commander is my friend Ardash. He knows the plot. We have waited for long for the job. My friend was keeping me waiting by saying, "Time is not ripe enough". Ardash told me that Karamaz came to Istanbul. We continued to wait after his arrival. At last we heard that Karamaz was caught. We were going to run away. Sabah Gulian gave us 30 Liras as we were leaving Egypt. My friend Armenak took some money from Karamaz here, I do not know how much, and gave me 5 – 10 kurushes as pocket money. We are men strictly bound to the orders of the organization. We were appointed to this task. We do not think about the aftermath. If we can run away we do, if not…. I do not know anything else.

From where did you buy the weapon? Did you buy it? Who paid for these? Was it Sabah Gulian or Karamaz? You are claiming that you threw the gun into the sea, but we carried out an investigation. You gave the gun to Madam Nemzur, and she hid it. Now she has given it to us. Are not this Parabellum and those 50 bullets yours? What do you say? Did we carry out a good investigation?

As I said earlier Ardash bought the guns in Athens. He paid for them. Sabah Gulian must have given him the money. Yes. I did give the gun to Nemzur, and she put it in the chest. I was not courageous enough to say it earlier. Yes, this Parabellum make gun is mine. You know everything already sir.

Why are you saying that you are illiterate, although you are a literate man? The book* Armenian Revolutionary History*, and other books bearing the Armenian insigne were found at your place. Whose are they? They are without doubt yours.

Sir, they are not mine. I swear to God that I am illiterate. These books are my friend's. They were in the chest next to my chest. Whenever I see a picture on the ground I pick it up, and hide it. I swear I do not know how to read.

Then listen to your testimony, and fingerprint it, if it is right.

I listened to it. It is right. I shall fingerprint it.

---------- ----- ----------

SUMMARY

It has been understood that Sabah Gulian, Verastad, and Karamaz – the members of the Social Democrat Hntchagian Headquarters in Paris – have agreed with Şerif, Sadık and their accomplices – all members of the Ententes – to topple the government by illegal means in return for 3.000 Liras. They were also promised other thing if they were to come to power later. On the other hand, they had also agreed to set up plots to kill the members of the government in charge; to this end Sabah Gulian and his friends found a group of terrorists and sent them to Istanbul. It has also been learned that Karamaz came to Istanbul to command and control them. Before they could find time for series of assassinations to start with the murdering of Talât Pasha, they were caught and sent to the Martial Courts together with the documents pertaining to the evidences, the minutes of their testimonies.

We have been informed that other than those people, whose names are mentioned above, coming to Istanbul via Russia, several others, who were also sent by Sabah Gulian, were also on their way to Istanbul from Egypt for the same purpose, and that they will buy guns and explosives in Athens. Detailed investigations were well under way, as no information about their appearances and on their identities have been obtained. Some people that are believed to be Karamaz's watchmen were observed to be exchanging glances secretly with Karamaz. Two of these, two days prior to Karamaz's detention were observed to be following him while he was sending the letter, which was sent by Sadık to be given to Tevfik Hodja, at the post office in Taksim, were identified by the second police captain Ali Rıza, and the civilian police officer Ahmet Effendi; moreover, the taller one, with yellow mustache, whose name was later found out to be Armenak, after observing Ali Rıza Effendi closely passed him, approached walking Karamaz ahead and mumbled few meaningless phrases as he walked by him.

As those two men could not have been followed separately on the mentioned date they covered their tracks, and they were pursued intensively. As the arresting of the others became vitally important these two managed to cover themselves and vanished into thin air. However, relying on some clues their pursuit was continuing. Then, at a time when the detentions came to a halt it was understood that the above-mentioned people started to waste time at the coffeehouse, mostly frequented by the people of other nations, playing billiards and backgammon; and as they conceived that the probability of their detention increased, and as they did not have any money left they decided to sell the Parabellum and the

revolver, which they had bought with the money Sabah Gulian and Karamaz gave them, in return for 5 – 10 kurushes with which they planned to run away. To this end, they applied to Yeremia, from Kayseri, who was a broker at the docks, with whom they established a friendship, and asked him to help them in selling the revolver, and met with him several times. Even more, Armenak had given him his revolver. After the authorities' seeing that the guns were not still sold they first arrested the broker Yeremia first, then Armenak – also known as Ardash – and Abraham were caught successively in their hideouts and interrogated.

Armenak – nicknamed Ardash – confessed the situation overtly, although implicitly at first, and asserted that it was no use denying the facts, as the government was well informed about everything. His friend also confessed his offense in the same way, and revealed where they had hidden the two revolvers and 59 cartridges they had bought in Athens. The guns confiscated were shown to them. They confessed that they came to Istanbul from Egypt upon the orders of Sabah Gulian and Karamaz, who went to Egypt, in accordance with a contract drawn between the Ententes and the Hntchagian Organization, to instigate an insurgence and to overthrow the government; that there will be plots to murder the prominent figures of the government, starting with the Minister of Interior Talât Bey; that Sabah Gulian had taken 3.000 Liras from Şerif for this plot; that, while they were waiting for the orders of the organization, they decided to flee from Istanbul upon the arresting of Karamaz.

These testimonies corresponded with the interrogations carried out upon the plot. The broker Yeremia, although he had very limited amount of information about the intentions of those people, hiding the truth did not inform the authorities in advance. Even after getting arrested, although he was told that the authorities knew the details of the plot already, he did not reveal what he did with the guns, and the information where the mentioned people were hiding. However, he started revealing the information he had after the arresting of these people one by one, and turned Armenak's, codenamed Ardash, guns in, which he was keeping at his house. In fact, he is one of those wandering brokers who help criminals and deserters to board foreign ships at the Galata Port. Even on the day of his arrest he was trying to help an 18 year-old Armenian youth, from Yalova, to run away to Egypt with a forged written Ottoman permit. Above-mentioned two men, Armenak code-named Ardash, and their accomplice broker Yeremia from Kayseri, who helped them knowingly, are sent to the Provost Marshall Command in Istanbul in accordance with the attached note of resolutions. The summaries of their cross-examinations, and their testimonies – 15 pages – and the documents found in their homes, two revolvers, two magazines, and 59 cartridges have been submitted to the Martial Courts. August 21, 1914.

General Director of Istanbul Police Organization

Attached evidence

2 Parabellum revolvers

2 Magazines

59 Cartridges

1 Ottoman permit forged by the broker Yeremia from Kayseri

1 A punched notebook belonging to Armenak

2 Keys belonging to Armenak

1 *Armenian Revolutionary History*, a book found among the personal belongings of Armenak and Abraham

1 *The History of the Yıldız Bombing Incident*, a book found among the personal belongings of Armenak and Abraham

Total

69 It is only 69 pieces altogether.

(Signed: Chief of Second Division)

---------- ----- ----------

Testimony of Sahak Bedrossian's son Bedros, 48, an Iranian subject, who lives at number 3 on the Hammalbaşı Kılıç Street, Beyoğlu. The testimony is taken in the presence of Agop the translator. (August 22, 1914)

Which party are you a member of?

I am an Hntchagian.

Are you one of the members?

I am.

Why did you come to Istanbul?

I was sick. I came to Istanbul for change of air.

Who are the president and the members of the Party? Do you meet them?

Hamparsum Boyadjian, Nerses Zackharijan, and Tomadjian. President is Hamparsum Boyadjian. I meet them.

Is there an Hntchagian Party in Iran? Which headquarters is it affiliated to?

There is. It is affiliated to Paris.

Which headquarters do the branches in Caucasus affiliated to?

All are affiliated to Paris.

Which headquarters do the branches in Turkiye affiliated to?

Turkiye is independent.

How come does Paris not interfere with the Ottoman lands but with the other countries?

The law here is not suitable for that.

Is the Russian law suitable for the Hntchagian administration in the other countries?

As Russia does not recognize the Hntchagian Party everything is held secretly.

Is the party secret in America and in Bulgaria? Does Paris also interfere there?

As Turkey does not accept the interference of the others, and of the general headquarters, it is affiliated to a different headquarters.

Please sign your testimony for the time being.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the second testimony of Bedrossian, otherwise known as Saco, taken as it was deemed necessary. (August 22, 1914)

Then, nevertheless, do Paris and Istanbul headquarters have relations?

I do not know the details.

Do you know Agop Hazarian from Russia, and Karamaz?

I know only Karamaz.

Did you see Karamaz after you came from Paris?

I had quitted his friendship much earlier, and I did not see him,

Why do not you become friends again?

Because of party affairs.

What party affairs?

I do not remember. It was four or five years ago.

When did you come from Russia?

I came here in the August of 1909.

What do you do for living?

I have money. I am getting by.

Once you were arrested in Russia. Why and what year?

I was sentenced for two years because of the party, fifteen years ago.

Do you know Sabah Gulian and Verastad?

I met them here.

Who elected them for the Paris Central Headquarters?

I do not know. I met them in 1910. I know them in person but I do not consult with them.

How do you know that the committee here follows a legal, and the committee in Paris follows an illegal method?

Yes, the Paris headquarters had demanded the headquarters here to work illegally. As far as I have heard a congress was organized in Constanta, and such a decision was made. There is an article on this issue in the newspaper.

What is the meaning of legal and illegal?

Legal, means, subject to the law of the State and never acting in secretly. Illegal is the vise versa.

Please sign your testimony.

Certainly.

Translator

Architect at the St. Pierre Inn in Galata

Simon Laqmakoz

---------- ----- ----------

The testimony of Melko's son Karakin, 36, lives at number 34 on the Gedikpaşa Hamam Street, a ring seller at the Büyükçarşı Koloncular. (August 25, 1914)

Which party are you from?

I am not a member of any party.

Do you know Smbat from Bitlis, Kapril Keshishoghlu, Karamaz, and Ardzruni?

I do not know any of them. I left Bitlis a year after the proclamation of the Second Constitutional Monarchy and came here.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Isaac's son Leon Balasanian, 37, a broker at number 10 in the Rok(?) Inn, Galata, taken under oath of the translator Ohannes's son Karabet, who lives at number 7 Karaca Street, Beyoğlu. (August 25, 1914)

Which party are you a member of?

I was a member of the Hntchagian Party. I resigned two years ago.

Why did you resign?

A congress was held about two years ago in Istanbul. It was the second congress in Turkiye. The Hntchagians were divided into two fractions at the congress. Both parties were forcing for their own says. I found it appropriate to resign from a party that was only dealing with personal goals.

When was the third congress held?

It is being held nowadays.

How many headquarters does the Hntchagians have?

It has two headquarters. One is in Europe; it is the general headquarters of the Hntchagians is in Paris. The other is in Turkiye. But the general headquarters of the Hntchagians is in Paris.

Is not the Caucasus a different headquarters?

No. It is affiliated to Paris.

Why did the Hntchagians choose two headquarters?

Hntchagians had their headquarters abroad prior to the declaration of the Second Constitutional Monarchy. After the proclamation of the Second Constitutional Monarchy an organization bound to the Ottoman Law was found. A new headquarters was established as it was seen appropriate by some of the members, but this met opposition by some of the Hntchagians, since then there is a definite lack of accord in the party.

What do you know about the Congress held in Constanta last year?

Even though the Paris headquarters had held a congress with his members, I heard that the people here have not accepted it.

Is not Paris the general headquarters? Why did not they accept the Constanta Congress?

It was going to be held in Varna previously. The Turkish Hntchagians could not go there due to the Balkan War. It was delayed for this reason. Especially the branches in Turkiye were not to elect delegates, in line with the party program; they were to be elected by Istanbul. Istanbul headquarters could not elect them because of the war. Besides, the Congress refusing the election of Sabah during the time of war, they held the Congress with the participation of their own members.

Some delegates are said to have gone there despite the program. How can this be?

As I said there is discord in the party. One groups is the followers of Hamparsum Boyadjian, they are in favor of activities that are in line with the State Law. The other, is the group following Sabah Gulian, they followed a rebellious attitude. It is probable that the followers of Sabah Gulian went there by themselves.

Do you know Karamaz, Smbat, Kapril Keshishoghlu, and Agop Hazarian?

I know Karamaz for a long time. I have seen the others when they came to my office.

Whom did they speak when they came to your office?

Before Karamaz they used to speak with Karabetian. After Karamaz's coming they continued to speak with Rupen Karabetian.

Do these letters belong to you?

Yes, although they are addressed to me they belong to Karamaz. They took them when they searched me.

What do you know about the circulars, which stated that the followers of Sabah Gulian were acting rebelliously and that they were not to be followed, sent to the other branches by Istanbul headquarters?

It was heard that the circular in question was being distributed at a time when this issue was brought to surface or was about to be brought to the agenda. But I have not seen the circulars.

Considering your words above, as soon as the establishment of the Hntchagian Party in Turkiye, in other words it was two years ago, discord arose in the party, and Sabah Gulian was pursuing a rebellious means, and all these were known by the Istanbul headquarters; then, were not the branches told to stop their relations with the general headquarters?

I do not know.

Who are the sympathizers of Sabah Gulian here?

I do not know.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Translator Karabet)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Stephan's accused son Abraham, a shoe dealer, about 28, who lives at the Armenian charity foundation in Çayırlıbahçe, İzmir. (August 26, 1914)

Which party are you a member of?

I am not a member of any party.

Who beguiled you?

I have been dealing with the shoe trade for the last two years is Alexandria. Hamparsum Boyadjian, a Bulgarian subject, beguiled me there. I did not know anything. He said, "Go to Istanbul with Armenak, you will understand there!" He gave me 25 liras for travel expenses. I went to Izmir with a Russian boat, and then came here by train. My friend Armenak told me that we had a president in Istanbul, named Karamaz, and that he had ordered the murdering of Talât Bey. I told Abermia – a merchant whom I knew – that we have came here with a mission to murder Talât Bey. Then they caught us.

Who were to instruct you here?

Armenak knows it. He was corresponding with Egypt.

While you were coming did you directly land in Izmir or in Piraeus?

We landed in Piraeus. Stayed there for three days. Armenak bought two revolvers there.

Who met you in Piraeus, Izmir, and in Istanbul?

Nobody did. I stayed in Izmir, over my mother's, for three days.

Where did you stay in Istanbul?

I stayed with my paternal aunt Hacez Yajar (?), who lives at number 34 on the Doğramacı Street, Tarlabaşı. Having stayed there for three days there I moved to Peruz Hanım's house for three months on Hacıbekir or Hacıahmet Street in Tarlabaşı.

Where did Armenak stay?

He also stayed in Tarlabaşı. But I do not know which district.

When were you going to perform the assassination?

I do not know.

Whom did you talk since you came here three months ago?

I used to go the coffee house that belonged to the Armenians of Tekirdağ, at the corner of the Armenian cemetery in Beyoğlu with Armenak. I never talked to anyone there.

How were you getting by?

I took five more liras from Armenak.

Where did you hide the gun?

At my paternal aunt's, I had Anzor hide the gun; he was the tenant of my paternal aunt.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ---- ----------

Following is the testimony of Hamparsum Machuian, about 53, from Van who lives in a house next to the pharmacy in Pazaryolu, Altıyol, Kadıköy – he works as a gardener at Seyyid Bey's[36] house in Cevizlik, Member of Parliament from Izmir. (August 26, 1914)

Which party are you a member of?

I was the president of the Hntchagian Party in Kadıköy. Hntchagians held a congress in Constanta a year ago. They decided to raise a rebellion in Turkiye. I heard this from Murat and Zackharijan who were at the administrative center in Istanbul. We published a circular saying that we will not accept such a thing. We distributed them all over the Ottoman lands. We also wrote that we would not accept the decisions of a party that was established abroad. The Kadıköy, Gedikpaşa, and Samatya branches wrote these circulars. Then we all set apart.

When did you write these circulars?

It has been more than four or fie months now.

Why did you set apart, did the Hntchagian organization in Istanbul or in Turkiye dissolve?

[36] Mehmed Seyyid Bey (1873-1924): MP from Izmir. After his graduation from the Istanbul University Law Faculty he was elected an MP from Izmir in 1908. He was elected a member to the Ayan Meclisi [Assembly of Commons]. In the Second Term of the Turkish Grand National Assembly (TGNA) he was again elected an MP from Izmir, and was appointed as the Minister of Justice in the Ismet Inönü Cabinet. He later gave lectures on Muslim Canonical Jurispuridence at the Istanbul University Law Faculty. He died in Istanbul, 1924. (Hasan Basri ERK. *Meşhur Türk Hukukçuları* [Famous Turkish Jurists]. Istanbul: 1954. pp. 323-326.)

No they did not dissolve. I was afraid of my own life.

Did you send a delegate to the conference held in Constanta?

Doctor Benene was going to Constanta; he said “appoint me as a delegate.” Our party had only 25 members. According to our regulations we did not have any right to send a delegate. We could only send a delegate if we had 100 members. Other branches did not attend; we could not send a delegate. I do not know what happened afterwards.

Are you free to act as a branch? Or are you subordinated to the executive committee in Beyoğlu?

We were subordinated to Beyoğlu.

Did you receive any orders from Beyoğlu for your appointing Doctor Benene?

When there is a congress to be held, Beyoğlu headquarters get in touch with us and give orders. A branch with 100 members has the right to send a delegate directly. In accordance with this principle Beyoğlu committee informed us that a congress was going to be held in Bulgaria some three or four months ago. We decided to send a delegate there. But as the war continued then, the congress was transferred to Constanta.

Did not you have a club in Kadıköy?

Previously there was. But the members of our branch were insufficient in number. We used to meet here, as they were not able to run the place.

When did you abandon the club?

We abandoned the club one and a half years ago.

Did Doctor Benene talk to you on his return from Constanta?

He did. He said they had decided to raise an insurgency. We did not accept it.

Who have attended the congress from the other branches?

I do not know.

Do you know Karamaz and did you see him this time?

I know him for along time, but I did not see him this time.

Do they register your name at the administrative board when you join the organization?

Yes, they do.

Does not your party have a central headquarters?

It has.

In line with your regulations, to whom did you handed over the seal when you resigned from the organization?

I still keep it.

You are saying that the Kadıköy branch of the Hntchagians is convening here and there. In the mean time you are keeping the seal. Then how can you claim that the branch has dissolved? Your still keeping of the seal, and your alleged resignation are both indications of your still being the president of the Kadıköy branch. Your denial of your own words against the assertions that Doctor Benene was sent by your branch proves that you have sent him as a delegate. What would you say?

Our branch is dissolved and we did not send any delegate.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Asador's son Bedros Kalfaian, 47, from Harput, kerosene dealer at the Dilsizzade Inn, who lives at a house across the post office on the Arnavutköy Akıntı Street. (August 26, 1914)

Which party are you a member of?

I was in the Hntchagian party. I resigned fourteen years ago.

Do you know Verastad?

I do. He was a newspaper correspondent two years ago.

Do you still have contact with him?

No.

According to a letter sent to Rupen, several missions have been proposed to you, Thus, it becomes evident that you still have contact with him.

No I do not have any contact with him.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

Testimony of Yeremia's son Kyprianos, 33, shoe-dealer, who lives at number 40 on the Bayır Street, Pangaltı, taken upon an invitation. (August 29, 1914)

Which party are you a member of?

I am not a member of any party.

When and from where did you come to Istanbul?

I have been living in Istanbul for 22 years. I came from Kayseri.

Do you know Ardash from Izmir, better known as Armenak, and Abraham?

I went to the coffee house next to the Armenian cemetery in Pangaltı fifteen days prior to my arrest. I talked to them there. I met them in my fellow countryman Tatios's shop at Çatal Inn, and greeted them. Upon Tatios's invitation I sat down and talked to them.

Did you talk to him frequently in the last fifteen days?

I do not go to that coffee house everyday. But, I talked to them whenever I went there. But we talked about casual daily affairs. Not about the organization.

What did Abraham talk about with you, and how did you bring the issue about?

I went to the coffee house with him one day. I was reading the *Jamanak Gazette*[37]. The newspaper was telling about the arrested Armenians. I said, "the comfort might have been disturbing them and that is why probably they are getting indulged in such affairs." Upon hearing this, Abraham said "Yes, that is why we have come here. But since there is nothing to do we decided to go back. But as we do not have any money we would like to sell our guns and go," and wanted me to help them. Then Ardash gave me his gun. And, I, being suspected of the size and attention attracting of the gun tried to contact Karabet Effendi with the gun on me, one of the civil police of the Beyoğlu region, but I could not find him no matter how hard I tried. I went back. The following three days I looked for him in all the coffee houses but still could not find him. On the fourth day, as I was leaving the coffee house to go to the Teşvikiye Recruiting Office, to comply with the orders that I might be recruited for being an artisan, a civil servant stopped and arrested me.

How did you get to know Karabet Effendi?

Rıza Effendi, one of the civil servants, introduced us. I met him in the Agha Mosque. He said Karabet Effendi was working at the pier.

[37] Jamanak [Vakit = Time] Gazette: Was established by Misak and Sarkis Kochunian brothers on October 28, 1908. The paper still runs today.

Do you know how you were arrested?

They stopped me on my way to Teşvikiye and took me to the headquarters. There they asked me if I knew where Abraham and Ardash were, and whether I knew them. I told them that Ardash was staying over Tatios's home, that I had his guns, and that I could not manage to find Karabet Effendi to tell him on what was happening.

Did you ask them why they had come?

They were refrained of me. Upon the few words I spent that day they asked me to sell their guns, and I could not understand why they came for we could not come together during the next three days. But the only thing they said was they came here for business but could not find a job. Being suspicious of their disappearance and guns, although I looked for Karabet Effendi to tell about the happenings I could not find him. But at the police headquarters, I told the police where they were.

Were there other people with them?

I once saw someone called Kormozi, who was living around Kalyoncu Kulluğu[38], sitting with them.

During the preliminary investigations, in reference to the mentioned incident, you said they were drinking when the detentions began, and it has been claimed that you said, "Abraham slipped out the affair a bit. Our aim was to kill a man. That is why we came here," he said. And you said instead of being ill tempered, you go and kill the one who enticed you to kill him. It would be much better for the country and the society. As you all know the government has taken 15.000 liras from the streetcar company and gave it to the people thinking that it was the right of the people, as compensation for the cemetery. How can you think evil of such a government? Can its members be murdered?" In return they said, "We are also regretful, we will go." Did you say anything like this?

I said those words for the Armenians arrested, while I was reading the *Jamanak Gazette* that day, only in relation to the fifteen thousand liras. But I did not say anything else. And they did not say anything to me about the issue.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

[38] Name given to the public security stations under the administration of the navy headquarters. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* [The Dictionary of Ottoman Historical Phrases and Idioms] p. 155

Governorship of Van
Directorate of Police Organization
General 677
Private 169

To: Office of the Governor of Van

Pervetian Abraham, Solakian Ardeshish, Avedyan Aso, and Haikak Aramessian from Van – members and the president of the Van Social Democrat Hntchagian Organization – have all been detained in accordance with the provisions of the telegram message sent to your honor's office by the Interrogation Committee of the Istanbul Martial Court, and forwarded to me by the Office of the Attorney of the Court of Appeals. During the researches carried out in their houses a lot of letters and magazines containing important items were discovered, they were sent from the every corner of the Ottoman State and of the foreign states. Due to the prevailing circumstances during the researches only the important documents were read, summarized, minutes were drawn, and the documents were put in to different envelopes. The documents ought to be translated by the translator of the Office of the Governor and submitted to the attention of the Martial Court. Moreover, there are lots of documents pertaining to the essence and characteristics of the organization which would be of great interest to the authorities, such as newspapers distributed without the written permission of the authorities, which must be translated before being submitted to the Martial Court for further evaluation, for there is no other translator than that of the one at Office of the Governor.

Furthermore, Ardeshish, Abraham, and Aso are proved to be the typesetter, columnist, and the cartoonist of the *Nir* newspaper, issued secretly couple of times a year. And as *Nir* published numerous articles about and photographs of the prominent government employees and of the members of the present government, further investigation is deemed necessary. During the research conducted at Haikak Aramessian's home lots of documents to be taken away were discovered among his wife's lingerie and were put in two open envelopes. Upon close inspection of the documents it was observed that they consisted of all the correspondences of the organization, executive board's book of minutes containing lots of detrimental decisions, inventory of weapons and ammunitions, letters sent by the Ottoman State as well as by the foreign states, notebooks containing some special information and articles, lots of documents worthy of evaluation, and the book *Young Armenia*. However, as they could not have been translated literally, their evaluation is left to the Martial Court.

At the opening of the Hntchagian club and the coffeehouse the Law of Associations was totally neglected. Upon the discovery of mentioned organization's working as a secret organization it was closed down. Three

closed envelopes for Ardashish and Aso; and two closed envelopes belonging to Haikak Aramessian are hereby submitted to your honor together with the numerous books, documents, newspapers, and pamphlets confiscated, for further legal procedure. It is hereby requested that the Martial Court should be informed for the taking of the other documents available.

September 3, 1914
Director of National Police Organization
(Signed)

All the documents are hereby presented in an envelope to be submitted to the Martial Court. It is possible to send Rüştü Effendi, the Second Investigation Judge, and some other people at the orders of the Martial Court if the translations need further analyses, or re-translation. The translator at the Office of Governor has taken his orders to leave for Martial Court whenever he is needed. The document is hereby presented to Division Command Headquarters for further considerations.

September 3, 1914
Governor of Van

To: Chair of the Martial Court

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Hamparsum's accused son Armanak, born in 1886, from Çalık district of Nazilli. (September 10, 1914)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian party.

How did you come to Istanbul this time?

I first went to Piraeus from Egypt, and from there to Izmir and then to came to Istanbul by train.

Why did not you come with a boat?

I did not come by boat because I did not want to go through any investigations at the port. As I was a merchant in Izmir everybody knows me there, I would not have encountered any difficulties.

Who sent you here from Egypt?

Sabah Gulian and Karamaz came. Sabah Gulian personally sent me. He said, "I will give you instructions!" and sent me here to perform the duties to be given by the party.

Would you perform the duties that were to threaten your life?

No sir. The party has two sections. One is propagandizing through publication, and the other is through action. I was in the publishing section. Naturally they were going to assign me to the department of propaganda through publication.

Who was going to instruct you here?

Sabah Gulian was going to give the instructions from there.

From where did you buy the revolver found on you?

I bought it from Greece one-and-a-half years ago.

Your friend, with whom you have come here, says that you bought the gun in Piraeus. Is he lying?

It is utterly a lie.

When you were questioned at the General Headquarters, it is said that you claimed you bought the revolver on your way here. Is it a lie?

It is a lie.

With whom did you get in touch here?

I have not talked to anyone.

Did not you see Karamaz?

I did see him.

Did not you take instructions?

I did not.

Do not you still know what you are going to do?

I know. But, several days prior to my arrest, Karamaz had told me “you will be given a task and within a couple of days”.

Did not he tell you that you were to murder Talât Bey?

No, he did not.

Why was the resistance section of the Hntchagian organization established?

I do not know what it is, or even why it is established.

While joining the party, did you say that you were joining the organization to work for propaganda publications?

Yes, I did. I said, “I serve with my pen.”

Was Abraham going to propagandize with you?

No, ask him.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Armanak Karabetian)

---------- ---- ----------

Following is the testimony, taken upon invitation, of Ohannes’s son Hrabet, 35, who is a broker in İzmit. (September 15, 1914)

Do you know Sabah Gulian? Which Party are you a member of?

I am a member of Hntchagian party. And I know Sabah Gulian.

Did you hear from Sabah Gulian recently? In other words did you receive any letters or news from him?

One night someone has come and said, “I am coming from Egypt. My name is Mehmet Ali.” I definitely do not know who he is. He asked for money and weapons.” I said, “I never interfere with such things.” Saying, “I brought you a fish” he left something wrapped in a handkerchief. There was fish in it. The same person came again a month later, and threatened me for my informing the police.

In contrary to your testimony, from the letters seized it has been understood that Sabah Gulian was your guest, what would you say?

I do not know.

Do you know Rupert Karabetian? Did you see him this time?

I know him. I did not see him this time.

Do you see Verastad?

I did not have any contact with him after the Congress held n Constanta.

He is writing Rupen to ask for money from you. If there is no such a relation between you how could he recommend you to Rupen?

I owed him money for the newspapers. I sent it.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The following is testimony of Karabet Patukian, taken upon an invitation, 44, who is one of the hardware dealers in İzmit. (September 20, 1914)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian party.

Do you have a club in Izmit?

No. We do not have a club for the last two years.

Did you attend the congress in Constanta?

Yes, I did. I was in Romania for business. I was going to go to Bucharest. When I arrived in Constanta, Sabah Gulian offered me to stay and attend the talks there. He paid for my expenses. But the talks had already ended. Staying behind my schedule by four or five days, I listened to their determinations and proposals. One of these was the removal of the newspaper correspondent Hemayak Effendi from office. I do not know why. They had personal problems. Another was the financial issue of the newspaper. They talked about these. The third was keeping the members of the branches from interfering with their affairs, for they wanted to be free in their own votes.

I could not go to Bucharest. Because they did not give me the money they had promised. I returned to Istanbul. I did not say anything to anybody, as there was not a club in Izmit. But, later Sabah Gulian, issuing a circular, declared me as a member of parliament. The Hntchagians invited me to a congress they gathered in Kumkaya(?) a month ago. They asked me what I knew about the Constanta congress. Hamparsum Boyadjian and Nerses Zackharian had invited me.

How long have you been in the party? Who are the president and the members of the Izmit branch?

I was there for almost two years before the dissolving of the Izmit club. The grocer Kirkor Kirakossian was the president. I was a member. Other members were Hrabet and Djamgotchijan.

Who elected you and sent you to Constanta?

There was no club then. No one elected me.

Then, for whom did you hold talks in Constanta?

They said, “just be here, we will write.”

Did not you go to Hntchagian club on your return to Istanbul from Constanta?

I remember now. I saw Hamparsum Effendi. I told the same things I have told you. He said, “What they are doing is illegal. They held talks in the absence of most of the members.” And continued saying, “We cannot accept their decisions”.

What did they ask you in this meeting? How did you answer?

They said, “Tell us what you have seen,” and I told them.

Who were there at the talks in Constanta?

Sabah Gulian, Verastad, Karabet Manukian from Ruse, Bogos from Bafra, and Doctor Benene. Others were from other countries.

How did they understand that you were an Hntchagian in Constanta?

The organization was selling documents to everybody in return for almost nothing in order to collect money. I had such a document. That is how they understood I was an Hntchagian.

What kind of decisions did you to take in Constanta in order to instigate a rebellion within the Ottoman State, and not to obey the laws of the Ottoman Government?

Such a talk did not take place in my presence. But they said, “One cannot be a member of parliament in line with the laws only, question of land cannot be settled.” Although they held some theoretical talks I did not understand a word. Then I said, “There is no such thing in my

country." In return they said, "Petites have started to interfere with the affairs of the adults." I did not accept this. They did not give my money.

After you came to Istanbul, Sabah Gulian is said to have distributed a circular saying, "Such a government cannot be obeyed." Do you have any information about it?

I know nothing about it.

Your going to Constanta as a member of parliament is an indication that you are respected by the central committee, and your getting an invitation to the congress once more are all clear evidences proving that you are not such a dumb person not to understand the issues you have mentioned above. Especially your declarations about a meeting where all admitted that it was about instigating and preparing people for a rebellion and your attempts to veil the truth by saying "I do not know, I had no information about it"; and even further, your insistence on not acknowledging the circular that was distributed all over the Ottoman State are also clear evidences proving that you are of the same opinion with Sabah Gulian. What will you say?

Yes. I am not denying it. They said people have applied to the government for the land issue. This is something against the State. They talked about Bogos Pasha's trip to Europe. They have also discussed the probable results of Bogos Pasha's applications to the European states.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ---- ----------

The testimony of Karabet Patukian, from İzmit, taken again as it was deemed necessary. (September 20, 1914)

Did not they give you a document indicating that you were there when you were coming from Constanta?

Yes, although they gave me a list of the decisions taken to be distributed around I tore them. Because it was utterly unacceptable.

What was written on it that was utterly unacceptable?

There were words like legality, and illegality, which they pronounced frequently. It was also written that they were going to act as they did during the autocratic regime.

In other words did it fore sought resorting to arms?

There was not a direct word as such. But saying that they were going to do it secretly, they wrote it in that manner. They said this was to be performed after Bogos Pasha's[39] dealings and wrote it in that manner.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of the newspaper correspondent Hemayak Effendi, taken again upon necessity. (September 29, 1914)

Where were the three branches that were closed down? Why were they closed?

The Ottoman State central administrative board closed down the branches in Van, Bafra, and Elazığ. Because they, as far as I heard, have been preserving their loyalty to the headquarters in Paris as it was declared in the circular number two. There is a letter in this circular stating that Elazığ branch is loyal to the general headquarters. There are also letters stating the same for the braches in Bafra and Van.

Did not the Istanbul headquarters in the Ottoman State print circulars or even declare anything stating its own opinions, and that the method the Paris headquarters was pursuing was wrong?

Yes, the Istanbul headquarters printed and sent it to the branches. Moreover, we explained the thoughts of the Paris headquarters in the *Gohak*(?), *Tyralique*(?), *Quhadyndes*(?) newspapers. Furthermore, they were publicly and officially pronounced in the Turkish newspapers and in *Tyralique* newspaper published in Armenian.

[39] Bogos Nubar Pasha (1851 – 1930): Completed his education in Switzerland and in France. He is the son of the first Prime Minister of Egypt, Nubar Pasha. He was the director of the Egyptian Railways. He took part in the separatist Armenian movements and established the Armenian Philanthropic Association, which he chaired until his death. He settled in Paris as of 1912. He was nominated for the National Armenian Committee. He established the Legion d'Orient, composed solely of the Armenians, it fought for the Entente Powers in Syria and Çukurova, the legion was later renamed as the "Armenian Legion".

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Karabet Patukian, tinsmith in Izmit, 48, who was invited to make explanations. (September 30, 1914)

When they searched your house they found an Hntchagian gazette, supporter of the Armenian Rebellion Party, dated January 1913. From whom did you buy it? And why?

My son Kirkor bought that newspaper. It is not mine.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Karabet's son Kegam Vanikian, taken on invitation, 24, who is a reserve officer at the War College, and resides at 21 Halepli Street in Beyoğlu. (October 3, 1914)

Do you know Sabah Gulian?

I do.

Do you correspond with him?

I do not.

Is the signature on the Hntchagian newspaper yours?

Yes, it is mine. But the article is changed.

Who runs the Hntchagian newspaper?

I do not know whether there is an administrative board but they say Sabah Gulian runs it.

Then, would not sending an article mean correspondence?

No, I sent it to the board.

Are you a member of any party?

Yes. I am a member of the Hntchagian Party.

Do you correspond with Verastad? Do you know Rupen Karabetian?

I used to meet with Verastad formerly. I did not meet with Verastad, but I know him.

In a letter addressed to Rupen, written by Verastad, your name is mentioned. This denotes that you have not stopped communicating, and continued your correspondence.

I was going to go to Paris for higher education after finishing the school. That is why I did not stop communicating. I was asking questions Verastad like "How is the economic situation there? What can I do for a living?" When the mobilization declared I had to stay here. I attended the War College.

When did Verastad write lastly? And how did you reply?

He wrote fifteen days prior to the declaration of the mobilization. I did not write in reply. I had written him one and a half month prior to the declaration of the mobilization.

A congress is said to have held in Constanta last July. What do you know about it?

I had exams then. I had no information about it. I heard about it five or six months after the congress.

Although the Paris central headquarters decided to raise an insurgency at the congress and indulged in propaganda activities, and consequently decided to attempt to set up murders against the government as soon as possible, why did not you stop communicating with them?

I do not know that such a decision was taken at the Constanta Congress. I used to talk personal affairs with Verastad.

You are saying that you are a member of the Hntchagian organization. You should be aware of the circulars issued by the Istanbul headquarters about the Constanta Congress, and of the Gohak, Teiralique(?), Quhadyndes(?) newspapers, let alone of the private and official publications without doubt. Tell the truth.

I have not seen anything as such in the newspapers. But, I know legality and illegality. I do not know about the suicide.

As a result the neglecting the laws of the state, the prerequisite conditions for a suicide will evidently come to being. Or the Armenian people will be enticed to resort to arms, and led to launching attacks. As in the case of the bomb incident, there will be murders. There are not different from each other. They are all illegal. It is not acting in line with the principles set by the law of the state.

I do not favor illegality. However, I was not thinking that they were courageous enough to attempt a suicide.

According to a letter written by Verastad and addressed to Rupen, you were appointed to deal with these issues in Constanta. If you are not of the same opinion with them; moreover, if you were not an activist, why would you be appointed for such an important task?

I do not have such a task.

Sign your testimony for the time being.

Yes, sir.

(Signed: Kegam)

---------- ----- ----------

The testimony of Karabet's son Kirkor, taken upon invitation, who says he is 18; Karabet Patukian is a tinsmith living in the Hardware Market in İzmit. (October 3, 1914)

When they searched your father's house they found a Hntchagian newspaper. Whose is it?

That newspaper is mine.

Does your father know that you possess this paper?

No, he does not know.

From whom did you buy the newspaper?

We had a student association in Izmit. I am one of the members. Kirkor gave it to me; he is a coffeehouse owner in the hardware market in Izmit, who is also a member of the administrative board of the association. He used to distribute it to the others as well. I mean to other kids in the association.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of Aram Adjikbashian, an administrative officer of the Gohak Gazette, who lives at number 88, Hemayak Effendi's house, across the Armenian Church in Yenikapı. (October 4, 1914)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian Party.

What is your position in the party?

I am only a member. I was a member of the Paris central committee formerly. I have been to Paris before and after the declaration of the Constitutional Monarchy, both in 1909 and 1910 for several months.

What is the point in putting your note "It is a pity that the seventh general council could not convene last year. It will convene this year in June. It is probable that I might have go to the rural areas by the end of June," which you have written to the headquarters, to the circular?

I wrote it thinking I would not be able to attend the meeting. The members of the Istanbul central committee have either written or claimed that the members of the Paris headquarters were not informed of the communiqués, upon this the Paris headquarters, in order to show that they were aware of the issues, recorded a part of my message.

Sign your testimony

Yes, sir.

(Signed)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

The explanatory testimony of Ohannes's son Yervant Panover, 22, teacher in Bahçecik. (December 3, 1914)

Do you know Sabah Gulian? Do you correspond with him? Where did you meet him last?

I do. I do not correspond with him. He came to Bahçecik two years ago. I saw him there.

Are you a member of any political party?

Yes. I am a member of the Hntchagian Party.

Whom did you elect as a delegate to the congress in Constanta?

I was in Istanbul then. I heard it from Karabet Patukian later.

With whom were you working then?

I was working with Dikran Tufeqdjian, a restaurant owner, across the Babıali[40]

How long did you work with him?

I worked with him for six months.

Do you know Nishan Kirkorian?

I do not.

How can you possess a document that belongs to someone that you do not know? Then, it is someone you know?

I write articles to *Baykar Gazette*[41] in Bahçecik. He sent it to be published there.

Did he invite the Armenians to insurgence? Why were you hiding the document numbered 2?

I had thrown it aside somewhere at home.

Had he also sent it to be published in the Baykar Gazette?

Yes, sir.

Whom does this letter, numbered three, I am showing, belong to?

It belongs to Karnik Boyadjian, a coffee shop owner next to the Kapıiçi Police Station, in Tophane.

What is the meaning of the statement that takes place in the back of the letter "Please keep what I have written secret! Nobody here knows it. Do not tell anybody except Kegam there. If I am ever arrested, I know what to do"?

I could not make it out.

If this letter addressed to you, you should know the contents of the letter? This letter talks about something you and Kegam know. What does it mean?

I do not know.

Have you read this letter or not?

---

[40] The Sublime Port

[41] Baykar Gazette: (*Hye Baykar* [Armenian Struggle]): A daily newspaper published by the young Armenian students studying in Europe to discuss the situation of the Armeinans living in the Ottoman State.

I do not know it either.

It is obvious that you have read the letter for you said "Karnik's letter" at the first sight…

I saw his signature.

It is impossible not to have read a letter for a long time that was sent much earlier. As its envelope is torn and the letter is taken out, it should have been read.

I do not remember.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Ohannes's son Yervant)

---------- ----- ----------

The testimony of Kirkor's son Karnik Boyadjian from Şebinkarahisar, 33, a coffee dealer next to the Kapıiçi police station on the Topçular Street, Galata. (December 5, 1914)

Which party are you a member of?

I was a member of the Hntchagian party till last year.

When did you resign from the party?

I resigned in February 1913.

How long did you serve for the party?

For some five months.

Do you know Sabah Gulian and Karamaz?

I do not.

Do you know Yervant?

I do.

Did you write the letter I am showing you?

Yes, I did.

To what purpose did you write it?

It was about a club affair. I had a fight with someone called Saco.

What is the meaning of the line that says, "I know what to do if I ever get caught"?

Yes, nobody was interested in the party debts.. I was saying, "I will tell on the state authorities."

But this does not mean that you will get caught.

That is it.

Did the man whom you have given this letter, and said you will get caught, instigated the Armenian nation to an insurgence? He is a man who keeps some detrimental documents to be published in his newspaper. It is clear that the line means, "giving in before the State's power". Your evasiveness in explaining it thoroughly denotes that there is an attempt for a suicide. What do you say?

No. It is a club matter.

Do you know Kegam?

I do.

The investigation documents reveal that this man is also one of the instigators of a rebellion in the Ottoman State like Yervant, together with Sabah Gulian. Your writing of the word "give in" in this letter, which you wrote feeling that this criminal has run away from the hands of the law, indicates that you were a secret accomplice to those men. What will you say?

Someone named Nishan had stolen Yervant's money where they were sleeping. I told Yervant "I will write to you when I go to the village". In other words, this what it is meant with the phrase "keep it secret"? Kegam was sleeping upstairs.

Your words are not answers to my questions above. Your incapacity in answering them is enough a clue for your guilt. What do you say?

I have nothing to say.

Yervant, whose name I have mentioned to you above, is one of the people who were interrogated and whose house was searched. He is charged with attempting to publish an article instigating the Armenian nation for a rebellion in his newspaper. Kegam, on the other hand, is the loyal man of the president of the organization Sabah Gulian, is given the task of instigating people to rebel. In other words, it is clearly understood that one of them has the task of instigating people for a rebellion through press; the other has the task of setting up plots. Your secret words in the letter show that you are an accomplice. What will you say?

No, my letter does not have such a meaning.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ---- ----------

Yervant's testimony; taken again. (December 5, 1914)

How long have you known Karnik?

I used to talk to him two years ago when I first came to Istanbul to work at a restaurant.

What did you use to talk about the party affairs?

The club had two of our printing presses. They sold it. We used to talk about such things.

Was he a member of the party?

Yes, sir.

Since when?

I have been a member of the party for three years. I heard him saying he was an older member than I am.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Ohannes's son Yervant)

---------- ---- ----------

Yervant's testimony; taken again. (December 5, 1914)

Do they refer to you as Yervant Tackulian?

They say Yervant Topuzian.

Is there anybody in Bahçecik called Yervant Tackulian?

No there is not.

Do you know Karamaz and Sabah Gulian?

I know Sabah, but not Karamaz.

Did Sabah Gulian assign you a task in relation the suicide to be committed against the leading figures in the government?

No, Sir.

Yervant Tackulian's name appears in Karamaz's notebook, the president of the organization, whom Sabah Gulian has chosen for the plot. Since there is no other Yervant Tackulian in Bahçecik, and taking the possibility of your name "Topuzian" written wrong into consideration, it becomes clear that this name is yours. Then, what are you going to do with this man?

I have no idea about it.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Ohannes's son Yervant)

---------- ----- ----------

Karamaz's testimony. (December 5, 1914)

Do you know anybody in Bahçecik?

Yes. I know a young man named Yervant.

Is this the young man whose name appears in your wallet?

Yes. It is written either as Yervant Topolian or Topuzian. I have seen him here already. .

Why did you write this address?

I wrote it to be able to send the letter. But I know this man for the last two or three years. Even if he says, "I do not know him," it is utterly a lie.

From where did you take the address?

I took it from the club here. But I do not know from whom I took it. I took it recently, when I came here.

Why did you take the address of man whom you do not know?

Not for personal reasons, I took it to write what was necessary for the organization.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Testimony of Karamaz taken again as it was deemed necessary. (December 15, 1914)

Do you know Mgrdich Yeretsian Aziz?

I do not know him.

You have his name in your notebook.

I took it in Istanbul. I was going to talk to him for party affairs.

From whom did you take the address?

I do not remember.

Do you know this man in person?

I do not.

Is he from the party?

I do not know.

If he were not from the party, to what purpose would you use him?

He should be from the party. I have no personal problems to write for the party.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The explanatory testimony of Ohannes's son Mgrdich Yeretsian Aziz, 40, who lives at a house in the Harput Bazaar District. (December 16, 1914)

Which party are you a member of?

I was a member of the Hntchagian Party. I resigned six months ago. I mean six month before today.

What was your position in the party?

I was a member. Kirkor Nalbantian was our president.

Where is Nalbantian?

Nalbantian left Harput five months ago. Istanbul appointed him to settle the party affairs. Therefore he had to resign.

Who was running the party in his absence?

He first attended the Constanta Congress. He came back. He announced the decisions taken. This is the task he is given for the party affairs. In other words he was given the task of attending the congress. Then a circular declaring that he was to be dismissed was issued from Istanbul, and he left.

Do you know Sabah Gulian, Karamaz, and Verastad?

I have never seen them, I do not know them.

Do you correspond with them?

I do not.

What was your duty in the party, in Harput?

The members there and Kirkor Nalbantian, we used to correspond with Istanbul.

In the letter numbered (1) that was sent from the Paris headquarters – dated June 14, 1914 – it is written that you are the deputy corresponding officer in Harput, and it is clear that you were corresponding with Istanbul. What will you say?

I am not corresponding

In the circular numbered (2), dated 1914, that was announced by the Paris general headquarters, it is stated that Elazığ branch attended the Constanta Congress. What do you know about this?

I said it before. Kirkor Nalbantian had attended.

You should have resigned then; since someone had joined in a rebellious activity on behalf of your branch. Why did not you resign?

I do not know what was decided.

Did Nalbantian convey it to you?

He did.

Then why did not you resign?

We did not resign. We dismissed the insurgent Nalbantian.

Do not you read newspaper? Do not they sell newspapers in Harput?

They do. I do read them.

The Armenian papers are said to have written why the Constanta Congress convened. Do not you know?

No.

When did you hear about it?

I learned about it after the congress convened.

Who is Vahak?

I do not know him.

In the circular number (2) it is written that Vahak is the delegate of your branch. You should know him.

Kirkor Nalbantian went there from our branch.

Is this him? [A picture is shown.]

That is him. Kirkor Nalbantian or Vahak.

Although you say you do not know Karamaz, your name was found in his wallet.

I do not know him.

Since you do not know him it becomes evident that your name was not written there for personal reasons. Then, it is obvious that your name is written there for the party affairs. Thus, all your words pertaining to your resignation from the party, and your not corresponding with the general headquarters are all proved to be wrong. You are one of the friends of these insurgents. What will you say?

I am willing to accept any punishment I deserve if I have ever corresponded.

You said you resigned from the party above. And added that you have never corresponded with the general headquarters. You say that you resigned six months ago. It is obvious that Istanbul branch will have some information about it. Karamaz wrote, "The names in this notebook are those who can be made use of as they are befriends of

the insurgent ideals," and continues saying that although he does not know them they will be of great help. If you have resigned from the party, your name would not appear in his notebook. What will you say?

I do not accept it.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Testimony of Mgrdich Yeretsian taken again as it was deemed necessary. (December 16, 1914)

Karamaz says you are a member of the party. What will you say?

No. When Kirkor Nalbantian announced the decisions, we accepted them. He took the seal. Thus, the Elazığ branch was dismissed; I mean we were all dismissed.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Testimony of Stephan's son Ohannes (Ohan) Onnik Yerghazarian, 26, from Kayseri, who is a student at the Reserve Officers' School in Orhaniye Barracks. (January 6, 1915)

Which party are you a member of?

I am a member of the Hntchagian Party.

Which club are you a member of?

I am a member of the Kayseri branch.

Who are the president and the members of the Kayseri branch?

The president is Minas Minassian. The members are Hadji Karabet Matrassian, Karabet Tchighdemian, Sherak Almadjian, and I – your humble servant.

Whom did you appoint as a delegate for the Constanta Congress?

Hemayak Effendi told me there was someone called Atam Hamparsumian in Constanta. I appointed him as a delegate by writing a letter to him.

Did this person fulfill his duty as a delegate?

He did not answer. I did not ask him. Moreover, I do not have the right to ask about the consequences after informing of the branch.

Who followed the consequences at the branch?

No one did. Because, we received a circular from the central committee in Istanbul declaring that the meeting was improper, and we did not followed the consequences.

A meeting's impropriety can be defined much earlier than its beginning and the procedures to be followed can be decided accordingly. Why did you attend earlier?

The statute of the Istanbul central committee clearly states, "If the majority of the branches do not attend the meeting, that meeting is declared improper".

Who is Agop the cook of Sivas at the Kalyoncu Kullugu?

I used to come together with a tailor called Ardashere Migirian from Yozgat; he gave me this address as I was living across the cook Agop from Sivas.

In a circular – dated August 8, 1914 – issued by the Istanbul central committee it is mentioned that there were 32 members present, 51 members were still keeping their loyalty, and that the other members, whose names are given, as they severed their relations with the organization in contrary to the principals of propriety and methodology suggested in the statutes of the former administrative board, have no right to attend. What does this mean?

Only the central administrative board can answer this question. There might be a lot of reasons.

What is the meaning of the former administrative board?

It denotes to the Istanbul central administrative board before July 24, 1914.

Why did they severe their relations with the former committee?

I do not know. The central administration knows.

Which branches are they?

I have no idea about them.

What is the meaning of "Other than these, personal guarantees should be taken in consideration for a future success by reflecting political authority"?

I do not know why they are written.

What is the date of the circular numbered (1) that you have?

It covers the period between July 24, 1914 and August 8.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Ohannes Aghyazarian)*

---------- ----- ----------

The testimony of Mgrdich Yeretsian, from Elazığ, taken again as it was deemed necessary. (February 6, 1915)

When did the Constanta Congress convene?

It has been more than a year.

When did you resign from the party?

Eight months ago.

When did Nalbantian resign?

He came two months after the congress he resigned and left.

Did your branch dissolve then?

Yes. We did not accept it, and we dissolved.

You have said that the congress convened more than a year ago. And claimed that you were informed about it two months later. Then, your branch should have been dissolved approximately a year ago. In your previous testimony you said that you resigned six months ago. There seems to be a contradiction here?

I have been here for two months. It happened eight months ago.

* Although his name appears to be Yergazarian in his signatures he uses "Aghyazarian."

In your previous testimony you said that Nalbantian was expelled from the party. Now you are saying that the party had dissolved.

The party dissolved when he took the seals with him as he was leaving.

Making of the seals is not that important. Party does not stand for a seal, but the seal stands for the party.

We expelled Nalbantian, and we resigned being full of hatred.

Did you receive a circular from the Istanbul headquarters stating that they had decided to raise a rebellion in Constanta Congress?

It arrived two-and-a-half-months before I came here, I mean, I was arrested.

Where did this circular arrive?

They did not know that the party was dissolved. It was sent to the pharmacist Agop Effendi, one of the members of the party.

Since they do not know it here, it was used to be sent to party instead of Agop Effendi.

It was always sent to Agop Effendi.

Then you did not inform the central headquarters [Istanbul] about the dissolving of the party. Is that so?

Yes.

Since you did not inform the [Istanbul] headquarters about the dissolving of the party, your assertion "Party dissolved" lacks proof. What will you say? Party held a meeting there [Elazığ] and it is obvious that there are related expenditures, and the affiliates have certain obligations to the central headquarters. The central headquarters [Istanbul] ought to be informed about the dissolution of the party. Why did not you inform them?

We do not give an explanation there.

Who is the clerk there?

Leon Mardirossian, who is now in America. He is a teacher at the Holvenk (?) School there.

What is your position there?

I am a member.

In your previous testimony you said, "Nalbantian had gone to the congress. He conveyed the decisions taken to us. Then, came a circular from Istanbul for his dismissal. Upon this, you said he left. But now you are saying that Nalbantian had come there two months after the congress in order to convey the decisions taken, and that you have

expelled him and dissolved the party. Moreover, you said that you were informed a year ago, and that it has been four-and-a-half months since you received a circular from Istanbul. Then, it becomes clear that you had worked with him for eight-and-a-half months being aware of the idea of a rebellion. What will you say?

They do not know we dissolved. We had withdrawn. It was not four-and-a-half months, but two-and-a-half months ago, in other words fifteen days before I was arrested, the decisions taken in Constanta were conveyed to us from here.

Does that mean that you received a circular after the rebels were caught not before?

Yes.

In your previous testimony you said, "We did not withdraw from the party, we expelled Nalbantian". Now you are saying both we expelled him, and we dismissed. Which is true?

What I am saying now is true.

The papers I am showing you, found at your home, are supporters of which party?

Of the Hntchagian.

Since they are dated July 1914, do not they indicate that you are still indulged in the party affairs?

My brother used to send them.

Do you smuggle weapons?

I used to do it. I do not mean the illegal weapons, I used to import only revolvers and sell them. I have not been doing it for the last two years.

In a letter written by Kurkdjian, addressed to you, from Samsun, dated April 11, 1914, it is written that the goods could not have been sent, as the renters did not come, and that the ammunition was expected to arrive; and yet, despite your claims, it is evident you have been dealing with smuggling. What will you say?

I quitted more than two years ago. It might be little more or less.

Although you said that you resigned from the party, and you hate it; the letter numbered 542, found at your house, proves that you are still dealing with the party affairs for Serkis Yeresian informs you that "There was going to be an Armenian reform. But the final decision has not been made yet." What will you say about this?

Serkis is not a member of the Hntchagian committee. He has written it himself. He might not know that I had resigned.

Do you know anybody named Zamgotchian? Do you correspond with him?

There was somebody who went somewhere around Diyarbakır as a teacher. He had written a letter to me. It has been more than two years since he went there.

Does the Hntchagian branch still convene for the election of the municipality?

Yes.

Since the Hntchagian committee is dismissed. Why are they, then, still interested in municipality elections? Thus, it becomes evident that the branch was not dissolved, and you are still performing your duties. What will you say?

As he is not a member of the party, he cannot know whether the party is dissolved or not. Someone who is not a member of the party must have written it.

First of all, it is illogical to think someone who is not a member of the party to write an invitation on behalf of the party. Secondly, in your previous testimony you said that the party was dissolved there, the belongings of the party was sold in public, and that if asked information might be obtained from the town. Now you are saying that the person who invited you on behalf of the Hntchagian might not know all these. Where does the discrepancy in your testimony stem?

He might have written it in order to be elected. He has not written it on my behalf though. It was found among the club property.

This letter was attached to the letters dated August 1914. Consequently, it is clear that the club was still open and active then. What will you say?

I had the club properties brought over to my house. I threw it among those properties.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Following is the testimony of the chairman of the Bafra club, Michael Bogossian's son Bogos, 54. (February 6, 1915)

Who is Ghemidjian?

He was our former chairman. I was then the deputy chair. He died almost two years ago. No one was appointed to his place. I was taking care of his affairs.

Did you hold a conference in Constanta?

I did not know that there was going to be a congress. I came to Istanbul last year in July. I heard that there was going to be a congress here. They decided to convene here at the Hntchagian Club. I heard it there.

Whom did you choose as the delegate?

I did not choose anybody.

When did you return to Bafra? Was the congress already held when you returned?

I went to the congress myself ad as soon as the congress ended I came back to Istanbul. I told about the conference to Hamparsum and Nerses. A week later I returned to Bafra.

Which decisions were conveyed to you in Constanta?

We decided about the administration of the printing houses and our budget.

What kind of decisions did you take for rebellion and illegal affairs?

We did not decide anything for such a thing.

Did you convey the decisions of the Constanta Congress to your friends upon your return to Bafra?

Yes, I did.

What did they say? Did they accept it?

They accepted what I have just said.

Who were at the congress?

Sabah Gulian, Verastad, I, Hamparsum Boyadjian from Romania, Mardiros, and Dolabian; I do not know the name of the fourth. Serkis from Bulgaria, and another Serkis, Doctor Benene from Turkiye, Patukian the barrel maker, and Kirkor. That makes ten people altogether. Ah! By the way, the person whom I called Kirkor is Vahak.

Hamparsum, whom you see in this picture, is the same Hamparsum who attended the congress from Romania?

Yes.

When was the congress held?

In August. In August of 1913.

Do you still correspond with the general headquarters, in other words with the Paris headquarters?

No, we do not.

Did you receive the circular number (2) of the general headquarters?

No, we did not.

What kind of instructions was given to you from here?

They told me to give them information about the congress before going to Constanta. I returned. I gave them information as I said. They said, "It was an improper congress." I went back to Bafra and started to deal with my own affairs as usual. I actually correspond with the Istanbul headquarters. I have never corresponded with Paris headquarters.

Tell us more about the things stated in the letter, numbered (23), you received from Vahak.

I did not receive such a letter.

You said you have never corresponded with Paris headquarters, you were affiliated to the Istanbul headquarters, and that you received your orders from Istanbul. You said you attended the congress in Constanta although it was not an order of Istanbul. Then, upon whose invitation and under what obligatory circumstances did you attend the call of the Paris headquarters?

Here, at the club, they said one person was invited. So, I went there.

Then, why did you come to Istanbul?

I was invited for the Istanbul delegation. That is why I came here. In other words I was invited by Istanbul.

Who was the man called Karabet Manukian from Ruse at the congress?

There was nobody in that name.

Karabet, the barrel maker, says Patukian was there.

He was not there.

When did your branch dissolve?

It has not dissolved.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Basmadjian Agop, the receiving teller of the Singer Company, 38, the president of the Hntchagian Branch in Kilis. (February 6, 1915)

Whose is the letter, numbered (1), I have shown you?

It belongs to my deceased brother. He had written an article.

Do you have an official club there? If not, were you meeting without the permission of the authorities secretly?

There is permission from the official authorities. But there is no official club. We meet here and there. There are 40 – 50 of us.

It is understood from the letter numbered (5) that an investigation was carried out in the March of 1914 by the official authorities and you answered, "We neither have any members nor a club." This means that you were gathering secretly.

Kaimakam's Office asked officially. Six months prior to my arrest I had written,"Although we do not have a club, the members of our administrative board are Thomas, Armanak Bederian, and I." I had written an answer to the letter of investigation. But as he himself wrote differently he informed me.

From whom did you receive the letter numbered (4)?

From Sinpat Gezelian, a book store owner in Antep.

In this letter it is stated "We could not hear anything after the distribution of the Constanta Congress circular. Local issues are settled. We would like to discuss on other general issues." What doe this mean?

I do not know the decisions taken at the Constanta Congress. The others pertain to the past events I cannot remember them.

Who is Asador Ketcheian?

There is a schoolboy named Asador Ketcheian in Kebossia village of Suveydiye[42].

As this letter talks about mutual wounding of the people, and "the organization our friends have found wounded five or six people after shooting at each other with five guns, and upon the authorities' hearing about the incident he saved his friends by paying seven liras of bribe." What does that mean.

He is just a kid. He does not know what he writes.

[42] Hatay - Samandağı

You might have informed the authorities.

It was trivial.

Again in letter numbered (1) some civilian people are referred to as the "Hntchagian soldiers." What does that mean? Are the wounded these people?

No. He probably meant to say members.

What is the aim of the "Armenian Reform"? In the letter numbered (44), it is stated that the unification of all the parties is necessary. What does it mean?

I do not know. That letter was sent from here, the headquarters. It bears the seal of the Istanbul headquarters.

When did you open a branch in Kilis?

After the declaration of the Second Constitutional Monarchy.

From where did you take your orders?

From the Istanbul headquarters.

What is your relation with the Paris headquarters?

I only know Karamaz. I neither correspond with anybody else nor know anybody else.

Who is K. Baghdassarian, whose name is found in your notebook, and who is still in office?

An impropriety occurred at the branch. Istanbul headquarters sent him.

Who is Ohannes Jill (?) Kigorkian?

He is the son of our teller, Hadji Agop, in our shop.

Why are you keeping this notebook?

They must have found it in the store.

You are talking about a reform. Armenia's freedom is written in this book. The so-called reform is to be all about this, is not it?

It is not mine.

Who is the woman called Ebruhee, whose name was written in one your books?

She must be Jill (?) Kigorkian.

Whose is the letter numbered (2)?

It belongs to a soldier Allahverdi Kuimdjian.

Is he from your club?

Yes, he is a member.

In this letter mentioned, he is telling you to advise people not flee away from the military service. He says, "If everybody runs away, the population will decrease as they would scatter here and there. And we would eventually divert from our holy purpose." Now, is the reformation I have been talking about repeatedly clear?

It is his personal opinion.

From where did you find the Mauser cartridges?

They must be belonging to Jill Kigorkian.

What is the meaning of "detachment" found in your notebook?

The members of the club.

In the letter numbered (4) you are recommending that the detachments should be reinforced with the reliable friends. And, you are adding that "self-denying attributes ought to be increased." What does this mean?

It pertains to the organizational affairs and to the elections.

In the letter numbered (13), the "Hntchagian soldiers" are mentioned. What does it mean?

It means "members."

Naming of a member as a "soldier," brings to mind that he is expected to fulfill the role of a soldier when it is needed, in line with the desires and intentions of his own branch. What will you say?

No.

Did you receive any instructions for a congress to be convened in Varna?

Yes, we did.

Did you attend?

No we did not.

Why did not you attend?

We do not have to.

After having talked about various things in the letter numbered 26, and dated August 13, 1913, it is written, "the two great powers that would help us to protect ourselves always are God above, and guns on the ground. This should be the rule all throughout your lives." Again in the letter numbered 25, and dated the same, you are writing to priest Sahak, "Our organization will spend all its effort and might for the Oppressed Armenianship," hence, prompting him to encourage people. How would you explain your rebellious attempt?

The Istanbul headquarters instructed us to protect ourselves, and act in line with the government forces during the insurgences[43] to occur.

These writings do not talk about political reactions. They mention about the government in office.

The headquarters always gives its instructions in this manner.

In a letter dated January 27, 1913, it is stated, "In relation to the girl issue that took place this week, you should inform the headquarters about it giving it a political nature." What does it mean?

I do not know. There is a girl issue. We wrote it to the Istanbul headquarters.

Above, you said you did not correspond with the Paris headquarters. However, among the registries dated March 13, 1913, under the heading "The circular from Paris" an election of a delegate is mentioned. What does it mean?

They may send it from Paris. But we do not answer [them].

You asked for the presence of fifty armed men during Patriarch Effendi's visit to Kilis. What do you mean?

They were shotguns.

Although you said above that you do not write to Paris even if they send you circulars, the circular sent from Paris, dated June 15, 1914, and numbered (2), it is mentioned that the Paris headquarters notifies that the headquarters in Turkiye had been dismissed, and the branches in Turkiye shall take their orders from the general headquarters directly.

No. We did not write to Paris. We wrote it to the administrative board of the newspaper in Paris.

In a letter you wrote to Istanbul headquarters, about Kigork Nalbantian, you are revealing that the same was also written to the Paris headquarters as well. And this happens in July 19, 1914. In other words, it is put into action in a period little more than a month after you read the circular number (2), and noted your decision on June 15, 1914. What will you say?

---

[43] March 31 Incident (April 13, 1909): After the fall of the Kamil Pasha Cabinet, the opposition newspapers launched a campaign, sometimes made use of religion, to change the political atmosphere against the Union and Progress Party. With the murdering of the Hasan Fehmi the situation became tenser, and the soldiers of the 4th Skirmisher Battalion rose up. The university students and academicians as well as lots of civilians joined the rising and surrounded the Assembly. With the coming of the Movement Army into Istanbul the rising was seized. (Prof.Dr. Sina Akşin. *Şeriatçı Bir Ayaklanma: 31 Mart Olayı* [A Shari'a Revolt: March 31 Incident]. Ankara: İmge Yay., 1994.]

Paris is the center for publications; we sent it there to be published in the newspaper.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Agop Basmadjian)

---------- ---- ----------

Testimony of Vahan Thomasian's son Thomas, 34, the clerk of the Hntchagan Organization in Kilis. (February 7, 1915)

Whose notebook is this?

It is mine.

From whom did you receive the letter numbered (1)?

I received it from Azizian, about 21, a student at the Antep College.

What kind of Armenian issues did you mention him that he was compelled to write an answer?

I wrote about the reformation.

What kind of a reform were you expecting?

I do not have well-grounded information about the Armenian Reform. All we know is limited with what we have read in the papers.

If the government would not put reforms into practice, what were you going to do?

What can I do? There is nothing I can do.

From whom did you receive the letter numbered (2)?

I wrote it for the purpose of oration.

There is an invitation instigating people to a rebellion. The measures you will be taking, if the reformation is not put into practice, are all written here. In other words, you are telling the party members "the paper you have signed is not a wrapping paper. It is a paper of self-sacrifice, a paper of complaint. It is a paper of dying for the nation. This is your duty. Run to achieve it cautiously and decisively! Do not fear of the dashing bullets! The victory awaits for you!" What will you say?

I did not instigate rebellion. But, I used these words to encourage the party members not to abstain from making use of the beneficial means for the betterment of the nation.

Do you have any connections with the Paris Central Headquarters?

Definitely not.

When did you break your connections?

We have never had any connection.

With whom do you have connections?

With Hamparsum Boyadjian at the Istanbul headquarters.

What are the meanings of the "Armenian soldiers", and "detachments" found in the club notebook?

We use the term "Armenian soldiers" for ourselves, the party members. Detachment is the party it self.

Are they going to be given duties of a soldier to perform tasks within the country when necessary? Is that why these terms are used*?

We do not use these terms officially.

In the letter numbered (4) you are recommending that he detachments should be reinforced with the reliable friends. Moreover, you are saying, "self-denying attributes should be enhanced." What does it mean?

We always seek to increase the number of our friends. Our main goal is to propagate the social-democrat ideology in the cold, heat, snow, and in winter self-sacrificingly.

Did you receive any information about a congress to be held in Varna?

Yes, we did.

Did you attend?

We definitely did not.

Why did not you attend?

Attending the conference was left to our initiative.

In a letter dated August 13, 1913, and numbered (26), after having talked about various issues, says "the two great powers that would help us to protect ourselves always are God above, and guns on the ground. This should be the rule all throughout your lives." Again in the letter numbered (25), and dated the same, you are writing to priest Sahak, "Our organization will spend all its effort and might for the Oppressed Armenianship," hence, prompting priest Sahak to

encourage people. When you were talking about the self-sacrificing activities we thought that you wanted to react against the cold, snow, and winter. It is clearly written here that "will use all its power and might for the oppressed Armenians." Then it is evident against what the self-denial activities are directed at. What will you say?

I used it to encourage the Armenians to protect the Second Constitutional Monarchy with all their might.

Then did the government ever applied to you saying; "A rebellion will take place soon"?

No. It is the idea to be ready for an instantaneous rebellion.

In a letter dated January 27, 1913, it is stated, "In relation to the girl issue that took place this week, you should inform the headquarters about it giving it a political nature." What does it mean?

It does not include any political meaning at all.

Did you write anything to Istanbul about this girl issue?

Yes, we did. But, it did not have any political implications.

You said you do not correspond with the headquarters in Paris. But in the entries dated March 13, 1913, in your notebook, under the heading of "the circular from Paris," an election of a delegate is mentioned. What does it mean?

I do not remember such a thing.

Here I have shown you the notebook. Did you remember? What does it mean?

This belongs to Istanbul headquarters. We do not correspond with Paris. Yes. It is from Paris headquarters. But the signature is not mine. The clerk was Kigork Nalbantian, a music teacher in Kilis, and who lives in the Vaiz district in Kilis.

You have declared a necessity for 50 armed men for the visit of Patriarch Effendi. Why?

Categhikos[44] came. We met him with our shotguns. It was simply a demonstration.

Again in your letter dated June 15, 1914, you wrote, "the circular number (2) received from the Paris headquarters says that the headquarters in Turkiye was dismissed, and that the branches in Turkiye shall take their orders from the general headquarters in Paris."

---

[44] A title meaning "Representative of the Nation" in Armenian, used by the Armenian clergy. Although they are religious leaders they played important roles in politics. (Dr. Erdal ILTER. *Ermeni Kilisesi ve Terör*. [Armenian Church and Terror]. Ankara: 1999, p. 17.)

Since you are asserting that you do not have any relations with Paris, what is the use of this circular then?

There was a man called Nalbantian, who was notorious for his immoral behavior, in our party. We read, in the *Gayet Magazine* published in Istanbul, that there was an Hntchagian newspaper published in Paris. We wrote to the editorial board of that newspaper about his notoriousness in order to expose his deeds to everybody.

This letter is also the beginning part of the letter written to Paris headquarters about Nalbantian. It is not written to Hntchagian administrative board. However, the people forming the Hntchagian administrative board are the members of the Paris Headquarters. They are the same people. You should have cut your relations with Paris and with the members of the administrative board of the Hntchagian newspaper, upon reading the circular numbered (2). Why did you continue your relations as it was before?

I have only seen the circular numbered (2). We had sent the article about Nalbantian to the editorial board of the Hntchagian. We do not know and accept the existence of another headquarters other than the Istanbul headquarters as we have never did in the past.

Who are the members of your Kilis branch, in other words, the members of the administrative board?

Agop, myself, Bederian, Topjian.

Did you receive a circular from the Istanbul headquarters saying that the Paris headquarters had decided to raise a rebellion, that the Istanbul headquarters have expelled them from the party, and that the members of your branch should evade contacting with them? If you did, when did you receive it?

I do not remember the date, even if we did receive such a letter.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Hamparsum Boyadjian Effendi, the president of the Istanbul Hntchagian Club, taken again as it was deemed necessary. (February 7, 1915)

Who is Karamaz?

He is one of the active members of the Hntchagian organization who was elected at the Constanta Congress and went to Paris. I learned it from the content of the circular number (2).

There is man called Dolabian. Who is he?

He is from Constanta.

Is he a furniture dealer in Bucharest?

I do not know.

You know that they decided to raise a rebellion at the congress in Constanta, do not you?

Dolabian who was among the people who convened there earlier is said to have attended another meeting held. He came to us and asked for the seal and wanted to dismiss us all. I got to know it through this incident.

In a circular, dated August 8, 1914, issued by the Istanbul central organization, it is stated that they had 32 members, and 51 members in total had ties with the headquarters in Turkiye. Moreover, it is explained that as some of the members other than these had cut their ties with the previous central board of administration, neglecting the rules and the regulations, they do not have the right to attend. What does it mean?

We held a meeting here on the mentioned date. We convened with a majority, 32, of the members. Some of the members who had cut their relations with the administrative board earlier did not attend.

According to Nerses Effendi's testimony "a man came to me before your experience. 'Sabah Gulian wants to give orders to set up a demonstration. I would like to have your opinion.'" And you told him "Sabah Gulian is a blackmailer, do not follow him." Who was that man?

I do not remember.

In your testimony at the police department you said, "Arshavir told Tomadjian: in order to raise a rebellion in Turkiye Sabah and Verastad received money from Şerif Pasha. I told Zackharian Effendi that I had heard such a thing and told Doctor Djelal. I only sufficed myself by calling their attention. I did not take any further measures." Is that so?

Yes.

Did you meet Karamaz when he came to Istanbul?

No.

But Karamaz says, "I met Hamparsum Boyadjian Istanbul."

No. I met him in the street. I did not even salute him.

It has been understood that you were informed about the rebellion right after it had been decided in the August of 1913. This was finalized with Paris's issuing of the circular number two. Karamaz, who was appointed by the central headquarters being thought of as an accomplice, came to Istanbul with this purpose in mind. As the president of the Istanbul Central Headquarters of the Hntchagian Organization, what kind of service and assistance did you make for the authorities? Tell us.

We warned our friends by the circular number (7). If you could possibly investigate the date of the circular, it will clearly be understood that we did our duty after informing you.

Those whom we ask this question are saying that the circular was issued after the authorities arrested the convicts. Now, neglecting the date of the circular, do you have any proof that the circular was sent earlier to any branch, like a postage stamp?

You can ask from the branches.

Mgrdich Yeretsian from the Elazığ Branch is saying that they received the circular two and a half month earlier than the mentioned date. In other words, according to this calculation the investigations and the questioning of the convicts were still in progress.

Some branches had lost it. They informed us, and we must have sent them again. It is possible that this is one of them.

Did the Elazığ branch attend? How long did your corresponding continue with them? When and with whose signature did they ask documents from you? Inform us.

I have to go through the registries.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Hamparsum Boyadjian)

---------- ----- ----------

The confrontation of Karamaz and Boyadjian Effendi. (February 7, 1915)

Karamaz, when did you see Boyadjian Effendi this time?

I did not go to his house when I came to Istanbul. But I saw him in various places. We talked about daily affairs.

What will you say Boyadjian Effendi?

No. I did not talk.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Hamparsum Boyadjian)

---------- ----- ----------

Karamaz's testimony taken again as it was deemed necessary. (February 7, 1915)

What did you talk with Hamparsum Effendi?

No, I did not talk to her. I only saluted him. I said, "How are you?" He showed his displeasure. I realized that he did not want to talk to me.

Did you see Doctor Benene this time?

I did.

What did you talk to him?

Personal issues.

There is a registry in your notebook, "İzmir's Kegam", what is it?

I do not know.

What is the meaning of the word "Ytcheda" (?)?

I do not know.

From Samsun the pharmacist Vahan Afahanian; from Giresun Karabet Chiknavorian; from Batum Setrak Serkissian; from Bahçecik Yervant Tackulian; from Elazığ Mgrdich Yeretsian, Kirkor Jackalian, Hayne Bedros Harmanian; from Bitlis American School Manuk Boyadjian;

from Trabzon Vahad Arovanatian(?) (Kurken Serkissian) who are these people?

I asked about them when I came here. I was going to write letters pertaining the organization.

Did you write a letter?

I do not remember to whom I wrote even if I did.

Do you know them?

I do not.

Here it is written "20 letters Van, Bitlis, Diyarbakır, Kilis." What does it mean?

Number 20 denotes to the date. I wrote letters to those branches.

Whom did you write?

I wrote to the branches.

What answers did you receive?

I did not receive any answers. How could I receive an answer? I stayed in Istanbul only for fifteen days.

There is a note belonging to Hatchatorian about an English in your notebook. What is it?

I owed him some money, I gave it to him.

Where did you take the names in your notebook?

I do not remember the names.

Whom did you talk when you came here?

I do not remember.

Did you talk to Agop Avadisian and Arzruny?

I met them by chance.

Were you there when the congress in Constanta was held?

No.

Who is Atam Hamparsumian?

I know who he is, but I do not know where he is from.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The chairman of the organization Boyadjian Effendi's testimony taken again as it was deemed necessary. (February 8, 1915)

Did the Elazığ branch attend the Constanta and Istanbul congresses?

I do not know whether they attended or not. But, it did not attend the Istanbul Congress.

Why did not they attend?

Our correspondences had already been broken.

Are you still corresponding with this branch?

No.

When did your correspondence come to an end?

It was one-and-a-half or two years ago.

Did they ask for a circular from you?

No.

Then, you did not send it did you?

No. Although our correspondence was broken, we sent it.

Since there is no branch, and your correspondence is broken, to whom, and why did you send it?

Because it our duty to inform anybody who might be interested in such issues.

With whom did you use to correspond in the Elazığ branch?

With Avadis Taschjian.

When did the branches receive this circular?

We received answers from the Kilis and Harput branches in January 1913. Turunchian (?) and Hamurian are from Harput; Basmadjian and Nalbantian are from Kilis. I ma also giving the answer sent from Kayseri. There the signatures belong to Minassian and Boyadjian.

Please sign your testimony.

Certainly.

---------- ----- ----------

The testimony, taken again as it was deemed necessary, of Artin Dzjihan Gulian, the probationary member of the organization, a grocer in Bakırköy. (February 9, 1915)

Where is your supreme headquarters?

It is in Paris.

What degree is the headquarters in Istanbul?

It is of second degree. The branches in Bulgaria, Romania, America, and those in Iran are directly affiliated to Paris. The branches in Turkiye are affiliated to the headquarters in Turkiye.

Which headquarters calls for a general congress?

Primarily the general headquarters, in other words Paris.

Other than that, do the branches have the right to call for a congress?

Yes, they do. If they call for a congress by holding the majority the general headquarters has to accept the proposal.

Then, it will not be wrong to deduce that all the branches affiliated to secondary headquarters in Istanbul, and to the general headquarters in Paris are closely subjected to each other in terms of the decisions taken at the congress.

Yes they are.

Are the decisions taken at the seventh congress in Constanta put into effect?

No. Because, the majority did not elect the members of the congress the decisions taken at the congress are accepted to be improper.

Should the majority been provided, would all the branches accept the decisions taken?

They do. However, if the branch representatives cannot get the congress accept the issues they have brought for further consideration the branches are free to accept the decisions taken at the conferences.

Then, we can say that if the general headquarters in Paris calls for a congress to be held it is obligatory to accept. Is it right?

Only if the majority of the branches accept the proposal a congress can be realized. Therefore, the general headquarters has to write six-eight months in advance of the congress. If the answers for the proposal constitute the majority, only then it can hold the congress.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

The testimony of Arzruny Effendi, taken again as it was deemed necessary. (February 10, 1915)

What is your position in the organization?

I am one of the members.

What position were you in previously?

I was a propagandist once. Then I became a member of Istanbul headquarters. I have been a member for the last two-and-a-half-years.

What was your position in the organization in 1911?

I was one of the members of the board until July.

Did they appoint you to any membership after the Constanta Congress?

As far as I know they dismissed the present board and appointed me as a member. Dolabian, from Constanta, came here and informed me about it, and I refused. Even more, I told Murat Hamparsum Effendi "The decisions of the congress are improper, please do not accept them."

You have earlier said that you knew about the suicide. Later you told one of your friends "I have settled the issue, they left for good". Who is this friend of yours?

It is Stephan Effendi the tailor. But he is not an Hntchagian.

Your words "I have settled the issue" proves that you were aware of the plot. Moreover, it nullifies your assertion "they have left for good", which you pronounced after the police's learning all about the plot and arresting you as a consequence of the mounting of the issue. Then what was your motif in pronouncing these words?

Karamaz, before coming to Istanbul, wrote me a letter to inform me on his coming. I knew that he was working in Paris. I suspected Karamaz's coming for I had heard such a plot was underway from Karabet Effendi. When he came here I talked to him. Karamaz said, "I came here to curb this issue". He also said "It is thoroughly Sabah Gulian's impertinence". I trusted his words by relying on the principle that suggested reliance on the words of the organization members. I thought the issue was closed. For this reason, I first informed Stephan Effendi.

Did you inform the police?

No. I did not want to inform them before having learned it thoroughly my self.

Whom does the letter found on Topjian Manuk Agha belong to?

It is not mine. It bears S. Arzruni's signature. I do not have a signature with "S."

Who is Sabah Gulian?

He is a member of the general headquarters.

How many headquarters do you have?

There is Istanbul and Paris headquarters only.

Who appointed Sabah Gulianijan to Paris headquarters?

Our general assembly did.

How many times did your general assembly convene?

We recognize only six of the assembly conventions. We do not recognize the one held in Constanta, as it was illegal.

Where and when did these assemblies convene?

The fifth was in 1905 in Paris; and the sixth in 1909 in Istanbul. I do not know about the previous conventions.

What kinds of decisions were taken at the sixth congress?

The first decision was that by the convening of the Representatives Assembly the party would gain an official recognition. Regulations were drawn. It stated, "The branches in Turkiye shall correspond abroad via the headquarters in Turkiye." [45]

The general decisions, in other words, the decisions taken at the six congresses, where can they be found?

They are in Paris.

Then the originals are found in Paris?

Yes, they are in Paris.

Do you found special internal assemblies here?

Yes.

Do the branches hold special meetings?

They do, only in accordance with the regulations.

Who called for the Constanta Congress?

Paris did.

---

[45] *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918* [Armenian Activities in the Archive Documents 1914-1918] Vol: 4. p. 257-262

With what authority did Paris called it?

With the authority of being the general headquarters.

Does Paris always call for a congress?

If it is a general congress, Paris does. If a congress does not convene in three years or if the general headquarters attempts to do something outside the scope of the program, only then the branches call for a congress to convene. If the majority is constituted the congress is held.

How many branches are required for asking a congress to be held by the general headquarters?

If ten branches ask a congress to be held, the general headquarters calls the holding of a congress to all the branches. If the general headquarters, our representative, and which ever the headquarters the branches are affiliated, the general headquarters inform those branches and asks the branches to attend the congress and tells “send a delegate”.

Are you bound to the decisions taken at the general congress?

Yes, we are.

To which congress decisions are you bound?

We are naturally bound to the decisions taken at the legally convened sixth congress. We regarded the seventh Constanta congress as illegal, as it could not bring the majority together. And consequently, its decisions are not accepted.

Should the Seventh Congress convene, do you think its decisions will be accepted?

Yes. If the congress is constituted by the majority in line with the regulations, and takes decisions in line with the principles, they will be accepted. To put it differently, each branch brings forth their wishes at the conference. If the congress accepts them it is a gratifying development. Otherwise, the branch has the right not to follow the decisions taken at the congress, and hands in its resignation for a thorough dismissal. I told Dolabian that I would resign from the party should the Constanta Congress was to be legalized. Everybody is of course free in his own choice.

Then all the headquarters and branches in Turkiye and in other countries are all affiliated to Paris, is not that so? You have to accept the proposal of congress if it wills, is that right?

Yes, we are naturally affiliated, I have told you about the proposals for a congress. We have no other choice but to consent when it calls.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of the receiving teller of Singer Company in Kilis, Agop Basmadjian, taken again as it was deemed necessary. (February 10, 1915)

Whom does this paper, having Arzruny's signature on it, I am showing you belong to?

It is the signature of the man who was the chair of the Kilis board in 1911. I do not remember the president then. Their signatures are in the notebook.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Thomas Thomasian from Kilis, taken again as it was deemed necessary. (February 10, 1915)

Whom does this paper, having Arzruny's signature on it, I am showing you belong to?

It bears the stamp of the Kilis branch's executive committee. Although the signature is read "S. Arzruny" I do not know him.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Nerses Zackharian Effendi, one of the members of the executive committee of the Hntchagian organization, taken again as it was deemed necessary. (February 10, 1915)

Who are the members of the executive committee?

The present chair Hamparsum Boyadjian, I, and Vahan Zeytindjian who is now serving in the army, and the deputy members are Dzjihan Gulian and Tomadjian.

Who were the members of the previous board?

Hamparsum Boyadjian was the president, and I was a member. And Tomadjian.

Did you receive a written communication, signed by Benene, after the Constanta Congress, about the decisions taken at the mentioned congress?

Yes, I received it via someone.

What task did you give to Kirkor Nalbantian, from Van, better known as Vahan?

We did not assign him any tasks.

What number was your general meeting at the Constanta Congress?

It was going to be the seventh.

When and where did you convene the other six congresses?

The sixth was convened here in Istanbul in 1909. I do not know the others.

Is there not any registries about the special events held by the party, such as on the decision taken at the congresses, the date of the meetings?

Of course there is. There are found at the general headquarters.

How many central headquarters do you have?

There is only one at present.

Is Paris the general headquarters?

Yes, it was Paris. But it does not exist officially now.

Are not you bound to the decisions taken at the sixth congress?

Yes.

That congress was convened by the general congress. Is it not natural to recognize the general headquarters appointed by the general congress?

Of course it is.

Is not the dismissal of the committee formed by the congress bound to the decision of the general congress?

Yes.

Then, did you hold a new conference again?

It will convene in the future. However, we did not recognize that committee and we informed the internal congress that we convened here about our refusal of the committee.

Which branches attended the congress, I mean to the internal congress you have mentioned?

Thirty branches attended. I remember the attending of Balıkesir, Bahçecik, Bandırma, Samatya, Sis, Zeytun, İzmit, Üsküdar, Kadıköy, Kumkapı, Merzifon, and Hisarlık branches.

A congress that convened with the participation of thirty braches cannot abrogate the decisions taken at the general congress convened with the participation of eleven branches can it?

Of course not.

If it is the case then the decisions taken at the sixth congress should still be in practice. Contradictions are illegal then.

Yes they are. The decisions taken at the sixth congress can only be nullified by the decisions taken at a general congress.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Sinpat Vartan, from Bitlis, taken again upon a necessity. February 11, 1915.

From where did you take the addresses found on the postcard in your hand? With whom did you talk?

Gavrosh had a newspaper kiosk next to the Hntchagian Club in Beyoğlu. I asked him about the Armenian history. I talked to one of my relatives, Mesrob, who is a senior student at the Armenian high school.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Agop Hazarian, taken again upon a necessity. February 11, 1915.

Who is Ardetyon Mosheghian from Galatz, whose name is written in your notebook?

He is a ground coffee dealer. I had a cup of coffee there. He has relatives in Bulgaria. I took this address from him.

Why did you take Mardiros Martarian's address?

We met in Galatz. That is how I took it. He works as a stoker in the ships.

Who is Monsieur Belleran?

He is from the Paris Hntchagian headquarters.

Who is Kirkor Keshishian?

I do not remember.

Who is Monsieur Atam Hamparsumian?

He is a coffee dealer in Constanta. He is an Ottoman subject. I do not know where he is from.

Who is Monsieur Eseian?

I do not know.

Who is Bedros Krmazyan?

I do not know.

Who is Bedros Sherbetian?

He is an Ottoman subject, a coffee dealer in Galatz.

Who are Hatchatour Muhitarian, Misak Bedrossian, Rupen Mardirossian, Simpar Kilinchian, Ilfat Masurian, Aleksan Baghdassarian? Their numbers are written here. You wrote, "These are my friends," in your notebook. In the other pages you wrote that you gave some money to Ilfat Masurian, and Alexan Baghdassarian.

They are from Russia. They the men with whom I have trade connections.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Onnik Yergazarian Effendi, taken again upon a necessity. (February 11, 1915)

Who is Atam Hamparsumian, whom you appointed as a delegate for the Constanta Congress? Where is he?

I do not know him. I do not know.

How can you appoint someone, whom you do not know, as a delegate?

Hemayak Effendi had recommended him here.

What are the procedures for appointing a legal representative to a congress?

I was appointed as a delegate. I have the privilege of appointing a delegate. For this reason, I appointed Atam Effendi as a delegate. This can only be applied if the branch gave him this particular privilege.

Were you given such an authorization by the branch?

The members of the branch did.

The delegate who is appointed, is not he obliged to submit the decisions taken at the congress to you?

The delegate does not have to. The congress issues a circular, and that circular is sent to the branches.

Every branch has a goal in attending a conference. He makes his speech in support of his own branch. If the delegates at the general congress accept a decision pertaining to an insurgence and/or to an idea that is not approved by the branch, does not the branch ask for a detailed explanation from its own member or delegate?

Should the branch ask yes, but he does not have to.

Then, if the congress decides for an insurgence or for a legal action, the decision is accepted by the branch, is it not?

No.

Then I repeat the question above. Answer it.

The branch accepts the decisions in line with the authority it has given to its delegate. It does not have to accept the disputable issues pertaining to an indulgence otherwise.

This time a decision for an insurgence was taken. If the branch does not have to accept this decision, does not it have to resign. Did it resign?

No. It did not.

It is said that all the cities were informed with the circular numbered seven that was issued by Istanbul headquarters. What do you say?

I do not remember such a circular issued by Istanbul headquarters instigating an insurgence. But I do remember a circular that stated a congress was declared illegal, as it was not held with the participation of the majority.

One of the statements written in the circular dated August 8, 1914, issued by Istanbul, says, "Our association is dismissed as a result of the mal-prosecution." Was not it made clear what kind of investigation the official authorities were carrying out?

I did not understand. I went to Kayseri on August 7. Came to Istanbul on the thirteenth. I received this circular in Istanbul. I have no information about it.

On the contrary, it is evident that you knew all about the affairs of the organization through the circular in your hand, and the circular dated August 8, 1914. What do you say?

I received the circular in September. I departed for Istanbul on August 13.

To whom does the pictures I am showing you belong to?

They are the parents of my friend Serkis from the Reserve Troops School. They are not mine.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Ohannes Aghyazarian)

---------- ----- ----------

The testimony of Kegam Vanikian, from the Reserve Officers' School, taken again upon necessity. (February 11, 1915)

Did you receive a letter from Verastad in 1914?

I did.

What was it about?

I was going to go to Paris. I wrote a letter about life in Paris.

What did he write you about?

He wrote about Paris and I.

Did he talk about politics and organization?

No he did not. He occasionally asked about our friends, how they were doing. There was a newspaper issue here; he was asking about it.

Did he assign you any tasks pertaining to the organization?

No. He did not have such an authority.

What is the importance of May 1, for you?

It is about the socialist workers.

On the contrary, May 1 seems that it is a special day for the organization with its slogan "Up with May 1, long live the comrades", and it is written that it is painted with the blood of the heroes, and it is blood red.

No, it belongs to the workers.

Who is Goezikian?

He was a typesetter in Istanbul previously. Then, he became a teacher in Trabzon.

This map, which was found on you, where does it belong?

There is a school called Yeremian in Van. I used to receive the gifts given to the school supervisor for a while. It might have been taken among others while packing up. There is an officer called Hanzadian at the Ministry of Navy. It is said that he himself made the map at presented to the school. You can ask him.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Kegam)

---------- ----- ----------

Doctor Benene's testimony, taken again upon necessity. (February 11, 1915)

Do you correspond with the branches?

No.

In this paper, which was found on you, bearing the title "Benene: Central Committee Delegate", it is said that they would like to contact

Paris headquarters through you. This makes it clear that you are a delegate of the central headquarters. Moreover, it proves that you are a mediator for Paris headquarters. What do you say?

It has been two years since such a thing was called. They know all about it.

How can the branch appoint you a task, which you do not approve?

This rumor spread out so far.

In this letter dated April 1913, addressed to you by the general headquarters it is written, "The importing of the Hntchagian Gazette is forbidden in Turkiye. Please find a way for sending them to the branches. Please supervise the distribution of the newspapers, distributed by Balasanian. The **Yeridasart Hayastan** ***newspaper will be sent to you via Leon. Please do your best for its distribution." Considering all these, it becomes evident that you were responsible for the distribution of such insidious material, and consequently that you are a reliable delegate for the general headquarters. What do you say?***

I do not accept it.

Who is Korken Tahmazian?

He is an Ottoman subject studying law in Paris.

Who is Leon that is responsible for the distribution of Yeridasart Hayastan newspaper?

He is from Russia. He has a house here. At the Romanian Inn in Galata. He is known as Leon Balasanian.

You were just saying, "These newspapers were coming via post." But the person who sent you the paper is saying, "take it from Leon." As an issue was found on you, you must have taken it from him. What do you say?

Only one issue was found.

In the letter numbered (12), which was sent by Verastad to Rupen, a task is given to you. If you were not a reliable person, or favored by the general headquarters you would have been given such a task at all. What do you say?

I do not accept it. I do not know.

In a letter addressed to you Rupen, from the Paris headquarters, says, "The Egypt organization wants to raise an insurgence in Çukurova. We believe that they will not be able to carry out the insurgence. A document has been sent to you. We would like to express our thanks to you in advance. The most reliable forces should be in Turkiye, as the

present circumstances requires. You are appointed to rule these forces." What do you say?

I do not accept it. I have never received such a letter.

This letter is addressed to you. It was found on Rupen and it is numbered (14).

No. I do not accept it. I have not been corresponding with the Paris headquarters for two years.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Doctor Bedros Benene Torossian)

---------- ----- ----------

The testimony of Rupen Karabetian, code-named Vahan Boyadjian, taken again as it was deemed necessary. (February 11, 1915)

Where did you receive the circular numbered (2) from?

Verastad sent it.

Who is Verastad? Where is he from?

I think he is from Diyarbakır.

The contents of the circular numbered (2) aims at raising a rebellion in the country. Does not it refute your earlier words, and your assertion that you did not know about these events?

It seems I have not read it carefully.

Why are you carrying the book "A Call for the Europeans," written in French, suggesting the freedom of the Armenians?

Verastad sent it. As I was one of the former organizers during the autocratic regime they have sent me a copy.

Who is Dolabian? Where is he from?

He is a carpenter in Romania. I think he is a Romanian subject. He lives at number two, on the Voneri Street, in Bucharest. They call him Dolabian Hadjik. He is an Hntchagian.

Who is Mgrdich Yeretsian from Elazığ, whose name is found in your notebook? Why did you write this?

Verastad wrote it for me to "sent a Hntchagian newspaper to this address" for Mgrdich.

Who is Setrak Serkissian, whose name appears in your notebook? From where did you take the address?

I was going to send silk cocoons to this man.

Whom does the card for Omar-ul-Faruq belong to? Where did you take the Doctor Benene Torossian's address written behind it from?

I do not know about Omar-ul-Faruq's card. I might have taken it from somewhere to write Doctor Benene's address behind it.

Did you see him here later?

I did. I was meeting him.

To whom does Mihran's address in your notebook belong?

He deals with hand painted cloth trade. He lives in Crimea.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Saco, an Iranian subject, taken via the interpretership of Rasim Bey, the clerk of the Directorate of Laws and Resolutions in Istanbul. (February 13, 1915)

Did you give the articles to this* Yeridasart Hayastan *newspaper I am showing you, which were found on Mgrdich Yeretsian?

No, I did not. It bears the signature "Sapho." Mine is "Saco."

Do not you send articles to the newspapers?

Once I used to. It has been more than ten years now.

Did you use to give articles to Yeridasart Hayastan newspaper?

No. Ten years ago I used to give articles to Hntchag newspaper, to Moshaq published in the Caucasus, and to a newspaper published in Iran.

Are the names Sapho and Sacco Armenian?

There is Sacco. Sapho is a French name. It cannot be an Armenian name. I do not know whether there is “Sapho” in Armenian.

Did you give the article that appeared in Yeridasart Hayastan newspaper dated August 11, 1914?

It is the same as the other article. It bears the “Sapho” signature. It is not mine. The editor of the newspaper might have written it.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

(Signed: Ahmet Rasim, interpreter)

---------- ----- ----------

The testimony of Hamparsum Boyadjian, the chairman of the organization, taken again as it was deemed necessary. (February 13, 1915)

Did you bring the decisions taken at the sixth congress?

Yes, I did. Here you are.

Where are the decisions taken at the previous congresses?

At the headquarters. The documents are not given to us. Therefore, we neither know its date, nor the place where it was held, and nor all of the decisions taken at the congress thoroughly.

Which branches attended this special congress?

I remember the attending of Kadıköy, Gedikpaşa, Samatya, İzmit, Kilis, Samsun, and Sivas branches.

Why did not you accept the decisions taken at the Constanta Congress?

Majority could not have been brought together. Moreover, it was against our program.

What kind of prohibitory measures does your program foresee against a central committee that acts contrary to the program?

There are no prohibitory measures. If the headquarters acts against the program the branches maintain their Hntchagian identities until the holding of a new congress.

Who inaugurates or calls for a new congress?

If the central committee or the general headquarters does not call, and if the necessity arises the majority of the branches may call a conference.

Is there a time limit for this proposal?

If the need occurs, and if there is an important issue to be dealt with, the branches may call for a congress.

You are claiming that the decisions taken at the Constanta Congress are illegal. It is clearly evident that the decisions are highly important. What kinds of decisions are taken during this one-year period after the issuing of the congress resolutions?

A circular must have been issued from the Istanbul headquarters about a year before the congress.

Was this circular submitted to all the branches in Turkiye? What kinds of replies were taken from the branches? What are the dates of these circulars? Did they send any circulars to the branches abroad? What kinds of remarks were made in these circulars about the Constanta Congress?

It was sent to all the branches abroad that were subscribed to the *Norasharetse* newspaper of the organization. It was sent to all the branches in Turkiye. Some branches replied with words of success. I do not remember the date of this circular. There is an invitation for a general congress to end the strife between the two headquarters, and to declare Constanta Congress illegal.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Hamparsum Boyadjian)

---------- ----- ----------

The testimony of Hamparsum Effendi, taken again as it was deemed necessary. (February 13, 1915)

How long have you been corresponding with the central committee?

For the last two years.

When did you write your last letter?

Before the Constanta Congress. About Hemayak's dismissal.

Did they write to you?

They have never wrote a letter ever since.

In the document found on Rupen Karabetyan it is said, through Verastad's words, that the central committee had written a letter to you.

It might have been written in private. Did not write it officially.

How many private letters did you receive?

I did not receive any. I even did not receive the letter we are talking about.

Please sign your testimony.

Of course.

(Signed: Hamparsum Boyadjian)

---------- ----- ----------

The testimony of Samuel Tomadjian Effendi, one of the members of the Executive Board. (February 14, 1915)

Who informed you about the decisions taken at the Constanta Congress?

Dolabian came here and threatened Hamparsum Effendi. I heard it from him. I also heard it from Arshavere. He said, "There is a great danger waiting for you. Take care!" Dolabian came to me and threatened me two days later.

When did you learn about the content of the circular numbered (2)?

We read it. And we issued a circular for all the branches.

So you knew about Dolabian issue before. Then you learned about the contents of the circular. And lastly you became aware of the problems through Arshavere. Then, what kind of help did you offer to the official authorities against the preparations?

We could not perceive what was going on.

What kind of measures did you take against the illegal and rebellious activities of the president of the general headquarters and its members; such as dismissal, removal, and resignation?

We declared that we did not recognize the congress.

You recognized neither the congress nor the general headquarters, But they are still active are not they?

We do not recognize them.

Sign your testimony.

---------- ℘ ----- ☙ ----------

The explanatory testimony of Agop's son Zadik Hanzadian, 30, a civilian military officer working as a Depot Inspector at the Fourth Department of the Ministry of Navy. (February 16, 1915)

Did you draw this Armenian map I am showing you? What was your purpose in drawing it?

Yes, but although I did I did not draw the red and blue lines showing Armenia's borders. I sold one thousand of them to a publishing house in Paris he multiplied the copies.

Do the lines on this map designate the former and the new Armenia?

The blue lines show the former Erzurum. Reds show the districts where the Armenians lived. The dotted lines show the vilâyât-ı sitte[46] [the six-vilayats].

Talking about the Vilâyât-ı Sitte, do you mean Armenia?

The eastern cities of Turkiye.

You distributed this map as it is to the schools. And now you are claiming that you did not draw the lines.

I did not see anything requiring responsibility. I gave a copy to Yeramian Effendi as a present.

Why did you draw this map?

For trains.

Why did not you name the map "Train Routes in Anatolia" but "Turkish Armenia"? Or not named it "Vilâyât-ı Sitte"? As your intention was to

[46] The name given to the region composed of Erzurum, Van, Elazığ, Sivas, Bitlis and Diyarbakır, during the rule of the Ottoman State.

display Armenianism, you painted the Ottoman Armenian cities in pink on the general Anatolian map.

It is an honor for me to recognize these six cities as the Turkish Armenian cities. That is why I wrote it. I drew the lines in order to show that there were Armenians in Adana. I am sure it was painted later. Generally it is painted later.

How many Armenians are living in these cities?

According to the governmental statistics there are 1.200.000[47] Armenians.

When did you draw this map?

I drew it in 1910. I sent copies to the Ministry of Navy and to the Ministry of Defense.

When were the paintings and the borders made?

In the years 1912-1913.

Please sign your testimony.

Of course.

(Signed: Zadik Hanzadian)

---------- ---- ----------

The testimony of Melkon's son Baroyer(?) Arzumanian, 36, from Eğin. He is a broker at the Camlı Inn in Asmaaltı. (February 16, 1915)

Where is the Hadji Mahmud Inn?

I do not know.

At which inn are you working?

At Camlı Inn.

Do you know Sinpat from Bitlis?

No, I do not.

Among the documents found on Sinpat there is the address of "Arzumanian at the Hadji Mahmut Inn." T is understood that the Hadji

[47] This figure Zadik Hanzadian mentions refers to the Armenians living in the Ottoman State as a whole. See: *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918* [Armenian Activities in the Archive Documents 1914-1918], Vol: I, p. 605.

Mahmut Inn is in Tahtakale. It is probable that the addresses may be written wrong around there. Is there another Arzumanian at the inn?

I do not know.

So it is not your address, is it?

No.

What do you do as a broker?

Drapery, zinc, and hardware.

Do you smuggle weapons?

No I do not.

Have you ever did it?

No.

Do you know Mgrdich Yeretsian from Elazığ?

No I do not.

Tell me how many revolvers, rifles, and ammunition did you send him, and when?

I am not sure.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Hemayak Effendi, taken again as it was deemed necessary. (February 18, 1915)

Who is Sapho?

He is Yervant Safrasian. I heard that he was sent to America by Sabah Gulian to make propagandas. He writes for the *Yeridasart Hayastan* newspaper.

Did you recommend Atam Hamparsum, who was appointed as a delegate to the Constanta Congress, to Yergazarian?

Yes.

Why did you recommend the people who would indulge in illegal affairs?

It was not certain what they would do then.

Did you sign the decisions taken at the sixth congress?

Yes.

Was this congress a general congress or was it held especially for the Ottoman State?

It was a general conference.

There are decisions taken pertaining to Ottoman State solely among those decisions taken. For example, the measures to be taken at the time of an insurgence. This congress cannot be an example of the Armenian congregations held in France or Romania.

These decisions are about Turkiye. We, when we decided, changed the central administration system of the Hntchagian organization, and paved the way for self-administration of the branches. We separated this from the general decisions taken and wrote only the decisions pertaining to Turkiye. For example, the situation in Russia is different from any other state. The decisions taken at this general congress are found in Paris.

Since that congress convened in Istanbul, do not you have a copy of these decisions taken then?

According to our regulations, it is written as a single copy and kept at the general headquarters. All the members sign it and send it to the general headquarters.

Your words are not plausible at all. A person who wants to become an Hntchagian has to learn all about the programs, and the special programs of the organization in order to find out whether they are in line with his own beliefs, if they meet his requirements he joins the organization if not he does not. Then, there should be thousands of copies of the decisions taken at the congress, so only thus it can be appropriate for a person to acquire the party program.

According to the decisions taken at the congress, the organizations in Turkiye were to be thoroughly free from the administration of the general headquarters. They were to be affiliated only to their own headquarters in Istanbul, and work for the program defined for Turkiye only.

Then, there should not be any contact with the general headquarters. Should there be a little contact a member must be aware of the program thoroughly.

All the Armenians living in the other regions are all Ottoman subjects. With the fear of their pulling themselves from the party we did not

remove them, and we did not break our ties with the general headquarters thoroughly. They did not infuse the decisions taken pertaining Turkiye with the decisions of general congress.

Does not the president of the central administrative board, or its members have those decisions taken at the general congress? Do not they keep a copy?

No they do not. No one has a copy.

Are not the decisions taken at the previous congresses sent to the delegates before convening of a new congress?

It was not shown to anybody at the sixth congress. We informed everybody about the decisions taken at the fifth congress. We had recorded every single word of the delegates to the letter.

Then the decisions taken at the general congress can roughly be understood through the brief records of the congress. Where are those briefs?

They were sent to Paris. They are there.

Since you were the clerk at the congress, you must have knowledge of what was spoken there. What did they talk about?

It is not illegal to instigate terror in Russia. The Paris headquarters gave all the parties in Europe the right of uniting with illegal parties (excluding the ones in Turkiye). The general headquarters wrote in its official gazette that the documents coming from the branches in Turkiye shall first be sent to the headquarters here, and than they will be published abroad with the permission of the headquarters here; and that the general headquarters was not authorized to collect money on behalf of the Armenians living in Turkiye.

Aram Adjikbashian had also signed those decisions taken at the congress. Where is he now?

They shot Arshavere Sahakian. The police directorate arrested him with in the context of investigation for clarifying this murder.

It is understood from the decisions taken at this congress held in Turkiye that the headquarters in Turkiye was given the privilege of changing the decisions taken at the conference as they willed. Which decisions were changed since then?

In the Ottoman State there are laws for associations and for other affairs. We had devised the program desultorily at this congress. The congress gave us the permission to make the necessary changes in line with the changes to be made by the government in case the government might approve our program. But the authorities of the government

accepted and approved it as it was. There is no need to make nay changes now.

Please sign your testimony.

Certainly.

---------- ---- ----------

Upon receiving of documents explanatory information was needed: The following is the testimony of Arakil Bogossian's son Karakin, 33, from Şebinkarahisar. He lives in the front room of a coffee dealer Bedros's house, and works with the tent master Kosti at the 4th Army Corps. (February 23, 1915)

How long have you been in Istanbul?

It has been four years.

How long have you known Nishan, Hrant and the wounded Arshavere Effendi?

I have known Hrant for two-and-a-half or three years. He used to come to Bedros's coffeehouse in Kılıncılar before going to school. I saw him there and got to know him. I have known Nishan for a year-and-a-half. He used to live in a room on the Çakmakçılar hill. I got to know him through Siyak who was working with a cook. Arshavere came to Monsieur Nishan's shop one day. He said, "My brother-in-law came". This is how I got to know him.

Are Arshavere, Nishan, and Hrant members of the organization?

I do not know. I never heard of.

Are you a member of the organization?

No.

Did you have any relation or contact with Nishan?

Some eight or nine months ago, last March, we rented a shop for an English Lira a month on the Macar Street with the capital of six liras provided by Hrant. We were going to make and sell cakes. As Nishan had worked with Tokatlian, he knew pastry. I was going to sell the pastry he would make. We were living in the attic of the shop. Later in order to make candies, Hrant gave four liras, and I found a loan of five liras. Hrant was going to school. He was sleeping in the shop for three months. We went bankrupt in the business. There was no shopping; we

could not make a living. I moved to the room in the upper storey of Bedros Agha in Çemberlitaş. We owed some nine liras to the grocer there. We could not pay it. I came here. Started to work next to master Kosti.

Nishan occasionally drops by and asks, “What are you doing?” And I used to reply saying “I am working.” One day he said, “I want to see Aram Adjikbash”, and I said, ”I will tell him when I see him”. We had coffee together that day. He dropped by another day. We were at the Fıskiyeli coffeehouse in Tavukpazarı. Nishan said, “Let’s go and drink at the pub.” We had drink at a pub next to the coffee house. Nishan talked about his brother-in-law, Arshavere. He said, “I do not approve the way he is following. He is spending too much. I do not like the way he is keeping. He has become a detective.” I asked, “How do you know?” He said, “I heard. It is none of your business to learn from where I heard it.” I asked from whom he heard it. He said, “I heard it from somebody. It was published in a newspaper. I could not find that newspaper. There is someone called Stephen, from Sivas, he told me he saw it in the newspaper.” He said, “I gave 5 kurush for finding the newspaper but could not find it.” He said, “There is no newspaper agent from whom I might ask for this particular issue”. He asked, “Is it possible for you to find it for me?” I said, “Let’s see, we shall ask the newspaper agents”. To be able to find a copy of *Gohak Gazette* published by Aramaias Hemayak.

I gave 20 paras to the newspaper agent in Köprübaşı, but he kept me waiting. Later, he returned the money saying he could not find it. I asked him “Where can I find it?” He said, “you can find it at Hemayak’s printing house.” I returned for I did not know where it was. Nishan was sitting at the Fıskiyeli coffeehouse. I told him I could not find the newspaper. Nishan said, “If we ask from Adjikbash, he will have it found.” I saw Adjikbash and asked for the newspaper. He brought it to me two days later. When Nishan came I gave the newspaper to him, he read it.

Nishan said,”I would like to talk to Adjikbash”. I told Adjikbash, while returning the paper, Nishan wants to see you”. When I took the newspaper from Adjikbash he asked, “Who wants it?” Nishan had told me he would know him if I told him “Ohan’s brother”. I said what I was told. He thought about Ohan and then gave the newspaper. When I told him, “He wants to see you,” Adjikbash said, “We shall meet tomorrow”. We met at a coffeehouse at the Sepetçi Inn. Nishan said, “It is not proper to meet here. Let’s talk at a quiet place”. Then we decided to talk at my home.

They came three or four days later. Nishan told Aram Adjikbash “What is Arshavere doing? This is only for earning money. It is not for anything else. By doing so he is ruining our honor and reputation. Nishan, my brother, this cannot go on like this. If Vahan hears about these we may start losing a lives from our homes every day.” Nishan repeated, “He must be killed.” And Adjikbash said, “We cannot decide to this. I never

act alone. I better consult the organization." And Nishan sad, "Consult them and inform me about it." Adjikbash said, "Steal his documents and bring them to me." Nishan said, "Right," and we departed that day. The next day Nishan, Hrant, and Adjikbash came over. I bought a lamb that day. I took the sacrificial animal of someone called Horme Herrikian, from Beyoğlu, to Beyoğlu Church. I was not in my room. When I got back I found Nishan and Hrant in my room. Nishan and Hrant narrated me Arshavere's words, "It is not the appropriate time. I mean time is not ripe enough to kill Arshavere. Take care of your own affairs for the time being. Some twenty or twenty-five people are arrested because of this. If we ever do anything, the punishment of the arrested will be much more severe".

I told Nishan, one or two days before Adjikbash brought me the news, "I am out." However, Nishan said, "If you are out this is going to fail." When Adjikbash brought this news, Nishan said, "you previously said you were out. I am going to kill him in Beyoğlu," and swearing at his sister he continued, "Do not consider these words too much, honor has no match". We dismissed upon these words. A week or ten days later Nishan brought a letter sent by his brother-in-law to Stephan. He opened the letter in the room and read it. In the letter it is stated, "Those whom I know here will not harm me and the roads are closed, enemy cannot get through. Keep yourself calm". He said, "Let's take a copy and have Adjikbash read." Nishan read it, I wrote it. We gave it to Adjikbash, he read it. They came over once more. Nishan, Adjikbash, and Hrant used these words when they arrived, before their joining the organization, much earlier than it was stated in the letter. Although Nishan said, "Let's take Arshavere to Üsküdar, and shot him with a pistol," Adjikbash said, "If the organization wills then we shall kill him". Nishan said, "We should not throw him into a well; we had better burry him, and plant seeds on. Or we might even invite him over to Hrant's. And I will kill him there. Just be with me." Then I said, "If there is murder, I am out." They delayed it until they would receive their orders from the organization. Nishan used to come occasionally to the coffeehouse; we used to talk there. He always talked about Arshavere, and used to say, "What kind of evil he brought on us?"

After a few visits in this manner, I told Kapril, the coffeehouse owner, "I have something to tell to Nishan if he ever comes," before our small festival. I met Nishan in Nuruosmaniye two days later. He said, "What are you going to tell me?" I said, "Let's go to the room." There I told him, "I am in a bad situation, please ask Arshavere Effendi for one lira until the pay day. I shall give my watch as a pawn. I owe the rent for my room." He said, "OK!" I wrote a note. Nishan told me what to write, and I wrote it. I gave the note to Nishan. He brought me a letter the next day. He wrote, "I have no money. I cannot lend it." Upon this Nishan said, "I will find someone else to lend you some money." I said, "I am working at a tent maker, I will pay it back with the interest." Nishan told me "Adjikbash told a lawyer that we were setting up a plot for Arshavere;

let's tell Adjikbash not to tell anybody else. Or else he will cause great pain for us." When I told him, "I have not seen him for a long time," Nishan said, "Either go over to his house, or to his shop and inform him." I said, "I neither know his house is, nor his shop."

He defined a shop for me. It was Anuchevan's shop; he was dealing with olive oil and raki trade at the Şapçı Inn. I went there to leave a message. Anuchevan was not there. I told the message to his partner. He said, "I will tell him if he comes." Nishan came on Tuesday, and asked, "Did not Adjikbash come yet?" And I said he did not come yet. He said, "Find him at once, I have things to tell him". I said, "What is the hurry? We will find him." Bedros left his coffeehouse to me for he had to be present at the court on Wednesday.

Nishan came when I was at the coffeehouse. He asked, "What are you doing? And, where is Bedros?" I said, "I am making coffee. As Bedros Agha had a trial to attend to he went there." He sat down, had a cup of tea and left. He said, "I shall be back in a few minutes." He left, and came back an hour later. I told him "Adjikbash has been looking for you for the last couple of days, he has some important things to tell you." Although he asked, "What is it?" I said, "I do not know you may come to our room on a date you will agree." He said, he would be back on Friday at ten o'clock, and left. I told Nishan, at the coffeehouse, that he would come on Friday at ten o'clock. Nishan left soon. I went home at night. I had dinner. We went to bed at nine-thirty with Aram. Aram went to his bed fifteen minutes earlier than I did. I went to my bed later. Police officers arrested me sometime around one-thirty in the morning.

Sign your testimony for the time being.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

Karakin's testimony, taken again as it was deemed necessary. (February 24, 1915)

Was Adjikbash given the permission to kill Arshavere, when he joined the organization?

They said, "Let's wait for a while". I heard it from Hrant, and Nishan.

Why did you interfere in this plot?

Nishan told me "This cannot be achieved if you do not interfere". I did not interfere for personal reasons.

Were not you in Beyoğlu the night the incident took place? Did not you leave the house?

No, I definitely did not leave home.

What do you know about Nishan?

The organization knows how immoral he is. But cannot control him. That organization is just a name. I learned about Arshavere's becoming a detective six months ago. I have a brother in my hometown. He is an honest man. If he hears what Arshavere is doing he would start killing immediately. I am ashamed of looking at the people. I am ashamed because they might tell me "Your brother-in-law is a detective!" I cannot look in to people's eyes. Nishan once told me, "I am going to kill him in the middle of Beyoğlu!"

Did not Adjikbashian say anything on the murdering of Arshavere?

We used to meet with Adjikbash and Nishan. Hrant was there also. His murdering in Üsküdar was talked about. Then, Adjikbash went to the Istanbul headquarters to ask for permission.

They say that you said, "I will go to Beyoğlu to bring some medicine" at the night of the incident.

I was not going to.

It is claimed that you have taken a new decision five days before the incident. According to this decision Nishan was to go to Arshavere; either you, or Hrant, or Adjikbash was to shoot him. Later, you declared your final decision at the police directorate saying Adjikbash told Nishan, "You just stay away. Let Arshavere be shot." Clarify this.

I did not say anything. I even did not see Adjikbash's face. But I saw his face only in the morning of the incident. He was in Bedros's coffeehouse. Nishan was not missing he was there. He said, "Nishan is here!" out of the coffeehouse. I said, "I was told to see you." He said, "Then, we will meet on Friday", and left. He did not talk to Nishan.

Who set up the plot?

Adjikbash. Nishan was with him.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Hrant Begavian from Arapgir, 22, a medical sergeant at the Fenerbahçe Hospital, and is a tenant at Sekaian's house in Selamsız, Üsküdar. (February 24, 1915)

Which party are you a member of?

I am not a member of any party.

How long and from where do you know Nishan, Karakin, and Arambashian?

I have known Karakin for three years; I met him through my fellow home townsmen. I have known Nishan for a year through Karakin, because of the pastry shop we rented together. I got to know Adjikbashian through Karakin.

What kind of talks did you make about the murdering of Arshavere?

Nishan, Adjikbash, and Karakin held a meeting. Later Karakin told me about it. He said, "We decided on such an issue. If you want to join, they will come on such a day." I wanted to meet them, as they owed me some money. We met over Bedros Agha's house. There, they all talked about Arshavere's becoming a detective, and agreed on murdering him in order to save Nishan's honor. I advised them. Upon my counsel they said, "Let's think over it. If we cannot do anything else we shall kill him." First, Karakin said he heard from Arshavere that "Money and weapons are never withheld from an Hntchagian who is appointed for a duty." Later, that day when we met in the room Nishan repeated Karakin's words before Adjikbash's arrival. Later Adjikbash arrived. I asked for money and weapons from Adjikbash, in accordance with the instructions.

Is Adjikbashian rich?

I do not know if he is rich. Nishan once told me, "He buys them from the Hntchagians and brings over."

In your testimony at the Police Directorate you are told to have said that Nishan told Karakin "Money and weapons are required".

No.

You are told to have said that Nishan and Karakin told you "We will take 50 liras from the organization and give you 20 liras".

They offered the money. They did not guarantee that they would give the money. They said, "Money shall be taken from the organization, and you will be the one to ask for it." Adjikbash said, "I have got news for you," about the money issue. And immediately added, "I will not give any money."

Tell us about the house in Üsküdar?

It was their decision. Nishan and Karakin told me about it.

Someone visited you at the hospital before you were arrested who was it?

Our baker.

You are told to have become pensive after his visit.

He said “Two men looked for you at home”. I wondered who they might have been.

In your testimony at the Police Directorate you are claimed to have said, “I told them this requires money and weapons. We thought talking about the issue over our house in Üsküdar. But, as it would have been especially difficult to have Arshavere come, we abandoned the idea.”

No.

When did you take your leave from the hospital?

I did not ask for a leave especially. I went there for a checkup on Monday. I went to school on Wednesday.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Hrant Begavian)

---------- ---- ----

The testimony of Aram Adjikbashian, taken again as it was deemed necessary. (February 27, 1915)

For how long have you been a member of the Hntchagian Organization?

For twenty-four years.

What is the level of your relation with the Hntchagian General Headquarters (Paris headquarters)?

It is extremely cold.

With which headquarters do you have relations?

With the Istanbul headquarters.

What kind of a relation do you have with Hemayak, the journalist?

Warm.

Do you know Hrant and Karakin?

Karakin used to work with us when I was a contractor. I got to know Hrant through Karakin.

Are there any parallels between your ideas and that of Sabah Gulian?

I am against him.

Do you know Nishan? Is he an Hntchagian?

I know him. But I do not know whether he is an Hntchagian.

How close are you with Nishan?

I did not know Nishan. One day, Karakin came and asked for the article on Arshavere that appeared in the *Gohak* gazette. I gave it to him couple of days later. He later returned it. Couple of days after his returning the paper he said, "Someone called Nishan wants to see you." Karakin brought Nishan to the coffeehouse at the Çatal Inn, and introduced him. In our second meeting he said, "I saw the article appeared in the *Gohak* gazette. It is true." He also said, he is a scoundrel, and an immoral person. He counted all his negative traits, and said he wanted to take revenge. I said, "It is not the right time for such a thought." Karakin sent news with Nishan couple of days later. I went to Karakin's house and talked to him there. He again voiced his negative ideas about Arshavere, as always. He said, "We can get permission from the Hntchagian headquarters for his murder." I asked the headquarters about it, but they refused. I told him "At such delicate times this cannot be done, it can never be done".

One-and-a-half months later Karakin and Nishan wanted to meet me again. This time Hrant was with them. We decided on three methods. We decided on how to get Arshavere come there. They said, "Tell the headquarters to give us permission this time." Two days later we applied to the headquarters once again. I told them that the headquarters thoroughly refused such an attempt. Later, at the beginning of January I told Karakin that I wanted to see him and went over to his house. Nishan was there. I asked about this issue despite Karakin's attitude. Then, Nishan intervened and said, "You are not telling anything about our issue, you are refusing it." I replied saying "I cannot do otherwise. The organization ordered so." On January 29 (February 11, 1915), I went over to the house of, Anushevan Sahakian, a grocer at the Şapçı Inn in Bahçekapı. He said, "Karakin wants to see you." And I went to Bedros's coffeehouse. Looking into the coffeehouse I called Karakin. I said, "Why do you want to see me?" He said, "I want to talk to you." I said, "I am going now. Let's meet on Friday." Then I left. Later in the

evening the incident occurred. They arrested me over my brother's house at 51 Atlamataş Street in Altımermer.

Did you surrender to the security forces immediately when they came to arrest you?

The police came and asked. My brother said, "Couple of men are looking for you. Police officers". I said, "Tell them I am in Beyoğlu".

Do you have any relations with Nishan? Did you give any money through Ajax (?)?

No.

Why did you give him 2 Liras?

I did not give it.

Who do you think shot Arshavere?

They had asked earlier "Who can do this job, Karakin or Hrant?" I said, "Karakin cannot do it alone".

You are saying that you were told few things about Arshavere, and you are saying that you said, "It is not time for such things". When do you think is the time for such things?

I said those words just to satisfy them.

What kind of misdeeds did Arshavere commit?

He was denouncing the Hntchagians when he was in Egypt.

Is this the reason of your bearing grudge against him?

I have no grudge against him. I do not like him that is all.

Is this the reason of your dislike of him?

Yes.

What kind of information was he denouncing to the officials?

I do not know that much.

You just cannot dislike him for no reason at all. You must know something. Tell us the truth.

He had come to Istanbul headquarters and to the branches in Istanbul from there. And a sense of dislike started growing in me as a result of the sayings of my friends about him.

Who were those friends of yours?

Hemayak, Hayk Bekian and others.

Whatever is denounced about an organization that works in line with the program presented to the authorities is absolutely meaningless. Because their activities are legal, and are bound to a program. Nevertheless, denouncing of illegal attempts, such preparations for an insurgence, of that organization is a catastrophe for that organization. Now, what kind of illegal affairs had Arshavere denounced to the authorities?

I do not know.

If you do not know, he must have informed the authorities about some illegal preparations, and this might have concluded in a kind of coldness developed between him and those who were indulged in illegal affairs.

Coldness never appears between the denouncer and the organization, if he denounces the illegal preparations. I mean that is my personal belief.

Thus, a legal activity is clearly known by everybody. And it is impossible that coldness may develop solely for denouncing such a matter to the authorities. For this reason, as I said before, it may possibly be stemming from only for denouncing the illegal activities to the officials.

No, sir.

Where did you buy the revolver found at your home?

I bought it in Paris.

Did not you ask about this attempt against Arshavere to the headquarters?

I asked especially to Hamparsum. He said, “Refuse it!”

Although, you have said “I did not ask the organization headquarters. I refused it all by myself,” above it is understood here that you asked about it. What will you say?

I asked them after I replied.

Did you have a talk with Samuel Tomadjian, fifteen or twenty days prior to this event?

Tomadjian asked me, “Do you know anything about the plot against Arshavir?” I told him hat I have just told you. In mean, one day Karakin came and asked for the article appeared in *Gohak*. I gave it to him; he returned it after reading it. Later he said, “Someone called Nishan wants to see you.” I met him three times at his house. I told him that Karakin, Hrant, and Nishan were planning to kill him. But I did not tell him their names. But, I had first said someone, then I changed to three people.

Did not Tomadjian ask you who those people were?

He asked sometime later. I said, “Nishan”. He said, “I know the other, it is Karakin.” He asked again, “Who is the third?” I replied “Ohannes.”

How long ago did those names mentioned?

Two or three weeks ago.

Did not you tell Hamparsum Effendi those names when he inquired about the suicide?

When I told Hamparsum about the plot, I had not told him the names. But I only said, “three men”. He asked, “Are they Hntchagians?” I said, “No.”

Did not he ask who they were?

I did not reveal their names even if he did. Moreover, I do not remember whether he asked.

Did Tomadjian tell you anything like “Arshavere learned about the plot, he will have them arrested”?

Arshavere heard about the plot, and told Tomadjian about it. He said, “Why is he threatening you. He did not call me either. He said, he convinced him that he had nothing to do with this.” And Tomadjian told Arshavere “Do not have me arrested, he would never do such a thing.”

Did you talk with Arzruny on this issue?

No. I did not.

How did you convince Hrant, Karakin, and Nishan to delay the plot?

I first refused it. Then I realized that they were insisting. I tried to deceive them by saying “There are others arrested at the Martial Court, it may affect them as well.”

You are claming that you did not set the plot yourself. What were your reasons for meeting in Karakin’s room?

Nishan, Karakin, and Hrant devised the plot. They are very close friends. The meeting place is Karakin’s house. I have nothing to do with this plot.

Then, why did not you inform the authorities?

I thought it was a vague dream.

What did you talk about the plot at Hrant’s house in Üsküdar?

They had talked about it and made their minds up earlier. They informed me about it. I told them that the organization refused the plot thoroughly as if I had asked.

Sign your testimony for the time being.

Yes, sir.

---------- ----- ----------

The testimony of Karabet's son Bedros, 47, from Arapgir, who lives at a house across Çemberlitaş. (March 1, 1915)

Who did you leave at the shop when you went to the Court House on Wednesday?

I left Karakin. I left the shop at seven o'clock and got back few minutes past eleven.

Was Karakin intended to go to Beyoğlu that night?

He was. But he could not as I was late.

Where was Karakin that night?

It was already past noon when I got home. Five minutes later Aram came. Karakin was also there. We had lunch together. Aram went upstairs at three-thirty. Ten minutes later Karakin went up to his room.

Did you see Karakin going out that night?

I did not.

Where was Karakin arrested?

Security officials came home around eight o'clock. Arrested Karakin in his room.

Sign your testimony.

Yes, sir.

---------- ----- ----------

The testimony of Karabet's son Bedros's wife, Vartohi, 36, from Arapgir, who lives at a house across Çemberlitaş. (March 1, 1915)

It is said that you had dinner with Karakin, and Aram that night. Was Karakin thoughtful?

He looked like as if he was cross. It must have been for the rent.

When did Karakin go up to his room that night?

First Aram went up to his room around three-thirty, and then Karakin went up to his room.

Did you see Karakin going out later?

No, I did not.

But, earlier at the police headquarters you said you did.

I lied.

Why did you lie?

They did not go out.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Aram's son Serkis, 17, from Arapgir, who lives at a house across Çemberlitaş. (March 1, 1915)

Did you have lunch with Karakin on the night of the event?

Yes.

When did you go up to your room?

At four o'clock.

Did Karakin come?

I had fallen asleep. I did not see whether he came or not.

Did you go out that night?

No, I did not.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Kemal Effendi, retired official of the Directorate of Political Affairs, who lives in Hacı Hüsrev District in Kasımpaşa. (March 1, 1915)

Who and how were you informed about the incident, at the night of the event?

I was in Turan at eleven o'clock that night. AT eleven-thirty Tomadjian and Arzruny came to me that night. They said, "We have learned that the plot devised for murdering Arshavere will be realized today or tomorrow, please inform your directorate, and Arshavere. We looked for him at the directorate but could not find him". Upon this, I sent a letter to the directorate to inform them. It was quarter past twelve. The letter must have reached the directorate at around one o'clock.

Upon Tomadjian's informing you, did not you ask him about the suicide, the people who were assigned for murdering him, and moreover, from where he acquired the information?

Neither did I ask, nor he told me about it. They have been talking about it and pursuing the events for a long time. But I do not know whether the directorate knows about the person. It is possible that Reşat Bey, the Director of the Second Department, knows about him.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Kemal)

---------- ----- ----------

The testimony of Karabet's son Nishan, 31, one of the civil servants working at the Directorate of Political Affairs, who lives at No: 1, on the upper storey of the quilt-maker, on the Duvarcı Street in Beyoğlu-Taksim. (March 1, 1915)

Which party are you a member of?

I am not a member of any party.

Which party is your brother-in-law a member of?

He was a member of the Hntchagian Organization two years ago. He was with the Hntchagians a year-and-a-half years ago.

How did you hear about the plot and how did you inform the authorities?

Arshavere, had assigned me the task of receiving information from the Hntchagians. I saw Karakin and told him that I wanted to see Aram. He told him. He said, “Let’s go to our room”. He took me to a coffee dealer at the Sepetçi Inn in Çarşıkapı. Aram came. First I told him that I read the newspaper article, which I had it brought through Karakin, written against Arshavere. Thus, I started running him down. Then we left.

Then, I asked Karakin, he said “ Aram said, “I know Nishan’s attitude. This is enough’”. We met in Karakin’s room upon Aram’s invitation seven or eight days later. There were Karakin, Adjikbash, and I. I asked, “What shall we do about Arshavere?” Adjikbash said, “He must be killed.” I said, “How are we going to do that?” He said, “I have friends, let me talk to them. I will bring you the news.” Ten days later, we met in Karakin’s room, again upon Aram’s invitation. This time Hrant was also there. Adjikbash said, “I talked to them. But they said ‘they are crowded, we do not want to indulge in it’”. When I inquired, “Who are they?” They said, “It is none of your business.” But he added, “We can do it if you are in”. When I asked, “How can we do it?” Hrant interrupted, “Why are you thinking? Although I have a sister, I can take her to somewhere else for eight or ten days. Our house is available.” He continued, “Nishan beguiles Arshavere, and bring him over to our house. There, we either strangle him with a rope or kill him with something sharp.” He added, “I will either throw his body into a well or dump it in a sack to the cemetery close by. Do not worry about it. But I need 10 or 15 liras to take my sister to somewhere else. You just provide the money.” Adjikbash said, “Alright, let’s think about it. I will inform you through Karakin in a couple of days’ time.” Hrant said, “I am a military personnel I cannot ask for permission always, I can only come on Friday.” Adjikbash said “OK!”

We met again in Karakin’s room on Friday. Adjikbash said, “Let’s delay the plot for fifteen days. We have our men at the Martial Court. It will not be favorable for them. We learned that they would be sent to the court soon. I propose to wait until their cases are through. We will take care of Arshavere problem later”. Hrant grew angry upon these words and said, “You cannot do anything. You waste your time talking. If you cannot do it I will do it.” And added, “Our house cannot be as available as it is now, ever.” Adjikbash said, “You are wrong, you cannot get anywhere with ignorance”.

A month later Adjikbash invited me to Karakin’s room again. When I went there, he was alone. I asked, “Where is Karakin?” He said, “He has things to deal with”. In order to convince Aram, I had him to read some of Arsahavere’s letters with his permission, and gained his trust. I sometimes made use of Karakin to this end. He asked, “Do you have a job?” I said, “No.” He took two liras from his pocket and gave it to me

saying, “It is your pocket money.” When I said, “You are also broke.” He said, “It is none of your business, some gave it to me”. I said, “I would like to thank him who ever he is.” He said “I will tell you later”. He also asserted, “The problems will be settled next week”.

Two days after this we, together with Arshavere, sat at a confectioner in Küçük Parmakkapı, Beyoğlu. We left to go home. While we were climbing the hill through the Kireçhane Street two shots were heard from a dark street near. Arshavere got shot in the leg and fell. I pulled out my revolver and towards that direction. Arshavere pulled out his gun as well. I fired five shots into the air to call for help. They were, I mean there were two assassins.

How close were they to you when they opened fire?

About seven yards.

Did you see the assassins?

No.

Did you give all these detailed information to the authorities day by day?

Yes. I used to inform Arshavere or the Directorate of Political Affairs.

In the evening of the event, did Aram talk to Karakin, coming to Bedros’s coffeehouse?

Yes. Karakin went out and they talked.

Did not he talk to you?

I intended to go out, but Karakin waved me to sit.

When did Aram say, “Let me talk, and I will bring you the news”?

He said those words a month, and a-month-and-a-half before the incident.

On the day of the event, did Karakin came to you and told you about what he talked with Nishan?

Yes. He said they were to meet with Aram on Friday.

Could not you realize the height of the assassins?

I could not as it was dark.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)

---------- ----- ----------

The testimony of Yegaian's son Arshavere Sahakian, 26, who works at the General Directorate of Political Affairs, and lives at number 26 on the Fırın Street in Feridiye, Beyoğlu. (March 2, 1915)

Which party are you a member of?

I was a member of the Hntchagian party. Paris headquarters removed me a year-and-a-half ago.

How did you get wounded?

I was on my way home from a confectioner in Beyoğlu, with Nishan. It was about eleven-thirty. As we were passing through the Kireçhane Street, I got wounded by two revolver shots coming from a dark street. I could not see the assassins, as it was dark. I even could not understand from which direction I was shot. I fired three shots in the dark. Nishan was calling for help by shooting in the air. The police came and took us.

Who might have done it?

I think Adjikbashian and his friends, Karakin, Hrant, and Ohannes did it. Adjikbashian controls them. Since Aramyag exposed me in his newspaper he may have been indulged in this as well. Hemayak's being a close friend of Adjikbash proves this.

What makes you think that they have done it?

Some four months ago, Adjikbash had Nishan called through Karakin and told him false things about me. Nishan informed me. I ordered Nishan to pretend as if he was of the same opinion. He seemed he was loyal to them. In order to gain their trust I sent couple of unimportant letters to them through Nishan. Nishan informed me, and the Director of the Second Department of the Political Affairs, Reşat Bey. Then, I mean some three or four months ago, they were thinking of inviting me to a house and throw me into a well.

Karakin was to do this in Hrant's house, and Adjikbash was to give them two more accomplices. But he did not reveal his friends' names. Nishan said that he would give their names if it becomes necessary. And I informed Reşat Bey. Another thing, the Patriarchate applied to the Ministry of Interior for the pardoning of the ones who were arrested for simple charges by the Martial Court, and they were promised. Nishan told me that they considered if they ever were to attempt to set new insurgences it will be bad for the arrested. He also told me that he proposed to wait some two months ago, and informed Reşat Bey.

After a while, Adjikbash called Nishan, and told him "Some of the Hntchagians here are meeting Arshavere frequently. This man is going

to ruin the organization. We must get rid of him." He gave Nishan 2 liras. And he added, "I will give you more next week, then we will get rid of him". Meanwhile I met Tomadjian. He said Adjikbash had asked him some questions about me; and being suspicious of the questions he advised me to be cautious. He said he even told this to the Director of the Political Affairs, Reşat Bey. He informed me some two months ago saying they might do something against me. I met Tomadjian the day the incident occurred. He called me to his shop and said, "I cannot see Adjikbash, I am growing suspicious, take care of your self". Nishan and Agop were also there. He sent Agop and Nishan out saying, "Find whereabouts Adjikbash is and inform me". And I told about this to Reşat Bey. That night the event occurred.

Did Hamparsum talk to you about this event?

He used to talk to Tomadjian. I was receiving information from Tomadjian.

Did not you ever ask Tomadjian from where he received information and who the suspects were?

I first told Tomadjian that there was a plot against me. He said, "I do not know anything." However, as he had learned, through the documents of the arrested, that I was sentenced to death by the organization he grew suspicious of Adjikbash's words against me. I remembered that Adjikbash told Hamparsum "They are applying to me in order to kill Arshavere. I am delaying the plot". He also said this to Tomadjian. What is more, he also said Karakain, Hrant, Nishan, and Ohannes were to do it.

Where did you hear the words Adjikbash told Hamparsum from?

From Tomadjian.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Arshavere Sahakian)

---------- ----- ----------

Testimony of Hamparsum Boyadjian, the president of the organization, taken again as it was deemed necessary. (March 2, 1915)

What do you know about Arshavere's wounding?

Several months ago, Aram Adjikbashian said, “Someone is intended to kill Arshavere Sahakian”. I told him “These attempts are all against our party program and to the laws of the state. Please give this man a piece of advice.” Couple of months later Tomadjian Effendi told me, “I heard from Arshavere Effendi that some people were plotting against him. When I saw Aram, as I knew that he had told me about the plot previously, I asked him whether he knew about it or not. He replied saying, ‘Upon my advice Aram abandoned his intentions’”.

I did not talk anything in relation to this issue. When I asked Tomadjian whether he informed the authorities, he said, “Yes, I did”, about fifteen or twenty days prior to the incident.

Did Adjikbash and Tomadjian revealed the names of the people who were to set up terror?

I asked Adjikbash, but he did not answer. I neither asked Tomadjian, nor he told me. Therefore I have no knowledge of the people who were to set up terror.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Hamparsum Boyadjian)

---------- ----- ----------

Testimony of Tomadjian, a member of the organization, taken again as it was deemed necessary. (March 2, 1915)

Tell us whatever you know about the wounding of Arshavere.

I first heard of the plot set against Arshavere from Hamparsum Boyadjian some eight months ago. But he did not reveal the name of the person who instigated it. The person who informed him about the danger is said to have told him that the case was closed. I am against such plots just like you are. Any event to be set at this time is nothing but murder. The man told Hamparsum that it is not only for this time, but it is a slaughter for always; what good is it to set such a plot? Some one or two months later told me, “There are people among you setting up a plot against me.” I said, “There is not.” He said, “You are either an accomplice or too naïve to be beguiled”. I asked, “Who is he?” He said, “The instigator is your best friend.” I said, “It must be a mistake,” and insisted on learning his name. He said, “Aram Adjikbashian, but you are not going to tell anybody that I have

revealed his name to you." He said, "Because police knows about it. If they postpone the plot you will be held responsible." I said, "I the party consents such a plot, it will be in danger." He said, "It will not harm you, but inform Boyadjian."

I told Boyadjian and asked him, "Did you hear anything?" Hamparsum said, "Yes, he was the one who informed me about such a plot in the first place." Three months had passed. One day Arshavere told me "They found a house, they intended to throw me into a well. Try to sound Aram out if you like." I said, "I had better inform the police". He said, "Tell Reşat Bey." And I told him. Then I tried to sound Aram Adjikbashian out. He confirmed everything Arshavere Effendi told me. I mean, "We have found a house, I am working together with Nishan, Karakin, and Ohannes." He had said those one-and-a-half months prior to the incident. He said, "Karakin went out to Beyoğlu. They are touring out in the streets all night long." I informed Reşat Bey the same day. Arzruny and Nishan were in my office that day. We called for Adjikbash. Nishan said, "They were frequently meeting at the coffeehouse up the hill." I was on my way to Beyoğlu around 13:30 that day. I saw someone looking like Karakin. There was somebody with him. But I could not recognize him. After having lunch at home, I met Arzruny. We looked for Arshavere but could not find him. We went to his house and could not find him there either. We told his household to tell him not to leave home. Arshavere had given us Kemal Bey's address.

He had said, "If you suspect of anything inform him." I found Kemal Bey in Toran (?). I told him that a danger was approaching. I went to the Pangaltı headquarters. I found Cemal Bey, Kemal Bey's assistant, on the phone. I informed him that Arshavere was in danger, and told him to advise him to be cautious. It was quarter past eleven. I had arrived the Feriköy police station earlier than quarter to eleven and the captain was sleeping. Telephone was broken. That is why I went to the Pangaltı headquarters, and the clock was ticking already.

Did you tell Hamparsum and Arzruny who were going to commit the murder?

I gave Karakin's and Ohannes's names to Hamparsum. He said, "Inform the police." And I said, "I informed Reşat Bey." Arzruny knew about it already. It is probable that he knew Karakin's and Ohannes's names much earlier.

Did not Adjikbash mention Hrant?

No. Nishan did. Adjikbash did not mention Hrant. But after the incident, Hemayak told about someone called Yervant was making proposals to kill Arshavere, and in reply to these he said he had said, "I do not want to take part in it."

What did Hemayak tell you about not keeping a single document in your homes prior to Aram's case?

He said, "I took all my risky documents away from home and destroyed them upon Aram's advice." He also added that Aram had also destroyed his documents.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

The testimony of Arzruny taken again upon necessity. (March 2, 1915)

What do you know about the wounding of Arshavere?

Tomadjian called me over to his house in the evening of the incident. He sad there was a danger awaiting Arshavere and we should go together to see him. We looked for Arshavere, but could not find him even at his home. We found Kemal Bey in Turan (?). Tomadjian informed him. We called Pangaltı headquarters. This is all I know.

Did you know who set the plot, earlier?

I do not know. But Tomadjian told about a plot fro murdering Arshavere fifteen days before the incident, but had not mention any names.

Did he mention any names that night?

No, he did not.

Did Adjikbash asked for a weapon fifteen or twenty days before the incident?

Yes. He asked for it one-and-a-half months earlier than the incident. Someone asked for it from him, and he was going to give it to him.

Did you give it to him?

Yes, but he did not like it. He said, "It is small."

Please sign your testimony.

Certainly.

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Confrontation of Tomadjian Effendi and Karakin. (March 2, 1915)

Tomadjian, is this the person whom you saw in Beyoğlu at one-thirty in the evening?

That is him.

You were seen in Beyoğlu that night, what would you say?

No, I did not go to Beyoğlu.

Sign your testimonies.

Certainly.

---------- ----- ----------

The testimony of Hasan's son Mehmet Çavuş, 53, the night-guard of the Yağhane Street in Taksim. (March 2, 1915)

It is said that they shot someone in your district. Tell us what you saw?

I was at the entrance of Tulumba Street. I heard shots coming from down the hill. I ran. When I arrived the entrance of the Kaplan Street everything was over. It was dark. Someone held a light. He had a gun in his hand. He yelled at me, "Guard, call the police!" He was wounded. I whistled, the police came, and took them all away.

It said that the gun was found the next day.

Yes, the grocer's ten year-old apprentice and two other kids found a pistol where the incident occurred sometime between eight or nine o'clock. There were five bullets in it. It was a revolver of five. They brought it to me and I handed it over to the police station.

Sign your testimony.

I will put my seal.

---------- ----- ----------

The testimony of Hemayak Aramian, newspaper correspondent, taken again upon necessity. (March 2, 1915)

What do you know about wounding of Arshavere?

I do not know anything. I first heard about it from Arshavere after the incident.

Did you destroy all your private documents three or four days before the incident, after talking to Aram Adjikbashian?

No.

What do you know about Arshavere?

He was formerly a member of our party, and a representative at the Constanta Congress. After the congress, the Hntchagian branch in Egypt officially declared that he was a police detective in Egypt. The same declaration also stated that he was dismissed from the party. This declaration was sent to the Patriarchate, organization, and to the newspaper editorial boards.

Upon this I published his bad traits in the newspaper and published his photo. Friends, whose names I cannot remember now, said having read all this Arshavere told them, "I will not do anything harmful to you. I am performing as a detective for England. Hemayak should not have done this." After this Hemayak issue they called me from the general directorate. They told me that Arshavere was not an immoral man. And, thus I understood that he was acting as a detective for our own State.

Sign your testimony.

Yes, sir.

---------- ----- ----------

The testimony of Ali Rıza Effendi, Captain at the Second Division of the Department of Political Affairs. (March 3, 1915)

What testimony gave Vartohi about Karakin and Aram?

I took her testimony together with Reşat Bey. She said that Karakin and Aram had come to their room at about eleven-thirty or twelve o'clock in the evening, that they had dinner there, they did not speak to each other at all and looked as if they were cross at each other, and that she saw them leave the house right after dinner.

When did she say Aram and Karakin got back?

Vartohi said she stood up very late in the evening. But she said she went to bad as she had sleep. She said she did not see them coming home.

Please sign your testimony

Certainly.

---------- ----- ----------

The testimony of Osman's son Ismail Hakkı, a police officer, registry number 1483, working at the Ayasofya headquarters, who is invited to give his testimony under oath as witness. (March 3, 1915)

What answer was given to you when you went to take Karakin from Bedros Agha's house in the night of the incident?

Two civil police detectives came. And we three went to Bedros Agha's house. We asked for Karakin. Bedros Agha answered saying "Not here!" Then, our friends entered and took him out.

Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: 1483)

---------- ----- ----------

The testimony of Seyfullah's son Suleyman, 36, from Köprülü, a police officer, registry number 624, working at the Division of Political Affairs of the General Directorate, who is invited to give his testimony under oath as witness. (March 3, 1915)

What did Bedros Agha tell you when you went over to his house to take Karakin after the incident?

We asked for Karakin, Bedros Agha replied saying "Karakin is not here, he went to Beyoğlu tonight, he will not come." We did not listen to him, and entered the house to look for him. Vartohi said, "Karakin is not here tonight. Come tomorrow, I will find them for you". We did not trust her; we searched the house and found Karakin. When we knocked on his door he did not open it. We broke the door and Karakin in his room. He was looking at us.

Sign your testimony.

Yes, sir.

---------- ----- ----------

We hereby kindly request your views on the crimes committed by Armanak, Abraham, Yeremia, Hemayak, Aram Adjikbashian, Medical Sergeant Hrant, Karakin, Bogos Bogossian, the teacher Yervant Panover from Bahçecik, Ohannes Yeryaghzarian(?) from the Reserve Officers' School, Kamik the coffee dealer, Mgrdich Yeretisyan from Elazığ, Kegam from the Reserve Officers' School, Agop Basmadjian from Kilis, and Thomas. (March 3, 1915)

Seal (Signed)

INDICTMENT

The documents pertaining to the investigations have been examined and discussed.

In accordance with the testimonies of the following, who are accused of attempting to murder the members of the government: Karamaz, 55, a Caucasian (alias Mathews (Mateos) Serkissian, alias Hamparsum Kirkor from Tekirdağ); Agop Hazarian, 39, (alias Murat Zacharian) from Varna; Kapril Keshishian, 34, (alias Sarı [yellow, blond] Hadjik of Samsun); Smbat Vartan, 24, (alias Agover Bedros) from Bitlis; Doctor Benene Torossian, 31; Hayk Minassian, 45, (alias Rupen Karabetian); and of the following who are found to be guilty: Hamparsum's son Armanak (b. 1886(?)) from Nazilli; Stephan's son Abraham, 28, born in Istanbul, from Izmir; Kiprianos's son broker Yeremia, 33; Hrabet's son Hemayak Effendi, 37, the executive manager of the Gohak gazette; Aram Adjikbashian, the former administrator of Gohak Gazette; Hrant Bergavian, 22, a medical sergeant employed at the Fenerbahçe Hospital; Arakil Bogossian's son Karakin, 33, a tent maker; Michael Bogossian's son Bogos, 54, the president of the Bafra Branch; Ohannes's son Yervant Panover, 22, one of the teachers of the Bahçecik School Stephan's; son Ohannes Yergazarian(?), 26, from Kayseri, student at the Reserve Officers' School; Ohannes's son Mgrdich Yeretsian, 47, a herbalist; Karabet's son Kegam Vanikian, 24, student at the Reserve Officers' School; Agop Basmadjian, 38, the president of the Kilis Branch; Vahan Thomassian's son Thomas, 34, the clerk of the Kilis branch; the fugitive Sabah Gulian, member of the Paris headquarters; Agop, alias Verastad of Diyarbakır, a friend of the fugitive Sabah Gulian; and Karnik. It has been understood that Sabah Gulian, Verastad, Bogos, Doctor Benene, together with their friends, who could not have been arrested, issued a circular to the branches after having decided to instigate illegal activities – which they referred

to as illegal insurgence and turmoil – with in the Ottoman State at the congress they had held in Constanta which was hosted by the Armenian Social Democrat Hntchagian Party to which they were affiliated, in the August of 1913.

It has been understood and circulated that the realization of the decisions taken after the acceptance of the treacherous offer made to Sabah Gulian and his friends in return for 3.000 liras – for murdering of first the Minister of Internal Affairs and then of the other prominent administrators in Istanbul in the October of 1914 – was in the scope of the decisions taken at the congress. With the idea of seeking self-interest in the first place, Sabah Gulian and Karamaz in order to complete the preparations of this murder who toured around and met Agop Hazarian in Galatz, Romania, and Kapril Keshishian and Smbat in Odessa for the realization of the activity to be realized, and after reaching a consensus they came to Istanbul individually.

It has also been understood that Rupen Karabetian had been meeting Sabah Gulian and Verestad in secret; that he was keeping malicious documents containing the treacherous desires of the party; that he was indulged in publishing material in the same trend; and that he was the reliable man and the representative of the center abroad in Istanbul. It has also been understood that the mentioned people held frequent meetings at Rupen Karabetian 's office; and as the security forces were convinced that the murders were to be realized in no time by Agop Hazarian, Kapril Keshishian, and Smbat under the conduct Karamaz, in accordance with the decisions taken, they were all arrested. Other than the suspects who came to Istanbul via Russia, in accordance with the plan devised for murders; and Armanak and Abraham, who came from Egypt after having held meetings with Sabah Gulian and Karamaz, upon the instigations of Sabah Gulian, were also given the task of joining the above mentioned murders, which were to start in no time, in order to instigate an insurgence and a change of government with in the frame work of the decisions taken, they had even purchased a Parabellum made revolver in Athens.

The accused broker, Yeremia, being hardly aware of their full intentions, hid Armanak's gun. The accused president of the Kilis branch and the branch accountant Thomas has indulged in activities so as to recruit gangs and teams in line with the decisions taken at the Constanta Congress. Aram Adjikbashian, a member of the same organization, medical sergeant Hrant, and Karakin wounded Arshavere with the intention of killing him for they thought that he had informed the authorities about the arrested suspects that they did not give up their desires and instigating turmoil.

As for the other suspects – teacher Yervant Panover, Ohannes Yergazarian, Mgrdich, Kegam, and Hemayak – it has been understood

through their own testimonies, the information given by the numerous witnesses, the minutes of the investigations carried out by the security forces, translated contexts of the documents, registers, letters, and regulation booklets that they, other than the decisions and plots, were indulged in publishing malicious documents in consensus; writing articles in the Hntchagian newspaper for the realization of the goals the organization sought for; reproaching the people who were opposing the organization in the newspapers with the aim of instigating others against them; and that they were working for the smooth realization of the evil desires of the organization one by one. It is hereby requested and claimed that Sabah Gulian, Verastad, Karamaz, Agop Hazarian, Karnik, Kapril Keshishian, Smbat Rupen, Doctor Benene, Armanak, Abraham, Hrant, Karakin, Bogos, Agop, and Thomas, should be judged in accordance with the provisions of the Articles 55 and 58[48] of the Penal Law for they were indulged in activities – although committed individually, in general terms aiming at a single target – such as setting up secret alliances armed against the Ottoman State and taking decisions on various dates for the realization of the evil intentions; joining in Istanbul by coming from different countries for this purpose; issuing of the letter numbered two in a circular with the aim of preparing the public opinion after the congress; formation of teams to undertake tasks of intended murders and operations; and taking actions and measures to this end.

It is also requested and claimed hereby that the broker Yeremia, teacher Panover, Ohannes Yergazarian, Mgrdich, Hemayak Effendi, and Kegam, should be judged – while the true nature of their offenses and intentions, and the evaluation of the evidences are left for further consideration during the proceedings – in accordance with the stipulations of the Article 45 of the Penal Law, as the case is murder, and in reference to the Articles 55 and 58 of the same law for they were indulged in pacifying the ways through which the other suspects were following to reach their evil aims, and at the Istanbul Martial Law Courts as stated in the Article 4 of the Martial Law Decree for they were indulged in activities violating the internal security of the State.

April 16, 1915

Seal (Signed)

[48] For further information see pp. 329-331

VERDICT

The following, who are accused of attempting to murder the members of the government: Karamaz, 55, a Caucasian, alias Mathews Serkissian, alias Hamparsum Kirkor of Tekirdağ; Agop Hazarian, 39, from Varna, alias Murat Zackharian; Kapril Keshishian, 34, alias Sarı [yellow, blond] Hadjik of Samsun; Smbat Vartan, 24, from Bitlis, alias Agover Bedros; Doctor Benene Torossian, 31; Hayk Minassian, 45, alias Rupen Karabetian; and of the following who are found to be guilty: Hamparsum's son Armanak (b. 1886(?)) from Nazilli; Stephan's son Abraham, 28, born in Istanbul, from Izmir; Kiprianos's son the broker Yeremia, 33; Hrabet's son Hemayak Effendi, 37, the executive manager of the Gohak gazette; Aram Adjikbashian, the former administrator of Gohak gazette; Hrant Bergavian, 22, a medical sergeant employed at the Fenerbahçe Hospital; Arakil Bogossian's son Karakin, 33, a tent maker; Michael Bogossian's son Bogos, 54, the president of the Bafra Branch; Ohannes's son Yervant Panover, 22, one of the teachers of the Bahçecik School; Stephan's son Ohannes Yergazarian (?), 26, from Kayseri, student at the Reserve Officers' School; Ohannes's son Mgrdich Yeretsian, 47, a herbalist; Karabet's son Kegam Vanikian, 24, student at the Reserve Officers' School; Agop Basmadjian, 38, the president of the Kilis Branch; Vahan Thomassian's son Thomas, 34, the clerk of the Kilis branch; the fugitive Sabah Gulian, member of the Paris headquarters; Agop Jaiak, and someone codenamed Verastad of Diyarbakır, friends of the fugitive Sabah Gulian; and Karnik. It has been understood that Sabah Gulian, Verastad, Bogos, Doctor Benene, together with their friends, who could not have been arrested, issued a circular to the branches after having decided to instigate illegal activities – which they referred to as illegal insurgence and turmoil – with in the Ottoman State at the congress they had held in Constanta which was hosted by the Armenian Social Democrat Hntchagian Party to which they were affiliated, in the August of 1913.

It has been understood and circulated that the realization of the decisions taken after the acceptance of the treacherous offer made to Sabah Gulian and his friends in return for 3.000 liras – for murdering of first the Minister of Internal Affairs and then of the other prominent administrators in Istanbul in the October of 1914 – was in the scope of the decisions taken at the congress. With the idea of seeking self-interest in the first place, Sabah Gulian and Karamaz in order to complete the preparations of this murder who toured around and met Agop Hazarian in Galatz, Romania, and Kapril Keshishian and Smbat in Odessa for the realization of the activity to be realized, and after reaching a consensus they came to Istanbul individually.

It has also been understood that Rupen Karabetian had been meeting Sabah Gulian and Verastad in secret; that he was keeping malicious documents containing the treacherous desires of the party; that he was indulged in publishing material in the same trend; and that he was the reliable man and the representative of the center abroad in Istanbul. It has also been understood that the mentioned people held frequent meetings at Rupen Karabetian's office; and as the security forces were convinced that the murders were to be realized in no time, by Agop Hazarian, Kapril Keshishian, and Smbat under the conduct Karamaz, in accordance with the decisions taken, they were all caught. Other than the suspects who came to Istanbul via Russia, in accordance with the plan devised for murders; and Armanak and Abraham, who came from Egypt after having held meetings with Sabah Gulian and Karamaz, upon the instigations of Sabah Gulian, were also given the task of joining the above mentioned murders, which were to start in no time, in order to instigate an insurgence and a change of government with in the frame work of the decisions taken, they had even purchased a Parabellum made revolver in Athens.

The accused broker, Yeremia, being hardly aware of their full intentions, hid Armanak's gun. The accused president of the Kilis branch and the branch accountant Thomas has indulged in activities so as to recruit gangs and teams in line with the decisions taken at the Constanta Congress. Aram Adjikbashian, a member of the same organization, medical sergeant Hrant, and Karakin wounded Arshavere with the intention of killing him for they thought that he had informed the authorities about the arrested suspects that they did not give up their desires and instigating turmoil.

As for the other suspects – teacher Yervant Panover, Ohannes Yergazarian, Mgrdich, Kegam, and Hemayak – it has been understood through their own testimonies, the information given by the numerous witnesses, the minutes of the investigations carried out by the security forces, translated contexts of the documents, registers, letters, and regulation booklets that they, other than the decisions and plots, were indulged in publishing malicious documents in consensus; writing articles in the Hntchagian newspaper for the realization of the goals the organization sought for; reproaching the people who were opposing the organization in the newspapers with the aim of instigating others against them; and that they were working for the smooth realization of the evil desires of the organization one by one.

It is hereby requested and claimed that Sabah Gulian, Verastad, Karamaz, Agop Hazarian, Kapril Keshishian, Smbat, Rupen, Doctor Benene, Karnik Armanak, Abraham, Hrant, Karakin, Bogos, Agop, Thomas, the broker Yeremia, Mgrdich, Hemayak, and Kegam should be judged in accordance with the 5th paragraph of the Article 55 of the

Penal Law for their activities were aimed at murdering or dismissing some of the members of the Council of Ministers either by use of arms or by force in order to bring Şerif Pasha[49], who was sentenced to death in his absence, and his party to force, and to performing the activities declared above and to overthrowing the government and thus attempting to separate some of the lands from the Ottoman State with the aim of establishing a semi-independent Armenia in the region constituted by Erzurum, Van, Elazığ, Sivas, Bitlis, and Diyarbakır; teacher Panover, and Ohannes Yergazarian – while the true nature of their offenses, and the evaluation of the evidences denoting to their realizing of their aims are left for further consideration during the proceedings – should be judged at the Martial Court in accordance with the stipulations of Article 45 in reference to the Articles 55 and 58 of the Penal Law as their offences yielding to intended murders by arming individually are deemed to be of major punishment;

As a result of Karamaz's testimony, further investigations were deemed necessary on Borodian, the president of the Van branch, who is now under detention in Van; and on the detained members Aso, Danétijan, Soranian, Arvanis, Armishian, Heikhan; and on Vahan from Van, and Setrak Mardirossian, who are not under detention; however, as longer time is needed for the translation of the other writings, and for unfolding their communications with their friends, thus, it has been unanimously decided that the detentions of these people should be considered as a separate case.

April 18, 1915

In accordance with the stipulations of the Verdict the documents are hereby submitted to the chair of Martial Court for the suspects' further trials.

April 19, 1915

Sealed (Signed)

PENAL CODE*

	Sultan's Decree	: June 4, 1911
Article 45: Changed*	Date of Issue	: June 17, 1911
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.[1]

Should a group of people commit an act of homicide or a small crime together; and should any of those people take part in committing series of homicides or small crimes they are called accomplices. Every one of these people shall be punished separately in committing the crime.

Those who are involved in an act of homicide or a small crime at the second degree shall be punished as follows – if the law proves to be insufficient.

Should the act itself requires capital punishment or a lifetime condemnation to galleys those who are convicted of crime at the second degree they shall be sentenced to temporary condemnation to galleys for not less than 10 years; should the act itself requires lifetime imprisonment in a castle they shall be sentenced to temporary lifetime imprisonment in a castle for not less than 10 years; and should the act itself requires lifetime banishment they shall be sentenced to imprisonment in a castle for 3 years.

Under other circumstances, one-third of the one-sixth of the determined sentence for committing the act of homicide or small crime shall be deduced.

Those who instigate people to commit an act of homicide or small crime by making use of their personal influences or by misusing their authority by means of giving gifts, bribing, threat, deception, and lies; and those who intentionally take part in enticing the committing of an act of homicide or small crime by their declarations; and those who provide weapons, equipment, and other material to be used in an act of homicide or small crime knowingly; and those who devise plans for an act of homicide or small crime, prepare the grounds for the act and help the doer knowingly shall be considered to be accomplices in that act of homicide or small crime at the second degree.

Those who harbor, provide food and shelter, for the criminals that threaten the security of the State, public order, or the lives, personal security and the possessions of the citizens by use of force knowingly and intentionally; or

---

* *Ceza Kanunname-i Hümayunu* [Supreme Criminal Code]. Istanbul: Matbaa-i Amire. 1335 [1919]

* The original form of Article 45:

"The accomplices in a crime shall be sentenced by the same manner as the doer of the act of crime, where the law proves to be insufficient in defining the act."

[1] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* pp. 15, 16.

those who provide place for their meetings shall be considered as second degree accomplices.

Those who intentionally keep or usurp the material seized by an act of theft or seizure by violence as a whole or partially in secret shall be considered as second degree accomplices.

Article 54:[2]

Any Ottoman subject who harbor or help the harboring of the spies sent by enemies with the purpose of reconnaissance and investigation on will, shall be sentenced with lifetime imprisonment.

Supplement: Sultan's Decree dated November 25, 1880

Those who try to affiliate a piece, or any distinguished vilayet of the Ottoman country as a whole, to any other distinguished vilayet by force; or who attempt to separate any part from the administration of the state shall be sentenced to death. However, in case of extenuating circumstances, they shall be sentenced to temporary imprisonment in a fortress for at least five years.

The Ottoman citizens who take refuge in other countries in order to act as informers against the Ottoman State shall be sentenced to temporary imprisonment for at least five years; if this act of taking refuge ends in war they shall be sentenced to a lifetime heavy imprisonment.

If an Ottoman subject who had been working in another state's offices related to war before the declaration of war, he shall be sentenced to a heavy imprisonment temporarily if he is found to be serving in the enemy forces.

The punishments stated here, for murders and offenses, are also valid for the foreigners who commit these offenses. Foreigners who commit those offenses during the war shall be sentenced in accordance with the rules and regulations pertaining the war methods and traditions.

Those who divulge or hand over the secrets, official information, and documents pertaining to the welfare of the Ottoman State to the other states or declaring them to the foreign officials and to other persons; and those who destroy, change, or copying the agreements and contracts the Ottoman State signed with the other states to regulate its laws and mutual relations shall be sentenced at least to two years' imprisonment.

Should an Ottoman official jeopardizes the welfare of the state by revealing the context of his duty to the officials of the other states, he shall be sentenced to three-years' imprisonment; should there be any extenuating circumstances he shall be sentenced to six-months' imprisonment.

---

[2] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*. pp. 21, 22.

	Sultan's Decree	: June 4, 1911
Article 55: Changed* [1][2]	Date of Issue	: June 17, 1911
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.[3]

Those who are found guilty of insulting the great prophet blatantly shall be imprisoned from 1 year to 3 years.

He who has designs against the Sultan or attempts to assassinate him shall be sentenced to death. He who attacks on the Sultan shall be temporarily sentenced to condemnation to galleys. He whose direct or indirect instigations on the Ottoman subjects and on the foreigners living in this country causes an armed rebellion against the Sultan or against the government he shall be sentenced to capital punishment; if the act is found to be at the preparation stage of a rebellion he shall be sentenced to imprisonment in a castle for not less than 10 years.

Those who are found guilty of insulting the Sultan blatantly shall be imprisoned from 3 months to 3 years.

Those who are found to be guilty of attempting to change the Constitution, overthrow the government, or attempt to change hereditary character of the sultanate, or abolish it thoroughly using power shall be sentenced to capital punishment.

---

* The original form of Article 55:

[1] Article 55:

"Whoever instigates an armed insurrection, directly or indirectly, on the Ottoman subjects and on the foreigners living country against the Ottoman State; if his instigations cause rebellion or if the act is found to be at the preparation stage of a rebellion he shall be sentenced to capital punishment."

[2] The annulled law (dated June 4, 1911) and the article changed (Sultan's Decree: November 25, 1880)

"He who realized an assassination plot or attempted assassination against the Sultan shall be sentenced to capital punishment. Those who instigate an armed insurrection, directly or indirectly, on the government and on the people against the Sultan or against the Ottoman Government; if their instigations cause rebellion or if the act is found to be at the preparation stage of a rebellion they shall be sentenced to capital punishment. If one attempt to attack on the Sultan, not intending assassination, he shall be sentenced to lifetime imprisonment; if the attack is a light one he shall be sentenced to temporary imprisonment in a castle for not less than 5 years. He who is found to be guilty of speaking blatantly against the Sultan shall be imprisoned for a period between 3 months to 3 years.

He who attempts to change the hereditary character of the sultanate or attempts to abolish it shall be sentenced to capital punishment. Trying to realize the premeditated assassination shall be considered as an attempt."

[3] *Ceza Kanunname-i Hümayunu,* pp. 22, 24.

	Sultan's Decree	: June 4, 1911
Supplement:	Date of Issue	: June 17, 1911
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.

Whoever attempts to commit a crime against any of the administrators of a friendly country, the sentence to be appropriated shall be increased by one-third.

Upon the uncovering of the act of crime, while the legal criminal proceedings are underway, the foreign country should submit a letter of complaint for the enactment of the procedures.

Should an act of crime is committed against the ambassadors on duty in the Ottoman State; the sentence to be appropriated shall be increased by one-sixth. However, if the act of crime is one of vilification investigation shall only be conducted upon the complaint of the offended.

Whoever tears, destroys, or infringes the hoisted flag, standard, or coat of arms of the Ottoman State or of a friendly country shall be imprisoned from 6 months to 3 years.

The Article 63 and the relevant supplement are hereby annulled.

Article 58:[4] Change[*] (Sultan's Decree: November 25, 1880)

Should two or more people make a secret contract agreeing to launch illegal activities and measures to realize one of the crimes – mentioned above, in the articles 55 and 56 – they have premeditated, as well as the others taking part shall be sentenced to lifetime imprisonment in a castle. If no action or incentive is taken for the realization of the crimes agreed upon in the secret contract the people who sign the contract shall be sentenced to temporary lifetime imprisonment in a castle. If only a proposal is made for establishing a secret alliance to commit one of those crimes mentioned, the maker of the proposal shall be sentenced to imprisonment for a year or three years.

---

[4] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*. pp. 25-27

[*] The original form of the Article 58:

"Should two or more people make a secret contract agreeing to launch illegal activities and measures to realize one of the crimes mentioned in the Articles 55 and 56 or to create chaos and terror; if no action or incentive is taken for the realization of the crimes agreed upon in the secret contract, the people who sign the contract shall be banished. If only a proposal is made for establishing a secret alliance to commit one of those crimes mentioned and if no action is taken for the realization of the proposal, the people who agreed to the proposal shall be sentenced to temporary imprisonment in a castle. Again, if, a proposal is made in order to set up a secret alliance for the realization of one of the crimes mentioned the maker of the proposal shall be sentenced to imprisonment for a year or three years."

Supplement 1 – Sultan's Decree: June 2, 1892

Those who help in realizing the aims of the crime organization, or set up an assassination attempt against a person or persons; and those who carry or develop firearms, or materials inflicting wounds or causing death, shall be sentenced to capital punishment should their actions cause terror and anarchy. Should their actions do not lead to terror and anarchy and remains as only an attempt they shall be sentenced to heavy punishment not less than ten years.

Supplement 2 – Change[5] (Sultan's Decree: July 16, 1906)

Those who help in the realization of evil deeds of crime organizations causing turmoil – no matter the how and by what means they are realized – or setting up plots of assassination against various personages, murdering people, destroying houses, mansions, ships, means of transports, and the bridges people use everyday, with the dynamites, bombs, and tools they devised, along with those who prepare, transport, and import those tools from the other countries, hiding and storing them, and their accomplices shall be sentenced to capital punishment no matter who they are or what they are. Those who attempt or forced to devise, prepare, transport, import means of destruction ought to denounce the instigators by themselves or through intermediaries. Those who do not abide by the above-mentioned obligations without a cogent excuse shall be sentenced to lifetime imprisonment if anarchy and terror rise, they shall be sentenced to temporary heavy penalty if the out come of their neglect of obligations is not anarchy and terror.

Supplement 3 – Sultan's Decree: March 30, 1908

Those who bring the destructive, wounding, murderous, and the alike paraphernalia through land and sea into the Ottoman State; and those who transport the terrorists from one place to another knowing their set evil intentions; and the captains of steamboats, sailboats, ships, as well as the boatmen, and their accomplices who bring or transport the destructive, wounding, murderous, and harmful equipment from one place to another within the borders of the Ottoman State shall be sentenced to temporary heavy imprisonment in accordance with the degree of their actions.

---

[5] The original form of the Article 58 Supplement 2: (Sultan's Decree: October 27, 1903)

"Without the consent of the Ottoman Government, those who import or those who condone the bringing of either less or too much of dynamite, those who hide them, and those who harbor those people shall be sentenced to fifteen years; and if their intentions are found out to be leading to a terror event the responsible people shall be sentenced to life-term heavy imprisonment. Should the terror event occur they shall be sentenced to death.

Article 68:[6] Change*	Sultan's Decree	: June 4, 1911
	Date of Issue	: June 17, 1911
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.

The amount of money accepted as a bribe shall be taken back in double; or, if the amount of money and the benefit to be gained are guaranteed only, then the person who is found guilty shall pay the same amount of money he is guaranteed and shall be sentenced to temporary lifetime imprisonment in a castle. If his offence causes an injustice he shall be sentenced for not less than five years.

Article 102: [7] Change*	Sultan's Decree	: June 4, 1911
	Date of Issue	: June 17, 1911
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.

Should any of the officials delays and neglects his duty without any cogent excuse, or does not perform the orders he receives from his superiors again without any cogent excuse, he shall be fined for an amount ranging between 3 Liras and 100 Liras in accordance with the degree he is holding. If the state is hindered as a result of his neglect of duty or for his not performing the orders of his superior he shall be sentenced to imprisonment ranging from three weeks to three years; moreover, shall also be deprived of appointment to a higher degree, or suspended from his duty in government temporarily or for a lifetime. If his negligence results in a loss of a person, no matter how it happens, he shall be made to pay the indemnifications.

---

[6] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*. p. 32

* The original form of the Article 68:

"Who ever accepts bribe – no matter what rank, office, or position they hold – the amount he received as bribe shall be taken from him as the punishment of the person who gave the bribe and the same amount shall be taken from the receiver as a fine, and if he committed the crime for the first time he shall be sentenced to temporary imprisonment at a castle and shall be banished from his office for six years."

[7] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*. pp. 47-48

* The original form of the Article 102:

"Should an officer neglects his task given by his superior or even makes a mistake without a valid excuse an amount equivalent to his monthly income shall be taken from him as punishment. If he does not perform his duty in accordance with the instructions given by his superior he shall be banished from the office. If the delays, not performing of duty, hinders the affairs of the state the doers shall be punished in due manner."

Supplement 1: Provisional	Sultan's Decree	: May 11, 1914
	Date of Issue	: May 13, 1914
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.

Those officials who commit any offense other than those stated in the law, what ever the reasons are, shall be sentenced to 3 months' or to 3 years' imprisonment in accordance with the degree he holds in the government. Should there be any extenuating circumstances he shall be sentenced to 15 days' imprisonment minimum, or he shall be fined to pay a sum ranging from 5 Liras to 100 liras. Under all the circumstances he shall be suspended from his duty in government temporarily or for a lifetime.

Supplement 2: Provisional	Sultan's Decree	: May 11, 1914
	Date of Issue	: August 5, 1914
	Enforcement	: On the date of issuing.

The officials who neglect their duties in mobilization preparations during the peacetime shall be suspended from his post for a period of 6 months or 3 years.

Article 191:[8] Change*	Sultan's Decree	: June 4, 1911
	Date of Issue	: June 17, 1911
	Enforcement	: 60 days after the date of issue.

If a person sends another person a note – may it be stamped or not, signed or not – or a messenger, demanding money or a piece of furniture to be sent to himself or to another place; if the sender threatens the recipient for not meeting his demands saying he will be experiencing difficulties and acts on it, he shall be sentenced to a lifetime imprisonment in a castle, but if the

[8] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*. pp: 81-82

* The original form of the Article 191:

"If a person sends another person a note – may it be stamped or not, signed or not – or a messenger, demanding money or a piece of furniture to be sent to himself or to another place; if the sender threatens the recipient for not meeting his demands saying he will be experiencing difficulties and acts on it, he shall be sentenced to a lifetime imprisonment, but if the threat proves to be only a simple menace then he shall be sentenced to a temporary heavy imprisonment. If the threat does not pertain to any of the crimes requiring the above mentioned punishments and if it is of a light offense and again if the action is not put into practice the person who makes the threat shall be imprisoned for a term extending from a year to 3 years, and shall be charged for an amount between 3 and 20 gold liras."

threat proves to be only a simple menace then he shall be sentenced to a temporary heavy imprisonment. If the threat does not pertain to money and piece of furniture, but embraces the offenses mentioned in the previous articles, and if it is not put into action the person who makes the threat shall be imprisoned for a term extending from a year to 3 years.

If a person menaces another person for the demands, proposals, and losses mentioned in the first paragraph; or if the threat is realized by written note – may it be stamped or not, signed or not – or through a messenger the person shall be sentenced to imprisonment for a period between 3 months and 3 years, on condition that the action is not realized, and as the offense requires less penalty than the ones stated in the first section. The threatening actions made for meeting of the demands require imprisonment more than a week, temporary exile, suspension from the government offices, and fines. If the threat contains matters of virtue and honor, the person who makes the threat shall be sentenced to imprisonment for a term extending from a week to a year.

Article 233:[9]

He who seizes someone else's money, property, debt bonds, and alike legal instruments by fraud or deceit shall be sentenced to term extending from 3 months to 3 years, and he shall be fined to an amount ranging between a golden lira to 50 golden liras. If the person committing the offense is an official, in addition to these penalties, he shall be suspended from his post.

[9] *Ceza Kanunname-i Hümayunu*. p. 107

İKİNCİ BÖLÜM

PART TWO

A 1-134
D 1033
F 1-36

ارمنیلر

دور سابقده روماینا، بلغاریستان، روسیه، ایران، انگلتره، اریقا ومصر وهند وممالک
عثمانیه ده خفی صورتده تشکل ایدن وجوده مقاصدک بالکز ممالک عثمانیه داخلنده صلح چیلرنک وزور بنده
وسائر زورم کوردیکلری بالجمله وتا نظر دولتلرنک سرقیه ده وحتی استانبولده رعیتم ساینه ایقاع ایدن خفی جمعیتلر
جمعیت اعلاسی مرکزیتی معاقب حکومت سنیک قوانین توفیقاً تشکل ایتمک جهتلرنی واستانبولده عضو
ایتدیکی عمومی رفوننده وایکی جمعیت خفیه تشکیلنده محریانه بیانه بازه کی صلح وحفظ تشکیلاتنه لغو ایدیلدیکندن زور،
بیچ قرار اتخاذ اولنمزدن ۱۸۹۷ سنه ده هرنه اختلاط اولورسه قبول ایتمکده خفی تعلیماتنامه نک زور،
تخفی محاولاتی، احوالی بوندن صکره تخفیف اولورسه تطبیق ایدلمکی وکویا ظهور ایده جک حوادثه قارشی
تدابیر زجریه دن حضرت احمد اورزه صلح تشکیلاتک انحلالی جهتلرینی قرار ویرلمسی ودور سابقده قبول
وفوننده نک عضویتی قدر تجدد احصای رسمی اولنوب ۱۸۹۷ تاریخنده وصرف اختلاطدن دار مواد
حادسه اولدقده یروغلاملرنه لغوینه دار بیچ بر کلمه درج ایتمه یرلک اوجهتله بوبتون سلونیک، کوسه، وبوجوزه
فلوره جمعیتلری روسیه، ایران ودیکر ممالکده "ایل له غال" یعنی بغداتلق وممالک عثمانیه ده
"له غال" یعنی خائنلق بر نکته تویه تلری ذهانه حکومت نظرنده حاصل ایتدیرمکده ایکی اختلال
یروغلاملرنه دار ممالک عثمانیه نک ارمنیلرنه سکونه بوله اقامنده قلوبلر، ملی مانفستو
هیئت مرکزیه سی وحتی استانبول مرکزیه خفی جمعیتلری بعضا اغراضاتنه قارشی کچ ارمنستانه آمالی بالقان
جهتنه ویریلمک حرز مادیدن بلاده حکومت قبول ایدیرلمک ایچون وحال وارنده بر فوننده عضویتی
قبول ویاخود بالقانه جهتنه ظهور نده دولدیغی دو چار مشکل اولدقده وارنه موقعی بدیع ایدرلر کوتجه ده
بر فوننده عضو وبو فوننده نک ارمنی آمال ملیسنک اختلال ایچون ویریلمکی مقتراحی حاک ایکی لوندرلو
تعمیمی ۱۹۱۴ سنه سنه پاریسه خیلیجه مطبعه سنه طبع ایدیرمکلری واشو ایکی لوندرلو تعمیمک مندرجاتی
مقدما وبیارنده انعقاد ایدن ۱۸۹۷ سنه سی یروغلامی حوادث اولورسه تصدیق ایدن بالجمله مواد
انطبا ایتمکه وایتمک وارمنستان آمالی اختصار ایتمکه بر قدر خیلیجه قوتمنده بر بهانه اجرای فعالیتلر
آمالی ومقصد ومقتضیسنه واصل اولرجهتنه وآخر قانلنک حکومت حاضره جه ترتیب وارمنیلرک ارمنستان
محوا تمک اساسنه متنه اولدیغنه روسیه، انگلتره، آلمانیا حکومتلرنه ارمنی قومنک استقلالنی
منافع اقتصادیه لرینه مقابل تمدیکی حکومت فاشه عثمانیه یه باغلاد قلریه ولبورده همجالرنه قاتلانان
حال حاضر ارمنیلرنه ارمنی احفادنه لسنت ایده جکلرینه دار مواد مخوفه اولدیغی کوریلمسه واستانبول

هیئت مرکزیه سنک بو قونفرده بر اشتراک ایتمه سنک رحمی ایجاب ایچون آریچه رعایت اولنیغی مراد اولنان
یعنی هایسا سوم بویا جیانک بعضه منفعت رسته وخورتاده آدملره خصوصاً اهمیت ویره رک
قومیه نظرنده کی موقعی ضایع ایتمکدن ورخصای ده جزائر وجایتسز آدملر اولمه لغزان
بولندرلمک بزیه دوقتور بهانه ورخصا سنک بعض ایدارجیلرینه قلوب اشیا وسازه نک بهانه
ورخصاسنه تابع دیو بلدرده بسقه رویه نه یعنی واحاهاهاها ورفیقی سی . واحاهاهاها یعنی
دیار بکرلی کیچور نعبد بانه قره دکز وخاخصا سیاحتلرینه رخصه اولدرمدیکز قونفرانسه سنده
مرکز عمومی اعضاسی تعبه ایدیلیه صباح کلیان ، واستاد ویاپاماریک رأی وموافقتلریله
ایلک ایدیلیه موصلیه قوماسیه اورزنه یانیوب رویه نک بازخانه سنه ورود ایدیلیه تا نقطه
دوقتور بهانه ورویه نک رجاجه وخدماتجیلری مرکزیه مراجعتنه مرکز اساسی مطبعه لرده
وادوانی طب اجمالی ودوقتور بهانه نک بعضه مراکزله مخابره ده بولنیغی وبالخی تعمیم نشر ایلمسی
ومرکز عمومیه ایلیغی مکتوبده لزوم واسطه کندیسه کوندریلمکده وصرف ایدیلان اخلاصلرنک
وفدرالیه ومتروطه اداره نک اداره سابقه یه اصلا تبدیل ایتمیوب ریاست ظلم واعتساف
دوام ایتمکده بولنمقده وبلخی مشغل ایستانبول خلقنک حصولی ایچون جوده ایدیلان تدقیقات بر قوره
خیانت قومیه یه اطراف ده طویلر توب مقصد عمومی ایچون چالشمق ایجاب ایتمکده باعث اولان
ریاست مقابلی وخیانت قومیه سنک اکلمه رعب بدله ایتدیکی ساعتده و ۱۸۸۰ تاریخنده بری
ایجاد واصلاحات ایتدیکی اخلاصلرنک ترتیب واداره لریک تاریخچه سیله برابر معاهده نامه نک آلتمش بشنجی
مادده سی قبول وترتیب ایتدیره رک وقایعی وبو مقصدلرک اهمالی ایچون خیانت غزته سنه اوینانلر
صرف ایتدیکی ساعیلر ولبنده بولنده بو یوده نه خیانت قومیه نک خانه لری محاصره سی دوام ایتمک صورتیله
عموم ارمنی ملتی بر بازاره آلتمش طویلر مفد هرصورتله غزته ایده جلکمز اولدیغی بلکی مقابلی تحوی
[ریس وزارتنه خایاشانه] یعنی کیچ وخیار ارمنستانه نام خیانت اخلاصلر جمعیتی آریفاره سی
ایتیر دیکی غزته سنه بتاریخی ۱۹۱۴ تاریخلی کوستک رزنه بولنمکده ورویه نک ده مرکز اساسی ایچون
مراجعتنه اجتهد بزیر زرنده وبازخانه سنده ایکی نومرولو اخلاصلر (نعبد بانه وکندیسی عائد
اولدیغی مرکز عمومی وتیفلری ، خیانت نام اخلاصلری غزته سنه توزیع ایدیلمک اورزه نام کوندریلیه
باعث واستادلرک مکتوب ومرکز عمومیه مستقل ایستانبول جنابلرنه باعث مقصد ومکوندری) ودول
معظمه ایله اوروپا ملتلرینه رویه وقره دکز سواحلنه بیچوره جیلر اخباره ایتمکه ولوسائط ایده لرلی ظهوری
اولدیغی اعضا ونام اورزنه ورویه ممالکه خیانت تلکرافه تقدیر وتقضیه ایتمکی امر
یاراعاده جلب مقدما خیانت قومیه سنک مقربلرنه کی اعضا سنده اولوب خی کوتنجه قونفرانسه زنکور

A 1-134
D 1035
F 1-37

A
D
F

A	1-134
D	1035
F	1-38

A 1/134
D 1058-B
F 1

استانبول ایکنجی شعبه
قسم سیاسی
عدد
١٢

مفروغ : بر کیه نظرونه و بر نفرانه
یوقسلرسی

دیسمارته مرکز قومانه افنی جانب علیسنه

حکومت حاضره ارکان دولتنه سوء قصد اجراسی نتیجه استانبول کلدرلی دوستی و حقدنده تحقیقات لازمه اجرا اولنه
قالمامش نام ویکه ماتوسی سریکیاده نام ویکه تفرقه غی خیاسوم کرتور و وارنه آغوبهار یاده نام ویکه مرزلط راقاریاده و
مصر الدیزلط قاریی کتیاده نام ویکه حاسونوصاب قاچیق و تبلیغ سیاطوارده نام ویکه آغودر بدرسا اوه بوندک
انطار دهلقاته شیزان ایدرده و درتور بدرسیاه قرویاده و حالیه نیاسیاده نام ویکه روبه قره تپاده و نام ویکه داغاده بریاهیاده
نام اشخاص دولانه حرکت عرض لزومی اسوده ارتداج یک اوزنه تحقیقه رفقانیز سعاً صوب عالیه بر سوره داسر اتخاذ افنم

١ تموز سنه ٢٤

استانبول بریسه مدیر عمومی

اداره عرفیه قلمی
١٦٧٢

بالبوه جهت عرض ریاست اعظم حضرتلری
٢٤/١

مستشار نیابت
فائق تمام ناز

مرقومدر ٢٤/١ تموز فائق نخست توقیف آلنه قادی مدوضه ٢٤/١ تموز
توقیف اعرفی مأمورلری

٦٦١

(مستعجل -)

مدعی عمومی جلالک مأمورینه والدر ٢٤/١ تموز

٦٥٩

A 1/134
D 1058-B
F 1-1

ملفوظ : پرتطه ملفوظات یوصه سی و متجوابنامه

روبلی : پرتطه کر مهور ظرف

اسناد مادیات

قسم سیاسی ایکنجی شعبه

عدد

٢٢

کرز قومانه انلغی جانب عالیه

ارتاک حکومتی سوء قصد تهدید و روسنه اولان هیجانیان رؤسا سنه و شهر رجاچ کول عونه سرعه
نازیللی ارسامه نامه دیگر آ. واسطه ایله بیرلی آبراهام و بونلره معاونتده بولنان قیصه یه طسیسار
یه رسیا نامه اشخاص حقدنده که تحقیقات حاوی فذلکه اوراق و مربوط ملفوظات یوصه سی
موجبنجه رقومونه عائد ایکی قطعه یاپراق بللیج رو ولوره ایله اوراق و اشیا ساره دیوان حرب عرفیه
لاجل تسویه سوی عالیه یه سوق و ارسال قلنمشدر. افندم ٨ ١٩٢٢ یوسف عزیز

١ ایار ١٩٢٢

تحصیل و اختلاف ایجاب ایدرسه بتوسط
ویکیلیم بار نصیحت اجرای تحقیقات
و محاکمه اولونمه اوزره دیوان حرب
عرفی ریاستنه ٢/٦/٩٢
مرکز قومانداقلغی

دیکدایه بلشیر بلط اوزره مدعی عمومیلیک مأموریتنه والدسنی
تبلیغ شد
٩/

بو نک ده اسمالری و ادعانامه لری حقنده دخی ٦٠ مادده جنایه یه توزیع ایدیلمه
اوزره توجیه ایدیلدی تحقیقات نتیجه جنایه نتیجه بنا دکل
٩٢

A 1/134
D 1058-B
F 1-2

استانبول پولیس مدیریت عمومیه‌سی

قسم سیاسی ایکنجی شعبه

عدد

۴۲

مرکز قوماندانلغی جانب عالیسنه

سوء قصد تشبثنده اولوبده دیوان حربده موقوف بولونان قاراماز و روبن قره‌تپایان آراسنده جریان ایدن مخابرات [illegible]
دیوان حرب قوریدورلرنده ملاقات ایچون حبس ایدن دیوان حرب غاردیانی احمد [illegible] جلب ایدلدیکی [illegible] و [illegible]
وضعیتی [illegible] اولوندقده [illegible] اولدیغی [illegible] ایدلدیکی [illegible] افراد [illegible]
کوره [illegible] تحقیقات [illegible] اولدیغی [illegible] خدمت عسکریه [illegible] تابع اولانلرک [illegible]
اولنمسی [illegible] دیوان حربه [illegible] لزوم [illegible] ایجابی [illegible] عرض اولنور افندم.

۷ [illegible] ۳۴۰

استانبول پولیس مدیر عمومیسی

اداره عرفیه

۲۷۸

دیوان حرب عرفی ریاستنه تودیع اولنه

مرکز قوماندانلغی نامنه

[illegible]

[illegible]

مظفر بك : بك اوغلنده ترلو باشنده دست نوهرولو خانه ده سكه بطور بقيه ايدا شتغل ايده وازه‌لى بيلغار
اوتوز طقوز باشنده اغوبه خانه‌يه‌يه ولد حرادياندن ضبط اولنان افاده سيه ٧٨

استانبوله وقتنه قدك ونره‌لرده مسافر
قالدك

A 1-134
D 1095-a
F 1

برآيچه‌كوته اولكه استانبوله قدم اوزه اسيا اوتلنده مسافر قالدم ايرتسى
كوغابك اوغلنده ترلو باشنده دست نوهرولى اطه‌يه نقل ايتدم

اسيا اوتلنه سنى كيم كوتوردى

سنيات ايله تشبيه اوغلى ايله برابر قدم اوندن كوتوردى

بو ترلو باشنده وكاده كيم كوتوردى

اسمنى بيلجه بيكم اوراده بر دلال بنى كوتورمسه ايدى

كرك اسيا اوتلنده وكرك ترلو باشنده وكى
خانه‌ده نوفيقلر خانه قدر كيدر ايدكورشيلر

بالاسانيانه بازرجانه‌سنه دوام ايدردم اوراده بالاسانيانه
ايله قالاخانه ايله كورشور ايدم

اوبازرجانه‌يه دها كيدر دوام ايدرايدى

بيلميورم كيميه كورمدم

ترلو باشنده وكى خانه‌كزه سنى كورمك ايچون
كيدر قالدى

كيمسه قالمز ايدى بلكه سنيات ايله تشبيه اوغلى كيدر ايدى

سكا بالاسانيانه خانه‌ده بر روس تجارى
كوستر مشدر بو كيدى

بيلميورم

بارديچه سكا كيم ويردى

قالاخانه ويردى

قالاخانه بارديچى كيدر البورسه

بيلجه كيدر الدينى

قايچ لرا آلدك

الى لرا آلدم

قالاماز دا استانبولده نه واسطه ایله بولدك

A 1-134
D 1025a
F 1-7

بالوسانیانه ایله قالاماز بینده کی مناسبت
نه در

سنی استانبولده کی کوندردی

صباح هوله ایدیره ده بولشیکز

سه باطلوه ده قلاصه نه مناسبت کیتدك

صباح کل ایله مکتوبجی شیرمی ایدیکز

قلاصه ده صباح کل ایله کوردشدکده صنك به اوده سایه
کیتدم اوده ساده ایکه بکا ایکی مکتوب کوندردی دینه
استانبولکوندردی

صباح کل ایدایله مناسبتکز نصل باشلدی

ماردیروسی کیمه - نه ایسه بیلیر

ماردیروسی بو ایسه ایچون نه دا استخدام
ایتدیکز

بالوسانیانه بازیجانسز طوغریجه کیتدم قالاماز ده اوراده
بولدم چونکه بنم استانبولده کلدیکمه بکلمکه کوره صکره کلدیکم
کندوسنی دایوره کوردم دیانیانه ده کوردشدم

یکدیکرینی اسکیدنبری صانیرلر حتی ایدارهخانه سنه اولدیغی حالده
قالاماز بالوسانیانك اوینده بتیوننه اتیکده در

بالاماز و صباح کول کوندردی

رومانیانك قلاصی شهرنده بولشدم

ایسه ایچون داره یه کیتمه ایدم اوراده قلاصه کیدیم
صباح کل قلاصه ده بنم بولدی و بورایه کوندردی

قلاصه ده صباح کل ایله کوردشدکده صنك به اوده سایه
کیتدم اوده ساده ایکه بکا ایکی مکتوب کوندردی دینه
استانبولکوندردی

به قلاصه اوتنده ایدم صباح کل ایله ذاتاً بلکه انی برمناسبتم
وارده ماردیروسی اسمنده بریسی صباح کل بنی یره زانو ایتمه
او صورتله کوردشدك

قلاصه ده حالا ایدر تمامنی نیجه سنه در

صباح کل ماردیروسی ایسته مدی

استانبولده بایه جقلر نه روح کوفاشی
ایدی

بو نه روزی کچه بایه جقدر

طلعت بک ایچون بایله جوه ایدی

بنم کیزدیکم ایچی ادم که اوندن سنیات ایدکشیه اوغلی بایه جقدر
ایدی

طلعت بکی بوراده کیم کوتره جک ایدی

فالاماز کوتره جکدی

سهاولجه دیردیکی افاده ده صباحکل
دیه جکی سکسه لرانده قوه نایولیونی
روسی بیوته سید الدینی سویه مشه
صالجوقه بوراده فاتاماز دیه الدینی سویه جکی
طوغه بنی سویه

درت یوز الله خرانمه قالاجه ده الدم اوسته طاقمی اوده
عثمانه براکی بر اوچ عثمانلی براکی بر بوزاده آلدم ایرتجه
درت برادرها آلدم

سنیات ایدکشیه اوغلی کچه یاره لرینی بیلیر ایدی

اندی به اداره ایدیکه یاره لرینی ده به دیرایدم صکره به
قاریشدم کیم دیردیکنی بلمیورم

سنیات ایدکشیه اوغلی زاده بولدی

اوده ساده بولدم صباحکل بکا قلاجه ده سنیات ایدکشیه
اوغلی اوده ساده الهمی سویلدی به اوده ساده بوندن
بولدم واستانبوله کوندردم صباحکل کیه کدن صکره موقفی
فالاماز نه ایتدی بز فالاماز ده اصل آلدم ارقداشلرم
استانبوله کیتدکدن صکره بنده کوتجه کیتدم فالاماز
کوردم داوده استانبوله کوندردیکمی سویلدم بنده
استانبوله کیتمه می سویلدی بنده استانبوله کلدم فالاماز
کلدکدن صکره به ایشمه دانه کیدم

فابریقه‌لری دایره‌سنده کیم استخدام ایدیلدی

بنده بکرمی کوره جکدر فابریقه‌لر قلدی به اولی بالوسانیانک
یانه‌جغانه سنده دایره‌لرن مواصلتی صوره‌سنده کنه بنی
بلدیمکه کیشیلر ایدیم فابریقه‌جیلرک طوغری بالوسانیانک یانجغانه
کیدیلر

بونه‌روده مشهد سی نزده یاپیلیجق ایمش

یاپیلیجق یقینلرنده اوکنده وباخود مجلس مبعوثانک اوکنده

بالوسانیانه ایلد بونه‌روده دائر نه‌لر یازیلدی
قنوشدیلر

بوجقا دائر بشی قنوشدم

امضاده‌کی امضالر

یازیلم بوقدر یازیلجاقدر

مظفر علی اسکداره‌ده سلامسزده کراستجی حانوتی سوقاغنده اوتوز نومرولو خانه‌ده مستقراً
کچه غلطه‌ده روسیه خانه‌سی اوده نومرولو اوطه‌ده لندره بالوسانیانه ایلد مشترکاً قومپسیو نجیلیه
چیقنه‌کی قومپسیه باشنده واقعه بویاجیانه نام دیکر روسیه قومپانیانه ولد میخائیل ضبط اولنمه
افاده‌سیله

سوسیال دموقراط چیچیقیانه قومپانیه‌سنه منسوبم

هانکی قومپانیه‌یه منسوبسک

قومپانیه‌ده کی وظیفه‌نز نه‌در

بیچی وظیفه‌م بوقدر

فابریقه‌لرک اغلب حرارتلی سیاتلر وکشیلر
اوزرینی حاضرلیورلر

فابریقه‌لرک نیجه اوتوز کیدیلر نیجه فابریقه‌لرک اوده
اوده‌سنه نیجه نفر نیجه

Ahmet Nejmettin

A 1-134
D 1035
F 1-2

صباح کول و استاد عدده ده نیمیه

بوندن صنایع ایدیمیه

و استادلر مخابره‌لر خصوصی و شخصیه‌یه
یوقسه قوقیه ایشدیرنه دائر میه

بالو سانیانک یازیخانه سنه گیدر گیدایدی

اوایه اغوبه صنایانک سیاتک و کشبه
اوغلی سنه کدکو و شکه کلمه‌می ایدی

هاکبوکه سزک قیقدکز اولاده باده سانیانک
کرک اغوبه صنایانک و کرکسه سیاتک ایله
کشبه اوغلنک داغا سنه کدکلری کوره‌جکدر
اولدیغی سویلیور

هاکبوکه کشبه اوغلیه باخه سنی کوره‌جکه
کیمه‌یکی سویلیور

سنک قوقیه اولک ویه قوقیانمیه

بوده هایده صنایه سیاه دار بوده سنک
اسمکمیه

اوندن ده بزم

و استاد ایله بعضی مکتوبلاشیرم صباح کول ایله مکتوبلاشیرم

و استاد قوقیه ایشدیرنه دائر بازار ایدی به قدر احمازایم
چونکه جه بوندن قاریشمایم یعنی اوندن پاسده بولنه‌یغی
ایچون اوندن ایسه بایمه ایتمه‌ذلر بعض اوندن عقیده
سیاسیه‌سنه مخالف ایدک

قوصیونجی مفازه‌سی اولدیغنه هرکس گیدایدی

اسماری ایله ده نجام اوایه چوجه‌لر گیدلر

خیر بلزنده

کندیسی اولاسیلر که بنم اسمی بیلر هاکبوکه به کندیسنه ده نجیوم

اوت

خیره

Mustafa Kayacıoğlu

برنفر ولو مکتوبده کی اسمی کچه خیره بتمه
کچه‌ر

مکتوبده محرر غزته‌لری بنجوبه محاطبه‌نه کوندیریلز

که بو غزته‌لری کوندرمشمی ایدی

هندرجاتی اوقورمیدیلر

بو غزته‌لرنه دهخبر ویریلمیدی

بیوك ارمنسانده مقصد نه‌در

A L-134
D 1035-a
F 1-3

کیمی ده خدیوتده فرقهٔ حیدری وارمیمی
وارده

سزاسنا بنزه فرقهٔ سنه منسوب اولدقلری سویلنیلیر
دیاسی هیئت اداره کرده ارنیاط اولادینی جهته
ایدیلیورلر حالبوکه بو عدم مناسبت صحیح
اولسه انا طولیه اوغال ایدیلدیکی غزته‌یه
واسطه اولامازلر ایجاب ایدر

سنی بویله زوله‌یه نه مجبوریتی وار

اشاره‌ی امضاایدر

ایزمیده چوقه جیدر دهیجاه فرقهٔ سنه منسوبدر

چونکه انده فارسی اولدیغم ایچون بو للاعدم

اوته کوندریلمیدی

بعض وقت اوقورایدم

قورکیادن ایرطاعه یعنی ارمنی ملتی عثمانیه‌یه ایرطاعیجه
بلکه اوروپا قونتروللی التنده بولنمسی ایستیورلر

اراضات هغنه قدر اوزره اراضی بیوك ارمنسانه اونه‌لاشمی
بولنانه اراضیده کوچك ارمنسانه نامی ویرلمکی تاریخده
مذکوردر

مظنون علیه اولجه افاده سی اثناسنده واصله بویا جیانک تکرار ضبط اولنانه افاده سیدر

ایکی نوعدن بو تعبیر نادر

مکتوبده اولدیغی سویلیور. هالبوکه بو اولدیغی آلدم

ایکی نوعدن بو تعبیر ده خدیوتلی اولدیغی مفردیج

یرجیانه عذیز کیمسه

به بونلری هیچ بیلمم

مکتوبده بو قسمی تعبیر اولنانه سخفره یولده

ادم کیمسه

سخفره یولده . وسی تعبیر سندنه صانیفا طوه جی مهراندر

مکتوبده اسمی کیمسه و بونلرک بدلنی ویره جک

اولوب بسائل کیمسه

بیلمیورم هالبوکه اوطوریور صمه

ایکی نوعدن بو مکتوبده سی . بقه دیولاید

حرکت ایدی دیه بازدی بو سی کیمسه

بلکه صبا هالبوکه اوطلر

کیدشه کل نازرونیه نه وانیکه نه ده لئونه

برسوز سویلیه جک سنده کی شخصدر کیمدر

ازرونی اغوبه محاد دیسیاندر . بن اوغلنده سکنه . قره بیوکجی

باننده جالیشیر . وانیکن ظن ایدیرم امدیقاده در . مکتب حقوقده

طلبه ایدی لئونه ایسه بنم اوتاغم بالاسنیاندر

بوقاریده بو تعبیر ده هیچ اطار بلکزی سویلیشدیکز

هالبوکه سز کوندربلوب تعبیر ده حیفه قریب

بوقسمی کوندرلدیکی واوده هیچ شاقصاغانلر

انه کیمسه کن وراستاد بازیور

بکا نیجم هاکدی دیه کوندرمدم بلکه بقه سی کوندرمشدر

مساط زاقاریانه کیمسه

هیچ بیلمیورم

استانبولده مرکزنده مساط دزاقاریانه کیمدر

مساد هیاسوم بویا جیاندر . زاقاریانه ایسه کدکیا شاکی مدیری

Ymbros Kyriakopul

سن واستاده یازدیغک مکتوبده بوسئالرنک
جانی ازواید بیوه مشکز بوسئالرنده

A 1-134
D 1035-A
F 2-4

ذاتاً واستاده سنه یازدیغن مکتوبده سزک
اقاربکز وجهه بوسئالرک بیک بسیط اولدیغنی
واره کزره کی افندفت بوکی بسیط مسئالرده
عبارت اولدیغن شویله دیه یازیوب دکرمنی
سیله کوتورمن دکرمنجه ده چکیجی ایدوب
شانه اقباعاً سزده چکیجکزی ایدوب سکز
دیوب واسامده سزکله مشترک اولدیغن کتیوب
بناءعلیه سزک بوقاریدنبری واقع اولان افاده کزده
استانبولده مرکز نده کی مرکز عمومیه مخالف اعضا
جانده کوستریلن ایتیلکز و ضعیتکز بحق وجه
اولمه لازم کلمز می

ایضاح ایدیلسه کیجه

مکتوبده اسمی کیجه زافاده کیجه

استانبولده بر وکیل وثیقه سیداه طورمنک
زاهیتی واردر دیه یازیلمی نه وقت وکیل
اولدیکنه

بو مکتوبده اکر بایه به جفسلک قوصیوغی اول
بر شقه سنی تعبیه ایده زه دیه سز دیه استانبوله یازیلر

زمسی زاقاربانده

هیچ فکر بو کلمیور . قطعه کلدی مطبعه واشیالر جم اوستنده
مقید اولدیغن حالده هرکس اشیالر دن بر شی آلمیه صاوشمه
کیتمه اولدیغندن برده بو مطبعه مسئله سنده دوویه الی لرا بوجق واری
او جهتی وکیل اولمه اعتباریله بنی یقاوردی ایشته بوسئالرک
جانی ایتیورم

ذاتاً واستاده سنه یازدیغن مکتوبده سزک
اقاربکز وجهه بوسئالرک بیک بسیط اولدیغنی
واره کزره کی افندفت بوکی بسیط مسئالرده
عبارت اولدیغن شویله دیه یازیوب دکرمنی
سیله کوتورمن دکرمنجه ده چکیجی ایدوب
شانه اقباعاً سزده چکیجکزی ایدوب سکز
دیوب واسامده سزکله مشترک اولدیغن کتیوب
بناءعلیه سزک بوقاریدنبری واقع اولان افاده کزده
استانبولده مرکز نده کی مرکز عمومیه مخالف اعضا
جانده کوستریلن ایتیلکز و ضعیتکز بحق وجه
اولمه لازم کلمز می

خیر قبول ایتمم

بابعالی جاده سنده حسرت اوتی انقالنده کی مطبعه جی ایمیانده

بویله یاسم ن تعبیرم

واستاد بکا هر زمان وکیل اولمقلغی یازیوب دی طبوکه قیمتی
بویله بیشی یازمدی بنده قبول ایتمم

Ambar Hayim Efendi

وسنده جواب طلب ایدیورسنز بوکا قارشی
جواب ـ ـ ویردیکز مه

به یاپه‌جم دیه جواب ویردم

بکمی حزیانه تاریخیله سنه کوندریلوب وسنده وکالتده
اسقاط ایچون تحریایله مکتوبده صکره ایچون
تاریخنده نیسنده وارداولوب مکتوبده اولدیغی سنده
بعض وظائف ایله علاقه دار قیلیورلرسنز
بو قاریکی افاده کز وجهله شایه وکالتده استعفا
ایتمه اوله ایدیکز سنه ارتدهیچی بر وظیفه تحمیل
ایتمامکلری لازم کلیر دی

به ایسته مدیلم حالده که بنی لا ینقطع یازیورسنز

درت نوع دولو مکتوبده منه‌ج اولاریله کیفیام
اسمی کیجه عائد در

بو قاریه‌ا سمی کیجه دانیله عائد

قانعه بابه کیجه‌ر

ه یخیورم

الی نوع دولو مکتوبده سیوه باخود بیوه
کیجه‌ر

مکتوبده اصلی کوره بنجه سویله بیلمکلکم غیر قابلدر

الی نوع دولو مکتوبده اسمی کیجه آصلو کیجه‌ر

بو سنه اوله استانبولده ایکن کندیسی شمدی وانده در بو اوده
غنته ده مخبرلکه ایدردی وانده ده غنته مخبرلکی بیلیر

بشیوزیلدکوندرمه‌سیوی ه تجدید ایتمکزه
سویلیوسکز حالبوکه بو سنه ه بنی معروف
اوله جمعه چونکه بونده حسابنی ده سز یاپیشدکز
وسنه بو بشیوز ریلدایچون هانکی حسابه
داخل اولمش لازم قالدیغی حقنده وراسناد
استیفا حاتده بولنیور

بو آدم سیوه دکلدر آمونه کندیسی رسیده در

Umkum Uyumuş

زافاده‌نی محمد یفنی بوفاریده سویدک
حالبوکه اوه‌نوه‌دلو مکتوبده سزک بوادم
حقنده واستادده واقع اولان استیضاحکزده
قارشی صرقوم بوبابده معلوماتم یوقدر
بوحالکولیانک ایشرنده بربیدر دیبور دیکم
سز بوادمی طانیورسکز که واستاده بازمشسکز
بوادم کیدر

A 1-134
D 1035-0
F 1-5

شوی حالده بنده خافاده‌نی واستاد صورمشدی بنده
زافاریاه افندیه صوردم بوراده در خفیه بیلر دیه جواب
ویردی بنده بونک اوزرینه واستاده اویولده یازدم

اونبر نوه‌دلو مکتوبده اسمی کیمه ساقو کیدر

بوراده در فقط رعیلیدر نه ایسه بایدیفنی بیلکم کندیسیدر هیچ
کوروشمدم

اوه ایکی نوه‌دلو مکتوبده اسمی کیمه داها کیدر

محمد بیجیورم

سز روسیه‌ده بر ایسه بیلیکم اوزره مرکز
محمد بیدر دیه‌دیکزمی

اوت آلدم فقط اوندن کوستردیکم ایشی ایفا ایتمدم

اوحالده بو وکالتنامه‌یی اخذ وقبول ایدیجه
بدیکزده حفظ ایتدیکزمی وبا خود عدم قبول
ایله اعاده ایتدیکزمی

قبول ایتدم کرچه بولنیه جقدم

اشبو وثیقه‌نک تاریخی اونبر حاریت اولدیغنی کوره
درت آی اوله‌رق وقت کچمشدر نه وقت کوندرمشسکز

اونوتمشم

محمد بیک افاده‌کی امضاسیدر

امضا ایدیرم

Jurbanu Uzgorodski

مظفر دده‌ی : بن اوغلنده تربیه‌لی باشنده یونس بک بر نوه‌سی ایکن اوراده یعقوب بن اوغلنده
بالوه یازاری جوارنده براطره سکه‌ی اوده ساده‌تر زیلان ایتیکی سویلیاره شیعه عثمانیه‌دن بقیسی کیبردیت
باشنده سیاط قالمیاره ولی واردهنک ضبط اولنماه افاده سیه‌ی [illegible]

هانکی قوینه یه منسوبسک

استانبوله نه ایچون گلدک وکیم ایله بر اگلدک

استانبوله گلدیکنده هانکی اوندن مسافر
قالدک

استانبوله گلدکه کوردشدک

لکوه بالو سانیاغی هنیمیه

سه کندن مکتبک بوقسه اومسنی چیقاردک

بالو سانیاغی سنی هنیوردک بوقسه
صیاسی هنیوردک

اوراده بالو سانیاغه ایله نه قنوشدیکز

بالو سانیاغنی یانده گتیردایک

استانبوله هانکی وایوایله گلدک

هیچ بر قوته یه داخل دکلم

کشیشه اوغلی صیاسی ایله بر گلده استانبوله جیالشمق ایچون گلدم

اسیا اوتلغنده قالدم

محمود پاشا بقوتشی باشنده سیلیه بلوجی بوندن وساره
صاتانه بقیسی ارمنلره بنه عینه نجاتیله مشغول والیوم استانبوله
عزیمت ایدیه بقیسی کنیانه ایله کوردشدم

هنیم بالجه‌یه کوردشمک کیتشدم

ایکیمز بر گلده کیتدک قایه‌لیک اوغلی صیاسک ایشی دارده
بنده بر اپ کیتدم

به هنیجوم اوکیتدک بنده بر اپ بولندم

صیاسی ایسه ایتدک

بر ایکی کشی دایسه ده هنیجوم

روس دایوریه گلدم

رومیه قره بتبانی ه نزمیه

واحاله بوباجیانی ه نزمیه

جایه جنا سیانی ه نزمیه

قراماذی ه نزمیه

استانبوله چالشمه ایچون قدیمکی وقتی
جناسی ایدیرکده ایسه اراصه اوزره
بالوسانیانك یازیخانه سنه کیتدیکی سوبیورم
ایسه بولمه ایچون دهاکیده مراجعت
ایتیك

A 1-134
D 1035
F 1-6

اغوب جزایرینه ه نزمیه

مرقوم سنکه اوده ساده نه کوره دشدی

اوراقنی اره سنده چیقاره بر نومرولو
قاریت پوسناده کی اوریسی کچه عائده در

بو بدروی باجه جیانه دیه یکدیکر کچه

اغوب جزایرینه استانبوله ایکه کوره دکی

ه نیچورم

ه نیجام

ه نیجام

ه نیجام

بو سفیانه خانه نزدی صاموسونه سویلدم وکمود
پاشا یقوشی باشنده بر خانه کی تزیه ده کیتدم که
اوتوزدی یه بقا ایام توجه ایتمشدی . بنه بو سفیانه
خانه نیلیسی ایشاقه ده بقا بایسه بولمسی ایچون
سویلمشدم

اوچ درت آی اوله ه نیجام

به استانبوله کلجکم زمان اختاکه بنده استانبوله کیدیرم دیدی
بشقه برشی تکلیف ایتمدی

بدروی بجه جیانه عائددر

قارنك اوزرنده کی محرر افاده یه باقیلسه حاجی محمود خانه
بولنور ایسه ارزو ایتیانه بدروی باجه جیانه ایسه
به اسکدره جنا سی ایدیکز بیوردم اغوبه قدری راست
قلدم اوکیجه اسیا اوتنه کیتدك بالاخره بر قاچ دفعه کوردك
Withdrawn Hungarian

بالاخره نهایت ده کوروشدیغز

استانبولده قاچ کونه قالدی

توقیف اولنه‌جق نه‌ماه اوزرنده یاره‌لر
وار ایمش

استانبولده دهانه قدر خوره جوه ایدی

کچه‌رک یاره ایستدی

بن اوغلنده بابه یازارنده تهوله‌رده کوروشدم

قلدکده صکره بجه‌آغه قالدم

اوده بیک غرفه‌سه واریدی

یاره بولنجه استانبولدن کیده جکدم

هشتیرمه‌ده یوسفبابه خانه‌ده ارضاده ناجار یاره ودقتیاره
خانه‌ده واغیاده قره اتیاله بوندرلر کوروشدم ایسه
دها یاره ایستیه‌جکم ایدم ایستیه جکم بیلمز ارضاده
وارطانیانه یوسفبابه خانه‌ده برچوجق واردر اوندن اوده
مجبور آلمشدم

انجوب خزاریانک اوکورینی اوی
بیرمیشم واوی انجوب کیم توتدی

اوی بلیورم بن اوغلنده تقسیمه الته طاقنده در
کیم توتدی بلمیورم

اواوه انجوبی کوردکدنصکره کیتدکمی

بن بیلمز اولدقه ایکی دفعه کیتدم

سره فاراماز بابه‌سیانک بازنجانه‌سنده
کوردکمی

خیر کوردم

سزک رجال حکومتکز سؤقصد ایتدیکاوزره
اوده سادمه انجوب خزاریانه وفاراماز
واسطه‌سیله دیسه‌دکه سوء اولنه‌جغنی
وقصد ایتدیکز نتیجه‌نی دوشنه‌اولنه‌جغز

ارکا اولنیور افاداتا اولیه گزده کی اعمرافکز
وانجمیه خدایانه وایوردیه جیقاریله تصادف
ایتدم دیه بکلرز و عنما بکلدمکز وفارمازی
مقتضیاتی نجه نکزی سویلدیکز حالده بالاسانیاتا
بازیخانه سنده کنه سیدیکوروشدیکزه واز
شاهدلک افاداتی سزک بو مقصده بوراید
کلدیکزی تأیید واثبات ایدیجیدر دیه جیکز

به بویه بر شی ایچون استانبوله کلمدم

افاده کی امضا ایدیم

امضا ایدیم

A 11-134
D 1035
F

مظنونه علیه: بنده اوغلنده نه لو باشنده
شیخ عثمانیده اوتوز دیرت باشنده

بوزیکیلی برلوده ده سکلی اوده ساده ریجولن ایدیکره سوزلی
قیاسی قایریلی کشیسه اوغلنده ضبط اولنان افاده سیدر

استانبوله نه ره کلدک

روسیه ده کلدم

کیمکله کلدم

انجمن خدایانه گیردی

برابر می کلدک

خیر

کیمکله کلدک

سنیاطه ایله برلکده کلدم

انجمن سز استانبوله نیجون کوندردی

استانبوله قهوه خانه ایچون صمه باننده بنده چیقیشمیه ایدم

استانبولده هانکی اوتده صاقدولک

اسیا اوتنده صاقدولدم سنیاطه برلکده صاقدقالدم

انجمن خدایانک نه وقت بولدک

اوده کوره صکره کلدک بر زاتا کیمسه استانبوله کلمسنی بکلیورمش
سنیاطه ریجنده بکلیوردی وایور کلدی یاسندی بزده کیدیکز
الده اسیا اوتنه کوتوردک

انجوب خدا بابه نه وقتنا ایرواوطه چیقدی

ایرتسی کونی قصبه‌ده باوطه طوتدی بزده تولو باشنده ایدی
اوطه طوتدقه هر کونه بن اولنلره بالعدیاز ینه‌کی قدر
بولوشورایدک

نیجون ایدی اوطه طوتدیکز

اوچ ادم ایجون اوباده بر یوقدی

استانبولده نه‌لره ردام ایدی دیکدر
کوروشیرایدک

کجه ایدی کوروشدم

بالوسانیانک بازیجانه‌سی بیجوزیسه وکیلیدی
کوریشدکمی

بوکره کیتدم وکه‌وسیله کوروشدم

رویه‌فنا بنیانه ایه کوروشدکمی

خیر کوروشمدم

قاراماز ده نیجیوم

افاده‌کی اوفاایه

بازم صحیح یوقدر بر صحیح بازم

روسیه تبعه‌سنده‌ده تشکیلات، لئون بالوسانیانک خانه‌سنده تجمع قفقاسیالی
اهالیسیه باشلنه، ماتروس قاراماز بیان رکیسانک ضبط ایدیلان نامه‌سیدر

سن نه‌ایچون طوتدیلر

کویا بنم انقلابه یاپیجه‌ایشم ده بنی طوتدیلر

Chupurnoy

استانبولده توقف بندی اولنور سنت

استانبوله نه بجون کلدنت

استانبوله کیدیلر کورسترسنت

تحقیقاً ایکی آیده استانبوله واصل اولورم

بزم فنجانه یاتیسیلنت خوندانسز اولیلنت وضایتلی استانبوله

کلدم

وخاله بویاجیان، دوقتور بنه ناب بوسبوت حاییدسم بویاجیان

آنجیق آنی سفا ایلر کورسنم بشقه ایلر او کورسنم

وسعدی نخطا بیلیورم

آنجیق حالا دیانا طانیرسنت

کنه سیلر کورسنکز

بیر دفعه بولده بابوسیانانت اولده کوردم

او خیلی نام کوردیکی بیلیورم

یاپسه کوستوز ایتمله کلدم

فنجانیاندت کلز قویدیسی یلیز یاپسه قوجه تی اوقیاسنده

قویه بنی بویه کوندردی

بوردم توقفده یه کلمشم

یاپسه بنده اولدی بنه بنی یه تربیه یه اوزاق کوتوره

طابیقیل بویه کلدم

A 1-134
D 1035
F 8-88

A 1-134
D 1035-a
F 1-9

بلف اوغلنه ، تزلابا شنه ، اتلوز نودن خانه ره متعلم اوتوز بریا شدنه ، دوقتور بدوسی
لو وسیاتنه قیف ایدیلمانه رسیده ۱ ۷ اغستوس ۹۸۰

قنالک قوتنه یه نسبت سکز

الدن قوتنه ایشدیه باقاریسکز

هنجاقیان خوجه سنه نسبت بکه ایکی سز اول استعفا ایدم

باقوام .

کوستنو قوتنده سنه بولنیکزمی یا حضور وکیلی

تعیین ایتدیکزمی

A	1-134
D	1035
F	1-10

واحاده کوستنو یه کیدیورلر بن بندن ایکی صورلی به

صباح کلی ایله درستار ، قارلمانه قوتنه ، بولنوقچون به اول

دیلجم دیم وصاحبت ایله ایشم یوقدر دیم .

به واحاده زیلهآدم کیدیه

چاتام

بو واحاده زیلهآدم سوقاقره وکیلشه باشلدنه

بکلیوب کوستنو قوتنده حقنده بالجمله ایکی طوبورلی

بوقادم لمشه ، شعبه لرنه انتخاب الحمه یه وکیلا ایده نجم اولجه

قوتنه یه نسبت اولیغی بلدیکندن استعفاسی اقل بلدیکندن

بقاسنه جهت یوقدر

صباح کلی درستار و قارلمانه اراده اولسه بوقادم

ایکی ویریلجکدم هیچکلر کندیسنه قانمیورم

کندیسنه حرمتی صورمادکی

صوریارم

Osmanlı Lykanne Efendi
Anastas Pa

فارمازه و آفسه چانه‌ریانی چانیسبلت	نه آفسه چانه‌ریانی نه‌ده فارمازی چانیدم بالکز فارمازلت اسنی ایشتدم کوردیلم دانه‌ده بر بوغازه یاپاسه .
اوحالده فارمازلری کورمشدک وبو اسمی کوریلمش	فقط کوردیلم وکوردیلدم
صورت بالقاری کاپیسی اعلانندن اولمق یوق صورت استعفا ایتمکدن	بر قاچ کون اول استعفا ایتدم
بر نوروز تنکی نوبه چانه‌دن	بنا بارس رکزنده وچالشمام ایچون بازلمشه بنا قدر بنی وکیل تعیین ایدیکلرنه بد قبول ایتدم حتی کوزرکاه دیشتوبی ده اعلان ایتدم صورت اجم بیرنجه روبه‌قه تبیانی وکیل تعیین ایتمیه
سنه‌نت وکیل اولجقدن	استانبول وکیل اولجقدم . لیف بارس رکزنده استانبول شعبه‌سنده رقص اولجقدم
ایکنجی نوروز مکتب کچه‌چانه‌دن	بونی بیلمکده کوریورم کویا بنم وچالتی قبول ایتمکی یازیور .
اوچنجی نوروز مکتب کچه‌چانه‌دن	بوم کویا بنم وچالتی قبول ایتمکی یازیور .
بودفعه استانبول قونفرانسه اولجقمی بدی	اوت اولجقمه بر قاچ یاپ ویاهیاسم کویا جیاز اولیشتیلکی

Moritz Strauss & Leif Brannpkt

خانم‌لر مرکز عمومیه‌یه استانبولا گلدیکم زمان

کیمسه‌یله گوروشمه‌دکمی

خانملر بالکز سزه بیلدیررم

پاپوسیانا گلنجه‌ یازیقلر روحم

ایستسه‌ک

A 1-134
D 1035-9
F 1-11

قالفایانه گلنجه

وقتیله بن استانبولده بولندیغم زمانده

ساغ قولی اولمش بولندیغنی

اعضالقده بولندیغنی

بیلیرم ده دیمه قالدیرمه وثائقه دایر بر شیئی

نظامنامه‌ده بولندیغی بالعکس کوردیکم دوکنه

ثابت اولدیغی نقطه‌لری اشبو تعمیم ایله قرار

استعفا ایدکده رفقا هیئت مرکزیه اعضالغنه

نظر دقته عرض ایدرم.

خصوص

پاپوسیانک فریکه پک آز احترامم

خاتم یازیقلر روحم انجیم بر کره طشره‌ده قرار ویردیکی

حالده اویله گرکدیکی گبی ایکی سنه‌لک معلومات ایله

اعلان ایتدم.

ارض یازده سنه‌ده بولندیغم اثناده

بوندن اول ایکی اعضالر بیلمشلر

ایکیسی بولندیم

بر قاچ سنه‌دنبرو حتی دوقتور رهبرلر طرفندن اعضالقدن

استعفا ایتمشلردر حتی استانبول شعبه‌سی تعمیم ایتدیکی

حالده ایتمشلرکه او تعمیمی بولدیره بیلیرسکز

[illegible]

توجیه فرمان واجب الاذعان اعلیحضرت همایون
خسرو پادشاه یعنی بیان الدین انبو
تعیین هیئت مرکزیه تعارض اولمندن
نشر ایدلیکی وجه اعلیحضرت زیر الکسک

بو آدمه اوقت مرزم ایده بر صباح کمل ایلا ورستان فارزی مستفا
دیرلرم

واحاده کمیه ونه دور در

کمیسی بر و بوغانه یایار سیواسیه .

اعتماد کی اعضایلرله

اعضای م

Osmann Efendi Brannfen

درتیور . بنا طرف سیانت کذا فبلاید بهانه کسبه . ٤ مسلمان نشر

بایس هیئت مرکزیه سیلاه استانبول شهرک
نواحی و قضالرنه آ اسنه کی اختلاف
نوعی نسبتشر

مالک و نخاله مستغل سبب اوندن بشقه بر شی بلمم

ارضه آ اکثر وقت تکاسیاس بعارضه
بوقه . بلکه شخصی و نفعی چیقارمم
معوفطانده اختلاف واردر دیکلی

اوت اقتم

اعتماد کی اعضایلرله

اعضای م

Osmann Efendi Brannfen

قوزان سوق سابقی و صحافیان قوتی سن استانبول اعضاسندن زلوه بنت وغلنه و فریدیم
قاره سوقاغنده صقوز نوردی باراقانه سلیم الای باشنده صهبا رسلم بویاجیان انف و لراکوبنت خط ایله
انارده سعید ۱۴۰۰ عسس ۴۴۰

کچه سنه کوستوده ترتیفنده عقد ایتدیکمز

اوراده کچی رقص کوندرلیکز

طشره شهرلرندن کچلر کلمشدر

A 1-134
D 1035-R
F 1-12

صباح کولیانی قانیسکز و ترسم اضیا استانبوله
کیدیلدی و بولتیلاه دیکی تشبثات اقتضاسنجه
بولنجه عیسه

آیشاده صحافیان شاکرد قوتی قندر

صحافیان قوتی سندن زلو طولیی طرد ایلمشدر

اوت عقد ایتدیکمز

استانبول هیئتندن کچه رقص کچمشدر

بیلیورسم وان و باقی رکزلرینه اشتراک ایتدیکمز طرسم و تندن
و وقتدر بنه کچمشه باقره ده کیده جغز بیلیورسم

ط ایتدیم، بیلیورسم. بلکه بنم جهتم اعضاسندن
چیقاجه یوقوشنده بلکه سوچ خانه جاره طوباجیان
بیلا سویلیدکه اوجه اصحاب اولدن آیشاده صحافیان اعضاده
بیسکه بنه سویلمشدکه صباح کولیان پارسه شریف باشا
ایله اوتوشمه بیقدار یاره آلسه بوراده حکومت قاتنه بعضه
تشبثاتده بولنجه عیسه

صحافیان قوتی سندن طرد ایلمشدر

بیلیورسم بندن اول واقع اولمسه اولانلرندن به بلکه ایشتدم
صهبا رسلم قوباجیانه

ویستادی هانیسنز رقعلم اخذ ایتمه
کندی مقصد اقتلو بحوبازنی تلقیه ایجون ویاخود
بعض معلومات ویرلمک اوزره بر آدم کونده رلمن

خیر حکومتی

سزه رسائلی دائر طوغریدن طوغریه مکتوب
زاحمت ایتمیکن

خیر

بالعکس سزه پیشکلوب استانبولده یاپیلان جمعیت
ایشنه بعض اقتلوی سویلمیه وسزدن کویا
آقا نصحت ایتمسنی

خیر ایدیلم بیشارلماری

خانه خانه یاپانیسنز

هایندم

بوآدم یاپسون سزه معلومات کیتردیکی

کندیسنی برکره خاطره کتیردم تخمیناً برای ایچون . دوروب
قوزشدم ~~سلام~~ وقت سلام ویردم .

بالعکس افاده کز خلوتده اولدیغمز کیبی
کوریشیلکز بنجه تابعه نه یه جلسه کز

کوریشدم

بو دفعه استانبولده قوزغنه یاپیلان جمعیتی ایچون

یا عقده نه دیاپه جواب ویرلیر

قوزغنلر کزمک نه سبب

ایکی کزمک وار در بری ترکیاده کزمک ایشنده قاریشیر او استانبولده در دیکری
خارجه ایشنده قاریشیر او یارسه ایدی تحدی زیاده در بیلمه رم

ایکی کزمک فرق اولدیغنه بر فرق نظر بر کزمک
اولیور سنز نه ایچون ایکی کزمک کزوار در

مستوجب اعدامدر سعادت بنه دخالت ایدر قبول ایدرلر استانبولده

همایسلم بویاجیاده

A 1-134
D 1035-A
F 1-13

فقره ویروزام لزومکدر

بو مملکتده شروطت اعلان اولنمشدر. فرقه‌لرک
تشکلنه مساعده قلنمشدر. طبعی هر مملکتک
کندیه مخصوص قانونلری وارده‌در. روسیه‌ده حریت
تحدید ایتمشدر. بو دولتلرک حریت رجالنه
مساعده ایتمشدر. و هکذا بو صورتله اصول اداره‌لرک
تنوعی بجهتدن حکومتلرده‌کی جنوفیات حریت‌لری
نقص بولمکده‌در. تابع اولدیغمز دولت ایسه ترکیانک
داخلنده یشایان، انجمن آیری کزنلر استاج
ایتمکده‌در. باخصوص سویلدیکلری وجهله حریت
توسع و تقیدی فرقه‌لری تقدیر ایتدیرمه‌یلدر

وتوکیاده شعبه‌لرینی آچمشلر. مرکز عمومی استانبولدن انتخاب ایتدکلری متعمد
قشره‌لرده روسیه‌ده روما‌یاده نه‌لر ایسه، آریقاده‌کی مسعودک
شعبه‌لرینی یاپدیرمه‌ایدیه خابر ویرکزدر. و بارس مربوط ایدی
اونلر نیسم دولتلرینه قارشی کلدیلر. یعنی ترکیانک قانونی داخلنده
سنه فعالیت ایتدیلر.

سیاسی حکم خدمت ایدیکجه‌لر بیشتر فرقه تشکیل ایدیر. و کندی
بروغرامی آچکلمه‌ده ترتیب ایدر. و بو بروغرامی حکومت تسلیم
ایدر. یعنی بو قسم اهالیلر حینیکه قوه‌ی لرینده‌در
دیکر قوه‌لرک توسعه‌سی لرینده‌در. ایشته بونلر آیری بر فرقه
تشکیل ایدر.

حمار سلام بیوک بلدیه

کوشنجه ده قونفره عقد ایلمشدر ذریعه
کیدر رخصت تعیین اولنور

A I-194
D 1035-A
F I-14

اولوبدر دخی کیدن کتبه یکی بیلمیوب

بابی رکزینت استانبولده باقتدن
حافظ اولدیغی سوکلز اولدیغی

رکز محمد بن سنه و باد و یا تعیین کلدیکی
جانکولیان نفس رکز یارسدن بوده رخصت تعیین
ایلمشدر معلوم کنه نوده .

صباح کلی تا اکز دوکی بو اختلاف نه ان
نشئت ایدیجوردی .

او قونفره بیلکده صباح کلی ترتیب ایلمشدر خصوص بغداد بوزاده
دوقسور بهانه کتدیکی استلزم اوقونفره تیتوس بر ایلمه
بازمشدر دی اوزده بهانه اعضاسی وزیری اوزرینه تعیین
سلمیوبرم

اولدی آیشاده صاحبقران سانوس طوماجیانه صباح کلی
باقتدن حافظ لقده اولدیغی سویلمیه

فید کلز ایدی . یقه بزم رکز و کلز دی دیو یانه کلدیکی بیلمم

کوشنجه قونفره سندن صوکرا جانکولیانه رخصت تعیین ایتمشدر جانکولیان
بنا سویلدی بهانه صباح کلی دولوبدر دیم و کندیسی
کلدیکی فرصتده ایلیچی کندیسی کوندرمیه ارنامه اعاده
اعاده ایلمه

صباح کلی کندیسنه نیچون سوکلر دیجوردی قانون طاغیجوردی
طش و شعله لندن یاره آیجوردی هیچ اوزاق سلطانه ایلمشدر
اولدیجوردی بزم شعله تلفاف صوکرا کندیسی دیکلمه ایلی نظامیه

دعایت آلان دوکی اختلاف شخص و امور
اداره‌ی عالیه‌ی قناعت و فکر سیاسیه‌ی
حرم افقا سنک رکلمی

صباح کل شریفدن باره اطلسه بطاقه‌ی
معلومانکز نزد :

اولجه بویاجیان قندیه ایشتیم و عثمانکز

سلانیک استانبول شعبه‌سنه تشکیل ایدن عضا کیدرلر

بو دفعه بایسده مملکتده اختلال چیقاریسه
اوزره حالده کیدرلر کیدرلر کوریشدیلر

طاطول سنه‌ده‌کی معلومات ویردی

بو طاطول کیدیه

بو آدملر بویاجیان افقا بلا کوردکلرندن

کندیسی جمعی پیشه مطاوعت ایتمیکندن بروز نوزه اهالیسنه ایتمه‌یه کیریشه
عقیده‌ی شیاسیه‌سنه مخالفدم .

تیشاوه صحافیان طوماجیان سویلمه‌سنه طوماجیان ایشتیم

اوی بویاجیان ایشتیم بنه صمیاسلم بویاجیان ایشتیم اوده
طوماجیان ایشتیم

صمیاسلم بویاجیان ایله آنبسن زفاریان طوماجیان ده
نان ودر . جلولیان استعفا ایدی .

بلیوریم

طاطول بقا صباح کل بایکه قشکوتریسه سوبرام اختلال وقایسه
یاپه‌جقدر ایسه ویریم .

قوستیوده قونوره‌جه‌در .

بویاجیان افقا بقا بلا بآدم کلدی ویرلکه بزه صباح کل غایسه
ایچون امر ویرلک ایشو یرلن ایتمه‌جه‌لری المه ایستدم ایچون
بویاجیان پشاتاریستی ده عدوزنکسلشدر تابع اولاجق
دیمیه

A 1-134
D 1035-A
F 1-75

ورجوقدینی ده قانیم

صحافیانه دن بعضیلری استانبوله رسوا قصد
ایتمکلری ایچون بوقادر معلومات کزنده

بکوی به بلنه وظیفه‌ی شاهانه‌لرنده قوت اقتضا ایتدکجه
رسوا قصدلرنی حاصل اولدیغی سویلیه‌رک آرزوروزی کوریلمک ایستدیم دیدی
بنده آرزوروزیه خدمت ویردم دیو معلوماتی حقایه اتیم اولبابا اوکرندیم
دیدی وبابوقه اوکرندیم واوندن صوکره وقوع اولمیه‌جق دیدی .
بنده قوت اقتضا معلومات ویرمکجه نقطه اشتباه کتدیکنده وقتاً
آرزوروزنک وقوع اولمیه‌جق سوزینه اعتماداً ایشی اهمال ایتدیم .
مسئله بتیرلمه‌ایتدیم .

فاسیازی طانیمسنه وقت کوردکلری

طانیم بودفعه کلدیکی وقت اوطه‌م کلدی بابم سلامت قدر قالدیه
کتدی

اوطه‌جه بیاضه کتدیکی وقت ایدی

سیاسیاتدن هیچ بیلمز جهان اتمدی

افادکاری اضمانیدیکز

اضمانیم

Olmpfpane Gnaffkhmus

بت ذعلنه ، ساوق آغاخفه ، الا بر نورولی فازاده تیغم رقوشور کینور جلولیان افندینك

نصلحه ایله ای ... ۵ اغستوس ۲۲

هاکس فرقه سنه منسوبسکز

هنچاقیان فرقه سنك ترکیا شعبه سنك استانبول مرکز اعضالرندن ایدم .

A 1-134
D 1035-A
F 1-76

بش آی اول هنچاق شعبه سیله علاقه‌م

بو فرقه‌نك مقصد حقیقی نه در بیلیرمیسکز

بن هیچ خدمت بولمدم

بو فرقه‌ده بولندیغکز زمان نه یه شاهد اولدکز

خصوصاً ... ارتنده ... قارشو بر فرقه نشر ایله

معلوماتکز اولمامش میدر

بر صباح کلدی سوزلرم ... ادنك علیهنده اوله رق کلام ایتدم .

بو حالده مسئله‌نك ... صباح کلدیکده

بو بابده ریاست تشبثات ... بیلمه‌ز

دستور داها دیکده

خیر اتمدم

هنچاقیان فرقه‌سنك قاچ مرکزی واردر

ترکیا ، قفقاسیه و اوروپا مرکزلری ... اوچ مرکز واردر

بونلرك جمله‌سی پاریس مرکزینه تابعدر

اوت افندم

پاریسده‌کی ... اعضالر ناصل انتخاب اولنور

ایکی سنه‌ده بر قفقاسیه‌دن ، ترکیه‌دن ، مجمعستانه‌دن اجتماع ایده‌جك

مرخصلر طرفندن انتخاب اولنور .

بو اوراده عموم ... ایکی سنه ظرفنده

مستقلاً اوره‌ده ... انتخاب اولنور

قفقاسیه وترکیا مرکزلری هر نقطه‌ده کندی اداره ایدیلرسه‌ده پاریس یزی

قونتدول ایلیبیلیر ... ارزاره ... اولمسی سوباله وه ... دولتچه قبول

دیگر ملل و اقوام ... .

Dr K. [illegible]

بوایکی سنه ظرفنده مرکز عمومی نیسان و اعضای سوسیال
دموکراط صفتنده نجدی و بیدزانت خلوص
سلکوس بطریق تعقیب ایچلک اولوب اسم خفیاتیان
فرقه سنه بولنان و تشکیل ایدیجی قانون دایره
سنده تمامن تروج و مداخله ایدن فرقه و کلرندن
افاده مرکزی اعضالرینک

اعضای عمومیه سی آزدن وزرنت بر وظیفه خصوصنده مرکز عمومی مأمورلرینک
بر اوندری و سویاتم بازیسه استعفالری ایله بلدیه
نظمه ایتمم

اعضای عمومیه سی

دعوی وکیللرندن صحاتیه ده یاشمجی طاطلوس سوقافنده اوتوزیدی نومرولی خانه ده مقیم بکرمی سکز یاشنده
و اهالی زیتونیان اوقف ولی حاجی یک حفظ ایدیلمه انان سیده . ٥ اغسطوس ٢٤٠

قاشکدن فرقه یه منسوب سنه

سوسیال دموکرات خفیاتیان فرقه سنه منسوبم

یاقیشه خازمازی کوردیکمز

کوردم .

استانبول کلدیکمز ده ایشتدیکمز

ایشتدم

قاچ مرکزنه وارده

بر دیترنیا دیکری خارج الحد اوزره ایکی مرکز وارده فقط مرکز عمومی خارجده اولمقله
بو ایکی ده آنارشیقلار رسانه محلدر دیه

خارجه کزان شعبه لرنه کلرده

بو اقتصادی مسئله ده روسیه فرقه خانه سنه یعنی عموم خارج بلشویکلر بوسیله اوزره
واقع اولان نقصانلر تلافی ایدیلیور

انادولی مرکزی اعضالرینک

اعضای عمومیه سی

غوهاده قزه‌لر دیرلر اولمیه‌جق‌دور. اوزن کلیب رقاشسنده بخاره‌نیم قوزه‌یه باشلدی.

همایاده اقتصاد ولمه‌ضیه‌سنک خط ایله اقتصادسنده ۱۰ واسطه ۴۴۰.

قاره‌قزه‌لر منسوخ‌در

بلغار قزه‌لر منسوخ‌در

استانبول هیئت اداره‌سی نه‌دن‌دولاییه اولسون

وحالت جاریه‌کل اهالی وسیاسات بطاقه‌تانیدن

دولایی بلیه

A 1-134
D 1035-A
F 1-17

زاغاده‌لر کیمدر

قالاجه‌ده ساکن همال ماریه‌دن کیمدر

رومیه قزه‌تیان ایله هایرپناسیان آیه‌کیمدر

کوستنجه قونغره‌سنه کیم گیتمشدر

وانیت کیمدر

جناحیان قزه‌سنه نیدوم

بدکنه‌یی قزه‌ده‌ضایه‌یه‌جوبسه‌ده‌ی جاج‌کل وقزه‌لری طوتدیکده قزه‌لرنی
واخان بریاچیان، اوستاد وسازه‌دیر.

ممالک عثمانیه‌ده‌کی شعبه‌لردن ایکی‌سنه‌ده‌بر دفعه کونده‌یله‌رق مرکز استانبول اعضاسنی
انتخاب ایدرلر.

بیروم خدمتنه وکیلت ایدن کیمسنه قزه‌لردن قواج صدوجق‌لرکز کیمدر
سعود ایلرلیفندی ازمیر بوعلاقه استاد افندی طرفنده تشکیل ایدیلن نقطه
باشوق یایدیغی قزه‌نده رایم حقنده ارلیغم نظاهرات‌کندن نه قدر قبول
اولندم

زاغاده‌لر کیمدر

قزه‌لرنی یازدیلر. معدوده‌در. جاج‌کلت وخصوصاً اولری.

آناتاسیستلنده‌کی

بوادم قتلنه تبعه‌سندندر. جناحیان قزه‌سندن‌در. جاج‌کلت آدلی‌نده‌در

هیئت هایرپناسیان وارنه‌ده‌قونده‌جانیه‌کیمدر قلم‌کوزه‌ایله‌نمالوی‌قزه
قوتجوایدی.

دوقتور بهاء‌نه‌کیمسه‌ایدی وقونغره‌لرده‌نه‌دخاخلیدی‌کیمدی‌نیستم
بوسنه حقوقدن‌ماخوذندر. بهاء‌دللنه‌اقطورور دوی دخاخلیه‌اشتغال
ایدیجاکایدی.

تارسوس ولایتنک حقنده معالمزی سویلیکز

ساقو کیدر

زرشاد و صواقیان کیدر

ذهاده کیدر

افاده کلری افغانیدر

بلت اوغلنه و حلب سوقاغنده چالیشه‌جق بر نوری خانه‌ده یاپلمق اوزره قرار ویردم

تعلیمی اوزره بیانات جنابلرینه افاده‌سنه

خاکمز قوربه‌سنه

جناقیان زرشاد

A 1-134
D 1095-A
F 1-18

کجیه سز کوستنوه ده قوقنده یاپه‌جغزمی

وشاکرده رعوت ایتمیه وکیل قبول ایتده

بالعکس فارماسه آغه‌جه‌هانه‌ریان تانه‌ده‌ریتی

بوده‌یه سوء قصد ایچون کلوب اولیغی و بوسئله‌یه یاپه‌جغز

طوریغی مقصد نه‌ایچون ایتمه‌ه باکوغیه‌ه

وهان بویاجیانه خانه‌یه مسکن

وهانده بوسئله‌ی اولدقه بیشانشته‌یه‌جغزمی

سرات آغه‌جه‌هانه‌ریانه بوسئله‌نی یعنی سوء

قصد ایچون بوده‌یه کلدیکلری بیلوب کزایجه‌یانه

ویتقاریه صورتیغی دخی فارماسه‌نک بوسئله‌یی

یاپسون وتوقوف اولیغی وآغه‌جه‌هانه‌ریان ایله

مناسبتی اولیغی باکوفه آرقداشلری ده بوخوشی

یاتشدیردیلر وقوع اولدیغی کتیدیکی دیکه‌زلر

تاشیه‌یه نوبه‌جکسز

افاده‌کزی اعطا ایلیاز

وایه‌ول صباح کلندی طرفنده یاپاره دیده . وایه‌ول بوسئله‌نک

آیدیم دیده .

بن دخی تانیه‌یورم بهره‌دانده‌م .

بیلمیورم

بوطرف بیشسز بیلمیوره

خانه‌دم

قید

بهفارماسه‌ی کوردم اوبقا ایه‌ول کدصباح کولیانه‌ده یاپدیغی کوزلاه

اوکی آلمشده دیدی بنده اوقا اینانمدم بنه بقا صورتی برآرقداشه

ایه‌ول مسئله وقوعه‌لری کتیدی دیدم ارتیجه سویلیه‌جکم ایچون

بلکه اوبلا آغه‌جه‌هانه‌ریانه

اعتنا ایدم

A 1-134
D 1035
F 1-3

به آدم قاچردم . باکنده بیه یاشنده یالووه‌لا
برانه چیخنا مده کیشه عوبه‌لیورنه بنمه دلوتنه
اتیم برچیخنا عسکلکی قلاه یوقده . اوه بیه یاشنج
ایه . اوزاه به قاچردم باکنه برانه طلبه
ایله اتیم . به آدم قاچیخه تانلم صاوه‌ن صاوه‌ن قیزه‌لر
بوقی قلاون اوکن آلا ایه تا اکیه سوجیتیم صورکه

باشقه کیسه ده قاچیه چیرستا . بوقیفیدی ده قاچیه
اوزرمایین سلاحیتا چیقیه سه ده صاوه قلوبوردن کم
زیاده بیره آدمه بیزه انقاره‌لو یوخ کنیده ده
سویه‌یه‌ر سه ده زاتا سویه‌یورسه .

بوندن آرتاشدنه‌ده کیدوارده سویله .

سه آرداتا طیوه اوغا دلنیه زه‌ده بلیه‌ریله ؟

تشکر ایدرم دلیم طوغریسی انضاتیه

غلطه و طوغانه جاد اسنده
ضبط ایدیلان اثار سنه ١٢٤٠
سرهاشی نرخ رسمیسی

خفاقیان فرقه سنه تابع رکزی نزدنده
انادولی اقضا ایلر

حقیقا تجدد و اسوجیان خانه
ولد آوادیسی ضبط ایدیلان اثار سنه
هانکی فرقه یه منسوبدر
هیچ اداره تابع کشیدر
خارجه رکزی کرک بنی کرک عمومیلیکه کیدوب تشکیلدر

مالک عثمانیه دوکی خفاقیان شعبه لری نه یه تابعدر
وجیب هر نوع اوامر و تعلیمات استانبولدن ویریلیر
وکلی

کیدیسنه کوستیرمه و قونغره انعقاد ایتدیکی

قیزاجی فرقه سی اقتضا ایلدیکی قرارلری اوزرینه باشلنه و قانیت دائره سنده

بر سنه دن خفاقیان فرقه سنه نم مورک کفالت سلسله سنه طولو ایرادم .
قلدیغم اوصاف کفیل اولدم اوده ایلمه ویریلدیکی تقدیرده مال صاحبنه
معلومات ویردم اشبو اثار خالدیه تحت مانع العدم ایکن قاعده دوت
بافلدیکی شکنه آی اولدیغنه دن طولو یوندن ایرادم .

بهر ارت آی نرخ دولسنم بلجورم

اقضا ایلم

حقیقا تجدد و اسوجیان خانه اوده طغوز نوردم تجار سیراسی اوتوزانجی باشنده مستعفی طوماجیان
ولد آوادیسی ضبط ایدیلان اثار سنه ١٢٤٠
هانکی فرقه یه منسوبدر
خفاقیان فرقه سنه منسوبم
هیچ کشیدر
اوچ کشیدر حیاتیم بویا جیان ترسی نزاقاریان بوده بنده لرم
بر سنه یه تجاوز ایدیکی قطع علاقه ایتدیکی وجه اعتبار ایله اساس خاطره ویرلمشدر
هیچ کلم هیچ اداره دن کلم

استانبول تابعه

اوت خارجیدن ویریلیر اوری خانه یه سنه بنده صایغانه و اوطاق نشر
سلجوق بیانامه کزی شعبه سنه خاقیه ده

بزم جدیدن یوقدر اوندن قونغره باشلر وبرده ایلی قسمدن کمی انتخاب ایتمیز

س. طوماجیان
H. Tomadjian

A 1-134
D 1095A
F 1-19

بلوسه سن ترتیبنه یوجب بر نبذه استانبولکونه رید طولوه بیان اخضه
بیسه بارسه وکزی نانه همیاسوم بویاجیان افندینک اونه کلدیسی
سنی ولا ایتدیک اوراق دوراینک دعیه بوشفاصیه تحریری خاندیسه
بنا ویکه آتیه شدیو کوستردی خاندی استدیکی ایسه م ویرده صورا
بیاتاده ویوجب نظیفانوا اجراآت تشبث ایتمکلری تفهیم ایتدیکی بنه
خانیه صنانه اوقتدن اعلام ایتدی .

وان وباقه اشبه سندن تحشید ریکری اجابت ایتدی

قونفرنسه یکیدکتیدن

بوقونفرنسه وکزدن صورا سن صباح کلوانیاغلنک
مقصدنه قلیدوازین شعباته بلدیرجک قطع علاقه
ایدرین اشعار ایتمیکزدن

بیانناجیغارلمه بونده بوآرمدساقه طاردل ساقه قونفرنسه تشکیل
وتحشدرنه تحصیلات بابده قونفرنسه ترکیانک آرزولری توقع
منافع شخصیه ایچون چوریلدیلر بردولایه کوروکلری آرزولره وتعلیماتدن
عدولنه اولمیکز وریت

بودوبیان کیدیسه

بیلیم بر دفعه کورشم ترکیانک طوکرکلرنه اقدام بزی تهدید ایتدی
واوراق دوراینک سن ایچون ایلیه جقدر دیه بزه اولمالری تهدید ایتدی

یکیجیت کیدرن رکب ایسه

دوقتور بهنه آرزونی اوقیقور بر یکیجیان اسمنه ایسه
بر یکیجیان العلم محتاننده معلومه آرزونی تبلیغ ایتدیکی
او استعفا ایتدی .

الآن استانبول وکزی وشعباتی وکزی ایله
عدوت واریسه

سی. طوماجیان
Ch. Tomadjian
نیه انم

الآن بارس دركیلر محاربه ومناسبتی نسوه یه شعبك
اولنوب ایسه اونلار مقصد اختلالیه‌یه خادم اولدقلری
آکلاشیلازمی

احراجی تزسس حیاقیه‌یاز جانیه‌سنز

تصاحبکلك بر قصد اجماعلادقدر اولدیغی
دوبجه طوغری‌یمی

آرتق در حماقتیان قوتیه در سطردن دیه‌سن

ارشادیه شعوه نه سویلیرسن

سن دوباره حکومته معلومات ویرمیلیسن

افاده‌لرکی امضا ایدیکز

اوت اولدقلرینی بعض بیانات اولیئده ویردن

خیر حاشام

سعوده مولاه ایشیدن دوران تکلك اولدیغی ارشاد ونعت بالسویلیرم

کیجه سن بر اولدیغمدر گوربا ملحکمه‌ی نامه حقدیه و بولملر حکومت
نامه حفیه ارار بسلطنا آثرلری یاقیورسه دیه‌بیلیر

صباح کلك ترتیب باشلادرن ذوم بیلیرم آلدیغی وبر پاره ایله لقدر
ترکلادن ایشید ولر صباح کلك اوزا بابه جمیله‌جکی سویلیده و بوتالی دوزرینه
روایه اخذ ولیه‌ویدن دوشنور رهه ویرجه تحقیقه اقدام ایسه‌ده

امضا ایدرم

س. طوحا چاق

A. Bandurma

A 1-134
D 1033
F 1-4

صحیفه ۱ تاریخ بدست

۹

ارناوتوه تاریخ نادرسه

A	1-137
D	1095
F	1

8129547TPO

Ref. 7/7

استانبولنه وصول وقت ونه ایچون گلدیک

کمکدر مقدار نه ایدی؟ کم اتمکچی منا بوحه
بر سنه نه مقدار گلدیکلر بیلیورز منا بورایه صاچ گوتیاره
وفاراز گوندردی. بورام یاپیجه برابر داری
بوندریلیر وبهانیه مدلمزدر.

سزلر باشقه برآرقا شکز وهادارور اوزوده در
اونه قدر مدلمایه ویرگز

ارناوتوه تاریخ نادرسه

اسکم ارناوتدر بابامز آدی غیر بوده فامیلیا آدم قوه تیاندر
ازمیرلی نازلی قیزیدر ضعیف تجارتم شغلیدر.
انجق یاپوجه اوزوم وسانه ایتدی یازدم.

استانبولنه ازمیردن اوچ یمیه ماه اول گلدم. ازمیردن بو صحت
ایتم. ~~تجدیدیه گلدم~~

اقنغ، یاپوجه سوللیکی منا بوحه. به بونه تقریباً
ایچ نوده بر سیاهلق سیلم آلمش گیزده طوردشم
اوراده معطل بر اوراده بر ضیع قالدم. نهایتیاه سوسیاله
ده موقوایه قرقه نه بدم بونده انتساب ایتدم اوراده
حیات زمانمنی ورمه ورمه بیه آی اول صاچ گوتیاره
وفاراز گوندردشم بو قوتیزنک امنیه سیاه اولمه اوزره
ونه امیه اولنه قدر اصول سیاهه ویکنیه استانبولنه گیتمکلر
تنبیه ایتدیلر. وظیفه جهتی ویردیلر استانبولنه گوندردیلر
بنده بیره طرتیلدی ازمیره واوراده استانبولنه گلدم.
اشته بوقدر. بوقسم نه امیه ایچون گلدیکمی اصلا بیلمیوردم

اوتاسده نیجه یاپ برازمیرلی آدملر وهاداری اصلاً
ازمیرلیدر اسمی ابراهیمدر. فقط لقبی بیلمم. بنده
یاپ برابر ایچون اوره استانبولنه گلدم فقط زه
اولدرلمیه بیلم بورام چالمه دایمه گذیسنده بنم اولدرلمیه
جواره منا چاره شمه بابرام موقانه تعیین اولسه
گرک. آرمنلر قره کیله

صحیفه ۲ انجیه

بو کونه دوست اولدیغی اولجه طوبه خانه‌نی
زده‌لره بوغنیا زده‌لره دکیل داخلیده‌دیر

A 1-134
D 1035
F 1-1

استانبولدن نقدله کلدکلری حالده ایشیتدیکمز
نه صاحبلری وفاداتاره نه ویرمیز اوندن ده
استانبول بسوقت ترتیب ایجنه مقدمه ترده
بولنه انتظار ایتمیز.

به بو طوبه اوقاتم ابهام داخلیده نیدم
اوقاتم قوندیرجه ایمیه طوبه قوندیرجه اوه تنه
به ده عمدکلم طوبسیه استانبوله صاودشمه ایتیوردم
اونلر ایجنه ایزی غائب ایتمیوزده استانبول طرفنه کیدم
دوطوبه خانه‌نی مخفی اولدم واوغه به اوبغودسه
ضبطیه آلدرمه استانبوله صاودشمقیدم.

انغم اولجه سویلیم به نه ایمیه ایجنه ترلدیکمز
بیلیوردم اوقاتمده بیلیوردی. استانبول کلدکده صوک
ضبطی کلدون حق مصره صاحبلرنه مکتوب یازدم
بطاجاباً کلدیکمز امره انتظار ایلز دیه.
صوکره استانبول ارزروز افف ایجنه
کوروشدم بنا اوغلم بوراده نه ایجنه نره کیدیه
بیلیوسیه دیدی فایه ارطلدوم دیدم
بنا: نه بوراده داخلیه ناظری طلعت بکه سوقمه
ایجنه کیدیه. بو اوزنجه نه الحقیقه نه بر اشتر
بونا یکیز صاقیه وقت ایلز دیه. به ده
بزم صوماتغه بوقه. بویه براسیه امراید
اول وقت دوشونور وجوابنی ویریرم دیدم.
آرازه برازیاده کچیه فارماسیه استانبول کلدکمزه
اشتیم کندیسه کوروشمک ایجنه کیدم. نقطه نه
بش آچیلم یاکنزده نه کلدیکمز نه سویلدیکمز
آیماسان قره بکیل

مطلوب

صحیفه ۲ اوچی

سویدیکز دیدم. چرا بن سزه اتب
براورمیز ایدی. چوک بکومه یانه
کلدی خضباداچی دی صوردی نوجه دیدم بنا
نسه برا ورده. بنه کلدک بهینه
اوزنه ~~[illegible]~~ طوغری بنه کزنبه صقیدیردم
بنه چوکه چوجه صاچیز مقدکز نه در بزه نه یه
بکلمه ترسکز دیدم. برقاچ کون چوک نجه برابر
ایچنه قوشدیغه وچرا تمیه سویدی. بنه
منظرا دلدم. چوک فارامازن طوتدیغه
طوردم. استانبولده صاووشقه وسیله دار ایوردم
ایشیه بوورانلم.

فارامازن بایلز سنکله می قوشوردی آرقداشلرم
قوشوردیلر؟

نه تورلی اوزنه استانبول سوقاقلری یاکیه
الیرمشلر فارامازن مانع اولمه سنه دوها
صیقیلمیه کلدیکی بونا اعتراف
ایدیورز. هنوز نه دیه جکز

خایفاقم اصلا اوکه سویلیکم وقت بنه فارامازه
نه یاپاجغز بزه سویلیکز دی صقیشدیردم اوده
بوچرابه ویردی. بوقسم بنم ایشدم قطعیا
معلوماتم یوقدی.

آرمسان قوه بتیا ۸

صحیفه ٤ درس

A	1-134
D	1035
F	1-2

مقرر کوشه، خروبه جاری سنده بقال رقیه نکوره جویزکده اولدیغی اولدیغی
خانه ده مقیم اقتضا ایتدیکنده آتیده افتضا ولنه تا غریب قلنه ایده انادر سبب ۱۷ اسنه ۷۷

ز خانه ده رقیه نسوسنک

ذوقنت ذوقی یوقسه اعطا سنه نصیبنه

خطا قیان ذوقسز نسوسم

وضعیت اعلانی استانبولک مدیر مسئولی ایم آلی یه آی قصد
بنوولیمه ایله اشتغال ایدیم بابزمن حکلدیم شوری اوتوبه نک
اوزاونه نم

A 1-134
D 1035-A
F 1-20

ذوقه کلزنت قاچ کرکی وارده

بی بوزن دیکرلی بار سده ده . . کرکی یاپسده ده . .

کچه سنه کوشه ده بوقلفده یاپدیکزمی

صاچ کولیان یاپدیایدی بوزان روقتوره نه کلیسی کچسه ابرقاچ کلی
اونی کونده سه دیورلر بلمه ایدیسم قاش کوی شبه سی کونده سه

قاش کولاشه سنک نیسی کیده

بیلمیدیم

نیچون بوزان کوشنه یه رفصه کونده ریلمیک

رفصه تیمه ایتسه لردی کیده دلسنه تکیم قاش کوی بنه بیچو کونده ردی

قاش کوی شبه سی استانبول رکزیه تابع دکلمیدر

رفصه کونده ریلمکده مختار در . .

بوقلفده ۵ نه قرار ویرلسه

ایله قال یعنی غیر قانونی اجرا آتی قرار ویرلسه ذوقلی آقدار ده بنده
بیاتاره ویرلمیه جزاده نه تاره رد ایتدی

مادامکه ایله قال اجرا آتی قرار ویرلسه عموم ترکیاده
شعبات بوقلری رد ایتدیکنده بنده بر دیکرنی

اوتنه بنده برلت

عموم شعبه‌لرك بيانلرى حسب قبول ايتمه‌ملرى
يوقسه صاچ كوليانك ارينه سطح اولنمه‌سى لازم‌در

عموم تركيا ده‌ بر كز اوزره نه‌ايچون عموم
نه‌در يا ده‌ره بر كز اوزره

روسيه‌ده ايلدخالق بنا اجراآتنه تابع مانه
ايله وضع ايتمك ايجاب ايدر وبناء عليه اوزره
قانونى اجراآتى ايستر اوزره‌كى جهت
افرادى به قانونى اولان محاكمات مثابه‌سنده
وكلاده نه‌ايچون يارسى كرك‌در

جهت مقبول‌در

صاچ كوليانك كم تعبير ايتدى

حق تعبيرى

فازلمازى طانيمسنلر

شكوسنى قونفرانسه صاچ كوليان طرفندن
رفع اولنمالدر

مفاده كزه اعتنا ايتمز

حسب قبول ايتمه‌ملرى موجبه‌سنه عموم هيئت اداره‌سى

چونكه اوراسى كرك عموم‌در رسمى فرقه‌نك اوزره‌سى

قانونى اجراآتى در تركيه‌ده بالكز آيدر بعضى مواد
اوزره تابع اولمسى قبول اجراآتى قبول ايتمه‌مشدر چونكه كوستنجه
وضع كوندرمشدر

بز تركيه‌ده قونفرانس عقد ايتدك آنك ايچون تعبير ايتدك

جهت اوزره در فقط كوستنجه‌ده اوندن قونفرانس يا يوب حقنده
تعبير ايتدك

بو وقوعات ايچون كوردم مجلسده ايدم چيقمه كوردم بر دخا كوردم
اوجه ايدى بنى وضع تعبير ايتدى وقت بر دخا كوندرلسه‌يدى قبول ايتميه‌جك
اعلان ايتدم .

اعضالرم

بنت اوغلنه ارسه سوقافنده ایسه نوردم قونه‌رم جبلی پایان وانلی نشان بر آغوبنت

ضبط ایدیلدی ان ۱۸ اغستوس ۴۴

سه هانکی قوتیه بنسوبسنز

بدجیمی قوتیه تابع کلدم استانبوله کلدم یرم یوقدی یاتمه‌یوب

قلوبه کیتدم وقوتریمه رضا ورمدم . بنسه اولی تکرار چیقدم

اوقاز کلدی سلام جاه ایتدی

خیر صو یارسم

نه‌ایسه‌لر نه‌ایسه‌لر هانکیسنه صو یارسکز

استانبوله نه‌یه کلدیکز صو یارسکز

قلوبده طانیدم . پردیوقانه یاپاردی . فقط میدانه چیقدی آغلدم

ایچون نه‌یه‌دن پردیوقانه‌ایسه آغلدیام

نه‌زمان که قام — وانیت ایلدی

فاتمانلی محبت وانیتی زیاده ارزو ایدر کلدی

وانیت نه‌ده‌در

اوچ درت کون اول کورشدم تکرار باشنه اوطوریورم ناسلسنز

ارسلانقی سلیم

A 1-134
D 1035A
F 1-21

انضا ایلام

انضا ایلام

بنت اوغلنه حال باشنه اقلیمی سوقافنده اوچ موکز خانه‌لر نعم قوجه شکر باشنده ایدیلر شیمدی محبت‌سنز

بیلدیم سوردی ولد حالا بیوسنایلر ضبط ایدیلدی ان ۱۸ اغستوس ۴۴

هانکی قوتیه بنسوبسنز

خیاقیلر قوتدسنزم

قوتوقلت اخوانی اقلیمسنز

اوزاندیم

استانبوله نه‌ایچون کلدیکز

Behiye Bahriyan

فسته ایم بیرای تسلیم بولنیوریم

صحیفه ۱۰ اوسه

کوسیه‌لر دم اوزرینه آراسه‌نان دیگر آرناقدن انجی‌دخه
آنانه افاده‌سیدر ۱۹۵۸

سنك اصل اسمك نه‌در سه آرناوه دیورلر آرناقدن
آراسه دیورلر هانگیسی طوغریدر

بو تحقیقات یاپیلیرکن اکثریت‌جه سه سلوکی [illegible]
سمار یاپیلیر [illegible] دیمشلر اوده صلح قلدیسه
شیدی اونی سلوجه آلدی. نه‌یه انطاراتیان بو سلوجه
زوره‌ره آلدی کیم اوراقلری صحیحاً سویه بوندن سزه هیچ
بیر بیلگی تعلیم ایلیسه. بلکه صاقلونه محلیوجه کوریلیرلر که
تحقیقات غایه واقعه طابیه.

سزده وناصل بو خلاقتی انقاع ایده‌جکسیز؟ سزك
روسیه‌ده کلسه هانغی هانغی یاپه‌جکسیز وسیاسی
وارسه نانی اوچ آرناقلرك وصاوارلی بوندن دولایی
سزی هیچ قدرینه سویمیورلر. بو ایچه قونشسه وقرالتیه‌جکسیز
اونه اعتراف ایتمیورسز. سزده سولاجه ایچکم بولنمه
انطاراتیه.

سزدن صوکرا زن توماننه‌لر فارامازدر. بو آدملره سزی
یاشتیریه‌ده اودر.

آرمیدن اصل آدلری باشقه ایدیکه! بونلر بوراطه
دیکه‌بلر حایه قاچیلر دیکه‌بلر آنلردن بیرلرسه

مصطفی کمال

مدتجه قلقنی بولنم طانیمیوردیکه آراسه‌نان آلدیم اصل
اسمم آرناقدر.

A 1-134
D 1035
F 1-5

افنم بنا سویه‌جه قالدیکه هیچ بلیورسکز. بنا
وجوده استانبول طلبه‌سی اوراقچه دیدیلر. بو ده استانبولی
کلدم. فقط بوراده خیلی دولاشدم، ارکلدم، جاره‌سه
ایچ‌دیم. فارامازدر کوی، اونکله قونوشدم. بیچه نه‌در
بیلمیورم. اشته بیاز تأخیر ایتدی. نه‌یه یاقالوندی
اویا قالوندقه‌سه صوکره بنده قاچاقچه. سلوجه ایچالم آتوه آلدیم.

آشته افنم بو اصل طوغریدن دکل. بو بیچه آدمدر اصل جانم
وطانیوم. بو افقاده یوز لشدیرکز سویورم.

اصل بنه بو اسم آرندکیلر نه سویه‌جه طوغریدن دکل.

غایه افنم غایه بو آدمدر. اصل بیلیم آرناقتم دیلر
نه ایچون اکی آرناقتم. بو ایچون بنم باشقه شیکز
یوقدر.

آرناقلر قره تیله

صحیفه ۱۷ اردنیکی

A 1-134
D 1035
F 1-6

ارقداشم آرداشدر . اوبیلیور بوراه ایسه یچوه
حوجه کلیارلی وقتنه کلدیکی دیر ارقداشم کلمه تیوردی . هرکس
فارامازلی کلدیغی ارقداشم سویله‌ییه اوکلدیکه هرکره دوکلارلی
نظایه فارامازلی طوتلنیغی طوییه . بزم قاچقجه .
بزه معلوم دیکه صاچ کولیاه اوقوز لیرا ویرای بوراه دخی
ارقداشم ایتماه فارامازده بیلیم قاچ غوزه آلمسه بلام
سه اوه غوزه قوجه ویردی . بزقوتیه اوینه تابع آدملرن
ایشیکور ملکناور اولوجه هرکرهسی اوشونیز قاچابیلیرلر
قاچیارز قاچامازسه . . . باتقه یرشی
بیلیم .

سلوحه زوده آلدیکی شی آلدی بوندن یاره سنی
کیم ویره صاچ کولیاه دفارامازی ویره .
بزم سه سلوحه دکزه آتدم دیورلر حالبوکه بز تحقیقا
یاپیجه سلوحه سه اوطوردیغی اوده مادام غزوره
ویرمشلر اوده صاقلاسه شیمدی بزه تسلیم ایتسی
ایشته بو یاراجلر طلبخه الاحتفاظ شاه دکل ؟
ناصل تحقیقات ایتمیور ؟ . .

اغلم کچیوده سویلیم سلوحه آرداسه آتوده آلدی
یاره سنی اوویره اوا صاچ کولیاه ویرسه اولسه‌دی .
سلوحه اوت مادام غزوره ویرام حضرت قورقم
سویلیه‌جکم . اوت . بوسلوح یاراجلر طلبخه
نبور . هنیز بیلیورسنز اغلم .

سه اوقومیازمیسه بلیورلر انظار ایتیورلر بنه بچوه
انظار ایتیورلر اوطوردیغی یرده بحقم کتابه دار
ایشه اعتقاد تاریخلرنه آرمکوار بوندکی ؟ ایتیسنز .

مصطفی کمال

اغلم بوندن بخ دکل بهداد اوقومیلیم بوندن اوطوردیغم
اوده بخ حضرت قوماندانی ارقداشم حضرت قوماندانی برده بوراسی
شیدلیکاری آلیه صاقلادیم بوقسه داد اوقومیلیم .

صحیفه ۱۲ اوده اوچ

او حال اتاده کی دلکه طوغری ایسه یازماه باشه دیکلدم طوغریدر یازمه باشلادم .

فذلکه

یارسه استوفجیلرده تشریف وصاده وعزیمه عقد اتوفه نفیه ایده سویلاده توزاه هنوز قیاده یارمه کزه
اعضانه صباح کولیاده وراستاد و فارمازلر تشریفده آلتدی اوچ بیاق اراقدر بیلنمایه تقیب حکومت
موقعه اولدقده وکذلیده موقع حکومت کلدکده حال وضعیه مذعیه تقاضی هیئت حاضره حکومت ارائه بیقدیه سرقصه
ایچیده اتخاذ تقرار ایدیلدی وصباح کولیاده ایرتقاسنا بوتقلر حقده ایچیه تدرورلند ترتیبایه رک
استانبولکونه رکلدی وبونلری سوقه دواره اتیلی ایچیه فارمازلر ده ویسارة کلدیکی صلام بولنسه رداخلیه ناظری
طرفنه انفاذ ایدیلدی باشلوجه سرقصه وقت بولمدیغه جهتنه وردستاولرده اولیاجه کی رئوسی حاوی دراجه
ایله اعتراف محتوی استجوابنامه دیوانه حربی عرفیه سوقه وتوزیع قیمتنه ایدی .
روسیه طرفنه استانبولکه رقوماندهباشق دیکر قوماندهلر طرفنه بنه عین تقلیده بر تاج کیتدی
سوقه اولنیه وبونلرک آتنده سلاح وبعض مواد انفلاقیه تدارک ایدوب بیده استانبولکه کلدکدی آتنیار قیمتنه اولدیغیلر
بونلرک اتلاف واهتیدی حقنده وقیعه بر جریح صلاحنامه آلنامه اولنیغنه تعمیه تحقیقاته بیلکوده ایدی . فارمازلر
مأموریه ترحیه طرفنه جیه تبقیده کذلیسه سلوم ورد سلوم مورتیه یه سطی تاسایه بقه کیسه لر
کوردکده ایدیکه بونلرده ایکی شخص فارمازلر دردستنه ایکی کوده اقدم صارقه ده واردلر
توقیف خواجه یه ویلسن تقنه اولده مکتوبه فارمازلر تقسیم پوسته خانه نه تودیع ایدوب پوسته خانه ده
خروجنه کذلیسه تیقیه ایکی نفر مأمورلرده سیوی ایکنجی قومیسر علی رضا دوجی مأمور احمد افندیلری
تیقیه ایکیده ایلقه ی مأموریه موالیها طرفنه اکلاشمه دخی بونلرده اوزره بویله صایه بیقلی شخصلر که
اسم حقیقیلری ارناود اولنیغی اخیراً اکلاشمشدر . علی رضا افندی عیاله بصورت سوزه رک یاننده کیدیکی صوکره
ایلدوده ایلنه دوام ایتمکده بولنان فارمازلر یاننده کیکه مغاری اکلاشیلیاه بولقدری سویلیوب ایدو
یوردشدر .
یوم مذکورده بو ایکی شخص آیدوجه تیقیه اولنه مدینه دستوای کوزده اوتدوره غایب اولدقدی نظر کلاشمه توی
اولنقده اراکیده کوریله لزوم اوزرینه دیکرلرینه دوستی ایجاب ایتمیه وکیفیت توقیف بو ایکی شخصلر کیزلنمش اشتاج
ایچون اوتوده بوستوبه چکیلمشدر . تاخیر بقه فارمازلره اوزرینه تیقیه نه دوام اولنیغنده توقیفلرنده

آرقه‌سی کسویکه بر زمانده مرتومانك تقسیمه بیه‌المق قهرمانه‌سنه دوام ایتمکده واوزاده بیله رود طاوه اویونه تشغول اولمغه
باشلادقدن وتقایه‌لرم دریا جنابلرینه اکلادقدن دیار اراده قالدیغی جهتله فلق ایچون صاچ کولیانه وفارامازان
کذیه‌نی دیرکه بایه ایدی آتنه‌دن تدارك ایتمکدن یارا بولدم رودولرینی بورادن صاتره‌رم الی کچه‌جکدن لبه‌ده غرده
ایچه صاودشمه تشبث ایتمکدن کی بونلر ایچون ده مذکور قهوه‌خانه‌ده آرقداشمه پیاپیدیب بورادن بقدر مقدار قصه‌ده‌دن
کذیه‌نی سرشته دیرکدن یکمیچی سیمایه قدر شغول قیلدیم یرمیا نام شخص مراقبه رودولرك صاتمق تکلیف
ایتمدینه ودرتوم حیله‌دن دفعه بولشوب کوردکده وحتی اضافات سلوخه مرقوم تولیاتیه غماً سلوخه‌لرك صاتیلماسی اکلاشمسی
جهتیله بومیانده آرقه‌مزدن اوده دوستنه لزوم کوریلدی اولز سمار یرمیا جرمیه آرناحه نام دیکر آرداشه
و آیلهام اختفا طاهدنه دوستنه اولزمه ایتجوابدن اجا اقتدر.
بونلردن آرداشه نام دیکر آرناحه کیفیتی اولز برصورتله سؤاله ده وهرکره حریتاً اعتراف ایدرك حکومت طرفنی
خبر آلدیغی وانظاره محاوراطاهه قالدیغنی افاده ایتمیه وفیقه‌ده غنی صورتیله اعتراف جرم ایتمیه اولدیغی کبی آتنه‌دن فلق قتلات
اتباعی ایچون آلمه اولدقدن ایکی قطعه یارا بولدم رودولرایچه الالقوز قشکی صاقلادقده یرلرك خبر ویرمشلر
وسلطان رضی الی کچه‌جکدن کذیه‌نی ایاز اولنقده فی الحقیقه بونلر درباره مقدم کذیه‌ی مصدره
ایچه صاچ کولیانه وفارامازان اولیاء کلدرك خفیاً قیاده قوتیه‌سنه اشتغال ایدلمه اولمق مقاوده‌سی مصاحبه
استانبول اختلال وتقلب حکومت میانه کتیرلماوزره حکومت حاضره ارکانه کرامتدن واخبار ناظر طلعت بک افندیه بتلویح
سوء قصده تشبث اولنه جنبه دیونك ایچون صاچ کولیانك شریفیه ادخال بیلیرا یاره آلدیغی وکذیه‌نی فارامازان
وصاچ کولیانك بوایکی شاهد ایلرك استانبوله کونده‌رلمکدن داستانبول قوتیه‌سنه امریه مرسلا ایکی فارامازان
دوستنه اوزرینه کذیه‌نیك ده فراره قرار ویرمکدن اعتراف ایتمشلردر
مطالعه کوریلمه وسیمار یرمیانك وفی بونلر مقصدینه آزجوجه وقوف اولدیغی حالده کم حقیقه اولجه کیفیتی حلومه
خبر ویرمیه اولدیغی کبی دوستنی متعاقب وفی کیفیتك صفحاتی حلو متجه معلوم اولدیغی کذیه‌نی بلورلرك دیکر زیاده‌لیغی ومرتومانك
اختفاطاهه سؤال اولدیغی حالده کم سلوخه‌لرك ایتمیه جالبوله مرتومانك ده دوستنه اولدیغنی اکلادقده صوکره
یرلرك یرلرك بیرکلرینه سویلمسی خانه‌سنه حفظ ایتدیکی آرداشه نام دیکر آرناحه سلوخه صوکره‌ده تسلیم ایتمسی
وذاتاً کذیه‌نی غلط ریختنی طوتشان وطاقم ایاب جانبی وعسکر قیاقدنیه اجنبی رایورلر نیه توقیفه مشغول بولنان سمار

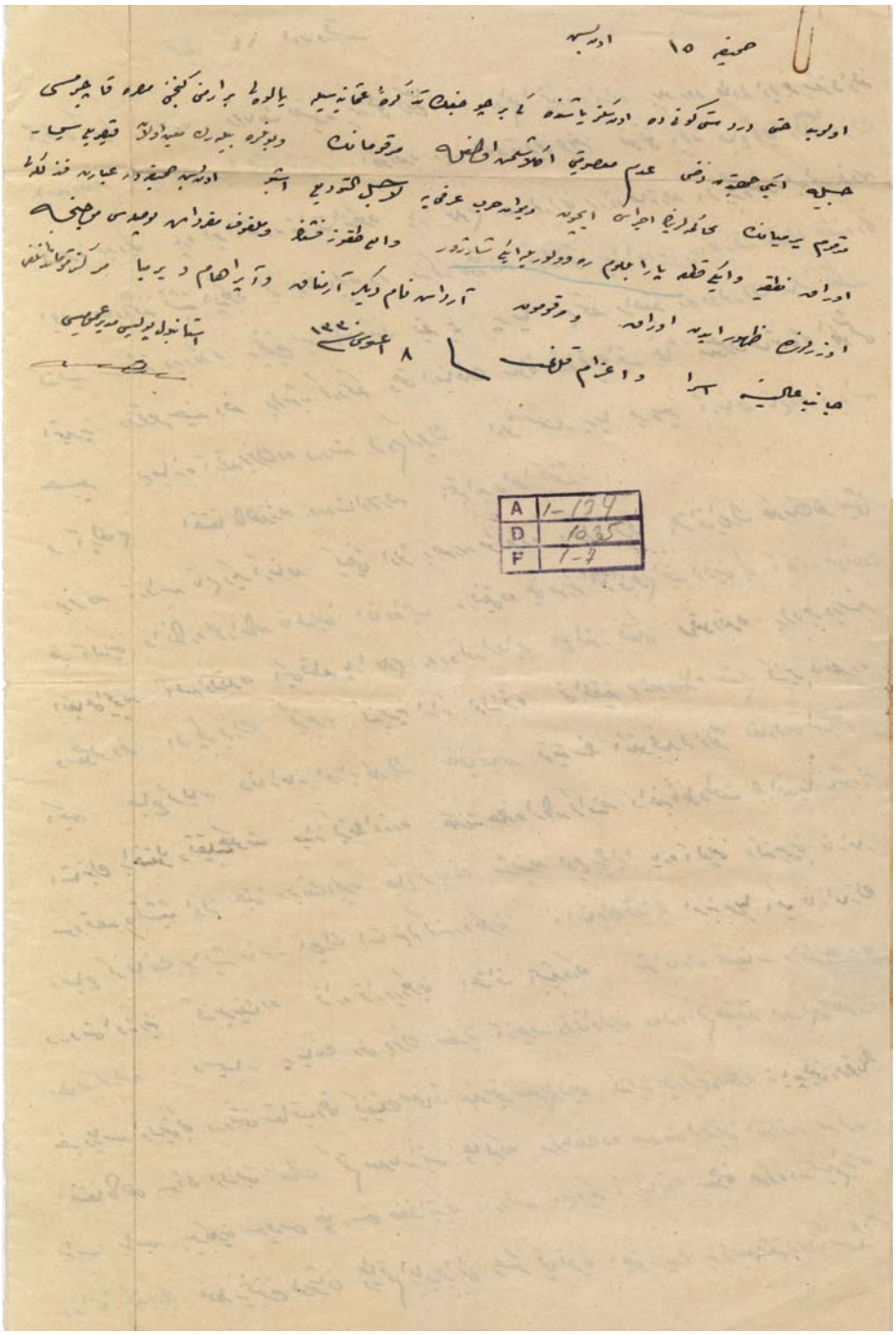

A 1-134
D 1035
F 1-8

عدد	
	پارۀ طلعه رودلور ف
۷	
۷	شارۀ تورک
۵۹	نشنه
	سیمای قیصریه [ایچ ره مباخ] تذکرۀ عثمانیه سی
۱	
۱	ارناقه عائد زیبالی دفتر
	آناخت
۷	
۱	ارناقه و آبراهام عائد اشیا بیانده ظهور ایدن اختلاط تاریخی .
	بیلمه یز بو مبادقه تاریخی
۱	
۶۹	مایکز آلتسه طقوز پارچه در .

بنت اوغلنه ارسه سوقافنده ایسه نوردم قونه‌رم جبلی پایان وانلی نشان بر آغوبنت

ضبط ایدیلدی ان ۱۹۰۸ سنه ۲۲

سه هانکی قوتیه بنسوبسنز

بدجیمی قوتیه تابع کلدم استانبوله کلدم یرم یوقدی یاتمه‌یوب

قلوبه کیتدم وقوتریمه رضا ورمدم . بنسه اولی تکرار چیقدم

اوقاز کلدی سلام جاه ایتدی

خیر هو یارسم

بنه اسانه‌لر وارمی خانه‌سنز

قلوبده طانیدم . پردیوغانه یاپاردی . فقط میدانه شیدی آکلادیغم

ایچون نه یولله پیدیوغانه‌سنی آکلادم

نه زمان ، که خانم — وانیت ایله ایدی

وانیت نه‌دن

اوچ دفعه کوریلمکه مشدم تکرار باشنه اوطوریورلر ناسلسنز

ارسلانقی سلیم

A 1-134
D 1035A
F 1-21

انضاباعم

انضاباعم

بنت اوغلنه حال باشنه اقلیغی سوقافنده اوچ موکز خانه‌لر نعم قوجه شکر باشنده ایدیلر تبدیل سفرلر محتاجلر

ضبط ایدیلدی خانه‌سی ۱۹۰۸ سنه ۲۲

هانکی قوتیه بنسوبسنز

قیاقیاق قوتدنم

قوقوقلت اوزونی انضاسنه کیتمیلسنز

اوزوندنم

استانبوله نه ایچون کلدیکنز

Bahrom Bahramian

فقط ایم برای تسلیم بولمنوم

A 1-134
DI 1035A
F 1-22

تنقیاسی ایدی مرکز وکالتیه

خفاقیاندن نه‌ردن طولایی ایدی مرکز انتخابه
اتیشدی

A 1-174
D 1035-A
F 1-23

کیمسه‌نک کوشنغه ده برقونغه یا ایلمه بوماراق
معلومات کلمز ایدی

مرکز عمومی یاننده وکالتیه نه‌ردن طولایی کوشنغه
قونغه سنی قبول ایتمه‌مشدر

بو یوزدن زمانی تزیادن بعده رعد غصه
کتیسه بوناصل اولور

ویدی تزیاده در . فقط عموم خفاقیاندن مرکز عمومیه یازیلمز
خیه یازیلمز تابعه

اعلامه مشروطیتک اندم خارجه خفاقیاندن بر مرکزی وار ایدی
بعده مشروطیه استانبوله ده عثمانلی حکومتنک خرابنه تابع بر جمعیت
تشکیل بعده ذات جمعیتی مناسب کوره‌لاری اولوجه بدی بر مرکز تاسیس
ایتمشلر ده بو مسئله بعده خفاقیاندن طرفندن مناسب کوره‌لدیکی
اعتراض بادی اولمسه و اوقت بندی قوقره‌ک آیلیجه حسابیله بلکه بالتوفقه
یازیلمز کتبی آرمدندن برقونغه یا ایلمه بوماراق موجب کیدوک قبول
ایتمه‌یکن دیشتم

اوجه وزیر ده اولوجه بالقان محاربه‌سی حسبیله تزیاده‌کی
خفاقیاندکیه وسیله بو نه طولیو کیدی قالدی . بالخصوص تزیاده‌کی
شعبه‌ی تقریر و خواص مخصوصه کنیدی رفقه انتخاب ایلیه استانبول
مرکزی طرفندن انتخاب ایتمه بعده حکم ایدی . استانبول مرکزیه محاربه‌سی
انتخاب ایدیلمه ذاتا صاحب کامه زمانی انتخاب ایدیلمش قونغره‌لر جای قبول بولمیوب
کتبی طرفندن اواسط بهار اعتبار ایتدیرلمکدن عبارت ایدی

فقط مرکز اولمه‌سی اعتبار ایتدیرلمکدن عبارت ایدی
قوقره ده بعده ایتدیلم و جهله انقلاب وار در . بری عمیا سلم بویا جیان
طرفندن کی حکومت قانونی اعلانی ادای عملی مناسب کوره‌رک
دیدیه صباح کویلیان طرفندن اقتدار ایدیلدیکی بر وضعیت الشدی
احتمالک صباح کویلیان طرفندن کنه یلکه‌ندن کتیسه اولور

فاز ماز ده، سیاطی، تمایلی کشیده ارقامی
خانه مصیبت آغب خانه زبانزده خانه سنت

بو تاریخدن صوره بازیخانه یه کلدیکلری زمان
کیدرلر کوروشیدی

بو کلمه بیر سزه و خانه در

صباح کویانت افندلیدوزه بر وضعیت
آلریفنده و آخر بیعت ایدلمش قضا
ایتمکلنده باشت استانبول کلکنده
و بو یاتده کی شعبانه بر بیاننامه توزیع ایلمه
سلمیاکز دیدیلر

بو قاریده کی انادولی نظر ایتکیاده خیانتیان
بازیسی تشکیل ایدر ایچن یعنی بوندن ایکنجی
نقدمندی قزده بر آیلجه آلریفنده و صباح
کویانت افندلیدوزه بر وضعیت آلریفنده
استانبول کلنجه بو حالده شعبانه کلنجه
عثمانلی تعلیم علاوه ایتدی تعلیم الحاستیه

صباح کویانت بوزده کی قوزدارلی کیدر

فاز ماز ده ایکنجی زمان کوردم

فاز ماز کلمه دن دیکدری رویه قبیلان ایلم کوروشیدی فاز ماز
کلمه کندی صوکرا جمله ی رویه قبیلان ایلم کوروشیدی قوزلشدیلر

دوت نجم نامه کلمه بسم فاز ماز خانه در اونه بر بوقلودقدری
وقتا بوبه آلدیلر

منکور بیانانامه نت بوشلی بیانه چیقدی و یا چیقمیوزده
ایکنجی توزیع ایلدیلر سمیح ایلشدر. تقدیر یاتاقلری کوردم

بیلمیورم

بیلمیورم

مظنون عبد: از بیده چاریلی باغچه ده قوندره
آیلهام ولد استفانت ضبط ایدیلدی
سرخانه قوزه منسوبست

بنی کیم اغفال ایتدی

A 1-134
D 1035-A
F 7-24

بوزدم سز کیدوب تعلیمات آلجقسکز
ت کلیکه طوزی ازیده ایچقسکز توقف
بیده ایچقسکز

بیده ده ، از بیده ، استانبولده سنده
کیم قارشیلاری
استانبولده نه بقیت ایتمکز

ولی دهاریلی باغچه ده ارمنی وقف خانه سنده مقیم بکدی سکز باشدنه
اقاره سنده ۱۷ اعسطس ۲۰

چیچی برفرقه منسوب دکلم

بنه کیمسنه اسکندریه قوندره جیلهه یاپیوردم اوزده بلغاریالی
جمیا سلام کیدقورد بنی اغفال ایتدی . بنم برشیدن خبرم
یوقدی استانبول ایضاحه ایلکیت اوزده آکلدرسلت
دیدی دیدم بنه بلدقدر مصایف ایچه دیردی . بوزیده ازیده
موسقوف ولیوه ایلکلدم اوزدن بوزیه شخندوفلا کلدم
آخر ایکم ایضاحه استانبولده بیا بوزدم فاراماز اسمنده بری اولدی
وادیم ریشسز اولدی وطلعت بکی اوریفه اوینیکی سوکلدی
بنه اضافه کندیسی جانیدیغم ایچیاه بنم طلعت بکی اوریفه
مامور آکلدیکنی سوکلدم اونک اوزرینه بنی دوستیه بیه
ایضاحه بلدیر اوصلا مکتوبدیشیدی

بیده ده ایچقسکز اوزم اوچکون طوراده ایضاحه اوزدن ایکی
رودلور آلدی

کیم قارشیلاری ازیده بدالوهاب اوغنده اوچ کون قالدم
بدالوهاب طوزه جی سوقاغنده ۲۴ نومرولی خانه ده قالدم حاجی بازدن
آرنده قالدم اوچ کونه قدر اوزدیم صوکرا تریو باشنده

A 1-134
D 1035-A
F 1-25

زبان قاف گوینده قلقله‌سی موقعی ایله

قوقه‌بندی و قلقله‌لر زبان اتیه‌یکز

دوقتور بهنه گوستوردی و عودنه‌سنی گوردیکی

بو قوقه‌نده یه دیکر شعبه‌لردن کلدکجه

قازمازی طانیمیسنز و بو دفعه گوردیکز

نه جهتدن و نه‌لردن زبان هیئت اداره‌سی

اسکیدن قیسه‌لشمورمش .

زبان مدارس موقعی

احوالنه نه جهتدن چکدیکز زبان مدارس

کیچه‌سلم اتیه‌یکز

سه قاف گوی خیاده شعبه‌سنه اوتوده بریده اجتماع

ایتدیکی سویلیوسیف کیچه زمانده لهجه‌ده بیننده

طوریور . او حالده دوشونه‌لم قاف قلقله‌سنی نه‌لر

اثبات ایدیسیف بالعکس لهجه‌سنی بیننده

بولنمس و احوالنه استعفا ایتمکلکنی

السلر قاف گوی شعبه‌سنی ریاستنه بیننده

بر دلیلدر . زبان اشتهاده دوقتور بهنه

گوندیلن اولیغه وارنجه واقع اولمش اخبار ایتمیه‌جکز

سنه تأدیبنه انتظار ایدرز موقع جلیل تعیین

ایتدیکلری اثبات ایدر نه‌لر وکلسیف

جزء شعبه قاف‌لرنده و مدارسده بولنه‌جقدر

اولدن ذاتیده فقط جمعیتنه . ذاتین مقداری قلیل اولسه اداره‌یه مخالفت

اوزره بولنه‌جقدر طویله بنده‌دن .

بو جمعیتنه زبان اتیه‌بیلدیکی

کوردی اختلال قرار ویرمکلیغی سویلدی بز دخول ایتدیکی

سبلیوریم .

اولدن طانیدم فقط بو دفعه گوردیم

طوقیه اولنور

ذیر .

یاتمه طوریور

A 1-134
D 1035-A
F 1-26

افاده‌کار افندیم

افندیم

جواب ایده: دیلسز زاده خانه‌ده خانه تجاری وارمی بانقدسنده فوریطه اولیب آزناود دکوینده آقنی
عاده‌سنده بیت خانه قارشیسنده بر خانه ده مقیم قودیره باشدنده مقدوس قالفیان ولد آحماد ورثه
خط ایله افاده‌سی ۱۲ اصل

سز خانکز فوقه منسوبسکز

جمعاً قیان فوقوسنده ایم اوه ورثه‌سز دینده فوقوسی چیقمیم

ویستاوی خانیمیسکز

ایکیسنده اول استانبولده نخزه جمعیت خانیم

شوکه کندیسیله مناسبتکز وارمیدر

یوقدر

وینه کلهکتوبه سنده بعضه خیلی تکلیف
ایتمیه اوجاق کندیسنک سز کلهمناسبتده
اولیقیز آکلاشیلیور.

خیر مناسبتم یوقدر

افاده‌کزی افندیکز

افندیم

جواب ایده: یانقالیق بابرسوقاغنده قوندوروق خانه‌سی‌نکه قوندیره‌جی اصاحبنده اوتوز اوچ یاشنده کیرمانوس اوغلی یه‌ریسانلو

افاده سیدر ۱۲ جمادی‌الآخر

سز خانکز فوقه منسوبسکز

هیچ بر فوقه یه منسوب دکلم

استانبولده وزنزمان کلدیکز

کیمهایه سنه زیرا استانبولم قیلیدن کلدم

ازیری آرداسنه نه وکیل آرماقده آراصلاه
جاریمیه

توقیف ایدیلدیکن اخبار ایدیلدکده جمعیت یانقالیق ارمنی ذاتیلی کوشه‌سنه کاقتاس یکیدم
کندیلرینی اوراده کوردم ولو روشدم . کوروشکلکده بیاده‌خانه

قوزه چی صاتیوسی نانی بر شهرده یاپلنه بوندی کوردی بنی اوف کوردی
وسلام ورردم صاتیوردی وعونی اوزرینه اطوردم ولکن بزده کوروشدم .

توادی بسه کهنه طرفنه کندیزده دائما کوروشدکلری

بو سنه کورقتمه یه طوقنمه کتیم فقط کندیجه اوغزده کوروشدم فقط صمیمیت
وکمال عادت بحث درجه سنه ایدی سلام صباح ،

اراصم کاه زنکا شیدان بحث ایدی . وشوبخی
نه صورتله کاه آجدی .

بکنه بو اوزون یانه قهوه یه کیتدم اطوروکه المده کرامنا دغازنه اوقیوردم
غازته ده توقیف ایدیلدی ارسیدن بحث اولیوردی . بنی غلبه راهشه باتیوردم
بوکا علاوه قشه ایچیلردیدم اوندن اوزرینه آراصم کاه خفه باتوت
نه صورت بوزایه بوجیقه ایچنه مکدن فقط ایشتزاولیدیغی عودة قرار
ویردیکده بارهزاولدیغی یدنده دهاطبا بخری عاز رهکیزایشورنه دیدی
وصاقلمسی ایچنه کاه جاتیلر اوندن اوزرینه آرواسه طبخنه کاوردی
بنی طبخنه بوندی وعالب دقت قهوه نیغه شرح ایدرلر بعده وغیر دخاتورلر
قوه بت اخذ یاکوردیلر وسنه یاکنه بسنه اخبار ایدلر اوزره طبخنه کتیرلدی
بوجهدم عورته کندیلری ادیچکه قرار ده ارادم فقط قالمشردی . درونیمزه
تشویقه اخذ عکسنه سبب ورلیدار اوزرینه وصاحب صنعت قهوه نیغه
سوقم اختلاف بنی قرار ده سبب یکنت اوزره الکه بوجه سویلرباموه
طرفنه جویریلرک توقیف ایدیلدم .

قوه بت اخذی یاکنت واسطه سیله آرادیکز

سویلرباموزلرنه خاطف واسطه سیله ارادم کندینی اغجلغه تسلیم ایتدم
موصاله قوه بت اخذیله بحثمده ابقای وظیفه بوجوبنی سویلدی .

نه توقیف ایدیلکی بیلمیورم .

بنی تشویقه یه کیدکده جویریلر ومدیریتکوتوریلر اوراده آراصمه آرادیغم
زنده ده بوجوندقدن وکندیلری صاحبنه صاحبلنی سوال ایتدیلر . بنی آرامغه
صاتیوندقلری خانه سنه بوجوبنی و بر طبخ ایچنه ریده بوجوبنی و قوه بت اخذ
وقوع حالی سویلدی اوزره آرادیسرن بوجه بنی سویلدم

کندیلری بنی کزدیکده کیشیلردی وزنانه کنه بوجه اوکنی سویلدیم بو زاوزینه
کاه طبخ ایچنه صاقلنمی وتبانه ادیلکنه طرفنه ایسه کوردیکمه نه اسباب
بنی کهکلرینه اکلاتیلردم بلکه ایسه ایچنه کهکلرینه دایسه بوجه بوقدنی سویلدیلر

A 1-134
D 1031-A
F 1-24

بونلرك يانلز بشقه بر شخص بولونيور ايدى .

سه تحقيقات ابتدائيه ده واقع اولمشدر كه
[بونلردن توقيفات تحديفيه اثناسنده عثمانلى ارمنلرى
ايچون بر آز اغتشاقلر قاچردى زيده مقصدزادلر
اولديغى ايچون اخراجلرى مكروه ايدى . وبدى
بر آدم سز بوجيه اوبسز اولدقجه حكومت سنيه ايچون
خيانتدر . بلكه ترك اوطانه مجبور كلنلرك زايعه
يلك اولمرى حقدهكى اقتضاسنه بناءاً آلدى ودرون
مسبب بوجه حكومت قانونه اطاعتى بونلرك اعضاى
اولديغى جمعيت ديشنده اولمزه بر ايشلرى اولمدقه
كيدوجك ديشنده .] بويله رأى سويلدكى

بدايه طابخ دده شهر ايچكون وكندلرنده غيوبتنده شهر اهالى وقوه بتاوك
آزاديه ده بولمدى فقط يوقسل بدرتى درسترى ايچون بولونه قدر بلدى
سويلدى .

قاليوجى قوللقى هوارى اقامت ايده قورقوزى اكنده برشخصك اوزره بانى
اطورمقده اولديغنى كوردوم .

بونلرك اعضاسنده

اعضا ايم

وان ولایتی

پولیس مدیریتی

عدد ٦٧٧

مدیر ١٦٨

٥

حضور سامی وینجانبه

A	1-130
D	1038
F	1-8

والی بك افندی حضرتلری

سوسیال دموقراد خیجاده قومیتی و اداره سی رئیسی و اعضاسنه اولوب دریست و توقیفدی استانبول ریواده حربی عرفیسی
هیئت تحقیقیه ریاستنه زاده سابقه کتیره ایلیوب بزم اینه محول و به ریاست مشار الیه دن استیناف مدعی عمومیلکنه
مورود تنظیمات احکام و مدعیاتنه نقض اولنه و انلر روسیانه ایهام و هولوفیانه اراده سی ، عودیانه آسو
وهایفاده ایشبانه نام اشخاص متعدداً آلمانیه آلدیلسه خانه لرینه تخریبنده مواد مهمه ی حاوی ممالك عثمانیه
واجنبیه طرفنه کندولرینه چوق مکاتب و رسائل کونده رلسه اولدیغی کوریلمکله لدی التحقیق حال حاضر لهولاسبله
اوراده مذکوره رده ان زیاده جالب شبهه و حائز اهمیت اولدیغی کوزرنه کچوریلوب خلاصه مدعیانه زده
ضبط و رونه نظیم و اوراقدی ایدوایدو طرفه درونه و فتح ایلمشدر بوندن ولایه جلیله لری تحقیقاتنه حرفیاً
نیجه ایدیلرکه حکمده ریواده حربی عرفیه تشکیلی و بونده بشقه مواد و مدعیات اعتبارلیه قومیتنك احوال روحیه
و خصوصیه سی اوزرنه حکومتك بك اهمیتلی بر چوق اوراق و رخصت یکه سز مستشیخ ایله انشا ایدیلمکده اولدیغی
غزته و رسائل موجود کتب مطالعه و تحریری وقت مناسب بولنمسه و دائره مزجم تحریری قابلینی مأمور بولنماسه
اولیقنه بوندن ده نظر دقتنه کچورلسه اوزره ایدیلسی خصوصنك ریواده عرفیه ریاستنه حواله بوریلمسی و سزده بر قاچ
وقعه لر حوزه خصوصیده انشا ایدیلمکده و حکومت حضرتلری مأموریه حکومه و اصحاب جنبت ذواتنه حقنده چوق تصاویر
و مقالات حاوی « نه » غزتسنك زمن مکتب محرر و مصورلری مضمون اراده سی ، ایهام ، اسودن
عبارت بولنیغی الده کاتبه دلالتیله نیه و تحقیق ایلمسه اولیقنه بوجهتده تعیین تحقیقات بوریلمسی
وهایفاده ایشبانك خانه سنه تخریبنده فایسنه طوی ایچون سنده فاجعه قصد ایتمکه بقالدنان بیچوق اوراق
آچیجه ایکی ظرف درونه وضع و اوراقدن قیمت اولنمقده قومیتنه عائد بالعموم مخابرات و بیچوق مقدارده مقدمه ی
حاوی قوتیه هیئت اداره ضبطنامه روسیه اسلحه خانه مقدارنه رفتی و ممالك عثمانیه و اجنبیه ده مورود مکاتب
و قومیتنك وارلنه و مصارفاتیله خصوصاته سائره ی بیه دفاتر مواد مهمه سیله جالب نظر بیچوق ورقه لر
و بیچه کنج ایشبانه کوریورك حرفیاً نیجه ایدیلدیکندن ریواده حربی عرفیه تدقیق نظر مکالمه و خیجاده
عائد قانون و قانونلرك جمعیتده قانونلرك بیچ بر ماده سنه توفیق حرکت ایدیلدیکی

وان ولایتی

پولیس مدیریتی

عمومی

خصوصی

A 1-134
D 1038
F 1-1

وعاد تا جمعیت خفیه طرزنی اجرای فعالیتی بولنیق کوره‌لمکه سه ایلسه اداره‌لنمن جمعیت‌لرک مقتضیاته قانونیه نظر
اجلاس معاضده ارداشیس و اسویه عائله قیاملری اونلرک ظرف و هایقاده ارمنیانه عائله قیاملری ایکی ظرف
درونی کیلیکی کتب و اوراق ساره و برجوقه غزته و رسائل معاً عهده‌ونقدیم قلنمسه قاطعنه دیکه موجود اوراق م
الدیلسه خاصه‌لنمک ربوانه حسب عرفی ربانه عائد. امر و حواله پولیس عهده‌سی حضور فرمان

دیوان حسب عرفی نوردیغی سوالنه اوزره، بوده اوراق لفا
تقدیم قلندی. بو اوراقک ترجمه‌لری تنسیب بویورلیور عدلیه‌ده ایکن بستطه
و بازه جمعیت ایچنده تنسیب بویورلیور
رستلری اوقنه‌لنمش ده بعضه ذواتی دیوان حربه اخذ ایدلمش
فاجعه ـ ترجمه ـ روسیه حکومتی دیوان حربه دوام ایچنده ایراتمکده.
حضرات زنده قوتنه اسلحه جنگیه تقدیم

دیوانه حسب عرفی ریاست‌لرینه

مظنونه علیه ، نازلی نک جالیوه محله‌سنده اوجیوز ایکی تولدی ضیاسلم اغلی آرناقلت قصبه‌سنده فاتح

٢٨ اغستوس سنه

خانکی قزنه بنسوسبت

قصبه‌نه قریه‌سنه مسلم

بودفعه زاده استانبول کلدک

مصر ریاسیه‌سنه اوکرادن ازمیره اوزاده شمندوفرله استانبول کلدم

زنجیره و ایوبه کلدک

زنجیره تحقیقاته مصادف اولمامغه بجوله ایوبه کلدم ~~ایوبه کلدم~~ بنکله ازمیرده

تجارتله مشغول ارسلانم ایچون اوزاده هرکس بن طانیه و شکله تصادف

ایتمزدم .

مصرده سنه کم بوراده بولنلردن

صاچلی کولیان ایله قاراماز کلدیلر صاچلی کولیان بالقه‌ات ~~قصبه‌سنده~~ نی

بوراده کونده‌ران شو تعلیقاتی ویره‌جکم ویری قزنه‌نک بنه تزییر ایتمکی

اشتهاسی یاپمغه اوزره کونده‌ران

شو قزنه‌نک سنک ضیاکنه و دوقتورلغه واجب

ایشلری کوره بیلدیکنی

قیدانقم قزنه‌نک ایکی قسمی خورده بری قلنی دیکری قصلوده . بنه قلم

قسمنده هم طبیعی بیاض قلمه‌خانه‌لرینی تزییر ایتمکدرلر .

بوراده سنه‌دنبری تعلیقاتی ویرمکده ایدی

اوزاده صاچلی کولیان تعلیقاتی ویرمکده‌در .

سنده طرنبون رودلوری نه‌ره‌ده‌در

بن برمجی سنه اولیوتانستانه‌لماتون آلدم

سنک آرقداشک برابر کلدیکسه بیلدیرمیه‌جکسه

رودلوری نه‌ره‌ده ایتیکلرینی سویلیور یاپونیه‌ر

یاپونیه‌ر .

آرمنانه قره‌بتانه

مدیریت عمومیه‌ی استخباراتدن وقت به وقت بورودلری بیرانده‌جک کسه‌لر صانوب آلدقلری سویلدیکلری دوبالونه‌لر	اوه دیالونه‌لر
سه‌بوزاره‌کیدلر مناسبتده‌ولرلنه‌لر	کوب ایلا قونوشه‌لم
قازاناره‌کورسکلر	کوره‌لم
تعلیمات آلمقلر	آلدم
نه‌یاپه‌جقلری حالده بیلمیورلر	بیلمیورم . بلکه قازاناره دوستلرینه‌ده‌قیچوکون‌دن سوه‌برقاچه‌کونه‌ده‌وظیفه‌ویه‌جیب کونه‌ده‌بلکه‌ز دخیه‌ایدی
لطفه‌دیکه‌اوراده‌کی سویلدیکی ایده	فیه سویلدی
فنجانه‌قدیه‌سنده‌رافه‌قسمه‌نه‌ایچون تشکیل اولندیغنی بلیورم	بلیورم بوبلا پیشه‌وارسه‌نه‌ایچون تشکیل اولندیغنی بلیورم
سه‌قوجه‌یه‌کیدرکه‌قلعه‌ایچونده‌قوجه‌یه‌کیدیلکلری سویلدیکلری	اوی سویلدیلر به‌قلعه‌ایلا فدوعت ایدیلر دیدیلر .
نه‌یاپه‌جقلری دوشنکلری بلکه‌یه‌دکوغانه‌یاپه‌جقلری	خیر اونی کنده‌لرینه‌ده‌صورلر
افاده‌کز امضا ایلاه	امضا ایلدم

آرمنالدن زه‌تیانه

A 1-124
D 1035-A
F 1-28

جواب نامه : امیر پیشه حسینعلی

صاحب کمی ما نیست و خانه‌ی فقیر نیز وزیر

خیانت‌کار و دزد نیستم و صاحب کمی ده ما نیستم

بیاورند ده صاحب کمی بر خواهد کرد بعض نخواهد

ده ما نیز دزد نیستم

بر آنشام پیش کدخدا بدهد و کلوم دیدی نیز اسم کدخدا دیدی .
بعد از آن قضیه خانه‌ی ما بود بنده پاره اسلحه ایستاده . بنده دیده شده
تا شام و سلام و سلام بود گفتم این بر بنده بخشیده برش برقدی . به
محل دیگر گفتیم مشکل خواهد داد . بنده پیش مرا بود و دارید
صورت برای صورت بدهم برای کدخدا و بنده پیش خواهد ایم ایجوان الله ایمن

فقط سرنوشت بنده اینکه . بخشا صاحب کمی دعا نکرد

اوضاع اسلحه چه بود گفتند بنده مستبان ایجوان

زود بگیرید

روپیه قرض نیاز ما نیست و بود فوکه بینی

کوروک

دیشاد ایجوان خانه است و ایجوان

کوبیس سند پاره قرار اعتبار روپیه یا نیست

زیر بنگلر ده بود ناست الماس پاره ایجوان

روپیه من نیاز ما نیست ایجوان

اضافه کنید

اضافه باشم

A 1-134
D 1031D
F 1-29

سهامات اولاً علاوه کرده صورت اسامی حکومت احالت ایله جلب
وانک صباح و کلف بتعیین حکومت سنف بوندان
معلومات بوقتیه

معلومات قم بوقتیه

سنوی کوستیجه بسعوت اراده کوتوک حسنت
ویرنیه عنده و حالت اعتبار اولونمق و بوراده
بیه صورت قونغه جیب ایدیلمک توقاری سوریلمکه
کی سویلنیلوب شیدی آخلاده جمعه ورجه اواخرنده
یاردم اولونمق ولسلمه . باخصوص اراضی کی واقع
اولوب و جهلنک تحت اقتدارنده اولنیق و اهالیه
بر اقتصادلا ملی حاولیان اقتصادی اولنیق سلیمیه
قدیم نوتیه کی قم حقیقت انکلکلت و بالاده
بو قونغه لنک مقدار عمومی مسالک عثمانیه تعمیم
اولنیق حالده سنف عدم معلومات بیان ایتکلنه
اطارلنک بوسنلاره رد و بلت زیاده حالت لازمه
ایله سنکلر و صباح و کل ایلا حسم اقتضا ایلدیکنه دلالت
زوجه جلب

A 1-134
D 1035-A
F 1-30

اوت کم ایتیوم احوال اراضی نسلاسه ایجون حکومت راجعت ایتیه
ویدیکی حاصلات حکومت قاشتیا بیتیه . بخصوص باشلنک
تاوه دیاره اون نسلاس حقنده کی سیاق و قونوشولدی . وبخصوص باشلنک
تاوه دیا حکومتنه راجعتدن حاصل اولجه نجه و قونوشولدی .

اعضای اعظم

اعضای اعظم

A 1-134
D 1035A
F 1-3

جمله ایله : مکتب حربیه ده ضابط نازلی الصحه بنه اغلنده، جلد سوقاغنده، یکدی بر نروی خانه دیقم
یکدی وارته باشنده، کوغام دانیکیان ولد [illegible] ایله اقامه بر [illegible]

صباح کولیانی قاندیسنه — قاندیم

مخابره ایدیسنه — ایتمم

قهوه خانه سنده کوریجیلر دیسنه اطاق
سکیر

اوت بکدر. فقط منه رجا ایدرسه دیسه

قهوه خانه سنه کیم اوراده بیجور

هیچ دایم بیلمیورم صباح کولیانی ده بیجور.

بو حاله بو مقاله یی کونده بنه مخابره نه
دولت ایچون

خیر بنه هیچ کونده دیم

سه بر فرقه یه منسوبسنه

اوت قهوه خانه فرقه سنه منسوبم

دیستار اهل مخابره ایدیسنه و رویه
قوتیانی قاندیسنه

دیستار اهل مخابره ایدرم رویه اهل کوریشدم بکنه قاندیم

دیستارده رویه جلد بکنوبده سزک
اسکدر ذکر ایتیور — بو حال سزک کندیکز
قطع مناسبات ایتمیوردم مخابره اولونمقده

بو بکنی اکلا ایدیجه یارسه تحصیل ایچون کیده جلدم اوراده ایچون مخابره لر
کسردم اوراده احوال ناصله ده ناصل کچه بیلدیم دیستاره
صوریجیلردم سفر بالف احمد ده اولوندی بوراده قالدم قوه بیکنه
کیدیم کیتمک

صوک دفعه دیستار سفاره دفعه مکتوبه یازدی

A 1-134
D 1034-A
F 1-32

A 1-134
D 1035A
F 1-33

بنای استفهام جواب ایدیه : بنوچکه ، نکت سعی کیدیلر ایکی باشنه ، بیدونت یانوره ، ولسه اوخانسه نبط ایدیه

افاده سیدر . ٢٠ / ربیع الاول ٩٤٠

صباح کلدی خانه مسیت وکنیسه لا نخاب ایدیه

حوث دفعه کنیسه نه کوردک دیا نخاب ایدیلر

خانه یم نخاب ایتم حوث دفعه یعنی ایکیسنه اول کنیسه یا نچه کلمشدر

اوراده کوردم

اوت خمیا قیان فرقه سنه منسوبلر

پرتوا سیلیه بر منسوبلر

حوث دفعه کلیسه نه قوانغه سنه کیمی مرخص

تعبیه ایتمکن

اوقت کلیسه یانده چالیشورلر

بونلر یانده نقدر چالیشدلر

فتاسی کیدیه یانا خانیسه

ایشه کلمک کسانه اوراده نه دن

ناصل بوسیله کلمک آرادر

اوت ملتنی ایاغه قالقمه دکوتایدیجی

شوایکی بوندر) اوراده نظره یا نه ایچون

نه دن حفظ ایچورلر

بونلر یا بقاء فزنه سنه فرشا تیت اذرده ای

کوندرلر

یا نچه جکده یا بقاء فزنه سی وارده ، بو آدم دنکلاه

نیم سقال ویردیکم نقطه یا بقاء فزنه سی وارده

فرشا تیت اذرده بقا کوندرلر

اوراده بطرفده آقشدم .

اوخانسی اوطای یه وانطه

اوت آقم

شوارزه ایتیلکم اوچ نوردا مکتوب گلمکده

بو مکتوب برنجی یاره یوسف ظهرنده بویاز دقدم
سنه حفظ قالسه بوراده کیمسه نه معلومات یوقدر
اوزرم کرنغام اوله باشقه بلکه سیه اگر یقالی
الویرسم به بایه حفظ بلدیم عباره سندن
مقصد نه ...

مضا چیقاره ایدم

قوجاغه بو مکتوب سقا بازلرینه نظاً سنه جاتر
سنه معلوم اولسا ایجاب ایدر باخصوص کرنغام
ایله سقا معلوم بشی ذکر ایدیجه بوزولکده

بلمیورم

بو مکتوبی اوقیورکن اوقیوبارکن

اوقیورم بلمیورم

اوقیورنفسه شوندن آکلاشیلیور که مکتوبی
سقا کوستریجه قارنیکلت مکتوبیدر دیرلر

اوقناسن اوقیورم

گلمه بو مکتوبک طولاسی مدت اوزونجه رنه زوندن
حفظ ایلنمه اوقانیوقدر باخصوص
ظرفی بیتمه و مکتوب چیقاریلسه اوزرنده
قوجاغه اوزونجه اولسا ایجاب ایدر

نخط ایدیورم

اوقاره کی اوقنه بلا

ایدیم

اوقناسن اوقنای یه واخط

A 1-134
D 1031A
F 1-34

برای استفاده جلب بدیه بفرمیکده کتب معلمی یکدرس اکی یاشن بروانتا یانوده وه اوقاتنه ضبط ایدیه

افاده شیدر

صباح کلن طانیرمیسه وکنه یسید نماره ایدرمیسه
صول دفعه کندیسنی نزده کوردن یا نماره
ایتدن ؟

طانیرم نماره ایتمم . صول دفعه ، یعنی اکی سنه اول کندیسی
بغیر چکه کلمسه ایدی . اوراده کوردم .

برقرقه سیکاره ، تنسویمیسه ؟

اوت . قیغاقیانه قرقه سنه تنسویم .

صول دفعه که کوستنمه قوتقده سنه کیمی طوتقلی تقید
ایتدیکز ؟

اوقت به اشتباه ایدم . بتوخره قره بنه یا توکسایه اولدیقدن ایشتدم

اوقت کیمه یانن چالیشیور ایدن ؟

بابه چالیغه قاریشکی توقتقه جه دیقدانه تقنکجیانه یانن چالیشیوردم .

بونه یانن نه قدر چالیشدن ؟

آتی آی چالیشدم .

نشانه کیر توپانی طانیرمیسه ؟

ایشتمه مشم .

ایشتمه یکان کسانه اوزن نزدن قصد بوقیمور
هرحالده بو بلدیکن آولدر ؟

بنم مقام ویردیکم بفرمیکده بالیقار تفنکی وار . بو آدم اوقلری نشر ایتمه
اوزره بکا کوندردی .

اوزن طاشن آیاغنه قاقوه دخوت ایدیجی شو ایکی قصد بو
اوراده نظره بو ، ایکیسه نزدنه قصد ایدیوردن ؟

اوغانسی اوغلی یروقط

اوغانسی اوغلی یروقط

بو بنده بالیقار تفنکی نشر ایتمه اوزره کوندردی

اوت اوقم .

A	1-134
D	1035-A
F	1-388

توابعنه ایتدیکم اوچ نومرولو مکتوبی مکدر

بو مکتوبی قاریندن بو باهیانه سنه ده طوغان ده قایوانجی قره غول یانده
قوی قره ده جی لیغه ایدوب برآدمکدر

بو مکتوبی برنجی یاپه سنده ظهرنده بویانه دیقلدم
سنوده هفی فالیسه بوراده کسنه نه سلطانه
یوقدر. اوراده کیفام ودیه بستقری
بلمه سیدم اگر یقاین اله ویرسم بهیاجه
بلیرم عباره شدید مقصدنه دو.

مضا چیفانه ماده م

هالده بو مکتوبی سکا بلدیرمه نظر اینه جاغنه
سنجه معلوم اولسن ایجاب ایدر. باخصوص
کیفام ایله سکا معلوم برشی ذکر ایدیور
بوندن دیکدر.

بلیورم

بو مکتوبی اوقودقدن اوقیادکلی

اونده بلیورم

اوقودیغم شوندن عبارتدر که مکتوبلرکی مکتوبی سکا کوسترنجه
قاینیکدن مکتوبلر دیدک

اوقیانی اوقودم

کلیه مکتوبلر طولی مشهد اوقونمه رفته زنده خصوصاً
ایلنجه امکان بوقدر. باخصوص نظر دیقته بلمه مکتوبی
چیقارلمه ولدیغنه هالده اوقونمه اولسن ایجاب ایدر

تحت ایده بیورم

افاده ده امضا ایله

ایده یم

اوقیانی اومان یروانط

~~اوقیانی اومان~~

[illegible]

[illegible] ٧٧ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A 1-134
D 1031A
F 1-39

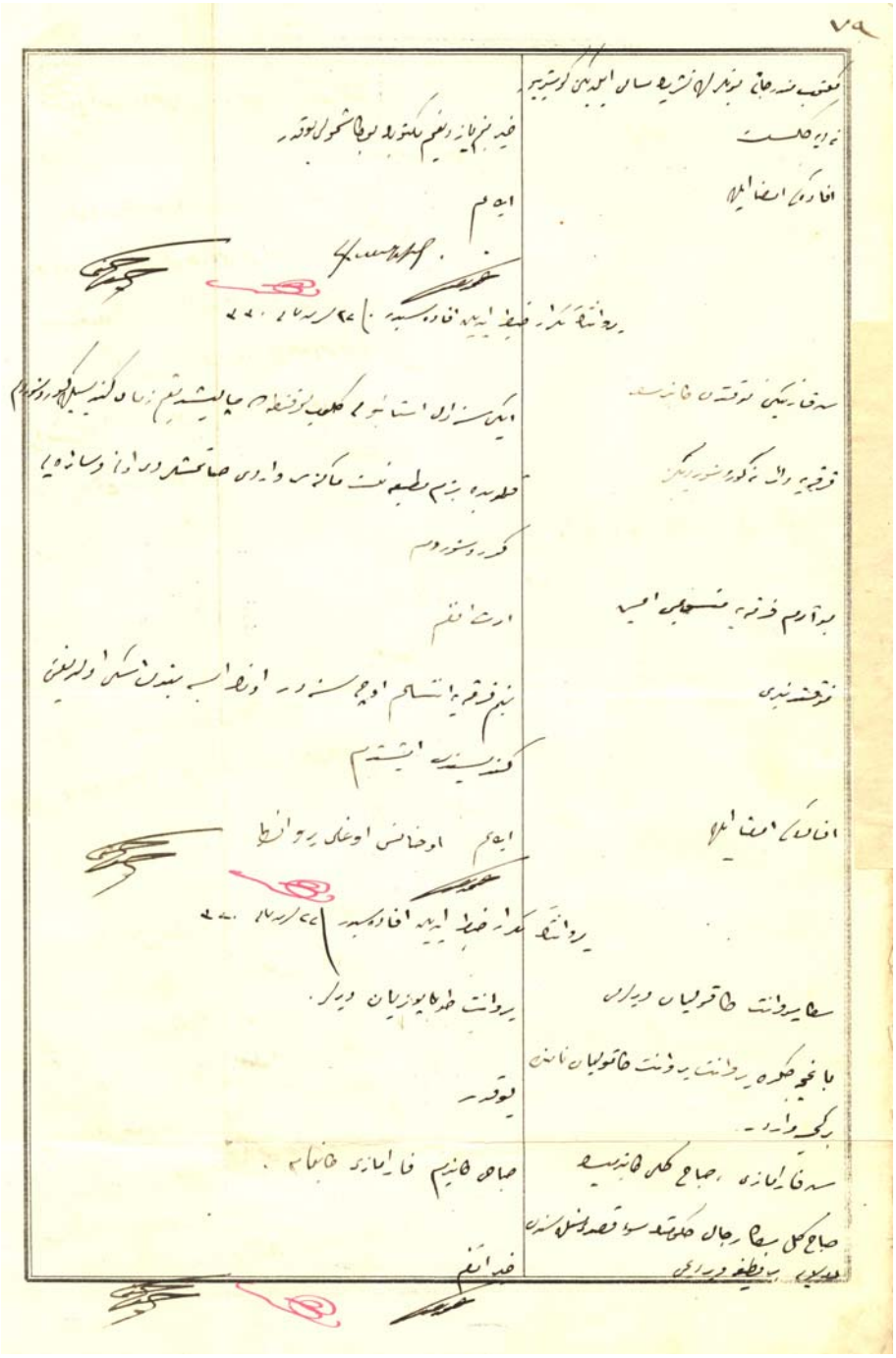

A 1-134
D 1-1356
F 1-40

فاز ماز تک نکز ضبط ایدیه فاز سبه ۲۷ قاره اول ۷۷۰

مفروضی یاقسیان وزیری خانه سنک

خانیام

زنده اسلک واردر

استانبوله آلدم فرقه ایشدی ایچون خانه ایده جکم

بر آورس کچون آلدم

فکرنده دکلدر

بر آورس شخصاً خانیاز سنک

خانیام

بر آرم فوقرنی ایسه

بلیورم

فوقوده اولماسنه ایشنه یازدی

فرقه دن اولمالری فوق ایچون یازیلجم شخص رسنلام برقه

فاز ماز اعضالرنی

ایدم

A 1-134
D 1035A
F 1-36

مفروضی یاقسیانه نکز ضبط ایدیه فاز سبه ۲۷ قاره اول ۷۷۰

فاز ماز سنک فوقوده اولدیغی سرلیبه رادیکه

خیر کیتور نعلنبیان بزه مقدماً تبلیغ ایتمکه وقت بز قبول اتدک

اوه اولدی آلدی سعوره لعزیز شوسی قو و اغلدیغی لیق جلد از اغلدیغه

انا دوکی اعضالرنی

ایدم

باعث استیضاح جیب ایدیه اورخانیه قسمنده احتیاط ضابط مکتبنی تحصیلده بولونان قیدیه یکدن آلنه باشلنمه

اورخانیسی (اورخان) اونشاه یه ریاغز ایاغه ولد استیفا ضبط ایدیه فاز سبه ۲۷ قاره اول ۷۷۰

خانکی فرقه منسوبه

خیاقیان فرقه سنه منسوبم

خانکی فلوریه منسوبم

قیدری بنوسنه منسوبم

بابه استیضاح جواب ایله : فرنسه و جایرک محدسنه ، رخانه ، نعیم آقطار ، قوه یاشنده بولونمق ریه قسیان قرز
ولد اوغانسف خطاب ایله انادسیه

٤ کانون اول ٩٢٠

سه خاکی فرقه سنوسف

فخامتلو وزیر سنوسیم الحق ای اول جمعه یه یتاریخدن الحق ای اول
جمعه یه

وزاره نه وظیفه ایله مکلفسنز

اعضاسم رئیس کیبتور نعلبندیانده

نعلبندیان نه دیور . .

سیدای ولیس نعلبندیان فرنسه دن ایرلشده . وزارت ایشدی
ایچون استانبولدن کندیسنه وظیفه ویرمشدرلر اوظیفه ایله آیرلدی

یرینه فرقه یی کیم اداره ایدیور

اوجه بوسنجه قوزلوه سنی تحشیدی اوراده کلدوبنده مقدما تبلغ ایدیلدی
بیتیه وزارت ایشدی ایچون استانبولدن کندیسنه وظیفه ویرمشلردی
بوده یک قوتلغه یه مأمور ایشدی صورا استانبولدن کندیسنه
طوری ایچون عموم کلدی صورا کندیسنه کتدی

سه صباح کوریان افاداماز ویستاری
ماتیسف

بوآرمدان مخابره ایدرسیف

سه فرنسه وزارت نه کی ایشدیه باقارسیز

چیکیسورر شکیم مانیام

ایتمم

اوزمان اعضاسم کیبتور نعلبندیان استانبول ایله مخابره ایدرلر
~~اعضاسم مخابره سی بتمیش بولیسیدر~~

یارین وکرنده کلمه و ١٩ فرزلی ١٩١٤
تاریخی محتوی اولان (١) نومرولی مکتوبه سزل
فرنسه مخابره دکیل اولدیغنه دیه اعتبارلا ترکیه ایله
ایله مخابره ایتمکده اکلاشیلیور نه دیکسنز

نعیم مخابره سم یوقدر .

A 1-134
D 1035A
F 1-35

فاز ماز تک نکز خط ایدیه فاز سبه ۰ | ٤ قاره ازل ٤٤٠

مفروضی یاکسیان وزیری طانیه سلف

طانیام

زنده اسلف وارد

استانبوله آلدم فرقه ایشدی ایچون طانیایه جکم

برآورس کچون آلدی

فکرده دکلدر

برآورس شخصاً طانیاز سلف

طانیام

برآدم فرقه دخی ایچه

بلمیورم

فرقه دن اولمالر فرقه ایچون یازیلم شخص اسلام برقه

فاز دوکی اعضالر

ایدم

A 1-134
D 1035A
F 1-36

مفروضی یاکسیانک نکز خط ایدیه فاز سبه ۰ | ٤ قاره ازل ٤٤٠

فاز ماز سنه قوزده اولیغی سوبلیه جکم

خیر کیتور نصلنیلان بزه مقدار تابع ایتمکه وقت بز قبول ایدلر

اوراده ایدی آلدی سعوره لعزیز شوس قو ۰ ۱ غلط لیق جلد از اغلدم

انا دوکی اعضالر

ایدم

براء استیضاح جیب ایدیه ۰ اورخانیه قسمنده احتیاط ضابط مکتبنی تحصیل ایلمیوب قیدینی یکدن آلمیاشمش

اورخانیه (اورخان) افندیه ریاغز ایاغه ولد استیناف خط ایدیه فاز سبه ۰ | ٤ قاره ازل ٤٤٠

هانکی فرقه منسوب

ضباط قیاس فرقه سنه منسوب

هانکی فلو بنه منسوب

قیطری بنه منسوب

قیدی بنه سنه رئیس و اعضاری کیدر

کوستنجه ترلنده سن کچی وکیلا ایدیلسه

بو ذات سنات تودیع ایتدیکلر خدمت وطانی
ایفا ایتدیلر

سنه ده بر دفعه کیم تعقیب ایتدی .

بعلسلف نظامنامه اولوب اولی ایلف احتیاطدن
تقدیم بیلدیر و اوطاق کوره خط و ولت تصبیه النور
اولجه نه دن اشتراک ایتدیلر .

قالیورمی قوللنمنه سیواسی آنجق آغوب کیدر

۸ اسطس ۱۹۲۴ تاریخنده استانبول حضرت
مرکز یه سندن کلان تعمیمده اوتوز ایکی اعضانک
صعود ایلدیکی و مجموعی الی بر اعضانک تدنیا
تحصیل اولان مناسبتلرینی مناقشه ایلدیلر
و بونلردن خارج اولمه اوزره بر قسم ذوات مذکوره
بند اصول و تشکیلات اساسیه نی مخالف اولدوغنه
اولمق مرکز حضرت اداره سنه مناسبتلرینی قطع ایلدیلر
طولی صعود اشتراکلری قالدیغی بیان ایدیلیور بونی دخی
نوتلنه حرایه حضرت اداره مرکزیه ویره بیلدیلر

رئیس بیناسیان بیناسیان اعضاری حاجی بنت عائله سیان
قوجه بنت چیکده بیان شدنه الماجیان و بنت کزم .

حیاتلرینی آقام اتف خانیار سوبیان اسمنده کرستی بولنان
بر ذاتی توجه ایلیسه ایدی . بنت اوطا کلوب بازارده کزرکن دکیل اشتم
تریلم چوبه ویردی بنت کندیسنه سؤال ایتدم حم سنه بعلیات ویرلدکده سوکرا
آتقه بنه سن مدرسه نم حقم دکلدر
تعقیب ایلدی . جهلی استاطلی مرکز اداره سندن اشبو محاسلف
نظامنامه اولوب تعمیم آلدوقدن اوزره تعقیب ایتدیلر

استانبول حضرت مرکزیه سنه نظامنامه سنه شهرلر اکثریتی بیلدیر
اشتراکلری ایچون ایسه اوبجلس نظامنامه اولوردی یازیلیدر
یعنی غازی آرداشلر مفیدیان اسمنده بر تزی ایلی کوستیرلر
سیواس آنجق آغوز قاپاسنده اولدوغیوم دیه بقا اشبو
آردهسنه ویردی .

اولکی هیئت اداره مرکزیه نه دعوتدر

بونده اولکی هیئت ایله مناسبتدار نه اداره قطعی
اتخاذ

بو شعبه لر خانه لری شعبه لرده

بونلرک باشنه اهلیت سیاسیه ایله اولان
جمعیت وقایه اشتراک ایده بیله جکلر قطعاً
استفاده غائب ایتمه مکلر و معلومات لری
وسائط لازمه ایله اخبار اولنمق طوره
حرب ایسه نه قدر اهمیت اجرا لازم اولورسه
شخصی و فدائی تامینات لری فقط ترقی آلمه
دیه بیلمکنه ده کمال مناسب نه ده

نه مقصد لر یازلدیغنی بیلیورم

سنی اولونان شو (۱) نومرولی تعمیمات

تاریخ نه ده

A	1-134
D	1035a
F	1-37

۱۹۱۴ محرم نک یکرمی دردنجی اغستوس مرکزیه قدر در

افاده لری اعتبار ایله

۱۹۱۴ محرم نک تا یکرمی اغستوس اولوجه استانبول هیئت اداره
مرکزیه سی دعوتدر

بیلیورم مرکز اداره بیلدیر

اوچاق و معلماتم یوقدر

معروضه عزیزلی مفردجی ابه نسب نقل کرده خط اولنان اثار سبب

کوشنجه قونفرانس هنگامی تاریخده اجتماع ایده

بوتاریخدن بسندن فضله اولیور

سه فرقه دن نوقت چکلدن

بوتاریخدن سکز آی اول اولور

نعلبندیان نوقت چکلده

قونفرانسدن ایکی آی صوکرا چکلدی صوکرا چکلدی

اوقت سن شبه قالمدی

اوقت قبول ایتدن قالمدی

سه قونفرانسه نه بسندن فضله اثار و اجتماع

ایتمکن سویلدن قونفرانس ایکی آی صوکرا

سنه تلغراف واقع اولدقنی اثاره ایتدن

اوحالده تحقیقاً بن اول شبه کزن قالمدی

ایجاب ایدیدی اولکی افاده کرده آلمق آی

اول فرقه دن چکلدیکن سویلدن اثاره کرده

بوتناقض نه زنده

ایکی آی بوراده ایدم سکز آی اول اولیور

باخصوص اولکی اثاره کره نعلبندیان

فرقه دن طرد ایتدیکنی سویلمیوردی

شمدی فرقه قالمدیغنی سویلیوردی

اوقت اداره کتوردی فرقه قالمدی

بلکه یکدیکر اعمال امور مرکزیه

دکلدر فرقه مرکزیه ایچون طوریاندر

مرکز فرقه ایچون طوریاندر

نعلبندیان طرد ایتدیکن دبنده نوقت اندن بحث زمانده

چکلدن

اوقت استانبول کوزندن کوشنجه قونفرانسن

A 1-134
D 1035
F 1-41

A 1-134
D 1035
F 1-41

حوکرا استانبولدن کلنلر قرداشیمیز
محمود کلدی اونلر اونی اوم کندی
دعشیلر بودفعه قونقدوان ایکه ای
حوکرا نعلبند یانه اوده کلیه سنی به
سلیمانه تکن وحسان سنک کلنلر
طرابه ترک جملهٔ شاغردلرکز سویلیور
سلیمانک بر سز اول اولیغی واستانبولدن
اولیغی محمودک درت کره اول اولیغی
به سویلیک اوچلرنه شماسه
اقلابه دانف اولیغی چلبی سکز کره
ای قت بدمت وقتمال بلکه چالیشیلر
آکلاشیلیر نوبه کلسه

بنم شاغردلرکز بوراده قدری بوقدر بنه چکلدیلر حتا
درلوت بچه ای اکل لوندن ایکی بچه ای اول یغی درستکوز
اوده سبه کوله اول بوراده کوشنو تقدار حضرت بنه محمود
کلمشدی

دهمت اقلابچی اولوند درست
ایدلر سه حوکرا سنه محمود کلدی
اونیدا اول کلدی

اوکلی افاد کره بنکه یزی فرقدان
حاکمک نعلبند یانه طرابلسدن
دعشیلر شمدی حسن اوزاطرابلسدن
حسن شاغردیه دیورلر حانکیس طوغریدر

اوت

شویلکی طوغریدر

A	1-134
D	1035a
F	1-62

خدیو اطایه جلیله

دیاربکر قرقه مملکت اهالی گفته بر پس دارد بجا بر مکتب
بازنشسته کذیس ایکی سنه دن فضلا بر زمانه و گفتندی
اوت

کذیسی قرقه سنه دن اطایه ایچون طاغلیب جاغلی دیمیزی
بیله من قرقه دن اطایان بر پس بازمه

انتخاب ایتدیر طا ایچون بیلیجون بازمه و ذاتا
نیم ناحه بازنباشد قلب استاری آدمنه لزوم

بز منفوجیان اسنده بر بیوکلک ذریعه
دکنیسلر نخابه ایدیلسه

بو به انتخابدن ایچون الوارن خنجیانلر تشبه
احتیاج ایدیه

مادامکه خنجیانلر سنه دن ذاتلنه بنه
خنجیانلر نانه نه دن طولیلو نوبه بلدیه
انتخابه باقیلور. آنکه ستیوریلر شه
طاغلماسه دیشت کمانی سایه و طیفه کزه
با محقده اشکنه نه دن کلسه

اوسلو قرقه دن اطایان تخصیلت قرقه
نانه دیمکه منطقه نصلاقنده در تانیا
بیلمت اول افاده کره قرقه نفس اوزاده
طاغلدیغی استاری هر کسلت کوزه
ایکنده جهاتدیغی مملکتدن صوره سنه اول
معلومات آلنجقدن سوکلنمدن شمدی
بنه خنجیانلر نانه سنی دیمکت ایدن
تخصیلت بوشیدی بیلدیه جاکی سوکلیوریلر
افاده ایلرکه، کا بو منطقه لمه نه دن کلیور

کذیسی انتخاب ایتدیر طا ایچون بیلیجون بازمه و ذاتا
نیم ناحه بازنباشد قلب استاری آدمنه لزوم

A 1-134
D 1035-A
F 1-43

سلاح کوستوز را، که تقدمات تبلیغ ایتدیلر

اقدام و سائر مقاصد فیه‌سنده بولنان

نیکبار بتقدمات آغاز ایتمیز

سه باغه‌یه محورتایه کوستوز قوتلنده‌سنده

تقدماتنی آرتوشدکه تبلیغ ایتدیلر

اوندن دیدیلر قبول ایتمیدی

و قوتلنده‌سی کید بولنشده

مطبعه‌لرک اداره‌سنده بولنان جریده‌لرک قوتلنده‌سنده

بویله تقدمات آغاز ایتدیلر

اوت ایتدم

نیم آندرسویلدیکی آندره قبول ایتمیدی

صاچوکه، درستار، به، رومانیادن غیاسلم، بلغاریادن
ورلوبیان، روسیه‌نک اسنایله بیوردم، بلغاریادن سکیس
تکه‌سی، ترکیادن ودقتور به‌نه، فوچیچی یاتوکیاله
بده قریقور که جماعت اوله‌ایکی کشایه. جماعت خاطرلرکلرنه قریقور
دیکم واقعه‌ده.

سیسه‌که رومانیادن غیاسلم رومانیادن

قوتلنده‌یه کلمه غیاسلم

اوت

قوتلنده‌ده کلمه‌ایدی اولدی.

آغستوسده اولدی. یعنی ۱۹۱۲ آغستوسنده

سن ترک محمدیسن یعنی بلاسن مرکزیه‌ایله

سخابانچه‌یه

سخابانچه‌یه بوریسکز

اوت ایکی قوردی ترک محمدیلر تعمیمی

آلدیلر

آلدم

بوراده‌سنده ترکی تعلیمات ویردیلر

بکه کوستوزه‌یه‌که بزم سلاحات ویردیلر محورتایه
ایتدم عملیه ایتدیلر که سلاحات ویردم. بونطقات بوقوتلنده‌در

دیمک وکالت لسانیله بن یازدیغم کیدن ایشته اقوم . فقط
تماماً اساسی استانبول مرکزیله در جمعیت مرکزی
پاریس مرکزیله مخابره ایتمشدم

A 1-134
D 1035A
F 1-44

~~[illegible] ۱۹۱۲ تاریخنده~~
~~[illegible] مکتوبده احاله [illegible]~~
[illegible]
داخلده [illegible] مکتوبده
بحث [illegible] تفصیلات ویر

دیمک مکتوب آلمادم .

سن پاریس مرکزیله جمعیتی مخابرات اولمادیغی
و استانبول مرکزینه مربوط اولدیغک و اونجه
استانبولدن اوزاقده [illegible]
[illegible] استانبول مرکزندن [illegible]
[illegible] ایله کوستردیکی
بیان ایدیور . اوحالده جمعیت علاقه
[illegible] پاریس مرکزینه [illegible]
ونه ایچون [illegible]

مواده [illegible] دعوت [illegible]
[illegible] ایتدم

استانبولی اووقت نه ایچون ترک ایتدک

~~[illegible]~~ استانبول رفقاسی ایچون دعوت واقع اولدی
ونه ایچون کلدم ایسه استانبولدن چیقدم .

[illegible] پاریس [illegible]
[illegible]

بوایله یازدم [illegible]

[illegible signature]

A 1-134
D 1035-A
F 1-95

وقتنه کلدیکه حضرت فعالاوه و بلدیه‌ده
کیمسه‌
اوفاق چیلیکیفه قیام ایتمیه‌
بر وقتده سنه‌ده ایکی
سه اصلاحات بابنده ایچون دولت
بر وقتده ارتشاقات خلوص بازیلیه‌
وعد اصلاحات بوندن عبارتدر ایسه‌ایدی
ایچون بنه سنه‌ده اولیان برکتابه‌لری ایروص
قاریه‌لیه‌
ایکنجی‌سی کتب کیلمه‌
بیتاریخ سنات تلویه قیلیه‌

شبهه‌سز افلاق کلدرلمشدر استانبول‌دن بو آدمی کوندرلدی
بزم نظارت‌ده تحصیلدار صاحبی اغریلت اوغلنت اسمیه‌.
نظارت‌ده دار المشاوره‌.
بیاناتنامه‌ده کلمه‌
چیلیکیفه قیامت ایلمه‌یوزمه‌.
ایکنجی‌سی قیوجیان اسمنده عسکرکلمه
ارتنه اعضادر.

شبهه‌سز کلنجه‌یه (ایکنجی تزدولی) عسکرکلمه
کیفیت قاچاقچیلر ایچون تشریفات
اجرا ایکنجی تسلیم ایتمه‌ایدی
ودیوکه هرکس عسکردن قاچاقچیلر کلمکه
احتمال شورایه‌یه‌ده خلاصه بلدیه‌ایله رابطه‌ده
نقصه تقدیم‌سزدر ایدیلیدیه‌ی دیوره‌ده
یقاریه‌یه بلدیه‌ایله‌یکم اصلاحات مسئله‌سنه
کلمکه آکلاشلدی دیکلر
کندی شخصلر تشویش ایمیه
بوماده‌ده قورشوندیغی نادان بولدی
چیلیکیفه قیامت ایلمه‌کلمه‌
وقتکه‌ده‌کی مذاکره کلمه‌سی‌ده‌ده.
اقرار جمعیت‌ده.
اکتوب ۲۵ جمعه‌ده

A 1-134
D 1031-A
F 1-86

برخواسته و اینجا مدعی بوقت اسلام
جاری اولان حکمت حقنده بحث واردر .

بکره بدء کانون ثانی ۱۹۱۴ تاریخی محرر اتشده
برقعه واقع اولان جنسلرک سیاسی
بر شکل ویریلمش و رکن بلده رکز اولنمه
بوغه رکلمه

یوقاریده یازیلمش رکزده اهل سنا کمتر اولدیغی
سوملدیغی حالده) ۱۲ مارت ۱۹۱۴ تاریخی
وقتدن قیوداشده یازیلمش کلمه تبلیغ
بیوک انتشار بر صفحه اغتنامه ذکر ایتمیه
بوغه رکلمه

یاپیلمش کونده و بلدیه . کلمه بر یازمایه

بلدیه انتخابی کیبی زیارتنی مسلحی اهالی کشی
برلشمش تعمیم اقتشمکه بوغه رکلمه

او تفکه ایده .

سه یازیلمش شو تبلیغات واقع اولدیغی
زمان اوراده پیش یازیلمش اولان یوقاریده
بیان ایتدیکم قاعده) ۱۵ حزیران ۱۹۱۴
نومرولی تحریراتده یازیلمکله ایکی نومرولی
تبلیغاتده تیکیار رکزینه اعضالر انتخابی
و تیکیاده کی شعبه لرک نومرو ۲۴ رکز عمومیسی
آمرلرنه جمعیتنه یازیلمسی استحسانی یازیلمیه

قیمه بر یازیلمه یازیلمه یازیلمه کی فرقه حقنده اولدیغی یازیلمه
اکلاو دهجه جهاله

کیفیتده نائبان حقنده استانبول رکزنه
یازیلمکه تحریراتده بونلر بر دینلمه
یازیلمه رکزنه یازیلدیغی استحسانیه بیوک رکز

مرکز و نفاذ ایله تعمیم ویریلمه .

بیلیورم . بر قیمه جنسلرک واسطه استانبول رکزنه یازیلمه .

A 1-134
D 1035-A
F 1-47

A 1-134
D 1095-A
F 1-58

اشتراك ايدنلرك

نه ايچون ايچدكلرى

يكدى آلتى نوروز | ١٤ اغسطس ١٩١٤

تاريخى تورانده، بحيره‌سى ذكر ايتدكمز بوكا
ايدى مدافعه نفس ايچون هر وقت الده
ويله بر حلم ايله بولونمق قوت يوقايدى اما
تشاعيه و سلوك و ... بوتون حياتمزده
بو اشتراك ايچون بر دستور اولمامشدر. بو يازيلمه
و بو قيد تاريخلر يازيلدقه يكدن بسه نوروز خرابانه
ظلم ديدى. اينسانلك ايچون قوتيه نه قدر
قوت و اقتدار يوق و وفا ايله ملك و تشويقاته
بولمق اصحاب حقوق يازيلمكه يوقايدى
خداخانه افعال ذكر ايتدكلرى زمان صفوقه
قاره‌قيه تاريخ خداخانه حركت اتمك
و يا تاويل اقتدار بوراده ظلم ايدى
اينسانلك ايچون بوتون قوت و اقتدار يني
حرف وفا ايده ملك و يه مرضاة يازيلمه
اوصاف خداخانه‌نك نه قاريشمق خانه‌لرينى بيانه
بوندن و يه حلف
بوتون باشه شو طيقلرى عمل يوقدر. بالخاصه
اينسانلرى عمل دارد.
اوقت ملكلرك ياقيده، ارتجاعى و فتوحات خاصه
و يه سنه بر راحتى دارايه

قطعيا اشتراك ايچون

اشتراك كيفيتى ايچون بحولدر.

حركت ارتجاعيه، قاريشمق و طيقزى محافظه باشى قرلوغشم
اينسانلرى كسلمز و طيقلر محافظه‌سى ايچون كندى خصوصى دوشمه
و طيقلرى ياپمه ايچوندر.

قيد. هر وقت آز بر ارتجاعه قاريشمق خانه بوتون ملكدر.

یدیه ده ~~[illegible]~~ کانون ثانی ۱۹۱۷ تاریخنده تحریر اتمش
بر جمله واقع اولان قیمت مسئله‌سی سیاسی
شکلده ویه‌جک بر شکل اولوب
ویه‌جکدر

سیاسی ماهیت کلدی قطعیا بوقدر.

استانبول مرکزینه بر قیمت مسئله‌سی ایچون بر شکل
بازماریکدن

اوی یازدوم. کله سیاسی بر شکل حاز دکلدی

بر قاریشده پاریس مرکزنه ایلچیلر مجلسی اولمادیغی
سویلدیک حالده ۱۷ مارت ۱۹۱۲ تاریخنده
ذاتکز قبول اتمشده پاریسده کله بر تبلیغ
سرعت آلتنده بر خصوصات نتایجنی ذکر ایدیور
بوندن دکلدر

قطعیا دیپلماتیک و خارجیه نظارتی.

بشنجی سعادتلو ذاتکز اتم و خارجیه
نظارتی بوندن دکلدر

بر استانبول مرکزینه کانه‌دن پاریس ایلچیلر مجلسی بازیلوقدر. لوت
پاریس مرکزنده ایلچیلر قطعا اصلا قیام دکلدر. بو زمانده قاتیلک
ایدن کلیسه موسیقیلری و کلیسه وقفلری محلی سنه تقسیم
کیفیتی نه تعلیق بانده.

مطلعیه اتمش کلیسه زیارتنی مسلمانلر
نه بر حقلری تعلیم اقتضاسندن بوندن دکلدر

قتر کیفیتی کلدی. آز تفصیلی استقبالی حقیقیه بر زینتدر.

~~بیلدیرمکله تبلیغات~~ یه سنه ۱۹۱۷ نوردی تحریراتکزده پاریسده کله
ایکی نوطه تبلیغاتده ترکیا مرکزنه اغلدی
انتریکن و ترکیاده کی شعبه‌لر نوطه مرکز
تحریریندن ازاله حقدنیا پاریسده انتشار ایدن
پاریس مرکزنه کلدوکز اولدیغنه اماره ایدیلانلر

بوقیوم زاده

A 1-134
D 1035-A
F 1-49

بلکه به فعله‌یان حقنه‌کی دقوقت بابس
مرکزه بازلدیغی رقیمه‌سی خیاد هیئت اداره‌سی
رفعله‌سی جایز خیاد هیئت اداره‌سی قشلیق
ایله کیسه‌لره بابس مرکزی اعضالریدر. بو
عبه‌ی شخاصدر. ایکنجی‌سی تعمیم ارقوقه
صورتی اکر بابس مرکزی بلا و مرکز خیاد مرکزی
اداره‌سیله اورکز اعضالری مناسبتیله قطع
ایجاب ایدرسه. نه‌ایجون به سابقه
مناسبتیله ولم ایتمیه‌لم

سنوف حکیم سنه‌سنه اعضالری هیئت
اداره‌سی کیدر

سن استانبول مرکزنده بابس مرکزینه
اقتدار ایدر. ویرکی و استانبول مرکزینه اوندن
فرزدن رفع و طرد ایتمکی و سائر شعبه‌لرنه
اشخاص رفعه‌لری مناسبتیله توقیف ایتمسی
بیوریلمش آلدیغی وهانکی تاریخده آلدیغی
اعضالری اعضالری

فرزند و اخلاقنده اخذ قرار ایدیلمش فعله‌یان دوراییه استانبول
نفسنه غایت رسالاسنده اوقودوقه بارسه خیاده
ناسبلر بوزنده حقیقه سنه‌کره اخذ قرار سر اخذ قرار تشهیر
ایتمیه‌لم خیاده تخریب سنه هیئت تحریریه‌سی بازده.

بنه‌کز ایکنجی‌سی تعمیم ساده کوردم و فعله‌یان حقنه‌کی
تبراتی خیاد هیئت تحریریه‌سی کوندردی ایچون اوندن
صورت قدر دخی استانبول مرکز فرزند باشنه قطعیا باشقه
برکز و جودنی قبول ایتمز و بیلمز
اغلب ایله، سدریان، موجیاندر.

بوبله برتیرات آلدیغم تاریخی درخاطر ایتمیورم

ایله

استانبوله عجباده تحصیل سببی عجبا سیاسی میدر
فعالیتکز

بر باجیم استانبوله کلدیکی ایچون آنیده آنارسیه (٥ء ماه ...
کورشمک قونوشمق ایستدم . انتخابات زماننده یاپیلان کیشیه عجبا همده ز . فعالیتنده
بونی ایلک دفعه تعیین ایتدم رجال شهرده سیاسی ...

وارشاویده کیمسه ایله ملاقات ایتدیکز

کیملر ایله کورشدیکز

بیلمیورم

بولندیغکز جمعیت

کورشدیکز بو اشخاص ارقداشلریکزمی

اوراده اجتماع ایدیلدی . بالاخره اورادن ینه اوراده اشتغال ایدیلدی
اوراده تحصیل ایتدیکم . بر زمان اوراده آلمانیه ایتدی . دیگر بر قزل ...
ایتدیلر اوندن بیلمیورم .

) ٨ اغستوس ١٩١٤ سنه‌سنده استانبوله
کلدیکی وقت بر تشکیلات ایچون
ایله اعضاسی موجود بولوندیغی
اولان بر اعضاسی ترکیا حزبنه ارقداشلریکزدن
محافظه ایدیلدی وبوندن خارج اوله‌رق
تأسیس ایدیلدی که بونلر اصول وترتیب
اساسنده عملی اوله‌رق ویک هیئت
اوزرینه شعبه‌سی قطعی اعضا ایدیلدی
حصه اشتراکیکز نه ایدی
بونی دیمکدر

بو تاریخ مذکور اجتماع یاپیله اوتوز ایکی گون اشتغال
اجتماع ایتدیک بر قسم ذوات ایله هیئت اولارق مناسبتی
قطعی اجتماعدن طرفی اوندن اشتراک ایدیلدی قالمشدر

زیرا فقط بنم ایچون وقتدن اول
صباح آرام جلد صباح کل قاش ایچون اوردن
ایشیدی سزک ابلاغاتکز ایشتدم دیمه‌ده
صاحبی شاناتنه سیاسته ده تابع اولدیغمی دیمک کلدی

آرام گیرد

و در خاطر به بعد ام .

سنه بولیسه واردسنده اثناده دیگر زمان مهم حاجیه
ایشاده سویلنمسه کاصاحب کمرشاد شریف پاشادن
باره اقتدار ترکیاده بر قاچ اقتدال هستفاده
ایچون . بهزاقایان افندیسویلدم که بویله
بیرشی طوغریسی دوقتور جلال سویلدم افندیلرک
نظر دقتنی جلب ایچکلر التفات ایتمم باشلنمه
زیده اتخاذ ایتدم و عشمکه بویله بیرده اوزنا
فارامان استانبوله کلدیکدوقت کنه بیله کوردوزکه
خیر
فارامان استانبوله فیاسلام بر یاجیان قضایلر
کوردوزم دیوجه
فیه بر لیره تصادف ایتدم سلوده ویردم

اختدال قزه ویرلمش ٦٠٠ آمسنوسنده در
عقیبنج معلوماتنه ارلدیغنه آکلاشلمشدر .
بابوفی ایکی قوزدن بارس مرکزینه تعیین ایلدی
بو اسیه کسب قطعیت ایتمشدر مرکز عمومیه
کندیسنه تبلیغ ایلدم اتخاذ و تعبیه ایتمکده
فارامان دن اشبو وظیفه ایله شتاقیانه
استانبوله ورود ایتمشدر . بن خیال
جمعیت استانبول مرکزی رئیس اولمق اعتبارایله
بو خصوصده حالت تمامک بعدازتشکیل دولتده
بولنیکز بیاید ایدیکز

بدی نزدوا تعمیم ایله آرقه شدیدنی ایفاطه ایتدک و تعمیم تاریخی
تقیدوارشدر معلوماتمز ایلنیلمشقاتب وظیفه زده ایفا ایتدیکمز
آکلاشیلاجقدر .

A 1-139
D 1055a
F 1-50

هیئت مدیره فاعلان در دست دارند که صورت
کوپن سوپلیمان . اعدی تعمیلات
تاریخیه را فقط بتعمیلات رهاورد
شعبه‌ای هتلهای دیه ایسال ایلیکز
از بابت تفاوت و سایر اوراق بشته کن
واریسه .

صورت تعلیق شده و مفاد این قسمان
است تعمیلات بتاریخ این عبارتی
اول کوپن سوپلیمان بحساب بودجه
فاعلان حقیقی تعمیلات و تسفیات بالیقه

صورت تعلیق شده است اشتراک آتشی
و کشیدیلی تفاوتلک نوشته قدر روالم قیمت
و سزیه هاتک اضافلی تاریخده بداوره
طلب ارلنسه معلومات ویریکز

فاعلان ایلیکز

شعبه‌ای صورت ایلیکز

تعلیق شده روفاف ارلنسه اوندن باز شده‌در . مگر کوندرمشلر در
احتمال بدم اوندرلنده .

قیمت باتوم

ایدیم

فاعلان بوپاجیان آتشنا مراجعه ایدیر . ۵۰ قاعده ۷۷ ۰۷۷

فاعلان ؟ بوپاجیان آتشنی یکنادوکوردلر

بوپاجیان آتف ؟ نه‌دیه‌جکسنز

اعاده‌سی اضافه‌ایلیکز

استانبولدن کلدیکم وقت اونی تحدیم خطا شوراده بولدوکوردم
و کندیسیله سلام کلدم قونوشدم

Chumpumb

خبر قونوشدم

ابراهیم

خازنه‌دار ... تکیه‌ده ضبط اولنان افاده‌نامه‌نک صورتیدر

قصایه‌سلم افندیانه تونوشدرلمشدر

~~بودکی افاده‌نامه‌ده تونوشدرلمکی سلیم~~

بوراده کلدیکمز وقت دوقتورینه بنه بالکوردکی

نه کوردوکنز

وقتنده ازبیک کرغان دیه برقصبه وارمش

ایتیجی اوه یازیدار اولان کلمه‌نک

صاموس واهان آغاهانک اجزاسی

کسوتاکی ستی چیقنا دوریانک

باطوم افاده‌سی کیسیان ، تبیجه‌نک

یدوانک خاتونیان ، صورة کلدیانک اغلیغی

بیسیان ، کرقوره جاقیانک جاینه

سدروس فوبانیان ، تبلیس ارتناکتک

بوباجیان سانونه طیزوه واهان آغاهانک

(قورکیه کیسیان) اسمده‌در .

مکتوب یازدکی

کسیدیغی قاتیدر

بوراده مکتوب واده تبلیس اویاندکی اکلیک

قیسی واده نه دیکلدر

کسیده یازدکی

نه جواب آلدک

غیر قونوشدرم لکن سلیم ویردم . نصلسک دیدم اوه دوغری کیده

نه آکلادکی بنه قونوشمه‌یسنیز

کوردم

تخمین ایدیلر

بلیه‌سم

بلیه‌سم

بوراده کلدیکم وقت بوندن صوردم قریه‌ایشی خانه مکتوب یازیلمه

ایسه کوره‌جکدم

یازیلسه‌ده نه‌یه یازیلمه‌دیغنی سلیمه‌ورم

جاینام

بدیمی قاتیلمش مکتوب یازدم . بوقدر آیری بدیمی شاملدر

شبهه‌لی یازدم

جواب آلدم ناصل جواب آلدیکمی آنجوارده‌کی کوره استانبولده قرار ایدرم

A 1-134
D 1031-0
F 1-57

A 1-134
D 1025-0
F 1-52

افاده‌کزی افغانیز

اف‌سیون مرکز ناصره

استانبول مرکزه ناصره

قونفرانس خانه‌لر مرکز تکلیف ایده

قونفرانس خارجنده، اکثریتله قونفرانس مقرره

شعبه‌لر طلب ایده بیلیرلر

بونده ایسه شعبه‌لرک بارسه مرکز عمومی

ومرکز ترکیه‌ده‌کی ایکنجی درجه‌ده مرکز

ومرکزله تام ارتباط شعبات یکدیگرینه قوشان

ربط کیده.

کوستره‌جک محله ایسه بعض قونفرانس مقدراتی

قطعیه ایله‌کده‌در.

اکثریتله تشکیل ایتمه‌دیکی یرده ویریله مقدراتی

تورونجیان وصالویانه. کلیسه بطرخانه‌لر وطلبه‌یانه.

قیصه‌یه‌کلمه‌جه‌در. ویریورم ذوات افغانیان ویرباجه‌ده.

ابعم

بالکز لیان قفقاز نقدیه‌کز رفیقه ایده‌نار رسیده. ۷/۷ طاوه‌نه ۷۷۰

بارسه.

ایکنجی درجه‌ده ... بلغاریا، رومانیا، روسیه، آرتیقا، ایران

وکاشغر دونیدن ملزومیه بارسه تابعه. وترکیه داخلی

شعبه‌لر وترکیه مرکزینه تابعه.

باشیم مرکز عمومی‌کی بارسه تکلیف ایده.

اوت طلب ایتمه‌ک حقنی حاوی‌در. لیکن اکثریت جمعیتله

قونفرانس مقرره مرکز عمومی‌یه طلب ایدرسه مرکز عمومی قبوله مجبوردر

~~[illegible]~~

اوت ربطه.

فیه اسباب ایسه اکثریتله اعضاسنه تشکل ایتمه‌سنه رضا ویر

قونفرانس مقدراتنه اطاعت اولسون.

30 [illegible]

بتوسط شهرک تابع سایه

تابعه - بالکز حوشه تعیه اتدکی رفقه مصدوم اولاره قوتلری
وضع ایچون مواری قوتلری قبول ایتدیرمک ایچون شهرت
قوتلری تقدیرنه تابع اولمق اوزره عرض کندی رأیه حواله .

بوندن آکلاشیلیغنه نظراً بوسوره مرکز عمومی دارالشورا
بابسی قوتلری عقدینی تکلیف ایتدیکی مادّه قبول
ایلیه ایجاب ایدر کبی

تکلیف
شهرک الذین قبول ایدیلسه قوتلری عقد اولنور . اوقت ایچون
مرکز عمومی قوتلری تکلیفنی اتخاذ ایتمک اوزره اسکی ای اول یازده مجبور
حدود و ایدیلوب الذین تشکیل ایدیلسه قوتلری عقد ایدر .

وکلا دارلری تاصفا ایدیکز

ایجاب

آرزوی اقتدار بلا تکلف قبول ایدیلمه تاریخ سیدر . ۲۸ جالوه ۱۱ ۲۸۰

قومیته وکلا بر توقعکز وارمی

اوزاندندم

اوجه یه ایدیکز

بتاریخ بدیوفاندیستک ندم صورکه استانبول وکلای اعضاسی اولدم .
آنکه بحیوسنه وندن اوزاندندم
تقریباً قدر
تصنیف اعضاسی ایدم .

۱۹۱۱ سنه قومیته وکلا توقعکز وارمی

کوشنو قوتلری سنه صورکه سنه اعضالغه
تصدیق ایتدیرمی

قوتلری شرعیه حقنی عزل ایتمک وبن اعضا نصب ایتمک اولور .
کوشنول دولوبیان بوراده کلدی بعاتبلغ ایتدی بلا دائیم .
حتی مادام صیاسلم اقتم قوتلری مقدراتی نظامنه دخل
قبول ایتمکز دیم .

بو وقت کوسه قصه دن فهم ذاتلرکز

اولجه سویلمیه‌لم دیکز بالاده بر آغاشکنده بر
بوسنلو یا تشبه‌دم وقع اولدیغی کیبی
دیشمکز بر آغاشکز کبی

مسئله‌یا باصدیرم دیکز بوسنلو وقف
اولسنلر کوستریو وسنلو نفت بالکلس
یا تشبیه بویسه بالاده کبی وقوف اولنزیه
درست ایلسه‌ده وقع اولدیغی کبی سوزینه
بطلانی بیلدیرر . اوحالده بو استنادا موسز
وقف ایتمکز

A 1-134
D 10759
F 1-53

بویسه معلومات ویرمکزدن

طرحیاری مانوقه آغاده بولونان آرزوسنی
اعضالر مانع کلمکده

صاحب کولیان کبی
سزلر قیاج مرکز واردر .

یارسی ورزنه صاحب کولیانه کم اعضا تعیین اتمشدر

تیزده استیان اتمشدر . فقط کندیسی خفاقیان کلدر

فارماز استانبولا کلدیکوقت کلدیکز اول بیاکوب پارسه وکلدیکی
بلدیرمشدی سنده کندیسنه بارورسه وطنوزه اولسنلر بلدیکدن
وقتیسی افندیمز بر دقیقه‌ده اوقوماق اوزره طوردیغندن بونلر
بوصورتله کلمیشلردر شبهه‌سز کندیسی بوراده کلدیکی وقت آنکله
کوروشدم . بوسنلو اولکن آلمانیه کلدیم ویه فارماز سوبلدیکی
وصاحب کولیانه اولسنلر کلدیکی دیدیکی بنی قرینه حیاتنی آقداشدر
اسمیت جانز اولسنلر کندیسنه سوزینه اعتماد ایتدم .
وسنلو نه قیاسه‌یه طلب ایتدم اولده استیان اتمه معلومات ویرلیم

حتی آنکلدیغی معلومات ویریلمه استیورم .

نیم وکلدیر بوراده سکز . آمزروی اعضاسی واردر .
نیم سکز . اعضام بوقدر
مرکز عمومی اعضاسیدر .
استانبول مرکزی و بورسا یارسی مرکزیدر
مجلس عمومیمز تعیین ایتمشدر

تاج رفد مجلس عمومی اولمشدر.

بو مجلس نظام و نوقت انعقاد ایتمشدر

آلتنجی قونغرس نه کبی قرار اتخاذ ایلمشدر

عموم قرارات یعنی آلتی قونغرس نامقداتی

نه دار اولمشدر

وظیفه اساسی یازمشدر

مدیرلر و رؤسا و خصوصی مجلس یاپیورلر

شعبه لر و کمیسیونلر عمومی قونغرس یا یازیلر

کوستجو قونغرس نه نه تکلیف ایتدی

یازمش نه صنفلر تکلیف ایدیور

هر زمان قونغرس یه یازمش تکلیف وارایدی

قونغرس یه قابل شبه ایسه مرکز عمومی تکلیف

ایدیلیر

سیاسی آلتی مجلس وکیلی نه کوستجو یه بیلیر ایسه قانونه موافق اولمغله

قانعیورز

۱۹۰۵ و ۱۹۰۶ بشنجی قونغرس یازمشدر و ۱۹۰۸ آلتنجی قونغرس استانبولده

اولمشدر. اوزمان ایکیده بیلیم

بو نجی قرار مجلس بعد انعقاد ایله فوق ریس اولمقدر. و بو ایکیده

بر نظامنامه یاپیلیر و ترکیاده کی شعبه لر خارجه اولوب قانون و مناسبتی

ترکیا مرکزی واسطه سیله اولمقدر و قرار ویریلیر.

یازمشدر و نظامنامه

اوت یازمشدر و ...

اوت

نظامنامه دن دیشاری جمعیتلر اوزره قونغرس یا یازیلر.

یازمش تکلیف ایتدی

مرکز عمومی ایسه صنفلری تکلیف ایدیور.

عموم قونغرس ایچکز یازمش تکلیف ایدیر. اوچ سنه بر دفعه ایدیلیر

قونغرس ~~[illegible]~~ انعقاد ایتمش و یا خود

مرکز عمومی طرفندن بر قوم طوپلنمش و وکت مناسب ایسه اوزمان

شعبه لر طرفندن بر قونغرس انعقاد طلب ایدیلیر بلد الکدیت

تشکیل ایدیلیر قونغرس ایله.

اوچ شبه قونغرس ایسه مرکز عمومی شعبه لر قونغرس انعقادنی

[signature]

A 1-134
D 1035-a
F 1-54

تکلیف ایده ودرکز عمل دیگلمز ایسه اوسنوار قوتلنه بایلیر جانلر
کرکه ربط ایسه اورکز واسطه سیله قوتلنه انتقادی عموم شبهاتی
طلب ایده . درحال ایشته

اوت تابع

قانونات تشکل ایتمش اولان قوتلنه تقدراته طبیعی تابع بیلمیز
کوستو قوتلنه سن اکثریتله تشکل ایتدیکی ایچون نظام خارجی کورلک
وطبیعی تقدراته ده قبول ایدیلمشدر .

اوت نظام داخلده لیف اکثریتله تشکل ایدیسه نظام داخلده
قرار ویره وقبول ایلیه . ~~قبول ایلیه بیلمسه~~ وها آیتقوی
حوشنه شبهه طلب ایده مطلبن قوتلنه یکله ایده قوتلنه
تقدراته اولن قبول ایده ایسه اوشبهه شایان تمنیدر قبول
ایدیلیکی تقدیرده ایشته ایسه شبهه قوتلنه طرف تقدراتی دیکلمز
وشبهه بیتون لغو ایلمه ارزه استعفا سنه ویره . حتی اوقت
ودیوسیانه یه نظاسن تشکل ایدن ایشو کوستو قوتلنه سن قبول
ایتمیه شخصجه بر زوال استعفا ویریلیم دیمیه اسم .
وحوکس ده طبیعی اولور .

اوت جمعیتلر ربط وقوتلنه تکلیف ایلمه سی ایچون بیکزمان
قبول بجورنه

عمومی قوتلنه تقدراته تابع مصدر

هانکی قوتلنه تقدراته تابع مصدر

بیرنجی قوتلنه تشکل ایتمک ایچون اکثریت
تقدراته شایان قبولدر .

بسلنن بقولر

[signature]

اوصاحه کرک ترکیا وکرک دیکر حکومتلرده
وکرک بشقه محلرده پارس وکرک ربط ایلکل
وانلنه لافندن بر قوتلنه انتقادی تکلیف
ایلسه قبول بجورسکز دیکلمز

[signature]

[signature]

جلسه آخره با حضور هیأت تکرار ضبط اولمنان اثنا سببدن ۸ کانون ثانی ۲۷۰

شوکت ویلم آرزوی اعضای حاضره گلدی

۱۴۱۱ ۱۱ جلسه هیئت رئیس اولان اولنک اعضاسیدر .
۱ ووقت کلمت رئیس الرئیس وخاطر ایتمیورم . وفقده اعضای
واردر .

افاده کرده اعضا ایدیلدی

امضا

جلسه طوماس طوماسیانک تکرار ضبط اولمنان اثنا سببدن ۸ کانون ثانی ۲۷۰

شوکت ویلم آرزوی اعضای حاضره گلدی

جلسه هیئت اداره سندن برداوارد . فقط اعضا سندن
آرزوی ارقونیورسه کیدیلم

افاده کرده اعضا ایدیلدی

امضا

ضبط وقیده سی هیئت اداره اعضاسندن زسس زقاریان فقدنیاک تکرار ضبط اولمنان اثنا سببدن ۸ کانون ثانی ۲۷۰

هیئت اداره ده کلدوارد .

شوری صبا سیلم بوبا جیان رئیس ، اعضا بده اسکره کیدن وطهان نیشو غیاس
اعضا وکیل جیانکولیان وطوماجیاندر .

اوکه هیئت کیدون عبارتدر .

صبا سیلم بوبا جیان رئیس ، اعضا بده طوماجیاندر .

کوستوقولنک هیئت بتزنت اعضاسنک
زکر قولنک تقدرنه وذ بلغ الیکزن

بالواسطه آلدم .

بو وقعه ~~[illegible]~~ وند کیتوره
نعلیه یا له نام ویره وخاقانه زکر وظیفه اعانه ایدیلدی

بو وقعه کوستوقولنک تاجیق جلسه عمومیه کیدر .

بیغ اراجه ایدی .

A 1-124
D 1055-a
F 1-55

A 1-134
D 10350
F 1-56

موسیو آطام خیاسوریان کیدر

موسیو آسوریان کیدر

سردرس قولریان کیدر

سردرس شرتیان کیدر

صحیاطه مخطاریان، میساه سردرسیان
روبهه سارریدرسیان، سمیار قلیفیان
ایلفاط ماسوریان، آلکسان باغداسیاریان
کیدر. وبوندن بولوناوارد بوندن
نیم آرقداشلرمز اساسیدر دیه رفتنده
متعیدود. دیکر جهتدن ده ایلفاط
ماسوریانه باره ویریلمکده آریجه قصد
ایتمشلر آلکسان باغداسیانه
تیبرویه باکره ویریلمکه باشلنمش
اتاده کی اعضا ایله

اونیفه یه غیار ریان افندینک تکرار ضبط ایدیلن اناده سبب ۲۰ قاوره ۷۲۰

سنک کوشجه قرنفس اعضا تعیین اندیکک
آطام خیاسوریان کیدر نه لیه.

قانیام ونیف بلوریکک کیدیلن اعضا
تعیین ایه بلیورسک

بو قونفرانسه قانونا باعضا تعیینی ایجاب ایتمز

کوشجه روه قبول جیدر. عثمانلی تبعه سندن نه اولورسه بیلیم

بیلیم

بیلیم

قلاوصه، عثمانلی تبعه سندن قبول جیدر.

بوندن روسیه آلمیه ویریلیه ایتدیکم آرملردر.

ایلام

قانیام بیلیم

بو رام حسابه لطف توجه ایتسه ایدی

اوطلق اعضا زاریان

نزد اهالی وکالت ایلمز -

بنده دن بصداقتی آکلدیکی

اوزره قبیله زنان وکیل سما قونلق مقدماتی

تبلیغه مأموریت وکالتیه -

قونلغه ده هر بنده نک بر آمالی واردر .

اولمق ترویج ایتدیرلمک اوزره بنده نک نامنه

اداره کلدم ایدیر . محل قونلغه کلمکلر

تقدیر اقتضا ایجون دیانت صورتلرنی اوشبو

آرزو ایتمکلری وکلندی وکیلنه ساعد و مرید نک

بقراری اتخاذ ایدیلرسه هوز دطلبلری دیانت

سبب بولمدیغی اوشبو نامه ایله کلندی اعضا

دیارکیلندن ایضاحات طلب اولنور آنقاریه

وکالتیه

اهالی قونلغه کلن افندیلر عائله وکیلنک

وظیفه سنی وجهنی بقرار ویرسه اوشبو جه

شایان قبولدر . عکاس

اهالی بوقاریکی سوالنه کلنلر اولجا

ویریلسه

سوزنده افندیلر قرار ویرلسه بنده بونی

قبول ایدیرم . وکیل ایسه استعفا ایتمیه اجاب

ایدیرم . وکیل استعفا ایتمیه

بنده اعضا قبیله زنان ایدم وکیل قبیله غیث کزی صداقتمده ده ثابت قدم

اقدام اتخاذ وکیل قبیله ایدم . بو بنده نک صداقتی ویرسه اولور

قابل اولور .

بنده اعضالر ویرسه .

وکیل بیوره کلدر قونلق تعلیم بازار اوتعلیم شول کیدر

بنده طلب ایدیر ایضاحات ویرلسون یوقدر

غیث

کندی بنده نک بعوزنه ویرلکی صداقت دوبسنی قبول ایدر . بلکه

صوتلر افندیلر عائله باشی قبول بیوره کلدر

اوخلی اغبازاریاه

اتحدی

A 1-134
D 1031-a
F 1-57

[illegible] استانبول دارالبنه تعیین و کیفیت
ولایاته تبلیغ ایتمسی بیورلمسنی رجا ایدرز

١٩١٤ اغستوس سکزده استانبول دارالبنه تعیین
مقتضیات سیقی پرزیدان صحیفه اعدل اقتضاسنه
سوزلرلرده . بو اوزنده حکومت بوقوعه حقنده
بر تحقیقات بابنده استشمام اولنان
بالعکس بوکه قوعه یه تعلق ایدن امور حکومتی اوزرینه
واقف اولمقلغی بیرک رولیاده اشبو تعیین ولزادکر
١٩١٤ اغستوس ٨ تاریخنده تعیین ایلمکلکی
رجا ایدرز

[illegible] اثنا اینکلم سعد کیمه عائدر .

افادرک اعتنایله

استانبول دارالبنه بدیوله احضار اوزره ایکنجی دفعه تعیینی دخاله
ایتمیورم بلکه بر تعیینده ایجابنده اکثریتله تشکیل اتمکلکندن
حقلریم غیر مشروع اولیغی بلدیرمکله درخاطر ایدیورم .

بنه آکلادم . بو اغستوسده بدیسنه قیدیه کیدیم واوره وجیه
استانبول کلدم بر تعیین استانبوله آلدم . مطلعاً عرض ایدرم

بو اعوله تعیین آلدم اولمه ایچون اغستوسده استانبول شوراسنه کلمه ایدم

احتیاط ضابط مکتبنده کیمسه اسمنده بر ذات اشتراک بر دولاده
اسمیه نم یکدر

ایدم

٨ خلق اعتذار ایدر

احتیاط ضابط مکتبنده کرعام و اینکیانت کرا ضبط اولنان فاده سیه . ٢٩ طاریخ ١٤٠٧

ویرسادون ١٩١٤ سنه سنه مکتب آلدکمز

آلدم

نه دن عبث ایدیورسکز .

بر پارچه کیده جکدم پارچه اولندن باصمه مکتب یازدم .

کیتدم

اوستره مکتوبجه نه یازیلمشدر

سیاست وقوعه یه تعلق ایدن امورک بحث ایتدیکی

زمانده بورادن وقوعه یه تعلق ایدن برذات دخی بورادن

مایس بر کونه سوز نه کونکزد .

بالعکس مایست بری قرینلرک قابل ملوث

اولدیغی قطار قزده اولدیغی و یاشاییه بر مایس

یاشاییه قوشه آتلمشدر سوزندن دولت

وقت وقوعه یه تعلق ایدن بر کون اولدیغنی آکلاشیلیور

نحو یکیان کمیسه

ستره و دولمان و سعادت اولمانلر

شو قریه نه قریب سیه

باب سوز و بها عائد حوادث یازدی .

اقوی بلکه بعضا اوقه اشاری صورتیوردی ناصلدر دیه . بوراده

نحو یسنل سوزدی اوی صورتیوردی .

فید ذاتا اوحوکسنیزنده بوقدر

سر سیاست عمله یه متعلقدر

قید عمله یه دائر .

اربوا استانبولده ترتیبدی صورک طریقنه اعلانات یاپیلمقده ایدی .

وانده و یه اعیان اسمنه ایکشر واردر . بر صورت بوراده مکتب نفقه

طریقیلان هدیه لری بر اقمق و قبول ایتمیه ایم . اوندن آز اسمنه اوزلت

آلمسنه اطلس ملحوظدر . بجه نظارتنه خانه دیان اسمنه و بر نظارت

وارد . بو قریه لری اویاغیدر . وکندیسی مکتبه هدیه ایتمشدر . کندیسنی

صورت بدیکز

اقاده کی امضا ایلر

ابراهیم

کیفام

۱۱۴

دوقتور [illegible] ... [illegible] ۲۲.۲/۳۰

سن شعبانلی ... ایدیسکز	خیر
سن ده بولونان وحشت وار ایدی [illegible] ... ایلیک یاپیلان (؟) دوقتور ده ... طوغریدن طوغری‌یه ... ایشته ... ارمنیلرده ... [illegible] ... ایتدیلر ...	ایشته ... بر تکلیف ... بیلیورم.
جمع قبول ایتدیکز ... ایتمشسکز	بن ... ایتمشدم
توجه ایدیجی ۱۹۱۴ سنه‌سنده ... بولونان و ... شور ... یایلده تاریخ ... دیکر ... ایله ... ایجاب ایدن ... ایتدیکز ... قبول ایتدیکز ... اولدیغنی ...	قبول ایتمم
... زیان ...	بایر ... تحصیل ...

A 1-174
D 1035a
F 258

دوقتور ... [illegible]

یه پرداس بشقا پستان قزقسی سوزلری سؤال کیدر	بوسیلهده بو ایل اوطوس واری خلطه رول خانمی در کنارلشون حاموسا بیانلریه مانعلر
پاپا ارل بونی ترک ریاست ایله کلیور دیبورلر صونرا خزتری سجا کوندرلر لشوندرک تسلیم آل دیبور سن تسلیم اشسه ک سنی بیکده لوکنه	برواته لوکنشدر
ویستادورل روزیه کلد ۱۲ نوراد مکتوبده ده نه ماموریت ویربیور سزه امنیت ازلمانی ورزکز محوننی آرس ارلماسی ک طبعی بریلا ماموریت توجه اولنان نه زوده کلکن	قبول ایتمم خدمه موقدر
پاریسدن روزیه سزک ناظر ده ویکتوبده مرقوم شو کلیکیا ده عصیان چیقاریسه ایستدیک میجاز ورندن برواشی باش چیقاریه حفی ورزه دشیو کوندرلدیک سزک ایله ویرلکلر تعلیماته نه ذاتلر والیه قوتدن احوال حاضره ده طرلای ترک ده ولکن ایجاب ایتدیکی و الحاصل بوقوتدرک اوزرده مامور تعیین ایتیکلره کوردی نه زوده جلسه	قبول ایتمم بعدا بو مکتوب یازیلشدر
بومکتوب سزک ناظر ده یکی روسیه ده لوکنشدر ۱٤ نوروز ده	فقط قبول ایتمم ایکی ده ویره ده پاریس مرکزیله مخابره ده بولندم
ق دوام اصغا ایلر	ایام
	دوقتور پدروی بندحر جیبارا
	[illegible]

رديف قبيلاه نام ديگر دهان بوياجيانك كذ رضا ايدان كاسيه) ٥٩ قاموس ٢٢٠

زده بولونان ايكي نوردا تعميري زمان آلديغز

درستاد كيده زاليه

ايكي نوردا تعميم نده جاتر مملكت داخلنده رقصدن
جيقاريله مقصدينه مطلوفدر سنك ايچون ديلكز
ويرايشدرن بو خدمتكوزيكلكز بوميلر ظلاسن.

اودوناليده خطا بيله سلوك ايتمش قازاقلر نتاتار
ايدي وارمغدن استقلاليتي تامه مطلوفدر اولدي
شو سالاه سنده ذاتايه

دولايسيان كيده زاليه

A 1-134
D 1036a
F 1-59

بز وقتده بولنان محوزاكذز مغدوبي بيقيسان
كيده ويلوانه آلدك

وقتده بولنان سنداوسكيسيان كيده بوتاوده
بز ايچيره آلدك

بيندر بولونان محوكفاردن قازانكلده وآردسكلر
وقتوره بزنه طوريسيان آورمسن بز ايچون آلدك

صوكرا وقتوره بوراه كوردكز

درستاد بولدسندي.

قلدايدم ديايكز ليه

ايچواوقوياشم

دوستاوده
درستاد بولدسه بكاسكي قوچه جدرلنيم ايچون بعاده بعدر بولدايم

ودوناي راطوزاوجيلي بايار رولد شبه سندن اولمغني قلدايدم.
بكرشده وهذه ري جاوه سنده ولكر ايكي نوردم ساكه دولايسيان جاجيك
ويرلر خفاخيانده.

درستاد بعاقدوغ ايچون يازسه اري. ~~كذين خفاقده~~ بلتاوده
خفاخه قزتيسن بولدو ويه بعا يازسه اري.

بونك ايچون ايسلك تخمي بولدوجقدم.

عوكفاردن قازانمجوم بلكه قوجسوغي اولديغون بيلن برتاتاقلشوب
اول بيلديكي وقتوره بزنه آورمسن اوايه يانام

كوردم وكوردسوردم

وقف نده‌کی اولان اوروس کیلدر

افاده‌کی اعطاسی

روسیه یازاجیسی قره‌یه اطلاق‌در

ابراهیم

Hakkı Hoca

ایشبو تبدیلنده صاقونک باب عالیه مذاکرات ثانویه‌سی نظر اعتبارا بعد ترجمه‌سی ترجمانجه

تنظیم قیدی اولونان انارکسیدر. ٢١ صاقو ١٧٠٠

سنه‌دن‌انه‌یکم وقفدرجی ایدوکسیا نده

ودست اولونان یه‌ریه‌ساریت هایستان

نام خزانه‌سنده مقابلتاسنده ویرلیکن

قید بلدویردم اوزره صاقو اطلاس واردر. بو اطلاس

صاقودر.

سن خزانه‌ده مقابل ویرلیسکز

اولدن ویردم قطعا اوندن ویریسیوم.

یه‌ریه‌ساریت هایستان خزانه‌سنه مقابل

ویریلیکن

قید اوزره اول خصوصده وقفقاسیه‌ده نشر مرشاده ویلیندم جیقاریلان

خزانه‌یه مقابل ویردم.

ارنیوه، صاقو وصاقو اسملری وایله

صاقو اطلاس واردر. صاقو خزانه‌سنده اولان اطلاس اولمالیدر

ارنیوه، صاقو اسمنه اولمه اولمالیدر مقتضیجه بیلیرم

ویلیه ١١ اغستوس ١٩١٤ تاریخلی یه‌ریه‌ساریت

هایستان خزانه‌سنده مقابل اطلاس ویریلیکن

اوده دیکر مقابلاتلر عینیه صاقو اطلاس واردر. بو مقابلر اوخزانه‌ده

سورینه اطلاس اولمالیدر.

افاده‌کی اعطاسی ایچون

Bedrosse Bedrossian

ترجمان

A	1-134
D	1075a
F	1-60

اولدیغی ودہ بیه‌ده قونسولوس مقدارلری وارندن
یونان تحدیدی حقنده ترکیه قرار اتخاذ ایلمشدر

ترکیاده بولونان ... شهرلره ایشبو تعمیم تبلیغ
ایدلمشدر و شهرلرده اجرا ایدلمشدر.
و تعمیرات تاریخی نهدر. ترکیادن خارجه
شهرلره تبلیغات اجرا ایدلمشدر. ایشبو
تعمیرات گوستریلن مقدار حقنده ترکیا سوزل
واقع ایدلمشدر.

افاده‌کزی امضا ایدرز

شهرلرده استانبول شهرلرندن قونسولوس عملیات ریحات ایچون
تحصیلات یرلرندن تعمیمله رمحات واقع اولمشدر.

ترکیادن شهرلره قونسولوس ایچون نه قدر شهرلرک آلیناس ... خارجه
شهرلره گوندرلمشدر. ترکیاده‌کی بولونان شهرلره گوندریلمشدر
شهرلرله تعمیرات موافقت اجرا ایدلمشدر. بو تعمیرات
تاریخی ده فائده ویرمز. تعمیرده ایکی ترکیه‌نک اجرا اولندیغی
... وارشو قونسولوس خدیو ... اولندیغی ... تبلیغ
ایچون قونسولوس عملیاته ومحات حاضردر.

ایام

حسابات ... لوا احمد

حضرت مرکز ایلا نوقفه بدعی با قیام نکن

صورت وقف کتب بیدن نوقت کتب بازیدن

اوندن سنه بازیدیرلر

روبه نوقه بنیان لرنان اوزاقده حضرت

مرکز بنیاد سنه کتب بازیلنه ورستاری

اشاره سبیل صدور ...

فوراً نقده کتب آلدیکن

اشاره کزارلمایدیکن

A 1-134
D 1052a
F 1-88

حضرت ذراعلنده ساوتول طوماجیان

سنه کوشنه توقفلر ساقدراتی کم اجابتیدن

ایکی نوردن تعمیم نشر جاتنه نوقت وقف

ایدیلیکن

اریجه دولوسیانلر مسئلاسنه دوبیکن با لوف

تعمیم نشر جاتنه وقف ایدیلیکن صورت وقفه

اوزاقده آیشاوبردن ایشتیلکدیکن اعلام

صورت وقف نامه کذار ضبط ایدیلدی تاریخ سنه ۱۲۹۱ ۱۸۷۴

ایکی سنه اندری

کوشنه توقفلر سنه نازلر صحایف وقف طرفنه سنه یازیلدی .

اوقفه بنیاد حضرت کتب یازیلدی

فوراً یازیلنه بلدیه یکا یازیلدی .

یازیلدی . بوسویله کتوبه آلدیم

ایلیم

محمد سلیم بوباجیان

حضرت ذراعلنده ساوتول طوماجیان

نقده کذار ضبط ایدیلدی تاریخ سنه ۱۲۹۱ ۱۸۷۴

محمد سلیم نقده دولوسیانلر کلمه ترجیه بنده بلجیکه اوندن طوسم بوروفقه

آیشاوبردن طوسم صاقلدیکن ایچون بیوک ترجمه ذاردایه

تعمیم دولوسیانلر بیاده ایکی کوره کوره ترجیه ایدیلدی .

اوتاکوردن انلنه اوزرینه بوتون شعبات تعمیم حضارلنه

اموتل طوماجیان
M. Amutlemacian

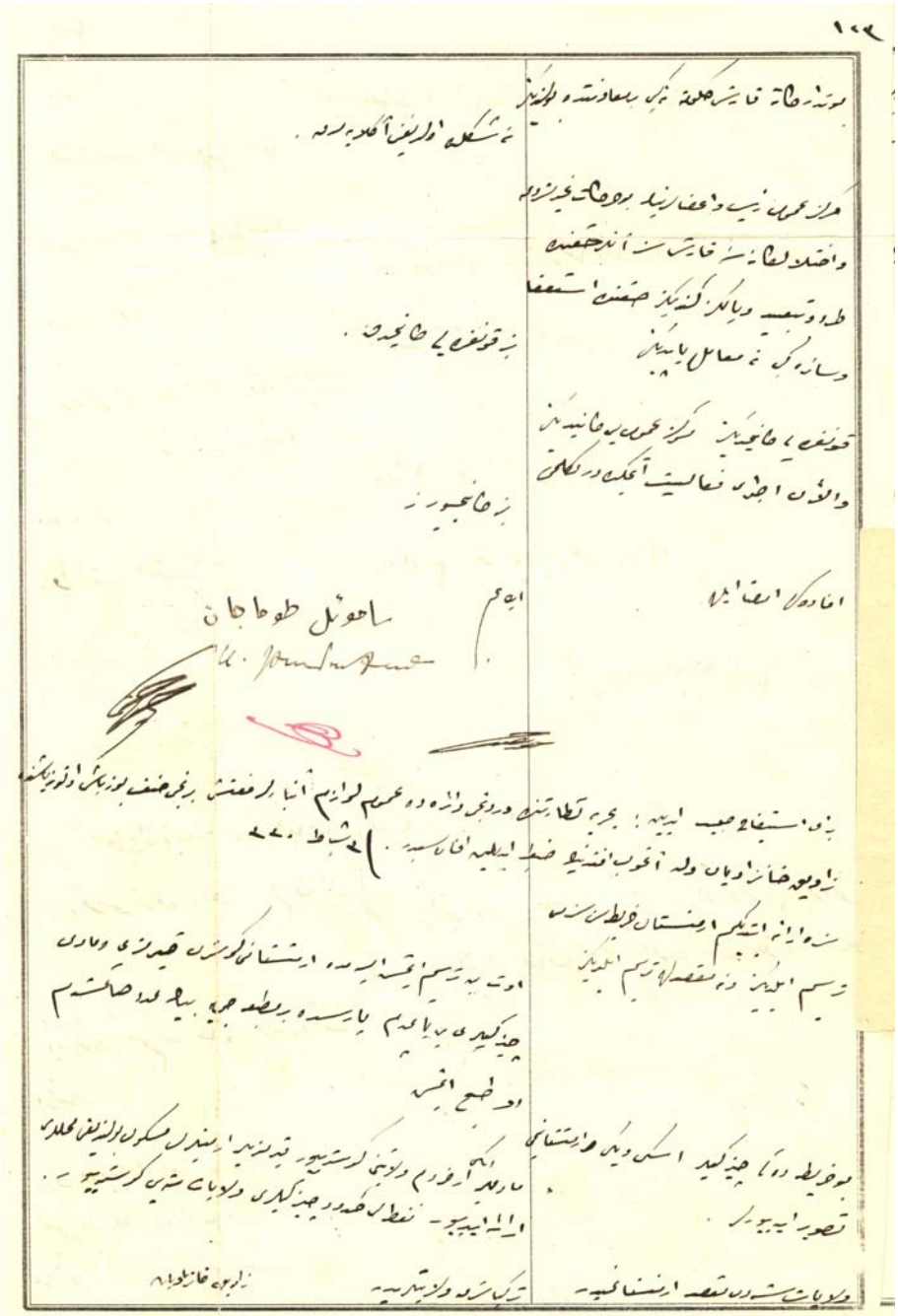

A 1-134
D 1015-a
F 1-62

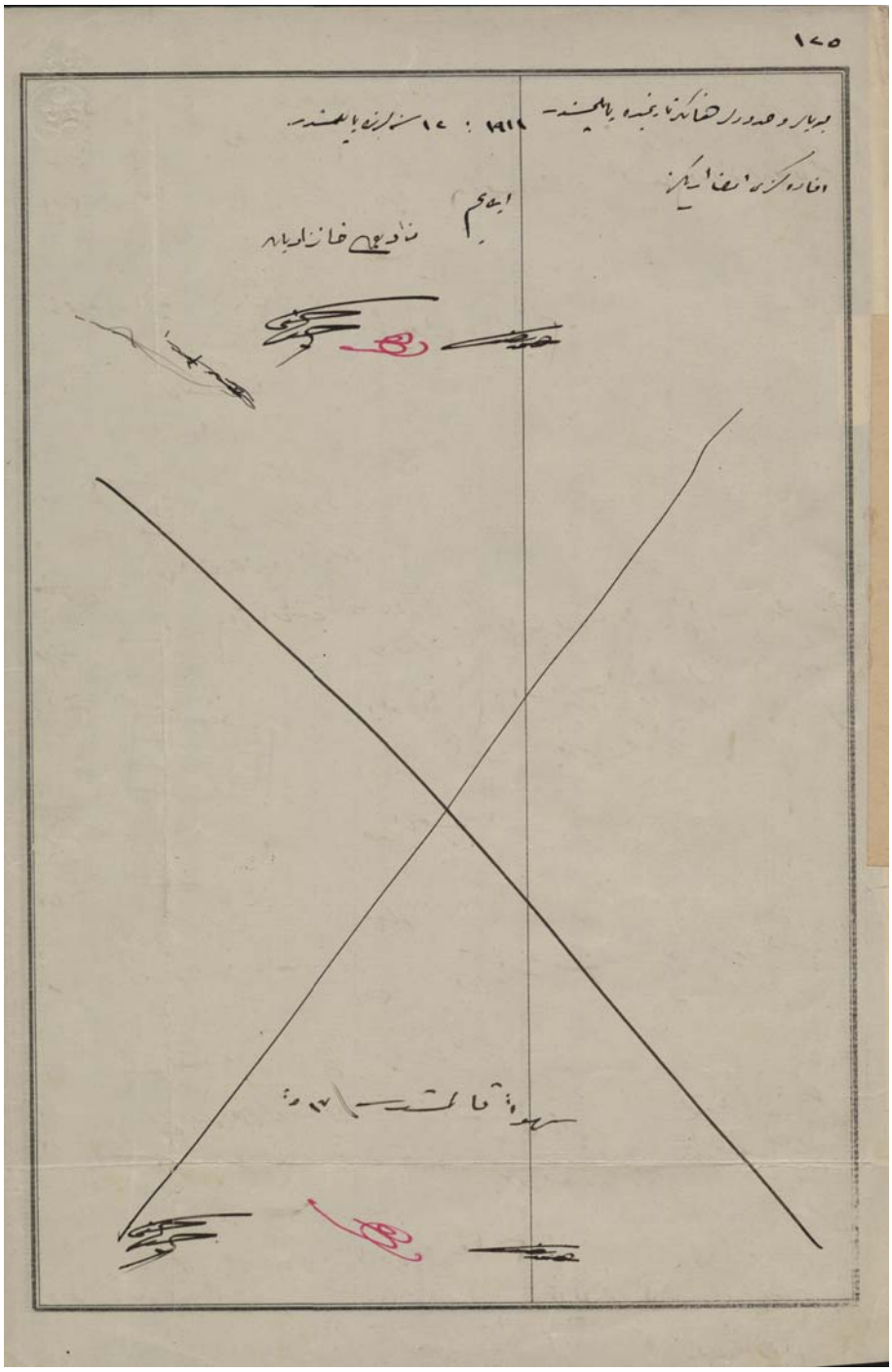

آمو قلعه‌ده حاجی خانه‌ده قرمسیق غلی بدن اکنیس اوتوز آلتی باشنده بارده آرزومانیان ولد ملقونلک

ضبط ایدیلان سیر ۲ ساط

حاجی محمود خان نام‌ده بیلیم

سنک نظرده نیجه خانک اسمی وار

حاجی علی خان‌در .

تبلیس سیاحلی خانیمسک

سیاحلک اوقاتنه آلسنده حاجی محمود خانک آرزومانیان آدمی وار‌در . حاجی محمود خانک تحت قلعه‌ده اولرینی آکلاشیلدی سزی توقیف ایده‌رک اوچ جوزنه آرسلان یاکلسه آلنسه احتمال وار‌در .

اوچ خانه‌ده باشقه آرزومانیان وار‌میدر بیلیم

وعیت سزی آدم‌دن سکز یکلدر

سه نه قرمسیق غلی یابارسه

سانیقاطرده ۲ چیقوسنی اوده‌دن قرمسیق غلی یابار

سوج تیجا غلی یابارسک یابار

بیچی باجی یکی

A	1-134
D	1035a
F	1-63

یابار

معمورة العزیز لقدیمی بره تسیانی خانیمسک

وار

اوچ خانک تاریخده نقده سودلری نقده تقاضا نقده جانه کونده ویرلیر سویلر

۱۹۰۹ بیلمیورم .

افادک ایضاحاتی

ایدم

همایون قونسولخانه‌سی تذکره‌سی ایله اتباعه‌سی ۱۰ شباط ۷۷

صاحبقو کمیسیونی

بریوانت صاحب‌سیانه صاحب کمی طرفندن شرح و تقریر و بیورلمانه
بایلیغی رویم تکلم ریاست سامیه‌ستان نزدنه سلام ایدرم .

موسیو قونسولنه تبعه‌لرنه نظام عسکریه
یه غیابنده بانه سنه ترجیه اتمسنه

اوت

بو یولده غیبتنده احوال تصدیقه‌یه حاجت آرزو
نه‌دن طلب ایلیه‌ایدیکز

اوقت زندانه‌یه چیقیلان کلدی

تبعه‌نی قونسولخانه‌یه اعطا ایدیلمسنه

اوت

بو قونسولخانه عمومی قونسولخانه‌سی بلکه ممالک عثمانیه
محصول قنصلی قونسولخانه‌سی .

عمومی‌دیر .

قونسولخانه‌جه‌سنه ممالک عثمانیه محصولی قدر
محدود . شدت ایجابی فایدت آرزو وقت
بو تقدیرات نزکیه‌یه مخصوصه‌یه اوقت قدر ویرلیکن زمانه‌لرده
ضیاع و هدر ایدیلمسی ایچون ایدیکی کزیت اهالی لوزومه ویرلمسی کزیت
تاسیس ایتمسنه ولوسیه عمومی تقدیراتی تقدیمه ایدرسه نزکیه
محصول قدری بازدن شدت روسیه‌دکی وضعیت طبعی باشقه‌دار
دیمکه‌دیر کوره‌دکه ایدیلمه‌دی . و بو عمومی قونسولخانه‌ده
بارسه‌ده بولنمه‌ی .

Ed. Napoleon Lanne

A 1-134
D 1075a
F 1-84

بعده بو قونسلوسلر ارجمند دولت وقف ذکر عمل
قونسلوس تقررلری خصوصنده بیسیه افلامه
ایصال ایده بیلورلر .

ضبطنامه
خصوص بو [illegible] خلاصه‌سنه رسمی قونسلوس
تقررلری [illegible] ضبط [illegible]

و قونسلوسلر ترک سوزی کوردیکی جانبلرکز
اعتبارینه وقف ایلکز ایجاب ایده [illegible]
بحث اولنور .

ادیلم [illegible] بو قونسلوس تقرری [illegible]
بو قونسلوس تقرری ترکیاده قونسلوس
بعد التی قونسلوس تقرری ایستلسه [illegible]
ترکیا ارزوسی طرفندن تعدیله موافقت ایتدیکی
[illegible] اوقتدنبری بو تقررلردن [illegible]
تعدیل ایدلسه .

اقتارلری امضا ایدیلی

کوردیکمی قونسلوس ایکی یکرسطری بسیط قونسلوس تقررلری ذاتاً بیلیدرلر
و بو خصوصده سوزلرینی و سازلرینی حرفیاً ضبطه اقتضا ایدرلر .

یاریس تقل ارلوننده ایرا ایدر .

[illegible] پاپلیس ممنوع ایکلدر یاریس ارزوسی [illegible]
[illegible] عمل یاریسی ایله ترکیاده حائز اولان [illegible] (غیر مسلملر)
تجاوز ایتدیکی حقدره ویرلیدر . ترکیا عمومی [illegible]
[illegible] ترکیاده حائز اولان اوراقده اولمه بورانه [illegible]
[illegible] کورشدیکی بعده بو اثر [illegible] ترکیا
[illegible] ایله حقدره ایله [illegible]
[illegible] اینه تانه جمع کوردن یاره [illegible]
[illegible] تدقیقات [illegible] تتوقف [illegible]

[illegible] بو قونسلوس [illegible] قانون و ساز قانونی [illegible] بو قونسلوسلر
ممالک عثمانیه‌ده حجه‌سید قانونی و ساز قانونی [illegible] یابولرمی
ترکیاده قونسلوس [illegible] باعثه حکومته [illegible]
یاپیلاجق ویاپیلوله قانونی [illegible] بوریوراه قبول ایدوب احتراز ایتاز
ایجاب ایدر مسئلدن [illegible] قونسلوس مساعده ایتدر . فقط حکومت [illegible]
قبول و تصدیق ایتدیکی ارتق [illegible] فیلطاریه
ایدیلم

باورخه توصیه‌اً کلوب اوراده اوزرینه برای استیضاح : چیزلر طاشده قوموجی بدروسه یکنی خانه‌سی اوستنده‌کی
دوطاره سکه . دردنجی قوللار دوده چادرجی اوستنه قطیغه یانده چادر چیقیوب ایده شبقره حصارلی اوتوزاوچ
یاشنده قره کیه دلی اراکل بقوصیاندن اخذ اولنان افاده‌سیدر | سطر ۱۰

سهره وقتنده‌کی استانبولده

درت سنه دائرده

نشانی هدانتی مجروح ایشادیل افندینه زیارتی
هدیه‌سی

هدانتی ایکی جیبه اوچ سنه زندی هدیم مکتبه کیدیوب قنجیرابیده
بدروسه قوشه‌سنه کیرایه بنده اوراده کوردم هدیم . نشانی
برجیه‌سنه درهدیم کندیسی چاقماقچیلر یقوشنده اوطه‌سی وار ایدی
آچی یانده چایشیر سیاره اسکنده بریسی واطه‌سیله هدیم .
ایشادیلی موسیو نشاندن دکانه کلمه ایدی بدستکز ای قدر اولدی
ایشادیل افندیلر دکانه کلدیلر دیدی . بوندن هدیم

چیکیوردم ایشتمدم

خیر

بوندن سکز طقوز اول بنی کچه مارتده هدانتی حرافتده دریلیه
الی لیرا سرمایه ایله چارچاره سنده برانکلیزلرای حاضر ایله بر دکانه
طوتدقه بوراده یاسته جیبه بایعه صاتمه جمه ایدک نشاندن وقتیله
طوقاتلیاندن یانده خدمت ایتمکیچون یاسته جیبنی بدیوریلیه
اویاچه جمه به صاتمه جمه ایدم دکاندن اوزرنده یتارایدک بارشه
هدانتی درت لیرا ویردیکی بنده خارجه‌دن سبه لیرا اودنج
بولوب . دکانده شکر بایعه صاتمه جمه ایدک هدانتی مکتبه
کیدرکیرایدی اوچ ای قدر دکانده یتارایدی . دکانده نه‌یه
ایتدک ایسه جقیوردی . اقمق پاره‌سی جیقیور دکاندن قیاغدن
چیقدی شده بدروسی اغاندن اوزرنده‌کی اطاغه کلدم . طقوز
لیرا قدر وده اوراده‌کی بقالدن بورجم وار ایدی دیو کلدم ایدی
بوراغه کلدم اوستنه فسطیغه یانه چایشمغه باشلادم . نشاندن طرکیه

Gaunt Alley . Gonzalez

نشاندن هیچ بر اوتیاقلنکز وتجارتکز وار مایدی

A 1-174
D 1052a
F 1-65

نه بایورسه دیر بنده جایشورم دیرم . بر کونه بکا آچیق باسه
اراده کورمک ایشورم دیدی بنده کورسم سویلرم دیم اوکونه
فقیر ایچون کیتدی بشقه کونه کلدی من دخی یازانده فقیر یاقلاشدم
اوطوریورده نشانه بکا کیده لم میخانه ده عشرت ایده لم دیدی
قهوه لر باشنده کی میخانه یه کیدک نشانه انشته سه ارشاد اولنه
سوز آچدی . بر انشته من طوتدیغی کیشانی بکجورم چوقدیاره
خرج ایدیورم طوتدیغی بولمه بکجورم . خفیفلک یاپیورسه
دیدی . بنده نه یاپیورسه دیدم . بر ایشتم زوره ایشتدم
ایشتدم دیدی . کچدم ایشتمکن صوردم بر بسنه ایشتدم
برده غزته اید اعلانه اولنسه اوغزته بی ارادم بوله دیدم دیدی
سواسی استیانه بر بی دارسه غزته بی اوقوسه اوبکا سویلک
دیدی . غزته بی بسه غزته سه ویردم ارندیردم بوله دیدم دیدی
طابیغم غزته جوده یودکه اوکا کیده جکه بویله بر غزته دایسه
بوغه بلهه دیدیم دیدی . دیکا خطا باشمکنی دایسه بوله بیلرسه
دیدی . بنده نقالم غزته چیقده سوال ایده لم دیدم کوری
باشنده کی غزته جه یکیدن یاره ویردم قوقلاره غزته سی بو
غزته بی ارمیاسی همان یانه چیقابیلیر . بولورم دیه رک بر هفته
قدر بنی غزته جی اویاودی بوله دیدیغی سویله رک یاره یه اعاده
ایتدی . بونی نه ده بوله بیلرم دیه صوردم قوقلار قت
مطبعه سنده بوله بیلرسه دیدی . بر اوراده بی بلجه یلم ایچون
عودت ایتدم بنه نشانه فقیر بی قپوده اوطوریورکن
غزته بی بوله دیدیغی سویلدم نشانه آچیق باشه سویلدم
بوغزته بی بوله بریرمیز دیدی بنده آچیق باشی کوردم غزته بی
اوقدر ایشتم ایکی کونه صکره کیزدی غزته بی بکا ویردی نشانه
کلدی غزته بی نشانه ویردم اوقودی . نشانه به آچیق باسه

Chrysophylly - Ergebnisse

ایچ کوروشمک ایستریم دیدی . غزنه‌یی آچیوه باشلادی
ایدرکه نشانه‌سنی کورمک ایستیور دیم . غزنه‌یی آچیوه
باشلادی ایشیکلر زمانه‌کیم ایستیور دیم صورمسه ایدی نشانه‌ده
بکا اوخانمق قورقوسی دیرایسه‌ک هانی دیدی ایدی بنده آچیوه
باشلادی غزنه‌یی ایلرکه سویلدم اوخانمق دوستوندی هانیدم
دیمه ایدی . غزنه‌یی ایلیه ویرمه ایدی . کندیسنه سنی کوریور
ایستیور . دینجه آچیوه باشلادی بارمه کندیسیله کوروشورز دیدی
سیتی خانه اچنده‌کی قوندره اوچون کوروشدک . نشانه
بو قوندره بوراده کوروشمک اولماز بو تنها بر بولطده
اوراده کوروشلم دیدی . صکره بنم اولطده کوروشمکه
قرار ویردیلر . اوچ درت کونه صکره کندیلر اولطده کوروشدکلری
نیشانه آچیوه باشلادیلر بو ایشادیلر بایلیغی نرده . آچیوه
باشلادی بارده قزانمه ایچون بشقه برشی دکلدر دیدی . بو بویله
اولماز بزم نامی سزل ایچنه قوندرایلیور . ونشانه بو بویله
اولماز قرداشم واهانه ایشیده جانه اولورسه اوغزده هرکونه
براولو حیقار . نشانه‌یه بونی اولدورملی دیدی . آچیوه باشلادی
بوکا برقرار ویرمیز بهکندی باشمه ایسه بیلاملم قوتیه‌یی طانیرم
دیدی نشانه‌ده نیشده خبرینی کیتدیدی . آچیوه باشلادی
سهاونه کاغذ و مکتوبلرنده حال بکا کیتدیدی نشانه‌ده‌کی
دیدی . اوکونی ایرلدقه ایرتسی کونی نشانه هرانتی
آچیوه باشلادی کندیلر بهاوکونی برقوزی آلدم بن اوغلنه هدیه
هر بکیانه نامنده براوده قربانلق بن اوغلی کیسنه کوتوردم
بهاوطاوده چکدم . کندیکده نشانه‌ایه هرانتی اولطده بولدم
آچیوه باشلادی کندیلر سنه‌ی صو دکل بعضی ایشادیلر اولدورلمش
صو سی دکل سنی کیتدیکنه مشغول اولیکز بو یوزدن

A 1-124
D 1035a
F 1-66

بیکی بیکی بیه کشی محبوسه . اگر برشی باغه جهاد اولوسه جهاد محبوسدر
جزای جهاد اولور دیمه . اولدیغنی نشانه ایله هدایت بکا سویلیم
آجیغه باشه بو خبری کتیره ده برایکی کونه اولی نشانه بهدیه
بوایشه ایجیده یوقم دیمه قاشی نشانه سه اولمز ایسه بوایشه
صوبه دوشرر دیدی ایدی . آجیغه باسه بو خبری کتیرنجه نشانه
بکا سنده اولجه سویلدیکه بوایشه ایجیده یوقم . بهکنه بنی بدل
اوغلی ایجیده اوره جغم و خذ قرداشنه ده کذ ایده رک سه
بوکذبی جهه کوره بونا موسه نیقه بنه بکزه مز دیدی
بولاقدار زینه ۵ غلدم . برهفته ده اوه کوره صکا نشانه
انشا سنه استیانه بوللنیلاره مکتوب کتمسه بزم اوماره مکتوب
نشانه آجیدی اوقوری . مکتوبه بنم بوراده ۵ نیقدم بکا
برشی بایمان و بولار آجیغه دکل طبشاریه بکا غرضلی کیسه کلمز
سه بوکا امیه اول دیور . بوندن یعنی اولمده آجیغه باسه اوقوسه
دیدی نشانه اوقوری بهیازدم یعنی آجیغه باسه دیردی اوقوری
صکا برکره دها کلدیر نشانه اجیغه باسه دهانتنه بوشمدی
سویلیم جکم سوز مکتوبه ده یقدم وقوینه ده ۵ نیشمدی اول
کلدکدی وقت شو سوزی سویلیه شادی نشانه ایشادیلی اسکدره
کوتوره طم اوراده اولدیغم طبانجه ایله اوراطم دیدی ایسه
اجیغه باسه قوینه ده برقرار کلیسه اوقت اولدیغم طم دیدی .
نشانه بونی قیوه اتمه ایتمز طوغرانه کومز اوستنه جیمه
بابازه دعیه ایدی . یاخود اوده بعض هدانتنه اوبه دعوت
ایدرز اوراده اولدورم سز باغده بولنکز دیدی . ایدی
به اوقت اولدوره مسلمی دارمه بوقم دیدم ایدی . بوطه
قوینه ده اوجغدی امر اوزرینه تأخیر ایتدیلر . نشانه بعض
قوینه بکلیکیده کوره شیر ایدلر . دائما ایشادیلر اوزرینه سوز سویلر
Hamp. Hill, Gardener

بونده باشمنده گزدیکی دیر ایدی . بویله برائی دخی قلدقده
صکره بزم کوجلده بیلدیکمز اول فنوجه قایریلو نشانه
کیرسه اوکا بر سویله جلم دار دیدم . ایکی کونه صکره نشانه
کلیوردی نورمحمد نده نصارف ایتدم بکا صوردی نه سویله جکم
دیدی . اوطایه کیده طم دیدم اوطاده کذبنه جوقه هدیه
ایشادیل افندیه بر لرا ای باشنه قدر اودونج دیرسوه سمتی
باتنه رجیه براقیم اوطه کراسنه بوجم دار بوجه دیه جلم
دیدم یکی دیدی بنده بر یوهلد یازدم نشانه سویلدی به
یازدم نشانه یوهلدی دیردم برکونه صکره جوابنی کزدی
برمکتوب کزدی دیدم یازدم بوقه دیمه نشانده ای باشنه
یازه الرجه سکا بر لرا بولورم دیدی بنده چاوردم چالیشیورم
مع فائده یازه یه دیدم دیدم . نشانه تکرار بکا آچیه باسه
براوقاته ایشادیل ایجونه طوزاقه قویبورز دیمه اولدیغنه
آچیه باشه سویلم اوتیه بردیه سویله سونه ایشادیل صکره
بزم باشمزی اغدیر دیدی . بنده کوریسم سویلدم دیدم
کوریمیورمیسه دیدی . بنده ایی دقته کوریورم دینجی نشانه
یاادینه دیاخودکانه کیتسویله دیدی بنده ادینی ودکانی
بیلمیورم بکا بردکانه تعریف ایتمشه . کیدوکانده شابجی
خانده زیتونه باغی دراقی فروخته ایدیه انوشه وانت دکانه
اوراه خبر براقمه ایجونه کیتدم آنوشه وانه بوقدعه اورتاغی نده
اوکا سویلدم اچیه باسه کیرسه سویلدم دیمیه ایدی . صاغی کوفی
نشانه کلدی آچیه باسه دها کلمدی دیدی بنده کلمدیکنی سویلدم
شونی بول محققه ایشه وا سویله جلم دیدی بنده بوجه نده
بولورز دیدم چیاتیه کوفی به بدروسه قونه سنده بدروسه

Qumpt Ephs. 170 Zeyto Ince

A 1-134
D 1035a
F 1-67

محکمه‌سی اولدیغنه بنی بر اخبار ایدیکز نسنه‌ده ایلدیکز نسنه‌ده کلدی .
بکا صورت زیاده‌سیله مرورسی نه‌ده دیدی بنده نسنه
بیشیوبیورم مرورسی اغانه محکمه‌سی اولدیغنه محکمه‌یه کیتدیکنی
سویلدم اوطوردی برچای ایچدی طبشرلیه چیقدی شوندی
کلدم دیدی . کیتدی بر ساعت صکره کلدی . برچاربه ساعت قدر
اوطوردی آچیله‌یاسه کلدی بکا صورتی نشانه‌نه محکمه‌دیدی
بنده آچیله‌باشه برقاچ کونه‌سنی ایدیورم محکمه‌یه سویله‌جکمه
دیدم نه‌دیه صورتی ایسه بیلیورم سکا محکمه‌یه سویله‌جکمه
دیدم برکونه قیصه ایدنده بزم اوطه‌یه کلک دیدم جمه کونی
ساعت اونده اوطه‌یه کلمه‌جکنی سویلدی کیتدی بنده نسنه‌ده نشانه
جمه کونی ساعت اون‌الی‌اوقدر کلمه‌جکنی سویلدم نشانه‌ده بنانه
کیتدی کیتدی . اقشام اوه کیتدم بکا دیدم ساعت طقوز بچیقده
بهارام ایله اوطه‌ده باتدم ارام بنده برچاربه اول اوطه‌سنه کیتدی
بنده صکره چیقدم باتدم بوده کیجه ساعت الی‌اوقنفه بیجه‌ده اوزه‌ده
یولبس مأموری اوطه‌مده طوتدیلر کوتوردیلر

اوطه‌ایدیم

قوتیه‌یه آچیله باسه کیتدیکی وقت آرشاوری
ولدیرمات ایچون ساعه ایدلشی

سویلمات طویسون دیشلر بونی خانمت ایله انشانیه ایشتدم

نشانه بکا سه قاشکینجه بولیسه‌دارمانه دیشدی بوقسه
بدقاشکیارم

A 1-134
D 10350
F 1-68

آجیق باسه زنگینه	زنگیه از ایلیف سلیم نشان بقا ضیاقیاند ده آلید کتیدیر ایسه بیلدیر
بلیسی دیتیه، انار، ویرد یکلت وقت سه	
باره وسعوی لوزه سه ویه نشانه دکرق کیه	
سوکیدیکین بیان قیلسه	خیه
نشانه دکرق کیده قوشه ده الله لیه آلیدر	
وسائیدیس لیه ویدیه دعیس دیتیه ایلاه بیلیشه	
	باره ده اوند تکلیف ایتیدیر باره، ده قوشه ده آلاجق ایشیتیده سه
	اول حقیقت حقیقت ویدیلر باره ده ویدیه سوزی
	ایطاری. آجیق باسه باره وسلاسی زنه صوکرا بیه ضبط کتیدیر
	ویدی. صوکرا بیه باره ویدیسم ویدی.
اسکدار کی آول مسلاسی آکلوت	اوند ایلاه دوشوشد نشانه ایلاقه کیه بقا سوکیدیه.
سه توقیف ایتیلدی اول خشخانه دوشه بیسی	نیم الملکجی جلد جاری ده
کریسه اوکیه	
اوکلب کیشکیه صوکرا سنابه دوشوخه آلمسه	اوده کلب ایکیه آرسی سنی آیاید ویده بنده سبنی دوشونم
سه دیتیه، انار، ویرد یکلت وقت بولسه	
آجیق باره وسعوی لوزیم ایلاقه کیدیه بیه سوکیم	
وسلاه اسکدار کی نیم خانه ده یا بحمه قوشه	
ویدیس فقط آیستاریه کیدیلک شکل ایلیه	
صرف نظر ایتسه ایدی ده سوکیلمسه	خیه
سه خشخانه ده کرک اوه آلدی	حضرت اوزه آلارهم باز ایلشی صمانه کیتیم ایاکز کرک سکه کیتیم
انار کی امضا ایلاه	ابراهیم
	هراست بلاویه

A 1-124
D 10250
F 1-69

تاریخ جمعیت ... شاهدلردن ... افاده‌سی ۱۴ شباط ۱۳۳۴

نه وقتدن بری خفافیان جعفری تانیورسکز

ایکی اون سنه‌دن بری تانیرم

خفافیان ارکک قرداشی (آرتین آغا) یی تانیرمیسکز

نه ایشله مشغولدر

بیت صنفوقدر

سنک تانیدیغک خفافیان ارککمیدر

اسنافجیلر ارککیدر .

قاریسی ... تانیرمیسکز نه ایله مشغولدر

ایدی .

فتنه وقایعنی بیلیرمیسکز

قریه‌یه کوستردیکه باغنده حیالیشدی فقط ... قریه‌یه ... بیلیرم

صاحبت سلیمان پاشانک سلکلی

ایکی سنه‌ده ... وارمیدر

بن اوراده دکلدم .

فتنه بیلیرمیسکز ... خفافیانیده

بیلیرم فقط خفافیانک ... بیلیرم

نشانلی حمیتلی نه ایله مشغولدر .

بر نشانه‌یه بیلیرم . قریه‌یه کلدی ... ایشاوریه ... وحاوه ... نشانه
ایله باغلی ... بو ایشده . بر تاریخ کورشدیک ویردیم ... عاوه ایتدی
عاوه ... تاریخ کوردکدن صوکرا نشان ... ایستدی ویردی . جمال
خانمک فقط قریه‌ده نشانی کتیردی تقدیم ایتدی . ایکی ملاقات
وحاوه ... باغلیدر شیر ... طوغریدر . ... افندی
فقط ... وافر اتهام اوقاتنده ... اولدیغنی
ایدی . ... وقت کلدیکده . بر تاریخ کوردکدن صوکرا
قریه‌یه ایکی نشانلی ... قریه‌یه کلدیم کوردم
... ایتدی . ... حقیقت
... ایکی ایدی . ... و ...
خفافیان ... آلدی ... ویوم ... وقتده
ایکی ... کلدم ... اوتوردی ...

Ohanes Tha...

A 1-134
D 1035a
F 1-70

قدیمی ویرانکلر ایچون ایدی. نه‌یچون ویران
بوزارشادی سر و قصبه‌یه قدر کوم و لیف قالمشدی
بو ویلدم.

ذوبوطا صوصشدی فی که ایله قوانندن قالکلیه‌رک باش یاپار دیشدی
فی که بالکز یاپاماز دیب ایدم.

نه‌یچون بو ایشدن صوصدی
بو ایشدن اقتی کلدی و سرکلرن سرلیو سکز
عجبا بو ایشدن نه وقت نه وقت.

نه‌یچون بو ایشدن قورقدی
بو اوندی قاندیرمق ایچون ایله سویلیه ویردم.

بو ایشدن و کندیسی قصبه‌کی بوندن طولایی
صدر اولیف و قصب خبر قیامتی ندیلرلر، اخبارنده ایرلنوایچه

صفر قلو بوزیلمه‌لو بعیده
قم قصبه‌قم بوقدر صفر قلو وار.

صفر قلو بوزیلمه‌لو بعیده
اوت

نه‌یچون شیدی حکومت اخبار ایدیور
اوزاق بلده بوردم

بلده‌دکی بیشدن صفر قلو نکون اخبار
اوزاق بوزاق استانبولدن کسندیرنه فکسندی بنده آتلمشدن توپلاقلی
حرکت بیلوب اخبار ایدیور قورقوسنه سولا
اوزرینه کندیسی صفر قلو حاصل اندم.

اولجه توپلاقلی ایدی آتلمشدن کلدی.
حکایه اطالیه بکیان وساره.

حکومت اطالیه‌یه دوزلم و فلسفه اوزی عملی ایدی
قوتیه نفس نه‌یچون اجرا آتی اخبار ایلمیور چیچی
احتیاط یوقدر حکومت اجرا آتدی مشدر بروزنه
ستیدر. حالبوکه اوقوینه نفس فیدیشدی
زمان وکلت اقتدار تنه چاتی حکومت اخبار
اغلب اوقوینه ایچون نظرات ایچیور شدی
نه‌یچون بو اخبار حکومت اخبار ایلمیور
اوزاق بلده‌بوردم.

سه بلیور ایلمیور مصطفا غیدیشدی بر قاچم

Upmuz Uhyzzlk

A	1-134
D	1031a
F	1-77

A 1-134
D 1035-9
F 1-72

سویلمیت افاده‌سی اعضالری

چیلدیر طاشقه قاریشمش برانطه‌ی اقیم
سه چاریتکرنی علاوه‌یله کتیرکلمه زمان ویرمامه‌ی
کیمی یاقدیغی قاچه‌ده خودی ایدیلر

قره‌کیه اوکچه‌یلب ارغه چیقاجقمی ایدی

اوکچه قره‌کیه‌نی ایدی

قره‌کینی نام طوتیدی

افاده‌سی اعضالری

وکیلدن قره‌بیه باشنده، سه‌روس ولد قره‌بیه فالیلاس اوترسی آچی باشنده، وکیلدن وارثه‌سی
قاریشمش ضبط ایدیلمه‌ی قابل سه‌ر. ١٦ شباط ٤٤٠

اوکچه قره‌کیه، آیاغم وسط بالکده بلب عشکر
قره‌کیه دوشوب یوخو ایدی

وکیلدن قره‌بیه باشنده، سه‌روس ولد قره‌بیه فالیلاس ضبط ایدیلمه‌ی قابل سه‌ر. ١٦ شباط ٤٤٠

قره‌کینی یاقدیم بیری دوکتدیم اوه‌یه کچه‌رک خودی اتدیم.

اوکون کسیه جلب ایده بیلمیه قالدیم کچه‌ی

ساعت اوه‌یکی یه کچیندی بنه اوکلدم بسه دقیقه صوکرا آیاغم کلدی
قره‌کینه اولدم ایدی بالکده قیف سیل اولو ساعت اوایمیه
زاده‌لرنده آیاغم وقاری چیقدی اوه‌یه دقیقه صوکرا قره‌کینه‌نی سن
چیقدی

اوکچه قره‌کینه سوقاق چیقدیغی کوردکی
کوردم.

قره‌کینی نام طوتیدی

کچه‌یکز زاده‌لرنده، مأموریه ضابطه‌کلری قره‌کینی اوطه‌سنده، طوتدیلر

افاده‌سی اعضالری

A 1-134
D 1035a
F 1-23

510

فنانیدن طبیعتی بیلمیورم بوقدر نیشید دیمه بیه سکز کون صوکرا قوکنیغ
اولمسنی آرالق وعوتی ازرنه طوطیلمشدر اوزاق کیه بر آچیوبله
واریسه بر آرشاوره بایلمی ویره آچیه بله وصودیغه قالیرسی
ویره . ناصل بایچقنی دیسم قوریسلمه آلدیم واردر کوروسنلم
جواب کتیریم دیدی بوندن داوه کون صوکرا تکرار قوکنیغ اولمسنی
بنه آرالق وعوتی طوطیلمشدر بوقدر آرالق فضلی اراده قالمشدر
واردی . آچیه بله بکوروشلم بر قاچ کیشی بر قاچ کیجه دیدکلرنی
سویلدی سنی اوندن کیدیر دیدیکه سنه نه لازم دیسویلدی .
بلکه سه اچنده اولدقده صوکرا بزم اوایشی بابا بیلیرز دیدی .
نیرلرده بابازنه دیدیکه قوشت آلدی نه اچون قوشنیور سکز
هرنصه رقیق قوشی وارسه سکز اوکون قدر بیه کتوردیم
بزم اولمشدر دیسویلدی . فنانی آرشاوره قانیدیه
بزم اوه کتیدیر اوزاق بابایه ایل بوغازنه ویا آلت جارصه ایله
صولدیرنه دیدی . اولمسنی باقیوب آتارم ویا بر قوال قورم
قوالیه باقیدیر نه ایلر آتارم دیدی . سنازن دوشونیکز
دیسویلدی . بلکه بن قوداشی باشنه بیه کوندرلر ایچون
دیه اوه سبه یه یاره لازم اونی تاپ ایلن دیسویلدی .
آچیه بله یک دوشونیلم دیسویلدی . دیقاچ کون صوکرا قوکنیغ
ایلچیلر کوندریلم دیدی . فنانی بیه عسکرم هر وقت مساعدم اولنا
آنجق قیدکوز کلیلم دیدی آچیه باشنده یک دیدی چوجقلرنی
تکرار قوکنیغ اولمسنده درت کشی بولندی آچیه بله دیدکلری
اوه سبه کون یرلیسه تا فیوزلنسون بزم دیلیمیزده آوه لر زاده

A 1-134
D 1031_a
F 1-74

حاضر آرزم تسلیم اولان سلوق آغسنداری

شخصدن کوره بلدیکی

بر وقوعاتی یعنی بیچه‌یه قلاوز تعیین تفصیلاتی

سلطانک کوزلرنه غبار ویرمه‌ایدی

وقوعات ذاتیه‌یه آیام بر روسه تسلیم

کلدیکی قاعده ایله کوردیکی

تسلیم کوردیکی

بو آیالت کوردیکم رو جواب کتیرمیوب دیه

سویلدیکی نزد سلطانه ایدی .

وقوعاتی قاعده تسلیم کوردیکده صوراسنه

قاعده کلمه‌یه کوره دیکلری سویلدیکی

تسلیم ضدنه بیدیغی و رفوه ایامه دکل

افادیکی اعطا ایله

آتشه سوقدار ایدم . بونلر بنی سلوق آغسنداری ایله کسدیلر

بنده آرزم سلوق آغسنداری .

خیر

اوت یا آرشاویزانقه باشم سیاه بنده‌یه خیر ویردیلر .

اوت قاعده ریشاری چیقدی کوردیکیز

بو ریشاری چیقیورم قاعده نظورایله اشارت ایتدی .

ریکی بر آی اولمی ویکیدیر بیچه‌ای اولسه

اوت چیقدیکنی کوردیکم کبی دیه آیالت سرعسکری افاده ایتدی .

قاعده ایدم .

ایدم

بب اوغلنده زیبه ده زوره سوقانقده تیرسان توردی خانه در مقیم مدیریت عمومی قسم سیاسی مأمورلرندن
تیرسان آغی یاشنده آیشاد صاحبیان اتحاد ولسه یغمایانلق ضبط ایتمه نماده سیدر ۱۷/۱۰ شباط ۲۹۰

هانکی فرقه منسوبسک

ناصل مجموعه اولدیغنی

A 1-134
D 1035a
F 1-75

بو ایشک کیمک طرفندن یاپلدیغنی بلمه دیکز

نه بو دعوات ظاهر اولمازدن اول نه کبی شیلر
دوشیلاکه کتیریلدی شبهه ایدیورسکز

بنده ایکنجی شعبه مدیری ایدم بو تاریخده ایسه اوزمانکی یعنی ایکنجی شعبه مدیری ایدم بنی یاده کتوردیکیوز آنجه آیشاد صاحبیانه

سب خیانت فرقه منسوب ایدم بنی یاپدیرمشلر بو کیمسه نه طرفندن
کیمدن اوغلنده نشان بلا بلکه باشه جیدن کلیوردم ساقشاوردیکه
زاده کزه ایدی. کرچکخانه سوقاقنده کچرکه قراکلو یه سوقاقنده نارمان
ایدی رودلوه رمسنه سوقاقه نالدم. سوقاقه قراکلو دالقنده خاطرلری
کوره دم حتی خانکی طرفندن تجاوز معوقه نالدیغمی بیلمه زدم ایدم.
اوتاره قراکلقده بنده ایچه قورشون آتدیم. نشانده اوتاره
سطح آتمه استوار دیه بیوردی. بو سیر قلدی بنه کتوردیلر

آجیو باشیان درخیقه ندن قاچه قوانت اوخانسدن اولدیغنی
نمه ایدم بونلری آجیو باسه اوزه ایدیه آنلر یاغده نخته سیلا
بنی تشهیر ایتکدن اوزنده مطالعه ایدم وتسلم صاحبیاقت آجیو باشلر
بنه حیثیاوستاد طس بو تحقیقاتی تاییدیه

بونلر دعوت ای قدر یغدم آجیو باسه قوکیه دشمن سیلا نشان جانیدیه
نیم قلبرجه سوزلر سویلر نشانه بیاصلعات ویردی بدنشانه
ایشلاه حکم اوغلنی کوروش ایچون تعلیمات ویردم. بو تعلیمام بلا اوزنده
صاوه کوتیوردی وبه اوندن اعتمادین جلب ایتمیت ایچون بعلمه
احتیاط کتوریلمیش نشان دشمن سیلا اوزه کوندردم نشان بیاصلعات
ویرمشلر بنده قسم سیاسی ایکنجی شعبه مدیری ایدم بنی یاده کتوردیکیوز آنجه آیشاد صاحبیانه

بوزقه‌که قوشلت اوزه‌ه باچه‌جه‌ق آچیق باسه‌ایدوب بوزه‌ایکی
آیقه‌سه‌ویه‌جانب اوسه‌ فقط آیقه‌ستدن سنی سویلیوسه‌ دیجاب
ایسه‌ دیریم دیسه‌ ایلینجه‌ بهانشان سویلدی بنه‌ رستار بکه‌ معلومات
ویردم حدرا یطریقجه‌ قوقندن دیواره‌ وجه‌ک خفیف قباحتلیدر
عفو ایلمسه‌ایجون داخی قطارتنه‌ راحتسه‌ ایله‌سه‌ و دردنده‌ وعده‌ ایلمش
اولمغله‌ سکدی بکیدن بر ایشتشبث ایچه‌ اولورایسه‌ موقوفیه
ایجون فنا اولور باز بکلدیم دیه‌ یونجه‌ ایکی آی قدر اول سویلیم
ایلینجه‌ بهانشان سویلدی بنه‌ رستار بکه‌ سویلدم . بازنه‌ زمان یکنجی
آچیقه‌ باسه‌ نشانی چاغیدر بوراده‌ خنجیاتیاندن بعضیسی آیتاریلا
بلکه‌ حیقی کوردیشوریل بو آدم تویته‌ یه‌ برباره‌ ایه‌ جانب بوزه‌ایدن
قالدیرمیه‌ دیه‌ دنشانه‌ ایکی لیه‌ دیدیر . بکه‌ جانب صفت سنه‌ فضل
یاره‌ دیره‌جلم اوقت بونلر ایشنی بتدیریز دیه‌ بوجه‌ده‌
طوپاجیان نفقه‌ بهانه‌ سکوردی آچیق باشقه‌ کندیسنه‌ بم طلبه‌سه‌ بعاقم
سؤالدایاراییتیکی دیوبدن مشبهه‌ ایتیکی سویلدی . وقتیله‌ حاضر اولمه‌
توجه‌ ایتدی حتی بوایشه‌ قسم سیاسی مدیری رستار بکه‌ ده‌ سویلیوب بهانه‌
ایکی آی اولیسه‌ده‌ طلبه‌سنه‌ بلکه‌ تیمبال اولور وقتده‌ ایتدیرمه‌ دیدی
وقتده‌ ذلک کونه‌ دنی طوپاجیان بهانه‌ ایتمکدن مفارقه‌ چاغیدی
آچیقه‌ باشکوره‌ بیورم شبهه‌ ایتمیورم کندینی صاقلت دیدی اوراده‌
نشانه‌ ایله‌ آقیب ده‌ دردی . آغب ایله‌ نشانی آچیقه‌ باسه‌ نه‌ ایسه‌
ایسه‌ بهانه‌ معلومات کتابه‌ کوتوردی بنه‌ بونی رستار بکه‌ سویلدم
اوراده‌ نشانه‌ دنی معلومات اولدی

قصه‌ ایسه‌ نفقه‌ بوسنه‌ دن ایکی کوردیشدی

طوپاجیان نفقه‌ ایله‌ کوردیشوردی به‌ طوپاجیانه‌ معلومات ایلدوم

آیتاوره‌ جاغیاه

A 1-134
D 10352
F 1-76

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

	و بو خصوصده اول قونسلوسخانه قطعیاً برشی کورمدیکم طوباجیان انیشته مبوش کلمه دیمدیم دیه‌ریلر بو کون صورلدیغی اولیغنی قوی‌ایه‌جک درجه‌ده بر کون قدر الدن) اوت دیمدم دیدی .
کوله اچیق پاره ویرن طوباجیان تورور یا یاخود اشخاص هویتلرینی بیلیرمی	بو اچیق پاره صوردم سویلدیکی طوباجیاندن بنده نه صوردم نه ده او سویلدی بناءً علیه تورور یا یاخود اشخاص هویتلرینه معلوماتم یوقدر .
افاده‌کز بو قدرمیدر	ایوت حمپارسوم طوباجیان
	تورنه امضاسندن طوباجیان افندینک [illegible] ابیه‌نه [illegible] ۱۷ شباط ۳۲۰
ارشاویرک بو حیث مسئله‌سنده واقف بولندیغنی بیلیورمیسکز سویله	ارشاویر حقنده [illegible] حافظه‌سنده ایکی اول یکی سنه‌ای قدر اول حمپارسوم طوباجیان افندیدن ایشتدم فقط توکلمش یاپانی سویلمدی فقط [illegible] قبانینک [illegible] [illegible] اشخاصی سویلمسه ویره‌جک [illegible] مخالفم [illegible] [illegible] جنایتده [illegible] برشی جنایتده نازول واردی اوادم حمپارسوم انجق سویلمسه [illegible] ارشاویر [illegible] [illegible] قصداً [illegible] واردیه دیدی [illegible] برشی یوقدر دیدم اوت اوراده [illegible] اشتداد ایدیه‌بیلیر دیدی . یاخود [illegible] کیجه دیه صوردم [illegible] سویلدکز [illegible] ترتیب ایدن دیه سویلدی . یا کلمه اولمیه دیدم وبراوی سویلمکه اعدا ایتدم [illegible] اچیق پاره‌سنه دیه سویلدی . فقط او سویلدیکی کیجه سویلدکی [illegible]

[illegible]

A 1-134
D 1031a
F 1-77

بش حسابدن اوچ خدمه ویرلیسنی تورانده کمال ایکی بولدم
بر هلاکنده باقیه‌سنی ذلیفن بلمه‌یوردم . بالعکس مرکزیه کلشدم تلغرافلر
ریاستی بکلف معاونی جمال بکی بولدم و ریاستده هلاک و اتحاد الوطن
وکندیسنه بصیرتمار بولنمسی سویلدم . و اشاده‌سنه اونبری چاره
کوستردی فقط ایچه‌ری کلوی قوتحلنه سافت سوکجه اوبره چاریلیور
قالکتشدم قصبه اوبوردی . و تلغرافهانه دقتی بیصورتلر
بالعکس مرکزیه تمامیله اهل اولمه ایسه کوستردی .

خیاسلم افنده آرزو ایتدیکی اوکره
قصدی ایتمایه چکلدی سویلدی

خیاسلم افنده قالکیدر و اوفاقلرنی سلامنی ویردم . اوده بو یلیسه
معلمات ویره‌رک سنه ریاستدن سویلدم دیدم . آرزو ایتدیکی
اوکره بیلیوردی بلکه قالکیدر و اوفاقلرنی سلامنی ویریور

آجیوبلسه نوانق ذکر ایتمیور

فیه نشان سویلیه‌ایدی . فیه‌نشان اسمنی آجیوبلسه ویرلیور . بلکه حیاتده
وتعداد اوقدر کوره‌ایدی . بنده آرزو ایدرم اوکره آجیوبلسه
تکلیفاته اولنسه بلکه وکندیسنه بهتر یشتام دیدیکی سویلیه‌ایدی .

حیاتمه آیلنه وقدر رضا ویرمه‌دکی اوکره
چیره‌اوزاقه بولنه‌بیلمسی حقنده‌سنه سویلدی

نهم نفسه هلاکلری اوقدر وارسه آیلقدر بیلاودن قالدیرسنلر .
حتی ویرسویلدی وکندیسیه اوقدر امی ایتمیکی عدوه‌ایدی .

ایلم

تاریخ ورود قضیه	تاریخ ورود قضیه ثبت دفتر خلاصه ایجاد اوراق ۱۷ شباط ۷۷
تاریخ ورود قضیه کیفیت جرحه واقعه بلیغ	وقتکه طوباجیان آغا ساعت آلتوانده سکزده بن اورن جاغیدای تاریخ ورود آغا بجدی بر بلاد ارلین دیرلر کچمکلری سویلدی . تاریخ ورود تاریخ ورود اوشیاجی بولاباده تواننده کی ال بکی بولسه طوباجیان آغا اوطا سلطانیاده ایدی و یا نقل ایدرلر تلفون ایتدیلر نیم بلد بلکم بود :-
اوچه بر سود قصدی کیدلر ترتیب ایتدیکی بلیغ	بیلمیورم . یکز طوباجیان آغا تاریخ ورود علیه بر سوء قصد واقع وقتده بن سبب اولدکوم اول سویلنمیوب فقط اسم ویریلمشدی .
اوچه اسم ویردیکی	خیر اسم ویرمدی .
وقتده بن سبب بدن کوزدن سندن آچیق بلکه سلاح ایستیکی	اوی بر بحیه ای اول ایشتدی بر بیک لیره ایستیه ایشته سلاح اوطا ویره جکم
سلاح ویرلمکی	ویرلسه بلکی اوفاقه ویریری .
اقاره کزن اقضا ایتمکی	ایدلم
طوباجیان آغا ایله قضیه کیفیت سوقاق ایدیه	۱۷ شباط ۷۷
طوباجیان آغا ؟ اوکیم بر عقیده بلت اوغلنده بود .	
سنه اوکیم بلت اوغلنده کوریلمشدر نزد خلیفه	خیر بلت اوغلنی تخدیم
اقاره کزن اقضا ایتمکی	ایدلم

A 1-134
D 1035a
F 1-28

تقسیمه یاغما نه سوقاغی بکمیس الداره باشنده سیواس محرر حادثه رجسنده ضبط ایدیلان ناسبه

کچنده محل کرده بریسنه اوستنده ذکور اولان ایکی

سوبلی

سوطلیه سوقاغنده باشنه ایدم آشاغیدن سولی آتلری سه رقیقم صورا

بچوجه سولی آتلری بر قوشدم قیبان سوقاغنده باشنه کلدیکمه

وقعه اولدقه قلعه ایچنه بریسی الکه یوکه طوتدی النده طبانچه

واردی بکمیس یولیسی چاغیردیه باغیردی . اوآدم باره لنسه ایدی

وورولو چالدم یولیسی کلدی چیقسن کتوردی .

ایشته کوز سولی بوکسه

ارت تلوتر قوسکز دیاطقوز راه کرده بقال چیقندی که

اونی باشنده در . ایکی چوجق وقعه اولان محلده سطانچه بولسه

ایدیسنه بسه رانه بری واردی . طبانچه نشان ایدی .

بقا کتیردیلر بنم قولم تسلیم ایتدم .

اقاره کی اضابه

سهدلم .

غوته جه صمایاه تازیاغلت تکرار خط اولونان قاره سبه ۱۷ شباط سنه

تشاوری کیفیت مجروحیتنه دائر بیلیورسه

سه تاریخ اجیو باشنالهنده ایدیلن

وقعه دن اوچ دوت کون اول اوزنه قصد کزان

آدملر اولوندی انجا اتیکزان

تشاوری چقتن تنکه بنکه بیلیورسه

بنم بیلیورم بنی وقعه دن صوکرا استاوکلی ایشتدم

فیه

کذیب محاکمه یه باشلنیلیدر وکوستوقوقلق سنت قضایه .

اوتوقوقه دقتلرک مصرف قیبان شهر سندن کفا بوقاریلنه محلده

قضالنه ایچون ویه اعلون الزمدی وبونلنه اوزرینه عین اعلونده

فرقه دن اغوا والنیفی بلدیریلیورلر . بو اعلون یطیقنا ، قوجه

A 1-134
D 10950
F 1-47

غزه اداره خانه‌ینه ویرلسه‌ایدی . اونک اوزرینه بنم کندیسنه
سوه‌ظن خزینه‌یه اعلان و تشهیر ایتدیم و درسعادت‌ده باصدیم .
مومنه‌الیه‌نک تارسوس تاریخنده کتیردیکی بنم سنه‌یه برزیانم
طوقونمز بر اکله‌ه‌رک اوتوز قدر قیلک بایچورم بناءً علیه‌هما یاپه‌
بولنیش و دوری یاپیلاری و سوبلیمه اولرینی تحری اسمدن تخلیه ایتدیکم
تاریخدن بری سویلدی . بو جهتله مدت‌سنه‌دن جسورک ایلمسنه
من بعد بنم علیه‌مه چیقاریلدی و تارسوس‌دن خانه‌سی ایسه
سنه‌ی کاملا و کمل بر آیم بنم حکومتم و خزینه‌سی ایسه

بیلاعم

Mustafa Muhammed

افاده‌کی اصلنه اولا

قسم سیاسی ایکنجی شعبه‌ده ایکنجی صنف قومیسر
ذاتوهی قادیه قوکیه وارام حسن بک
افاده‌ده بولندی .

حلب‌دن افندینه بزی شهادت ضبط اولنان افاده‌سیدر . ١٨ شباط سنه

بدیهتاً بکلر رتبه‌سنه افاده‌کی آلدم . انقره ساعت ده بجه‌ده ایکی‌ده‌ایکی
قوکیه ایلا ایلیف اطه‌لرینه کلدیکی و اوزاق بیه کلدیکی و یکدیگرلرینه کچه
قونوشمیوب و ذیمه‌کی دوردقدن و یکدن صوکرا اهمال چوایکسنه
سوقه‌قابسنه دیشاری چیقدقدن کوره‌یکی افاده‌ایتدی

باشلوق آیم ایلا قوکیه توقت کلمشلر

ذاتوهی کندیسنه کچه وقت قدر اطه‌لرینی سویلدی فقط اوتوی کلدیکندن
باتمسه و نیاز علیه‌ده قوشمانلر توقت کلمه‌ایلدقدن کوره‌سنه‌یه اسدوکی
بیان ایتدی

افاده‌کی اصلنه ایکنجی

بیلاعم

بزی شهادت جیب ایده : تایمور قزکرنده مستحفظ ۶۸۲ نومرولی پولیس قزلدزی آستانه‌لی اسماعیل حقی افندینه

عثمانلی مع القسم ضبط ایتدیم افاده‌سی ۱۸ شباط ۲۷۰

سرحد افغانستان اوزنده قزکینی وقوعجه‌سی

آلمه‌کیه بلکه زمان سنه دوکدن نه‌طوب ویرلدی

ویلیسه ویرمیه‌جکنی سوئال ایدیلدکده ایکی سویلی پولیس (بدعاوندر) کلدی بنی

بنه اوچرکشه سرحد افغانستان اوزنه کتیردی قزکینی صوردقده سرحدی

افغانیوقدر دیو جواب ویردی بالاده آتده‌شدایچی کیدیلدی حقیقاً

افاده‌کزی امضا ایتمکز

۱۶۸۲

ایدم

بزی شهادت جیب ایده : مدیریت عمومیه قسم سیاسی دائره‌سنده ۶۵۹ نومرولی پولیس قزلدزی کوریلیلی

اوتوز آلتی یاشنده سلیمان افندی بن یوسف افندینه مع القسم ضبط ایتدیم افاده‌سی ۱۸ شباط ۲۷۰

وقت اولدقده صوکرا قزکینی دوستلرینه

اوزره سرحد افغانستان اوزنه کتیرلکزده

سرحد افغانستانه نه سویلدی

بنه قزکینی صوردقده سرحد افغانستانه قزکینه بوراده بولوندقده

بر آقشام بنی اوغلنه کتیردی. کلمه‌جکدر دیدی. بنه دخلم دلی

اوده‌ی افغانستانه ایچری کیدیلدی و ترکجه قارنه

قزکینه بر آقشام بوراده بولوندقدر یارین کلمه‌سنه اوندی

بولوردم دیدی. بنه اعتماد آلتونده آتادم و قزکینی بولدم.

قزکینک قیوسنی اوردیغمزده قیوسم قاپالی اچدی بنه قاپالی بولدم

و ایچریده قزکینی تیاقده بولدم کوزی آچیق باقیوردی

ایدم

افاده‌کز امضا ایلمز

ارمنانه ، ابراهام ، یرمیا ، حمایاده ، ارام اجیو باشیانه ، حجیجیاوشی خانته ، قره کیه ، باغره‌لی
بغوصیانه ، بغوجیکی معلم بردانته یانوده ، احتیاط ضابط مکتبنه اوخانسی برغمیانیانه ، قره‌ونق خانیانه
معمورة الضبزلی مضبیجی بره تیسیانه ، احتیاط ضابط مکتبنه کفام ، کلیسه‌نه اغوب بغوجیانه ، وطوماک
مقوینیتریله اساسی حقنده کی مطالعه‌لری استفسار اولنور ۱۸ سنه ۱۳۲۰

A 1-134
D 1031a
F 1-80

اوغانانه

انجوادان انتخابی تخییر وقف اولنمش
حکومت حاضره ارمنانه سوء قصد اجراسنه تصدی ایتدکلری ادعاسیله مظنوناً تحویلری اجرا قلنمش قاضیانه
الی کسیه باشنده قاماماز نام دیکر ماته توی سرکیسیانه نام دیکر تکفور طاغی غمیارسوم کرغور و وارنزلی
اوتوز طقوز باشنده اغوب هاناریان نام دیکر موراط زاقاریان معمورة الضبزلی اوتوز دورت باشنده
قایری کتشیانه نام دیکر صاموئیل صاری حاجیان و بلسیله بکری درت باشنده سناط وارطانه نام دیکر
اغوردیکی اوتوز بش دوقور بنه طرویسان و چمشکزکلی قره بسله باشنده شاهید مناسیان
نام دیکر رویه قره بیان و اخیراً مطرانلری احدیشلان نازلیان و اوچوز ایکی تولری غمیارسوم اوغلی ایناده
وارنزلی بکری مرکز باشنده ارام ولد استفان و اوتوز اوچ باشنده کریانوسی اوغلی بحار یرمیا و غوجاهه غزنی
مدیرلری اوتوز بش باشنده همایاده افندی ولد اجره بنه مابعد غوجاهه غزنی اداره مأموری ارام اجیو باشیان
وقتیار بانجه خدمتخانه‌ده حجیجیاوشی بکری ایکی باشنده خانته ریغادیانه حاورجی اوتوز اوچ باشنده
قره کیه ولد اکل بغوصیانه و باغره شهری نیسه‌الی درت باشنده بغوص ولد مقاتل بغوصیان بغوجیان

استانبوله باصلده وتقیب حکومت مدانه کرتلمک وسوء قصد مذکوره اشتراک ایتمک اوزره مرقومان طرفندن
نشر مأمور بولندقلری وحی بو مقاصد جنابانه ایله آنلرده یارا بلوم جنبنده رودلورلر تارک
ایتدکلری وظیفه کسار ربیا وحی بولرک مقصدنه از وجوه وقوفی اولیجه جمله مرقومانده ایسانلر
سوحی حفظ ایدیلکی وظیفه سعدین حلیسه تعری نیس اغوب وقابه طوماسلک ده کوتنجه قونغره کی مقرراتک
تعطیف بولندیغی غایه ایله اطراف ارتباط ایده جلک صورتده شعبه داخلی چیلر وصاحب نشلیغ عاته تدابیر ده توسل
ایدکلری وعیه قومیته افراده بولنان آیام اجیوبا بشانه وجه چاوی خانه وقره کیلک وحی دردست وتوقیف
ایدیلیه وظیفه سلک ثبات ومقررات مقصد نظارانک حضده حکومتنه اعلام معلومانه ایدیلکی ظنیده استادیغی جزئیات
قونقصیه جرج ایدیجی ودیکر مظهر علم معلم بروات بانوودر وادخانس ربیا زاربانه ومیغدیچ دیکیغام
وهمایانه اقتضیه ترجمانه ومقررات مذکوره جزئیه وفقط توافق اخطار ایله اوراده مفرده نشری وقومیته نه
مصر آمالی بوصله هیچانه غزته سنه مقاله تحریری وقومیته بعض بیاراولنرک خلقلک جیب خصوصی حرز اخانه
تشویق کبی مقرراتک قومیته طرفنده بروزده ایدیلیه مقاصد مقصد نظارانک تسهیل حصولنه خدمت ایدیجی آندولرک
صورتنه فاراق وستهورلک علی الرجاته اجنبیانک وضابطه چاقنمق تحقیقاتنه مقاومت قوندلمه مذهب جاق والده
ایدیلیه اوراده وفاتر ومکاتیب وتعلیماتنامه ترجمه محتاج ایدیکی اخلاکلی ومرقومنده صباح کولیان ویتاد
وقاراماز واغوب هاز زیاده افاغه وقاریکیشیانه وسنباط دردیه ودوقور بنه وارماده وابراهام
وارام وخانه وقره کیه وبعض واغوب وطوماسلک تنقرده وربغاریه مقاومه جریده لهجه مجموعه سی
اعتبارلیه حکومت عثمانیه عنوانه صاحب جریده اولمغون انتقاد حقنی تنبیه وتهجم اقتضا قادن صورتده اجرای حضده
تواریخ مختصره اتخاذ قرار ورده ولو مقصده محالاتک اجزاسنده استانبول حالنه وقونغره یه مفاتیب افشا رجاخرلومه
ایلیه بولنوروله ورونه تعجبی وقوقصیه جرج وصاحب احداث کبی معلمه افعال وتدابیره تشبث وتوسل عبارتنه
بولنمسی جهتیله قانونه خیانت الله بسه والله یکزیجی ماده سنه دیکار ربیا ومعلم بانوودر وادخانس ربیا
زاربانه ومیغدیچ وهمایانه اقتضا وکفالت حکیلری وحی مناصب جرم ومقصده کی دولتک عدم الوجه تقدیر
ایدیلیه اوزره دیکر مظهر علم طرفنده تعقیب ایدیلن مقاصد جنابانه نک حصولنی مقرراتک اعداد وتسهیل
مصروف بولنمه اعتبارلیه قانون مذکورک الله بسه والله یکزیجی ماده سنه عطفا قوه تجزیه ماده سی احکامنی
حکم جنایت نوشنده نوشسه اولمغین نظر منبری ودولت علیه عثمانیه نک امنیه داخلیه احوال

حرمی تشکیل ایدیلمش مرقومنك اداره حرفه قرارنامه‌سنك دردنجی مادّه‌سی مطلوبجه دیوان حدیث شیخ اولوجه
اجرای محاکماتك لزومنه قرار اعطا اولنمش واوقاف نظارتی ایله بیان

A 1-134
D 1095-a
F 1-81

قراره

حکومت محلّه‌ده ایکانه سؤقصه اجراسنه نصّ ایتدکدن اوغاسیله مظنونه علیهم اولان قاضقاسینك الی بشه باشنده
فاره‌مانه نام دیگر مانه‌لوسی سرکیسیانه نام دیگر تکفوره‌ده علی صبی سوم کرقوره ودوالی اوتوز طقوز یاشنده
اغوبه هانه‌ریانه نام دیگر مواط زاقاریانه ومعمورة العزیزك اوتوز درت یاشنده هایریك کشیشیانه نام دیگر
صامسونك صارق حاجیلر دبتیله یکرمی درت یاشنده سباط وایلانه نام دیگر اغوبه بدروسی واوتوز
بر یاشنده دوقتورینه طوسیانه وهیچبرکس کمی قرده‌سی یاشنده حایلو مناسیانه نام دیگر سویه قره‌تیانه
واخیراً مظنونلردن اکلو شیلوه‌نانه لیلی واوچیوز ایکی نوله‌لی حیاسوم اوغلی ارمنه وازمیرلی یکرمی سکز
یاشنده ابراهام ولد استفانه واوتوز اوچ یاشنده کیریاقوس اوغلی سمسار یرمیا وغوهاده غزته‌سی جیر
مکولی اوتوز بیر یاشنده هایاقه افندی ولد خیره‌بته سابقه غوهاده غزته‌سی اداره‌سنده مأمور ارام
آصیه‌یانه وخفاز باغچه‌ختانه‌سنده صحیه حیاتشی یکرمی ایکی یاشنده ضرانت برغادیانه حاورجه
اوتوز اوچ یاشنده قره‌کیه ولد اراکل بعضیاً قاپیلی یاخود شعبه‌سی رئیسی الی درت یاشنده بغوص ولد میقائل
بغوصیانه وبنجه‌جك مکتبه معلمی یکرمی ایکی یاشنده معلم بروانته بانوده ولد اوغانس واحتیاط ضابط
مکتبه‌ده یکرمی التی یاشنده قیصریه‌لی اوغانس برغیازیانه ولد استیانه وعمره اضافه‌ده قره‌دیلی یاشنده مغدیکه
بره‌تیانه ولد اوغانس واحتیاط ضابط مکتبه‌ده یکرمی درت یاشنده کیجیاق وانیکیانه ولد قره‌بته وکیس
شعبه‌سی رئیسی اوتوز سکز یاشنده اغوبه بیه‌جیانه وشعبه مذکوره کاتبی اوتوز درت یاشنده طوماسی ولد
واهانه طوماسیانه ودرستانه ایدیلمه‌یاریسی مرکز اعضاسنه صباح کولیانه ومرقومین رفقاسنه
دیاربکرلی درستار نام متعاریفه‌شیانه اغوبه ثرایانه حقلرنده اجراقلنان تحقیقات استنطاقیه نتیجه‌سنده
مظنونه علیهم مرقومونه صباح کولیانه ویستاد وبغوص ودوقتور بنه نك دیگر درستار وهنوز تعقیب اولنمیان
رفقالری ایله برلکده کوستجه‌ده اوچیوز یکرمی مظنونه‌سی اغتشاسنده عقد ایتدکلری برقونفرانسده منسوبه
بولنه‌قدری ارمنی سوسیال دموقراط هنچاقیانه فرقه‌سنك مسالك عثمانیه‌یه داخلنده «ایلدغلی» برشکلده
حال مقاتله‌ء رجاعی — کذی تعبیر وتفسیرلری وجهله غیر قانونی اجراآت .. عصیان وفساد ایقاعی — قدیمکی
اولدقدنه صکره کیفیت شعبات تعمیم وکیفیته سنه تشریه اولنه استانبولده اولان داخلیه ناظری بك افندیه
صوسیه دیگر ارکانه کراه سؤقصه اتمیك ایچون اوچ بیك لیرا مقابلنده صباح کولیانه ورفقاسنه

یلدکلری کبی دکرینک صورت افاداتی و شهودک علی الدرجات اخباراتی و ضابطه جه اجراقلنان تحقیقات
متعلقه فذلکه لر مندرجاتی والده ایدیلدکه اوراق و دفاتر و مکاتیب و تعلیماتنامه ترجمه لری محتویاتی ایله
اکلاشلمه و مرقومونده صباح کوبیانه ، درستاد ، خارامان ، اغوبه حازاریانه ، قایرلیشیانه
سنباط ، رویه ، دوقتور بنه قاینیانه ارمنانه ، ابراهام ، ارام ، خانتنه ، قرکیه ، بعضی
اغوبه ، طرباس و سمسار یرمیا ، حفردیج ، همایانه و کفامک حرکتدی مسلحاً و جبراً قاپیه ایکانه
بعضه نظامه اتلوف و افنا ایدیلمکیاً و مکرراً اعدام محکوم شریف پاشیلمک موقع اقتداره اصعادی
و بوصفاستیله ولایاتده نیچه مستقل برارمنستانه تشکیلی امیله حرکاته مرودنک برمنوال
مدید ایقاعنه و شکل حکومتک امحاسنه و اجزاء محاکمه عثمانیه ده برخصمنک شو صورتله اداره حکومتنه
قیام ایلمسنک متشبثه و مباشری اولمدی اعتباریله قانونه جزانک الی بشنجی ماده سی بشنجی فقره سنه
و معلم یاناوده داوقاسی یرغلاریانک فعلدی وضعی — ماهیت جرم و مقصده کی دلائل عند المحاکمه
تقریر ایلمک اوزره — دیکر مظنونه علیهم طرفنه تعقیب ایدیلدکه مقاصد جنائیه نک حصولنی
منفرداً اعداد و تسهیل ایدیلمک معطوف بولنمسی حسبیله قانونه مذکورک الی بشنجی و الی سکزنجی ماده لرینه
استناداً قرده بشنجی ماده سی احکامی مستلزم اولدرقه مجازات توقیعه ده کورلمسه اولدیغنه دیوانه
حربه عرفیه محکمه سی اجراقلنمق اوزره جمله سنک جنایتلرندن مکالمه و اشبو اشخاصدن قارامانک
شکل اشتهاینده استماع اولنان احوال اوزرینه حضرنده تحقیقات اجراسنه توسل اولنوب الیوم دانه
موقوف بولنان وانه قلوبه رئیسی بورودیانه ، اغفاسنده آصمو ، دانتیانه ، صدراخیانه
ارواتیسی وارمیشیانه حایقاقه ایله غیر موقوف دانلی واحاق و دیاربکرلی سقراقه مادیروسیانه
و رفقاسی حضرنده کی امر تحقیقاتک انتاجی مخابرات و اوراق ترجمه لرینک مدید زمانه محتاج
بولندیغی تعیه ایلمسی جهتیله بوقسم تحقیقاتک دیکرلرینک دوام موقوفیتلرینه سبب دیرمامک
اوزره لزوم تفریقه متفقاً قرار ویرلدی | ٢ صفر ١٣٣٦ | ٥ مسانه ٣٢١

A 1-134
D 1035a
F 1-82

ریاست قرار مطالعاتی جزاء کاراولجه ورده دیوان
حربه عرفیه یاپیلدیغی تقدیم اولنور | ٦

ضروری اولان بر امری اجرا صورتیله ایقاع ایدیلان فعل جرم عد اولنماز .

ماده : ٤٣ — مجازات قانونیه‌ده نسانك ذکوردن فرقی یوقدر . آنجق بعض جزالرك صور اجرائیه‌سنده آنلرك خصوصیت حاللرینه رعایت اولنمق لازم کلور .

ماده : ٤٤ — اموال مسروقه هر کیمك یدنده بولنور ایسه آندن آلنور . اما تضمینات ومصارف سائره مطلقا اول‌جرمك فاعلته حکم اولنور.

ماده : ٤٥ — معدل [١] { ارادهٔ سنیه: ٦ جمادی‌الآخره ١٣٢٩، ٢٢ مایس ١٣٢٧ نشری: ٢٠ « « « ، ٤ حزیران « مبفاد صحیحی : نشرندن آلتمش کون صوکره

اشخاص متعدده بر جنایت ویا جنحه‌یی متحداً ایقاع ایدر ویاخود افعال متعدده‌دن مرکب اولان بر جنایت ویا جنحه‌ده بر طاقم اشخاصدن هربری جرمك حصولی مقصدیله افعال مربوره‌دن بریی ویا بر قاچنی اجرا ایلرسه اشخاص مذکوره‌یه هم فعل دینلور . وجمله‌سی فاعل مستقل کبی مجازات اولنور .

بر جنایت ویا جنحه‌نك ایقاعنده فرعاً ذی مدخل اولانلر قانونك صراحتی اولمیان یرلرده بروجه‌آتی مجازاته دوچار اولورلر :

اکر فعل اصلی اعدام ویا مؤبد کورك جزالرینی مستلزم ایسه فرعاً ذی‌مدخل اولانلر حقنده اون سنه‌دن آشاغی اولمامق اوزره موقت کورك ومؤبداً قلعه‌بندلك جزاسنی مستلزم ایسه کذلك اون سنه‌دن آشاغی اولمامق اوزره موقت قلعه‌بندلك ومؤبداً نفی جزاسنی مستلزم ایسه اوچ سنه مدتله قلعه‌بندلك جزاسی حکم اولنور . احوال سائره‌ده اصل جنایت ویا جنحه ایچون معین اولان جزانك سدسندن ثلثنه قدری تنزیل اولنور .

آخر کیمسه‌یی هدیه ویا نقود اعطاسی ویا تهدید ویا حیله ودسیسه

---

[١] ٤٥نجی مادهٔ اصلیه :

« برجرمك مشترك فاعللری قانونك صراحتی اولمیان مواددہ اول جرمك فاعل مستقل کبی مجازات اولنور . »

اجرا واعمالی ویاخود نفوذ ایقاعی ویا حکم مأموریتك سوء استعمالی صورتلریله بر جنایت ویاخود جنحه ایقاعنه تحریك ایدنلر و بر جنایت ویا جنحه‌نك ایقاع ایدیله‌جکنه واقف اوله‌رق حصولنه خادم تعریفاتده بولنانلر وبر جنایت وجنحه ایقاعنه مدار اوله‌جق اسلحه وآلات ووسائط سائره‌نی بیله‌رك تدارك ایدنلر وبر جنایت ویا جنحه‌یی اعداد ویا تسهیل ویا اکماله سبب اولان افعالده بیله‌رك فاعل اصلی‌یه معاونتده بولنانلر اول جنایت ویا جنحه‌نك فرعاً ذی‌مدخلی عد اولنورلر .

امنیت حکومته وآسایش عمومی‌یه وامنیت اشخاص واموالہ قارشی حیدودلق ویا استعمال جبر وشدت ایلین ارباب جرائمك افعال وحرکاتنه واقف اوله‌رق آنلره بالاختیار بیه‌جك ویا یاته‌جق وصاقلانه‌جق ویاخود طوپلانه‌جق محل ویرنلر فرعاً ذی‌مدخل عد اولنورلر .

سرقت ویا غصب صورتیله ویاخود برجنایت وجنحه ایقاعیله استحصال اولنان اشیانی تماماً ویا قسماً بیله‌رك نزدلرنده حفظ واخفا ایلیلنلر اول فعللرده فرعاً ذی‌مدخل عد اولنورلر .

ماده : ٤٦ — معدل [١] { ارادهٔ سنیه: ٦ جمادی‌الآخره ١٣٢٩، ٢٢ مایس ١٣٢٧ / نشری: ٢٠ « « « ٤ حزیران « / مبدأ مریق: نشرندن آلتمش کون صوکره

بر کیمسه بر جنایت ایقاعنی تصمیم ایدوب‌ده وسائط مخصوصه ایله اجراسنه بدأ ایدرك یداختیارنده اولمایان اسباب مانعه حیلولتیله اول جنایتك حصولنه مقتضی افعالی اکمال ایده‌مه‌مش ایسه قانونك صراحتی اولمیان یرلرده فعل مذکور اعدام ویا مؤبد کورك جزالرینی مستلزم اولدیغی حالده متشبث حقنده یدی سنه‌دن اکسیك اولمامق اوزره موقت کورك ومؤبد قلعه‌بندلك جزاسنی مستلزم ایسه کذا یدی سنه‌دن اکسیك اولمامق اوزره قلعه‌بندلك

---

[١] ٤٦نجی مادهٔ اصلیه :

« جرمده مشترك اولانلر استرداد اموال مسروقه وتضمینات ومصارف سائره ایفاسنده کفیل بالمال قاعده‌سنه تطبیقاً یکدیکرینك کفیلی اعتبار اوله‌رق بریندك قدرتی اولدیغی حالده قدرتی اولاندن اخذ وتحصیل قلنور . »

اولان رسم وخريطه‌لرينى وحركات حربيه وترتيبات عسكريه‌يه وقلاع واستحكاماته دائر پلانلرى وياخود آنلردن فقط برينى دشمنه وياخود دشمن آدملرينه ويرر ايسه اوچ سنه‌دن اون بش سنه‌يه قدر كوركه قونيلور . واكر او مثللو رسم وخريطه‌لرى دولتجه مأذونيتى اوليه‌رق بر دوست ويا بى‌طرف بر دولتك آدملرينه ويرر ايسه بر سنه‌دن اوچ سنه‌يه قدر حبس اولنور .

ماده : ٥٤ — تبعهٔ حضرت شاهانه‌دن هر كيم دشمن طرفندن كشف وتحقيق احوال ضمننده كوندرلمش اولان جاسوسلرى جاسوس اولدقلرينى بيله‌رك كتم واخفا ايدر ايسه وياخود كتم واخفا ايتديرر ايسه مؤبداً كوركه قونيلور .

ديل — ا. ة سنيه : ٢٢ ذى‌الحجه ١٢٩٧ ، ١٣ تشرين ثانى ١٢٩٦)

ممالك دولت عليه‌نك بر قطعه ويا بر جزؤينى وياخود ولايات ممتازه‌سندن برينى كاملاً ويا قسماً ديكر برولايت ممتازه‌يه جبراً الحاق ايتديرمكه وياخود على‌الاطلاق ممالك دولت عليه‌نك بر قطعه‌سنى ادارهٔ حكومتدن چيقارمغه قشبث ايدن كيمسه‌لر اعدام اولنور ومدار تخفيف جزا احوال كوريلور ايسه بش سنه‌دن آشاغى اولمامق اوزره موقتاً قلعه بند قلنور .

تبعهٔ عثمانيه‌دن اولوبده دولت عليه عليهنه محاربه‌يه سببيت ويرمك مقصديله اجنبى بر دولته دخالت ايدن كيمسه بش سنه‌دن آشاغى اولمامق اوزره موقتاً واكر بو دخالت حربك ظهورينى منتج اولور ايسه مؤبداً كوركه قونيلور .

اعلان حربدن مقدم اجنبى بر دولتك خدمات حربيه‌سنده مستخدم بر عثمانلى اعلان حربدن صكره دشمنك قوهٔ حربيه‌سنده قالور ايسه موقتاً كوركه قونيلور .

اون بش سنه‌يه قدر كوركه قونيلور واكر او مثللو رسم وخريطه‌لرى دولتجه مأذونيتى اوليه‌رق بر دوست ويا بى طرف دولتك آدملرينه ويرر ايسه بر سنه‌دن اوچ سنه‌يه قدر حبس اولنور . .

اشبو فصلده ذکر وبیان اولنان جنایات وجنحه‌لر ایچون معین اولان مجازات بونلره جرأت ایدن اجنبیلره دخی شاملدر واثنای حربده بو جنایت وجنحه‌لری اجرا ایلیان تبعهٔ اجنبیه حقلرنده دخی اصول وعادت حربه کوره حکم ومعامله اولنور .

دولت علیه‌نك منافعی ایچون دول سائره‌دن حقی طوتلسی مقرر اولان مواد مهمه‌یه وبوکا مماثل معلومات رسمیه‌یه واساسیه‌یه واقف اولوبده دول مشارالیهم مأمورلرندن برینه معلومات ویرنلر ویاخود عمومه نشر واعلان ایدنلر ودولت علیه‌نك حکومات سائره ایله اولان حقوق ومناسباتنی حاوی سندات ومقاوله‌نامه‌لری امحا ویاتغییر ویاخودتقلید ایده‌رك حقوق مذکوره‌یی اخلال ایلیانلر ایکی سنه‌دن اقل اولمامق اوزره حبسه قونیلور .

جانب دولت علیه‌دن مأمور اجراسی اولدیغی بر مصلحتی دشمن مأمورلریله بالاتفاق قصداً دولته مضر بر صورته قویانلر اوچ سنه کورکه قونیلور واسباب مخففه بولندیغی حالده آلتی‌آی حبس جزاسی حکم اولنور .

ایکنجی فصل

دولت علیه‌نك امنیت داخلیه‌سنی اخلال ایدن جنایت وجنحه‌لر

مادہ : ٥٥ — معدل [١] [٢] { ارادهٔ سنیه : ٦ جمادی‌الآخره ٣٩ ، ٢٢ مایس ١٣٢٧ / نشری : ٢٠ « « « ٤ حزیران « / مبدأ سابق : نشرندن آلتمش کون صوکره }

أنبیای عظام حضراتنه قارشو علناً فضاحت لسانیه‌یه اجتساری ثابت اولانلر

---

[١] ٥٥نجی مادهٔ اصلیه :

« هر کیم بالذات ویا بالواسطه تبعهٔ دولت علیه وسکنهٔ ممالك محروسه‌یی سلطنت سنیه علیهنه مسلحاً عصیان ایتدیرمك اوزره تحریك ایدوبده مقصدی اولان قضیهٔ عصیان تامیله فعله چیقار ویاخود مادهٔ عصیانك اجراسنه باشلانمش بولنور ایسه اول کیمسه اعدام اولنور . »

[٢] [٢٢ مایس ١٣٢٧] تاریخلی قانون ایله حکمی منفسخ اولان مادهٔ معدله [ارادهٔ سنیه : ٢٢ ذی‌الحجه ١٢٩٧ ، ١٣ تشرین ثانی ١٢٩٦]

« ذات حضرت پادشاهی‌یه سوء قصدی ثبوت بولان ویاخود اجراسنه تشبث ایلیان

بر سنه‌دن اوچ سنه‌یه قدر حبس اولنور .

ذات حضرت پادشاهینك حیاتنه سوء قصد ایدن ویاخود اشبو سوء قصدك اجراسنه تشبث ایلیان کیمسه اعدام اولنور . شخص همایونه تعرض ایدن کیمسه موقتاً کورکه قونیلور . هر کیم بالذات ویا بالواسطه تبعهٔ دولت علیه وسکنهٔ ممالك محروسه‌یی ذات حضرت پادشاهی ویاخود حکومت عثمانیه علیهنه مسلحاً عصیان ایتدیرمك اوزره تحریك ایدوب‌ده مقصدی اولان قضیهٔ عصیان فعله چیقارایسه اعدام ومادهٔ عصیانك اجراسنه باشلانمش اولور ایسه اول کیمسه اون سنه‌دن اقل اولمامق اوزره قلعه‌بندلك جزاسیله مجازات اولنور .

ذات حضرت پادشاهی‌یه علناً اطالهٔ لسانه جرأتی ثابت اولان شخص اوچ آیدن اوچ سنه‌یه قدر حبس اولنور .

قانون اساسی‌یی وحکومتك شکل وهیئتنی ویا سلطنت سنیه‌نك اصول وراثتنی تغییر وتبدیل ویا امحایه جبراً تشبثی ثابت اولان شخص اعدام اولنور .

ذیل — { ارادهٔ سنیه: ٦ جمادی‌الآخره ١٣٢٩ ، ٢٢ مایس ١٣٢٧
لشری: ٢٠ « « « ٤ یکرمی‌بشنجی حزیران «
مبدأ مرعیی : نشرندن آلتمش کون صوکره

هر کیم دول متحابه رؤسای حکومتندن بری علیهنه بر جرم ایقاع ایده‌جك

کیمسه اعدام اولنور . هر کیم بالذات وبالواسطه تبعهٔ دولت علیه وسکنهٔ ممالك محروسه‌یی ذات حضرت پادشاهی‌یه ویاخود حکومت عثمانیه علیهنه مسلحاً عصیان ایتدیرمك اوزره تحریك ایدوبده مقصدی اولان قضیهٔ عصیان تامیله فعله چیقار ویاخود مادهٔ عصیانك اجراسنه باشلانمش اولور ایسه اول کیمسه اعدام اولنور . ذات حضرت پادشاهی‌یه سوء قصد درجه‌سنده اولیه‌رق فعلاً تسلطه اجتساری ثابت اولان شخص مؤبداً وتسلط بر صورت خفیفه‌ده اولور ایسه بش سنه‌دن آشاغی اولمامق اوزره موقتاً قلعه‌بند اولنور . ذات حضرت پادشاهی‌یه اطالهٔ لسانه جرأتی ثابت اولان شخص اوچ آیدن اوچ سنه‌یه قدر حبس اولنور . سلطنت سنیه‌نك اصول وراثتنی ویاخود شکل وهیئتنی تغییر وتبدیل ویا امحایه تشبثی ثابت اولان شخص اعدام اولنور . تصمیم اولنان جنایتك اجراسنه بدأ ایتمك تشبثدر . »

اولور ایسه قانوناً او جرمه مخصوص اولان جزا ثلث مقداری تزید اولنور .

تعقیبات جزائیه جریانی متعرض علیهك شکایتنامه‌سنه متوقف افعال وقوعنده دولت‌اجنبیه‌نك حکومتی‌طرفندن اصولاً شکایتنامه ویرلمك‌اقتضا ایدر.

سلطنت سنیه نزدینه مأمور اولان سفرای اجنبیه علیهنه بر جرم ایقاع ایدلدیکی تقدیرده او جرمه مخصوص اولان جزا سدس مقداری تزید اولنور . جرم مذکور تحقیر نوعندن ایسه تعقیبات اجراسی متجاوز علیهك شکایتنه متوقفدر .

هرکیم رسماً کشیده قلنمش اولان دولت علیه ویا دول متحابه سنجاغنی وطغرا ویا آرمه‌سنی قصد حقارتله شق وتخریب وصور سائره ایله تذلیل ایدرسه آلتی آیدن اوچ سنه‌یه قدر حبس ایله مجازات اولنور .

آلتمش اوچنجی ماده وذیلی ملغادر .

ماده : **٥٦** — هر کیم ممالك محروسه اهالیسنی یکدیکری علیهنده سلاحلاندیره‌رق مقاتله‌یه تحریك واغرایه ویاخود بعض محللرده غصب وغارت وتخریب مملکت وقتل نفوس افعالنی ایقاعه متجاسر اولوبده قضیهٔ فساد تمامیله فعله چیقار ویاخود مادهٔ فسادك اجراسنه باشلانمش اولور ایسه اول کیمسه کذلك اعدام اولنور .

ماده : **٥٧** — بالاده محرر الی بشنجی والی آلتنجی ماده‌لرده بیان اولنان فسادلردن بریني بر طاقم اشقیا برلکده اوله‌رق اجرا ایدر ویاخود اجراسنه قصدی ایلرلر ایسه اول جمعیت شقاوته داخل بولنانلردن اصل رئیس اشقیا ومحرك مفسدت اولانلر هر نرده طوتیلور ایسه اعدام اولنوب سائرلرندن دخی موقع جنایتده اخذ وکرفت اولنانلر مادهٔ فساددده تبین ایده‌جك جنایت ومدخللرینك درجاتنه‌کوره مؤبداً یاخودموقتاً کورکه وضع اولنور .

مادہ : **٥٨** — معدل [١] (ارادۂ سنیہ: ٢٢ ذی الحجہ ١٣٤٩/١٢٩٧ تشرین ثانی ١٢٩٦)

بالاده مذکور اولان جنایتلردن والی بشنجی والی آلتنجی مادەلرده بیان اولنان فسادلردن برینی اجرا قصدیله ایکی ویاخود دها زیاده اشخاص بیننده بر اتفاق خفی تشکیل اولنوبده اول اتفاقده تصمیم اولنان فسادك اجراسی سویلەشیلوب قرارکیر اولدقدن بشقه اسباب اجرائیەسنی تهیئه ضمننده بعض افعال وتدابیره دخی تشبث اولنمش ایسه اول اتفاقده بولنان کیمسەلر مؤبداً قلعەبند اولنور واکر اویله بر اتفاق خفیده بروجه محرر فسادك اسباب اجرائیەسنی تهیئه ضمننده تشبث اولنمش بر فعل وتدبیر تبین ایتمیوب یالکز اجراسی سویلەشیلەرك قرار ویرلمش اولمقدن عبارت بولنور ایسه اولحالده داخل اتفاق بولنان کیمسەلر موقتاً قلعه بند قلنور واکر بیان اولنان جنایتلردن برینی اجرا ایتمك اوزره بر اتفاق خفی تشکیلنه دائر تکلیف وقوع بولوبده قبول اولنمامش ایسه اول تکلیفی ایدن کیمسه بر سنەدن اوچ سنەیه قدر حبس اولنور .

ذیل ١ — (ارادۂ سنیہ : ١٩ ذی القعده ٣٠٩ ، ٢ حزیران ١٣٠٨)

وبر هیئت فسادیەنك مقصدینی اجرا ویاخود بر شخصه ویاخود متعدد اشخاصه سوء قصد ایچون هر نه شکل وصورتده اولورسه اولسون اسلحهٔ

---

[١] ٥٨نجی مادۂ اصلیه :

« الی بشنجی والی آلتنجی مادەلرده بیان اولنان فسادلردن برینی اجرا قصدیله بعض اشخاص بیننده بر اتفاق خفی تشکیل اولنوبده اول اتفاقده تصمیم اولنان فسادك اجراسی سویلەشیلوب قرارکیر اولدقدن بشقه اسباب اجراسنی تهیئه ضمننده بعض افعال وتدابیره دخی تشبث اولنمش اولوبده مادۂ فساد هنوز فعلاً اجرا درجەسنه کلمامش ایسه اول اتفاقده بولنان کیمسەلر نی ابد جزاسیله مجازات اولنور . واکر اویله بر اتفاق خفیده بروجه محرر فسادك اسباب اجرائیەسنی تهیئه ضمننده تشبث اولنمش بر فعل وتدبیر تبین ایتمیوب یالکز اجراسی سویلەشیلەرك قرار ویرلمش اولمقدن عبارت بولنور ایسه اولحالده داخل اتفاق بولنان کیمسەلر موقتاً قلعەبند قلنور . وینه مادئین مذکورتیننده بیان اولنان فسادلردن برینی اجرا ایتمك اوزره بر اتفاق خفی تشکیلنه دائر تکلیف وقوعبولوبده قبول اولنمامش ایسه اول تکلیفی ایدن کیمسه بر سنەدن اوچ سنەیه قدر حبس اولنور . »

ناریه وآلات وادوات سائرهٔ جارحه ومهلکه ایجاد واعمال واستحضار ایدن ویاخود طاشیان شخص مادهٔ فساد وقتل فعله چیقار ایسه اعدام اولنور وفعله چیقمیوبده تشبث درجه‌سنده قالور ایسه اون سنه‌دن اقل اولمامق اوزره کورك جزاسیله مجازات اولنور .

ذیل ٢ — معدل [١] (ارادهٔ سنیه : ٢٤ جمادی‌الاولی ١٣٢٤ ، ٣ تموز ١٣٢٢)

بر هیئت فسادیه‌نك مقصد اختلالجویانه‌سی ویاخود بر ویا متعدد کسانه سوء قصد ایله فکر ملعنت اجراسی ایچون هر کیم اولور ایسه اولسون وهر نه شکل وصورتده بولنور ایسه بولنسون دفعةً بر چوق اشخاصی قتل وافنا وبیوت ومساکنی وسفائن ووسائط نقلیه ایله عمومك ممر ومعبرلریني هدم وامحا ایده‌بیله‌جك دینامیت وبومبا وبوکا مماثل آلات محربه‌یی ایجاد واعمال واحضار ونقل وممالك اجنبیه‌دن ممالك شاهانه‌یه ادخال واخفا واستعمال ایدن اشخاص ایله بونلره مشارکت وبو حاللره تشبث ایلینلر مادهٔ فساد ویا قتل فعله چیقسون چیقمسون هر حالده اعدام اولنور ، بویله آلات محربه‌نك ایجاد واعمال واحضار ونقل وادخال واخفا وتشبث ویا استعمالنه مطلع اولان هر فرد بونی بالذات ویا بالواسطه درحال جانب حکومته اخبار ایتمکه مجبوردر . بو مجبوریتی بر سوء نیته مقارن اوله‌رق بلا عذر صحیح ایفا ایتمدکلری ثابت اولانلر مادهٔ فساد ویا قتل فعله چیقار ایسه مؤبداً چیقماز ایسه موقتاً کورکه قونور .

ذیل ٣ — (ارادهٔ سنیه : ٢٧ صفر ١٣٢٦ ، ١٧ مارت ١٣٢٤)

بالاده مرقم ذیللرده بیان وتعداد اولنان آلات محربه وادوات جارحه

---

[١] ٥٨ نجی ماده ذیل ثانیسنك اصلی : (ارادهٔ سنیه : ٥ شعبان ١٣٢١ ، ١٤ تشرین اول ١٣٠٩)

« حکومت سنیه‌نك مساعده‌سی اولیه‌رق ممالك دولت علیه‌یه جزئی وکلی دینامیت ادخال وقبول وکتم واعمال ایدنلر وبیله‌رك بوحاللری تسهیل ایلیانلر اون بش سنه واشبو افعالك بر مادهٔ فساده مبتنی اولدیغی تبین ایدر ایسه متجاسری مؤبداً کورکه قونیلور . ومادهٔ فساد فعله چیقار ایسه اعدام اولنور . »

ومهلكه ايله سائر بو قبيل اشياى مضرەيى مراكب بحريه وبريه ايله ممالك محروسهٔ شاهانەيه ادخال وارباب فساددن اولان اشخاصى حال وصفتلرينى بيلەرك مواقع معينەسنك غيرى محلدن اخراج ايليان وبو مقوله فسده ايله سالف‌الذكر آلات وادوات محربه واشياى مضرەيى داخل ممالك شاهانەده بر محلدن ديكر محله نقل ايدن وبو احوال وكيفياته وساطتده بولنان واپور ويلكن وسفائن قپودانلرى وصنداجلر وقايقجيلر ايله اشخاص سائره فعللرينك درجەسنه كوره موقتاً كوركه قونيلور .

ماده : ٥٩ — هر كيم طرف دولت عليەدن مأموريتى وياخود دولتجه مقبول اولەجق بر سبب اولمدقجه بر فرقهٔ عسكريه ويا بر طاقم عسكر وياخود دونمانسنك ويا جنك سفينەسنك وياخود بر قلعه ويا بر موقع مستحكمك وياخود بر ليمان ويا بر شهرك قوماندانسى آلور ايسه وهر كيم مأمور اولديغى عسكر قوماندانسى ترك ايتمسى ايچون طرف دولت عليەدن واقع اولان امره امتثال ايتمز ايسه وهر بر قوماندار معيتنده اولان عسكره اذن ويريلەرك طاغيدلمسى حقنده واقع اولان اوامر دولت عليەيه كذلك سبب مقبول اولمدقجه امتثال ايتميەرك باشنده طوتار ايسه اعدام اولنور .

ماده : ٦٠ — معدل [١] (ارادهٔ سنيه: ٢٢ ذى الحجه ١٢٩٧، ١٣ تشرين ثانى ١٢٩٦)

دولت عليەنك عساكر موظفه وضبطيەسنى ايقاع عصيان واختلاله تحريك ايدنلر مؤبداً كوركه قونيلور وبونلرى اعمال واستخدامه مأمور اولانلردن

---

[١] ٦٠نجى مادهٔ اصليه :

« دولت عليەنك عساكر موظفه وضبطيەسى اعمال واستخدامه مأمور اولانلردن هر كيم اولور ايسه اولسون اشبو عسكرك سلطنت سنيه امريله اجرا اولنان اخذ تفرات عسكريه مادەسى عليهنه حركت ايلمزينى طلب وياخود امر ايدر ايسه نى ابد جزاسيله واكر بو امر وطلبك آثار فعليەسى كوريلور يعنى مأمور اولان قوهٔ عسكريەنك بويله امر ناصرضيه مطاوعتيله دولت عليەنك اول خصوصده اولان مطلبنك اجراسنه فعلاً ممانعت اولنور ايسه آمر اولان كيمسه اعدام ايله مجازات اولنور . وبويله خلاف مرضى امره مطاوعت ايدنلرك ضابط وسركردەلرى دخى موقتاً كوركه جزاسيله مجازات قلنور.»

اولوبده حكم واهل خبره كبي بروظيفهٔ رسميه‌ايله مكلف بولنان اشخاصك ودعوى وكيللرينك قانوناً ونظاماً يابمغه مجبور اولديغى شيئى يابمق ويا يابمامق ويابمامغه مجبور اولديغى شيئى يابمق ويا يابمامق ايچون اخذ ايلدكلرى آقچه وهديه ناميله آلدقلرى اشيا وتأمين ايتدكلرى سائر منافع رشوت اولديغى كبي بو مقصده مبني دون ويا زياده بهايه اشترا وبيع ايتدكلرى اموال واملاك قيمت حقيقيه‌سيله ثمن مسمى بيننده‌كى فرق فاحش دخى رشوندر .

ماده : **٦٨** — معدل [١] { ارادهٔ سنيه: ٦ جمادى‌الاخره ١٣٢٩ ، ٢٢ مايس ١٣٢٧ / نشرى : ٢٠ « « ، ٤ حزيران « / مبدأ مرعيتى: نشرندن آلتمش كون صوكره }

مرتشيدن آلديغى پاره ايكى قات اوله‌رق استرداد ويا تعهد اولنان نقود ومنافعك برمثلى جزاى نقدى اوله‌رق اخذ اولندقدن صكره موقتاً قلعه‌بند ايديلور وايفا ايلديكى معامله بر حقك اخلالنى موجب اولمش ايسه قلعه بندلك جزاسى بش سنه‌دن اقل اوله‌ماز .

ماده : **٦٩** — معدل [٢] { ارادهٔ سنيه: ٦ جمادى‌الآخره ١٣٢٩ ، ٢٢ مايس ١٣٢٧ / نشرى : ٢٠ « « ، ٤ حزيران « / مبدأ مرعيتى: نشرندن آلتمش كون صوكره }

راشيدن ويرمش ويا تعهد ايتمش اولديغى مبلغ جزاى نقدى اوله‌رق اخذ وبورشوتى اخلال حق ايچون ويرديكى ثابت اولورسه موقتاً قلعه‌بندايديلور.

اتخاذيله تقديم اولنان وبين‌الاحبا محبةً تعاطى قلنان ميوه وسائر مأكولات ومشروبات مثللو اشياى جزئيه ومحتاجين ومستحقينه وخدمه‌يه حسبيجه ويريلان عطايا وبخشيشلر ودولتجه بارخصت سنيه آلنان هداياى رسميه وعلنيه رشوت دكلدر . كرك طوغريدن طوغريه بالذات وكرك آدملرى معرفتيله بالواسطه رشوت آلانه مرتشى وويره‌نه راشى ويونلرك آره‌سنده واسطه اولان رائش دنيلور.»

[١] **٦٨**نجى مادهٔ اصليه :

« مرتشى هر كيم اولور ايسه اولسون وهر قنغى رتبه ومنصب ومأموريتده بولنور ايسه بولنسون أبتدا آلمش اولديغى رشوت راشينك جزاى نقديسى اولمق اوزره كندوسندن استرداد وبر مثلى دخى كندويه جزا اولمق اوزره اول مرتشيدن آلندقدن صكره بو جنحه‌يى اكر ايلك دفعه اوله‌رق ايشلمش ايسه موقتاً قلعه‌بند قلنور وآلتى سنه مدتله طرد جزاسنه مستحق اولور.»

[٢] **٦٩**نجى مادهٔ اصليه :

« راشى هر كيم اولور ايسه اولسون وهر قنغى رتبه ومنصب ومأموريتده بولنور

مادہ : **١٠١** — هر بر مأمور دولت علیه‌نك اعلان واشاعه‌سنی اراده ایلدیکی فرمان عالی وامرنامهٔ سامی وتنبیهات سائره‌یی نزد دولت‌علیه‌ده قبوله شایان اوله‌جق بر معذرت صحیحه‌یه مبتنی اولمیه‌رق تأخیر ایلر ایسه **مأموریتندن طرد اولنور وبو حرکتك اثری دولت ومملکتجه بر مضرتی موجب اولور ایسه بو مقوله مضرته سبب اولانلر حقلرنده مرتب اولان جزا دخی بشقه‌جه اجرا اولنور .**

مادہ : **١٠٢** — معدل[١] { ارادهٔ سنیه: ٦ جمادی‌الآخره ١٣٢٩ ، ٢٢ مایس ١٣٢٧ / نشری : ٢٠ " " ، ٤ حزیران " / مبدأ مرعیق: نشرندن التمش کون صوکره }

مأمورین دولتدن بری وظیفهٔ مأموریتنی ایفاده بلاسبب مقبول اهمال وتراخی ایلر ویا آمرینك احکام قانونیه‌یه مستنداً اعطا ایلدیکی اوامری کذا برکونا سبب مقبول اولمقسزین اجرا ایلمز ایسه مأموریتنك درجه‌سنه کوره اوچ لیرادن یوزلیرایه قدرجزای نقدی آلنور واشبو اهمال وتراخیدن ویاآمرك قانونه مستند اولان اوامرینی عدم اجرادن دولتجه برمضرت حصوله کلمش ایسه درجه‌سنه کوره برهفته‌دن اوچ سنه‌یه قدر حبس جزاسیله برابر مؤبداً ویا موقتاً رتبه ومأموریتدن محرومیت جزاسی دخی حکم اولنور وبو فعلدن افرادجه برکونا ضرر حاصل اولمش ایسه اوده بشقه‌جه تضمین ایتدیریلور .

ذیل ١ — موقت { ارادهٔ سنیه : ١٥ جمادی‌الآخره ١٣٢٢ ، ٢٨ نیسان ١٣٣٠ / نشری : ١٧ " " ، ٣٠ " " / مبدأ مرعیق: تاریخ نشرندن }

قانونده مصرح اولان احوالدن ماعدا هرنه‌صورتله اولورایسه‌اولسون وظیفهٔ مأموریتنی سوء استعمال ایدن مأمور درجه‌سنه‌کوره اوچ ماهدن اوچ سنه‌یه

---

[١] ١٠٢نجی مادهٔ اصلیه :

« معیت مأموری ماقوقنده بولنان آمری طرفندن وظیفهٔ مأموریتنه عائد اولان تنبیهاتی انفاذ واجراده بلا سبب صحیح تراخی وقصور ایدر ایسه بر آیلق معاشی مقداری جزای نقدی آلنور . واکر ضابطنك تنبیهاتنی عدم اطاعتله اجرا ایتمز ایسه مأموریتندن طرد ایله تأدیب اولنور . وبو تأخیر وتعطیل وعدم اطاعت کیفیتلری دولت ومملکتجه بر مضرتی موجب اولور ایسه او مقوله مضرته سبب اولانلر حقلرنده مرتب اولان جزا دخی بشقه‌جه اجرا قلنور.»

قدر حبس اولنور . اسباب مخففه حالنده اون بش کوندن اقل اولمامق اوزره حبس ویا بش لیرادن یوزلیرایه قدر جزای نقدی ایله مجازات اولنور وهرحالده مؤبداً ویا موقتاً رتبه ومأموریتدن محروم ایدیلیر .

ذیل ۲ — موقت { ارادهٔ سنیه : ۱۵ جمادی‌الآخره ۱۳۳۲ ، ۲۸ نیسان ۱۳۳۰
نشری : ۱۳ رمضان « ۲۳ تموز «
مبدأ مرعیق : نشریندن قرداستدن }

وقت حضرده سفربرلك استحضاراتنه متعلق وظائفی ایفاده اهمالی ثابت اولان مأمورین آلتی آیدن اوچ سنه‌یه قدر مأموریتدن طرد اولنور .

آلتنجی فصل

مأمورین حکومت طرفندن افراد حقنده تعدیات وسوءمعاملات وقوعنده اجرا اولنه‌جق مجازات

ماده : ۱۰۳ — محاکم ومجالس اربابندن وسائر مأمورین دولتدن بری متهم اولان اشخاصه جرملرینی سویلتمك ایچون اذیت واشکنجه ایتمکی حکم ویاخود اجرا ایدر ایسه موقتاً قلعه‌بندلك ومؤبداً رتبه ومأموریتدن محرومیت جزالریله مجازات اولنور وبونی معیت مأمورلری مافوقنده بولنان آمرلرینك امریله یاپمش ایسه بو جزالر بو امری ایدن کیمسه حقنده اجرا قلنور واشکنجه اولنان شخص بوندن متأثراً فوت اولور یاخود اذیتدن طولایی اعضاسندن برینه بر کونه ضرر ونقصان اصابت ایلر ایسه بوکا جرأت ایدن مأمور حقنده قاتل یاخود جارح جزاسی دخی اجرا ایدیلور .

ماده : ۱۰٤ — محاکم ومجالس اربابندن وسائر مأمورین دولتدن بری مجرمینه قانوناً تعیین اولنان مجازاتدن زیاده وآغر صورتله معامله ایلمکی حکم ویااجرا ایدر ایسه آلتی آیدن اوچ سنه‌یه قدر حبس وفیمابعد محاکم ومجالس مأموریتلرنده قوللانلمامق اوزره طرد اولنور .

ارادهٔ سنیه: ٦ جمادی الاخره ٢٩ ، ١٢ ، ٢٢ مایس ١٣٢٧
تشرین ١ : ٢٠ « « ٤٠ حزیران «
مبدأ مرعیق : نشرندن آلتمش کون مکرره

ماده : **١٩١** — معدل [١]

بر شخص کندیسنه یاخود تعیین ایتدیکی بر محله نقد آلچه ویا بعض اشیا کوندرمسنی ویا سائر مطالب وتکالیفی حاوی بر کمسه‌یه مهرلی ویا مهرسز ویا امضالی یاامضاسز کاغد ارسال ایدرك یاخود آدم کوندره‌رك ایستدیکنی کوندرمز وتکلیفنی اجرا ایلمزسه حقنده بعض مضرت وقوعه کتیره‌جکی بیانیله اخافه وتهدید ایدر وبیان ایتدیکی مضرت فاعلی حقنده قانوناً اعدام یامؤبداً کورك جزاسنی موجب اولوب فقط فعله چیقمامش بولنور ایسه بونوع جنایته متجاسر اولان شخص موقتاً کورکه قونیلور. اکر تهدید واقع آلچه ویابعض اشیا ویاسائر مطالبی محتوی اولمایوب‌ده ایقاع ایدیله‌جك مضرت فقرهٔ سابقه‌ده معین اولان جرائمدن برینی تضمن ایدر وفقط فعله چیقمامش بولنور ایسه تهدیده جرأت ایدن شخص برسنه‌دن اوچ سنه‌یه قدر حبس اولنور .

بر شخص برنجی فقره‌ده محرر مطالب وتکالیف ومضرات ایله آخر کیمسه‌یی شفاهاً تهدید ایلر ویاخود تهدید واقع مهرلی ویامهرسز ویا امضالی ویا امضاسز کاغد ارسال ایلمك ویاخود آدم کوندرمك صورتیله واقع اولمقله برابر اخبار ایدیلن مضرت فقرهٔ مذکوره‌ده‌کی جنایتلردن دهاخفیف نوعدن وکذا فعله چیقمامش بولنور ایسه شخص مرقوم اوچ آیدن اوچ

---

[١] ١٩١ نجی مادهٔ اصلیه :

« برشخص کندوسنه یاخود تعیین ایلدیکی برمحله نقدآلچه ویابعض أشیاکوندرمسنی ویاسائر مطالب وتکالیفی حاوی برکیمسه‌یه مهرلی یامهرسز وامضالی یاامضاسز کاغد ارسال ایدرك ویاخود آدم کوندره‌رك ایستدیکنی کوندرمز وتکلیفی اجرا ایلمز ایسه حقنده بعض مضرت وقوعه کتوره‌جکی بیانیله اخافه وتهدید ایدر وبیان ایتدیکی مضرت فاعلی حقنده قانوناً اعدام یا مؤبداً کورك جزاسنی موجب اولوب فقط فعله چقمامش بولنور ایسه بونوع جنایته متجاسر اولان شخص موقتاً کورکه قونیلور واکر اجرا ایده‌جکنی اخبار ایلدیکی مضرت قانوناً بالاده ذکر اولنان جزالری موجب اوله‌جق جنایتلردن اولمیوبده دهاخفیف نوعلردن اولور وکذلك فعله چیقمامش بولنور ایسه شخص مرقوم برسنه‌دن اوچ سنه‌یه دك حبس اولنور وکندوسندن اوچ مجیدیه آلتونندن یکرمی مجیدیه آلتونه قدر جزای نقدی آلنور . »

سنه‌یه قدر حبس اولنور . اکر مطالب واقعه ضمننده وقوعه کلان تهدید واخافه مجازات تأدیبیه‌یی مستلزم اولور ویا ناموس وحیثیتی علیهنده تشهیر ایله تهدید وقوعه کلیرسه فاعلی بر هفته‌دن بر سنه‌یه قدر حبس اولنور .

ایکنجی فصل

اسقاط جنین وقاریشیق مشروبات وکفیلسز سمیات فروخت ایدنلرك مجازات مترتبه‌لری

ماده . ١٩٢ — معدل [١] { ارادهٔ سنیه : ٦ جمادی‌الاخره ١٣٢٩ ، ١٢ مایس ١٣٢٧ تشرین ٢٠ " " ٤ " " حزیران " مبدأ مرعیت : نشرندن آلتمش کون صکره }

وسائط مخصوصه استعمال ایدرك ویا باشقه‌سنك طرفندن استعمالنه رضا ویره‌رك اسقاط جنین ایدن قادین آلتی آیدن اوچ سنه‌یه قدر حبس اولنور .

بر خاتونك رضاسیله وسائط مخصوصه تهیئه‌ایدرك جنینی اسقاط ایتدیرن شخص بر سنه‌دن اوچ سنه‌یه قدر حبسه محکوم اولور . اکر بو اسقاط جنینك نتیجه‌سی اوله‌رق ویا سقط ایچون استعمال اولنان واسطه‌دن تلف نفس حصوله کلور ایسه درت سنه‌دن یدی سنه‌یه قدر کورکه قونیلور . بر کیمسه حمله مطلع اولدیغی برخاتونك رضاسی اولمیه‌رق وسائط مخصوصه استعمالی ویا خود ضرب وجرح ویا افعال سائره ایقاعی ایله اسقاط جنین وقوعه کتیریر ایسه اوچ سنه‌دن اون سنه‌یه قدر کورکه حکم ایدیلور .

اکر بو اسقاط جنینك نتیجه‌سنده ویاسقط ایچون استعمال اولنان واسطه‌دن خاتون تلف اولور ایسه جزا اون بش سنه‌دن آشاغی اولمامق اوزره کورکدر .

بو افعالی ایقاع ایدن اشخاص اطبادن ویا صحیه مأمورلرندن ویاقابله‌کی نظارت حکومت تحتنده اجرای صنعت ایدن کیمسه‌لردن بریسی ایسه معین اولان جزا برسدس مقداری تزید اولنور .

[١] ١٩٢ نجی مادهٔ اصلیه :

بر کیمسه ضرب یاخود سائر کونه بر فعل ایله بر حامله خاتونك اسقاط جنین ایلمسنه سبب اولور ایسه دیت شرعیه‌سی استیفا اولندقدن صکره اکر بو تعدیسی عن قصد اولمش ایسه موقتاً کورکه قونیلور .

جزاسیله مجازات اولنورلر . واکر مال مسروق ایکی یوز یکرمی دردنجی مادەنك فقرهٔ اولیسنده تعداد اولنان حیواناتدن اولور ایسه جزانك مبدئی بر آیدن باشلایەجقدر .

سکزنجی فصل

افلاس وطولاندیریجیلق ایله متهم اولانلرك جزاسی

ماده : **٢٣١** — تجارت قانوننامەسنده احوالی محرر اولدیغی اوزره حیلەلو مفلس اولانلر وقانون تجارت حکمنجه بونلره شریك تهمت اولدقلری تبین ایدنلر موقت کورك جزاسیله مجازات اولنور .

ماده : **٢٣٢** — عادی افلاس ایله متهم اولانلر یعنی تسبیب ایله افلاسه چیقانلر بر آیدن ایکی سنەیه قدر حبس اولنور .

ماده : **٢٣٣** — طولاندیریجیلق یولنده درلو حیله ودسائس اعمالیله بر آدمك آنچه یا املاك ویا تحویلات وسنداتنی وسائر اشیاسنی بر تقریب ایله الندن آلان شخص اوچ آیدن اوچ سنەیه قدر حبس اولنور وکندوسندن بر مجیدیه آلتوندن الی مجیدیه آلتونه قدر جزای نقدی دخی آلنور ومأمورین دولتدن ایسه بو جزالردن بشقه مأموریتدن طرد جزاسنه دخی مستحق اولور .

طقوزنجی فصل

امنیتك سوء استعمالی

ماده : **٢٣٤** — هر کیم بر صبیٔ ممیزك احتیاجات وضعف وهواسنی سوءاستعمال ایله ضررینه اولەرق آنچه اقراضنه واشیا اعارەسنه ویا تجارت وسائر کونه اوراقك اعطاسنه دائر تعهد ویا ابرائی متضمن الندن حیله ایله هر نصل یاپلش اولور ایسه اولسون برسند آلور ایسه ایکی آیدن ایکی سنەیه قدر حبس اولنور ووقوع بولان ضرری تضمین ایتدیرلدکدن بشقه تضمین اولنان آنچەنك ربعندن زیاده وهر حالده بر مجیدیه آلتوندن آشاغی اولمامق اوزره جزای نقدی آلنور واکر بو سندی آلان کیمسه اول صبیٔ ممیزك ولی ویا وصیسی ایسه حبس مدتی آوچ آیدن اوچ سنەیه قدر تمدید اولنور .

12 Mayıs 331 hey'et aynendir.

İDDİÂ-NÂME

Devr-i sâbıkda Romanya, Bulgaristan, Rusya, İran, İngiltere, Amerika ve Mısır'da celî ve memâlik-i Osmâniyye'de hafî sûretde teşekkül eden ve bütün makasidi yalnız memâlik-i Osmâniyye dâhilinde müsellâh çeteler teşkîl ve teröristleri vesâir lüzûm gördükce bil-cümle vesâitle vilâyât-ı şarkıyyede ve hattâ İstanbul'da birçok cinâyât îkâ' eden hafî Hınçakist Cem'iyyeti i'lân-ı Meşrûtiyyeti müteâkıb Hükûmet-i seniyyenin kavânînine tevfîkân teşekkül etmek cihetini iltizâm ve İstanbul'da akd etdiği umûmî bir kongre ile eski cemiyyet-i hafiyye nizâm-nâmesinde muharrer manga ve sâire gibi müsellâh ve hafî teşkilâtın lağv edildiğine dâir hiçbir karâr ittihâz olunmayarak 1897 senesinde sırf ihtilâlî olarak kabûl etdikleri hafî ta'lîmât-nâmenin terör, şahsî mücâdelât, ihrâk-ı büyût kısımlarının şahsî olarak tatbîk edilmemesini ve gûyâ zuhûr edecek harekât-ı irticâîyyeye karşı tedâbir-i zecriyyeden olmak üzre müsellâh teşkîlâtın ibkâsı cihetlerine karâr verilmiş ve devr-i sâbıkda kabûl ve kongrenin akdine kadar bütün ahkâmı mer'î olan "1897" târihli ve sırf ihtilâlâta dâir mevâddı havî olan programlarının lağvına dâir hiçbir kelime-i vâhide derc etmeyerek o ciheti büsbütün sükûtla geçişdirmişler ve bu sûretle zâhirde cem'iyyetlerini Rusya, ve İran ve diğer memâlikde "illegâl" ya'nî gayr-ı kanûnî ve memâlik-i Osmâniyyede "legal" ya'nî kanûnî bir şekle koydukları zehâbını hükûmet nazarında hâsıl etdikden sonra eski ihtilâl programları dâiresinde memâlik-i Osmâniyyenin Ermenilerle meskûn bütün aksâmında kulübler, müsellâh mangalar hey'et-i merkeziyyeler teşkîl ve hattâ İstanbul merkezinin suveri ba'zı i'tirâzâtına karşı genç Ermenistan âmâlini Balkan Harbinin verdiği zarâr-ı maddîden bil-istifâde hükûmete kabûl etdirmek için derhâl Varna'da bir kongre akdine karâr ve İkinci Balkan Harbinin zuhûrundan dolayı dûçâr-ı tehlike olan Varna mevki'ini tebdîl ederek Köstence'de bir kongre akd ve bu kongrenin Ermeni âmâl-i milliyesinin istihsâli için verdiği mukarrerâtı hâvî iki numrolu ta'mîm "1914" senesinde Paris'de Hınçak matbaasında tab' etdirdikleri ve işbu iki numrolu ta'mîmin mündericâtı ise mukaddemâ Der-saâdet'de in'ikad eden "1897" programını sûrî olarak ta'dîl eden bil-cümle mevâddın ibkâ edildiğine ve Ermenilik ve Ermenistan âmâli istihsâl edilinceye kadar Hınçak Komitesinin ber-sâbık icrâ-yı fa'âliyyetle âmâl-i milliyye ve maksad-ı mukaddeslerine vâsıl olacağına ve Adana kıtâlinin hükûmet-i hâzıraca tertîb ve Ermenileri Ermenistan'ı mahv etmek esâsına müstenid olduğuna Rusya, İngiltere, Almanya hükûmetlerinin Ermeni kavminin istiklâliyyetini menâfi-i iktisâdiyyelerine mukâbil şimdiki hükûmet zâlime-i Osmâniyye'ye bağladıklarına ve bu derece hacâlete katlanan hâl-i hâzır Ermenilerine Ermeni ahfâdının la'net edeceklerine dâir mevâddı muhtevî olduğu görülmüş ve İstanbul

hey'et-i merkeziyyesinin bu kongreye iştirâk etmemesinin dahi Ermenilik için ayrıca bir cinâyet olduğu ve Murad'ın ya'nî Hampursum Boyacıyan'ın ba'zı menfaat-perest ve korkak adamlara fazlaca ehemmiyyet vererek komite nazarındaki mevki'ini zâyi' etdiğinden ve rüfekâsı da cür'etsiz ve cesâretsiz adamlar olduğundan bunların yerine Doktor Bene ve rüfekâsının ta'yîn edildiklerinden kulüb eşyâ ve sâiresinin Bene ve rüfekâsına teslîmi ve bunlardan başka Rupen ya'nî Vahan Boyacıyan ve refîki S. Vahakn ya'nî Diyarbekirli Kirkor Nalbandyan Karadeniz ve Kafkasya cihetlerine murahhas olarak mezkûr kongre netîcesinde merkez-i umûmî a'zâsı ta'yîn edilen Sabah Gülyan, Varastad ve Paramaz'ın re'y ve muvâfakatlarıyla irsâl edilen muslin kumaş üzerine yazılıb Rupen'in yazı-hânesinde der-dest edilen vesâikle Doktor Bene ve Rupen'in birkaç def'a İstanbul merkezine mürâcaatla merkez eşyâsıyla matbaa âlât ve edevâtını taleb etmeleri ve Doktor Bene'nin ba'zı merâkizle muhâberâtda bulunduğu ve ikinci ta'mîmi neşr eylemesi ve merkez-i umûmîden aldığı mektûbda Leon vâsıtasıyla kendisine gönderileceğinden ve sırf Ermenilerin ihtilâlât ve kahramanlığından ve Meşrûtiyyet-i idârenin idâre-i sâbıkayı asla tebdîl etmeyib ber-sâbık-ı zulm ve i'tisâfın devâm etmekde bulunduğundan ve Genç Müstakill Ermenistan fikrinin husûlü için bütün Ermenilerin lâ-kaydîyi bırakarak Hınçakyan Komitesi etrafında toplanıb maksad-ı umûmî için çalışmaları îcâb etdiğinden bâhis olan bir baş makaleyi ve Hınçakyan Komitesinin eskiden beri bezl etdiği mesâiden ve "1880" târihinden beri îcâd ve ihdâs etdiği ihtilâlâtın tertîb ve idârelerinin târihçesiyle Berlin Muâhede-nâmesinin altmış birinci mâddesini kabûl ve tertîb etdiren vekâyii ve bu maksadın istihsâli için Hınçak gazetesinin o zamanlar sarf etdiği mesâiyi ve bundan böyle de yine Hınçakyan Komitesi kanlı mücâhedesine devâm etmek sûretiyle umûm Ermeni milletini bir bayrak altına toplamağa her sûretle gayret edeceği muharrer olan ikinci bir makaleyi kezâ muhtevî olan (...? Dazabert Hayastan) ya'nî Genç ve Muhtâr Ermenistan nâm Hınçak İhtilâl Cem'iyyetinin Amerika'da neşr etdirdiği gazetesinin 10 Mayıs 1914 târihli nüshasının nezdinde bulunması ve Rupen'in de merkez eşyâsı için mürâcaat etmekle berâber nezdinde ve yazı-hânesinde iki numrolu ihtilâl ta'mîmi, Nalbandyan'a ve kendisine âid olan merkez-i umûmî vesîkaları, Hınçak nâm ihtilâlci gazetenin tevzi' edilmek üzre nâmına gönderildiğinden bâhis Varastad'ın mektûbu ve merkez-i umûmînin müstakill Ermenistan hayâlinden bâhis müteaddid mektûbları, düvel-i muazzama ile Avrupa milletlerine mürâcaat-nâme ve Rusya memâliki Hınçak teşkilâtına nezâret ve teftîş etmeği âmir olan i'timâd-nâme üzerine Rusya ve Karadeniz sevâhilinde birçok mahallerle muhâbere etdiğine delâlet eder adreslerin zuhûru Paramaz'a gelince mukaddemâ Hınçak Komitesinin Mısır şu'besi a'zâsından olub hattâ Köstence Kongresine mezkûr şu'be nâmına murahhas olarak iştirâk eden Arşavir Sahakyan'ın komiteye hıyânet etdiğinden ve esrârını hükûmete satdığından ve İstanbul merkezinin Ermenilik menâfiine

çalışmadığından ve Hamparsum Boyacıyan'ın ba'zı rüfekâsının iğfâlâtıyla komite âmâline sedd çekdiğinden bâhis mektûbun Rupen'de zuhûru ve mezkûr mektûbun Bene ve Rupen'e gönderildiğinin i'tirâf edilmesi, Doktor Bene ve rüfekâsının huzûr-ı mahkemede Paris merkeziyle memâlik-i ecnebiyyedeki merâkizin "illegal" ya'nî gayr-ı kanûnda çalışmakda olduklarını söylemeleri ve kendisinin ya'nî Paramaz'ın Paris merkezi a'zâsından olduğunun tahakkuku ve İstanbul'da Dâhiliyye Nâzırı Tal'at Bey'e sû-i kasdde bulunmak üzre gönderilen Agob Hazaryan, Gapril Keşişyan, Sinbat Varenyan'la Rupen ve Balasanyan'ın yazı-hânesinde görüşdüklerinin sübûtu ve komiteye hıyânet etdiğini yazdığı Arşavir Sahakyan'ın leylen hânesine avdet ederken sû-i kasde ma'rûz kalması ve kendisinin birçok seneden beri Hınçak İhtilâl Komitesinin riyâsetinde bulunarak ihtilâlâtı idâre etmesi ve bu def'a da evvelâ Mısır'a ve oradan Köstence ve Rusya'ya giderek Agob Hazaryan'ı ve o vâsıta ile Gapril Keşişyan'ı bularak memâlik-i Osmâniyye'ye göndermesi ve kendisi de onları ta'kîben gelmesi ve burada merkumlara para vermesi delâletleriyle sû-i kasdin mürettib ve müşevvik-i asliyyelerinden olduğunun sübûtu ve Aram Açıkbaşyan'ın Murad nâm-ı diğer Hamparsum Boyacıyan'a Arşavir'e sû-i kasd edileceğinden bahs etdiği gibi Arşavir'in kayınbirâderi Nişan'ı ortağı Karakin vâsıtasıyla nezdine celb ederek Arşavir'in sû-i kasdi hakkında müzâkerâtda bulundukları ve bu müzâkerâta Sıhhıye Çavuşu Hrant'ın dahi iştirâkle ba'zı mukarrerât ittihâz eyledikleri gibi kendisinin Hınçak Komitesinin a'zâ-yi nâfîzesinden bulunduğu, Kegam'a gelince Paramaz, Varastad ve Sabah Gül'den gelen mektûbların umûmunda merkum Kegam'ın Avrupa'ya gönderilmesinin mevzû' bahs olması ve Paris merkez kâtib-i mesûllüğüne ta'yîni ve nezdinde müstakill Ermenistan haritasının zuhûru ve Van Hınçak Komitesinin karâr defterinde silâh tevzî' etdiğinin mezkûr bulunması ve Kurukahveci Karnik'in, Bağçecikli Muallim Yervant Panavur'a yazdığı mektûbda (Ben tutulursam yapacağımı bilirim, bundan Kigam'dan başka kimseyi haber-dâr etme) deyu muharrer bulunması Ohannes Yergazaryan'a gelince kendisinin Kayseri Hınçak Komitesince Köstence Kongresine murahhas ta'yîn ve Kayseri'de çetelere ve mangalara tevzî' edilen eslihanın bir kısmını Kayseri Şu'besi kâtibi sıfâtıyla biz-zât taksîm etdiğinin Kayseri'den cevâben bildirilmesi, Agob Basmacıyan ve Tomas'a gelince bunlar Hınçak İhtilâl Komitesinin Kilis Şu'besi reîsi ve kâtibi olûb mezkûr merkezin taharrisinde elde edilen ve Divân-ı Harb-i Örfiyye gönderilen hatt-ı destleriyle muharrer kulüb defterinde de müsellâh takımlar ve mangaların teşkîlinden bahs edilmiş bulunması ve Köstence mukarrerât-ı ihtilâliyyesini hâvî iki numrolu ta'mîmi Ayntab Şu'besi vâsıtasıyla aldıklarına dâir tahrirât kopyasının mevcûdiyyeti, 1913 senesinde Ermeniliğin inkişâfı için lâzım gelen fedâkârlıklardan bâhis ve bu maksadın istihsâli için yukarıda Allah aşağıda silâh cümlesini hâvî müsellâh mangalara gönderilen bir ta'mîmin kuyûdât-ı esâsiyyede mukayyed bulunması keyfiyyeti ve Bogos Bogosyan'ın Köstence'de

akd edilen kongreye murahhas sıfatıyla gitmesi S. Vahak ya'nî (Kirkor Nalbandyan'ın bir papası tehdîd edici mektûbunun merkum yedinde bulunması ve Köstence'de ittihâz edilen mukarrerâta iştirâk ve şekl-i ihtilâli kabûl eylemesi Yervant Panavur'a gelince; Hınçak ihtilâl Komitesi a'zây-i nâfizesinden Paramaz'ın İstanbul'a geldikten sonra merkumla teşrîk-i mesâi edeceğinden dolayı isminin Paramaz'ın cep defterinde mukayyed bulunduğunu te'yîden beyânâtda bulunması, hükûmetden istihsâl-i müsâade etmediği halde Bağçecik'de Hınçak İhtilâl Komitesi mürevvic-i efkârı olarak gazete neşr eylemesi, ve İstanbul hey'et-i merkeziyye eşyâsını almak isteyen Kurukahveci Karnik'in ben tutulursam yapacağımı bilirim bunu Kigam'dan başka kimse işitmesin" ibâresini hâvî ve kendi nâmına gönderilen mektûbun zuhûru ve Paris merkez a'zâ-yi nâfizesinden Paramaz'la münâsebât-dâr olmasından kendisinin Hınçak (illegal) olduğunun anlaşılması, Karakin ve Hrant'a gelince komite esrârını hükûmete tevdî' eden ve komitece mahkûm edilen Arşavir'in izâle-i vücûdu için Aram Açıkbaşyan'la birkaç def'a müzâkerâtda bulunduklarının ve bu müzâkerâtdan sonra sû-i kasdin icrâ' edilmesinin, Armenak, Abraham'ın dahi Sabah Gül vâsıtasıyla Mısır'dan Atina tarîkiyle İstanbul'a geldiklerinin ve Atina'da parabellum sisteminde revolver tedârik etdikleri ve kendilerinin Tal'at Bey'i katl etmek üzre gönderildiklerinin ale-d-derecât vâki' olan ikrâr ve i'tirâfları ve kendileriyle revolverlerini simsâr Yermiya'nın sakladığının söylemeleri Mıgırdiç İreçteyan'a gelince kendisi Harput şu'besi a'zâsı sıfâtıyla Köstence kongresine bi-l-vekâle Vahak nâmında bir şahsı göndererek komitenin a'zâ-yi nâfizesinden Doktor Bene ve Rupen'le muhâberâtda bulunması ve bunlar vâsıtasıyla dâimâ Paris merkeziyle muhâberâtta ısrâr ve kendisinin Hınçak İhtilâl Komitesi a'zâ-yi nâfizesinden bulunduğunun dahi şu sûretle tahakkukunu delâletleriyle vâsıl-ı mertebe-i sübût olmuş ve işbu iddiâ-nâmede esâmisi zikr edilen eşhâsla ve müsellâh teşkilât-ı hafiyyeyi ve ihtilâlâtı hâricden idâre ve İstanbul'da îka'ını tasavvur ve ta'mîm etdikleri terör için îcâbından para tedârik eden Hınçak İhtilâl Komitesinin merkez-i umûmî reîsi ve a'zâsından bulunan firâri Sabah Gülyan ile ve Varastad'ın cinâyetle ithâmları ve işbu Hınçak İhtilâl Cem'iyyetine dâhil olub illegal bir tarzda çalışdığına dâir edilleye dest-res olunamayan (ve kable'l-hükm Hınçak İhtilâl Komitesinin eşhâs-ı ve sâiresi hakkında hükm ve muhâkemeyi tenvîr eden) Hemayak'ın dahi berâatını taleb ve işbu mes'ele ile alâka-dâr olan rüfekâsı haklarında Hey'et-i Tahkikiyyece icrâ-yı tahkikatda bulunmak üzre taraf-ı riyâsetde müzekkere-i tastîriyye karâr verilmesi iddiâ olunur. 12 Mayıs 1331

---------- ---- ----------

İstanbul Polis Müdîriyyet-i Umûmiyyesi
Kısm-ı Siyâsî İkinci Şu'be
Aded
12

Melfûfu: Bir kebîr-i mazrûf ve bir müfredât pusulası

Der-saâdet Merkez Kumandanlığı Cânib-i Âlîsine

Hükûmet-i hâzıra erkân-ı kirâmına sû-i kasd icrâsı niyetiyle İstanbul'a gelerek der-dest ve haklarında tahkikat-ı lâzıme-i evveliyye icrâ' olunan Karamaz nâm-ı diğer Mateos Serkisyan nâm-ı diğer Tekfurdağlı Hamparsum Kirkor ve Varnalı Agob Hazaryan nâm-ı diğer Murat Zakaryan ve Ma'muretü'l-azîzli Kapril Keşişyan nâm-ı diğer Samsunlu Sarı Haçik ve Bitlisli Sinpat Vartan nâm-ı diğer Agoder Bedros ile bundan efkâr ve mütâlaâtına iştirâk edenlerden Doktor Bedros Bene Torosyan ve Hayk Minasyan nâm-ı diğer Rupen Karabetyan ve nâm-ı diğer Vahan Boyacıyan nâm eşhâs dîvân-ı harb-i örfîye li-ecl-is-sevk olbâbdaki evrâk-ı tahkikiyye ve melfûfâtıyla maan savb-ı âlîlerine sevk ve isrâ' kılınmışdır efendim 23 Temmuz 330

İstanbul Polis Müdîr-i Umûmîsi
(İmza)

İdâre-i Örfiyye Kalemi
1672

Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâsetine i'zâm olunurlar
23 minh

Merkez Kumandanı
Kaim-makam nâmına
Muâvin
(İmza)

661

Merkûmun 23 Temmuz 330 târihinde taht-ı tevkife alındıkları ma'rûzdur 24 Temmuz 330

Tevkif-hâne-i Örfî Me'mûru
Mülâzım
(İmza)

(Müsta'celdir)
659

Müddeî-i Umûmîlik me'mûriyyeti vâlâsına 24Temmuz 330
Reîs
(İmza)

---------- ----- ----------

İstanbul Polis Müdîriyyeti Umûmiyyesi
Kısm-ı Siyâsî İkinci Şu'be
Aded
22

Melfûfu: Bir kıt'a melfûfât pusulası ve isticvâb-nâme
Merbûtu: Bir kıt'a kebîr-i memhûr zarf

Merkez Kumandanlığı cânib-i âlîsine

Erkân-ı hükûmete sû-i kasd niyetiyle der-dest olunan Hınçakyan rüesâsından ve meşhûr Sabah Gül avenesinden Nazillili Armenak nâm-ı diğer Ardaş ile İzmirli Abraham ve bunlara muâvenetde bulunan Kayseriyyeli simsâr Yermiya nâm eşhâs haklarındaki tahkikatı hâvî fezlekeli evrâk ve merbût melfûfât pusulası mûcebince merkûmuna âid iki kıt'a parabellum revolveri ile evrâk ve eşyâ-yı sâire dîvân-ı harb-i örfîye li-ecl-it-tevdî' sûy-ı âlîlerine sevk ve isrâ' kılınmışdır efendim 8 Ağustos 330

Polis Müdîr-i Umûmîsi
(İmza)

İdâre-i Örfiyye Kalemi
1933

mevkufdur

Diğerleriyle berâber tevhîden icrâ-yı tahkikat ve muhâkeme olunmak üzre Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâset-i âlîsine 9/6/30

Merkez Kumandan Muâvini
(İmza)

Diğerleriyle birleşdirilmek üzre Müddeî-i Umûmîlik me'mûriyyet-i vâlâsına

9 Ağustos 330

İş bu müzekkirede ismleri muharrer olan kesân hakkında dahî 620 numrolu taleb-nâme ile tevdî' edilen evrâkla tevhîd edilerek tahkikatın (tevsi'i?) talebiyle Hey'et-i Tahkikiyye Riyâset-i vâlâsına

9 minh

Mühür (İmza)

Müddeî-i Umûmî

---------- ---- ----

İstanbul Polis Müdîriyyeti Umûmiyyesi
Kısm-ı Siyâsî İkinci Şu'be
Aded
42

Mahremdir

Merkez Kumandanlığı cânib-i âlîsine

Sû-i kasd müteşebbisinden olub dîvân-ı harbde mevkuf bulunan Karamaz'la Rupen Karabetyan arasında cereyân eden muhâberâtda ve dîvân-ı harbe tevdî' olunan mekâtibde ismi sebk eden ve propaganda için Romanya'ya celb edilmek istenen Vanlı Kigam Vanikyan'ın vaz'iyyeti lâyıkıyla anlaşılmak ve mes'ele hakkında kendisinden de ma'lûmât alınmak üzre taharrî edilmekde idi. Ahîren istihsâl olunan ma'lûmâta göre merkûmun mekteb-i hukuk me'zûnlarından olması dolayısıyla hidmet-i maksûre-yi askerîyyeye tâbi' olarak mekteb-i harbiyyeye kayd olunduğu anlaşılmağla dîvân-ı harbce kendisine lüzûm görüldüğü hâlde mekteb-i harbiyyeden aranması lâzım geleceği arz olunur efendim.

7 Ağustos 330 İstanbul Polis Müdîr-i Umûmîsi
(İmza)

İdâre-i Örfiyye Kalemi
2379

Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâsetine tevdî' olunur

8 minh

Merkez Kumandanı nâmına
Kaim-makam
(İmza)

Hey'et-i Tahkikiyye Riyâsetine 10 Ağustos 330

Reîs
(İmza)

---------- ----- ----------

Maznûn-ı aleyh: Beyoğlu'nda Tarlabaşı'nda dört numrolu hânede sakîn bakkaliyye ile iştigal eden Varnalı ve Bulgar tebaasından otuz dokuz yaşında Agob Hazaryan veled Muradyan'ın zabt olunan ifâdesidir. 28 Temmuz 330

İstanbul'a ne vakt geldin ve nerelerde müsâfir kaldın

Bir ay yirmi gün evveli İstanbul'a geldim evvelâ Asya Otelinde müsâfir kaldım ertesi günü Beyoğlu'nda Tarlabaşı'nda dört numrolu odaya nakl etdim.

Asya Oteline seni kim götürdü

Sinpat ile Keşişoğlu ile berâber geldim onlar götürdü

Bu Tarlabaşı'ndaki eve kim götürdü

İsmini bilmediğim orada bir dellâl beni götürmüş idi

Gerek Asya Otelinde ve gerekse Tarlabaşı'ndaki hânede tevkifiniz zamânına kadar kimler ile görüşdünüz

Balasanyan yazı-hânesine devâm ederdim orada Balasanyan ile Kalazman ile görüşür idim

O yazı-hâneye daha kimler devâm ederler idi

Bilmiyorum kimseyi görmedim

Tarlabaşı'ndaki hânenize sizi görmek için kimler geldi

Kimse gelmez idi yalnız Sinpat ile Keşişoğlu geldiler idi

Sana Balasanyan Hânı'nda bir Rus tüccârı göstermişler bu kimdi

Tanımıyorum

Parayı sana kim verdi

Kalamaz verdi

Kalamaz parayı kimden alıyormuş

Bilmem kimden aldığını

Kaç lira aldın

Elli lira aldım

Kalamaz'ı İstanbul'da ne vâsıta ile buldun

Balasanyan'ın yazı-hânesine doğruca gitdim Kalamaz'ı da orada buldum çünki benim İstanbul'a geldiğimden yirmi gün sonra geldi kendisini vapurda gördüm ve yazı-hânede de görüşdüm

Balasanyan ile Kalamaz'ın beynindeki münâsebet nedir

Yekdiğerini eskiden beri tanırlar hattâ iyi arkadaş olacaklardır ki Kalamaz Balasanyan'ın evinde beytûtet etmekdedir

Seni İstanbul'a kim gönderdi

Palamaz ve Sabah Gül gönderdi

Sabah Gül ile nerede buluşdunuz

Romanya'nın Kalas şehrinde buluşduk

Sen Batum'dan Kalas'a ne münâsebetle gitdin

İş aramak için Varna'ya gitmiş idim Oradan da Kalas'a geçdim Sabah Gül Kalas'da beni buldu ve buraya gönderdi

Sabah Gül ile mektûblaşır mı idiniz

Kalas'da Sabah Gül ile görüşdükden sonra ben Odessa'ya gitdim Odessa'da iken bana iki mektûb gönderdi ve beni İstanbul'a gönderdi

Sabah Gül ile ilk münâsebetiniz nasıl başlamışdır

Ben Kalas'da otelde idim Sabah Gül ile zâten pek az bir münâsebetimiz vardı Mardiros isminde birisi Sabah Gül'e beni prezante etmiş o sûretle görüşdük

Mardiros kimdir ne iş yapar

Kalas'da hammâllık eder Osmânlı tebaasındandır.

Mardiros'u bu iş için neden istihdâm etmediniz

Sabah Gül Mardiros'u istemedi

İstanbul'da yapacağınız terör kime karşı idi

Tal'at Bey için yapılacak idi

Bu terörü kimler yapacaklardı

Benim gezdiğim iki adam ki onlarda Sinpat ile Keşişoğlu yapacaklar idi

Tal'at Bey'i burada kim gösterecek idi

Kalamaz gösterecekdi

Sen evvelce verdiğin ifâdede Sabah Gül'ün vereceği seksen liranın kırk Napolyonunu Rus postasıyla aldığını söylemişsin hâl-bu-ki burada Kalamaz'dan aldığını söylüyorsun doğrusunu söyle

Dört yüz elli frank Kalas'da aldım üst tarafını on Osmân lirası bir üç Osmânlı lirası bir burada aldım ayrıca dört lira daha aldım

Sinpat ile Keşişoğlu kimden para alırlar idi

Anları ben idâre ederken paralarını da ben verir idim sonra ben karışmadım kim verdiğini bilmiyorum

Sinpat ile Keşişoğlu nerede buldun

Odessa'da buldum Sabah Gül bana Kalas'da Sinpat ile Keşişoğlu Odessa'dan almamı söyledi ben Odessa'da bunları buldum ve İstanbul'a gönderdim. Sabah Gül Paris'e gitdikten sonra mevkiini Kalamaz'a terk etdi. Biz Kalamaz'dan emr aldık arkadaşlarım İstanbul'a gitdikten sonra ben de Köstence'ye gitdim Kalamaz'ı gördüm ve adamları İstanbul'a gönderdiğimi söyledim benim de İstanbul'a gitmemi söyledi ben de İstanbul'a geldim Kalamaz geldikten sonra ben işden vazgeçdim.

Kalamaz'ı vapurda kim istikbâl etdi

Benden yirmi gün sonra Kalamaz geldi ben onu Balasanyan'ın yazı-hânesinde iken vapurun muvâsalatını sorarak kendisini beklemeğe gitmiş idim Kalamaz çıkdı doğru Balasanyan'ın yazı-hânesine gitdi

Bu terör mes'elesi nerede yapılacak idi

Patrik-hâne önünde ve-yâhûd meclis-i meb'ûsânın önünde

Balasanyan ile bu teröre dâir ne gibi şeyler konuşdunuz

Buna dâir bir şey konuşmadık

İfâdeni imzâ' eyle

Yazım yokdur parmak basarım

(İmza)

---------- ----- ----------

Maznûn-ı aleyh Üsküdar'da Selâmsız'da Kerâsteci Samoil Sokağı'nda otuz numrolu hânede müste'ciren sâkin Galata'da Roman Hânı'nda on numrolu odada Leon Balasanyan ile müştereken komisyonculuk eden Çemişgezekli kırk beş yaşında Amerika tebaasından Vahan Boyacıyan nâm-ı diğer Rupen Karabetyan veled Minas'ın zabt olunan ifâdesidir. 29 Temmuz 330

Hangi komiteye mensûbsun

Sosyal Demokrat Hınçakyan Komitesine mensûbum

Komitedeki vezâifin nedir

Hiç vazîfem yokdur

Karamaz'ı Agob Hazaryan'ı Sinpat ve Keşişoğlu'nu tanır mısın

Karamaz'ı tanırım ötekilerini tanımam Karamaz'ı on on beş seneden beri tanırım

Sabah Gül Verastad'ı da tanır mısın

Onları da tanırım

Bunlarla muhâbere eder misin

Verastad ile ba'zı mektûblaşırım Sabah Gül ile mektûblaşmam

Verastad'la muhâberen husûsî ve şahsî midir yoksa komite işlerine dâir midir

Verastad komite işlerine dâir yazar idi ben kulak asmaz idim çünki ben bunlara karşı idim ya'nî onlar Paris'de bulunduğu için onlarla iş yapmak istemezdik ya'nî onların akîde-i siyâsîyyesine muhâlif idik

Balasanyan'ın yazı-hânesine kimler gelir idi

Komisyoncu mağazası olduğundan herkes gelir idi

Oraya Agob Hazaryan ile Sinpat ve Keşişoğlu sizinle görüşmeğe gelmez mi idi

İsimleri ile tanımam oraya çok adamlar gelirler

Hâl-bu-ki sizin refikiniz olan Balasanyan gerek Agob Hazaryan'ın ve gerekse Sinpat ile Keşişoğlu'nun dâimâ sizinle gelib görüşmekde olduğunu söylüyor

Hayır yalandır

Hâl-bu-ki Keşişoğlu da bi-l-hâssa seni görmeğe gitdiğini söylüyor

Kendisi olabilir ki benim ismimi bilir hâl-bu-ki ben kendisini tanımıyorum

Senin komite adın Rupen Karebtayan mıdır

Evet

Bir de Hayk Minasyan var bu da senin ismin midir

Hayır

Bir numrolu mektûbdaki ismi geçen Zirabet kimdir

İzmit'de çuhacıdır ve Hınçak Komitesine mensûbdur

Mektûbda muharrer gazeteleri niçin mahallerine göndermediniz

Çünki onlara karşı olduğum için yollamadım

Sana bu gazeteleri göndermiş mi idi

Evet gönderir idi

Mündericâtını okur muydunuz

Ba'zı vakt okur idim

Bu gazeteler neden haber verir idi

Türkiye'den ayrılmamak ya'nî Ermeni milleti Osmânlı'dan ayrılmayıb yalnız Avrupa kontrolü altında bulunmasını istiyorlar

Büyük Ermenistan'dan maksad nedir

Ararat Dağı'na kadar olan arâzî büyük Ermenistan ondan aşağı bulunan arâzîye de küçük Ermenistan nâmı verildiği târihinde mezkûrdur

Kiğı'da Harput'da komite hey'etleri var mıdır

Vardır

Siz İstanbul komitesine mensûb olduğunuzu söylüyorsunuz ve Paris hey'etiyle aranızda irtibât olmadığını beyân ediyorsunuz hâl-bu-ki bu adem-i münâsebet sahîh olsa Anadolu'ya idhâl edilecek gazeteye vâsıta olmamanız îcâb eder

O zorla gönderiyor ben hiçbir şey yapmadım

Seni böyle zorlamaya ne mecbûriyyeti var

Kendisini mektebden bilişiriz

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Maznûn-ı aleyh evvelce ifâdesi alınan Vahan Boyacıyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 30 Temmuz 330

İki numrolu ta'mîm nedir

Mektûbda öyle söylüyor hâl-bu-ki ben öyle bir şey almadım

İki numrolu ta'mîmlerde Harputlu olduğu Mıgırdiç Yerçiyan Azîz kimdir

Ben bunları tanımam

Mektûbda mevki' ta'yîn olunan Semefre Polde adam kimdir

Semefre Polde Rus tebaasından manifaturacı Mihran'dır

Mektûbda ismi geçen ve bonoların bedelini verecek olan Yesail kimdir

Bilmiyorum Hasköy'ünde oturuyormuş

İki numrolu mektûbda "S." başka bir yol ile hareket etdi diye yazılı bu "S" kimdir

Belki Sabah Gül olmalı

Bükreş'e gel ne Arzruni'ye ne Vanik'e ne de Leon'a bir söz söyleme cümlesindeki şahıslar kimlerdir

Arzruni Agob Avadisyan'dır. Beyoğlu'nda sâkindir komisyoncu yanında çalışır. Vanik zann ederim Amerika'dadır mekteb-i hukûkda talebe idi Leon ise benim ortağım Balasanyan'dır

Yukarıda bu ta'mîmlerden hiç almadığınızı söylemişdiniz hâl-bu-ki size gönderilen ta'mîmlerden Hasinik(?) karyesine bir kısmının gönderildiği ve o da Taşnaksağanların eline geçdiğini Verastad yazıyor

Bana ta'mîm gelmedi ve ben göndermedim belki başkası göndermişdir

Murad Zakaryan kimdir

Tanımıyorum

İstanbul merkezinde Murat ve Zakaryan kimlerdir

Murad Hamparsum Boyacıyan'dır Zakaryan ise Gedikpaşa Mektebi Müdîri Nerses Zakaryan'dır

Siz Verastad'a yazdığnız mektûbda bir mes'elenin hâllini arzû ediyormuşsunuz bu mes'ele nedir

Hiç fikrime gelmiyor hatırıma geldi matbaa ve eşyâlar benim üstümde mukayyed olduğu hâlde herkes eşyâlardan bir kısmını alıb savuşmuş gitmiş olduğundan bir de bu matbaa mes'elesinden dolayı elli lira borç vardı alacaklı vekîl olmak i'tibârıyla beni yakaladı işte bu mes'elelerin hâllini istiyorum

Zâten Verastad size yazdığı mektûbda sizin ikrârınız vechle bu mes'elelerin pek basît olduğunu ve aranızdaki ihtilâfın bu gibi basît mes'elelerden ibâret olduğunu şu yolda yazıyor değirmeni seyl götürmez değirmenci de çekicini arıyormuş meseline ittibâ-en siz de çekicinizi arıyorsunuz diyor ve esâsda sizinle müşterek olduğunu gösteriyor binâen aleyh sizin yukarıdan beri vâki' olan ifâdenizde İstanbul merkezindeki merkez-i umûmiyyeye muhâlif a'zâlar miyânında göstermek istediğiniz vaz'iyyetiniz mecrûh olmak lâzım gelmez mi

Hayır kabûl etmem

Aramyan kimdir

Bâb-ı âlî Caddesinde Meserret Oteli ittisâlindeki matbaacı Aramyan'dır.

Mektûbda ismi geçen Zafaveni kimdir

Böyle bir ism tanımıyorum

İstanbul'da bir vekîl vesîkasıyla oturmanın ne ehemmiyeti vardır diye yazılı ne vakt vekîl oldunuz

Verastad bana her zamân vekîl olmaklığımı yazıyordu hâl-bu-ki komite böyle bir şey yazmadı ben de kabûl etmedim

Bu mektûbda eğer yapamayacaksan komisyoncu ol bir başkasını ta'yîn ederiz diye sizden istîzân ediyor ve sizden cevâb taleb ediyor siz buna karşı cevâb verdiniz mi

Ben yapamam diye cevâb verdim

Yirmi Haziran târihiyle size gönderilen ve sizi vekâletten iskat için tahrîr eden mektûbdan sonra 30 Temmuz târihinde yine size vârid olan mektûbda el'ân sizi ba'zı vezâif ile alâka-dâr kılıyorlar sizin yukarıki ifâdeniz vechle şâyed vekâletden isti'fâ' etmiş ola idiniz siz de artık hiçbir vazîfe tahmîl etmemekliği lâzım gelirdi

Ben istemediğim hâlde kendisi lâ-yenkati' yazıyor

Dört numrolu mektûbda münderic olan Kigam ismi kime âiddir

Yukarıda ismi geçen Vanik'e âid

Kalfayan kimdir

Tanımıyorum

Altı numrolu mektûbda Simon yâhûd Leymon(?) kimdir

Mektûbun aslını görmeyince söyleyebilmekliğim gayr-ı kâbildir

Altı numrolu mektûbda ismi geçen Aso kimdir

Bir sene evvel İstanbul'da idi kendisi şimdi Van'dadır burada gazetede muhbirlik ederdi Van'da da gazete muhbirliği yapar

Beş yüz ruble gönderen Simon'u tanımadığınızı söylüyorsunuz hâl-bu-ki bu sizce pek ma'rûf olacak çünki bunun hesâbını da siz yapmışsınız ve sen de bu beş yüz ruble için hangi hesâba dâhil olması lâzım geldiği hakkında Verastad istîzâhâtta bulunuyor

Bu adam Simon değildir Amon'dur kendisi Rusya'dadır

Zafaven'i tanımadığını yukarıda söyledin hâl-bu-ki on numrolu mektûbda sizin bu adam hakkında Verastad'tan vâki' olan istîzâhınıza karşı merkûm bu bâbda ma'lûmâtım yokdur bu Sabah Gülyan'ın

işlerinden biridir diyor demek ki siz bu adamı tanıyorsunuz ki Verastad'a yazmışsınız bu adam kimdir

Şimdi hatırıma geldi benden Zafaven'i Verastad sormuştu bende Zakaryan Efendi'den sordum buradadır hafiyyelik yapar diye cevâb verdi ben de bunun üzerine Verastad'a o yolda yazdım

On bir numrolu mektûbda ismi geçen Sako kimdir

Buradadır fakat Rusyalıdır ne iş yaptığını bilmem kendisiyle hiç görüşmedim

On iki numrolu mektûbda ismi geçen Vahan kimdir

Tanımıyorum

Siz Rusya'da bir iş yapabilmek üzre merkez-i umûmîden bir emr aldınız mı

Evet aldım fakat onların gösterdiği işi ifâ etmedim

O hâlde bu vekâlet-nâmeyi ahz ve kabûl edib yediniz de hıfz etdiniz mi ve-yâhûd adem-i kabûl ile iâde etdiniz mi

Kabûl etmedim geriye yollayacakdım

İşbu vesîkanın târihi on bir mart olduğuna göre dört ay aradan vakt geçmişdir ne vakt gönderecekdiniz

Unutmuşum

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Maznûn-ı aleyh: Beyoğlu'nda Tarlabaşı'nda yüz yirmi bir numroda sâkin iken oradan çıkıb Beyoğlu'nda Balıkpazarı civârında bir odada sâkin Odessa'da terzilik etdiğini söyleyen tebaa-i Osmâniyyeden Bitlisli yirmi dört yaşında Sinpat Kılıncyan veled Vartan'ın zabt olunan ifâdesidir. 31 Temmuz 330

Hangi komiteye mensûbsun

Hiçbir komiteye dâhil değilim

İstanbul'a ne için geldin ve kim ile berâber geldin

Keşişoğlu Minas ile birlikde İstanbul'a çalışmak için geldim

İstanbul'a geldiğinde hangi otelde müsâfir kaldın

Asya Otelinde kaldım

İstanbul'da kimlerle görüşdün

Mahmudpaşa yokuşu başında seyyâr yalancı yüzük ve sâire satan Bitlisli Armanak yine aynı ticâretle meşgul ve el-yevm İstanbul'dan azîmet eden Bitlisli Keğyaz(?) ile görüşdüm

Leon Balasanyan'ı tanır mısın

Tanırım bir iki defa görüşmeğe gitmişdim

Sen kendin mi gitdin yoksa o mu seni çağırdı

İkimiz birlikde gitdik Kabril'in oğlu Minas'ın işi vardı ben de berâber gitdim

Balasanyan'ı sen mi tanıyordun yoksa Minas mı tanıyordu

Ben tanımıyorum o gitdi ben de berâber bulundum

Orada Balasanyan ile ne konuşdunuz

Minas iş istedi

Balasanyan'ın yanında kimler var idi

Bir iki kişi varsa da tanımıyorum

İstanbul'a hangi vapur ile geldin

Rus vapuruyla geldim

Rupen Karabetyan'ı tanır mısın

Tanımıyorum

Vahan Boyacıyan'ı tanır mısın

Tanımam

Hayk Minasyan'ı tanır mısın

Tanımam

Karamaz'ı tanır mısın

Tanımam

İstanbul'a çalışmak için geldiğini ve hattâ Minas ile birlikde iş aramak üzre Balasanyan'ın yazı-hânesine gitdiğini söylüyorsun iş bulmak için daha kimlere mürâcaat etdin

Bosfiyan(?) Hânı'nda terzi Samson'a söyledim ve Mahmudpaşa yokuşu başında bir hândaki terziye de gitdim ki o terziyi bana Aram tavsiye

etmişdi. Yine Bosfiyan Hânı'nda Bitlisli Arşak'a da bana bir iş bulması için söylemişdim

Agob Hazaryan'ı tanır mısın

Üç dört ay evvel tanırım

Merkum seninle Odessa'da ne görüşdü

Ben İstanbul'a geleceğim zamân ihtimâl ki ben de İstanbul'a gelirim dedi başka bir şey teklîf etmedi

Evrâkının arasında çıkan bir numrolu kartpostaldaki adres kime âiddir

Bedros Basmacıyan'a âiddir.

Bu Bedros Basmacıyan dediğiniz kimdir

Kartın üzerindeki muharrer ifâdeye bakılırsa Hacımahmud Hânı'nda bulunur imiş Arzumanyan Bedros Basmacıyan imiş

Agob Hazaryan'ı İstanbul'da iken gördün mü

Ben iskelede Minas ile geziyordum Agob da geldi rast geldim o gece Asya Oteline gitdik bil'âhire de birkaç def'a görüşdük

Bil'âhire nerelerde görüşdünüz

Beyoğlu'nda Balıkpazarı'nda kahvelerde görüşdüm

İstanbul'da kaç gün kaldın

Geldikten sonra bir buçuk ay kaldım

Tevkif olunduğun zamân üzerinde paran var mı idi

On yedi guruş var idi

İstanbul'da daha ne kadar duracak idin

Para bulub İstanbul'dan gidecekdim

Kimlerden para istedin

Hem-şehrîlerimden Bosfiyan Hânı'nda Armanak Nacaryan ve Dikranyan Hânı'nda Vağyak Karaetyan bunlarla görüşdüm ise de daha para istememiş idim isteyecekdim yalnız Armanak Vartanyan nâmında Bosfiyan Hânı'nda bir çerçi vardır ondan on mecidiye almışdım

Agob Hazaryan'ın oturduğu evi bilir misin ve o evi Agob'a kim tutdu

Evi biliyorum Beyoğlu'nda Taksim'in alt tarafındadır kim tutdu bilemiyorum

O eve Agob'u görmeğe gitdin mi

Ben yalnız olarak iki def'a gitdim

Sen Karamaz'ı Balasanyan'ın yazı-hânesinde gördün mü

Hayır görmedim

Sizin ricâl-i hükûmete sû-i kasd etmek üzre Odessa'dan Agob Hazaryan ve Karamaz vâsıtasıyla Der-saâdet'e sevk olunduğunuzu ve maksadınız netîcelenmeden der-dest olunduğunuz iddiâ olunuyor ifâdât-ı evveliyenizdeki i'tirâfınız ve Agob Hazaryan'a vapurdan çıkarken tesâdüf etdim dediğinize rağmen beklemeniz ve Karamaz'ı kat'iyyen tanımadığınızı söylediğiniz hâlde Balasanyan'ın yazı-hânesinde kendisi ile görüşdüğünüze dâir şâhidlerin ifâdâtı sizin bu maksadla buraya geldiğinizi te'yîd ve isbât ediyor ne diyeceksiniz

Ben böyle bir şey için İstanbul'a gelmedim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Maznûn-ı aleyh: Beyoğlu'nda Tarlabaşı'nda yüz yirmi bir numroda sâkin Odessa'da renc-berlik eden Giresunlu tebaa-i Osmâniyye'den otuz dört yaşında Minas Kabril Keşişoğlu'nun zabt olunan ifâdesidir. 31 Temmuz 330

İstanbul'a nereden geldin

Rusya'dan geldim

Kiminle geldim

Agob Hazaryan getirdi

Berâber mi geldin

Hayır

Kiminle geldin

Sinpat ile birlikde geldim

Agob seni İstanbul'a niçin gönderdi

İstanbul'da kahve-hâne açıyormuş yanında ben de çalışacak idim

İstanbul'da hangi otelde müsâfir oldun

Asya Otelinde müsâfir oldum Sinpat'la birlikde müsâfir kaldım

Agob Hazaryan'ı ne vakt buldun

On gün sonra geldi biz zâten kendisinin İstanbul'a gelmesini bekliyorduk Sinpat'la rıhtımda bekliyorduk vapur geldi yanaşdı biz de kendisini aldık Asya Oteline götürdük

Agob Hazaryan ne vakt ayrı odaya çıkdı

Ertesi günü Taksim'de bir oda tutdu biz de Tarlabaşı'nda ayrı oda tutduk her gün Beyoğlu'nda Balıkpazarı'ndaki kahvede buluşur idik.

Niçin ayrı oda tutdunuz

Üç adam için orada yer yokdu

İstanbul'da nerelere devâm eder ve kimlerle görüşür idin

Kimse ile görüşmedim

Balasanyan'ın yazı-hânesi bilmez misin ve kendiyle görüşmedin mi

Bir kerre gitdim ve kendisiyle görüşdüm

Rupen Karabetyan ile görüşdün mü

Hayır görüşmedim

Karamaz'ı tanır mısın

Tanımıyorum

İfâdeni imzâ' eyle

Yazım mührüm yokdur parmak basarım

(İmza)

---------- ----- ----------

Rusya tebaasından Şişli'de Leon Balasanyan'ın hânesinde mukîm Kafkasyalı elli beş yaşında Mateos Karamazyan Serkisyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 31 Temmuz 330

Seni ne için tutdular

Gûyâ ben inkılâb yapacak imişim diye beni tutdular

İstanbul'da ne vaktten beri bulunuyorsun

Tahmînen iki aydır istanbul'da bulunurum

İstanbul'a ne için geldin

Bizim Hınçak Partisi'nin konferansı olduğundan o münâsebetle İstanbul'a geldim

İstanbul'da kimler ile görüşdün

Vahan Boyacıyan, Doktor Bene, sâbık meb'ûs Hamparsum Boyacıyan Agob Arzoni ile görüşdüm başkalarıyla da görüşdüm ise de isimlerini hatır edemiyorum

Agob Hazaryan'ı tanır mısın

Kendisini Murad nâmıyla tanırım

Kendisiyle görüşdün mü

Bir defa Beyoğlu'nda yolda bir def'a da Balasanyan'ın evinde gördüm üçüncüsünü nerede gördüğümü bilmiyorum.

Buraya doğru nereden geldin

Paris'den Köstence tarîkiyle geldim

Seni buraya kim gönderdi

Hınçakyanların merkez komitesi ya'nî Paris Komitesi a'zâsındanım komite beni buraya gönderdi

Burada ne yapacaktın

Burada kongreye gelmişdim

Mısır'a gitdin mi ve ne vakt gitdin

Paris'den Mısır'a Mısır'dan Triste'ye(?) oradan Köstence tarîkiyle buraya geldim

Mısır'da ne iş yapdın

Benim a'zâlığımdan evvel arkadaşlar i'tilaf partisiyle birleşib onları re's-i kâre geçirmek istemişler ben onlara bir yerde i'tilaf (?) yokdur dedim onlar Mısır'da vardır dediler ben de onun için oraya gitdim ise de kimseyi göremedim

Mısır'dan doğruca İstanbul'a gelmeyib ne için Triste (?) ve Köstence tarîkiyle geldin

Bükreş'de Verastad ile mülâkat edib Mısır seferi hakkında kendisine ma'lûmât vermek için oraya gitdim

Mısır'da kimler ile görüşecekdin

Sadık Bey'in ismini verdiler

Siz Paris'den memâlik-i Osmâniyye'ye birtakım ta'mimler gönderdiniz mi

Gönderdik fakat ben göndermedim arkadaşlar göndermişler

Arşavir Sahakyan kimdir

Mısır'daki arkadaşlarımızdan imiş fakat ben kendisini tanımam kendisini hafiyye olmuş diyorlar

Sana Tekfurdağlı Hamparsum Kirkor derler mi

Hayır demezler

Senin cüz-dânında bu nâmda bir tezkere-i Osmâniyye vardır bu kimindir

Bu bizim Paris merkezinin gazete mürettiblerinindir

Cüz-dânındaki yazdığın isimler kimlerdir ve ne için yazdın

Bu vilâyetlerdeki komite işine bakacak ve o vâsıta ile mektûblaşılacak adamlardır

Komitenin asıl merkezi nerededir

Paris'dedir

Sen Agob Hazaryan'a para verdin mi ve ne için verdin

Rusya'ya gitmek için verdim

Agob Hazaryan buraya ne için gelmiş

Ben henüz merkez komitesi a'zâsından değil iken Sabah Gül kendisine İstanbul'a git sana bir iş vereceğim demiş ve ben gelib kendisine para verdim ve onu iâde etmek istedim

Sabah Gül'ün kendisine teklîf etdiği iş nasıl iş imiş

Sabah Gül ile Mısır'daki Sahakyan arasında adâvet var imiş evvelce bunun hafiyye olduğunu söyledilerdi ben Mısır'a gitdiğimde bunun bi-l-hâssa Sabah Gül ile olan adâvetinden bu hafiyyelik sözünün neş'et etdirdiğini anlardım Sabah Gül vakdiyle Agob Hazaryan'a İstanbul'a gidib emrine intizâr etmesini yazmış ben İstanbul'a geldiğimde Sahakyan işinin şahsî bir iş olduğunu anladım ve Agob'a burada iş yokdur git dedim gûyâ Sahakyan'ı Sabah Gül öldürtecek imiş

Sen Sahakyan'ın hafiyyeliğinden memnun musun

Asla memnun değilim ve hiçbir hafiyyeden hoşlanmam

Sizin cem'iyyet birtakım hafî işler mi görüyordu

Hafî işler görmüyordu

O hâlde sizin cem'iyyet birtakım âmâl-i hafiyye ile meşgul imiş ki hükûmete haber verecek bir takım kimseleri ortadan kaldırmak istemişsiniz ve sizin hafiyyelerden memnun olmadığınıza ve Sahakyan işi için Mısır'a kadar ihtiyâr-ı zahmet etmenize bakılırsa bu mes'elede Sabah Gül ile hem efkârsınız ne diyeceksiniz

Ben hafiyye diye insana iftirâ eden fenâ adamları murâd etdim

Agob Hazaryan'a kaç para verdin ve nerelerde verdin

Sekiz on lira kadar para verdim muhtelif tekâsitte verdimse de nerelerde vermiş olduğumu tahattur edemiyorum

İstanbul'a gelmeden evvel Agob Hazaryan'ı gördün mü

Görmedim

Agob Hazaryan seni vapura beklemeğe gelmedi mi

Hayır gelmedi

Rupen Karabetyan'ı tanır mısın

Tanırım

Kendisine nerelerde tesâdüf ederdin

Balasanyan'ın yazı-hânesinde tesâdüf ederdim

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Beyoğlu'nda Tarlabaşı'nda otuz numrolu hânede mukîm otuz bir yaşında Doktor Bedros Torosyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 2 Ağustos 330

Hangi komiteye mensûbsunuz

Hınçakyan Komitesine mensûb iken iki sene evvel isti'fâ etdim

El'ân komite işlerine bakar mısınız

Bakmam

Köstence Kongresinde bulundunuz mu ve-yâhûd bir vekîl ta'yîn etdiniz mi

Vahak Köstence'ye gidiyordu benden re'yimi sordu ben Sabah Gül ile Verastad ve Karamaz komitede bulundukca da ben re'y vermem dedim ve cemâat ile işim yokdur dedim

Bu Vahak denilen adam kimdir

Tanımam

Bu Vahak denilen adam sokakda ve köşe başlarında bekleyib Köstence Kongresi hakkında bil-cümle kesândan re'y mi topluyordu

Bu adam taşra şu'belerinden intihâb olunmuş bir vekîl idi benim evvelce komiteye mensûb olduğumu bildiğinden ve isti'fâmı dahi bildiğinden bana müracaât eylemişdir

Sabah Gül Verastad ve Karamaz arada olmasa bu adama re'yini verecek miydin

Re'yimi vermeyecekdim çünki kendisini tanımıyorum

Kendisinin hüviyyetini sormadın mı

Sormadım

Karamaz'ı ve Agob Hazaryan'ı tanır mısın

Ne Agob Hazaryan'ı ne de Karamaz'ı tanırım yalnız Karamaz'ın ismini işitdim ki merkûm Van'da propoganda yaparmış

O hâlde Karamaz'la ne görüşdün ve ne de kendisini gördün

Hayır görüşmedim ve görmedim

Son Balkan Muhârebesi i'lânından evvel mi yoksa sonra mı isti'fâ' etdiniz

Birkaç gün evvel isti'f'â etdim

Bir numrolu tezkere neye âiddir

Bana Paris merkezinden vekâlet-nâme için yazılmış bir kâğıddır beni vekîl ta'yîn edeceklerdi ben kabûl etmedim hattâ gönderdikleri vesîkayı da iâde etdim sonra benim yerime Rupen Karabetyan'ı vekîl ta'yîn etdiler

Siz nerenin vekîli olacakdınız

İstanbul vekîli olacakdım ya'nî Paris merkezinin İstanbul şu'besinin murahhası olacakdım

İki numrolu mektûb kime âiddir

Bunu ben şimdi görüyorum gûyâ benim vekâleti kabûl etdiğimi yazıyor

Üç numrolu mektûb kime âiddir

Bu da gûyâ benim vekâleti kabûl etdiğimi yazıyor

Bu def'a İstanbul'da kongre olacak mı idi

Evet olacakmış ben Zakaryan veya Hamparsum Boyacıyan'dan işitdiğimi zann ediyorum.

Karamaz merkez-i umûmîden İstanbul'a geldiği zamân kendisiyle görüşmedin mi

Hayır

Karamaz yalan mı söylüyor

Yalan söylüyorlar çünki ben onlara muârızım

Balasanyan'ı tanır mısın ve yazı-hânesine devâm eder misin

Tanırım yazı-hânesine devâm etmem bir kerre dokuz ay kadar evvel kızı hastalanmışdı evine gitdim kendisi iki sene evvel kulübde idi oradan tanırım.

Kalfayan kimdir

Ermeni Bankasında olduğunu işitdim

Vaktiyle siz i'tilaf partisiyle birleşdiniz mi

Bizden evvel olan a'zâlar birleşmişler

Siz ne kadar fırkada bulundunuz

İki sene bulundum

A'zâlıkta ne kadar bulundun

Bir ay kadar bulundum hattâ Doktor Bene Torosyan a'zâlıktan isti'fâ' etmişdir diye hakkımda İstanbul şu'besi ta'mîm etdi hattâ isterseniz o ta'mîmi buldurabiliriz

Yedinize tutulan evrâk ve vesâike tanımadığınızı musirren der-miyân etdiniz yalnız adamlarla bil-akis görüşmüş olduğunuz sâbit olduğuna nazaran sizin işbu ta'mîm ile fırkadan isti'fâ' etmenize rağmen hey'et-i merkeziyye a'zâsıyla tevhîd-i fikr ve emel eylediğiniz anlaşılıyor ve sizin hakkınızda yazıldığını beyân eylediğiniz işbu ta'mîmin hey'et-i merkeziyyeye muârız olanlar tarafından neşr edildiği de anlaşılıyor ne diyeceksiniz

Bu adamlar o vakt burada idi ben Sabah Gül ile Verastad'a karşı isti'fâ' verdim.

Vahan kimdir ve nerededir

Kendisi propoganda yapar Sivaslıdır.

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Doktor Bene Torosyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 2 Ağustos 330

Paris hey'et-i merkeziyyesiyle İstanbul şu'besi efrâd ve a'zâları arasındaki ihtilâf neden münbaisdir

Makine ve gazete mes'elesidir ondan başka bir şey bilmem

O hâlde aranızda fikren siyâsî bir muâraza yokdur yalnız şâhsî ve nefsî birtakım mülâhazâtda ihtilâf vardır değil mi

Evet efendim

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Kozan meb'ûs-ı sâbıkı ve Hınçakyan Komitesi İstanbul a'zâsından olub Beyoğlu'nda Feridiye'de Karga Sokağı'nda dokuz numrolu apartmanda mukîm elli yaşlarında Hamparsum Boyacıyan Efendi veled Agob'un zabt edilen ifâdesidir. 3 Ağustos 330

Geçen sene Köstence'de bir kongre akd etdiniz mi

Evet akd etdik

Oraya kimi murahhas gönderdiniz

İstanbul hey'etinden kimse murahhas gitmemişdir.

Taşra şu'belerinden kimler gitmişdir

Bilmiyorum Van ve Bafra merkezlerinin iştirâk etdiğini duydum Van'dan Doktor Bene gitmiş Bafra'dan gideni bilmiyorum

Sabah Gülyan'ı tanır mısınız ve merkum âhiren İstanbul'da kimlerin delâletiyle ve ne gibi teşebbüsât-ı ihtilâl-cûy-ânede bulunacak imiş

Tanırım, bilemiyorum. Yalnız bizim hey'et a'zâsından Çakmakcılar yokuşunda Sebuh Hânı'nda tüccâr Tomacyan bana söylediler ki evvelce ahbâbı olan Arşavir Sahakyan isminde birisi kendisine söylemişdir ki

Sabah Gülyan Paris'de Şerif Paşa ile uyuşmuş bir mikdâr para almış burada hükûmete karşı ba'zı teşebbüsâtda bulunacak imiş

Arşavir Sahakyan hangi komitedendir

Hınçakyan Komitesinden tard edilmişdir

Hınçakyan Komitesinden neden dolayı tard edilmişdir

Bilemiyorum benden evvel vâki' olmuş olduğundan ben yalnız işiddim

Verastad'ı tanır mısınız merkum âhiren size kendi maksad-ı ihtilâl-cûy-ânesini telkin için ve-yâhûd ba'zı ma'lûmat vermek üzre bir adam gönderdi mi

Hayır gelmedi

Size bu mesâile dâir doğrudan doğruya da kimse mürâcaat etmedi mi

Hayır

Bil-akis size birisi gelib İstanbul'da yapılacak işleri ya'nî ihtilâli söylemiş ve siz de gûyâ ona nasîhat etmişsiniz

Hayır öyle bir şey olmadı

Karamazyan'ı tanır mısın

Tanımam

Bu adam Paris'den size ma'lûmât getirdi mi

Kendisini bir kerre Galata'da gördüm tahmînen bir ay oluyor. Durub konuşmadım ve hattâ selâm vermedim.

Bil-akis ifâdeniz hilâfına olarak kendisiyle görüşdüğünüz bizce sâbitdir ne diyeceksiniz

Görüşmedim

Bu def'a İstanbul'da kongre yapılacak mı idi

Yapmakdayız ve yapacak idik

Fırkanın merkezi neresidir

İki merkezi vardır biri Türkiye'deki işlere karışır o İstanbul'dadır diğeri hâricî işlere karışır o Paris'de idi şimdi nerededir bilmiyorum

İki merkezli fırka olamaz bir fırkanın bir merkezi olur sizin ne için iki merkeziniz vardır

Meşrûtiyyet i'lânını müteakıb biz legaliteyi kabûl ederek İstanbul'da ve Türkiye'de şu'belerimizi açdık ve merkezimizi İstanbul intihâb etdik fakat taşralarda Rusya'da Romanya'da Fransa'da, Amerika'daki Mısır'daki

şu'abâtımızı idâre eden hâricî merkezdir. Ve Paris'e merbût idi. Onlar bizim legalitemize karışmazlardı ya'nî Türkiye'nin kanûn-ı dâhiline müdâhale etmezlerdi

Fırka ve programlar ne demekdir

Siyâsî fikre hidmet eden kimseler birleşir bir fırka teşkîl eder. Ve kendi programını ona göre tertîb eder. Ve biz de programımızı hükûmete takdîm etdik ya'nî bir kısmı ahâlînin hürriyetin kasrı lehindedir diğeri fevk-al-âde tevsî' lehindedir işte bunlar ayrı ayrı bir fırka teşkîl eder

Bu memlekette meşrûtiyyet i'lân olunmuşdur. Fırkaların teşekkülüne müsaâde kılınmışdır. Tabîî her memleketin kendine mahsûs kanûnları vardır. Rusya gibi hürriyyeti tahdîd etmiş bir devletle Fransa gibi hürriyete daha fazla müsaâde etmiş ve hâkezâ bu sûretle usûl-i idâreleri mütenevvi' birçok hükûmetlerdeki Hınçakyan Komiteleri yalnız bir merkeze tâbi' olabiliyor da ancak Türkiye'nin dahîlinde yaşayanlar ne için ayrı merkezi ittibâ' ediyorlar. Bâ-husûs söylediğiniz vechle hürriyyetin tevessü' ve taksîri fırkaları taaddüd etdirebilirse neye yine Hınçakyan nâmı altında bir fırkadır diyebiliyorsunuz

Sosyal Demokrat esâsdayız yalnız her memleketde maksada nâil olmak için isti'mâl olunan vesâit başkadır.

Yukarıdaki suâle cevâb veriniz ya'nî memâlik-i ecnebiyyenin kâffesine âid bir merkez oluyor da Türkiye'de neden ayrı bulunuyor

Evet Paris merkez-i umûmîmizdir. Yalnız diğer memâlikdeki şu'belere ba'zı imtiyâzât vermişdir Meselâ bir şey merkez-i umûmîden emr olununca biz onu kabûl edib etmemekde muhtârız

Paris merkez-i umûmîsinin bu def'a teşebbüsâtı sizce tabîî ma'lûm olmuşdur. Onların bu gibi makasid-i ihtilâl-cûy-anesine karşı siz el'ân esâsda müşterek misiniz

Bu teşebbüsât üzerine bizim onlarla alâkamız munkatı'dır esâsa muhâlifdir

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Gedikpaşa Ermeni Mektebi Müdîri otuz iki yaşında Nerses Zakaryan Veled Parsih'in zabt edilen ifâdesidir. 3 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Sosyal Demokrat Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Yakında Paris'den Sabah Gül tarafından gelen eşhâsı gördünüz mü

Hayır görmedim

Geçen sene Köstence'de bir kongre akd olunmuş oraya kimler murahhas ta'yîn olundu.

O kongre değildir Sabah Gül tertîb olunmuş husûsî bir ictimâdır burada Doktor Bene'nin gitdiğini işitdim o kongre netîcesi bir rapor yazmışlardı orada Bene'nin imzâsı vardı oradan biliyorum

Vilâyetlerden kimlerin gitdiğini biliyor musunuz

Bilmiyorum

Paris merkezinin İstanbul'da bir ihtilâl hâzırladığı mesmû'unuz oldu mu

Oldu Arşavir Sahakyan Samoil Tomacyan'a Sabah Gül'ün bir ihtilâl hâzırlamakda olduğunu söylemiş

Merkez-i umûmîden size veya vilâyâta ta'mîmler geldi mi idi

Hayır gelmez idi. Ya'nî bizim merkeze gelmezdi vilâyâta geldiğini bilmem

Sabah Gülyan Efendi bir kerre Paris'den buraya murahhas ta'yîn olunmuş ma'lûmâtınız nedir

Köstence Kongresinden sonra Sabah Gülyan'ı murahhas ta'yîn etmişler Sabah Gülyan bana söyledi ben bunlar Sabah Gül'ün dolablarıdır dedim ve kendisi de fikrinden ferâgat ederek kendisine gönderilen emr-nâmeyi iâde eylemiş

Sabah Gül aranızdaki bu ihtilâf neden neş'et ediyordu

Sabah Gül kendisine reîs süsü veriyordu kanûn tanımıyordu. Taşra şu'belerinden para alıyordu hey'et-i idârelerin ma'lûmâtı olmaksızın emirler veriyordu biz de şu'belere telgraf çekdik kendisini dinlememelerini ihtâr etdik

Demek aranızdaki ihtilâf şahsî ve umûr-ı idâreye âid imiş kanâat ve fikr-i siyâsîyyece hem-efkârsınız değil mi

Kendisi hiçbir şeye mutâvaat etmediğinden programımıza itaat etmeyen kimsenin akîde-i siyâsîyyesine de muhâlifdim.

Sabah Gül Şerif'den para almış buna dâir ma'lûmâtınız nedir

Arşavir Sahakyan Tomacyan'a söylemiş ben de Tomacyan'dan işitdim

Evvelce Boyacıyan Efendi'den işitdim demişsiniz

Evet Boycıyan'dan işitdim ya'nî Hamparsum Boyacıyan'dan işitdim o da Tomacyan'dan işitmiş

Sizin İstanbul şu'besini teşkîl eden a'zâlar kimlerdir

Hamparsum Boyacıyan, ben, Nerses Zakaryan, Tomacyan da nâm-zeddir Celalyan isti'fâ' etdi

Bu def'a Paris'den memleketde İhtilâl çıkarmak üzre gelen kimseler kimlerle görüşdüler

Bilmiyorum

Tatul size ne gibi ma'lûmât verdi

Tatul bana Sabah Gül bir iki kişi göndermiş burada ihtilâl ve nümâyîş yapacaklar imiş dedi

Bu Tatul kimdir

Kumkapı'da kunduracıdır

Bu adamlar Boyacıyan Efendi ile görüşmüşler mi

Boyacıyan Efendi bana dedi ki bana bir adam geldi dedi ki bize Sabah Gül nümâyiş için emirler vermek istiyor sizin îzâhâtınızı almak isterim demiş Boyacıyan bir şantajistdir alâkamız kesilmişdir tâbi' olmayın demiş

Sizin Sabah Gül tarafından İstanbul'da bir nümâyiş ve ihtilâl çıkarılacağına muhtelif menâbi'den kesb-i vukûf etdikden sonra bunun men'i çaresine tevessül etmeniz ile berâber Hınçakyan Komitesi nâmına da bir leke getirmemek ve hükûmete sadâkatinizi göstermek üzre bu bâbda me'mûrîn-i hükûmeti ne gibi ma'lûmâtınızla îkâza teşebbüs etdiniz

Biz blöf zann etdik ve henüz tahkiki için arkadaşları îkâz ediyor idik

Karamaz'a İstanbul'da müsâdif oldunuz mu

Evet bir kerre rast geldim Patrik-hâne meclis-i umûmîsinden çıkıyordum avluda gördüm selâm vermedim ve görüşmedim

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Sirkeci'de Kadî-asker Hânı'nda terzi ve Galata'da Kaledibi'nde Makri Sokağı'nda otuz iki numrolu hânede mukîm kırk altı yaşında İstepan veled Ohannes'in Tanelyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 4 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Şimdi hiçbir fırkaya mensûb değilim bundan on yedi sene evvel Hınçak Fırkasına mensûb iken daha o vakitler isti'fâ' eylemişdim

Hınçak Komitesi efrâdından kimleri tanırsınız

Hamparsum Boyacıyan ya'nî Murad, Arzruni ile iyi görüşürüm ve birçoklarını da tanırım

Hınçaklardan ba'zıları İstanbul'da bir sû-i kasd ikâ' edecekler imiş buna dâir ma'lûmâtınız nedir

Bir gün ben Beyoğlu'nda taharrî me'mûrlarından Karabet Efendi'ye rast geldim Karabet Efendi bana bir sû-i kasdin hâzırlandığını söyledi ve Arzruni'yi görmek isterim dedi ben Arzruni'ye haber verdim ve bu ma'lûmâtı hikâye etdim o bana öğrendim dedi ve bil'âhire öğrendim ve onlar def'oldular gitdiler dedi. Ben de Karabet Efendi'ye ma'lûmât verecekdim fakat işlerimin kesretinden ve zâten Arzruni'nin def' oldular sözüne i'timâden işi ihmâl etdim. Mes'ele bitdi zann etdim.

Karamaz'ı tanır mısın ve ne vakt gördün

Tanırım bu def'a geldiği vakt odama geldi yarım saat kadar kaldı gitdi

Odada mübâhaseniz neye dâir idi

Siyâsete dâir hiçbir söz cereyân etmedi

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu'nda Sakız Ağacı'nda elli bir numrolu hânede mukîm Doktor Kirkor Celâlyan Efendi'nin zabt edilen ifâdesidir. 5 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasının Türkiye şu'besinin İstanbul a'zâlarından idim. Yedi ay evvel hastalığım münâsebetiyle çekildim

Bu def'a ki sû-i kasd hakkında bizi tenvîr ediniz

Benim hiç haberim yokdur

Siz evvelce fırkada bulunduğunuz zamân arkadaşlarınızla husûle gelen muârefeye binâen ara sıra yine fırka işleriyle ma'lûmatdâr olamaz mıydınız

Ben Sabah Gül'ü sevmezdim ara sıra onun aleyhinde idâre-i kelâm ederdim

O hâlde mes'elenin ref'i esâsen Sabah Gül'dedir bu bâbda merkûmun teşebbüsât ve icrââtına dâir bir ma'lûmâta dest-res olamadınız mı

Hayır efendim

Hınçakyan Fırkasının kaç merkezi vardır

Türkiye, Kafkasya ve Avrupa merkezleri olmak üzre üç merkezden ibâretdir

Bunların cümlesi Paris merkezine tâbi'dir

Evet efendim

Paris'deki reîs ve a'zâlar nasıl intihâb olunurlar

İki senede bir Kafkasya'dan, Türkiye'den, Acem-istân'dan gelib ictimâ' edecek murahhaslar tarafından intihâb olunurlar.

Bu adamlar umûm Ermeni milletini kendi re'ylerinde iki sene zarfında müstakillen idâre etmek şartıyla mı intihâb olunurlar

Kafkasya ve Türkiye merkezleri her ne kadar kendileri idâre edilirlerse de Paris bizi kontrol edebilir ve komite Ermenilere şâmil olmayıb sosyal demokrat olmak i'tibârıyla diğer milel ve akvâma güşâdedir

Bu iki sene zarfında merkez-i umûmî reîsi ve a'zâları sosyal demokrat san'âtının gayrı ve programın hilâfı ma'kûs bir tarîk ta'kîb edecek olurlarsa Hınçakyan Fırkasının buna dâir men' edici bir kanûnu var mıdır

Evet bizim ârzûmuz ve fırkanın programı hilâfında merkez-i umûmî hareket ederse biz onları vilâyata yazıb iskât edebiliriz

Bunların âmâlini tervîc ve müdâfaa eden fırkada kimler vardır

Zann etmem

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Da'vâ vekîllerinden Samatya'da Pamukcu Tatyos Sokağı'nda otuz yedi numrolu hânede mukîm yirmi sekiz yaşında Vahan Zeytunciyan Efendi veled Haçer'in zabt edilen ifâdesidir. 5 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Sosyal Demokrat Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Yakında Karamaz'ı gördünüz mü

Görmedim.

İstanbul'a geldiğini de işitmediniz mi

İşitmedim

Kaç merkeziniz vardır hârici merkezin şu'beleri nerelerdedir

Biri Türkiye diğeri hâric olmak üzre iki merkez vardır fakat merkez-i umûmî hâricinde bulunanlar Rusya'da, Amerika'da vesâir mahallerdedir.

Ne için Türkiye ile hâric merkezi ayrı bulunuyor

Bu iktisâdî mes'eledir Rusya fırka tanımadığı için umûm hâric birleşerek Rusya'dan idârece vâki' olan noksânı telâfi ediyor

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Gohak gazetesi müdîr-i mes'ûlü olub Yenikapı'da Ermeni kilîsası karşısında bir hânede mukîm otuz yedi yaşında Hemayak Efendi veled Zirabet'in zabt edilen ifâdesidir. 5 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasına mensûbum

El'ân fırkada mısınız

Ben kendimi fırkada add ediyorsam da beni Sabah Gül ve taraf-dârları tard etdi taraf-dârânı Vahan Boyacıyan, Verastad ve sâiredir.

İstanbul hey'et-i idâresi ne vechle ta'yîn olunur

Memâlik-i Osmâniyyedeki şu'belerden iki senede bir def'a gönderilen murahhaslar İstanbul a'zâlarını intihâb ederler.

O hâlde Sabâh Gül ile Verastad'ın buna ne te'siri olabilir

Program hilâfına hareket eden kimsenin fırkadan ihrâcı salâhiyyeti merkez-i umûmide mevcûd olduğundan adamlar bu salâhiyyete istinâden beni tarda teşebbüs etdiler fakat bil'âhire yapılan kongrede benim haklı olduğum tezâhür etdiğinden yine fırkaya kabûl olundum

Zafaveni kimdir

Bu ahlâksız bir adamdır Mısır'dadır Sabah Gül'ün murahhası oldu. Anarşistin birisidir

Kalas'da sâkin hammâl Mardiros kimdir

Bu adam Osmânlı tebaasındandır Hınçakyan Fırkasındandır. Ve Sabah Gül'ün adamlarındandır

Rupen Karabetyan ile Hayk Minasyan bir adam mıdır

Hayır Hayk Minasyan Varna'da kunduracı idi geçenlerde Kumkapı'da sinamatoğraf tutacak idi.

Köstence Kongresine kim gitmiş idi

Doktor Benene gitmiş idi ve kongrenin mukarrerâtının dahi ona geldiğini işitdim

Vanik kimdir

Bu sene hukûkdan me'zûndur Beyoğlu'nda oturur dav'â vekâletiyle iştigal edecek idi.

Arzruni hakkındaki mütâlaanızı söyleyiniz

Bu adamı pek bilemem fakat Köstence Kongresinde İstanbul a'zâlığına ta'yîn olunmuş idi kabûl etmedi ondan dolayı Sabah Gül ile tamâmıyla hem-efkâr olduğunu zann etmem

Sako kimdir

Beyoğlu'nda Haleb Sokağı'nda mukîmdir zengindir işlere karışmaz Karamaz'ın düşmanıdır

Arşavir Sahakyan kimdir

Evvelden Sabah Gül (gabin ?) idi hâl-bu-ki iki yüzlü bir adamdır bil'âhire Sabah Gül ta'mimleriyle bunun aleyhinde icâle-i kalem etdi. Bu Köstence Kongresine gitdi bana seni fırkadan atdık dedi.

Vahak kimdir

Bu adam Sabah Gül'ün bir koludur Sivaslıdır propaganda yapar Merzifon'a bir sene evvel gitdi Sabah Gül'ün efkârını ta'mim etmek istedi kendisini kovdular

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu'nda Tarlabaşı'nda Halebli Sokağı'nda yirmi bir numrolu hânede mukîm Arzruni nâm-ı diğer Agob Avadisyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 5 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasına mensûbum

İstanbul'da ricâl-i hükûmet aleyhine bir sû-i kasd tertîb olunmuş ve buraya komitenin Paris merkezinden ba'zı eşhâs gönderilmiş buna dâir ma'lûmatınız nedir

Ben Karabet Efendi'den bu sû-i kasdi işitdim tahkikata koyuldum aynı zamânda Paris'de bulunan Karamaz'dan mektûb alarak İstanbul'a geleceğini duydum ve bu mes'ele de bu cihetden bir kat daha şüphelendim. Karamaz geldi kendisine bu iş nasıl şeydir dedimse de o bana böyle şey yokdur ve olamaz ve olsa bile Sabah Gül kendi tarafından yapar dedi. Ve emin ol ben bunun önünü aldım dedi.

Geçen sene Köstence'de kongre yapdınız mı

Beni da'vet etdilerse de ben redd etdim.

Daha kimleri da'vet etdiler ve kimler kabûl etdi

Bilmiyorum

Bil-akis Karamaz Agob Hazaryan nâmında birisinin buraya sû-i kasd için gelmiş olduğunu ve bu mes'eleyi Paris'de duyduğunu mufassalan size îzâh etmiş yalan mıdır

Böyle bir şey söylemedi

Vahan Boyacıyan'ı tanır mısınız

Tanırım

Vahan'dan bu mes'elelere dâir bir şey işitdiniz mi

Hayır

Sizin Agob Hazaryan'a bu mes'ele; ya'nî sû-i kasd için buraya geldiğini bilmeniz îcâb eder ve yukarıda sorduğunuz vechle Karamaz'ın bu mes'eleyi Paris'den vukufu olduğu ve Agob Hazaryan ile münâsebeti olduğu bil'âhire arkadaşlarınıza ben bu işi yatışdırdım def' oldular gitdiler demenizle sâbitdir ne diyeceksiniz

Ben Karamaz'ı gördüm o bana emin ol ki Sabah Gülyan'ın yapdığı kötülüklerin önü alınmışdır dedi ben de ona inandım yine bana soran bir arkadaşa emin ol mes'ele def' oldu gitdi dedim Ermenice söylediğim için belki öyle anlaşılmışdır

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Simsâr Yermeya'nın ifâdesidir. 5/6 Ağustos 330

İsm ve hüviyyetini söyle. Hangi fırkaya mensûbsun sen Hınçakyan Fırkasına mensûbsun ma'lûmâtımız var.

İsmim Yermeya babamın adı Kiryanos familya adım Manutyan'dır. Kayseri'nin Tomarza Köyü'ndenim 33 yaşlarındayım san'atım esâsen kunduracı olub şimdi rıhtımda simsârlık ediyorum. Hiçbir fırkaya mensûb değilim akşamları iki okka ekmeğime bakarım.

Sen İzmirli Ardaş nâm-ı diğer Armanak ile arkadaşı Abraham'ı tanıyor musun?

Efendim düşüneyim ... böyle bir adam hâtırıma geliyor Ardaş isminde birisini Taksim'de gazinoda tanımışım bunun bir de arkadaşı olacak.

Bu adamları nasıl ve nerede tanıdın seninle görüşmekde maksadları ne idi seninle yapılacak bir işleri var mıydı?

Hayır efendim bunlarla Taksim civârında beyn-el-milel kahvesinde masa arkadaşlığı peydâ etdim bunlarla hiçbir husûsî münâsebetim yokdur. İzmirli olduklarını kendileri söylediler.

Bu adamlarla bir münâsebetin olduğu muhakkak sen bu adamları kaçırmak, yolcu etmek istedin fakat muvaffak olamadın bunlara para bulacakdın ne için doğruyu söylemezsin

Efendim doğruyu söyleyim bu adamlarla tanışmış idim fi-l-hakika para arıyorlardı buradan savuşub gitmek istiyorlardı fakat ne olduklarını bilmem. Sonra bunları üç dört gündür Beyoğlu'nda görmüyorum.

Pekâlâ bunlar şimdi nerede bulunurlar. Bunu bilirsen söyle

Efendim bunu ben bilmem Çatalhan'da Ökçeci Kayserili Tatyos vardır o bilir zann ederim.

Sende Kayserilisin Tatyos'a bunları sen mi tanıtdın

Tatyos benim hem-şehrîmdir bunlardan Abraham'da eskiden kuduracı imiş Tatyos'u tanırmış ben de cümlesini gazinoda gördüm orada birlikde konuşduk.

Sen bu adamların ne gibi adamlar olduğunu bilir misin ne için konuşdun bunlar muzırr adamlardır.

Efendim ben biraz bunların serserîliğinden anladım ki iyi adamlar değil kendilerine nasîhat etdim. Burada böyle boş gezmek olmaz dedim. Bunların iki revolverleri varmış bana bunları sat bize para koy gidelim dediler birisi ya'nî Ardaş'da revolverini bana bırakdı ben de belki satarım bu herifler def' olur gider dedim hâl-bu-ki revolverde büyük ve muzırr bir şey cesâret edemedim evde sakladım.

Sen bunların maksadını anladın mı? Buraya niçin gelmişlerdir sana bunu söylemişlerdir hatta söylediklerini i'tirâf etdiler.

Efendim bunlardan tevkifât olduğu esnâda işret âleminde Abraham işi biraz ağzından kaçırdı. Bizim de maksadımız adam vurmak idi onun için geldik idi dedi. Ben de behey adam siz böyle edebsizlik edeceğinize en evvel sizi bu işe sevk edeni vurun. Hükûmet millet için hayırlıdır bilmiyorsunuz tramvay kumpanyasında mezârlık bedeli olarak millet hakkı diye on beş bin lira aldı verdi böyle hükûmete fenâlık olur mu bunların a'zâsı öldürülür mü dedim. O da biz zâten vazgeçdik peşîmân olduk gideceğiz dedi işte bildiğim budur.

Bunlar kimi vuracaklardı şahsın ismini de söylediler değil mi?

Hayır efendim ism söylemediler ben de zâten o kadar derin gitmedim. O günlerde gazetelerde bir sû-i kasdden bahsediyordu ben de ondan mülhem olarak bu serserîlere o suâli sordum ve bu cevâbı aldım.

Sen revolveri nerede sakladın?

Efendim revolver Bayır Sokağı'nda 40 numrolu evimde üst katda yüklük üzerindedir.

Sen burada ne iş yaparsın? Simsârlık filân derken kaçak ve muzırr bir takım adamları kaçırıyorsun hatta dün üç kişi kaçırmışsın bunların isimlerini söyle

Efendim ben simsârlık ediyorum fakat kimseye fenâlığım yok bilet alırım yolculara satarım beş on para kazanırım. Dün efendim ben adam kaçırmadım. Yalnız on yedi yaşında Yalovalı bir Ermeni çocuğun Mısır'a gitmesine Arab vapuruna binmesine delâlet etdim bu çocuğun askerliği filân yokdu. On yedi yaşında idi. Onu da ben kaçırmadım yalnız biraz tarîk irâe etdim. Ben adam kaçırmağa muhâlifim salonda muâvin Osman Efendi'ye de bu kaçakların önünü alın diye tâ eskiden söylemişdim sorunuz

Başka kimseler de kaçırıyormuşsun. Bu herifleri de kaçırmak üzre idin sana mürâcaât etdiler sende savsaklıyordun ki ziyâde para alasın bunları inkâra mahall yok kendileri de söylüyor sen de zâten söylüyorsun.

Efendim arz etdim ya. Ben fukarâ bir adamım simsârlık ederim fakat fenâlık etmem. Bunlara da silâhlarını satarım beş on guruş bulurum peşîmân olmuş adamlardır çekilir giderler fikrinde idim başka şey bilmiyorum.

Bunların arkadaşlarından daha kimler vardı söyle.

Bunlarla görüşen yerini bilen sobacı Leon vardı ki beyn-el-milel kahvesine o da çıkardı. Leon'da bunlarla kahvede ahbâb olmuşdu. Bir de bu Tatyos vardır ki evvelce söyledim. Kahvede birçok adamlarla daha umûmî bir yer olmak dolayısıyla görüşürlerdi.

Sen Ardaş'ın Tatyos'un evinde olduğunu nereden biliyorsun?

Evvelki sabâh Tatyos yanıma gelerek tabancayı sordu ben de kendisi nerede tabanca nezdimdedir vereceğim dedim o da bizim evde müsâfirdir dedi ondan anladım ki Ardaş Tatyos'un yanındadır.

Şimdilik ifâdeni dinle doğru ise imzâ' et

Dinledim doğrudur imzâ' ederim.

5 / 6 Ağustos 330

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Galata'da Tophâne Caddesinde Kapıiçi Karagolu ittisâlinde kurukahveci otuz iki yaşında Karnik veled Kirkor'un zapt edilen ifâdesidir. 6 Ağustos 330

Sen hangi fırkadansın

Bir sene evvel Hınçakyan Fırkasındanım sonra kefâlet mes'elesinden dolayı ayrıldım. Kulüb için ev sahibine kefîl oldum on aylık vermediler nakl edeceklerdi mâl sahibine ma'lûmât verdim eşyâları kaldırmağa mâni' olduğum için bana adâvet bağladılar sekiz ay evvel bu mes'eleden dolayı bunlardan ayrıldım.

Hınçakyan Fırkasının kaç merkezi vardır

Ben dört ay fırkada bulundum bilmiyorum

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Çakmakçılarda Sebuhyan Hânı'nda on dokuz numroda tüccâr Sivaslı otuz altı yaşlarında Samoil Tomacyan veled Avadis'in zabt edilen ifâdesidir. 6 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Hey'et-i idâre kaç kişidir

Üç kişidir Hamparsum Boyacıyan, Nerses Zakaryan bir de bendenizim

Hâricî merkeziniz ya'nî merkez-i umûminiz kimlerden müteşekkildir

Bir seneyi mütecâvizdir ki kat'-i alâka etdik evvelce a'zâların ismi hâtrımda yokdur çünki hey'et-i idâreden değilim

Memâlik-i Osmâniyye'deki Hınçakyan şu'beleri nereye tâbi'dir

İstanbul'a tâbi'dir

Demek her bir nev' evâmir ve ta'limât İstanbul'dan verilir değilmi

Evet hâricden verilen emri tanırlarsa bizden saymayız ve ona dâir matbû' beyân-nâmemizi şu'belere dağıtdık

Geçen sene Köstence'de kongre in'ikâd etdi mi

Bizim haberimiz yokdur onlar kongre yapmışlar ve bizi azl etmişler kimi intihâb etmişlerse bir listesini tertîb edib birdenbire İstanbul'a gönderdiler Dolabyan isminde birisi Paris merkezi nâmına Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin evine gelerek sizi azl etdik evrâkı devr ediniz demiş bu şifâhidir tahrîrî kâğıdı da bana ve diğer arkadaşlarıma gösterdi kâğıdı istedik ise de vermedi sonra bir beyân-nâme de verib gayr-i kanûnî icrââta teşebbüs edeceklerini tefhîm etdiler biz dağıldık münâzaa o vaktden zuhûr etdi.

Kongreye kimler gitdi

Van ve Bafra şu'besinden gitmişler diğerleri icâbet etmedi

Bu kongrenizden sonra siz Sabah Gül ve etbâ'ının maksad-ı ihtilâl-perver-ânesini şuabâta bildirib kat'-i alâka etmelerini iş'âr etdiniz mi

Bir beyân-nâme çıkardık bunda bu adamlar sâhte-kârdırlar sâhte kongre teşkîl etmişlerdir biz tahkikat yapdık kongrede Türkiye'nin adamları yokdur menâfi-i şahsiyye için çevrilen bir dolabdır gördükleri adamlara ve ta'lîmâtlarına alâka-dâr olmayınız dedik

Bu Dolabyan kimdir

Bilemem bir def'a görmüşüm Türkiyeli olmak gerekdir o adam bizi tehdîd etdi ve evrâkı devr etmezseniz sizin için iyi olmayacakdır diye bizi ölümle tehdîd etdi

Yeni hey'et kimlerden mürekkeb imiş

Doktor Bene, Arzruni, Krikor Yerikyan isminde birisidir Yerikyan el-yevm Acem-istân'da muallimdir, Arzruni'ye teblîg etdilerse de o isti'fâ' etdi

El'ân İstanbul merkezi ve şuabâta merkez-i umûmî ile alâka var mıdır

Hayır efendim

El'ân Paris merkeziyle muhâbere ve münâsebetini kesmeyen şuabât olur ise onların bir maksad-ı ihtilâliyyede hâdim oldukları anlaşılmaz mı

Öyle olmalı biz matbû' beyân-nâmelerimizi verdik

Eczâcı Nerses Çakıryan'ı tanır mısın

Hayır tanımam

Siz Sabah Gül'ün bir ihtilâl hâzırlamakda olduğunu evvelce duydunuz mu

Mısır'da böyle işlerin deverân etmekde olduğunu Arşavir Efendi bana söyledi

Arşavir Sahakyan komiteden matrûd mudur

Geçen sene tard edilmişdir gûyâ Mısır hükûmeti nâmına hafiyye imiş ve burada da hükûmet nâmına hafiyye olarak bî-günâh adamları yakıyormuş dediler

Arşavir size ne söyledi

Sabah Gül'ün Şerif Paşa'dan üç bin lira aldığını ve bu para ile ne kadar tehlikeli işler var ise Sabah Gül'ün onu yapabileceğini söyledi ve bu altı ay mürûr etdi

Siz bu bâbda hükûmete ma'lûmât verdiniz mi

Rivâyete i'timâd edemedik düşünüyorduk iyice tahkik etmek istiyorduk

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

S. Tomacyan

---------- ----- ----------

Abraham veled İstepan'ın ifâdesidir. 6 Ağustos 330

İsm ve hüviyyetini söyle.

İsmim Abraham babamın adı İstepan'dır otuz yaşındayım İzmirli kunduracıyım familya adımız Muradyandır. İzmir'in Çayırlıbağçe Mahallesi'ndenim.

Hangi komiteye mensûbsun.

Ben komite filân bilmem ben Mısır'da Atina'da bulundum asker kaçağı idim Bulgar muhârebesinden kaçdım.

İzmirli arkadaşın Ardaş nâm-ı diğer Armanak'ı nerede tanıdın ne için berâberce İstanbul'a geldiniz

Ardaş'ı Atina'da iken hem-şehrî olduğu için tanıdım. İstanbul'a ben iş için geldim.

İnkâra mahall yok arkadaşın cümlesini i'tirâf etdi sizi Mısır'dan Sabah Gülyan ve Karamaz İstanbul'a Dâhiliyye Nâzırı Tal'at Bey'i ve daha sâir başkalarını öldürmek için göndermiş evvelen Pire'ye oradan İzmir'e ve oradan İstanbul'a gelmişsiniz yol harçlıklarınızı Sabah Gül vermiş size para göndermiş İstanbul'da Karamaz'ı da görmüş konuşmuşsunuz bunlar hep ma'lûm ne diyeceksin doğru değil mi?

Efendim ben bir şey bilmem arkadaşım beni Mısır'da buldu İstanbul'da görülecek bir iş var para veriyorlar gidelim görelim dedi. O işi de Hınçakların reîsi Sabah Gülyan ve Karamaz arkadaşıma ısmarlamış ben de kalkdım arkadaşımla berâber geldim. Sabah Gül'ün ancak resmini görmüşüm ben onunla konuşmadım Karamaz'ın İstanbul'a geldiğini de duydum arkadaşım onunla konuşdu fakat ben konuşmadım ve tanımam.

Sen sizin İstanbul'a adam öldürmeye geldiğinizi simsâr Yermeya'ya söylemişsin o da sana nasîhat vermiş seni Yermeya ile muvâcehe edersem ne dersin?

Evet Yermeya ile bunun için konuşduk o nasîhat etdi fakat biz zâten İstanbul'a geldikden sonra bize fenâ bir iş yapdıracaklarını anladık eğer emr ide edilir karşı gelecekdik

Sizin bir parabellum tabancanız olacak o nerede ve o tabancayı size kim aldı nerede aldı. Böyle tabanca ile para ile gelen adam elbette ne iş için geldiğini bilir i'tirâflarını te'vîle kalkma şu işi açıkça söyle çık hiç inkâra mahall kalmamışdır her şey anlaşılmışdır.

Efendim ne diyeyim. Ben câhil bir adamım okumak bile bilmem beni İstanbul'a söylediğim gibi arkadaşım getirdi. Benim bir şeyden haberim yokdu burada işi anlar gibi oldum adam öldürmek için gelmişiz fakat kimi olduğunu bilmem. Silâhları Atina'da arkadaşım Armanak - Ardaş satın aldı ben benim silâhımı korkumdan bir ay evvel denize atdım hatta köprünün ortasından atdım v'Allah şimdi yokdur. Ben İstanbul'da başka kimseyi de tanımam yalnız Ökçeci Tatyos'u tanırım ki o da kunduracı idi vaktiyle onun işlediği eski Çatalhan'da bende çalışmış idim.

Revolver denize atılmaz doğrusunu söyle nerededir.

Efendim denize atdığımı söyledim başka ma'lûmâtım yok ben doğrusunu söylüyorum.

Arkadaşını Tatyos'a sen mi tanıtdın

Evet ben tanıtdım.

Yermeya size para bulacakdı revolverleri alacakdı sen ..... ki revolveri denize atasın

Efendim Yermeya para bulacakmış silâhlar verilecekmiş ben bunun için Yermeya ile konuşmadım. Silâhımı yanımda evvelki güne kadar sakladım sonra korkdum evvelki gün denize atdım.

Biraz evvel bir mâh mukaddem denize atdım diyordun sözünün hangisi doğru

Bu doğrudur efendim o vakt yanlış söylemişim.

Şimdilik ifâdeni dinle imzâ' et.

Dinledim doğrudur imzâm yok parmak basarım.

(İmza)

---------- ----- ----------

Armanak Karabetyan'ın ifâdesidir. 6/7 Ağustos 330

İsminizi hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Armanak'dır babamın adı Hamparsum'dur familya adım Karabetyan'dır. İzmir'in Nazilli kasabasındanım. San'atım ticâretle meşguliyyetdir. İncir, pamuk, üzüm ve sâire işleri yapardım.

İstanbul'a nereden ve ne vakt ve ne için geldiniz

İstanbul'a İzmir'den üç buçuk mâh evvel geldim. İzmir'den muvâsalat etdim.

Gelmekden maksadın ne idi? Ketm etmekde ma'nâ yok. Biz senin ne maksadla geldiğini biliyoruz seni buraya Sabah Gülyan ve Karamaz gönderdi. Burada yapılacak bir iş vardı bunlar delîl ve bürhânıyla ma'lûmumuzdur.

Efendim, yalan söylemekde ma'nâ yok. Ben bundan takrîben iki seneden beri seyâhatle Sisam Adası'nda Girid'de dolaşdım oradan Mısır'a giderek orada bir hayli kaldım. Hınçakyan Sosyal Demokrat Fırkasına Mısır'da lafla intisâb etdim orada son zamanda ya'nî dört dört buçuk ay evvel Sabah Gülyan ve Karamaz'la görüşdüm beni komitenin emrine müheyyâ olmak üzre ve ne iş olduğu hakkında aslâ ma'lûmât vermeksizin İstanbul'a gitmekliğimi tenbîh etdiler. Ve harc-i râhımı verib İstanbul'a gönderdiler ben de Pire tarîkiyle İzmir'e ve oradan İstanbul'a geldim. İşte bu kadar. Yoksa ne iş için geldiğimi aslâ bilmiyordum

Sizin başka bir arkadaşınız daha vardır o nerededir onun hakkında da ma'lûmât veriniz

Evet Mısır'da benimle berâber bir İzmirli adam daha vardı aslen İzmirlidir ismi Abraham'dır. Fakat lâkabını bilmem. Benimle berâber bu iş için o da İstanbul'a geldi. Fakat nerede oturduğunu bilmem burada bir halası varmış kendisi de benim oturduğum civârda ya'nî Beyoğlu semtinde Bayram Sokağı yakınlarında olsa gerek.

Sen bugün der-dest olunduğun Ökçeci Tatyos'un hânesine nereden geldin bu herifi nereden ve kimin vâsıtasıyla tanıdın

Ben bu Tatyos'u arkadaşım Abraham vâsıtasıyla tanıdım arkadaşım kunduracı imiş Tatyos da kunduracı o tanıtdı ben de askerliğim dolayısıyla İstanbul'dan savuşmak istiyordum onun için izimi gâib etmek üzre İstanbul tarafına geçdim ve Tatyos'un hânesine müsâfir oldum ve ondan beş on guruş harçlık alarak İstanbul'dan savuşacakdım.

İstanbul'a ne maksadla geldiğinizi hâlâ ketm ediyorsunuz siz Sabah Gül ve Karamaz tanırdınız onlar sizi İstanbul'da bir sû-i kasd tertîbi için Mısır'dan getirdi bunu inkâr etmeyiniz.

Efendim evvelce de söyledim ben ne iş için getirildiğimizi bilmiyordum arkadaşım da bilmiyordu. İstanbul'a geldikden sonra bir hayli bekledik hatta Mısır'a Sabah Gül'e mektûb yazdım. Bana cevâben bekleyiniz emre intizâr ediniz dedi. Sonra bir gün İstanbul'da Arzeruni Efendi ile görüşdüm bana oğlum buraya ne için sizi getirdiler biliyor musun dedi hayır emr bekliyorum dedim bana: siz mi burada Dâhiliyye Nâzırı Tal'at Bey'e sû-i kasd için getirdiler. Bu edebsizcesine alçakçasına bir işdir bunu yapmayınız sakın dikkat ediniz dedi. Ben de bizim ma'lûmâtımız yokdur böyle bir iş emrederlerse ol vakt düşünür ve cevâbını veririm dedim. Aradan biraz zaman geçdi Karamaz'ın İstanbul'a geldiğini işitdim kendisiyle görüşmek için gitdim. Fakat kendisine bir şey açmadım yalnız bizi ne bekletiyorsunuz ne söyleyecekseniz söyleyiniz dedim. Sabredin size elbet bir emr verilir dedi. Sonra bir gün yanıma geldi harçlığın var mı diye sordu yok dedim bana beş lira verdi. Yine bekledik ben yine Temmuzun onuna doğru yine kendisini sıkışdırdım biz çoluk çocuk sahibiyiz maksadınız nedir bizi niye bekletiyorsunuz dedim. Birkaç gün sonra benimle bu iş için konuşacağını ve sabretmemi söyledi. Yine muntazır oldum. Sonra Karamaz'ın tutulduğunu duydum. İstanbul'dan savuşmağa vesîle arıyordum işte budur efendim.

Karamaz yalnız seninle mi konuşurdu arkadaşınla da konuşur muydu?

Arkadaşım benim maiyyetimde idi ben beş altı lisân bilirim benim maiyyetimde idi komitece ma'lûmâtlı bir adam maiyyetde kalmaz.

Siz Temmuzun onunda İstanbul'da sû-i kasdi yapmak istemişsiniz Karamaz mâni' olmuş şimdi daha sırası gelmedi demiş kendisi bunu i'tirâf ediyor siz ne diyeceksiniz

Hayır efendim aslâ evvelce söylediğim vechle ben Karamaz'ı ne yapacağız bize söyleyiniz diye sıkışdırdım o da bana bu cevâbı verdi. Yoksa benim işden kat'iyyen ma'lûmâtım yokdu.

Pekâlâ Arzeruni'den duyduğunuz hâlde keyfiyyeti Karamaz'a niye açmadınız açmamanız sizin evvelce de işi bildiğinizi ve size söylendiğini işrâb ediyor buna ne diyeceksiniz

Efendim Karamaz'a nasıl söyleyebilirdim komitecilikte âmire böyle şey söylenmez mes'ûliyyet vardır ne emrederse ondan sonra cevâb verilir. Belki başka bir iş teklîf edeceklerdi.

Sizin Pire'den bomba tedârik etmeniz mukarrer imiş edememişsiniz sonra İzmir'e ve oradan İstanbul'a boş gelmişsiniz. Bu da bizde ma'lûm buna ne diyeceksiniz.

Bu yalandır böyle bir şeyin aslâ aslı yokdur bunlar ilâvesidir.

Sizin İstanbul'a geldiğinizde silâhınız var mı idi? Yoksa burada da mı aldınız herhâlde silâhınız var bizce bu da ma'lûm ketm etmeyiniz.

Evet bir revolverim vardı arkadaşımın da vardı maksadım simsâr Yeremeya'ya satıb beş on guruş yol harçlığı alıb buradan gitmek idi silâhımı Yermeya'ya bırakalı on beş yirmi gün oldu o da bizi savsakladı

Doğruca söyle silâhları Yermeya'ya teslîm etdiniz mi ne cins idi nereden aldın arkadaşın da silâhını Yermeya'ya verdi mi?

Evet ben silâhımı Yermeya'ya verdim cinsi parabellum idi. Bir buçuk sene evvel Yunanistan'da almış idim. Arkadaşımın silâhı ne cins idi bilmiyorum onun Yermeya'ya teslîm etdiğini bilmem.

Şimdilik ifâdeni imzâ' et

Okudum doğrudur imzâ' ederim.

6 / 7 Ağustos 330

Armanak Karabetyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Makriköyü'nde Hüsreviye Caddesinde bakkal ve karye-i mezkûrede Cevizlik'de on bir numrolu hânede mukîm altmış yaşlarında Artin Efendi veled Agob'un zabt edilen ifâdesidir. 7 Ağustos 330

Siz hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Fırkanın efrâdı mı yoksa a'zâsından mısınız

Hürriyetin i'lânında İstanbul'un müdîr-i mes'ûlü idim altı yedi ay kadar bu vazîfe ile iştigal idim bil'âhire çekildim şimdi o komitenin efrâdındanım

Fırkanızın kaç merkezi vardır

Biri burada diğeri Paris'dedir. Merkez-i umûmî Paris'dedir.

Geçen sene Köstence'de bir kongre yapdınız mı

Sabah Gülyan yapdı idi buradan Doktor Benene kendisi gitmiş ve birkaç şahsı ona göndermiş diyorlar. Zann edersem Kadıköy şu'besi göndermiş

Kadıköy şu'besinin reîsi kimdir

Bilmiyorum

Ne için buradan Köstence'ye murahhas göndermediniz

Murahhas ta'yîn etselerdi giderdik nitekim Kadıköy şu'besi gönderdi

Kadıköy şu'besi İstanbul merkezine tâbi' değil midir

Murahhas göndermekde muhtârdır.

Bu kongrede neye karâr verilmiş

İllegal ya'nî gayr-i kanûnî icrââta karâr verilmiş olduğunu anladık ve bize beyân-nâme verdiler biz de gazetelerde redd etdik

Mâ-dâm ki illegal icrââta karâr verilmiş umûm Türkiye'deki şuabâta bu karârı redd etdiğinizi bildirdiniz mi

Evet bildirdik

Umûm şu'beler iş bu beyân-nâmeyi hüsn-i kabûl etdiler mi yoksa Sabah Gülyan'ın emrine mutî' olduklarını mı bildirdiler.

Hüsn-i kabûl etdiler maa-mâ-fîh ben bilmem hey'et-i idâre bilir

Umûm Türkiye'de bir merkez var da ne için umûm Avrupa'da da bir merkez vardır

Çünki orası merkez-i umûmîdir resmî gazetemiz orada çıkar

Rusya'da illegal bir icrââtın tedâbir-i mânia ile def' edilmesi icâb eder ve binâen-aleyh orada kanûnî bir icrâât ister oradaki cem'iyyet efrâdı niye kanûnî olan memâlik-i Osmâniyye'ye mülhak değil de ne için Paris merkezine merbûtdur

Kanûnumuz öyledir Türkiye yalnız ayrıdır maa-mâ-fîh Rusya'da onlara tâbî ise de gayr-i kanûnî icrââtı kabûl etmemişdir çünki Köstence'ye de murahhas göndermemişdir.

1 Çizik makbûl müdür

Sabah Gülyan'ı kim ta'yîn etdi

Biz Türkiye'de bir kongre akd etdik anı iki sene müddetle ta'yîn etdik

Müddet bitmedi mi

Bitmek üzredir fakat Köstence'de onlar kongre yapıb müddetlerini temdîd etdiler

Karamaz'ı tanır mısınız

Bu def'a İstanbul'da gördüm meclisde idim çıkınca görüşdüm bir daha görmedim

Siz Köstence Kongresinden Sabah Gülyan tarafından murahhas oldunuz mu

Evvelce idi beni murahhas ta'yîn etmiş idi ve hattâ bir vesîka göndermiş idi kabûl etmeyib iâde etdim.

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu'nda Burusa Sokağı'nda beş numroda kunduracılık yapan Vanlı Nişan bin Agob'un zabt edilen ifâdesidir. 7 Ağustos 330

Sen hangi komiteye mensûbsun

Ben hiç komiteye tâbi' değildim İstanbul'a geldim yerim yokdu yatmak için kulübe gitdim ve fırkaya da dahîl oldum. Bir sene evvel tekrâr çıkdım

Bu def'a Karamaz'ı gördün mü

Dükkâna geldi selâm sabâh etdi

İstanbul'a niye geldiğini sormadın mı

Hayır sormadım

Karamaz'ı nereden tanırsın

Kulübde tanırım. Propoganda yapardı. Fakat ben ince şeyleri anlamadığım için neye dâir propogandasını anlamam

Karamaz'la muhabbet ve ünsiyyeti ziyâde olanlar kimlerdir

Arzruni, Kegam – Vannik ile idi

Vannik nerededir

Üç dört gün evvel görmüşdüm Tarlabaşı'nda oturuyor ise de neresinde olduğunu bilmem

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Görülen lüzûm üzerine Ardaş nâm-ı diğer Armanak'ın ikinci def'a alınan ifâdesidir. 7 Ağustos 330

Senin asl ismin nedir sen Armanak diyorsun arkadaşın Ardaş diyor hangisi doğrudur

Asker kaçaklığında bulundum tanımasınlar diye Ardaş ismini aldım asl ismim Armanak'dır.

Biz tahkikat yaparak anladık ki sen silâhını simsâr Yermeya'ya vermişsin o da saklamış şimdi ondan silâhı aldık. Niye inkâr etdin bu silâhı nereden aldın kimi vuracakdın sarîhan söyle bunlar size hep birer birer ta'lîm edilmiş. Hiç saklamağa mahall yok görüyorsun ki tahkikatımız gayet vak'a-i mutâbık.

Efendim bana söyleyecek kalmadı ki hepsini biliyorsunuz. Bana Mısır'da İstanbul'da Tal'at Bey'i vuracaksın dediler. Ben de İstanbul'a geldim. Fakat burada hayli dolaşdım, emr bekledim, cesâret edemedim. Karamaz da geldi, onunla konuşduk. Sebebi nedir bilmiyorum işi biraz te'hîr etdi. Nihâyet yakalandı o yakalandıkdan sonra biz de kaçacakdık. Silâhları Abraham'la Atina'da aldık.

Nerede ve nasıl bu fi'l-i katli îka' edecekdiniz? Sizin Rusya'dan gelmiş Hagob Hazaryan Kapril Keşin ve Simpat Vartan nâmında üç arkadaşınız daha vardı bunlar da tutuldu sizi tanıdıklarını söylediler. Berâberce konuşmuş ve karârlaşdırmışsınız onlar i'tirâf ediyor. Sizi muvâcehe edeceğim bunu da inkâr etme.

İşte efendim bu aslâ doğru değil ben böyle adamları aslâ tanımam ve tanımadım. Bu iftirâdır yüzleşdiriniz söylerim.

Sizin cümlenizin kumandanı Karamaz'dır. Bu adamlarla sizi birleşdiren odur.

Aslâ biz bu isimde adamlar görmedik yine söylerim bu doğru değil.

O adamların asl adları başka iyi dinle! Birisinin Murat diğerinin Sarı Haçik diğerinin de Agover Bedros'dur

Hayır efendim hayır bu adamları da aslâ bilmem arkadaşım da bilmez biz Abraham'la iki arkadaşız. Berâber geldik bizim başka şerîkimiz yokdur.

Fi'l-i katli îka' için Taksim'de Taksim Bağçesinin karşısındaki beyn-el-milel kahvesini pek münâsib buldunuz değil mi? Dört yol ağzı gelen geçen iyi görünür. Münâsib bir yer değil mi? Tal'at Bey'i niçin vuracakdınız?

Efendim orada biz bir şey yapmadık ve karâr da vermedik. Oraya ara sıra çıkar otururduk çünki iyi bir kahve idi oraya Ermeniler çok geliyordu.

Uşaklar da Ermeni idi yoksa v'Allah orada bir şey yapmağa bir karâr vermemişdik. Tal'at Bey milletin işlerini bozuyormuş sebebi bu imiş.

Siz Sabah Gül'den ne kadar para aldınız Karamaz'dan ne aldınız. Sabah Gül sizi bu işe sevk için kimlerle görüşerek karâr vermiş. Kendisi de para almış mı bunlardan ne biliyorsunuz?

Bize bu gibi şeyleri söyletmeye lüzûm var mı? Siz hepsini biliyorsunuz Hınçakyanlar İ'tilâf ve Hürriyetçilerle birleşmişler Şerif Paşa Sabah Gül'e bu iş için üç bin lira vermiş böyle bir şeyi Mısır'da duydum. Sabah Gülyan'da bu işin tesviyesi için bizi gönderdi. Bize yol harçlığı otuzar lira verdi burada Karamaz iki def'a beş lira verdi.

Sizin kasdınız yalnız Tal'at Bey'e mi idi? Başkasını da vuracak mıydınız?

Bize söylenen yalnız o idi. Başkasını bilmiyorum.

İfâdenizi okuyunuz doğru ise imzâ' ediniz

Okudum doğrudur imzâ' ederim.

7 Ağustos 330

(Armanak Karabetyan)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Abraham'ın görülen lüzûm üzerine ikinci def'a alınan ifâdesidir. 7 Ağustos 330

Arkadaşın cümlesini söyledi bizim de tahkikatımız netîcesinde anladık ki siz buraya birisini vurmağa gönderilmişsiniz Sabah Gülyan kimlerle bu işe karâr vermiş olduğunu da biliyorsan onu da söyle size yol harçlığı ve para vermişler ne kadardı onu da söyle. Daha ne kadar alacakdınız işi bitirdikden sonra ne yapacakdınız nasıl kaçacakdınız?

Evet efendim siz hepsini öğrenmişsiniz Allah belâlarını versin bizi buraya arkadaşımla berâber Nâzır Ta'lat Bey'i vurmağa Mısır'dan gönderdiler. Ben pek işi bilmiyorum benim kumandanım arkadaşım Ardaş'dır. O biliyor burada iş için çok bekledik vakt gelmedi diye arkadaşım bekletiyordu. Sonra Karamaz'ın geldiğini arkadaşım söyledi o geldikden sonra da bekledik nihâyet Karamaz'ın tutulduğunu duyduk. Biz de kaçakdık. Bize Mısır'dan gelirken Sabah Gülyan otuz lira verdi burada dahi arkadaşım Armanak Karamaz'dan bilmem kaç guruş almış bana da beş on guruş harçlık verdi. Biz komite emrine tâbi' adamlarız işi

görmeğe me'mûr olduk sonrasını düşünmeyiz kaçabilirsek kaçarız kaçamazsak ... Başka bir şey bilmem.

Silâhı nerede aldınız sen mi aldın bunların parasını kim verdi Sabah Gülyan ve Karamaz mı verdi. Bir de sen silâhı denize atdım diyorsun hâl-bu-ki biz tahkikat yapdık, silâhı sen oturduğun evde Madam Nemzur'a vermişsin o da saklamış şimdi bize teslîm etdi işte bu parabellu tabanca elli fişenk senin değil mi? Nasıl tahkikatımız iyi mi..

Efendim geçende de söyledim silâhları Ardaş Atina'da aldı parasını o verdi ona Sabah Gülyan vermiş olsa gerek. Silâhı evet Madam Nemzur'a verdim sanduka koydu korkdum söyleyemedim. Evet. Bu silâh parabellu tabancası benimdir. Hepsini biliyorsunuz efendim.

Sen okuma yazma da biliyorsun inkâr ediyorsun ne için inkâr ediyorsun oturduğun yerde birtakım kitâblar var Ermeni İhtilâl Târihi var Ermeni arması var bunlar kimin? Elbet senin.

Efendim bunlar benim değil ben v'Allah okuma bilmem bunlar oturduğum evde benim sandukumun yanında arkadaşımın sandukunda idi yerde böyle resimli şeyler olursa alır saklarım yoksa v'Allah okuma bilmem.

O hâlde ifâdeni dinle doğru ise parmak bas

Dinledim doğrudur parmak basarım.

---------- ----- ----------

FEZLEKE

Paris'de İ'tilâfçılardan Şerif ve Sâdık ve avenesiyle akd-i i'tilâf-ı mefsedet eden Sosyal Demokrat Hınçakyan Paris merkezi a'zâsından Sabah Gülyan, Verastad ve Karamaz'ın Şerif'den aldıkları üç bin lira kadar bir meblağ ile taklîb-i hükûmete muvaffak oldukları ve kendileri mevki'-i hükûmete geldikleri hâlde dahi ba'zı mevâid mukabilinde hey'et-i hâzıra-i hükûmet erkânından ba'zılarına sû-i kasd için ittihâz-ı mukarrerât eyledikleri ve Sabah Gülyan ile rüfekâsının bu maksadın husûlü için terröristler tertîb ederek İstanbul'a gönderdikleri ve bunları sevk ve idâre etmek için Karamaz'ın da Der-saâdete geldiği ma'lûm bulunmuş ve Dâhiliyye Nâzırı Tal'at Beyefendi ile başlayacak sû-i kasde vakt bulmadan cümlesinin der-dest olunarak ol bâbdaki delâili hâvî evrâk ile i'tirâflarını muhtevî isticvâb-nâme Dîvân-ı Harb-i Örfîye sevk ve tevdî' kılınmış idi.

Rusya tarîkiyle İstanbul'a gelen merkumandan başka diğer cihetden Mısır tarîkiyle Sabah Gülyan tarafından yine aynı maksadla birkaç kişinin sevk olunduğu ve bunların Atina'dan silâh ve ba'zı mevâdd-ı infilâkiyye tedârik edib ba'de İstanbul'a gelecekleri istihbâr kılınmış olduğu hâlde bunların eşkâl ve hüviyyetleri hakkında vaktiyle pek sarîh ma'lûmât alınamamış olduğundan ta'mîk-i tahkikat edilmekde idi. Karamaz'ın me'mûrîn-i tarassudiyye tarafından hîn-i ta'kîbinde kendisiyle selâm ve redd-i selâm sûretiyle pek sathî temâs eden ba'zı kimseler görülmekde idi ki bunlardan iki şahsın Karamaz'ın der-destinden iki gün akdem Sâdık'dan vârid olub Tevfîk Hocaya verilmesi muktezî olan mektûbu Karamaz Taksim Posta-hânesine tevdî' edib posta-hâneden hurûcunda kendisini ta'kîb etmekde bulunan me'mûrlardan sivil ikinci komiser Ali Rıza ve sivil me'mûr Ahmed Efendileri ta'kîb eylemekde oldukları me'mûrîn-i mûmâ-ileyhümâ tarafından anlaşılmış ve hatta bunlardan uzun boylu sarı bıyıklı şahsın ki ism-i hakikisinin Armanak olduğu ahîren anlaşılmışdır Ali Rıza Efendi'yi ayân bir sûretde süzerek yanından geçdikden sonra ileride yoluna devâm etmekde bulunan Karamaz'ın yanından geçerken müfâdı anlaşılamayan bir lakırdı söyleyib ileri yürümüşdür.

Yevm-i mezkûrda bu iki şahs ayrıca ta'kîb olunamadığı ve mütevâlî günlerde ortadan gaib oldukları cihetle kemâl-i şiddetle taharrî olunmakdalar iken görülen lüzûm üzerine diğerlerinin der-desti îcâb etmiş ve keyfiyyet-i tevkif bu iki şahsın gizlenmesini intâc ederek ortadan büsbütün çekilmişlerdir. Maa-mâ-fih ba'zı emârât üzerine ta'kîblerine yine devâm olunduğundan tevkifâtın arkası kesildiği bir zamânda merkumanın Taksim'de beyn-el-milel kahve-hânesine devâm etmekde ve orada bilardo tavla oyunuyla meşgul olmağa başladıkları ve yakayı ele vermek ihtimâli artdığını anladıkları ve paraları da kalmadığı cihetle fi'l-i katl için Sabah Gülyan ve Karamaz'ın kendilerine verdiği para ile Atina'dan tedârik etdikleri parabellum revolverlerini

burada satarak ele geçirecekleri beş on guruş ile savuşmağa teşebbüs etdikleri gibi bunun için de mezkûr kahve-hânede arkadaşlık peydâ edib bir dereceye kadar maksadları hakkında dahi kendisine ser-rişte verdikleri rıhtımda simsârlıkla meşgul Kayserili Yermeya nâm şahsa mürâcaâtla revolverlerin satılmasını teklîf etmelerine ve merkumla çend def'a buluşub görüşmeğe ve hatta Armanak'ın silâhını merkuma tevdî' etmesine rağmen silâhların satılamaması anlaşılması hasbiyle bu miyânda artık bunlarında der-destine lüzûm görülerek evvelen simsâr Yermeya sırasıyla Armanak nâm-ı diğer Ardaş ve Abraham ihtifâ-gâhlarından der-dest olunarak isticvâbları icrâ kılınmışdır.

Bunlardan Ardaş nâm-ı diğer Armanak keyfiyyeti evvelen bir sûret-i molada sonra sarîhan i'tirâf ederek hükûmetin her şeyi haber aldığını ve inkâra mahall kalmadığını ifâde eylemiş ve refîki de aynı sûretle i'tirâf-ı cürm etmiş olduğu gibi Atina'dan fi'l-i katlin îka'ı için almış oldukları iki kıt'a parabellum revolverleri ile elli dokuz fişengi sakladıkları yerleri haber vermişler ve silâhlar dahi ele geçirilerek getirilib kendilerine irâe olundukda fi-l-hakika bundan dört mâh mukaddem kendileri Mısır'da iken Sabah Gülyan ve Karamaz oraya gelerek Hınçakyan komitesinin İ'tilâfçılarla olan mukâvelesi mûcibince İstanbul'da bir ihtilâl ve taklîb-i hükûmet meydana getirmek üzre hükûmet-i hâzıra erkân-ı kirâmından Dâhiliyye Nâzırı Tal'at Beyefendi'den başlayarak sû-i kasde teşebbüs olunacağını ve bunun için Sabah Gülyan'ın Şerif'den üç bin lira para aldığını ve kendilerini Karamaz ve Sabah Gülyan'ın bu işe me'mûr ederek İstanbul'a gönderdiklerini ve İstanbul'da komitenin emrine müheyyâ iken Karamaz'ın der-desti üzerine kendilerinin de firâra karâr verdiklerini i'tirâf eylemişlerdir ki şu ifâdât tahkikât-ı vak'aya da mutâbık görülmüş ve simsâr Yermeya'nın dahi bunların maksadına az çok vukufu olduğu hâlde ketm-i hakikatle evvelce keyfiyyeti hükûmete haber vermemiş olduğu gibi der-destini müteâkıb dahi keyfiyyetin safahâtı hükûmetce ma'lûm olduğu kendisine bildirildiği ve silâhları ne yapdığı ve merkumanın ihtifâ-gâhı suâl olunduğu hâlde ketm-i ma'lûmât etmesi ve hâl-bu-ki merkumanın da der-dest olunduğunu anladıkdan sonra yavaş yavaş bildiklerini söylemesi ve hânesinde hıfz etdiği Ardaş nâm-ı diğer Armanak'ın silâhını sonradan teslîm eylemesi ve zâten kendisinin Galata rıhtımında dolaşan ve birtakım erbâb-ı cerâimi ve asker kaçaklarını ecnebî vapurlarına koymakla meşgul bulunan simsârlardan olub hatta der-desti günü de on sekiz yaşındaki bir çocuğun tezkire-i Osmâniyyesiyle Yalovalı bir Ermeni gencini Mısır'a kaçırması hasebiyle iki cihetden dahi adem-i ma'sûmiyyeti anlaşılmış olmağla merkumanın ve bunlara bilerek muîn olan Kayserili simsâr-ı merkum Yermeya'nın muhâkemelerinin icrâsı için Dîvân-ı Harb-i Örfiye li-ecl-it-tevdî' işbu on beş sahîfeden ibâret fezlekeli evrâk-ı nutkıyye ve iki kıt'a parabellum revolveriyle iki şarjör ve elli dokuz fişeng ve melfûf mukarrerât pusulası mûcibince üzerlerinde zuhûr eden evrâk ve merkumun Ardaş nâm-ı

diğer Armanak ve Abraham ve Yermeya Merkez Kumandanlığı cânib-i âlîsine isrâ ve i'zâm kılındı. / 8 Ağustos 1330

İstanbul Polis Müdîr-i Umûmîsi

(İmza)

Aded

2	Parabellum revolveri
2	Şarjör
59	Fişeng
1	Simsâr Kayseriyyeli (Yeremeya'nın) tezkire-i Osmâniyyesi
1	Armanak'a âid zımbalı defter
2	" " anahtar
1	Armanak ve Abraham'a âid eşyâ miyânında zuhûr eden Ermeni İhtilâli Târihi
1	Armanak ve Abraham'a âid eşyâ miyânında zuhûr eden Yıldız Bomba Vak'ası Târihi
69	Yalnız altmış dokuz parçadır.

İkinci Şu'be Müdîri

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu'nda Hammâlbaşı'nda Kılınc Sokağı'nda üç numrolu hânede mukîm kırk sekiz yaşında İran tebaasından Acem-istânlı İran'da mukîm Bedros veled Sahak Bedrosyan'ın tercemân Agob'un huzûrunda zabt edilen ifâdesidir. 9 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Hınçakyan Fırkasındanım

Fırkanın efrâdın mı a'zâsından mısın

Efrâdındanım

İstanbul'da ne için bulunuyorsun

Hasta idim berây-ı tebdîl-i hevâ bulunuyorum

Fırkanın reîsi ve a'zâları kimdir görüşüyor musun

Hamparsum Boyacıyan, Nerses Zakaryan, Tomacyan'dır reîs Hamparsum Boyacıyan'dır görüşürüm

İran'da Hınçak Partisi var mıdır ve oraya hangi merkez karışır

Vardır Paris merkezi oraya karışır

Kafkasya'dakilere kimler karışır

Hepsine Paris karışır

Türkiye'dekine kimler karışır

Burası müstakilldir

Memâlik-i Osmâniyye'ye Paris müdâhale etmiyor da ne için memâlik-i ecnebiyyeye müdâhale edebiliyor

Burasının kanûnu ona müsâid değildir

Rusya'nın kanûnu memâlik-i ecnebiyyedeki Hınçakların idâresine müsâid midir

Rusya hiç Hınçak Partisi'ni tanımadığından gizli olarak tedvîr-i umûr olunur

Bulgarya ve Amerika'da gizli mi fırka hayâtı yaşıyorlar da oraya da Paris karışıyor

Türkiye hâricin müdâhalesini ve merkez-i umûmiyi kabûl etmediğinden burası ayrı bir merkeze tâbi' oluyor.

Şimdilik ifâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Bedrosyan nâm-ı diğer Sako'nun tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 9 Ağustos 330

O hâlde evvel ve âhir Paris ile İstanbul komitesinin bir merbûtiyyeti var mıdır

İşin teferruâtını bilmem bilmiyorum

Rusyalı Agob Hazaryan'ı, Karamaz'ı tanır mısın

Yalnız Karamaz'ı tanırım

Bu def'a Paris'den geldiği zamân Karamaz'ı gördünüz mü

Ben onunla çokdan ülfeti kesdim ve görmedim

Neden dolayı ülfet etmiyordunuz

Fırka mes'elesinden dolayı

Ne gibi fırka mes'elesinden

Hâtırımda kalmadı dört beş senelik bir mes'eledir

Rusya'dan ne vakt geldiniz

Bin dokuz yüz dokuz senesi Ağustos'unda geldim

Ne ile taayyüş edersiniz

Param vardır onunla geçinirim

Rusya'da bir def'a mahkûm olmuşsunuz bu neden dolayı ve hangi senede vakî' olmuşdur.

On beş sene kadar evvel fırkasından dolayı iki sene mahkûm olmuşdum

Sabah Gül ile Verestad'ı tanır mısınız

Buradan tanırım

Kendilerini Paris merkezine kim intihâb etdi

Bilmiyorum ben onları bin dokuz yüz on senesinde tanıdım. Şahsen tanırım fakat görüşmem

Buradaki komitenin legal ve Paris'dekinin illegal bir hatt-ı hareket ta'kîb etdiğini nereden biliyorsun

Evet Paris'deki merkez buranın illegal çalışmasını istiyor imiş ve işitdimki Köstence'de bir meclis akd olunmuş ve orada böyle bir karâr verilmiş bu mes'ele için gazetede makale vardır.

Legal, illegal ne demekdir

Legal hükûmetin kanûna mutâbık ve hiçbir icrâât-ı hafiyye beslememeğe derler illegal bunun aksidir

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

Tercemân

Galata'da Sen Piyer Hânı'nda Mi'mâr

Simon Lakmakoz

(İmza)

---------- ---- ----------

Celb edilen Çarşı-yı kebîr'de Koloncular'da yüzük satan ve Gedikpaşa'da Hammâm Sokağı'nda 34 numrolu hânede mukîm otuz altı yaşında Karakin veled Melko'nun zabt eden ifâdesidir. 12 Ağustos 330

Sen hangi fırkasındansın

Ben hiçbir fırkaya mensûb değilim

Bitlisli Simpat, Kapril Keşişoğlu, Karamaz Arzruni'yi tanır mısın

Hiçbirini tanımam ben Bitlis'den inkılâbdan bir sene sonra çıkdım geldim

İfâdeni İmzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Celb edilen Galata'da Rok(?) Hânı'nda on numroda komisyonculukla iştigal eden Rus tebaasından otuz yedi yaşlarında Leon Balasyan veled İshak'ın tercemân Beyoğlu'nda Karaca Sokağı'nda yedi numrolu hânede mukîm Karabet veled Ohannes'in tahlîfiyle zabt edilen ifâdesidir. 12 Ağustos 330

Bir fırkaya intisâbınız var mıdır

Evvelce Hınçakyan Fırkasına mensûb idim. İki sene evvel çekildim

Neden çekildiniz

Bundan iki sene evvel İstanbul'da bir kongre oldu bu kongre Türkiye'de yapılan ikinci kongre idi. Hınçakyanlar bu kongrede iki fırkaya ayrılmışlardı her bir fırka kendi âmâlini tervîc etdirmek istiyordu. Şahsî emellerle uğraşan böyle bir fırkadan keff-i yed etmeyi uygun gördüm.

Bil'âhire Türkiye'de üçüncü kongre ne vakt in'ikad etdi

Bu def'a henüz in'ikad etmekdedir.

Hınçakyanların kaç merkezi vardır.

İki merkezi vardır biri Avrupa'dadır ki merkez-i umûmîdir Paris'de bulunur. Diğeri Türkiye'dedir. Fakat umûm Hınçakyanların merkez-i umûmîsi Paris'dir.

Kafkasya ayrı bir merkez değil midir

Hayır Paris'e tâbi'dir

Hınçakyanlar neden dolayı iki merkez intihâb etmişlerdir

İ'lân-ı Meşrûtiyyetden akdem hâricde Hınçakyanların bir merkezi var idi ba'de-l-meşrûtiyye İstanbul'da da Osmanlı Hükûmetinin kavânînine tâbi' bir cem'iyyet teşkîl ba'zı efrâd cem'iyyetce münâsib görülerek ol vechle yeni bir merkez te'sîs olunmuşsa da bu mes'ele ba'zı Hınçakyanlar tarafından münâsib görülemeyerek i'tirâz-ı bâdî olmuş ve o vaktden beri fırkada bir ayrılık hissedilmeğe başlanmışdır.

Geçen sene Köstence'de bir kongre yapılmış buna dâir ma'lûmâtınız nedir

Paris merkezi kendi adamlarından bir kongre yapmış ise de buradakilerin kabûl etmediğini işitdim

Merkez-i umûmî Paris değil midir neden dolayı Köstence Kongresini kabûl etmemişlerdir.

Evvelce Varna'da olacakdı Balkan Muhârebesi hasbiyle Türkiye'deki Hınçakyanlar gidemediler bundan dolayı geri kaldı. Bâ-husûs Türkiye'deki şu'beler fırka programı mûcibince kendileri murahhas intihâb edemeyib İstanbul merkezi tarafından intihâb olunabileceklerdi. İstanbul merkezi de muhârebe sebebiyle intihâb etmedi zâten Sabah'ın muhârebe zamânı intihâb edilişi kongrenin cây-i kabûl bulamayıb kendi taraf-dârânı vâsıtasıyla in'ikad etdirmekden ibâret idi.

Bu programa rağmen Türkiye'den ba'zı murahhaslar gitmiş bu nasıl olur

Fırkada arz etdiğim vechle ikilik vardır biri Hamparsum Boyacıyan taraf-dâr ki hükûmetin kanûnu dâhilinde icrâ'-yı amelî münâsib görür diğeri de Sabah Gülyan taraf-dâr ki ihtilâl-perver-âne bir vaz'iyyet almışdır. İhtimâl ki Sabah Gülyan'ın taraf-dârları kendiliklerinden gitmiş olabilir

Karamaz'ı, Sinpat'ı, Kapril Keşişoğlu'nu tanır mısın Agob Hazaryan'ı da tanır mısın

Karamaz'ı evvelce tanırım diğerlerini yazı-hâneme geldikleri zamân gördüm

Bu adamların her biri yazı-hâneye geldikleri zamân kimlerle görüşdüler

Karamaz gelmeden diğerleri Rupen Karabetyan ile görüşüyorlardı Karamaz geldikden sonra cümlesi yine Rupen Karabetyan ile görüşüb konuşdular

Bu mektûblar size mi âiddir

Evet benim nâmıma gelmiş ise de Karamaz'a âiddir üzerimi yokladıkları vakt bulub aldılar

Sabah Gülyan'ın ihtilâl-perver-âne bir vaz'iyyet aldığından ve ona tebaiyyet edilmek iktizâ etmediğinden bâhis İstanbul merkezinden vilâyâtdaki şuabâta bir beyân-nâme tevzî' olunmuş ma'lûmâtınız var mıdır

Mezkûr beyân-nâmenin bu mes'ele meydâna çıkdıkdan veya çıkmak üzre iken tevzî' olunduğu mesmû' olmuşdur. Fakat beyân-nâmeleri görmedim

Yukarıdaki ifâdenize nazaran Türkiye'de Hınçakyan Partisi teşekkül eder etmez ya'nî bundan iki sene mukaddeminden beri fırkada bir ayrılık olduğu ve Sabah Gülyan'ın ihtilâl-perver-âne bir vaz'iyyet aldığı İstanbul merkezince ma'lûm bulunduğu hâlde şuabâta merkez-i umûmîyle kat'-ı alâka etmeleri ta'mîm olunmamış mıdır.

Bilmiyorum

Sabah Gülyan'ın buradaki taraf-dârları kimlerdir

Bilemiyorum

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

Tercemân Karabet

(İmza)

---------- ---- ----------

Maznûn-ı aleyh: İzmir'de Çayırlıbağçe'de kunduracı ve Çayırlıbağçe'de Ermeni vakıf-hânesinde mukîm yirmi sekiz yaşlarında Abraham veled İstefan'ın zabt edilen ifâdesidir. 13 Ağustos 330

Sen hangi fırkaya mensûbsun

Hiçbir fırkaya mensûb değilim

Seni kim iğfâl etdi

Ben iki senedir İskenderiye'de kunduracılık yapıyordum Orada Bulgaryalı Hamparsum Kirkor beni iğfâl etdi. Benim bir şeyden haberim yokdu İstanbul'a Armanak ile git orada anlarsın dedi ve yirmi beş lira kadar da masârif-i râhiyye verdi. İzmir'e Moskof vapuruyla geldim oradan buraya şimendiferle geldim arkadaşım Armanak İstanbul'da bana burada Karamaz isminde biri olduğunu ve o bizim reîsimiz olduğunu ve Tal'at Bey'i vurmağı emretdiğini söyledi ben de esnâfdan kendisini tanıdığım Ebermiya'ya bizim Tal'at Bey'i vurmağa me'mûren geldiğimizi söyledim onun üzerine bizi der-dest etdiler

Burada siz kimlerden ta'lîmât alacakdınız

Armanak bilir o Mısır'la mektûblaşırdı

Siz gelirken doğru İzmir'e mi çıkdınız yoksa Pire'ye mi çıkdınız

Pire'ye çıkdık orada üç gün durduk Armanak oradan iki revolver alındı

Pire'de, İzmir'de, İstanbul'da sizi kim karşıladı

Kimse karşılamadı İzmir'de ben vâlidemin evinde üç gün kaldım

İstanbul'da nerede beytûtet etdiniz

Ben Tarlabaşı'nda Doğramacı Sokağı'nda 34 numrolu hânede halam Hacez Yajar'ın evinde kaldım üç gün kadar orada idim sonra Tarlabaşı'nda yine Tarlabaşı'nda Hacıbekir veyâ Hacıahmed Sokağı'nda Peruz Hanım'ın evinde üç ay kaldım.

Armanak nerede kaldı

O da Tarlabaşı'nda kaldı fakat mahallesinin ismini bilemem

Bu sû-i kasdi ne vakt yapacakdınız

Bilmiyorum

Sen burada bulunduğun üç ay zarfında kimlerle görüşürdün

Ben Armanak'la Beyoğlu'nda Ermeni mezârlığı ittisâlinde köşe başındaki Tekfurdağlı Ermenilerin kahvesine çıkardım ve kimse ile görüşmezdim

Siz burada ne ile geçiniyordunuz

Armanak'dan beş lira daha aldım

Silâhı nerede sakladın

Halamın evinde kiracı Anzor'a saklatdım

İfâdeni İmzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Celb edilen: Kadıköyü'nde Pazaryolu'nda Altıyol ağzında eczâcı yanında bir hânede mukîm Vanlı elli üç yaşlarında Cevizlik'de İzmir Meb'ûsu Seyyid Bey'in yanında bağ-çe-vân Kigork veled Hamparsum Maşuyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 13 Ağustos 330

Sen hangi fırkaya mensûbsun

Kadıköy Hınçak Fırkası reîsi idim takrîben bir sene evvel Hınçakyanlar Köstence'de bir kongre yapmışlar o kongrede Türkiye'de ihtilâl çıkarmağa karâr vermişler ben İstanbul merkez idâresinde Murad ve Zakaryan'dan işitdim böyle bir şeyi biz kabûl edemeyeceğimizi mübeyyin bir beyân-nâme çıkardık ve bu beyân-nâmeleri bütün memâlik-i Osmâniyye'ye dağıtdık ve böyle memâlik-i ecnebîyyede bir cem'iyyeti tanımayacağımızı da yazdık Kadıköy, Gedikpaşa, Samatya şu'beleri bu beyân-nâmeleri yazdı. Onun üzerine hepimiz bir tarafa çekildik.

Ne vakt siz bu beyân-nâmeyi verdiniz

Dört, beş aydan ziyâde oluyor.

İstanbul Hınçak Komitesi veyâ memâlik-i Osmâniyye Hınçak Komitesi dağıldı mı ki siz de dağıldınız

Hayır dağılmadılar ben kendi başından korkdum

Siz Köstence Kongresine murahhas gönderdiniz mi

Doktor Benene Köstence'ye gidiyormuş beni vekîl edin dedi bizim mecmû' fırkamız efrâdı yirmi beş kişiden ibâretdi nizâmen murahhas göndermeğe salâhiyyetimiz yokdu yüz kişi olursa müsâademiz vardı diğer şu'beler iştirâk etmediler biz de gönderemedik sonra ne olduğunu bilemem.

Siz kendi kendinize iş görebilir misiniz yoksa Beyoğlu'ndaki hey'et-i idâreye mi tâbi'siniz

Beyoğlu'ndakine tâbi' idik

Beyoğlu'ndan size emr geldi mi ki Doktor Benene'yi intihâb edecekdiniz

Bir yerde kongre olacağı vakt bize Beyoğlu'ndan ihbâr ve emr ederler yüz kişilik efrâdı olan bir cem'iyyet artık doğrudan doğruya bir murahhas gönderir işte bu nizâma binâen bize de bir mes'eleden üç dört ay evvel Beyoğlu'ndan Bulgarya'da bir kongre olacağı bildirilmiş olmağla biz de oraya murahhas göndermeğe karâr vermiş idik o esnâda muhârebe olduğundan Bulgarya'da ictimâ' edecek kongre Köstence'ye tahavvül etmişdir.

Sizin Kadıköyü'nde kulübünüz yok mu idi

Evvelden var idi fakat cem'iyyetimiz efrâdının mikdârı kalîl olub idâre edemediğinden orada burada toplanırdık.

Ne vaktden beri o kulübü terk etdiniz

Bir buçuk seneden beri terk etmiş idik

Doktor Benene Köstence'den avdetinde sizi gördü mü

Gördü ihtilâle karâr verdiklerini söyledi biz de kabûl etmedik

Bu kongreye diğer şu'belerden kimler gitmiş

Bilmiyorum.

Karamaz'ı tanır mısın ve bu def'a gördün mü

Evvelden tanırım fakat bu def'a görmedim

Siz cem'iyyete dâhil olduğunuz zamân hey'et-i idârede isminiz kayd olunur mu.

Kayd olunur

Sizin fırkanın merkezi yok mu

Vardır.

Usûlen siz cem'iyyetden çekildiğiniz zamân mührünüzü kime teslîm etdiniz

Yanımda duruyor

Sen Kadıköy Hınçak şu'besinin ötede beride ictimâ' etdiğini söylüyorsun aynı zamânda mühr de yedinde duruyor o hâlde bu şu'benin dağıldığını ne ile isbât edersin bil'akis mührün senin yedinde bulunması ve usûlen isti'fâ' etmemeklik senin el'ân Kadıköy şu'besi riyâsetinde bulunduğuna bir delîldir. Sizin şu'beden Doktor Benene'nin gönderilmiş olduğuna dâir vâki' olan ihbârâta karşı senin te'vîlen inkârın merkûmu murahhas sıfâtıyla ta'yîn etdiğinizi isbât eder ne diyeceksin

Bizim şu'be dağılmışdır ve murahhas göndermedik

İfâdeni İmzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ℘ ----- ☙ ----------

Celb edilen: Dilsizzâde Hânı'nda gaz tüccârı ve Ermeni Bankası'nda Harputlu olub Arnavudköy'ünde Akıntı Caddesinde posta-hâne karşısında bir hânede mukîm kırk yedi yaşlarında Bedros Kalfayan veled Asador'un zabt edilen ifâdesidir. 13 Ağustos 330

Siz hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasında idim on dört seneden beri fırkadan çıkdım

Verastad'ı tanır mısınız

İki sene evvel İstanbul'da gazeteci idi tanırım

Şimdi kendisiyle münâsebetiniz var mıdır

Yokdur

Rupen'e gelen mektûbda size ba'zı hidmetler teklîf etmiş o hâlde kendisinin sizinle münâsebet-dâr olduğu anlaşılıyor.

Hayır münâsebetim yokdur

İfâdenizi İmzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Celb edilen: Pangaltı'da Bayır Sokağı'nda kırk numrolu hânede sâkin kunduracı esnâfından otuz üç yaşında Kipriyanos oğlu Yermiya'nın ifâdesidir. 16 Ağustos 330

Siz hangi fırkaya mensûbsunuz

Hiçbir fırkaya mensûb değilim.

İstanbul'a nereden ve ne zamân geldiniz

Yirmi iki seneden beri İstanbul'dayım Kayseri'den gelmişdim.

İzmirli Ardaş nâm-ı diğer Armanak'la Abraham'ı tanır mısın

Tevkif edilmeden on beş gün evvelisi Pangaltı'da Ermeni mezârlığı köşesindeki kahveye giderim kendilerini orada gördüm ve görüşdüm. Görüşmekliğimde Çatal Hân'ında kunduracı Tatyos nâmındaki bir

hem-şehrîmin yanında bunları gördüm ben de onu gördüm ve selâm verdim Tatyos'un da'veti üzerine oturdum ve kendileriyle görüşdüm.

Şu on beş gün zarfında kendileriyle dâimâ görüşdün mü

Ben mezkûr kahveye her akşam gitmem fakat gitdikce onunla görüşdüm fakat cem'iyyet değil âdî bir muhabbet derecesinde idi selâm sabâh,

Abraham sana ne gibi şeylerden bahs etdi ve şu bahsi ne sûretle sana açdı.

Bir gün ben onların yanında kahveye gitdim otururken elimdeki Jamanak gazetesini okuyordum gazetede tevkif edilen Ermenilerden bahs olunuyordu. Ben de galibâ râhat batıyor da bu gibi hâlâta teşebbüs ediyorlar dedim onun üzerine Abraham bana hitâben evet biz de buraya bu iş için gelmişdik fakat işimiz olmadığından avdete karâr verdiysek de paramız olmadığından yedimizdeki tabancaları satarak gitmek istiyoruz dedi ve satılması için bana ricâ etdiler onun üzerine Ardaş tabancasını bana verdi ben de tabancanın büyük ve câlib-i dikkat olduğundan şübhe ederek Beyoğlu taharrî me'mûrlarından Karabet Efendi'yi görmek ve mes'eleyi kendisine ihbâr etmek üzre tabancayı berâberime alarak kendisini aradıysam da bulamadım avdetle kendilerini üç gün kahvede aradım fakat gelmemişlerdi. Dördüncü gün Teşvikiye Ahz-ı Asker Şu'besince verilen emr üzerine ve sâhib-i san'at olduğumdan nâşî sevkim ihtimâline mebnî kahveden şu'beye gitmek üzre iken yolda sivil bir me'mûr tarafından çevrilerek tevkif edildim.

Karabet Efendi'yi kimin vâsıtasıyla aradınız

Sivil me'mûrlarından Rıza Efendi vâsıtasıyla aradım kendisine Ağa Câmi'inde tesâdüf etdim mûmâ-ileyh Karabet Efendi'nin rıhtımda îfâ-yi vazîfede bulunduğunu söyledi.

Nasıl tevkif edildiğini biliyor musun.

Beni Teşvikiye'ye giderken çevirdiler ve müdîriyyete götürdüler orada Abraham'la, Ardaş'ın nerede bulunduklarını ve kendilerini tanıyıb tanımadığımı suâl etdiler. Ben de Ardaş'ın Tatyos'un hânesinde bulunduğunu ve bir tabancalarının yedimde bulunduğunu ve Karabet Efendi'ye vuku'-ı hâli söylemek üzre aradıysam da bulamadığımı söyledim

Ne gibi bir iş için geldiklerini kendilerine suâl etdiniz mi

Kendileri bendenizden çekinmekdelerdi ve zâten kendileriyle o gün söylediğim söz üzerine bana tabancalarını satmaklığımı ve mütebâkî üç gün zarfında ise görüşemediğinden ne esbâba mebnî geldiklerini anlayamadım yalnız iş için geldiklerini ve iş bulamadıklarını söylediler. Ben ise tabancadan şübhe etdiğimden ve kendilerinin gaybûbetinden şübhe ederek Karabet Efendi'yi aradıysam da bulamadım fakat Polis Müdîriyyeti'nde der-destleri için bulundukları mahalleri söyledim.

Bunların yanında başka bir şahıs bulunuyor mu idi.

Kalyoncu kulluğu civârında ikamet eden Kormozi isminde bir şahsın onların yanında oturmakda olduğunu görürdüm

Sen tahkikat-ı ibtidâiyyede vâki' olan mes'eleye [Bunlardan tevkifât olduğu esnâda işret âleminde Abraham işi biraz ağzından kaçırdı bizim de maksadımız adam vurmak idi onun için geldik idi. Dedi ben de adam siz böyle edebsizlik edeceğinize en evvel sizi bu işe sevk edeni vurun hükûmet millet için hayırlıdır biliyorsunuz tramvay kumpanyasından mezârlık bedeli olarak millet hakkı diye on beş bin lira aldı ve verdi böyle hükûmete fenâlık olur mu bunların a'zâsı öldürülür mü demişsin onlar da biz de peşîmân olduk gideceğiz demişler.] böyle bir şey söyledin mi

Ben o günü Jamanak gazetesini okurken tevkif edilen Ermeniler hakkında söz söylerken şu on beş bin lira için söyledim idi. Fakat başka bir şey söylemedim kendileri de bana bu husûsda bir şey söylemediler.

İfâdeni imzâ' et

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Huzûr-ı Sâmi-i Vilâyet-penâhîye

Van Vilâyeti
Polis Müdiriyyeti
Umûmî 677
Husûsî 169

Vâlî Beyefendi Hazretleri

Sosyâl Demokrad Hınçak Komitesi Van Şu'besi reîsi ve a'zâsından olub der-dest ve tevkifleri İstanbul Divân-ı Harb-i Örfîsi Hey'et-i Tahkîkiyyesi Riyâsetinden zât-ı sâmîlerine keşîde edilib bendelerine muhavvel ve yine riyâset-i müşârün-ileyhâdan İstînâf Müddeî-i Umûmîliğine mevrûd telgraf-nâmeler ahkâm ve mündericâtından muktezî olan Vanlı Pervetyan Abraham ve Solakyan Ardeşis, Avedyan Aso ve Haykak Arameşyan nâm eşhâs münferiden nezârete aldırılmış hânelerinin taharrîsinde mevâdd-ı mühimmeyi hâvî memâlik-i Osmâniyye ve ecnebiyyenin her tarafından kendilerine mekâtîb ve resâil gönderilmiş olduğu görülmekle lede-l-tetkik hâl-i hâzır dolayısıyla evrâk-ı mezkûreden en ziyâde câlib-i şübhe ve hâiz-i ehemmiyyet olanları gözden geçirilerek hulâsa-i mündericâtlarına dâir zabt varakası tanzîm ve evrâkları ayrı ayrı zarflar derûnuna vaz' edilmişdir bunların Vilâyet-i Celîleleri Tercemânlığına harfiyyen terceme etdirildikden sonra Dîvân-ı Harb-i Örfîye teslîmleri ve bundan başka mevâdd ve mündericât i'tibârıyla komitenin ahvâl-i rûhiyye ve husûsiyyesine dâir nazar-ı hükûmetde pek ehemmiyyetli birçok evrâk ve ruhsât-ı resmiyyesiz müstensih ile intişâr etdirilmekde olan gazete ve resâil mevcûd olub mütâlaa ve tercemeleri vakte muhtâc bulunmuş ve dâiremizce de tercemeye kabiliyyetli me'mûr bulunamamış olduğundan bunların da nazar-ı tedkikden geçirilmek üzre aldırılması husûsunun Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâsetine havâle buyrulması ve senede birkaç def'alar sûret-i hafiyyede intişâr eden ve hükûmet-i hâzıra ile me'mûrîn-i hükûmet ve ashâb-ı haysiyyet zevât hakkında birçok tesâvir ve makalâtı hâvî "Nir" gazetesinin dahi mürettib, muharrir ve musavvirleri merkumun Ardeşis, Abraham, Aso'dan ibâret bulunduğu da eldeki vesâik delâletiyle taayyün ve tahakkuk eylemiş olduğundan bu cihetde de ta'mîk-i tahkikat buyrulması ve Haykak Arameşyan'ın hânesinin taharrîsinde karısının donu içerisinde kaçırmakda iken yakalanan birçok evrâk açık iki zarf derûnuna vaz' ve evrâklar tedkik olundukda komiteye âid bi-l-umûm muhâberât ve birçok mukarrerât-ı muzırrayı hâvî komite hey'et-i idâre zabt-nâme defteriyle eslihâ ceb-hâne müfredât defteri ve memâlik-i Osmâniyye ve ecnebiyyeden mevrûd mekâtîb ve komitenin vâridât ve masârifâtıyla husûsât-ı sâireyi mübeyyin defâtir mevâdd-ı mühimmesiyle câlib-i nazar birçok varakalar ve bir cild Genc Ermenistan görülerek harfiyyen terceme edilemediğinden Dîvân-ı Harb-i Örfîce tedkîki lâzım gelmiş ve Hınçaklara âid kulüb ve kırâat-hânenin de sûret-i tertîb ve

güşâdında cem'iyyetler kanûnunun hiçbir maddesine tevfîk-i hareket edilmediği ve âdetâ cem'iyyet-i hafiyye tarzında icrâ-yı fa'âliyyetde bulunduğu görülmekle sedd edilmiş olduğundan haklarındaki muktezayât-ı kanûniyyenin icrâsı ma'razıyla Ardaşis ve Aso'ya âid kapalı üç zarf ve Haykak Arameşyan'a âid kapalı iki zarf derûnunda külliyetli kütüb ve evrâk-ı sâire ve birçok gazete ve resâil maan arz ve takdîm kılınmış olmağla dîger mevcûd evrâkın da aldırılması husûsunda Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâset-i Aliyyesine emr ve havâle buyrulması arz olunur fermân / 21 Ağustos 330

Polis Müdîri

(İmza)

---------- ----- ----------

Dîvân-ı Harb-i Örfîye tevdî' buyurulmak üzre bütün evrâk leffen takdîm kılındı. Bu evrâkın tercemelerinin tedkiki ve yeniden terceme edilmesi ve sâir husûsât için tensîb buyurulursa adliyyeden İkinci Müstantik Rüşdü Efendi ile daha ba'zı zevâtı Dîvân-ı Harbe i'zâm etmek kabildir lüzûm var ise tercemân-ı vilâyet her gün Dîvân-ı Harbe devâm için emr almışdır husûl-i ma'lûmât ma'razında Fırka Kumandanlığı cânib-i âlîsine takdîm

21 Ağustos 330

Van Vâlîsi

(İmza)

Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâsetine / minh

---------- ----- ----------

Maznûn-ı aleyh: Nazilli'nin Çalık Mahallesi'nden üç yüz iki tevellüdlü Hamparsum oğlu Armanak'ın zabt edilen ifâdesidir. 28 Ağustos 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Hınçak Komitesine mensûbum

Bu def'a nereden İstanbul'a geldin

Mısır'dan Pire'ye oradan İzmir'e oradan şimendiferle İstanbul'a geldim

Ne için vapurla gelmedin

Rıhtımda tahkikata müsâdif olmamak için vapurla gelmedim çünki İzmir'de ticâretle meşgul olduğum için orada herkes beni tanır ve müşkilâta tesâdüf etmezdim.

Mısır'dan sizi kim buraya yolladı

Sabah Gülyan ile Karamaz geldiler Sabah Gülyan bi-z-zât beni buraya gönderdi size ta'lîmât vereceğim dedi fırkanın bize tevdî' edeceği işleri yapmak üzre gönderdi.

Siz fırkanın sizin hayatınıza da taalluku olacak işi görebilir miydiniz

Hayır efendim fırkanın iki kısmı vardır biri kalemen diğeri fi'lendir ben kalem kısmındayım tabiî bana kaleme âid ciheti tevdî' edeceklerdi.

Burada size kim ta'lîmât verecek idi

Oradan Sabah Gülyan ta'lîmât verecek idi.

Sende tutulan revolveri nerede aldın

Bir buçuk sene evvel Yunanistan'da satın aldım

Senin arkadaşın berâber geldiğin Pire'ye çıkıb revolverleri tedârîk etdiğinizi söylüyor yalan mıdır

Yalandır.

Müdîriyyet-i Umûmiyyede isticvâb olunduğunuz vakt yine bu revolverin bu def'a gelirken satın aldığını söylediğinde yalan mıdır

O da yalandır

Sen burada kimlerle münâsebetde bulundun

Kimse ile konuşmadım

Karamaz'ı görmedin mi

Gördüm

Ta'lîmât almadın mı

Almadım

Ne yapacağını hâlâ bilmiyor musun

Bilmiyorum. Yalnız Karamaz der-destinden birkaç gün evvel size birkaç güne kadar vazîfe verilib gönderileceksiniz demiş idi

Tal'at Bey'i vuracağınızı söylemedi mi idi

Hayır söylemedi

Hınçak Komitesinin müdâfaa kısmı ne için teşkîl olunmuşdur

Bilemem böyle bir şey varsa da ne için teşkîl olunduğunu bilemem

Sen komiteye girerken kalem için komiteye girdiğini söyledin mi

Evet söyledim ben kalem ile hidmet ederim dedim.

Abraham da seninle birlikte mi propaganda yapacak idi

Hayır onu kendisinden sorun

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

Armanak Karabetyan

(İmza)

---------- ---- ----

Celb edilen: İzmit'de komisyoncu otuz beş yaşında Zirabet veled Ohannes'in zabt edilen ifâdesidir. 2 Eylül 330

Sabah Gül'ü tanır mısın ve hangi fırkaya mensûbsun

Hınçakyan Fırkasına mensûbum ve Sabah Gül'ü de tanırım

Bu yakınlarda Sabah Gül'den bir haber aldın mı ya'nî muhâbere ve mükâteben oldu mu

Bir akşam birisi geldi ben Mısır'dan geliyorum dedi benim ismim Hamdi'dir dedi. Ben bu adamı kat'iyyen tanımıyorum benden para, silâh istedi. Ben de böyle şeylere karışmam dedim ve sana balık getirdim diye bir mendil içinde bir şey bırakdı. Ben mahallî polis merkezine gitdim mes'eleyi haber verdim. Mendilde de balık var idi sonra bir ay sonra merkûm bir daha geldi ve beni polise haber verdiğim için tehdîd etdi.

Fakat sizin bu ifâdenize rağmen Sabah Gül müsâfiriniz olduğu elde edilen birçok mektûblardan müstebân oluyor ne diyeceksiniz

Benim muhâberem yokdur

Rupen Karabetyan'ı tanır mısın ve bu def'a kendisini gördün mü

Tanırım bu def'a kendisini görmedim

Verestad ile muhâberen var mıdır

Köstence Kongresinden sonra kendisiyle münâsebetim yokdur

Kendisi senden para tedârik etmesini Rupen'e yazıyor sizin beyninizde böyle münâsebet olmasa para için Rupen'e sizi nasıl tavsiye eder

Para gazete parası borcum var idi gönderdim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Celb edilen: İzmit'de na'l-burlar içerisinde kırk dört yaşında fuçucı Karabet Patukyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 7 Eylül 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Hınçak Fırkasına mensûbum

İzmit'de kulübünüz var mıdır

Hayır iki seneden beri yokdur

Sen Köstence Kongresine gitdin mi

Evet gitdim berây-i ticâret Romanya'ya gitmişdim Bükreş'e gidecekdim Köstence'ye geldiğimde Sabah Gül benim orada kalmaklığımı ve buradaki müzâkereye müşterek olmaklığımı teklîf etdi ve benim masrafımı da der-uhde etdi. Hâl-bu-ki müzâkere olmuş bitmiş idi ben dört beş günden daha işimden kalarak onların ta'yîn ve teklîf etdiği şeyleri dinledim bunlardan biri Gazeteci Hemayak Efendi'nin tardı idi sebebini pek bilemiyorum araları açık imiş diğeri gazete mes'elesinde para neymiş bunu konuşdular üçüncüsü de kendi işlerine efrâd-ı cem'iyyetin müdâhale etmeyib kendi re'ylerinde hâiz-i istiklâl olmaları idi. Bil'âhire ben Bükreş'e gidemedim çünki va'd etdikleri parayı vermediler İstanbul'a geldim ve İzmit kulübü olmamasından dolayı kimseye bir şey

söylemedim. Fakat Sabah Gül bil'âhire bir ta'mîm yazarak İzmit'den beni meb'ûs göstermiş imiş bu def'a bir ay evvel Kumkaya'da(?) Hınçakyanlar yine bir kongre akd etdikleri zamân beni de çağırdılar ve Köstence'ye âid bildiğimi suâl etdiler beni Hamparsum Boyacıyan ile Nerses Zakaryan çağırmış idi.

Sen kaç senedir fırkada bulunuyorsun ve İzmit reîsi ve a'zâları kimler idi.

İzmit kulübü dağılmadan iki sene kadar orada bulundum. İzmit'de bakkal Kirkor Kirakosyan reîs idi. Ben de a'zâ idim. Diğer a'zâlar Zirabet Jamgocyan idi.

Seni Köstence'ye kimler intihâb edib gönderdi

O vakt kulüb yokdu. Ve kimse intihâb etmedi.

O hâlde sen kimin nâmına Köstence'de müzâkerede bulundun

Onlar sen burada bulun biz yazarız dediler

Köstence'den avdetde İstanbul'da Hınçakyan kulübüne gitmedin mi

Hatırıma geldi Hamparsum Efendi'yi gördüm size söylediğimi kendisine de söyledim o da onların yapdığı nizâmsızdır eksik a'zâlarla müzâkere etmişdir dedi. Biz onların mukarrerâtına tâbi' olamayız dediler

Bu def'aki ictimâ'da sizden ne sordular sen ne cevâb verdin

Bana orada gördüğünü söyle dediler ben de söyledim

Köstence'de müzâkerede kimler mevcûd idi

Sabah Gül, Verastad, Ruscuklu Karabet Manukyan, Bafra'dan Bogos, Doktor Benene vardı diğerleri memâlik-i ecnebiyyeden gelmişdi

Seni nasıl Köstence'de Hınçak olduğunu tanıdılar

Zâten cem'iyyet para alabilmek için herkese iki guruş mukabilinde bir vesîka verir idi benim de böyle bir vesîkam vardı onun için Hınçak olduğumu anladılar

Köstence'de siz memâlîk-i Osmâniyye'de bir ihtilâl çıkarmak ve hükûmet-i Osmâniyye kavânînine tebaiyyet etmemek için ne gibi bir karâr verdiniz

Öyle bir söz yanımda cereyân etmedi yalnız meb'ûs meşrûtiyyet-i kanûnî vechle olmuyor arâzî mes'elesi hall olunmuyor dediler ve birtakım feylosof-âne görüşdülerse de ben anlamadım o vakt ben benim memleketimde böyle bir şey yokdur dedim onlar da artık büyüklerin yapacağı küçükler karışmış dediler ben de bunu kabûl etmedim ve paramı da vermediler.

Sen İstanbul'a geldikten sonra böyle hükûmete itâat edilmeyeceğine dâir Sabah Gül'ün bir ta'mîmi gelmiş senin bunlardan ma'lûmâtın yok mudur

Ma'lûmâtım yokdur

Senin Köstence'ye meb'ûs olarak gitmen hey'et-i merkeziyye indinde hâiz-i i'tibâr olduğuna ve bu def'ada yine son kongreye celb edilmen yukarıda söylediğin gibi söylenilen şeyleri anlamayacak derecede ahmak bir adam olmadığına delîldir. Bâ-husûs oradaki vâki' olan ve cümlenin taht-ı i'tirâfında olduğu vechle bir ihtilâle milleti hazırlayan ictimâ'da ne olduğunu bilmiyorum haberim yokdur gibi ketm-i hakikat etmekliğin ve bil'âhire bu kongrenin mukarrerâtı umûm memâlik-i Osmâniyye'ye ta'mîm olunduğu hâlde senin adem-i ma'lûmât beyân etmekde ısrârın bu mes'elelerde pek ziyâde hâiz-i alâka olduğuna ve Sabah Gül ile hem efkâr bulunduğuna delîldir ne diyeceksin

Evet ketm etmiyorum ahâlî arâzî mes'elesi için hükûmete mürâcaat etmiş dediler hâsılı hükûmete karşı bir şeydir. Bogos Paşa'nın Avrupa'da Ermeni mes'elesi hakkındaki seyâhati de konuşuldu. Ve Bogos Paşa'nın Avrupa hükûmetlerine mürâcaatından hâsıl olacak netîce de konuşuldu.

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

İzmitli Karabet Patukyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 7 Eylül 330

Sen Köstence'den gelirken sana orada bulunduğuna dâir bir vesîka vermediler mi

Evet oradaki mukarrerâta dâir bir liste ya'nî ahâlîye teblîg için işbu mukarrerâtı bana verdiler ise de onu yırtdım çünki kabûl olunacak iş değildi

Ne gibi şeyler yazılı idi ki kabûl olunacak şey değil idi diyorsun

Legalizm illegalizm diye bir şeyler söylüyorlardı o yazılı idi. İstibdâddaki, evvelki tertîb üzre gidecekleri yazılı idi.

Ya'nî bombalı silâhlı hareket etmeklik mi yazılı idi

Böyle bir söz yokdu fakat gizli yapacaklarını söylediler ve öyle yazdılar ve bu da Bogos Paşa'nın mes'elesinden sonra bu işin olacağını söylediler ve yazdılar

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Gazeteci Hemayak Efendi'nin tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 16 Eylül 330

Lağv edilen üç şu'be nerelerdedir. Ve bunların lağv edilmesine sebeb nedir.

Van, Bafra, Ma'muretü'l-azîz şu'beleri memâlik-i Osmâniyye hey'et-i idâre-i merkeziyyesi tarafından lağv edilmişdir çünki bunlar Paris merkezine merbûtiyyetlerini işitdiğime ve hissiyâtıma nazaran iki numrolu ta'mîmle teblig olunduğu vechle muhâfaza ediyorlarmış bu ta'mîmde Ma'muretü'l-azîz merkezinin merkez-i umûmîye sâdık olduğuna dâir mektûb vardır. Bafra ve Van'dan da bu yolda mektûblar vardır.

Paris'in yazıb gönderdiği iki numrolu ta'mîme mukabil memâlîk-i Osmâniyye'nin İstanbul merkezi kendi efkârını bildirmek ve Paris'in tutduğu yolun sakametini anlatmak üzre şu'belere beyân-nâme ve sâire çıkarmadı mı

Evet İstanbul merkezi bu yolda beyân-nâmeler çıkardı ve şu'belere gönderdi ayrıca benden Gohak gazetesiyle ve sâir (Tayralik) (?) (Kühadindes) (?) gazeteleriyle Paris merkezinin efkârını izâh etdik bir def'a da Türkçe umûm gazetelerde ve Ermenice (Tayralik) gazetesinde resmen i'lân edildi.

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ'edem.

(İmza)

---------- ----- ----------

Berây-i istîzâh celb edilen: Kırk sekiz yaşında İzmit'de tenekeci Karabet Patukyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 17 Eylül 330

Senin evini taharrî etdikleri zamân 1913 Kânûn-ı sânî târihli ve Ermeni İhtilâl Partisi'nin mürevvic-i efkârı bir Hınçak gazetesi bulunmuş bunu kimden aldın ve maksadın ne idi

Benim oğlum Kirkor bu gazeteyi almış ben bilmiyorum benim değildir

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Celb edilen: Mekteb-i Harbiyye'de zâbit nâm-zedi olub Beyoğlu'nda Halebli Sokağı'nda yirmi bir numrolu hânede mukîm yirmi dört yaşında Kegam Vanikyan veled Karabet'in zabt edilen ifâdesidir. 20 Eylül 330

Sabah Gülyan'ı tanır mısın

Tanırım

Muhâbere eder misin

Etmem

Hınçak gazetesinde görülen Vanik imzâsı senin midir

Evet benimdir fakat mündericâtı değişdirilmişdir.

Hınçak gazetesini kim idâre ediyor

Hey'et varsa da bilmiyorum Sabah Gülyan'dır diyorlar.

O hâlde bu makaleyi göndermek muhâberâta delâlet etmez mi

Hayır ben hey'ete gönderdim

Sen bir fırkaya mensûb musun

Evet Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Verastad ile muhâbere eder misin ve Rupen Karabetyan'ı tanır mısın

Verastad ile evvelden muhâbere ederdim Rupen ile görüşmedim. Kendisini tanırım

Verastad'dan Rupen'e gelen bir mektûbda sizin isminiz zikr olunuyor bu da sizin kendileriyle kat'-ı münâsebât etmeyib devâm-ı muhâberede olduğunuzu gösteriyor.

Ben mektebi ikmâl edince Paris'e tahsîl için gidecekdim onun için muhâberimi kesmedim orada ahvâl nasıldır nasıl geçinebilirim Verastad'a soruyordum sefer-berlik i'lân olundu burada kaldım Harbiyye Mektebi'ne girdim

Son def'a Verastad sana ne vakt mektûb yazdı ve sen ne vakt cevâb verdin

O bana sefer-berlik i'lânından on beş gün evvel yazmış idi cevâb vermedim ben ona sefer-berlikden bir buçuk ay evveli yazmış idim.

Geçen temmuzda Köstence'de bir kongre akd olunmuş buna dâir ma'lûmâtın nedir.

Ben o vakt imtihân oluyordum ma'lûmâtım yokdur sonra ya'nî kongreden beş altı ay sonra ma'lûmât hâsıl etdim.

Paris hey'et-i merkeziyyesinin işbu kongrede ihtilâle karâr verdikleri ve bil-fi'l teşebbüs etmek üzre Ermeni avâm takımı arasında propagandaya başladıkları ve bi-n-netîce derhâl hükûmet hakkında sû-i kasde ibtidâr eyledikleri hâlde siz kendileriyle niye alâka ve münâsebetinizi kat' etmediniz bundan da anlaşılıyor ki işbu cem'iyyet-i ihtilâliyyeye siz de doğrudan doğruya alâka-dârsınız

Köstence Kongresinde böyle bir karâr verildiğini bilmiyorum ve benim Verastad ile muhâberâtım şahsî idi.

Siz Hınçak Komitesine mensûb olduğunuzu söylüyorsunuz İstanbul merkezinin Köstence Kongresi hakkında neşr etdiği beyân-nâmelerden Gohak, Tayralik(?), Kühadindes(?) gazeteleriyle gerek husûsî ve gerek resmî neşriyyâtdan şübhesiz ma'lûmât-dâr olacakdınız işin doğrusunu söyleyiniz

Beyân-nâmelerde böyle bir şey görmedim yalnız legalizm ve illegalizm mes'elesini biliyorum sû-i kasdi bilmiyorum

Memleketdeki kanûn tanınmadıktan sonra tabîî netîcesi sû-i kasde müncerr olacakdır ve-yâhûd Ermeni ahâlî umûmen teslîh ve taarruz etdirilecekdir veyâ bomba mes'elesinde olduğu gibi birtakım cinâyât yapılacakdır. Bunların yek-dîgerinden farkı yokdur hepsi illegaldir memleketin kanûnu vechle hareket etmemekdir

Ben illegal taraf-dârı değildim maa-mâ-fîh böyle sû-i kasde cesâret edileceğini tahmîn etmiyordum

Yine Verastad'dan Rupen'e gelen bir mektûbda seni bu mesâil için Köstence'ye me'mûr ediyor sen onlar ile hem-efkâr bâ-husûs onların vâsıta-i icrâiyyesi olmasan bu gibi mühimm hidemâta me'mûr edilir misin

Benim böyle bir me'mûriyyetim yokdur

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Kigam

(İmza)

---------- ---- ----------

Celb edilen: İzmit'de na'l-burlar çarşısında mukîm tenekeci esnâfından Karabet Patukyan'ın oğlu on sekiz yaşında olduğunu söyleyen Kirkor veled Karabet'in zabt edilen ifâdesidir. 20 Eylül 330

Babanın evini aradıkları zamân bir Hınçak gazetesi bulmuşlar bu kimindir

Bu gazete benimdir

Babanın bu gazetenin sen de mevcûd olduğundan haberin var mıdır

Haberi yokdur

Bu gazeteyi kimden aldın

İzmit'de bizim bir talebe cem'iyyeti vardı ben onun efrâdındanım onun hey'et-i idâresinde İzmit'in na'l-burlar çarşısı ahâlisinden kahveci Kirkor bana verdi başka kimselere dağıtır idi. Ya'nî talebe cem'iyyetindeki çocuklara da tevzî' ederdi.

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Celb edilen: Yenikapı'da Ermeni kilîsası karşısında seksen sekiz numrolu Hemayak Efendi'nin hânesinde mukîm olub sâbık Gohak gazetesi idâre me'mûru Arâm Açıkbaşyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 21 Eylül 330

Siz hangi fırkaya mensûbsunuz

Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Fırkadaki mevki'niz nedir.

Efrâdındanım evvelce Paris merkez idâresi a'zâsından idim Paris'de Meşrûtiyyet'den evvel ve Meşrûtiyyet'den sonra birkaç ay bulundum. Burada 1909 ve 10 senelerinde bulundum.

İki numrolu ta'mîmde imzânız tahtında maa-t-teessüf yedinci meclis-i umûmî geçen sene ictimâ' etmedi bu sene ya'nî Temmuzda ictimâ' edecekdir ihtimâl ki Haziran'ın sonunda taşraya gitmeğe mecbûr olacağım diye merkez-i umûmîye yazdığınız şu tezkereden ve bu tezkerenin ta'mîme geçmesinden maksad nedir

Ben ictimâ'da bulunamayacağımı hesâb ederek yazdım İstanbul merkezi a'zâlarının Paris merkezinin bu ictimâ' hakkındaki teblîgatından bî-haber olduklarını yazmış veyâ iddiâ' etmiş olmaları üzerine Paris merkezi efrâd-ı cem'iyyetin ile bu mes'eleden haber-dâr olduğunu göstermek üzre benim tezkeremin bir parçasını kaydetmişdir.

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Berây-i istîzâh celb edilen: Bağçecik'de mekteb muallimi yirmi iki yaşında Yervant Panover veled Ohannes'in zabt edilen ifâdesidir. 20 Teşrîn-i sâni 330

Sabah Gül'ü tanır mısın ve kendisiyle muhâbere eder misin son def'a kendisini nerede gördün veya muhâbere etdin

Tanırım muhâbere etmem son def'a ya'nî iki sene evvel kendisi Bağçecik'e gelmişdi orada gördüm

Bir fırka-i siyâsîyyeye mensûb musun

Evet Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Son def'aki Köstence Kongresine kimi murahhas ta'yîn etdiniz

O vakt ben İstanbul'da idim bil'âhire Karabet Patukyan olduğunu işitdim

O vakt kimin yanında çalışıyordun

Bâb-ı Âli'nin karşısında Lokantacı Dikran Tüfenkciyan'ın yanında çalışıyordum

Bunun yanında ne kadar çalışdın

Altı ay çalışdım

Nişan Kirkoryan'ı tanır mısın

İşitmemişim

İşitmediğin kesânın evrâkı nezdinde nasıl bulunur herhâlde bu bildiğin adamdır

Benim makale verdiğim Bağçecik'de Baykar gazetesi vardır. Bu adam onunla neşretmek üzre bana gönderdi

Ermeni milletini ayağa kalkmağa da'vet eddi mi şu iki numrolu evrâk-ı muzırreyi ne için nezdinde hıfz ediyordun

Evde bir tarafda atmışdım.

Bunu da Baykar gazetesinde neşretmek üzre mi gönderdi

Evet efendim

Şu irâe etdiğim üç numrolu mektûb kimindir

Bu mektûb Karnik Boyacıyan isminde Tophâne'de Kapuiçi Karakolu yanında kurukahvecilik eden bir adamındır.

Bu mektûbun birinci parçasının zahrında bu yazdıklarım sizde hafî kalsın burada kimsenin ma'lûmâtı yokdur orada da Kegam'dan başkası bilmesin eğer yakayı ele verirsem ben yapacağımı bilirim ibâresinden maksad nedir.

Ma'nâ çıkaramadım

Her hâlde bu mektûb sana yazıldığına nazaran mündericâtı sence ma'lûm olması îcâb eder bâ-husûs Kegam ile sana ma'lûm bir şey zikrediyor bu ne demekdir

Bilmiyorum

Bu mektûbu okudun mu okumadın mı

Onu da bilmiyorum

Okuduğun şundan anlaşılıyor ki mektûbu sana gösterince Karnik'in mektûbudur dedin

İmzâsını okudum

Gelen bir mektûbun tûl-ı müddet okunmayarak nezdinde hıfz edilmesinin imkânı yokdur bâ-hussûs zarf yırtılmış ve mektûb çıkarılmış olduğundan her hâlde okunmuş olması îcâb eder

Tahattur edemiyorum

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Ohannes oğlu Yervant

(İmza)

---------- ----- ----------

Berây-i istîzâh celb edilen Bağçecik'de mekteb muallimi yirmi iki yaşında Yervant Panover veled Ohannes'in zabt edilen ifâdesidir. 20 Teşrîn-i sâni 330 [1]

Sabah Gül'ü tanır mısın ve kendisiyle muhâbere eder misin son def'a kendisini nerede gördün veya muhâbere etdin?

Tanırım muhâbere etmem. Son def'a, ya'nî iki sene evvel kendisi Bağçecik'e gelmiş idi. Orada gördüm

Bir fırka-i siyâsîyyeye mensûb musun?

Evet. Hınçakyan Fırkasına mensubum.

Son def'aki Köstence Kongresine kimi murahhas ta'yîn etdiniz?

O vakt ben İstanbul'da idim. Bil'âhire Karabet Patukyan olduğunu işitdim

O vakt kimin yanında çalışıyor idin?

Bâb-ı Âli'nin karşısında lokantacı Dikran Tüfenkciyan'ın yanında çalışıyordum.

Bunun yanında ne kadar çalışdın?

Altı ay çalışdım.

Nişan Kirkoryan'ı tanır mısın?

İşitmemişim.

İşitmediğin kesânın evrâkı nezdinde nasıl bulunur her hâlde bu bildiğin adamdır?

Benim makale verdiğim Bağçecik'de Balıkar gazetesi vardır. Bu adam onunla neşretmek üzre bana gönderdi.

Ermeni milletini ayağa kalkmağa da'vet etdi mi şu iki numrolu evrâk-ı muzırreyi ne için nezdinde hıfz ediyordun?

[1] İşbu belge, belgenin orijinalinde bu şekilde iki defa yazılmıştır.

Evde bir tarafda atmışdım.

Bunu da Balıkar gazetesinde neşretmek üzre mi gönderdi?

Evet efendim.

Ohannes oğlu Yervant

Şu irâe etdiğim üç numrolu mektûb kimindir

Bu mektûb Karnik Boyacıyan isminde Tophâne'de Kapuiçi Karakolu yanında kuru kahvecilik eden bir adamındır

Bu mektûb birinci parçasının zahrında bu yazdıklarım sizde hafî kalsın burada kimsenin ma'lûmâtı yokdur orada Kigam'dan başkası bilmesin eğer yakayı ele verirsem ben yapacamı bilirim ibâresinden maksad nedir

Ma'nâ çıkaramadım

Her hâlde bu mektûb sana yazıldığına nazaran mündericâtı sence ma'lûm olması îcâb eder bâ-husûs Kigam ile sana ma'lûm bir şey zikrediyor bu ne demekdir

Bilmiyorum

Bu mektûbu okudun mu okumadın mı

Onu da bilmiyorum

Okuduğun şundan anlaşılıyor ki mektûbu sana gösterince Karnik'in mektûbudur dedin

İmzâsını okudum

Gelen bir mektûbun tûl-ı müddet okunmayarak nezdinde hıfz edilmesinin imkânı yokdur bâ-husûs zarf yırtılmış ve mektûb çıkarılmış olduğundan her hâlde okunmuş olması îcâb eder

Tahattur edemiyorum

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Ohannes oğlu Yervant

(İmza)

---------- ----- ----------

Galata'da Topcular Caddesinde Kapuiçi Karakolu yanında kurukahveci Şebinkarahisarlı otuz üç yaşında Karnik Boyacıyan'ın veled Kirkor'un zabt edilen ifâdesidir. 22 Teşrîn-i sânî 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Bir sene evveli Hınçakyan Fırkasına mensûb idim.

Ne vakt fırkadan çekildin

Geçen üç yüz yirmi dokuz senesi Şubatında orada idim.

Fırkaya ne kadar hidmet etdin

Beş ay kadar hidmet etdim.

Sabah Gül'ü tanır mısın Karamaz'ı tanır mısın

Tanımam.

Yervant'ı tanır mısın

Tanırım.

Sana irâe etdiğim mektûbu Yervant'a sen mi yazdın

Evet ben yazdım.

Bundan maksadın ne idi

Bu kulüb mes'elesinden dolayı idi Sako nâmıyla birisiyle kavga etmiş idik

Burada eğer yakayı ele verirsem ben yapacağımı bilirim ne demekdir

Evet kulübün borcuna kimse karışmıyor idi ben hükûmete söyleyeceğim diyor idim

Bundan yakayı ele vermeğe dâir bir şey çıkmadı

Budur

Bâ-husus senin bu mektûbu ve yakayı ele vereceğini yazdığın adam Ermeni milletini kıyâma dâ'vet etdi mi birtakım evrâk-ı muzırreyi gazetesinde neşretmek üzre yanında hıfz eden kimsedir bunda hükûmetin kuvvetine yakayı ele vermek ma'nâsı istişmâm olunur bunu ber tafsîl-i izâh etmekden kaçınman da bunda bir sû-i kasd ve teşebbüs olduğunu gösteriyor ne diyeceksin

Hayır kulüb mes'elesidir.

Sen Kegam'ı tanır mısın

Tanırım.

Bu adam da Yervant gibi Sabah Gül ile memâlik-i Osmâniyye'de ihtilâlciliğe müteşebbis bir adam olduğu evrâk-ı tahkikiyyeden istidlâl olunur. Senin bu adamlarla hafîce muhâberen ve işbu muhâberâtın da bu mücrimin pençe-i kanûndan kaçdığını ifhâm eddi mi yakayı ele vermek sözünü sarf etmekliğin bunlarla teşrîk-i mesâi etdiğini gösteriyor ne diyeceksin

Nişan isminde birisi Yervant'ın parasını yatdıkları odada çalmış idi ben Yervant'a sonra sana köye gitdiğin vakt yazarım demiş idim. Ya'nî hafî kalsın sözü bu idi Kegam üst katda yatıyordu.

Bu cevâbın yukarıki suâlime mantıkî bir cevâb olmadı senin bu vechle izhâr-ı acz etmekliğin cürmünü izhâra kâfîdir ne diyeceksin

Daha bir şey yokdur

Yukarıda ismini sana söylediğim Yervant ricâl-i hükûmete sû-i kasd mes'elesinden dolayı celb edilmiş kesân miyânında hânesi taharrî olunmuşdur ve gazetesinde Ermeni milletini kıyâma tahrîk edici bir makaleyi neşretmeğe teşebbüsle maznûndur diğer Kegam ise komite reîsi Sabah Gül'ün sâdık adamı olub kendisine komiteyi icrâ'-yı fa'âliyyete da'vet edici bir vazîfe verilmişdir ya'nî bunlardan birisi kalemen diğeri de fi'len komiteye îfâ-yi hidmetle mükellef olduğu cereyân-ı hâlden anlaşılıyor senin bunlara hafî yazdığın mektûb mündericâtı bunlarla teşrîk-i mesâi eylediğini gösteriyor ne diyeceksin

Hayır benim yazdığım mektûbun buna şümûlü yokdur

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Yervant'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 22 Teşrîn-i sânî 330

Sen Karnik'i ne vaktden tanırsın

İki sene evvel İstanbul'a gelib lokantada çalışdığım zamân kendisiyle görüşürdüm

Fırkaya dâir ne görüşürdünüz

Kulübde bizim matbaanın makinesi vardı satmışlardı onu ve sâireyi görüşürdüm

Bu adam fırkaya mensûb mu imiş

Evet efendim

Ne vaktden beri

Benim fırkaya intisâbım üç senedir onun ise benden eski olduğunu kendisinden işitdim

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(Ohannes oğlu Yervant)

(İmza)

---------- ---- ----------

Yervant'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 22 Teşrîn-i sâni 330

Sana Yervant Takulyan derler mi

Yervant Topuzyan derler.

Bağçecik'de Yervant Yervant Takulyan nâmında bir kimse vardır

Yokdur

Sen Karamaz'ı, Sabah Gül'ü tanır mısın

Sabah'ı tanırım Karamaz'ı tanımam.

Sabah Gül sana ricâl-i hükûmetin sû-i kasdi mes'elesinden dolayı bir vazîfe verdi mi

Hayır efendim

Sabah Gül'ün bu mes'ele için ta'yîn edib İstanbul'a gönderdiği komitenin reîsi Karamaz'ın defterinde Yervant Takulyan ismi vardır Bağçecik'de senden başka Yervant Takulyan olmamasına ve senin Topuzyan lâkabın sû-i tahrîr netîcesi olabilmesine nazaran bu ismin sana âidiyyeti şübhesizdir o hâlde bu adamla senin göreceğin vazîfe ne idi

Benim bundan haberim yokdur

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Yervant veled Ohannes

(İmza)

---------- ---- ----------

Karamaz'ın zabt edilen ifâdesidir. 22 Teşrîn-i sânî 330

Bağçecik'de kimseyi tanır mısın

Evet Yervant isminde genç bir çocuğu tanırım.

Senin cüz-dânında bir isim vardır bu çocuk mudur

Evet Yervant Topolyan veya Topuzyan diye yazıyor kendisini de zâten burada gördüm.

Bu adresi ne için yazdın

Mektûbu göndermek için yazdım. Fakat bu adamı iki üç sene evvelinden şahsen de tanırım. Kendisi ben tanımam dese de yalandır.

Bu adresi nereden aldın

Burada kulübden aldım ise de kimden aldığımı bilmem. Bu def'a geldiğimde aldım

Bilmediğin adamın adresini ne için aldın

Komitece lâzım olan şeyi yazmak için aldım. Şahsa âid değildir

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Karamaz'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 2 Kânûn-ı evvel 330

Mıgırdiç Yeretsyan Azîz'i tanır mısın

Tanımam

Defterinde ismin vardır

İstanbul'da aldım fırka işleri için muhâbere edecekdim

Bu adresi kimden aldın

Fikrimde değildir

Bu adamı şahsen tanımaz mısın

Tanımam

Bu adam fırkadan mı imiş

Bilmiyorum

Fırkadan olmasa senin işine yarar mı

Fırkadan olmalı ki fırka için yazacağım şahsî bir mes'elem yokdur

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Berây-ı istîzâh celb edilen: Harput'da Çarşı Mahallesi'nde bir hânede mukîm aktar kırk yaşında Mıgırdiç Yeretsyan Azîz veled Ohannes'in zabt edilen ifâdesidir. 3 Kânûn-ı evvel 330

Sen hangi fırkaya mensûbsun

Hınçak Fırkasına mensûb idim altı ay evvel çıkdım ya'nî bu târihden altı ay evvel çıkdım

Fırkada ne vazîfe ile mükellefsin

A'zâyım reîsimiz Kirkor Nalbandyan'dır

Nalbandyan nerededir.

Beş ay evvelisi Nalbandyan Harput'dan ayrılmışdır. Fırkanın işleri için İstanbul'dan kendisine vazîfe vermişlerdi o vazîfe ile ayrıldı

Yerine fırkayı kim idâre ediyordu

Evvelce Köstence Kongresine gitmişdi oradan geldi bize mukarrerâtı teblig etdi işte fırkanın işleri için İstanbul'dan kendisine vazîfe verdikleri budur ya'nî kongreye me'mûr etmişlerdi sonra İstanbul'dan kendisinin tardı için umûm geldi sonra kendisi de gitdi

Sen Sabah Gülyan, Karamaz, Verestad'ı tanır mısın

Hiç görüşmedim tanımam

Bu adamlarla muhâbere eder misin

Etmem

Sen Harput'da fırkanın ne gibi işlerine bakarsın

Oradaki a'zâlar ve Kirkor Nalbandyan İstanbul ile muhâbere ederdik

Paris merkezinden gelen ve 19 Haziran 1914 târihini muhtevî olan (1) numrolu mektûbda sizin Harput muhâbere vekîli olduğunuz ve bu i'tibârla merkez-i umûmî ile muhâbere etmekde anlaşılıyor ne diyeceksin

Benim muhâberem yokdur

Bu sene Paris merkez-i umûmîsinden tebliğ edilen 1914 târihli iki numrolu ta'mîmde Ma'muretü'l-azîz Şu'besinin Köstence Kongresine iltihâk etdiği zikrediliyor buna dâir ma'lûmâtın nedir.

Evvelce söylemiş idim Kirkor Nalbandyan iştirâk etmiş idi.

Mâ-dâm ki şu'beniz nâmına bir hareket-i ihtilâliyyeye iştirâk olunmuş senin heman çekilmekliğin îcâb ederdi niye çekilmedin

Ne karâr verildiğini ben bilmem

Nalbandyan size tebliğ etdi mi

Etdi

O halde niye çekilmedin

Biz kendimizi çekmedik ihtilâlci olan Nalbandyan'ı tard etdik

Sen gazete okumaz mısın Harput'a gazete gelmez mi

Gelir okurum

Ermeni gazeteleri Köstence Kongresinin ne maksadla ictimâ' etdiğini yazmış senin ma'lûmâtın yok mu

Yokdur

Ne vakt haber aldın

İctimâ' akabinde geldi

Vahak kimdir

Tanımam

İki numrolu ta'mîmde Vahak'ın sizin şu'benin vekîli olduğu yazılıdır her hâlde tanımaklığın îcâb eder.

Bizim tarafdan Kirkor Nalbandyan gitdi

Resm kendisine irâe edilerek bu mudur

Evet budur Kirkor Nalbandyan veya Vahak

Sen Karamaz'ı tanımadığın hâlde onun cüz-dânında ismin vardır.

Tanımam

Tanımadığın hâlde bu ismin bir husûsiyyet-i hâlden dolayı cüz-dâna geçemeyeceği daha vâzıh anlaşılır o hâlde fırka işlerinden dolayı

senin isminin oraya kayd edildiği anlaşılır binâen-aleyh fırkadan çekildiğin ve merkez-i umûmî ile muhâbere etmediğin hakkında söylediğin sözler bil-külliyye mecrûhdur ve sen de bu ihtilâlcilerin rüfekasındansın ne diyeceksin

Bir muhâberem varsa cezâma râzıyım

Sen fırkadan çekildiğini yukarıda söyledin ve merkez-i umûmî ile muhâberen olmadığını da ilâve etdin altı ay evvel fırkadan çekildiğini söylemekliğine nazaran İstanbul merkezinin de ma'lûmâtı olacağı şübhesizdir. Karamaz bu defterdeki isimlerin fırka efrâdından ve işe yarayacak takımdan olub ya'nî kendi efkâr-ı ihtilâl-perverânesine zahîr olacak adamlardan olub tanımadığı hâlde tanıyanlar tarafından defterine kaydetdiğini ve onlarla iş yapacağını söylüyor sen fırkadan çekilmiş olsan isminde tabîî onun defterine geçmez ne diyeceksin

Kabûl etmem

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Mıgırdiç Yeretsyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 3 Kânûn-ı evvel 330

Karamaz senin fırkada olduğunu söylüyor ne diyeceksin

Hayır Kirkor Nalbandyan bize mukarrerâtı teblig etdiği vakt biz kabûl etdik o da mührü aldı Ma'muretü'l-azîz Şu'besi de dağıldı ya'nî cümlemiz dağıldık

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Berây-i istîzâh celb edilen: Orhaniye Kışlası'nda İhtiyat Zâbit Mektebinde tahsîlde bulunan Kayserili yirmi altı yaşında Ohannes (Ohan) Onnik Yeryagazaryan'ın veled İstepan'ın zabt edilen ifâdesidir. 24 Kânûn-ı evvel 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Hınçakyan Fırkasına mensûbum

Hangi kulübdensin

Kayseri şu'besine mensûbum

Kayseri Şu'besinin reîs ve a'zâları kimdir

Reîs Minas Minasyan a'zâları Hacı Karabet Matrasyan Karabet Çiğdemyan, Şerak Elmaciyan ve bendenizim.

Köstence Kongresine kimi vekîl etdin

Hemayak Efendi bana Atam Efendi Hamparsumyan isminde Köstence'de bulunan bir zâtı tavsiye eylemiş idi. Ben de ona mektûb yazarak kendisini vekîl etdim

Bu zât sizin tevdî' etdiğiniz hidmet-i vekâleti îfâ etdi mi

Merkum cevâb vermedi ben de kendisine suâl etmedim hem şu'beye ma'lûmât verdikten sonra artık netîcesini sormak benim hakkım değildir

Şu'bede bu işi kim ta'kîb etdi.

Ta'kîb edilmedi. Çünki İstanbul Merkez İdâresinden işbu meclisin nizâmsız olduğuna dâîr ta'mîm aldık onun üzerine ta'kîb etmedik

Bir meclisin nizâmsız olub olmadığı ictimâ'ından mukaddem bilinir ve ona göre hatt-ı hareket ta'yîn olunur evvelce neden iştirâk etdin.

İstanbul Hey'et-i Merkeziyyesinin nizâm-nâmesinde şu'belerin ekserîsi bir meclise iştirâk etmez ise o meclis nizâmsız olur diye yazılıdır.

Kalyoncu Kulluğunda Sivaslı aşçı Agob kimdir

Yozgadlı Ardaşis Mıgıryan isminde bir terzi ile görüşüyorduk Sivaslı aşcı Agob'un karşısında oturuyorum diye bana işbu adresi verdi.

8 Ağustos 1914 senesinde İstanbul hey'et-i merkeziyyesinden gelen bir ta'mîmde otuz iki a'zânın mevcûd bulunduğu ve mecmû elli bir a'zânın Türkiye hey'etiyle olan münâsebetlerini muhâfaza eylediği ve bunlardan hâric olmak üzre bir kısım zevât-ı mezkûre bunlar usûl ve tertîb esâslarına muhâlif olarak evvelki merkez-i hey'et idâresiyle münâsebetlerini kat' eylediğinden dolayı hakk-ı iştirâkleri kalmadığı beyân ediliyor bu ne demekdir

Bunun cevâbını hey'et-i idâre-i merkeziyye verebilir bunun birçok sebebleri olabilir.

Evvelki hey'et-i idâre-i merkeziyye ne demekdir

1914 Temmuz 24 târihinden i'tibâren evvelce bulunan İstanbul hey'et-i idâre-i merkeziyyesi demekdir

Bunlar evvelki hey'et ile münâsebetlerini neden kat' etmişler

Bilemem merkez idâre bilir

Bu şu'beler hangi şu'belerdir.

Ona da ma'lûmâtım yokdur

Bundan başka ehliyyet-i siyâsiyye ibrâzıyla birçok vakayi'i intac edebilecek hutuvâtdan istifâdeye münâsebet(?) etmemeği her(?) ma'lûmâtda vesâit-i lâzımeyi dâimâ göz önünde tutarak her bir işde muvaffakiyyet için lâzım olan şahsî ve ferdî te'mînâtları nazar-ı dikkate almalıdır diye beyân-nâmedeki mevâddın ma'nâsı nedir

Ne maksadla yazıldığını bilemem

Sende bulunan şu (1) numrolu ta'mîmin târihi nedir

1914 Temmuzunun yirmi dördünden Ağustosun sekizine kadardır

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

Ohannes Ağyazaryan

(İmza)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Ma'muretü'l-azîzli Mıgırdiç İretisyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 24 Kânûn-ı sânî 330

Köstence Kongresi hangi târihte ictimâ' etdi

Bu târihden bir seneden fazla oluyor

Sen fırkadan ne vakt çekildin

Bu târihten sekiz ay evveldir.

Nalbandyan ne vakt çekildi

Konferansdan iki ay sonra geldi sonra çekildi gitti

O vakt sizin şu'be dağıldı mı

Evet kabûl etmedik dağıldık

Sen kongrenin bir seneden fazla olarak ictimâ' ettiğini söyledin bundan iki ay sonra da size teblîgat vâki' olduğunu ifâde etdin o hâlde tahminen bir sene evvel şu'benizin dağılması îcâb ederdi evvelki ifâdende altı ay evvel fırkadan çekildiğini söyledin ifâdendeki bu tenâkuz nedendir

İki ay burada idim sekiz ay evvel oluyor

Bâ-husûs evvelki ifâdende Nalbandyan'ı fırkadan tard ettiğinizi söylemiş idin şimdi fırkanın dağıldığını söylüyorsun

O mühürleri götürdü fırka da dağıldı

Mührün yeniden i'mâli umûr-i mühimmeden değildir fırka mühr için durmaz mühr fırka için durur

Nalbandyan'ı tard etdik ve biz de nefret etdik aynı zamânda çekildik

O vakt İstanbul merkezinden Köstence Kongresinin ihtilâle karâr verdiklerine dâir bir ta'mîm almadınız mı

Ben gelmeden ya'nî beni der-dest etmeden iki buçuk ay evvel geldi

Bu teblîg nereye geldi

Fırkanın dağıldığından buranın haberi yokdu fırkadan Eczacı Agob Efendi'ye geldi

Buranın mâ-dâm kî haberi yokdur Agob Efendi nâmına geleceğine fırka nâmına gelir

Evvelden beri Agob Efendi nâmına gelir

O hâlde fırkanın dağıldığını merkeze iş'âr etmediniz öyle mi

Evet

Mâ-dâm ki fırkanın dağıldığını merkeze ihbâr etmediniz senin fırka dağıldı demen kavl-i mücerredinde kalıyor ne diyeceksin bâ-husûs fırkanın orada bir merkez ictimâ' ve bundan mütevellid masârifâtı merbûtların merkeze karşı hesâbâtı ve sâiresi vardır bunlar fırka dağıldıkdan sonra merkeze ma'lûmât verilmek îcâb eder ne için ma'lûmât vermediniz

Buraya hesâb vermeyiz

Oranın kâtibi kimdir

Leon Mardirosyan isminde el-yevm Amerika'da bulunan ve orada Holvenk(?) mektebinde muallimdir

Senin orada vazîfen nedir

A'zâyım

Sen evvelki ifâdende Nalbandyan kongreye gitmişdi bize mukarrerâtı teblîg etdi sonra İstanbul'dan kendisinin tardı için umûm geldi onun üzerine o da gitdi demişdin bu def'a kongreden iki ay sonra Nalbandyan'ın oraya gelib mes'eleyi teblîg etdiğini ve hemân sizin kendisini tard ederek cümleten dağıldığınızı söylüyorsun tebliğin bir sene evvel olduğunu ve İstanbul'dan aldığın umûmun dört buçuk evvel olduğunu yine söyledin o hâlde senin makasid-i ihtilâliyyeye vâkıf olduğun hâlde sekiz buçuk ay kadar bir müddet merkumla birlikte çalışdığın anlaşılır ne diyeceksin

Bizim dağıldığımızın burada haberi yokdur biz çekilmişdik hattâ dört buçuk ay değil bundan iki buçuk ay evvel ya'nî der-destimden on beş gün evvel buradan Köstence mukarrerâtı hakkında bize umûm gelmişdi

Demek ihtilâlci olanlar der-dest edildikden sonra size umûm geldi ondan evvel gelmedi

Evet

Evvelki ifâdende biz kendimizi fırkadan çekmedik Nalbandyan'ı tard ettik demişdin şimdi hem onu tard etdik hem dağıldık diyorsun hangisi doğrudur

Şimdiki doğrudur

Sana irâe etdiğim ve senin hânende bulunan gazeteler hangi fırkanın mürevvic-i efkârıdır

Hınçakyan Fırkasının

Bunlar 1914 Temmuz ve sâire târihli olmasına nazaran senin fırka işleriyle el'ân meşgul olduğun anlaşılmaz mı

Birâderim gönderir

Sen silâh kaçakçılığı yapar mısın

Evvelce yapardım ya'nî memnû' silâh değil revolverleri getirir satardım bir iki senedir yapmıyorum.

Samsun'da Kürkciyan'dan 11 Nisan 1914 târihli sana vâsıl olan mektûbda malların kirâcıların gelmediğinden dolayı gönderilemediğini ve ceb-hânenin gelmesini beklediğini yazmasına nazaran senin el'ân kaçakçılıkda devâm etdiğin anlaşılıyor ne diyeceksin

Ben iki sene evveldeydi olur ki biraz eksik veya fazla olsun

Sen fırkadan çekildiğini ve nefret etdiğini söylemekliğine karşı senin el'ân fırka işleri alâka-dâr olduğunu gösterecek alâim miyânında 542 numrolu hânende zuhûr eden mektûbda sana Serkis Yeresyan Ermeni ıslâhâtı yapılacakdır fakat karâr-ı kat'î verilmedi diye ma'lûmât veriyor buna ne diyeceksin

Serkis Hınçakyan Komitesine dâhil değildir kendiliğinden yazmış benim çekildiğimden haberi olmayabilir

Jamgocyan isminde bir bildiğin var mıdır ve kendisiyle muhâbere eder misin

Diyarbekir tarafına muallimlik ile gitmiş birisi vardı bana bir mektûb yazmışdı kendisi iki seneden fazla bir zamânda gitmişdi.

Belediye intihâbları için el'ân Hınçakyan Şu'besi ictimâ' eder mi

Evet

Mâ-dâm ki Hınçakyan Şu'besi dağılmışdır yine Hınçakyan nâmına neden toplanıb da belediye intihâbına bakılıyor anlaşılıyor ki şu'be dağılmamış ve siz kemâ-fi-s-sâbık vazîfenize bakmakda imişsiniz ne diyeceksiniz

Kendi fırkasından olmadığı için dağılıb dağılmadığımızı bilemez fırkadan olmayan birisi yazmış

Evvelâ fırkadan olmayan şahsın fırka nâmına da'veti mantık hilâfındadır sâniyen bir müddet evvel ifâdende fırkanın orada dağıldığını eşyaların herkesin gözü önünde satıldığını memleketden sorulmuş olsa ma'lûmât alınacağını söylemişdin şimdi yine Hınçakyan nâmına sizi da'vet eden şahsın bu şeyleri bilemeyeceğini söylüyorsun ifâdelerindeki bu mantıksızlık neden geliyor

Kendisini intihâb ettirmek için bilmeden yazmış ve zâten benim nâmıma yazmamışdır kulüb eşyaları arasında bulunmuşdur.

Bu mektûb 1914 Ağustos târihli mektûb miyânındadır o hâlde bu târihde sizin kulübün güşâde olduğu ve îfâ-yı vazîfe etmekde bulunduğunuz anlaşılıyor ne diyeceksin

Kulüb eşyalarını eve getirmişdim. O eşyâların arasına atmışdım.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ꕥ ----- ꕥ ----------

Bafra Kulüb reîsi elli dört yaşında Bogos veled Mikail Bogosyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 24 Kanûn-ı sânî 330

Gemiciyan kimdir

Bizim evvelki reîsimiz idi ben o vakt reîs-i sânî idim tahmînen bir sene evvel vefât etdi. Başkası ta'yîn olunmadı. İşlere ben bakarım.

Köstence siz bir kongre akdetdiniz mi

Kongre olacağına dâir ma'lûmâtım yokdu geçen sene Temmuzda İstanbul'a geldim burada kongre olacak diye duydum. Burada Hınçakyan kulübünde akd-i ictimâ' etmişlerdi orada duydum

Kimi murahhas ta'yîn etdin

Murahhas ta'yîn etmedim

Bil'âhire ne vakt Bafra'ya avdet etdin ve avdet etdiğin zamân kongre akd olunmuş mu idi.

Ben kendim kongreye gitdim ve dağıldıkdan sonra İstanbul'a hemân geldim burada hey'et-i idâreye Hamparsum ve Nerses'e söyledim ma'lûmât verdim. Ve hemân bir hafta sonra Bafra'ya döndüm.

Sana Köstence'de ne gibi mukarrerât teblîg etdiler

Matbaaların idâresine dâir, büdçemize dâir karâr verdik

İhtilâle ve sâir makasid-i gayr-i meşrûaya dâir ne gibi bir mukarrerât ittihâz etdiniz

Böyle mukarrerât ittihâz etmedik

Sen Bafra'ya avdet edince Köstence Kongresinin mukarrerâtını arkadaşlarına teblîg etdin mi

Evet etdim

Onlar ne dediler kabûl etdiler mi

Benim onlara söylediğimi onlarda kabûl etdiler

O kongrede kimler bulunmuşdu

Sabah Gül, Verastad, ben, Romanya'dan Hamparsum, Mardiros ve Dolabyan, dördüncüsünün ismini bilemiyorum, Bulgarya'dan Serkis tekrâr Serkis, Türkiye'den Doktor Benene, Fuçıcı Patukyan bir de Krikor ki ce'man on iki kişi idi. Ha hatırıma geldi Krikor dediğim Vahak'dır.

Resimde gördüğün Hamparsum Romanya'dan kongreye gelen Hamparsum mudur

Evet

Kongre hangi ayda oldu.

Ağustosda oldu. Ya'nî 1913 Ağustosunda

Siz merkez-i umûmîden ya'nî Paris merkeziyle el'ân muhâbere ediyor musunuz

Muhâbere etmeyiz

Siz iki numrolu merkez-i umûmînin ta'mîmini aldınız mı

Almadık

Buradan size ne gibi ta'lîmât verildi

Ben Köstence'ye giderken bize de ma'lûmât ver dediler avdet etdim arz etdiğim gibi ma'lûmât verdim. Bu nizâmsız bir kongredir dediler ve kemâ-fi-s-sâbık ben Bafra'ya giderek işime bakdım. Benim muhâberem esâsen İstanbul merkeziyledir hiçbir vakt Paris merkeziyle muhâbere etmemişim.

Vahak'dan aldığın yirmi üç numrolu mektûbda bahs olunan şeylere dâir tafsilât ver

Böyle mektûb almadım.

Sen Paris merkeziyle hiç muhâberen olmadığını ve İstanbul merkezine merbût bulunduğunu ve dâimâ İstanbul'dan emr almakda olduğunu söyledin ve kendinin İstanbul merkezinden emr olunmayıb mahzâ kendi ârzûn ile Köstence'ye gitdiğini beyân eyledin o hâlde hiç alâkan olmayan Paris merkezinin da'vetine kimin da'vetiyle ve ne gibi bir mecbûriyyetle gitdin

Burada kulübde her şu'beden bir kişinin da'vetli olduğunu söylediler ben de gitdim

İstanbul'a o vakt ne için geldin

İstanbul murahhaslığı için da'vet vâki' olmuşdu onun için geldim ya'nî İstanbul'dan çağrılmışdım.

Kongrede bulunan Ruscuklu Karabet Manukyan kimdir

Böyle bir adam bulunmadı

Fuçıcı Karabet Patukyan'ın bu adamın orada mevcûd olduğunu söylüyor

Bu adam yokdu

Sizin şu'be ne vakt dağıldı

Dağılı değildir

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Kilis Hınçak Şu'besi Reîsi otuz sekiz yaşında Singer Kumpanyası tahsîl-dârı Basmacıyan Agob'un zabt edilen ifâdesidir. 24 Kânûn-ı sânî 330

Sana gösterdiğim bir numrolu mektûb kimindir

Müteveffâ birâderimindir kendisi bir makâle yazmış

Sizin orada resmî kulübünüz var mıdır yoksa hükûmetden müsâadesiz gizli mi ictimâ' ediyorsunuz

Hükûmetin müsâadesi vardır fakat resmî kulüb yokdur şurada burada ictimâ' ederiz kırk elli a'zâ varız

Hükûmet tarafından 1914 Martında kulübleriniz hakkında tahkikat icrâ' olunmuş ve tarafınızdan a'zâmız ve kulübümüz yokdur diye cevâb verilmiş olduğu beş numrolu mektûbdan anlaşılıyor demek gizli olarak ictimâ' ediyordunuz

Kaymakamlık resmen sordu, kulübümüz yok ise de idâre a'zâlarımız ben, Tomas, Armanak Bederyan'dır diye bu def'a der-destimden altı ay evvel yazdım. Bu tahrîrât üzerine ben mektûb mürseline kâğıd yazmışdım o kendisi başka dürlü cevâb verdiği için bana ma'lûmât verdi

Dört numrolu mektûbu kimden aldın

Simpat Gazelyan isminde Ayntab'da kitabcıdan aldım.

Bu mektûbda Köstence Kongresinin beyânâtından sonra bir şey işidemedik mesâil-i mahalliyye yoluna girmişdir biraz da mesâil-i umûmiyyeye dâir istişâre edelim diyor bunlar ne demekdir

Ben Köstence Kongresinin mukarrerâtını bilmiyorum diğerleri de geçmiş şeylerdir hâtırımda yokdur

Asador Keçeyan kimdir

Süveydiye'nin Kebosya karyesinde Asador Keçeyan isminde on beş yaşında bir mekteb çocuğudur

Bu mektûbda mücâraha vâki' olduğundan ve bizimkiler tesmiye eylediği komitesi beş tüfenkle kurşun teâti eyledikden sonra beş altı kişi mecrûh olduğundan ve hükûmet haber alınca yedi lira rüşvet vererek arkadaşını kurtardığından bahseder bu ne demekdir

Bu çocukdur yazdığını bilmez

Hükûmete ihbâr-ı keyfiyyet edeydin

Gereksiz bir şey

Mükerrer bir numrolu mektûbda Hınçakyan askerleri diye sivil bir takım eşhâs tarafından kendilerine bir hitâb veya tevcîh vâki' oluyor bu ne demektir yoksa mücâraha edenler bunlardan mıdır.

Hayır belki a'zâ diyecek imiş

Ermeni ıslâhâtından maksad nedir 44 numrolu risâleden Ermeni ıslâhâtını takviye için fırkaların ittihâdı îcâb etdiği muharrerdir söyleyiniz

Ben bilmiyorum. O risâle bura merkezinden gelmişdir İstanbul merkezinin mührünü hâvîdir.

Siz Kilis'de ne vakt şu'be açdınız

İ'lân-ı Meşrûtiyyetden sonra

Nereden ta'lîmât aldınız

İstanbul merkezden

Paris merkeziyle ittisâlınız ne derecededir.

Yalnız Karamaz'ı tanırım başka kimse ile muhâberem ve tanışıklığım yokdur.

Defterinde görülen hey'et-i fa'âleden K. Bağdasaryan kimdir

Şu'bede ahlâksızlık olmuşdu İstanbul merkezi bu adamı gönderdi

Ohannes Çil Kigorkyan kimdir

Bizim mağazada tahsîl-dâr Hacı Agob'un oğlunun ismidir.

Bu defter sende ne arıyor

Mağazada bulmuşlardır.

Sen ıslâhâtdan bahs ediyordun bu defterde Ermenistan'ın halâsı yazılıdır demek ıslâhât bundan ibâret imiş öyle mi

Bana âid değildir

Yine sende bulunan bir kitabdaki Ebruhi kadın kimdir

Çil Kigorkyan'ın olmak lâzımdır.

İki numrolu mektûb kimindir

Allahverdi Kuyumcıyan ismindeki askerindir

Bu adam sizin kulübden midir

Evet a'zâdır.

İşbu mektûbda (iki numrolu) askerlikden kimsenin kaçmaması için teşvîkat icrâ' etmenizi merkum size tavsiye ediyor ve diyor ki herkes askerden kaçarsa memleketde ahâlî şuraya buraya dağılarak azalır ve Ermenistan maksad-ı mukaddesemizden ayrılırız diyoruz o hâlde yukarıdan beri tekrâr etdiğim ıslâhât mes'elesinin şekli anlaşıldı değil mi

Kendi şahsî düşüncesi imiş

Bu mavzer kurşunlarını nereden buldun

Çil Kigorkyan'ın olmak gerekdir

Kulüb defterinizdeki müfreze kelimesi nedir.

Efrâd-ı cem'iyyetdir.

Dört numrolu tahrîrâtda müfrezeleri kavî arkadaşlarla teksîr etmelerini tavsiye ediyorsun ve fedâ-kârâne fi'llerdeki gayret tezyîd etmeli diyorsun bu ne demekdir.

Komitenin işine âiddir intihâb işine âiddir.

13 numrolu tahrîrâtda yine Hınçak askerlerinden bahs ediliyor bu ne demekdir

A'zâ demekdir

A'zânın asker diye tesmiye olunması îcâbında kendi şu'benin efkâr ve niyyâtı vechle asker işi yapması mülâhaza olunması hasebiyle asker nâmı verildiği anlaşılıyor ne diyeceksin

Hayır

Size Varna'da kongre olacağına dâir ta'lîmât geldi mi

Geldi

İştirâk etdiniz mi

Etmedik

Ne için etmediniz

Mecbûr değiliz

Yirmi altı numrolu ve 13 Ağustos 1913 târihli tahrîrâtda birçok şeyler zikr etdikden sonra imdi müdâfaa-i nefs için her vakt imdâd dileyeceğimiz iki büyük kuvvet yukarıda Allah aşağıda silâhdır bütün hayatımızda bu sizin için bir düstûr olmalıdır diye yazılıdır ve yine aynı târihle yazılan yirmi beş numrolu tahrîrâtda zulm-dîde Ermenilik için komitemiz bütün kuvvet ve iktidârını sarf ve fedâ edecekdir diye teşvîkatda bulunmasını Rahib Sahak'a yazıyorsunuz bu ihtilâl-perverâne olan harekâtınız nedir.

İstanbul merkezi irticâ' zuhûrunda müdâfaa-i nefs için hükûmetin yardımı ile berâber bu yolda hareket olunmasını yazıyordu

Bu muharrerâtda irticâ'dan bahs yokdur el-yevm cârî olan hükûmetden bahs vardır.

Merkez dâimâ öyle ta'mîm verir.

Yirmi yedi Kânûn-ı sânî 1913 târihli muharrerâtda bu hafta vâki' olan kız mes'elesine siyâsî bir şekil vererek merkeze bildirmeniz lâzımdır bu ne demekdir

Bilmiyorum. Bir kız mes'elesi vardır İstanbul merkezine yazdık.

Yukarıda Paris merkezi ile muhâbereniz olmadığını söyledin hâl-bu-ki 13 Mart 1913 târihli defteriniz kuyûdâtında Paris'den gelen teblîg ser-levhası altında bir murahhas intihâbı zikrediliyor bu ne demekdir

Paris'den gönderebilirler. Lâkin biz yazmayız

Patrik Efendi'nin Kilis ziyâretinde müsellah elli kişi bulunmasını ta'mîm etmişsiniz bu ne demekdir

Av tüfeği idi.

Sen Paris'den size teblîgat vâki' olursa da sizin oraya bir şey yazmadığınızı yukarıda beyân etmene karşı 15 Haziran 1914 numrolu tahrîrâtda Paris'den gelen iki numrolu teblîgatda Türkiye merkezinin inhilâl etdiğini ve Türkiye'deki şu'belerin teveccühle Merkez-i Umûmîden emr alacaklarının Paris'den istiş'ârı yazılıdır

Hayır biz Paris'e yazmadık Paris'deki gazete hey'et-i idâresine yazdık

Kigork Nalbandyan hakkında İstanbul merkezine yazdığınız tahrîrâtda bunun bir adedinin de Paris merkezine yazıldığını iş'âr ediyorsunuz ve bu da 19 Temmuz 1914 de vâki' oluyor. Ya'nî siz iki numrolu ta'mîmi okuyub defterinizdeki 15 Haziran 1914'deki karârı verdikden bir aydan fazla bir zamânda icrâ' olunuyor. Ne diyeceksiniz

Paris merkezî hey'et-i tahrîriyyesi gazete ile neşretsin diye yazdık

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Agob Basmacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Kilis Ermeni Hınçak Komitesi kâtibi otuz dört yaşında Tomas veled Vahan Tomasyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 25 Kânûn-ı sânî 330

Sana irâe etdiğim defter kimindir

Benimdir

Bir numrolu mektûbu kimden aldın

Ayntab Kolejinde Azizyan isminde yirmi yaşında kadar bir talebeden aldım

Siz kendisine ne gibi Ermeni mes'elesinden bahsetdiniz ki cevâb yazıyor

Islâhât mes'elesinden bahsetdim

Ne gibi ıslâhât murâd ediyordun

Ermeni ıslâhâtı hakkında esâslı ma'lûmâtım yokdur gazetelerde gördüğümüz şeylerden ibâretdir.

Hükûmet bu ıslâhâtı tatbîk etmez ise siz ne yapacakdınız

Elden ne gelir bir yapacağım yokdur

İki numrolu mektûbu kimden aldın

Hitâbet için yazdım.

Burada ahâlîyi ihtilâle da'vet ümîdimi mev'ize vardır. Ba-husûs ıslâhâtın adem-i tatbîkinde yapacağınız işler bunun mündericâtından anlaşılır ya'nî burada fırka efrâdına imzâladığın kâğıd helvâcı kâğıdı değildir fedâ-kârlık kâğıdıdır şikâyet kâğıdıdır. Millet uğurunda can atmak kâğıdıdır vazîfen budur tedbîr ve sebât ile ana koş etrafdan fırlayan kurşunlardan fütûr etme işte senindir fütûhât yazılıdır. Bunlara ne diyeceksin

Bunlarda ihtilâl fikirleri sarf etmedim yalnız fırka efrâdının, milletin terakkiyyâtı için fâideli vâsıtalara mürâcaatda kat'iyyen geri çekilmemek ve teşvîk fikriyle söylemişim

Paris merkeziyle münâsebetiniz var mıdır

Hayır kat'iyyen

Ne vaktden beri kat'-ı münâsebât etdiniz

Zâten münâsebetimiz yokdu

Kiminle münâsebet-dârsınız

İstanbul merkezinde Hamparsum Boyacıyan

Kulüb defterinde mezkûr olan Ermeni askerleri ve müfrezeler kelimeleri neden ibâretdir.

Ermeni askeri demekle biz fırka efrâdını anlarız müfreze de fırkadır

Bunlar îcâb etdiği zamân bir asker vazîfesi görerek memleket dâhilinde bir iş mi yapacaklar ki bu ta'bîrler isti'mâl olunur.

Resmen bu kelimeleri kullanmayız

Dört numrolu tahrîrâtda müfrezeleri kavî arkadaşlarla teksîr etmelerini tavsiye ediyorsunuz ve fedâkâr-âne fi'llerdeki gayreti tezyîd etmeli diyorsunuz bunlar ne demekdir

Arkadaşlarımızı teksîr etmeyi ârzû ederiz ve sosyal demokrât fikrini îcâb etdiği zamân soğukda, karda, kışda fedâkâr-âne ta'mîm etmeyi murâd etmişizdir.

Size Varna'da kongre olacağına dâir umûm geldi mi

Evet geldi

İştirâk etdiniz mi

Kat'iyyen iştirâk etmedik

Ne için etmediniz

İştirâk keyfiyyet-i re'yimize muhavveldir.

Yirmi altı numrolu 13 Ağustos 1913 târihli tahrîrâtda birçok şeyler zikretdikden sonra idi müdâfaa-i nefs için her vakt imdâd dileyeceğimiz iki büyük kuvvet yukarıda Allah aşağıda silâhdır. Bütün hayâtımızda bu sizin için bir düstûr olmalıdır diye yazılıdır ve yine aynı târihle yazılan yirmi beş numrolu tahrîrâtda zulm-dîde Ermenilik için komitemiz bütün kuvvet ve iktidârını sarf ve fedâ edecekdir diye teşvîkatda bulunmasını Rahib Sahak'a yazıyorsunuz yukarıda fedâkâr-âne ef'âli zikretdiğin zamân soğuğa, kara, kışa karşı fedâkâr-âne hareket etmeli diye te'vîl etmişdik burada zulm-dîde Ermenilik için bütün kuvvet ve iktidârını sarf ve fedâ edecekdir diye muvazzahan yazılıdır o hâlde fedâkârlığın neye karşı hazırlandığı ayândır bunlara ne diyeceksin

Hareket-i irticâiyyeye karşı Meşrûtiyyetimizi muhâfaza bâbında kullanmışım

Bu tahrîrâtda Meşrûtiyyetden bahs yokdur bil-hâssa Ermenilerden bahs vardır.

Ermeniler de Meşrûtiyyetin muhâfazası için kendi hisselerine düşen vazîfeyi yapmak içindir.

O vakt hükûmetin yakında bir irticâ' vukû' bulacak diye size bir mürâcaatı var mı idi

Hayır, her vakt ani bir irticâ'a karşı hâzır bulunmak fikridir.

Yirmi yedi Kânûn-ı sânî 1913 târihli tahrîrâtda bu hafta vâki' olan kız mes'elesine siyâsî bir şekl vererek merkeze bildirmeniz lâzımdır diye yazılıdır bu ne demekdir.

Siyâsî mâhiyyet fikri kat'iyyen yokdur.

İstanbul merkezine bu kız mes'elesi için bir şey yazmadınız mı

Evet yazdık. Lâkin siyâsî bir şekli hâiz değildi

Yukarıda Paris merkezi ile muhâbereniz olmadığını söyledin hâl-bu-ki 13 Mart 1913 târihli defteriniz kuyûdâtında Paris'den gelen bir teblîg ser-levhası altında bir murahhas intihâbı zikrediliyor bu ne demekdir.

Kat'iyyen öyle bir şey der-hâtır etmiyorum.

İşte sana defteri irâe etdim der-hâtır etdin mi bu ne demekdir

Bu İstanbul merkezine âiddir Paris ile muhârebemiz yokdur evet Paris merkezinden imiş fakat imzâ' benim değildir bu zamânda kâtiblik eden Kilis'de mûsikî muallimi ve Kilis'in Vâiz Mahallesi'nde mukîm Kigork Nalbandyan'dır.

Patrik Efendi'nin Kilis ziyâretinde müsellâh elli kişi bulunmasını ta'mîm etmişsiniz bu ne demekdir

Katogikos geldi av tüfenkleriyle istikbâle çıkdık bir zînetdir.

Yine sizin 15 Haziran 1914 numrolu tahrîrâtınız da – Paris'den gelen iki numrolu teblîgatda Türkiye merkezinin inhilâl ettiğini ve Türkiye'deki şu'belerin teveccühle merkez-i umûmîden emr alacaklarının Paris'den istiş'ârı yazılıdır Paris ile alâkanız olmadığını ifâde etmene nazaran bu ta'mîm ne demektir

Fırkamız dâhilinde ahlâksızlığı ile ma'rûf Nalbandyan var idi İstanbul'da münteşir Gayet risâlesinde okuduk ki Paris'de Hınçak nâmıyla bir gazete çıkıyor mezkûr ahlâksızın sû-i ahlâkını teşhîr etmek üzre Hınçak gazetesinin hey'et-i tahrîriyyesine yazdık.

Bu mektûbda Nalbandyan hakkındaki vak'anın Paris merkezine yazıldığı ser-kısımdır Hınçak hey'et-i idâresine değildir maa-mâ-fîh Hınçak hey'et-i idâresini teşkîl eden kimselerde Paris merkezi a'zâlarıdır. Yine aynı eşhâsdır. İki numrolu ta'mîmi siz okudukdan sonra gerek Paris merkeziyle ve gerekse Hınçak gazetesini idâre eden o merkez a'zâlarıyla münâsebetinizi kat'etmeniz îcâb ederdi. Ne için ber sâbık-ı münâsebetde devâm etdiniz

Bendeniz iki numrolu ta'mîmi sâde gördüm ve Nalbandyan hakkındaki tahrîrâtı Hınçak hey'et-i tahrîriyyesine gönderdik evvelce olduğu üzre sonuna kadar dahi İstanbul merkezimizden başka kat'iyyen başka bir merkezin vücûdunu kabûl etmez ve bilmeyiz.

Sizin Kilis şu'besinin a'zâ ya'nî hey'et-i idâresi kimlerdir

Agob, ben, Bederyan, Topcıyan'dır.

Siz İstanbul merkezinden Paris merkezinin ihtilâle karâr verdiğini ve İstanbul merkezinin onları fırkadan def' ve tard etdiğini ve sizin

şu'benin eşhâs-ı merkume ile münâsebetden tevakki etmesini mübeyyin bir tahrîrât aldınız mı ve hangi târihde aldınız

Böyle bir tahrîrât aldık ise de târihini der-hâtır etmiyorum.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

İstanbul Hınçak Kulübü Reîsi Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 25 Kânûn-ı sânî 330

Karamaz kimdir

Köstence Kongresinde intihâb olunarak Paris'e gitmiş Hınçak efrâd-ı fa'âlesindendir bunu iki numrolu ta'mîm mündericâtından ma'lûmum olmuşdur

Dolabyan isminde birisi vardır kimdir

Kendisi Köstenceli'dir

Bükreş'de mobilyacı mıdır

Bilemem

Köstence yapılan kongrede ihtilâle karâr verdikleri tabîî ma'lûmunuzdur değil mi

Evvelâ orada ictimâ' edenlerden bil'âhire Dolabyan yine oraya iştirâk etmiş olan şahs gelerek bizden mührü almak istedi. Ve bizi azletmek istedi ondan biliyorum.

8 Ağustos 1914 senesinde İstanbul Hey'et-i Merkeziyyesinden gelen bir ta'mîmde otuz iki a'zânın mevcûd bulunduğu ve mecmû elli bir a'zânın Türkiye hey'etiyle olan münâsebetlerini muhâfaza eylediği ve bunlardan hâric olmak üzre bir kısm zevât bulunur ki bunlar usûl ve terettüb esâslarına muhâlif olarak evvelki merkez hey'et-i idâresiyle münâsebetlerini kat' eylediğinden dolayı hakk-ı iştirâkleri kalmadığı beyân ediliyor bu ne demekdir

Burada târih-i mezkûrda bir ictimâ' yapdık otuz iki re'y ekseriyyetle ictimâ' etdik bir kısmı vardı ki evvelce hey'et-i idâre ile münâsebetini kat' etmişlerdi tabîî onlar iştirâkden mahrûm kalmışlardı.

Nerses Efendi'nin ifâdesine nazaran siz vak'adan evvel bana bir adam geldi Sabah Gül nümâyiş için emr vermek istiyor sizin îzâhâtınızı isterim demiş siz de Sabah Gül şantajistdir tâbi' olmayın demişsiniz gelen adam kimdir

Der-hâtır edemiyorum.

Siz polis dâiresinde ifâde verdiğiniz zamân Tomacyan'a Arşavir söylemişdir ki Sabah Verastad Şerif Paşa'dan para almışlar Türkiye'de birtakım ihtilâl çıkarmak için. Ben Zakaryan Efendi söyledim ki böyle bir şey duydum Doktor Celâl'e söylemedim arkadaşların nazar-ı dikkatini celb etmekle iktifâ etdim başka tedbîr ittihâz etmedim demişsiniz böyle midir

Evet

Karamaz İstanbul'a geldiği vakt kendisiyle görüşdün mü

Hayır

Karamaz İstanbul'da Hamparsum Boyacıyan Efendi ile görüşdüm diyor

Hayır yolda tesâdüf etdim selâm da vermedim

İhtilâle karâr verilmesi 1913 Ağustosu'ndadır akabinde ma'lûmât-dâr olduğunuz anlaşılmışdır. Bil'âhire iki numrolu Paris merkezinin ta'mîmi ile bu iş kesb-i kat'iyyet etmişdir merkez-i umûmînin kendilerine şerik-i cürm ittihâz ve ta'yîn etdikleri Karamaz'da iş bu vazîfe ile müteâkıben İstanbul'a vürûd etmişdir. Siz Hınçak Cem'iyyetinin İstanbul merkezi reîsi olmak i'tibâriyle bu husûsda hükûmete ne gibi bir muâvenet ve delâletde bulundunuz beyân ediniz.

Yedi numrolu ta'mîm ile arkadaşlarımızı îkâz etdik bu ta'mîm târihi tedkîk olunursa ma'lûmâtımız olduğunu müteâkıb vazîfemizi îfâ etdiğimiz anlaşılacakdır.

Mes'eleleri sorduğumuz eşhâsı işbu ta'mîmin hükûmetce mes'ele meydâna çıkıbda fâilleri der-dest edildikden sonra gönderildiğini söylüyorlar. İmdi ta'mîmin târihinden sarf-ı nazar bu ta'mîmin daha evvelce şu'belerden herhangi birine irsâl edildiğine dâir posta damgası ve sâir evrâk-ı müsbeteniz var mıdır.

Şu'belerden sorabilirsiniz

Mamuretü'l-l-azîz Şu'besinde Mıgırdiç İretisyan işbu ta'mîmin bu târihden iki buçuk ay evvel geldiğini söylüyor ki bu hesâbca bu vak'anın fâilleri hakkında taharriyât ve ta'kîbât yapılmakda idi

Ba'zı şu'belerde gaib olmuşdur onlar yazmışlardır tekrâr göndermişizdir ihtimâl bu da onlardandır.

Ma'muretü'l-azîz Şu'besi iştirâk etmiş mi ve kendileriyle muhâberâtınız ne vakte kadar devâm etmişdir ve sizden hangi imzâ' ile ne târihde bu evrâk taleb olunmuşdur ma'lûmât veriniz

Kayda bakayım

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Karamaz'la Boyacıyan Efendi'nin muvâceheleridir. 25 Kânûn-ı sânî 330

Karamaz; Boyacıyan Efendi'yi bu def'a nerede gördün

İstanbul'a geldiğim vakt evine gitmedim fakat şurada burada görürdüm ve kendisiyle selâm kelâm konuşdum

Boyacıyan Efendi; ne diyeceksin

Hayır konuşmadım

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edelim

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Karamaz'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 25

Hamparsum Efendi ile ne konuşdun

Hayır konuşmadım yalnız selâm verdim. Nasılsın dedim oda dudağını bükdü ben de anladım ki benimle konuşmak istemiyor

Bu def'a geldiğin vakt Doktor Benene'yi gördün mü

Gördüm

Ne görüşdün

Şahsî şeyler

Defterinde İzmir'in Kegam'ı diye bir kayd var nedir

Bilemem

İtçeda(?) diye yazılı olan kelime nedir

Bilemem

Samsun (1) Vahan Afahanyan Eczâcı Giresun (2) Karabet Çıknavoryan Batum (3) Setrak Serkisyan (4) Bağcecik Yervant Takulyan, (5) Ma'muretü'l-azîz, Mıgırdiç Yeresyan (6) Kirkor Çakalyan (7) Hayne Bedros Harmanyan (8) Bitlis Amerika Mektebinde Boyacıyan Manuk (9) Trabzon Vahad Arovanatyan(?) (Kurken Serkisyan) isimleri nedir.

Buraya geldiğim vakt bunları sordum komite işine âid mektûb yazıb iş görecekdim

Mektûb yazdın mı

Yazmışsam da nereye yazıb nereye yazmadığımı bilmiyorum

Kendilerini tanır mısın

Tanımam

Burada 20 mektûb Van, Bitlis, Diyarbekir, Kilis kaydı var ne demekdir

Yirmi rakamı ayın yirmisine şâmildir bu şu'belere mektûb yazdım.

Kimlere yazdın

Şu'belere yazdım

Ne cevâb aldın

Cevâb almadım nasıl cevâb alayım ki ancak on beş gün İstanbul'da kalabildim

Defterinizdeki Haçatoryan'a bir İngiliz kaydı var nedir

Borcum vardı verdim.

Defterindeki isimleri nereden aldın

İsimleri der-hâtır etmiyorum.

Buraya geldiğinde kimlerle görüşdün

Der-hâtır edemiyorum.

Agob Avadisyan - Arzruni ile görüşdün mü

Görüşdüm. Tesâdüfen görüşdüm

Köstence'de kongre olduğu zamân bulundun mu

Bulunmadım

Atam Hamparsumyan kimdir

Kendisini bilirsem de nerelidir bilmem

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Kulüb Reîsi Boyacıyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 26 Kânûn-ı sânî 330

Ma'muretü'l-azîz Şu'besi Köstence ve İstanbul kongrelerine iştirâk etmiş midir.

Köstence Kongresine iştirâkini bilmiyorum bura kongresine iştirâk etmemişdir

Ne için iştirâk etmemişdir.

Muhâberemiz çokdan kat' edilmişdir.

Bu şu'be ile muhâbereniz el-ân devâm ediyor mu

Etmiyor

Muhaberâtın inkıtâ'a duçâr olması hangi târihdedir

Bir buçuk iki sene oluyor.

Sizden ta'mîm taleb edilmiş midir

Hayır

O hâlde siz de göndermediniz değil mi

Hayır muhâbere münkatı' olmuşsa da biz yine gönderirdik

Mâ-dâm ki şu'be mevcûd değildir sizinle münâsebeti münkatı'dır kime ve ne için gönderdiniz

Bu gibi mühimm mes'ele için hattâ ferdi bile tenvîr etmek vazîfemiz olduğu için

Ma'muretü'l-azîz Şu'besinde kiminle muhâbere ederdiniz

Avadis Taşcıyan ile

İşbu ta'mîm hangi târihde şuabâtdan teslîm alınmışdır

1913 Kânûn-ı sânî'de Kilis, Harput şu'belerinden cevâb gelmişdir Harput'un Turuncyan(?) ve Hamuryan'dır. Kilis'in Basmacıyan ve Nalbandyan'dır. Kayseri'den gelen cevâbı da veriyorum orada da imzâ' Minasyan ve Boyacıyan'dır.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Komite a'zâ mülâzımı Makriköyü'nde Bakkal Artin Cihân Gülyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 27 Kânûn-ı sânî 330

En büyük merkeziniz neresidir

Paris'dir.

İstanbul merkezi nasıldır

İkinci derecededir. Bulgarya, Romanya, Rusya, Amerika, İran'daki şu'beler doğrudan doğruya Paris'e tâbi'dir. Ve Türkiye dâhili şu'beleri de Türkiye merkezine tâbi'dir.

Umûmî kongreyi hangi merkez teklîf eder

Başlıca merkez-i umûmî ki Paris teklîf eder.

Bunun hâricinde ekseriyyetle kongre akdini şu'beler taleb edebilirler mi

Evet taleb etmek hakkını hâizdirler ya'nî ekseriyyet çıkıb da kongre akdini merkez-i umûmiyye taleb ederse merkez-i umûmî kabûle mecburdur

Bundan anlaşılıyor ki gerek Paris merkez-i umûmîsi ve gerek Türkiye'deki ikinci derecedeki merkez ve bu merkezlere tâbi' olan şuabât yek-dîgerine kongre mukarrerâtınca hemân merbût gibidir.

Evet merbûtdur

Köstence'de akdedilen yedinci kongre mukarrerâtı tatbîk edilmekde midir

Hayır esbâbı ise ekseriyyetle a'zâsının teşekkül etmemesinden dolayı bu kongrenin mukarrerâtının nizâmsız olmasıdır.

Ekseriyyetle teşekkül etmiş olsaydı verilen mukarrerâta bütün şu'beler tâbi' mi idi

Tâbi'dir yalnız her şu'be ta'yîn etdiği murahhasa musaddık olarak kongreye vaz' edeceği mevâddı kongrede kabûl etdiremez ise şu'benin kongre mukarrerâtına tâbi' olub olmayacağı kendi re'yine muhavveldir.

Bundan anlaşıldığına nazaran bugün merkez-i umûmî olan Paris kongre akdini teklîf etdiği zamân kabûl edilmek îcâb eder değil mi

Şu'belerin ekseriyyeti teklîfi kabûl ederse kongre akd olunur. Onun için merkez-i umûmî kongre teklîfini altı, sekiz ay evvel yazmağa mecbûrdur ve vürûd eden cevâblar ekseriyyeti teşkîl ederse kongreyi akdeder.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Arzruni Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 28 Kânûn-ı sânî 330

Komitede ne gibi bir mevki'niz vardır

Efrâdındandım

Evvelce ne idiniz

Bir aralık propagandist idim sonra İstanbul merkezi a'zâsı oldum. İki buçuk seneden beri efrâdındandım

1911 senesinde komitede ne mevki'niz vardı

Temmuza kadar hey'et a'zâsı idim.

Köstence Kongresinden sonra sizi bir a'zâlığa ta'yîn etdiler mi

O kongrede şimdiki hey'eti azl etmişler ve beni a'zâ ta'yîn etmişlerdi. Köstenceli Dolabyan buraya geldi bana teblîg etdi ben redd etdim. Hattâ Murad Hamparsum Efendi'ye bu kongrenin mukarrerâtı nizâmsızdır siz de kabûl etmeyiniz dedim.

Bu def'aki sû-i kasdden haber-dâr olduğunuzu evvelce söylemiş idiniz bil'âhire bir arkadaşınıza ben bu mes'eleyi yatışdırdım def' oldular gitdiler demişsiniz bu arkadaşınız kimdir

Terzi İstepan Efendi'dir. Fakat kendisi Hınçakyan değildir

Mes'eleyi bastırdım demeniz bu mes'eleye vâkıf olduğunuzu gösterir ve mes'elenin bil'akis yatışmayıb polisce bil'âhire kesb-i vukûf olunarak

der-dest edilmesi de def' oldular gitdiler sözünün butlanını bildirir. O hâlde neye istinâden bu sözü sarf etdiniz

Karamaz İstanbul'a gelmeden evvel bana mektûb yazmış ve geleceğini bildirmişdi ben de kendisinin Paris'de vazîfe-dâr olduğunu bildiğimden ve Karabet Efendi'den bir vukûât olacağını evvelce duyduğumdan bunun bu suretle gelişinden şüphelendim kendisi buraya geldiği vakt anınla görüşdüm. Bu mes'elenin önünü almağa ben geldim diye Karamaz söyledi ve Sabah Gülyan'ın edebsizliğidir dedi ben de komite hayatında arkadaşlara emniyyet câiz olmasına binâen kendisinin sözüne i'timâd etdim. Ve mes'elenin kapandığını zannettim ve öylece İstepan Efendi ma'lûmât verdim

Polise ma'lûmât verdiniz mi

Hayır anlamadan ma'lûmât vermek istemedim.

Topcıyan Manuk Ağa da bulunan Arzruni imzâlı kâğıd kimindir

Benim değildir burada S. Arzruni imzâsı vardır. Benim S. imzâm yokdur

Sabah Gülyan kimdir

Merkez-i umûmî a'zâsıdır.

Sizin kaç merkeziniz vardır.

İstanbul merkezi ve bir de Paris merkezidir

Paris merkezine Sabah Gülyan'ı kim a'zâ ta'yîn etmişdir

Meclis-i umûmimîz ta'yîn etmişdir

Kaç def'a meclis-i umûmî olmuşdur.

Resmen biz altı meclis tanıyoruz Köstence yedinci ise de kânûna muvâfık olmadığından tanımıyoruz

Bu meclisler nerelerde ve ne vakt in'ikad etmişdir.

1905'de beşinci kongre Paris'de ve 1909'da altıncı kongre İstanbul'da olmuşdur ondan evvelkileri bilmem

Altıncı kongrede ne gibi karârlar ittihâz olunmuşdur.

Birinci karâr Meclis-i Meb'ûsânın in'ikadıyla fırka resmi olacakdır. Ve bu yolda bir nizâm-nâme yapıldı ve Türkiye'deki şu'belerin hâricle olan temâsı ve münâsebeti Türkiye merkezi vâsıtasıyla olacakdır diye karâr verildi.

Umûm karârların yanî altı kongrenin mukarrerâtı nerede bulunur

Paris'de bulunur.

Demek esâsı Paris'dedir

Evet Paris'dedir.

Burada da dâhili ve husûsî bir meclis mi yapıyorsunuz

Evet

Şu'belerde kendilerine mahsûs kongre yaparlar mı

Nizâm-nâmeden dışarı çıkmamak üzre kongre yaparlar.

Köstence Kongresini neresi teklîf etdi

Paris teklîf etdi

Paris ne sıfatla teklîf ediyor

Merkez-i umûmî olmak sıfatıyla teklîf ediyor.

Her zamân kongreyi Paris mi teklîf mi eder

Umûmî kongre olursa yalnız Paris teklîf eder üç sene mürûr edib kongre in'ikad etmezse ve-yâhûd merkez-i umûmî tarafından program hilâfında hareket sâdır olursa o zamân şu'beler tarafından bir kongre in'ikadı taleb edilebilir ekseriyyet teşekkül ederse kongre olur.

Kongreyi kaç şu'be isterse merkez-i umûmî teklîf edebilir

On şu'be kongre isterse merkez-i umûmî umûm şu'belere kongre in'ikadını teklîf eder ve merkez-i umûmî vekîlimiz ise o şu'beler hangi merkeze merbût ise o merkez vâsıtasıyla kongre in'ikadını umûm şu'belerden taleb eder. Ve murahhas ister

Umûm kongre mukarrerâtına tâbi' misiniz

Evet tâbi'iz

Hangi kongreler mukarrerâtına tâbi'siniz

Kanûnî teşekkül etmiş olan altıncı kongre mukarrerâtına tabîî tâbi'iz Yedinci Köstence Kongresi ekseriyyetle teşekkül etmediği için nizâm hârici gördük ve tabîî mukarrerâtı da kabûl edilmemişdir.

Yedinci kongre teşekkül edecek olursa onun mukarrerâtı sizce şâyân-ı kabûl müdür.

Evet nizâm dâhilinde ya'nî ekseriyyetle teşekkül ederse nizâm dâhilinde karârlar verir ve kabûl olunur. [1] Daha açıkçası her şu'be şu'bece taleb edilen matlabını kongreye arz eder kongre mukarrerâtı onu kabûl eder ise o şu'bece şâyân-ı memnûniyyetdir kabûl edilmediği takdirde ister ise şu'be kongre mukarrerâtını dinlemez ve şu'be büsbütün lağv olunmak üzre isti'fâ'sını verir. Hattâ o vakt Dolabyan'a ben nizâmsız teşekkül eden işbu Köstence Kongresi kabûl olunursa şahsımca ben fırkadan isti'fâ'mı veririm demiş idim. Ve herkes de tabîî hürdür.

[1] Silik makbûlümdür

O hâlde gerek Türkiye ve gerek diğer hükûmetlerdeki merkez ve şu'beler umûmen Paris merkezine merbûtdurlar değil mi ve onun tarafından bir kongre in'ikadı teklîf edilse kabûle mecbûrsunuz değil mi

Evet tabîatiyle merbûtuz ve kongre teklîfini evvelce söylemiş idim etdiği zamân kabûle mecbûruz

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Kilis Agob Basmacıyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 28 Kânûn-ı sânî 330

Size gösterdiğim Arzruni imzâlı kâğıd kimindir

1911 de Kilis hey'et reîsi olan adamın imzâsıdır. O vakt kimin reîs olduğunu der-hâtır edemiyorum. Defterde imzâları vardır.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Kilisli Tomas Tomasyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 28 Kânûn-ı sânî 330

Size gösterdiğim Arzruni imzâlı kâğıd kimindir

Kilis'in hey'et-i idâresinin mührü vardır fakat imzâ' S. Arzruni okunuyorsa da kimdir bilmem

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Hınçak Komitesi hey'et-i idâre a'zâsından Nerses Zakaryan Efendi'nin tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 28 Kânûn-ı sânî 330

Hey'et-i idârede kimler vardır

Şimdi Hamparsum Boyacıyan reîs, a'zâ ben, askere giden Vahan Zeytuncıyan a'zâ vekîli Cihân Gülyan ve Tomacyan'dır.

Evvelki hey'et kimlerden ibâretdir.

Hamparsum Boyacıyan reîs, a'zâ ben, Tomacyan'dır.

Köstence Kongresi akabinde Benene'nin imzâsı tahtında mezkûr kongre mukarrerâtına dâir bir teblîg aldınız mı

Bi-l-vâsıta aldım.

Vanlı Kirkor Nalbandyan nâm-ı diğer Vahak'a ne gibi vazîfe i'tâ etdiniz

Bir vazîfe vermedik

Bu def'aki Köstence Kongresi kaçıncı meclis-i umûmînizdir

Yedinci olacak idi.

Diğer altı kongre ne vakt ve nerelerde in'ikad etmişdir

Son altıncı kongre Der-saâdet'de 1909 senesinde in'ikad etmişdir diğerlerini bilmem

Kongre mukarrerâtı ve târih in'ikadı vesâire vesâire fırkaya umûr-ı mahsûsâtının kaydları yok mudur

Vardır merkez-i umûmîmizde bulunur.

Sizin kaç merkeziniz vardır.

Şimdiki hâlde bir merkezimiz vardır.

Merkez-i umûmî Paris'de midir

Evet Paris'de idi resmen şimdi yokdur

Altıncı kongre mukarrerâtına tâbi' değil misiniz

Evet

O kongreyi umûmî kongre vücûda getirdi o umûmî kongrenin ta'yîn ettiği merkez-i umûmîyi tanımak tabîî değil midir

Tanımak tabîîdir

Kongre ile teşekkül eden bir hey'eti bozmak yine bir umûmî kongre mukarrerâtına mütevakkıf değil midir

Evet

O hâlde yeniden umûmî kongre akd olundu mu

İleride edilecekdir yalnız biz o hey'eti tanımadık ve tanımadığımızı da burada akdetdiğimiz dâhilî kongreye ma'lûmât verdik

Bu kongreye ya'nî dâhilî akdetdiğiniz kongreye hangi şu'beler iştirâk etmişdir

Otuz şu'be iştirâk etmişdir Balıkesir, Bağçecik, Bandırma, Samatya, Sis Zeytûn, İzmit, Üsküdar, Kadıköy, Kumkapı, Merzifon, Hisarlık şu'belerinin iştirâkini der-hâtır ediyorum

Otuz şu'be ile akdedilen kongre 11 şu'benin akdetdiği umûmî kongre mukarrerâtını bozabilir mi

Tabîi bozamaz

Bozamadığı hâlde altıncı kongre mukarrerâtı ma'mûlün bih olması îcâb eder ve hilâfında hareket kânûnsuzdur

Tabîî öyledir. Altıncı kongre mukarrerâtı diğer bir umûmî kongre mukarrerâtı ile bozulur.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edem

(İmza)

---------- ----- ----------

Bitlisli Sinpat Vartan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 29 Kânûn-ı sânî 330

Yedinde bulunan kartpostaldaki adresleri ne için aldın ve oralarda kimler ile görüşdün

Beyoğlu Hınçakyan Kulübü yanında Gavroş'un gazete-hânesi var idi. Oradan yedimde bulunan Ermeni târihini sordum. Ermeni mektebinde son sınıfda Mesrob isminde akrabamdan birisiyle görüşdüm

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Agob Hazaryan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 29 Kânûn-ı sânî 330

Defterindeki Romanya'da Kalas'da Ardetyon Moşeğyan(?) kimdir ve ne için bu adresi aldın

Kurukahvecidir. Orada kahve içdim kendisinin Bulgarya'da hısımları vardır bu adresi aldım.

Mardiros Martaryan adresini ne için aldın

Bunu da Kalas'da hâsıl olan muârefece binâen aldım. Vapurlarda Kömürcülük yapar.

Mösyö Bellerar(?) kimdir

Paris'de Hınçak merkezidir

Kırkor Keşişyan kimdir

Hâtırımda değildir

Mösyö Atam Hamparsumyan kimdir

Köstence'de kahvecidir. Osmanlı tebaasındandır nereli olduğunu bilmem

Mösyö Eseyan kimdir

Bilmem

Bedros Kırmazyan(?) kimdir

Bilmem

Bedros Şerbetyan kimdir

Kalas'da Osmanlı tebaasından kahvecidir

Haçadur Muhitaryan, Misak Bedrosyan, Rupen Mardirosyan, Simpar Kılıncyan İlfat Masuryan, Aleksan Bağdasaryan kimlerdir ve bunların numrosu vardır bunlar benim arkadaşlarımın esâmisi diye defterinde mukayyeddir. Diğer sahifelerde İlfat Masuryan'a para verdiğini de ayrıca kaydetmişsin, Aleksan Bağdasaryan'a da ayrıca para verdiğini yazmışsın

Bunlar Rusyalıdır alışveriş etdiğim adamlardır.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Onnik Yegyazaryan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 29 Kânûn-ı sânî 330

Senin Köstence Kongresine a'zâ ta'yîn etdiğin Atam Hamparsumyan kimdir nerelidir.

Tanımam bilmem

Tanımadığın bilmediğin kimseyi nasıl a'zâ ta'yîn edebiliyorsun

Burada Hemayak Efendi tavsiye etmiş idi

Bir kongreye kânûnen bir a'zâ ta'yîni îcâb etse ne vechle hareket olunur

Ben a'zâ ta'yîn olunmuş idim vekîl ta'yîn etmek kendi salâhiyyetimdedir binâen aleyh Atam Efendi'yi vekîl ta'yîn etdim. Bu da şu'be o salâhiyyeti vermiş olursa kabil-i icrâ'dır.

Şu'beden bu salâhiyyeti aldın mı

Şu'be a'zâları vermişdir.

Oraya ta'yîn olunan vekîl sana kongre mukarrerâtını teblîge me'mûr mudur değil midir

Vekîl mecbûr değildir kongre ta'mîm yazar o ta'mîm şu'belere gider

Kongrede her şu'benin bir âmâli vardır. O emelini tervic etdirmek üzre şu'besi nâmına idâre-i kelâm eder. Umûmî kongredeki a'zâlar meselâ bir ihtilâl için veyâ sâir sûretle o şu'benin arzû etmediği ve kendi vekîline müsâade vermediği bir karârı ittihâz ederlerse bundan dolayı veya herhangi sebebden dolayı o şu'benin evvelce kendi a'zâ veya vekîlinden îzâhât talebi lüzûmu âşikâr mıdır değil midir

Şu'be taleb ederse îzâhât verir lüzûmu yokdur.

O hâlde kongre gerek ihtilâle âid ve gerek dâire-i meşrûiyyetde bir karâr verse o şu'bece şâyân-ı kabûldür değil mi

Hayır

O hâlde yukarıki suâl tekrâr olunur ona cevâb verin

Kendi şu'benin meb'ûsuna verdiği salâhiyyet derecesinde kabûl eder başka sûretle ihtilâle âid mebâhisi kabûle mecbûr değildir

Bu def'a ihtilâle karâr verilmiş şu'be bunu kabûle mecbûr değil ise isti'fâ' etmesi îcâb ederdi isti'fâ' etdi mi

Etmedi

Yedi numrolu İstanbul merkezinin ta'mîmle bu keyfiyyet vilâyâta teblîg olunmuş buna ne dersiniz

İstanbul merkezinin bu yolda ihtilâle karâr verildiğine dâir bir ta'mîmini der-hâtır etmiyorum yalnız bir ta'mîmde o meclisin ekseriyyetle teşekkül etmediğinden dolayı gayr-i meşrû' olduğunu bildirdiğini der-hâtır ediyorum.

1914 Ağustos sekizde İstanbul merkezinin ta'mîminde ta'kîbât-ı sakîm yüzünden cem'iyyetimiz inhilâl etmişdir gibi sözler vardır. Buradan da hükûmetin bu komite hakkında ne gibi taki'bât yapdığı istişmâm olunmadı mı

Ben anlamadım. Ben Ağustosun yedisinde Kayseri'ye gitdim ve on üçünde İstanbul'a geldim bu ta'mîmî İstanbul'da aldım. Ma'lûmâtım yokdur

Bil'akis bu gibi komiteye taalluk eder umûrda günü gününe vâkıf olduğunuz yedinizde bulunan işbu ta'mîm ve kezâ diğer 1914 Ağustos 8 târihli ta'mîmler ile anlaşılır buna ne diyeceksiniz

Ben Eylülde ta'mîmi aldım on üç Ağustosda İstanbul'a müteveccihen hareket etmiş idim

Sana irâe etdiğim resimler kime âiddir.

İhtiyât Zâbit Mektebinden Serkis isminde bir arkadaşımın peder ve vâlidesi imiş benim değildir

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(Ohannes Ağyazaryan)

(İmza)

---------- ----- ----------

İhtiyât Zâbit Mektebi'nden Kegam Vanikyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 29 Kânûn-ı sânî 330

Verastad'dan 1914 senesinde mektûb aldın mı

Aldım

Neden bahs ediyordu.

Ben Paris'e gidecekdim Paris ahvâlinden bâhis mektûb yazdım.

O size mektûbunda ne yazmışdı

Paris'e dâir ve bana âid havâdis yazdı.

Siyâsete ve komiteye taalluk eder umûrdan bahsetdi mi

Etmedi yalnız ba'zen arkadaşları soruyordu nasıldır diye. Burada gazete mes'elesi vardı onu soruyordu.

Size burada komiteye taalluk eder bir vazîfe veriyor mu idi

Hayır zâten o hakk kendilerinde yokdur

Mayıs bir günü sizin ne gününüzdür.

Sosyalist ameleye müteallikdir

Bil'akis Mayısın biri kahramanların kanıyla mülevven olduğu ve kan kırmızı olduğu ve yaşasın bir Mayıs yaşasın komite arkadaşları sözünden bunun sırf komiteye taalluk eder bir gün olduğu anlaşılıyor.

Hayır ameleye dâirdir.

Gozikyan kimdir

Evvelce İstanbul'da mürettib idi sonra Trabzon'da muallimlik yapmakda idi.

Sizde bulunan ve sana irâe olunan şu harîta ne harîtasıdır

Van'da Yeramyan isminde bir mekteb vardır. Bir müddet burada mekteb müfettişine toplanan hediyeleri ben ahz ve kabûl etmiş idim. Onlar arasında bunun alınmış olması melhûzdur. Bahriyye Nezâretinde Hanzadyan isminde bir zâbit vardır bu harîtayı o yapmışdır ve kendisi mektebe hediye etmişdir kendisinden sorabilirsiniz.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(Kegam)

(İmza)

---------- ---- ----------

Doktor Benene'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 29 Kânûn-ı sânî 330

Siz şu'belerle muhâbere eder misiniz

Hayır

Sizde bulunan ve Hey'et-i Merkeziyye Murahhası Benene ser-levhası altında olan işbu varakada Paris merkeziyle doğrudan doğruya ya'nî sizin vâsıtanızla temâs etmek ârzû olunuyor burada sizin hey'et-i merkeziyye murahhası olduğunuz anlaşılıyor birde Paris Merkezine vâsıtanızlık(?) etdiğinizde taayyün ediyor ne diyeceksiniz

İki sene evvel böyle bir şey teklîf olundu bunlar onu biliyorlar.

Hiç kabûl etmediğiniz bir me'mûriyyeti size şu'beler nasıl tevcîh ediyor

Bu şâyia oraya gitmişdir

Yedinizde bulunan ve 1913 senesi Nisan târihini ihtivâ eden şu merkez-i umûmîden yazılmış varakada Hınçak gazetesinin Türkiye'ye duhûlü men' edilmişdir siz şu'belere o gazeteleri isâl edebilmek için vâsıtalar îcâd ediniz ve Balasanyan'ın tevzî' etdiği gazetelere nezâret ediniz Yeridasart Hayastan nâm gazetede size Leon vâsıtasıyla gönderilecekdir bununda tevzî'ine gayret ediniz diye muharrer olmasına nazaran sizin evvelden beri bu gibi evrâk-ı muzırreye memâlik-i Osmâniyye'den neşr ve ta'mîm etmek vazîfesiyle mükellef olduğunuz ve bi-l-netîce merkez-i umûmînin mu'temed bir vekîli olduğunuz anlaşılır ne diyeceksiniz

Kabûl etmem

Korken Tahmazyan kimdir

Paris hukuk tahsîl eder bir Osmanlıdır

Yeridasart Hayastan gazetesi müvezzi'i Leon kimdir

Rusyalıdır burada odası vardı Galata Romen Hânı'ndadır kendisi Leon Balasanyan diye tanılır.

Biraz evvel bu gazeteler posta ile geliyor diyordun hâl-bu-ki gazeteyi sana gönderen Leon'dan teslîm al diyor sen de teslîm almışsın ki senin yedinde bulunmuş

Bir dâne bulunmuşdur

Verestad'dan Rupen'e gelen 12 numrolu mektûbda da size bir me'mûriyyet veriliyor size emniyyet olunmasa ve siz merkez-i umûmînin adamı olmasanız tabîî böyle me'mûriyyet tevcîh olunmaz ne diyeceksiniz

Kabûl etmem haberim yokdur

Paris merkezinden Rupen sizin nâmınıza muharrer mektûbda Mısır komitesinin Kilikya'da isyân çıkarmak istediği maa-mâ-fîh onların bu işi başa çıkaramayacağı ve size vesîka gönderildiği sizin evvelce verdiğiniz ma'lûmâta teşekkür olunduğu ve en emin kuvvetlerin ahvâl-i hâzıradan dolayı Türkiye'de bulunması îcâb etdiği ve-l-hâsıl bu

kuvvetleri sizi idâreye me'mûr ta'yîn etdikleri muharrerdir ne diyeceksiniz

Kabûl etmem bana böyle mektûb yazmamışdır.

Bu mektûb sizin nâmınıza muharrer Rupen'de bulunmuşdur ve 14 numroludur.

Hayır kabûl etmem iki seneden beri Paris merkeziyle muhâberede bulunmadım

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Doktor Bedros Benene Torasyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Rupen Karabetyan nâm-ı diğer Vahan Boyacıyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 29 Kânûn-ı sânî 330

Siz de bulunan iki numrolu ta'mîmi nereden aldınız

Verestad yollamışdı.

Verestad kimdir nerelidir

Zannederim Diyarbekirli'dir

İki numrolu ta'mîm mündericâtı memleket dâhilinde bir ihtilâl çıkarmak maksadına ma'tûfdur sizin evvelce verdiğiniz ve bu işlerden bî-haber gözükdüğünüz mecrûh olmaz mı.

İyice okumamışım

Avrupalılara hitâb ser-levhası altında Fransızca intişâr eden ve Ermenilerin istiklâliyyetini te'mîne ma'tûf olan şu risâle sizde ne arıyor

Verestad yollamış ben devr-i istibdâdda eski komiteci olduğum için bana da bir aded yolladılar

Dolabyan kimdir nerelidir

Romanya'da doğramacılık yapar Romen tebaasından olduğunu zannederim. Bükreş'de Voneri Caddesinde mükerrer iki numroda sâkin Dolabyan Haçik derler Hınçakyandandır.

Yine defterinde bulunan Ma'muretü'l-azîz Mıgırdiç Yeretsyan kimdir ve bunu niye aldın

Verestad bana Mıgırdiç için yazmış idi. Bu adrese Hınçak gazetesi yolla diye bana yazmış idi.

Defterinde bulunan Setrak Serkisyan kimdir ve bu adresi ne için aldın

Bunun ile ipek tohumu yollayacakdım.

Yedinde bulunan Ömer-ül-Fârûk kartı kimindir ve arkasındaki Doktor Benene Torosyan adresini ne için aldın

Ömer-ül-Fârûk kartını tanımıyorum belki komisyoncu olduğumdan böyle bir kart almışımdır olabilir ki Doktor Benene'nin adresini oraya yazayım

Sonra doktoru burada gördün mü

Görür ve görüşürdüm

Defterindeki Mihran adresi kimindir

Rusya'da yazmacıdır Kırım'da oturur

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

İran tebaasından Sako'nun Bâb-ı âlîde müdevvenât-ı kanûniyye mümeyyizi Rasim Bey'in maal-kasem tercemânlığıyla tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 31 Kânûn-ı sânî 330

Size irâe etdiğim ve Mıgırdiç İretisyan'da der-dest olunan Yeridasart Hayastan nâm Hınçak gazetesinde makalâtı siz mi verdiniz

Hayır ben vermedin orada Safo imzâsı vardır benim imzâm Sako'dur.

Siz gazetelere makâle vermez misiniz

Evvelden verirdim fakat on senedir vermiyorum.

Yeridasart Hayastan gazetesine makâle verir miydiniz

Hayır on sene evvel Hınçak ve Kafkasya'da münteşir Moşak ve İran'da çıkan bir gazeteye makâle verirdim.

Ermenilerde Sako ve Safo isimleri var mıdır

Sako ismi vardır. Safo Fransızca bir isimdir Ermeni ismi olmasa gerekdir Ermenice'de Safo isminin olub olmadığını muhakkak bilemem

Diğer 11 Ağustos 1914 târihli Yeridasart Hayastan gazetesindeki makâleyi siz mi verdiniz

O da diğer makalâtın aynıdır Safo imzâsı vardır benim değildir o gazetenin ser-muharririnin olması lâzımdır.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

İmzâ'

Tercemân Ahmed Rasim

(İmza)

---------- ----- ----------

Komite Reîsi Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 31 Kânûn-i sânî 330

Altıncı kongre mukarrerâtını getirdiniz mi

Evet getirdim vereyim

Daha evvelki kongre mukarrerâtları nerededir.

Merkezdedir evrâk bize tesellüm olunmamışdır binâen aleyh ne târih ve ne de mahall-i in'ikadı ve konge mukarrerâtı tamâmıyla ma'lûmumuz değildir

Bu def'aki yapılan husûsî kongreye hangi şu'beler iştirâk etmişdir.

Kadıköy, Gedikpaşa, Samatya, İzmit, Kilis, Samsun, Sivas şu'belerinin iştirâkı hâtırıma geliyor

Köstence kongre mukarrerâtını ne için kabûl etmediniz.

Ekseriyyet yokdu ikincisi programımıza muhâlif idi.

Programa muhâlif hareket eden bir hey'et-i merkeziyyeye karşı yine programınız ne gibi tedâbir-i zecriyye ittihâz eder

Hiçbir tedbîr-i zecrî ittihâz etmez eğer merkez program hilâfında hareket eder ise yine şu'beler Hınçaklıkdan vazgeçmez ve yeni bir kongre olub karâr verilinceye kadar teşkîlâtını muhâfaza eder

Yeni kongreye kim güşâd veya güşâdı teklîf eder

Hey'et-i merkeziyye ve merkez teklîf etmediği hâlde istenildiği vaktde şu'belerin ekseriyyeti teklîf eder.

Bu teklîfât için müddet var mıdır.

Bir def'a zuhûr edib de veya mecbûriyyet olursa veya hâiz-i ehemmiyyet bir mes'ele zuhûr ederse ne vakt arzû ederse şu'beler teklîf edib yeni bir kongre güşâd edebilirler.

Köstence kongre mukarrerâtının gayr-i meşrû' olduğunu söylüyorsunuz işin son derece hâiz-i ehemmiyyet olduğu da bedîhîdir kongre mukarrerâtı üzerinden bir sene geçdiği hâlde ne gibi karârlar ittihâz olunmuşdur

Şu'belere İstanbul şu'belerinden kongre-i umûmîye da'vet için tahmînen bir sene evvel ta'mîm ile da'vet vâki' olmuşdur.

Türkiye'de bulunan bütün şu'belere işbu ta'mîm teblîg edilmiş midir ve şu'belerden ne cevâb alınmışdır. Ve bu ta'mîmlerin târihi nedir. Türkiye'den hâric şu'belerde teblîgat vâki' olmuş mudur işbu ta'mîmlerde Köstence mukarrerâtı hakkında ne gibi sözler sarf olunmuşdur.

Türkiye'den hârice şu'belere fırka gazetesi olan Noraşharet abonesi bulunan şu'belere gönderilmişdir. Türkiye'deki bütün şuabâta gönderilmişdir. Şu'belerin ba'zılarından muvaffakıyyet cevâbı alınmışdır. Bu ta'mîmlerin târihini der-hâtır edemiyorum. Ta'mîmlerde iki merkez beynindeki mücâdelâtdan ve Köstence Kongresinin gayr-i meşrû' olduğundan bahsle bunun netîcelenmesi için kongre-i umûmîye da'veti hâvîdir.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Hamparsum Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 31 Kânûn-ı sânî 330

Hey'et-i merkeziyye ile ne vaktden beri muhâbere etmediniz.

İki seneden beri

Son def'a kendilerine ne vakt mektûb yazdınız

Köstence Kongresinden evvel Hemayak'ın tardı mes'elesini yazdık.

Onlar size yazmadılar mı

O vaktden beri hiç mektûb yazmadılar

Rupen Karabetyan bulunan evrâkda hey'et-i merkeziyyenin size mektûb yazdığı Verestad'ın ifâdesiyle muharrerdir.

Ferden yazmış olabilir resmen yazmamışdır.

Ferden ne kadar mektûb aldınız.

Ben almadım. Bu söylenilen mektûbu da almadım

İfâdenizi imzâ' ediniz.

Edeyim

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Hey'et-i idâre a'zâsından Samoil Tomacyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 1 Şubat 330

Size Köstence Kongresi mukarrerâtını kim ihbâr etdi

Hamparsum Efendi'ye Dolabyan gelmiş tehdîdâtda bulunmuş ondan duydum bu def'a da Arşavir'den duydum sakınınız sizin için büyük tehlike vardır dedi. Merkum Dolabyan bana da iki gün sonra geldi tehdîd etdi.

İki numrolu ta'mîm mündericâtına ne vakt vakıf oldunuz

Evet gördük onun üzerine bütün şuabâta bir ta'mîm çıkardık

Evvelce Dolabyan'ın mes'elesini duydunuz bil'âhire ta'mîm mündericâtına da vakıf oldunuz son def'a olarak da Arşavir'den işi anladınız o hâlde bu tedârükâta karşı hükûmete ne gibi bir muâvenetde bulundunuz

Ne şekilde olduğu anlayamadık.

Merkez-i umûmî reîsi ve a'zâlarının bu harekât-ı gayr-i meşrû'a ve ihtilâlkâr-ânesine(?) karşı siz onlar hakkında tard ve teb'îd ve yalnız kendiniz hakkında isti'fâ' vesâire gibi ne muâmele yapdınız

Biz kongreyi tanımadık.

Kongreyi tanımadınız merkez-i umûmîyi tanıdınız ve el'ân icrâ'-yı fa'âliyyet etmektedir değil mi

Biz tanımıyoruz

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Samoil Tomacyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Berây-i istizâh celb edilen: Bahriyye Nezâretinde Dördüncü Dâirede Umûm Levâzım Anbârlar müfettişi birinci sınıf yüzbaşı otuz yaşında Zadık Hanzadyan veled Agob Efendi'nin zabt edilen ifâdesidir. 3 Şubat 330

Size irâe ettiğim Ermenistan harîtasını siz mi tersîm eylediniz ve ne maksadla tersîm eylediniz

Evet ben tersîm etmiş isem de Ermenistan'ı gösteren kırmızı ve mavi çizgileri ben yapmadım Paris'de bir matbaacıya bin aded satmışdım o tab' etmiş

Bu harîtadaki çizgiler eski ve yeni Ermenistan'ı mı tasvîr ediyorlar.

Maviler eski Erzurum vilâyetini gösteriyor kırmızılar Ermenilerin meskûn bulunduğu mahalleri irâe ediyor noktalar hudûd çizgileri vilâyât-ı sitteyi gösteriyor.

Vilâyât-ı sitteden maksad Ermenistan mıdır.

Türkiye şark vilâyetleridir

Bu harîta böyle hudûdları ayrılmış olduğu hâlde mekteblere tevzî' etmişsiniz yukarıda bu hudûdları ben yapmadım diyorsunuz

Ben bu çizgilerde mûcib-i mes'uliyyet bir şey göremedim ve bir dâne Yeramyan Efendi'ye hediye etdim.

Bu harîtayı ne için yapmış idiniz

Şimendifer için yapmış idim.

Ne için Anadolu'nun şimendifer harîtası nâmını vermediniz de Türkiye Ermenistanı nâmını verdiniz veya vilâyât-ı sitte nâmı vermediniz maksâdınızın Ermeniliği göstermek için olduğu umûmî Anadolu harîtasında penbe boya ile işâret olunan aksâmında Devlet-i Osmâniyye'nin Ermeni vilayâtı nâmı tahtında işâret edilmişdir.

Bu altı vilâyeti Türk Ermenileri nâmıyla tanımak benim için bir şerefdir bunun için yazdım. Adana vilâyetinde Ermenilerin de bulunduğuna delîl olmak üzre hatlarla irâe etdim. Bence boyalar sonradan vurulmuşdur umûm boyalar sonra yapılmışdır.

Bu vilâyâtda ne kadar Ermeni sâkindir

Bizim hükûmetin verdiği istatistik mûcibince bir milyon iki yüz bin kişidir

Bu harîtayı ne zamân yapdınız.

1910 târihinde yapdım ve o târihle Bahriyye ve Harbiyye Nezâretine birer nümûnesini gönderdim

Boyalar ve hudûdlar hangi târihde yapılmışdır.

1911 - 12 senelerinde yapılmışdır.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Zadık Hanzadyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Asmaaltında Camlı Hân'da komisyonculuk eden Eğinli otuz altı yaşında Baroyer(?) Arzumanyan veled Melkon'un zabt edilen ifâdesidir. 3 Şubat 330

Hacı Mahmud Hânı nerededir

Bilemem

Senin oturduğun hânın ismi nedir

Camlı Hân'dır .

Bitlisli Sinpat'ı tanır mısın

Tanımam

Sinpat'ın evrâkının arasında Hacı Mahmud Hânı'nda Arzumanyan adresi vardır. Hacı Mahmud Hânı'nın da Tahtakale'de olduğu anlaşıldı sizin mevki'nizde o hân civârında adresin yanlış alınması ihtimâli vardır. O Hânda başka Arzumanyan var mıdır

Bilmem

Demek sizin adresiniz değildir

Hayır

Sen ne komisyonculuğu yaparsın

Manifatura, çinko ve sâir hırdavât komisyonculuğu yaparım

Silâh kaçakçılığı yapar mısın

Yapmam

Hiç yapmadın mı

Yapmadım

Ma'mûret-ül-azîzli Mıgırdiç Yeretsyan'ı tanır mısın

Tanırım

Ona hangi târihde ne kadar revolver ne kadar tüfenk ne kadar ceb-hâne gönderdiğini söyle

Bilemiyorum.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Hemayak Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 5 Şubat 330

Safo kimdir

Bu Yervant Safrasyan'dır Sabah Gül tarafından şimdi Amerika'da propaganda yapdığını duydum merkum Yeridasart Hayastan gazetesi muharriridir.

Köstence Kongresine ta'yîn olunan Atam Hamparsum'u Yegyazaryan'a tavsiye etmişsiniz

Evet

Bu yolda gayr-i meşrû' ahvâle tasaddî edecek adamları neden dolayı tavsiye etdiniz

O vakt onların ne yapacağı belli değildi

Altıncı kongre mukarrerâtına imzâ' eden siz misiniz

Evet

Bu kongre umûmî kongre midir yalnız memâlîk-i Osmâniyye'ye mahsûs husûsî bir kongre midir.

Umûmîdir.

Bunun mündericâtında memâlîk-i Osmânîye mahsûs karârlar mevcûddur. Meselâ irticâ'a karşı alınacak vaz'iyyet gibi gene bu tab'an Fransa'daki veya Romanya'daki Ermenilere mahsûs bir teşkîlât olamaz.

Bu mukarrerât Türkiye'ye mahsûsdur biz o vakt karâr verdiğimiz zamân evvelce Hınçak Cem'iyyetinin teşkîl ettiği merkeziyyet usûlünü bozduk ve bir adem-i merkeziyyet te'sîs etdik ve bunu da umûmî mukarrerâtdan tefrîk ederek Türkiye'ye mahsûs karârları yazdık meselâ Rusya'daki vaz'iyyet tabîî başka olur diğer hükûmâta göre de kezâ öyledir. Ve bu umûmî kongre mukarrerâtı da Paris'de bulunur.

Mâ-dâm ki o kongre İstanbul'da in'ikad etmiş umûmî mukarrerâtdan hiç yedinizde İstanbul'da kalmadı mı

Bizim kanûn mûcibince o bir nüsha olur ve merkez-i umûmîde kalır umûm murahhaslar imzâ' edib merkez-i umûmîye gönderir.

Bu sözünüz gayr-i mantıkîdir çünki Hınçak olacak bir şahs bir komitenin umûmî programını ve husûsî programını vesâiresini öğrenmeli ki kendi ictihâd-ı zâtiyyesine tevâfuk ederse o komiteye girer tevâfuk etmez ise girmez o hâlde umûmî kongre mukarrerâtları belki binlerce nüsha olmalı ki Hınçak'a vâsıl olacak her bir şahs kendi fırkaları programına vâkıf olabilsin

Bu kongre mûcibince Türkiye'de bulunacak komite tamâmıyla merkezden ayrı ve kendi merkezlerine ya'nî İstanbul'a merbût bulunacak ve Türkiye'ye mahsûs program ile icrâ'-yı amel edecek idi.

O hâlde merkez-i umûmî ile bir münâsebet olmaması iktizâ eder cüz'î münâsebet olduğu hâlde her ferdin umûmen programa vâkıf olması îcâb eder.

Taşralarda bulunan umûm Ermenilerin hepsi Osmanlı'dır biz onları ayırsak büsbütün bizden infikâk ederler korkusuyla merkezden merbûtiyyetimizi kesmedik ve umûmî kongre mukarrerâtına bu sizdeki Türkiye'ye mahsûs mukarrerâtı derc etmediler.

Umûmî kongre mukarrerâtına Türkiye merkez idâre reîsi vesâire vâkıf değil midir ve onlarda birer nüsha mevcûd değil midir

Vâkıf değildir. Hiçbir nüsha mevcûd bulunmaz

Yeniden bir kongre olacağı vakt dahi evvelki umûmî kongre mukarrerâtları murahhasların pîş-i ıtla'ına isâl edilemez mi.

Altıncı kongrede kimseye gösterilmedi beşinci kongre mukarrerâtını zâten bildirdik ve murahhasların sözlerini vesâiresini harfiyyen zabt etmiş idik.

O hâlde bu zabt-nâme hulâsasından umûmî kongre mukarrerâtı anlaşılabilir o zabtlar nerededir

Paris'e nakl olundu oradadır.

O kongrede ne gibi sözler geçdiğine kâtib olmanız itibârıyla vâkıf olmanız îcâb eder nelerden bahs olundu.

Rusya'da terrör yapılması memnû' değildir Paris merkezi Avrupa'da bulunan umûmî partiler ile (Türkiye'ye âid olmamak şartıyla) gayr-i meşrû'larıyla ittihâd etmek hakları verildi. Merkez-i umûmî resmî gazetesinde Türkiye'ye âid olan evrâkları evvelce buranın hey'et-i idâresine gösterib ba'de buranın rızâsıyla neşr etmek merkez-i umûmînin Türkiye'de bulunan Ermeniler nâmına hiç kimseden para almağa hakları olmamak vesâire

Aram Açıkbaşyan da bu kongrede mukarrerâtına vaz'-ı imzâ' etmiş kendisi nerededir.

Arşavir Sahakyan'ı vurdular kendisi berây-i tahkikat tenevvür-i mes'ele için polis müdîriyyetinde mevkufdur

Bu kongre mukarrerâtı Türkiye'deki kongrenin ya'nî altıncı kongre mukarrerâtının istenilen cihetlerinde Türkiye merkezi tarafından ta'dîline muvâfakat etdiği görülüyor o vaktden beri bu mukarrerâtdan ne gibileri ta'dîl edilmişdir.

Memâlik-i Osmâniyye'de cem'iyyetler kanûnu ve sâir kanûnlar vardır. Biz bu kongrede Türkiye'deki kongre programını lâ-ale-t-ta'yîn yapmışdık hükûmetin bil'âhire yapılacak ve yapılan kanûnlar mûcibince bu programı kabûl etmesi ihtimâline binâen îcâb eden mahallerini tebdîle kongre müsâade etdi. Fakat hükûmet aynen kabûl ve tasdîk etdi artık değişdirmeğe lüzûm kalmadı

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Bil'âhire tevhîden gelen evrâk üzerine berây-i istizâh: Çenberlitaş'da kahveci Bedros'un hânesi önündeki odada sâkin. Dördüncü Kolorduda çâderci usta Kosti'nin yanında çâdercilik eden Şebinkarahisarlı otuz üç yaşında Karakin veled Arakil Bogosyan'ın ahz olunan ifâdesidir. 10 Şubat 330

Sen ne vaktden beri İstanbul'dasın

Dört sene vardır

Nişan'ı, Hrant'ı, mecrûh Arşavil Efendi'yi ne zamândan beri tanırsın

Hrant'ı iki buçuk üç seneden beri tanırım mektebe gitmek için Kancılar içinde Bedros'un kahvesine gelir idi ben de orada gördüm tanırım. Nişan'ı da bir buçuk senedir tanırım kendisi Çakmakçılar Yokuşu'nda odası var idi aşcı yanında çalışır Siyak isminde birisi vâsıtasıyla tanırım. Arşavil'i Mösyö Nişan'ın dükkânına gelmiş idi yedi sekiz ay kadar evveldi Arşavil Efendi'yle dükkâna geldiler eniştem geldi dedi. Bundan tanırım

Arşavil Nişan ve Hrant komiteden mi

Bilmiyorum işitmedim

Sen komiteden misin

Hayır

Nişan ile hiçbir ortaklığınız ve ticâretiniz var mı idi

Bundan sekiz dokuz ay evvel ya'nî geçen Martta Hrant tarafından verilen altı lira sermâye ile Macar Caddesinde bir İngiliz lirası mâhiyye ile bir dükkân tutduk burada pastacılık yapıb satacak idik Nişan vaktiyle Tokatlıyan'ın yanında hidmet ettiği için pastacılığı biliyor idi o yapacak ben satacak idim dükkânın üzerinde yatar idik bil'âhire Hrant dört lira verdiği gibi ben de hâricden beş lira ödünc bulub dükkânda şeker yapıp satacak idik Hrant da mektebe gider gelir idi üç ay kadar dükkânda yatar idi. Dükkânda ziyân etdik iş çıkmıyor idi. Etmek parası çıkmıyor dükkân kapanmadan Çenberlitaş'da Bedros Ağanın üzerindeki odaya geldim. Dokuz lira kadar da oradaki bakkala borcumuz var idi veremedik idi buraya geldim Usta Kostin'in yanında çalışmağa başladım. Nişan gelir gider ne yapıyorsun der ben de çalışıyorum derim. Bir gün bana Açıkbaş Aram'ı görmek istiyorum dedi ben de görürsem söylerim dedim o gün kahve içdik gitti başka gün geldi Tavuk pazarında Fıskiyeli kahvede oturuyorduk Nişan bana gidelim mey-hâne de işret edelim dedi kahvenin yanındaki mey-hâneye girdik Nişan eniştesi Arşavil üzerine söz açdı. Ben eniştemin tutduğu gidişâtını beğenmiyorum çok para harc ediyor tutduğu yolu beğenmiyorum. Hafiyyelik yapıyormuş dedi. Ben de neden biliyorsun dedim. Ben işitdim nereden işitdim işitdim dedi. Kimden

işitdiğini sordum birisinden işitdim bir de gazete ile i'lân olunmuş o gazeteyi aradım bulamadım dedi Sivaslı İstepan birisi varmış gazeteyi okumuş o bana söyledi dedi. Gazeteyi beş guruş verdim aratdırdım bulamadım dedi tanıdığım gazeteci de yokdu ki ona gideyim de böyle bir gazete varmış bunu bul diyeyim dedi. Ve bana hitâben mümkünü var mı sen bulabilir misin dedi. Ben de bakalım gazetecilere su'âl edelim dedim Köprübaşındaki gazeteciye yirmi para verdim Gohark gazetesini bu gazeteyi Eremyas(?) Hemayak çıkarır imiş. Bulurum diyerek bir hafta kadar beni gazeteci oyaladı bulamadığını söyleyerek parayı iâde etdi. Bunu nerede bulabilirim diye sordum Gohark'ın matbaasında bulabilirsin dedi. Ben orayı bilmediğim için avdet etdim yine Nişan Fıskiyeli kahvede oturuyor kendisine gazeteyi bulamadığımı söyledim Nişan Açıkbaş'a söylesek bu gazeteyi buldurur muyuz dedi ben de Açıkbaş'ı gördüm gazeteyi ondan istedim iki gün sonra getirdi gazeteyi bana verdi Nişan geldi gazeteyi Nişan'a verdim okudu. Nişan ben Açıkbaş ile görüşmek isterim dedi. Gazeteyi Açıkbaş'a iâde ederken Nişan seni görmek istiyor dedim. Gazeteyi Açıkbaş'dan istediğim zamân kim istiyor diye sormuş idi. Nişan da bana Ohan'ın kardaşı der isen tanır dedi idi ben de Açıkbaş'dan gazeteyi alırken söyledim Ohan'ı düşündü tanıdım demiş idi. Gazeteyi öyle vermiş idi. Kendisine seni görmek istiyor deyince Açıkbaş da yarın kendisiyle görüşürüz dedi. Sepetci Hânı içindeki kahvede üçümüz görüşdük. Nişan bu kahvede burada görüşmek olamaz bir tenhâ yer bulalım da orada görüşelim dedi. Sonra benim odamda görüşmeğe karâr verdiler. Üç dört gün sonra geldiler odamda görüşdükleri Nişan Açıkbaş Aram'a bu Arşavil'in yapdığı nedir. Açıkbaş da para kazanmak için başka bir şey değildir dedi. Bu böyle olmaz bizim nâmûsumuzun içine falan ediyor. Ve Nişan bu böyle olmaz kardaşım Vahan işidecek olursa evimizde her gün bir ölü çıkar Nişan yine bunu öldürmeli dedi. Açıkbaş da buna bir karâr veremeyiz ben kendi başıma iş yapamam. Komiteye danışayım dedi Nişan da danış da haberini getir dedi. Açıkbaş da sen onun kâğıd ve mektûblarından çal bana getir dedi Nişan da peki dedi. O günü ayrıldık ertesi günü Nişan, Hrant Açıkbaş geldiler ben o günü bir kuzu aldım Beyoğlu'na Horme Herikyan(?) nâmında bir adamın kurbânını Beyoğlu kilîsasına götürdüm ben odada çıkdım. Geldiğimde Nişan ile Hrant odamda buldum. Açıkbaş'ın gelerek şimdi sıra değil ya'nî Arşavil'in öldürülmesinin sırası değil siz kendiniz işinizle meşgul olunuz bu yüzden yirmi yirmi beş kişi mahbûsdur eğer bir şey yapacak olursak o mahbûsların cezâsı çok olur demiş olduğunu Nişan ile Hrant bana söylediler Açıkbaş'ın bu haberi getirmeden bir iki gün evveli Nişan'a ben dedim ki bu işin içinde yokum dememe karşı Nişan sen olmaz isen bu iş de suya düşer dedi idi. Açıkbaş bu haberi getirince Nişan bana sen de evvelce söyledin ki bu iş içinde yokum. Ben kendisini Beyoğlu içinde vuracağım ve kız kardeşine de küfr ederek sen bu küfrü çok görme bu nâmûsdan başka bir şeye benzemez dedi bu laflar üzerine dağıldık. Bir hafta mı on gün sonra Nişan eniştesinden İstepan'a yollanılan mektûbu getirmiş bizim odada mektûbu Nişan açdı

okudu. Mektûbda benim burada tanıdıklarım bana bir şey yapamaz ve yollar açık değil dışarıdan bana garazlı kimse gelemez sen buna emîn ol diyor. Bunun aynını alalım da Açıkbaş okusun dedi Nişan okudu ben yazdım aynını Açakbaş'a verdik okudu sonra bir kerre daha geldiler Nişan Açıkbaş ve Hrant ki bu şimdi söyleyeceğim söz mektûbdan mukaddem ve komiteden tanışmadan evvel geldikleri vakt şu sözü söylemişlerdi Nişan Arşavil'i Üsküdar'a götürelim orada öldürelim tabanca ile vuralım dedi ise de Açıkbaş komiteden bir karâr gelirse o vakt öldürelim dedi. Nişan bunu kuyuya atmak istemez toprağa gömeriz üstüne çimen yaparız demiş idi. Yâhûd evde ya'nî Hrant'ın evine da'vet ederiz orada öldürürüm siz yanımda bulununuz dedi idi ben o vakt öldürme mes'elesi var ben yokum dedim idi. Bunu komiteden alacakları emr üzerine te'hîr etdiler. Nişan ba'zı kahveye gelir gider görüşür idik. Dâima Arşavil'in üzerine söz söyler bu nedir başımıza getirdiği der idi. Böyle bir iki def'a geldikden sonra bizim küçük bayramdan evvel kahveci Kapril'e Nişan gelirse ona bir söyleyeceğim var dedim. İki gün sonra Nişan geliyordu. Nur-i Osmâniye'de tesâdüf etdim bana sordu ne söyleyeceksin dedi. Odaya gidelim dedim odada kendisine çok dardayım Arşavil Efendi'den bir lira ay başına kadar ödünç versin sâatimi yanına rehn bırakayım oda kirasından borcum var borcuma vereceğim dedim peki dedi ben de bir pusula yazdım Nişan söyledi ben yazdım Nişan'a pusulayı verdim bir gün sonra cevâbını getirdi bir mektûb getirdi veremem param yok demiş Nişan da ay başına para alacak sana bir lira bulurum dedi ben de çâderde çalışıyorum maa-fâiz parayı veririm dedim. Nişan tekrâr bana Açıkbaş bir avukata Arşavil için tuzak kuruyoruz demiş olduğundan Açıkbaş'a söyleyelim öteye beriye söylemesin Arşavil sonra bizim başımızı ağrıtır dedi. Ben de görürsem söylerim dedim görmüyor musun dedi. Ben de epey vaktdir görmüyorum deyince Nişan ya evine ve-yâhûd dükkânına git söyle dedi ben de evini ve dükkânını bilmiyorum bana bir dükkân ta'rîf etmişdir ki bu dükkân da Şabcı(?) Hânı'nda zeytunyağı ve rakı fürûht eden Anuşevan'ın dükkânıdır oraya haber bırakmak için gitdim Anuşevan yokdu ortağı mı nedir ona söyledim Açıkbaş gelirse söylerim demiş idi. Salı günü Nişan geldi Açıkbaş daha gelmedi mi dedi ben de gelmediğini söyledim şunu bul muhakkak işler var söyleyeceğim dedi ben de acele nedir buluruz dedim çehâr-şenbih günü ben Bedros'un kahvesinde Bedros'un mahkemesi olduğundan beni bırakmış idi kahvede iken Nişan geldi. Bana sordu ne yapıyorsun ve Bedros nerede dedi ben de kahve pişiriyorum Bedros Ağanın mahkemesi olduğundan mahkemeye gitdiğini söyledim oturdu bir çay içdi dışarıya çıkdı şimdi gelirim dedi. Gitdi bir sâat sonra geldi. Bir çâryek sâat kadar oturdu Açıkbaş geldi bana sordu Nişan niye gelmiş dedi ben de Açıkbaş'a birkaç gündür seni arıyor mühimm bir şey söyleyecekmiş dedim nedir diye sordu ise de bilmiyorum sana mühimm bir şeyler söyleyecekmiş dedim bir gün taayyün edin de bizim odaya gelin dedim cum'a günü sâat onda odaya geleceğini söyledi gitdi ben de kahvede Nişan'a cum'a günü sâat on

alafranga da geleceğini söyledim Nişan da biraz geçdi gitdi. Akşam eve gitdim yemek yedim sâat dokuz buçukda ben Aram ile odada yatdık Aram benden bir çâryek evvel odasına gitdi ben de sonra çıkdım yatdım bir de gece sâat alafranga bir buçuk raddelerinde polis me'mûrları odamda tutdular götürdüler

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim.

(İmza)

---------- ----- ----------

Karakin'in tekrâr zabt edilen ifâdesidir . 11 Şubat 330

Komiteye Açıkbaş gitdiği vakt Arşavir'i öldürmek için müsâade edilmiş mi

Şimdilik dursun demişler bunu Hrant ile Nişan'dan işitdim

Sen bu işin içine niye karışdın

Nişan bana sen karışmayınca bu iş olamaz demişdi yoksa ben karışmadım

Sen vak'a gecesi Beyoğlu'na çıkmadın mı hiç evden çıkmadın mı

Hayır kat'iyyen bir yere çıkmadım

Nişan'a dâir ma'lûmâtın nedir

Komite bunun ne edebsiz olduğunu biliyor fakat terbiyesini veremiyor. O komitenin de sade adı var ben altı ay oluyor ki bu Arşavil'in hafiyyeliğini haber aldım memleketde birâderim vardır o gayet nâmûsludur. Arşavir'in bu harekâtını duysa evden her gün bir ölü çıkar birisinin yüzüne bakmağa utanıyorum bana enişten hafiyyedir diyecekler diye utanıyorum kimsenin yüzüne bakamıyorum Beyoğlu'nun göbeğinde ben onu vuracağım diye Nişan bana söyledi.

Açıkbaşyan Arşavir'in vücûdunun kaldırılması için hiçbir sözde bulunmadı mı

Açıkbaş ve Nişan umûmiyyetle müzâkerede bulunduk. Hrant da vardı. Üsküdar'da öldürülmesi mes'elesi müzâkere oldu. Sonra da Açıkbaş me'zûniyyet almak üzre İstanbul komitesine gitdi

Sen vak'a gecesi Beyoğlu'na ilâc getirmeğe gideceğim demişsin

O gece getirmeyecekdim

Siz vak'adan beş gün evvel yeni bir karâr vermişsiniz bu karâr mûcibince Nişan Arşavir ile gidecek sen, Hrant, Açıkbaş'dan biriniz çekib Arşavir'i vurmağa karâr vermişsiniz sonra Açıkbaş Nişan'a sen açık dur Arşavir vurulsun diye netîce eylediğini müdîriyyetde ifâde etmişsin şunu îzâh eyle

Böyle söz söylemedim Açıkbaş'ın yüzünü de görmedim yalnız vak'a olacağı gecenin günü gördüm Bedros'un kahvesine gelmişdi, Nişan da orada idi. Kahvenin dışarısında yalnız Nişan burada imiş dedi ben de seni görecekmiş dedim o da cum'a günü öyle ise görüşürüz dedi gitdi ve Nişan'la da görüşmedi

Bu sû-i kasdi tertîb eden kimdir

Açıkbaş'dır. İçinde Nişan da vardır.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Fenerbağçe Hasta-hânesinde Sıhhiyye Çavuşu Arabgirli ve Üsküdar'da Selamsız'da Sekayan'ın evinde müste'ciren mukîm yirmi iki yaşında Hrant Begavyan'ın zabt edilen ifâdesidir. 11 Şubat 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Hiçbir komiteye mensûb değilim

Nişan, Karakin ve Arambaşyan'ı nereden ve ne vaktden tanırsın

Karakin'i üç senedir tanırım hem-şehrîler vâsıtasıyla tanırım Nişan'ı Karakin vâsıtasıyla ve birlikte tuttuğumuz pastacı dükkânından dolayı ve bir senedir tanırım ve Açıkbaşyan'ı da Karakin vâsıtasıyla tanırım.

Arşavir'in katline dâir ne gibi müzâkerât cereyân etdi.

Nişan, Açıkbaş ve Karakin müzâkere etmişler bil'âhire Karakin bana teblîğ etdi. Böyle bir mes'eleye karâr verdik sen de buluşmak ister isen falan gün gelecekler dedi. Ben de kendilerinde alacak param olduğundan görüşmek istedim kahveci Bedros Ağanın evinde buluşduk. Orada her üçü Arşavir'in hafiyye olduğunu ve Nişan'ın nâmûsunun müdâfaası için katle karâr vermeği müzâkere etdiler ben kendilerine nasihât etdim onlar da düşünelim de başka türlü olmaz ise katl ederiz

dediler evvelce Karakin bana Hınçak Cem'iyyetinde bir işe me'mûr olandan para ve silâh dirîg edilmez olduğunu Karakin Nişan'dan naklen söylemiş idi. Sonra da o gün odada birleşdiğimiz zamân daha Açıkbaş gelmeden Nişan Karakin'in söylediğini tekrâr eyledi bil'âhire Açıkbaş geldi ben Açıkbaş'dan ber mucîb-i ta'lîmât para ve silâh istedim

Açıkbaş zengin midir

Zengin olduğunu bilmem Nişan bana Hınçakyanlardan alır getirir diye söylemişdi

Polis müdîriyyetinde ifâde verdiğin vakt sen para ve silâh lâzımdır diye Nişan ve Karakin'e söylediğini beyân etmişsin

Hayır

Nişan ve Karakin de komiteden elli lira alırız ve sana yirmi lira veririz demişler müdîriyyetde öyle söylemişsin

Parayı onlar teklîf etdiler para da komiteden alınacak isteyen de sen olacaksın dediler parayı veririz sözü olmadı. Açıkbaş para mes'elesi üzerine sonra ben haber getiririm dedi. Sonra ben para vermem dedi.

Üsküdar'daki evin mes'elesini anlat

Onlar öyle düşünmüşler Nişan ile Karakin bana söyledi.

Sen tevkif edilmezden evvel hasta-hânede seni birisi görmüş o kimdir

Bizim ekmekçi table-kârıdır

O gelib gitdikden sonra seni bir düşünce almış

Evden gelib iki adam seni aradılar dedi ben de sebebini düşündüm

Sen müdîriyyetde ifâde verdiğin vakt bu iş için para ve silâh lâzım olduğunu kendilerine söyledim ve mes'eleyi Üsküdar'daki bizim hânede yapmağa karâr verdik fakat Arşavir'i getirmek müşkil olduğundan sarf-ı nazar etmiş idik diye söylemişsin

Hayır

Sen hasta-hâneden ne günü izn aldın

Husûsî izin almadım pazartesi muâyeneye gitdim çehâr-şenbih günü mektebe gitdim

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

Hrant Begavyan

(İmza)

---------- ----- ----------

Aram Açakbaşyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 14 Şubat 330

Sen ne vaktden beri Hınçakyan Cem'iyyetine mensûbsun

Yirmi dört seneden beri mensûbum

Hınçakyan merkez-i umûmîsi ile (Paris merkezi) münâsebetin ne derecededir

Pek soğukdur

Senin münâsebetin hangi merkez iledir

İstanbul merkeziyledir.

Gazeteci Hemayak ile münâsebetin ne derecededir

İyidir.

Hrant ve Karakin'i tanır mısın

Karakin ben müteahhid iken yanımızda çalışırdı Hrant'ı da Karakin vâsıtasıyla tanıdım

Sabah'ın silk-i siyâsîsi ile senin mesleğin arasında ne gibi bir münâsebet vardır.

Ben ona zıddım.

Nişan'ı tanır mısın kendisi Hınçakyan mıdır

Tanırım fakat Hınçakyan olduğunu bilmem

Nişan'la samîmiyyetiniz ne derecededir.

Ben Nişan'ı tanımazdım bir gün Karakin geldi Arşavir'e âid Gohak gazetesinin yazdığı makaleyi istedi. Birkaç gün getirib verdim ba'dehû iâde etdi. İâdesinden birkaç gün sonra Nişan isminde biri seni görmek istiyor dedi. Çatal Hân'da kahvede Karakin Nişan'ı getirdi takdîm etdi. Bir ikinci mülâkâtımız da Gohak gazetesinde yazılan şeyleri gördüm doğrudur. Nâmûssuz ahlâksızdır falandır. Birçok fenâlıklarını saydı ve ahz-ı intikâm efkârında bulunduğunu beyân etdi. Ben de bu işlerin vakti değildir dedim. Birkaç gün sonra Karakin ile Nişan haber göndermiş Karakin'in odasına geldim görüşdüm. Yine ber-sâbık Arşavir aleyhindeki fikrini sarf etdi. Ve bunun katli hakkında Hınçakyan merkezinin emrini alınız dedi. Ben de merkeze sormaksızın iki gün sonra geldim merkeze sordum onlar reddetdiler ve böyle nâzik vaktlerde bu iş olamaz ve hiçbir vakt olamaz dediklerini söyledim bir buçuk ay sonra Karakin ile Nişan tekrâr mülâkât istediler bu def'a Hrant da berâber idi. Yine Karakin'in odasında görüşdük. Biz üç adet yol ta'yîn etdik ne vâsıta ile Arşavir'i oraya getireceğimizi karâr verdik binâen-aleyh ricâ ederiz merkeze söyleyin bu def'a bize me'zûniyyet versin dediler iki gün sonra yine

merkeze mürâcaat etdik sûret-i kat'iyyede bu işi merkezin reddetdiğini söyledim. Sonra yine Kânûn-ı sânî ibtidâlarında Karakin'e seni görmek istedim dedim. Karakin'in odasına gitdim Nişan da orada idi. Karakin'in husûsiyyet-i ahvâline âid bir mes'eleyi sordum. O esnâda Nişan bizim işi söylemiyorsun redd ediyorsun dedi. Ben de başka türlü yapamam komite böyle emr verdi diye cevâb verdim. Kânûn-ı sânînin yirmi dokuzuncu günü Bağçekapı'da Şabcı Hânı'nda Anuşevan Sahakyan nâmında bir bakkalın odasında idim. O bana Karakin seni görmek istiyor dedi ben de Bedros'un kahvesine uğradım kapıdan bakdım Karakin'i çağırdım. Beni ne için istiyorsun dedim. Seninle görüşmek isterim dedi. Şimdi gideceğim cum'a günü görüşelim dedim. Sonra bırakdım gitdim ba'dehû o gece vukuât olmuş beni gelib Altımermer'de Atlamataş Sokağı'nda 51 numrolu birâderimin hânesinde der-dest etdiler

O gece seni me'mûrîn-i zâbıta evde aradığı vakt hemân arz-ı teslîmiyyet etdin mi

Polisler geldiler sordular kardaşım bana bir iki kişi seni arıyorlar dedi sivil polis dedi. Ben de Beyoğlu'nda olduğumu söyleyin dedim.

Nişan'la alış verişin var mı kendisiyle Ajak(?) sûretiyle para verdin mi

Hayır

Kendisine verdiğin iki lirayı ne için verdin

Ben vermedim.

Bu Arşavir'e sû-i kasd edenin kim olduğu kanâatindesiniz

Evvelce bana sormuşlardı Karakin ile Hrant'dan hangisi bu işi yapar demişlerdi Karakin yalnız yapamaz demiş idim.

Arşavir hakkında size ba'zı şeyler söylendiği ve sizin de bu işlerin vakti değildir dediğinizi söylüyorsunuz acabâ bu işlerin vakti ne vaktdir.

Ben onları kandırmak için öyle söyleyiverdim.

Arşavir'in ne gibi bir fenâlığı varmış

Mısır'da olduğu vakt Hınçakyanlar aleyhinde ihbârâtda bulunur imiş

Sizin de kendisine husûmetiniz bundan dolayı mıdır

Benim husûmetim yokdur soğukluk vardır

Soğukluk bundan dolayı mıdır

Evet

Ne gibi şeyleri hükûmete ihbâr ediyormuş

Orasını bilemiyorum

Bilemediğin bir şeyden soğukluk tekevvün etmez. Herhâlde bilmen îcâb eder doğrusunu söyle

Oradan bura İstanbul merkez ve şu'belerine gelmişdi ben de arkadaşların ta'rîfâtı üzerine kendisine soğukluk hâsıl etdim.

O bu ta'rîfâtı eden arkadaşların kimdir.

Hemayak, Hayk Bekyan vesâiredir.

Hükûmete i'tâ edilen program dâhilinde icrâ'-yı amel eden bir komitenin ne gibi icrâât ihbâr olunsa hiç ehemmiyyeti yokdur çünki icrââtları meşrû'dur programa müsteniddir. Kaldı ki o komitenin gayr-i meşrû' amâlini ve meselâ ihtilâl tedârükâtını hükûmete ihbâr etmek o komite için felâkete mûcibdir şimdi Arşavir ne gibi icrâât hükûmete ihbâr etmiş

Orasını bilmiyorum.

Sen bilmiyor isen mantıkan gayr-i meşrû' bir takım tedarükâtı hükûmete ihbâr etmiş olmalı ki o gayr-i meşrû' tedarükâta vâsıta olan eşhâs ile aralarında bir soğukluk hâsıl olabilmiş olsun

Gayr-i meşrû' muâmelede bulunan bir cem'iyyetin muâmelâtını hükûmete ihbâr eden ile soğukluk hâsıl olamaz ya'nî bence olamaz

O hâlde meşrû' bir icrâât zâten herkes tarafından ma'lûm ve aşikârdır. Bunun için de hükûmete haber vermiş diye arada soğukluk hâsıl olması gayr-i mümkündür binâen-aleyh yine evvelki söylediğim gibi ancak gayr-i meşrû' icrââtı hükûmete haber verdiğinden dolayı soğukluk hâsıl olması zarûrîdir

Hayır efendim

Evinde bulunan revolverleri nereden tedârik etdin

Paris'de almışdım.

Sen komite merkezinde Arşavir aleyhindeki bu harekâtı istîzân etmedin mi

Husûsî olarak Hamparsum'a sormuşdum o da reddet diye söyledi

Sen yukarıda ben komite merkezine sormadım kendiliğimden cevâb-ı ***redd verdim dediğin hâlde burada sorduğun anlaşılıyor ne diyeceksin***

Onlara cevâbı verdikden sonra sordum.

Bu vak'adan on beş yirmi gün evvel Samoil Tomacyan Efendi ile bir söz geçdi mi

Tomacyan Efendi Arşavir aleyhindeki tertîbâtdan haberin var mı dedi ben de size söylediğimi söyledim ya'nî Karakin bir gün geldi Gohak makalesini istedi ben de verdim okuyub iâde etdi sonra seni Nişan

isminde biri görmek istiyor dedi onunla görüşdük odada üç def'a görüşdük Karakin, Hrant ve Nişan'ın fikirleri Arşavir'i öldürmek olduğunu söyledim fakat isimlerini söylemedim yalnız birisi birisi sonra üçü diye anlatdım

Tomacyan sana bu birisiler kimdir diye söylemedi mi

Başka bir gün sordu ben de Nişan'dır dedim o da diğerini ben bilirim Karakin'dir dedi yine üçüncüsü kimdir diye tekrâr kendisi sordu ben de Ohannes'dir dedim.

Bu sözler ya'nî şu isimlerin zikri vak'adan ne kadar evvel geçdi

İki üç hafta evvel

Hamparsum Efendi sû-i kasdi istîzân etdiğin vakt buna teşebbüs edeceklerin kim olduğunu söylemedin mi

Hamparsum'a husûsî söylediğim vakt ben kimlerin yapacağını söylememiş idim yalnız üç adam demiş idim kendisi bunlar Hınçakyan mıdır dedi ben de hayır dedim

Kimlerdir diye sormadı mı

Sordu ise demedim belki de sordu der-hâtır edemiyorum.

Tomacyan sana Arşavir bu mes'eleyi duymuşdur tevkif etdirecekmiş diye sözde bulundu mu

Arşavir işitmiş Tomacyan'a söylemiş o da bana söyledi. Senin için tehdîd ediyor ben de aramadı öyle bir şey sudûr etmeyeceğini te'mîn etdim dedi ve kendisi (ya'nî beni) tevkif etdirmeyin o öyle bir şey yapamaz diye Tomacyan Arşavir'e söylemiş

Arzruni ile bu mes'eleye dâir görüşdünüz mü

Görüşmedim

Hrant ile Karakin ve Nişan'a bu işin geri kalmasını ne sûretle söyledin

Ben evvelâ redd ettim sonra ısrâr etdiklerini gördüm dîvân-ı harbde mevkuf vardır imiş onlara da te'sîr eder diye kandırmak istedim

Bu işi sen kendin tertîb etmediğini iddiâ ediyorsun Karakin'in odasında müzâkerâtınız ne gibi esbâba müsteniddi

Tertîbât Nişan, Karakin ve Hrant tarafından olmuşdur. Bunlar yek-dîgerinin dostudur mevki'-i mülâkat Karakin'in evidir benim bu işde bir medhalim yokdur

O hâlde hükûmete niye haber vermediniz

Hayâlî gibi gördüm

Üsküdar'daki Hrant'ın hânesindeki tertîbâta dâir ne görüşdünüz

Onlar görüşmüşler karâr vermişler bana teblîg etdiler ben de gûyâ sormuşum ve kendilerine komitenin redd etdiği cevâbını verdim

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Çenberlitaş'ın karşısında bir odada mukîm Arabgirli kırk yedi yaşında Bedros veled Karabet'in zabt edilen ifâdesidir. 16 Şubat 330

Sen çehâr-şenbih günü mahkemeye gitdiğin zamân dükkânda kimi bırakdın kaçda avdet etdin.

Karakin'i bırakdım yedide gitmişdim on biri geçerek avdet etdim.

Karakin o gece Beyoğlu'na çıkacak mı idi

O gün gidecek idi ben geç kaldım gitmedi

O gece Karakin nerede idi

Sâat on ikiyi geçmişdi ben eve geldim beş dakika sonra Aram geldi Karakin de orada idi birlikde yemek yedik evvelâ sâat üç buçuk raddelerinde Aram yukarı çıkdı on dakika sonra Karakin odasına çıkdı

O gece Karakin'in sokağa çıkdığını gördün mü

Görmedim

Karakin'i nerede tutdular

Gece sekiz raddelerinde me'mûrîn-i zâbıta geldi Karakin'i odasında tutdular

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Çenberlitaş'ın karşısında bir odada mukîme Arabgirli Bedros veled Karabet'in familyası otuz altı yaşında Arabgirli Vartohi kadının zabt edilen ifâdesidir. 16 Şubat 330

O gece Karakin, Aram ve siz birlikde yemek yemişsiniz Karakin düşünceli mi idi

Dargın gibi idi. Ev kirası için olmalıdır.

O gece sâat kaçda Karakin odasına çıkdı

Üç buçuk raddelerinde evvelâ Aram sonra Karakin odasına çıkdı

Bil'âhire Karakin'in sokağa çıkdığını gördün mü

Görmedim

Evvelce gördüğünü polisde ifâde etmişsin

Yalan söyledim

Ne için yalan söyledin

Çıkmadılar

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Çenberlitaş'ın karşısındaki bir odada mukîm Arabgirli on yedi yaşında Aram veled Serkis'in zabt edilen ifâdesidir. 16 Şubat 330

Vak'a gecesi Karakin ile birlikde mi yemek yediniz

Evet

Kaçda odana çıkdın

Dörtde çıkdım

Karakin geldi mi

Ben uyumuşdum gelip gelmediğini görmedim

Sen o gece sokağa çıkdın mı

Çıkmadım

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Kısm-ı Siyâsî me'mûrîn-i sâbıkasından olub Kasımpaşa'da Hacı Hüsrev Mahallesi'nde mukîm Kemal Efendi'nin zabt edilen ifâdesidir. 16 Şubat 330

Vak'a gecesi size kim ve ne sûretle vak'ayı ihbâr etdi

Ben o gece alafranga on birde Turan'da bulunuyordum on bir buçukda Tomacyan yanında Arzruni olduğu hâlde bana geldi Arşavir hakkında tasavvur edilen sû-i kasd bugün, yarın mevki'-i fi'le konacakdır kendisini ve dâireyi ma'lûmât-dâr ediniz dedi. Dâirede kendisini aradık bulamadık dediler bunun üzerine ben dâireye tezkereye yazak(?) haber verdim. O vakt sâat on ikiyi çâryek geçiyordu dâireye işbu tezkere tahmînen birde vâsıl olmuşdur.

Tomacyan'ın bu ihbârı üzerine siz kendisine sû-i kasdi kimlerin icrâ' edeceğini ve bu bâbda nereden ma'lûmât aldığını sormadınız mı

Ne ben sordum ne de o söyledi öteden beri zâten bu mes'eleyi ihbâr ediyorlardı ve ta'kîbât icrâ' olunuyordu. Fakat müdîriyyetce şahsın bilinib bilinmediği ma'lûmum değildir ihtimâl İkinci Şu'be Müdîri Reşâd Bey bilir.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Kemâl

(İmza)

---------- ---- ----------

Kısm-ı Siyâsî me'mûrlarından olub Beyoğlu'nda Taksim'de Duvarcı Sokağı'nda yorgancının üstündeki bir numrolu hânede mukîm otuz bir yaşında Nişan Efendi veled Karabet'in zabt edilen ifâdesidir. 16 Şubat 330

Siz hangi fırkaya mensûbsunuz

Hiçbir fırkaya mensûb değilim

Eniştenizhangi fırkaya mensûbdur

Bundan iki sene evvel Hıncak Komitesine mensûbdu. Ve bir buçuk sene kadar Hınçak Cem'iyyetinde bulunmuş idi

Bu mes'eleyi nasıl haber aldınız ve nasıl ma'lûmât verdiniz

Beni Arşavir Efendi Hınçakyanlardan ma'lûmât almağa me'mûr etmişdi bir Karakin'i gördüm Aram'ı görmek istediğimi söyledim. O söylemiş bana bizim odaya gidelim dedi. Çarşıkapısı'nda Sepetci Hânı'nda bir kahveciye beni götürdü oraya Aram da geldi evvelce Karakin vâsıtasıyla getirtdiğim Arşavir aleyhindeki gazete okuduğumu kendisine söyledim bu sûretle Arşavir aleyhinde atıb tutdum. O gün ayrıldık. Sonra Karakin'e sordum Aram Nişan'ın tabîatını bilmiyorum bu kadar yetişir demiş yedi sekiz gün sonra Karakin'in odasında Aram'ın da'veti üzerine toplandık orada Karakin ben Açıkbaş vardı ben Arşavir'i ne yapalım dedi Açıkbaş vücûdunu kaldırmalı dedi. Nasıl yapacağız dedim görüşülecek adamlarım vardır görüşelim cevâb getiririm dedi bundan da on gün sonra tekrâr Karakin'in odasına yine Aram'ın da'vetiyle toplandık bu def'a aramızda fazla olarak Hrant da vardı. Açıkbaş ben görüşdüm birkaç kişiler biz karışmayız dediklerini söyledi ben de onlar kimdir dediğimde senin nene lâzım diye söyledi. Yalnız sen içinde oldukdan sonra biz de bu işi yapabiliriz dedi. Ne yolda yaparız dediğimde Hrant atıldı ne için düşünüyorsunuz her ne kadar kız kardaşım varsa da sekiz on gün kadar bir yere götürürüm bizim ev boşdur diye söyledi. Nişan Arşavir'i kandırır bizim eve getirir orada ya ip ile boğarız veya alet-i câriha ile de öldürürüz dedi. Ölüsünü de ya kuyuya atarım veya bir çuvala korum mezârlık yakındır mezârlığa atarım dedi. Siz onu düşünmeyin diye söyledi. Yalnız kız kardaşımı başka yere götürmek için on on beş lira para lâzım onu tedârik edin diye söyledi. Açıkbaş peki düşünelim diye söyledi. Ve birkaç gün sonra Karakin ile haber gönderirim dedi. Hrant ben askerim her vakt müsâadem olmaz ancak cum'a günü gelebilirim dedi. Açıkbaş da peki dedi cum'a günü tekrâr Karakin'in odasında dört kişi bulunduk Açıkbaş dedi ki on beş gün bu iş te'hîr olunsun bizim dîvân-ı harbde adamlarımız vardır. Onların işi fenâ olur onların yakında muhâkemesi icrâ' olacak haber alıyoruz onların işi bitsin de sonra Arşavir'in mes'elesine bakarız dedi. Bu söz üzerine Hrant hırslandı siz bir işi yapamazsınız sözle vakt geçirirsiniz siz yapmazsanız da ben yaparım dedi. Çünki bizim evin böyle her vakt müsâadesi olmaz dedi. Açıkbaş sen yanlış düşünüyorsun câhillik ile iş olmaz dedi. Bundan bir ay kadar sonra tekrâr Açıkbaş Karakin'in odasına beni çağırdı gitdiğimde Açıkbaş'ı yalnız buldum. Karakin nerede dediğimde onun işi vardır dedi. Ve Aram'ı iknâ' edebilmek için Arşavir'in müsâadesiyle Arşavir'in ba'zı mektûblarını da Aram'a vererek okutdum ve kendisinin emniyyetini celb ettim. Ba'-zân da Karakin vâsıtasıyla bu yolda işlerde bulunurdum o gün bana sen bir işde değil misin dedi ben de öyle dedim elini cebine sokdu ve bana harclık et diye iki lira verdi.

Ben senin de paran yok dediğimde senin nene lâzım efendinin biri bana verdi dedi ben de kim ise teşekkür edelim dedim o da ben sonra sana söylerim dedi. Ve gelen haftada bu işlerin nihâyet bulacağını da ilâve etdi. Bu vak'adan iki gün sonra Arşavir ile Beyoğlu'nda Küçük Parmakkapı'da şekerci dükkânında oturduk. Orada eve gidiyorduk sâat on bir buçuk raddelerinde Kireç-hâne Sokağı'ndan yukarı çıkarken karanlık bir sokakdan iki el silâh atıldı Arşavir bacağından vuruldu düşdü ben koşdum revolverimi çekdim Arşavir de çekdi evvelâ sonra ben beş el havaya silâh atıb istimdâd etdim. Bunlar ya'nî silâh atanlar iki kişi idiler

Sana kaç adım mesâfeden silâh atmışlardı

Yedi adım mesâfeden atmışlardı.

Şahslarını görebildin mi

Hayır

Bu vukuâtı ya'nî şimdi anlatdığın tafsîlli ma'lûmâtı günü gününe merci'ine haber vererek(?) idin

Evet ya Arşavir Efendi'ye ya Kısm-ı Siyâsî Müdîriyyetine haber verirdim.

Vukuât olacağı gece Aram Bedros'un kahvesine gelerek Karakin ile görüşdü mü

Evet Karakin dışarı çıkdı görüşdüler

Seninle görüşmedi mi

Ben dışarı çıkıyordum Karakin otur diye eliyle işâret etdi.

Bu Aram'ın görüşeyim de cevâb getiririm diye söylediği ne zamânlar idi.

Biri vak'adan bir ay evveli diğeri de bir buçuk ay evvelidir

Vak'a günü Karakin Nişan'la görüşdükden sonra size Karakin gelib ne görüşdüklerini söyledi mi

Evet cum'a günü görüşeceğiz diye Aram'ın söylediğini ifâde etdi.

Müteârızların boylarını da fark edemedin mi

Karanlıkda edemedim.

İfadeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Beyoğlu'nda Feridiye'de Fırın Sokağı'nda yirmi altı numrolu hânede mukîm Müdîriyyet-i Umûmiyye Kısm-ı Siyâsî me'mûrlarından yirmi altı yaşında Arşavir Sahakyan Efendi veled Yegayan'ın zabt edilen ifâdesidir. 17 Şubat 330

Hangi fırkaya mensûbsun

Hınçak Fırkasına mensûb idim beni Paris hey'eti bir buçuk sene evvel tard etdi

Nasıl mecrûh oldunuz

Gece Beyoğlu'nda Nişan ile birlikde pastacıdan geliyordum sâat on bir buçuk raddelerinde idi. Kireç-hâne Sokağı'ndan geçerken karanlık bir sokakda nâ-gehân iki revolver mermisine ma'rûz kaldım. Sokak pek karanlık olduğundan fâilleri göremedim hattâ hangi tarafdan tecâvüze ma'rûz kaldığımı bile fark edemedim. O esnâda karanlıkda ben de üç kurşun atdım. Nişan da o esnâda silâh atıb istimdâd ediyordu. Polisler geldi bizi götürdüler.

Bu işin kimin tarafından yapıldığını zannedersiniz

Açıkbaşyan ve refîklerinden Karakin, Hrant, Ohannes olduğunu zann ederim bunları Açıkbaş idâre eder Aramyağ da gazetesiyle beni teşhîr etdiğinden ondan da me'mûl ederim. Merkum Hemayak'ın Açıkbaş'la pek sıkı dost olması bu tahmînâtımı te'yîd eder.

Siz bu vukuât zâhir olmazdan evvel ne gibi şeyler duydunuz ki kendilerinden şübhe ediyorsunuz

Bundan dört ay kadar mukaddem Açıkbaş Karakin vâsıtasıyla Nişan'ı çağırır benim aleyhimde sözler söyler Nişan da bana ma'lûmât verdi ben Nişan'a onlarla hem-efkâr görünmesi için ta'lîmât verdim. Bu ta'lîmâtım ile onlara sâdık görünüyordu ve ben onların i'timâdını celb etmek için ba'zı ehemmiyetsiz mektûblarımı Nişan vâsıtasıyla onlara gönderirdim. Nişan bana ma'lûmât vermekle berâber Kısm-ı Siyâsî İkinci Şu'be Müdîri Reşâd Bey'e de ma'lûmât verirdi. O zamânki ya'nî üç dört ay evvelki mes'ele beni bir eve götürüb kuyuya atmak imiş bunu Karakin Hrant'ın evinde yapacak ve Açıkbaş ayrıca bunlara iki arkadaş verecek imiş fakat arkadaşların ismini söylememiş ve îcâb ederse veririm demiş olduğunu bana Nişan söyledi ben de Reşâd Bey'e ma'lûmât verdim sonra patrik-hâne tarafından dîvân-ı harbdeki hafif kabâhatlilerin afv olunması için Dâhiliyye Nezâretine mürâcaât edilmiş ve oradan da va'd olunmuş olmağla şimdi yeniden bir işe teşebbüs edecek olurlar ise mevkufîn için fenâ olur biraz bekleyelim diye bundan iki ay kadar evvel söylemiş olduğunu yine Nişan söyledi ben de Reşâd Bey'e söyledim. Biraz zamân geçince Açıkbaş Nişan'ı çağırır burada Hınçakyanlardan ba'zıları Arşavir ile pek sıkı görüşüyorlar bu adam komiteyi ber-bâd

edecek bunu meydândan kaldırmalı der ve Nişan'a iki lira verir. Gelecek hafta size fazla para vereceğim o vakt bunun işini bitiririz der bu sırada Tomacyan Efendi bana rast geldi ve Açıkbaş'ın kendisine benim aleyhimde bir takım suâller irâd etdiğini ve bundan şübhe etdiğini söyledi. Ve dikkatli davranmamı tavsiye etdi hattâ bu işi Kısm-ı Siyâsî Müdîri Reşâd Bey'e de söylemiş bana iki ay evvelisi de aleyhinde belki tertîbât olur dikkat et demiş idi vak'anın gündüzü Tomacyan bana rast geldi mağazasına çağırdı Açıkbaş'ı göremiyorum şübhe ediyorum kendini sakın dedi orada Nişan ile Agob da vardı. Agob ile Nişan'ı Açıkbaş nerede ise bana ma'lûmât getir diye gönderdi ben de bunu Reşâd Bey'e söyledim o akşam vukuât oldu

Hamparsum Efendi bu mes'eleye dâir sizinle görüşdü mü

Tomacyan Efendi ile görüşürdü ben Tomacyan'dan ma'lûmât alırdım

Siz Tomacyan'a bu işi nereden haber aldığını ve fâillerin kim olduğunu sormadınız mı

Evvelâ ben Tomacyan'a aleyhimde bir şeyler çevrildiğini söyledim o ma'lûmâtım yokdur dedi maa-mâ-fîh evvelki mevkufların evrâkından benim aleyhimde i'dâm karârı verildiğini duymuş olduğundan Açıkbaş'ın aleyhimdeki söylediği sözle şübhe imiş şu da hâtırıma geldi ki Açıkbaş Hamparsum'a söyler Arşavir'i öldürmek için bana mürâcaat ediyorlar ben mes'eleye te'hîr ediyorum der bunu Tomacyan'a da söyler hattâ bu işi Karakin, Hrant, Nişan ve Ohannes'in yapacağı söyler

Açıkbaş'ın Hamparsum'a söylediği sözleri nereden duydun

Tomacyan'dan duydum

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Arşavir Sahakyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Komite Reîsi Hamparsum Boyacıyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 17 Şubat 330

Arşavir'in mecrûhiyyeti mes'elesine dâir ne biliyorsunuz

Birkaç ay evvel Aram Açıkbaşyan birisi Arşavir'i Sahakyan'ı öldürmek niyetindedir ben de kendisine bu gibi hareket gerek programımıza gerek

memleketin kanûnuna muhâlifdir bu adama nasîhat edin dedim. Birkaç ay geçdikden sonra Tomacyan Efendi bana söylediğinde ben Arşavir'den duydum kendi üzerine terrör yapmak için ba'zı kimseler tefekkürâtda bulunuyormuş ben de Aram'ı gördüğümde evvelce bu yolda kendisinin bana fikir beyân etdiğini bildiğimden bu işden haber-dâr olub olmadığını sordum. Bana cevâben benim tenbîhim üzerine o Aram da fikrinden vazgeçdi diye cevâb verdi ve bu husûsa dâir kendisiyle kat'iyyen bir şey görüşmedim Tomacyan Efendi'ye bu işi hükûmete haber verib vermediğini bir gün sorduğumda (ya'nî vukuâtdan on beş yirmi gün kadar evveldir) evet haber verdim dedi.

Gerek Açıkbaş ve gerek Tomacyan terrör yapacak eşhâsın hüviyyetlerini bildirdi mi

Ben Açakbaş'a sordum söylemedi Tomacyan da ne ben sordum ne de o söyledi binâen-aleyh terrör yapacak eşhâsın hüviyyetlerinden ma'lûmâtım yokdur.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Hamparsum Boyacıyan

(İmza)

---------- ---- ----------

Komite a'zâsından Tomacyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 17 Şubat 330

Arşavir'in mecrûhiyyeti mes'elesine dâir ne biliyorsan söyle

Arşavir aleyhinde bir terrör hazırlandığını ilk evvel ya'nî sekiz ay kadar evvel Hamparsum Boyacıyan Efendi'den işitdim fakat bu teklîfi yapanı söylemedi fakat tehlikenin kapandığını kendisine tehlikeyi ihbâr eden şahs söylemiş ve ben de sizin gibi hiç böyle bir şeye muhâlîfim şimdilik böyle iş cinâyetdir şimdilik değil böyle bir şey cinâyetdir ne lüzûmu var diye o adam Hamparsum Efendi'ye söylemiş bir iki ay sonra Arşavir bana sizin içerinizden bana sû-i kasd edecek var dedi ben öyle bir şey yokdur dedim o da öyle ise sende iştirâk ediyorsun dedi. Yâhûd sâf-derûnsun dedi kimdir diye sordum sizin en sevdiğiniz rüfekanızdandır bunu tertîb eden diye söyledi. Yanlış olmalıdır dedim ve bu adamı söylemesini ısrâr etdim Aram Açıkbaşyan'dır diye söyledi. Fakat söylediğimi kimseye söylemeyeceksin çünki polisin ma'lûmâtı vardır. Sonra iş geri kalırsa sen mes'ûl olursun dedi ben de fırkadan böyle iş çıkarsa fırkaya tehlike vardır dedim. O da size ziyânı dokunmaz fakat Boyacıyan Efendi'ye ma'lûmât ver dedi. Ben de Boyacıyan Efendi'ye

söyledim ve böyle bir şey duydun mu dedim evet böyle bir şey teklîf eden ve bana ilk ibtidâ söyleyen odur diye Hamparsum Efendi söyledi. Üç ay daha geçdi bir gün Arşavir bana bir ev tertîb etmişler beni kuyuya atacaklarmış dedi ve Aram'ın ister isen ağzını ara dedi ben de polise ma'lûmât vereyim dedim Reşâd Bey'e söyle dedi. Ben de mûmâ-ileyhe söyledim. Sonra Aram Açıkbaşyan'ın ağzını aradım bu Arşavir Efendi'nin söylediklerini harfiyyen tasdîk etdi ya'nî ev hazırladık, Nişan, Karakin, Ohannes ile birlikde çalışıyoruz dedi bunu vak'adan bir buçuk ay kadar evvel söylemiş idi. Cinâyetden bir gün evvel Arşavir bugün Karakin Beyoğlu'na çıkmış ve geceleri geziyorlar diye söyledi ben de o gün yine Reşâd Bey'e ma'lûmât verdim o gün Arzruni ve Nişan yazı-hânemde idi Açıkbaş'ı aradık Nişan yukarıki bir kahvede sıkı sıkı görüşüyorlar diye söyledi. O gün alaturka akşam sâat bir buçuk raddelerinde Beyoğlu'na çıkıyordum Karakin'in eşgâline müşâbih şahsı gördüm yanında birisi daha vardı. Fakat yanındakini teşhîs edemedim. Evde yemek yiyib çıkdıkdan sonra Arzruni'yi buldum birlikde Arşavir'i aradık bulamadık. Evinde aradık yine bulamadık eve gelirse dışarı çıkmasın diye tenbîh etdik. Arşavir Kemal Bey'in adresini vermişdi bir şey hissedersen ona haber ver demişdi Turan'da Kemal Bey'i buldum bir tehlikenin yakın olduğunu söyledim Pangaltı merkezine gitdim telefonla Reşâd Bey'in muavini Cemâl Bey'i buldum ve Arşavir'e tehlike vâki' olacağını ve kendisinin basîret-kâr bulunmasını söyledim. O esnâda sâat on biri çâryek geçmişdi fakat evvelce Feriköy Karakoluna sâat on bire çâryek kala gitmişdim komiser uyuyordu. Ve telefon bozukdu bu sûretle Pangaltı merkezine gitmek lüzûmu hâsıl olub iş geçikmişdi.

Hamparsum Efendi'ye ve Arzruni Efendi'ye kimlerin bu sû-i kasdi îka' edeceklerini söyledin mi

Hamparsum Efendi'ye Karakin ve Ohannes isimlerini verdim. O da polise ma'lûmât ver dedi ben de Reşâd Bey'e söyledim dedim. Arzruni Efendi de evvelce biliyordu. Belki Karakin ve Ohannes isimlerini de biliyordu

Açıkbaş Hrant'ı zikretmedi mi

Hayır Nişan söylemiş idi. Hrant ismini Açıkbaş vermedi. Yalnız Hemayak vak'a oldukdan sonra Yervant isminde birinin Arşavir'i öldürmek için teklîfâtda bulunduğunu ve kendisinin ben karışmam dediğini söylemiş idi.

Hemayak Aram'ın vak'adan birkaç gün evvel evlerinde hiçbir evrâk bulundurulmaması hakkında size ne söyledi

Benim ne kadar tehlikeli evrâkım varsa Aram'ın tavsiyesiyle evden kaldırmışdım diye söyledi ve kendisi de evrâkı imhâ etdiğini ilâve etdi.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

Arzruni Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 17 Şubat 330

Arşavir Efendi'nin keyfiyyet-i cerhine dâir ne biliyorsunuz

Vak'a günü Tomacyan Efendi sâat alafranga sekizde beni evden çağırdı. Arşavir Efendi için bir tehlike olduğunu ve berâber gitmekliğimizi söyledi. Arşavir'i aradık bulamadık evinde de bulamadık Turan'da Kemal Bey'i bulduk Tomacyan Efendi ona ma'lûmât verdi ve Pangaltı merkezine telefon etdik benim bildiğim budur.

Evvelce bu sû-i kasdi kimlerin tertîb etdiğini biliyorsunuz

Bilmiyorum. Yalnız Tomacyan Efendi Arşavir aleyhine bir sû-i kasd olacağını vak'adan beş on gün evvel söylemişdi fakat isim vermemişdi.

O gece ism verdi mi

Hayır ism vermedi.

Vak'adan on beş yirmi gün evveli senden Açıkbaş silâh istedi mi

Evet bir buçuk ay evveli istemişdi birisi kendisinden istemiş ona verecekmiş

Sen verdin mi

Verdimse de beğenmedi ufakdır dedi.

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----------

Tomacyan Efendi ile Karakin'in muvâceheleridir. 17 Şubat 330

Tomacyan Efendi; o gece bir buçukda Beyoğlu'nda gördüğün şahs bu mudur

Budur.

Seni o gece Beyoğlu'nda görmüşler ne diyeceksin

Hayır ben Beyoğlu'na gitmedim

İfâdelerinizi imzâ' ediniz

Edelim

(İmza)

---------- ---- ----------

Taksim'de Yağhâne Sokağı bekçisi elli üç yaşında Sivaslı Mehmed Çavuş bin Hasan'ın zabt edilen ifâdesidir. 17 Şubat 330

Geçende mahallenizde birisini vurmuşlar ne gördün ise söyle

Ben Tulumba Sokağı'nın başında idim aşağıdan silâh atıldı beş dakika sonra birçok silâhlar atıldı ben koşdum. Kapan Sokağı'nın başına geldim ki vak'a orada olmuş karanlık idi birisi elektrik tutdu elinde bir tabanca vardı bekçi polisi çağır diye bağırdı. O adam yaralanmış idi ve düdük çaldım polis geldi hepsini götürdü.

Ertesi gün silâh bulunmuş

Evet alaturka sekiz veya dokuz raddelerinde bakkal çırakları ki on yaşındadır. İki çocuk vak'a olan mahalde bir tabanca bulmuşlar içerisinde beş dâne mermi vardı. Tabanca da beşli idi. Bana getirdiler ben de karakola teslîm etdim.

İfâdeni imzâ eyle

Mühürlerim.

Mühr

(İmza)

---------- ---- ----------

Gazeteci Hemayak Aramyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 17 Şubat 330

Arşavir'in keyfiyyet-i mecrûhiyyetine dâir ne biliyorsun

Bir şey bilmiyorum birinci def'a olarak vak'adan sonra Arşavir'den işitdim

Sen Aram Açıkbaşyan'la müzâkere ederek vak'adan üç dört gün evvel evrâk-ı husûsiyyenizden tehlikeli olanları imhâ etdiniz mi

Hayır

Arşavir hakkında ne gibi bir fikr besliyorsun

Kendisi evvelce bizim partide idi ve Köstence Kongresinde a'zâ idi. O kongreden sonra Mısır Hınçakyan Şu'besinden resmen bu adamın Mısır'da hafiyyelik ediyor diye i'lân olundu ve bunun üzerine aynı i'lânda fırkadan ihrâc olunduğu bildiriliyordu. Bu i'lân patrik-hâneye, komiteye gazete idâre-hânelerine verilmiş idi. Onun üzerine ben kendisinin sû-i

ahvâlini gazete ile i'lân ve teşhîr etdim ve resmini de basdım. Bunun üzerine Arşavir arkadaşlara giderek benim size bir ziyânım dokunmaz ben İngiltere Devletine hafiyyelik yapıyorum binâen-aleyh Hemayak bu işi doğru yapmadı diye söylemiş olduğunu şimdi isimlerini tahattur edemediğim arkadaşlar bana söyledi. Bu Hemayak mes'elesinden sonra beni Müdîrriyyet-i Umûmiyyeden çağırdılar ve Arşavir'in fenâ adam olmadığını söylediler. Ben de anladım ki bu adam bizim hükûmetin hafiyyesi imiş.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----

Kısm-ı Siyâsî İkinci Şu'bede ikinci sınıf Komiser Ali Rıza Efendi'nin berây-i şahâdet zabt olunan ifâdesidir. 18 Şubat 330

Vartohi kadın Karakin ve Aram hakkında ne gibi ifâdede bulundu.

Ben Reşâd Bey'le merkumenin ifâdesini aldım. Akşam sâat on bir buçuk on iki raddelerinde Karakin ile Aram'ın odalarına geldiğini ve orada yemek yediklerini ve yek-dîgeriyle hiç konuşmayıb dargın gibi durduklarını ve yemekden sonra hemân her ikisinin sokak kapısından dışarı çıkdıklarını gördüğünü ifâde etti

Bil'âhire Aram ile Karakin ne vakt gelmişler

Vartohi kendisinin geç vakte kadar oturduğunu söyledi fakat uykusu geldiğinden yatmış ve binâen-aleyh merkumanın ne vakt gelmiş olduklarını görmemiş idiğini beyân etdi

İfâdenizi imzâ' edin

Edeyim

(İmza)

---------- ---- ----

Berây-i şahâdet celb edilen: Ayasofya merkezinde müstahdem 1483 numrolu polis efrâdından Âsitâneli İsmail Hakkı Efendi bin Osman'ın maal-kasem zabt edilen ifâdesidir. 18 Şubat 330

Bedros Ağanın evinde Karakin'i vak'a gecesi almağa gitdiğiniz zamân size evden ne cevâb verildi.

Polis müdîriyyetinden ismini bilemediğim iki sivil polis (biri muâvindir) geldi ben de berâber üç kişi Bedros Ağa'nın evine gitdik Karakin'i sorduk Bedros Ağa yokdur diye cevâb verdi bil'âhire arkadaşlar içeri girdiler çıkardılar

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

1483

(İmza)

---------- ----- ----------

Berây-i şahâdet celb edilen: Müdîrriyyeti Umûmiyye Kısm-ı Siyâsî Dâiresinde 624 numrolu polis efrâdından Köprülüler otuz altı yaşında Süleyman Efendi bin Seyfullah'ın maal-kasem zabt edilen ifâdesidir. 18 Şubat 330

Vak'a oldukdan sonra Karakin'i der-dest etmek üzre Bedros Ağanın evine gittiğinizde Bedros Ağa size ne söyledi

Biz Karakin'i sorduk, Bedros Ağa da Karakin burada yokdur bu akşam Beyoğlu'na gitti. Gelmeyecekdir dedi. Biz dinlemedik evi taharrî etmek üzre içeri girdik Vartohi kadın Karakin bu akşam burada yokdur yarın gelin ben size onları bulurum dedi. Biz i'timâd etmedik aradık ve Karakin'i bulduk. Karakin'in kapısını vurduğumuzda merkum kapıyı bize açmadı biz kapıyı kırdık ve içeride Karakin'i yatakda bulduk gözü açık bakıyordu

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim

(İmza)

---------- ----- ----------

***Armanak, Abraham, Yermiya, Hemayak, Aram Açıkbaşyan, Sıhhiye Çavuşu Hrant, Karakin, Bafralı Bogos Bogosyan, Bağçecikli Muallim Yervant Panover, İhtiyât Zâbit Mektebinden Ohannes Yergazaryan, Kurukahveci Karnik, Ma'muretü'l-azîzli Mıgırdiç Yeretisyan, İhtiyât Zâbit Mektebinden Kegam, Kilis'den Agob Basmacıyan ve Tomas'ın maznûniyyetleriyle esâs hakkındaki mütâlaaları istifsâr olunur*. 18 Şubat 330**

(Mühür İmza)

---------- ----- ----------

İDDİÂ–NÂME

İşbu evrâk-ı istintâkiyye tedkîk ve mütâlaa olunur

Hükûmet-i hâzıra erkânına sû-i kasd icrâ'sına tasaddî etdikleri iddiâsıyla maznûnen isticvâbları icrâ' kılınan Kafkasyalı elli beş yaşında Karamaz nâm-ı diğer Mateos Serkisyan nâm-ı diğer Tekfurdağlı Hamparsum Kirkor ve Varnalı otuz dokuz yaşında Agob Hazaryan nâm-ı diğer Murad Zakaryan ve Ma'mûretü'l-azîzli otuz dört yaşında Kapril Keşişyan nâm-ı diğer Samsunlu Sarı Haçik ve Bitlisli yirmi dört yaşında Sinpat Vartan nâm-ı diğer Agover Bedros ve otuz bir yaşında doktor Benene Torosyan ve Çemişgezekli kırk beş yaşında Hayk Minasyan nâm-ı diğer Rupen Karabetyan ve ahîren maznûniyyetleri anlaşılan Nazillili ve üç yüz iki tevellüdlü Hamparsum oğlu Armanak ve İzmirli yirmi sekiz yaşında Abraham veled İstefan ve otuz üç yaşında Kipriyanos oğlu simsâr Yermiya ve Gohak gazetesi müdîr-i mes'ulû otuz yedi yaşında Hemayak Efendi veled Zirabet sâbık Gohak gazetesi idâre me'mûru Aram Açıkbaşyan ve Fenerbağçe Hasta-hânesinde sıhhiyye çavuşu yirmi iki yaşında Hrant Bergavyan çâderci otuz üç yaşında Karakin veled Arakil Bogosyan ve Bafra şu'besi reîsi elli dört yaşında Bogos veled Mikail Bogosyan ve Bağçecik mekteb muallimi yirmi iki yaşında muallim Yervant Banovder veled Ohannes ve İhtiyât Zâbit Mektebinden yirmi altı yaşında Kayserili Ohannes Yergazaryan veled İstepan ve attâr esnâfından kırk yedi yaşında Mıgırdiç Yeretisyan veled Ohannes ve İhtiyât Zâbit Mektebinden yirmi dört yaşında Kigam Vanikyan veled Karabet ve Kilis şu'besi reîsi otuz sekiz yaşında Agob Basmacıyan ve şu'be-i mezkûre kâtibi otuz dört yaşında Tomas veled Vahan Tomasyan ve der-dest edilemeyen Paris merkez a'zâsından Sabah Gülyan ve merkumun rüfekâsından Diyarbekirli Verastad nâm-ı müsteârını taşıyan Agob Jayak ve Karnik haklarında icrâ' kılınan tahkikat-ı istintâkiyye netîcesinde maznûn-ı aleyhim merkumundan

Sabah Gülyan Verastad ve Bogos ve Doktor Benene'nin diğer der-dest ve henüz ta'kîb olunmayan rüfekâları ile birlikde Köstence'de üç yüz yirmi dokuz senesi Ağustosu'nda akd etdikleri bir kongrede mensûb bulundukları Ermeni Sosyal Demokrat Hınçakyan Fırkasının memâlik-i Osmâniyye dâhilinde "illegal" bir şekilde hâl-i fa'âliyyete ircâ'i - kendi ta'bîr ve tefsîrleri vechle gayr-i kanûnî icrâât-ı isyân ve fesâd îka'ı - karâr-gîr oldukdan sonra keyfiyyet şuabâta ta'mîm ve geçen sene Teşrîn-i evvelde İstanbul'da evvelâ Dâhiliyye Nâzırı beyefendiye sırasıyla diğer erkân-ı kirâma sû-i kasd etmek için üç bin lira mukabilinde Sabah Gülyan ve rüfekâsına vuku' bulan teklîf-i hâin-ânenin bi-l-kabûl icrâ'sı bi-t-tab' yine karâr-ı müttehiz-i mezkûrda mündemic maksadın dâire-i şumûlünde telâkki sûretiyle de ta'mîm edilmiş olduğundan evvelâ kendilerine şahsen dahî te'mîn-i menâfi' eyleyen şu cinâyet-i musammemenin vesâit-i istihzâriyyesini istikmâl kasdıyla ihtiyâr-ı seyâhat eden merkuman Sabah Gülyan ve Karamaz'ın Romanya'da Kalas şehrinde Agob Hazaryan'a ve Odessa'da dahi Kapril Keşişyan ve Sinbat'a mülâkî olarak bu bâbda icrâ' kılınan müzâkerât ve bi-l-ittifâk karâr-gîr olan tertîbât vechle müteferrikan Der-saâdet'e bi-l-vürûd yine maznûn-ı aleyhimden olub Sabah Gülyan Verastad ile sûret-i hafiyyede muhâberâtda ve yedinde fırkanın âmâl-i mefsedet-kârânesi mürevvic evrâk-ı muzırre zuhûruna nazaran bu husûsda neşriyyâtda bulunduğu ve hâmil olduğu vesîkadan hârici merkezin mu'temedi ve Der-saâdet'de mümessili olduğu nümâyân olan Rupen Karabetyan ile yazı-hânesinde mükerreren temâs ve ictimâ' eyledikleri ve tasmîmât-ı vâkıa cümlesinden olarak Karamaz tarafından sevk ve idâresi îcâb eden cinâyet-i müterettibenin fi-l-hakika merkum Karamaz'ın taht-ı nezâretinde Agob Hazaryan ve Kapril Keşişyan ve Sinbat taraflarından mevki'-i fi'le îsâli kuvve-i karîbeye geldiğine zâbıtaca kanâat edildiği bir sırada cümlesi der-dest edildikleri ve tertîbât-ı ânifeye tevfîkan Rusya tarîkiyle İstanbul'a gelen maznûn-ı merkumundan başka diğer cihetde Mısır tarîkiyle ve yine Sabah Gülyan'ın sevkiyle vürûd eden maznûn-ı aleyhümâ Armanak ve Abraham'ın dahî Mısır'da Sabah Gülyan ve Karamaz ile birleşerek ittihâz edilen karâr dâiresinde İstanbul'da bir ihtilâl ve taklîb-i hükûmet meydâna getirmek ve sû-i kasd-i mezkûre iştirâk etmek üzre merkuman taraflarından başkaca me'mûr bulundukları ve hattâ bu makasid-i cinâiyye ile Atina'dan Parabellum cinsinden revolverler tedârik etdikleri ve maznûn-ı aleyh simsâr Yermiya dahi bunların maksadına az ve çok vukufu olduğu hâlde merkumandan Armanak'ın silâhını hıfz eylediği ve maznûn-ı aleyhimden Kilis Şu'besi reîsi Agob ve kâtibi Tomas'ın da Köstence Kongresi mukarrerâtının mün'atıf bulunduğu gaye ile izhâr-ı irtibât edecek sûretde şu'be dâhilinde çeteler ve takımlar teşkîline âid tedâbire tevessül eyledikleri ve aynı komite efrâdından bulunan Aram Açıkbaşyan ve sıhhiye çavuşu Hrant ve Karakin'in dahi der-dest ve tevkif edilen maznûn-ı aleyhimin sebât ve mukarrerrât-ı mefsedet-kârâneleri hakkında hükûmete i'tâ-yı ma'lûmât eylediği zannıyla

Arşavir'i ahîren katl kasdıyla cerh eyledikleri ve diğer maznûn-ı aleyhim muallim Yervant Panover ve Ohannes Yergazaryan ve Mıgırdiç ve Kigam ve Hemayak Efendi'nin tertîbât ve mukarrerât-ı mezkûre hâricinde ve fakat tevâfuk-ı efkâr ile evrâk-ı muzırre neşrî ve komitenin musavver âmâli bulunan Hınçak gazetesine makale tahrîri ve komiteye aleyh-dâr olanların halkın celb-i husûmeti zımnında ihânetle neşrî gibi münferiden komite tarafından perverde edilen makâsid-i mefsedet-kârânenin teshîl-i husûlüne hidmet eyledikleri kendilerinin sûret-i ifâdâtı ve şühûdun ale-d-derecât ihbârâtı ve zâbıtaca icrâ' kılınan tahkikata müteallik fezlekeler mündericâtı ve elde edilen evrâk ve defâtir ve mekâtib ve ta'lîmât-nâme tercemeleri muhteviyyâtı ile anlaşılmış ve merkumundan Sabah Gülyan Verastad ve Karamaz ve Agob Hazaryan, Karnik ve Kapril Keşişyan ve Sinpat ve Rupen ve Doktor Benene ve Armanak ve Abraham ve Aram ve Hrant ve Karakin ve Bogos ve Agob ve Tomas'ın müteferrik ve bir gayeye müteallik cürmleri hey'et-i mecmûası i'tibâriyle hükûmet-i Osmâniyye aleyhine müsellahan hareket için ittifâk-ı hafî teşkîline ve tasmîm olunan fesâdın sûret-i icrâ'sı hakkında tevârîh-i muhtelifede ittihâz-ı karârdan ve bu maksadla memâlik-i ecnebiyyeden İstanbul'a gelinmesi ve kongreyi müteâkıb efkârı hazırlamak iki numrolu varakanın ta'mîmi ve katl kasdıyla cerh ve takımlar ihdâsı gibi ba'zı ef'âl ve tedâbire teşebbüs ve tevessülden ibâret bulunması cihetiyle kanûn-ı cezânın elli beş ve elli sekizinci mâddeleri ve simsâr Yermiya ve muallim Panover ve Ohannes Yergazaryan ve Mıgırdiç ve Hemayak Efendi ve Kigam'ın hareketleri dahi mâhiyyet-i cürm ve maksadındaki delâil ind-el-muhâkeme takdîr edilmek üzre - diğer maznûn-ı aleyhim tarafından ta'kîb edilen makasid-i cinâiyyenin husûlünü münferiden i'dâd ve teshîle masrûf bulunmak i'tibârıyla kanûn-ı mezkûrun elli beş ve elli sekizinci mâddelerine atfen kırk beşinci mâddesi ahkâmına mültezim cinâyet nev'inden bulunmuş olduğundan maznûniyyetleri ve Devlet-i Aliyye-i Osmâniyyenin emniyyet-i dâhiliyyesini ihlâl cürmünü teşkîl eden merkumunun İdâre-i Örfîyye karâr-nâmesinin dördüncü mâddesi mantûkunca Der-saâdet Dîvân-ı Harb-i Örfîsince ol-vechle icrâ'-i muhâkemeleri lüzûmuna karâr i'tâsı taleb ve iddiâ olunur. 3 Nisan 331

(Mühür İmza)

---------- ---- ----------

KARÂR

Hükûmet-i hâzıra erkânına sû-i kasd icrâ'sına tasaddî etdikleri iddiâsıyla maznûn-ı aleyhim olan Kafkasyalı elli beş yaşında Karamaz nâm-ı diğer Mateos Serkisyan nâm-ı diğer Tekfurdağlı Hamparsum Kirkor ve Varnalı otuz dokuz yaşında Agob Hazaryan nâm-ı diğer Murad Zakaryan ve Ma'muretü'l-azîzli otuz dört yaşında Kapril Keşişyan nâm-ı diğer Samsunlu Sarı Haçik ve Bitlisli yirmi dört yaşında Sinpat Vartan nâm-ı diğer Agover Bedros ve otuz bir yaşında Doktor Benene Torosyan ve Çemişgezekli kırk beş yaşında Hayk Minasyan nâm-ı diğer Rupen Karabetyan ve ahîren maznûniyyetleri anlaşılan Nazillili ve üç yüz iki tevellüdlü Hamparsum oğlu Armanak ve İzmirli yirmi sekiz yaşında Abraham veled İstefan ve otuz üç yaşında Kipriyanos oğlu simsâr Yermiya ve Gohak gazetesi müdîr-i mes'ûlü otuz yedi yaşında Hemayak Efendi veled Zirabet sâbık Gohak gazetesi idâre me'mûru Aram Açıkbaşyan ve Fenerbağçe Hasta-hânesinde sıhhiyye çavuşu yirmi iki yaşında Hrant Bergavyan çâderci otuz üç yaşında Karakin veled Arakil Bogosyan ve Karnik ve Bafra Şu'besi reîsi elli dört yaşında Bogos veled Mikail Bogosyan ve Bağçecik mekteb muallimi yirmi iki yaşında muallim Yervant Panovder veled Ohannes ve İhtiyât Zâbit Mektebinden yirmi altı yaşında Kayserili Ohannes Yergazaryan veled İstepan ve attâr esnâfından kırk yedi yaşında Mıgırdiç Yeretisyan veled Ohannes ve İhtiyât Zâbit Mektebinden yirmi dört yaşında Kigam Vanikyan veled Karabet ve Kilis şu'besi reîsi otuz sekiz yaşında Agob Basmacıyan ve şû'be-i mezkûre kâtibi otuz dört yaşında Tomas veled Vahan Tomasyan ve der-dest edilemeyen Paris merkez a'zâsından Sabah Gülyan ve merkumun rüfekâsından Diyarbekirli Verastad nâm müsteârını taşıyan Agob Jayak haklarında icrâ' kılınan tahkikat-ı istintâkıyye netîcesinde maznûn-ı aleyhim-i merkumundan Sabah Gülyan Verastad ve Bogos ve Doktor Benene'nin diğer der-dest ve henüz ta'kîb olunmayan rüfekâları ile birlikde Köstence'de üç yüz yirmi dokuz senesi Ağustosu'nda akdetdikleri bir kongrede mensûb bulundukları Ermeni Sosyal Demokrat Hınçakyan Fırkasının memâlik-i Osmâniyye dâhilinde "illegal" bir şekilde hâl-i fa'âliyyete ircâ'i - kendi ta'bîr ve tefsîrleri vechle gayr-i kanûnî icrâât-ı isyân ve fesâd îka'ı - karâr-gîr oldukdan sonra keyfiyyet şuabâta ta'mîm ve geçen sene Teşrîn-i evvelde İstanbul'da evvelâ Dâhiliyye Nâzırı beyefendiye sırasıyla diğer erkân-ı kirâma sû-i kasd etmek için üç bin lira mukâbilinde Sabah Gülyan ve rüfekâsına vukû' bulan teklîf-i hâin-ânenin bi-l-kabûl icrâsı bi-t-tab' yine karâr-ı müttehiz-i mezkûrda mündemic maksadın dâire-i şümûl telakki suretiyle de tasmîm edilmiş olduğundan evvelâ kendilerine şahsen dahi te'mîn-i menâfi' eyleyen şu cinâyeti musammemenin vesâit-i istihzârîyyesini istikmâl kasdıyla ihtiyâr-ı seyâhat eden merkuman Sabah Gülyan ve Karamaz'ın Romanya'da Kalas şehrinde Agob Hazaryan'a ve Odessa'da dahi Kapril Keşişyan ve Sinpat'a mülâkî olarak bu bâbda icrâ' kılınan müzâkerât ve bi-l-ittifâk

karâr-gir olan tertîbât vechle müteferrikan Der-saâdet'e bi-l-vürûd yine maznûn-ı aleyhimden olub Sabah Gülyan ve Verastad ile sûret-i hafiyyede muhâberâtda ve yedinde fırkanın âmâl-i mefsedet-kârânesini mürevvic evrâk-ı muzırre zuhûruna nazaran bu husûsda neşriyyatda bulunduğu ve hâmil olduğu vesîkadan hâricî merkezin mu'temedi ve Der-saâdet'de mümessili olduğu nümâyân olan Karnik'in ve Rupen Karabetyan ile yazı-hânesinde mükerreren temâs ve ictimâ' eyledikleri ve tasmîmât-ı vâkıa cümlesinden olarak Karamaz tarafından sevk ve idâresi îcâb eden cinâyet-i müterettibenin fi-l-hakika merkum Karamaz'ın taht-ı nezâretinde Agob Hazaryan ve Kapril Keşişyan ve Sinpat taraflarından mevki'-i fi'le îsâli kuvve-i karîbeye geldiğine zâbıtaca kanâat edildiği bir sırada cümlesi der-dest edildikleri ve tertîbât-ı ânifeye tevfîkan Rusya tarîkiyle İstanbul'a gelen maznûn-ı merkumundan başka diğer cihetde Mısır tarîkiyle ve yine Sabah Gülyan sevkiyle vürûd eden maznûn-ı aley-hümâ Armanak ve Abraham'ın dahî Mısır'da Sabah Gülyan ve Karamaz ile birleşerek ittihâz edilen karâr dâiresinde İstanbul'da bir ihtilâl ve taklîb-i hükûmet meydâna getirmek ve sû-i kasd-i mezkûre iştirâk etmek üzre merkuman taraflarından başkaca me'mûr bulundukları dahi bu makasid-i cinâiyye ile Atina'dan Parabellum cinsinden revolverler tedârik etdikleri ve maznûn-ı aleyh simsâr Yermiya dahi bunların maksadına az çok vukufu olduğu hâlde merkumandan Armanak'ın silâhı hıfz eylediği ve maznûn-ı aley-hümden Kilis Şu'besi reîsi Agob ve kâtibi Tomas'ın da Köstence Kongresi mukarrerâtının mün'atıf bulunduğu gaye ile izhâr-ı irtibât edecek sûretde şu'be dâhilinde çeteler ve takımlar teşkîline âid tedâbire tevessül eyledikleri ve aynı komite efrâdından bulunan Aram Açıkbaşyan ve sıhhiyye çavuşu Hrant ve Karakin'in dahi der-dest ve tevkif edilen maznûn-ı aley-hümün sebât ve mukarrerât-ı mefsedet-kârâneleri hakkında hükûmete i'tâ-yı ma'lûmât eylediği zannıyla Arşavir'i ahîren katl kasdıyla cerh eyledikleri ve diğer maznûn-ı aleyhim Muallim Yervant Panover ve Ohannes Yergazaryan ve Mıgırdiç ve Kigam ve Hemayak Efendi'nin tertîbât ve mukarrerât-ı mezkûre hâricinde ve fakat tevâfuk-ı efkâr ile evrâk-ı muzırre neşrî ve komitenin musavver-i âmâli bulunan Hınçak gazetesine makale tahrîri ve komiteye aleyh-dâr olanların halkın celb-i husûmeti zımnında ihânetle neşri gibi münferiden komite tarafından perverde edilen makasid-i mefsedet-kârânenin teshîl-i husûlüne hidmet eyledikleri kendilerinin sûret-i ifâdâtı ve şühûdun ale-d-derecât ihbârâtı ve zâbıtaca icrâ' kılınan tahkikata müteallik fezlekeler mündericâtı ve elde edilen evrâk ve defâtir ve mekâtib ve ta'lîmât-nâme tercemeleri muhteviyyâtı ile anlaşılmış ve merkumundan Sabah Gülyan, Verastad, Karamaz, Agob Hazaryan, Kapril Keşişyan, Sinpat, Rupen, Doktor Benene, Karnik Armanak, Abraham, Aram, Hrant, Karakin, Bogos, Agob, Tomas ve simsâr Yermiya, Mıgırdiç, Hemayak ve Kigam'ın hareketleri müsellahan ve cebren kabine erkânından ba'zı nuzzârı itlâf ve ifnâ ile gıyâben ve mükerreren i'dâma mahkûm Şerif partisinin(?) mevki'-i iktidâra ıs'âdı ve

bu münâsebetle vilâyât-ı sittede nîm-müstakill bir Ermenistan teşkîli emeliyle harekât-ı mesrûdenin ber minvâl-i muharrer îka'ına ve şekl-i hükûmetin imhâsına ve eczâ'-i memâlik-i Osmâniyyeden bir kısmının şu sûretle idâre-i hükûmetden çıkarılmasının müteşebbis ve mübâşiri olmaları i'tibârıyla kanûn-ı cezâ'nın elli beşinci mâddesi beşinci fıkrasına ve muallim Panover ve Ohannes Yergazaryan'ın fi'leri dahi – mâhiyyet-i cürm ve maksaddaki delâil ind-el-muhâkeme takdîr edilmek üzre – diğer maznûn-ı aleyhim tarafından ta'kîb edilen makasid-i cinâiyyenin husûlünü münferiden i'dâd ve teshîl ile ma'tûf bulunması hasebiyle kanûn-ı mezkûrun elli beş ve elli sekizinci mâddelerine istinâden kırk beşinci mâddesi ahkâmını müstelzim olarak mücâzât-ı terhîbiyyeden görülmüş olduğundan Dîvân-ı Harb-i Örfîce muhâkemeleri icrâ' kılınmak üzre cümlesinin cinâyetle lüzûm-ı muhâkemelerine ve işbu eşhâsdan Karamaz'ın şekl-i isticvâbından istintâc olunan ahvâl üzerine haklarında tahkikat icrâsına tevessül olunub el-yevm Van'da mevkuf bulunan Van Klüb Reîsi Borodiyan, a'zâsından Aso, Danetyan, Soranyan, Arvanis ve Armişyan Haykan ile gayr-i mevkuf Vanlı Vahak ve Diyarbekirli Setrak Mardirosyan ve rüfekâsı haklarındaki emr-i tahkikatın intâcı muhaberât ve evrâk-ı tercemelerinin medîd-i zamâna muhtâc bulunduğu taayyün eylemesi cihetiyle bu kısm-ı tahkikatın diğerlerinin devâm-ı mevkufiyyetlerine sebebiyyet vermemek üzre lüzûm-ı tefrîkine müttefikan karâr verildi. / 2 Cümâd-el-âhire 333 / 5 Nisan 331

(Mühür)

(İmza)

Ber-mûcib-i karâr maznûnların icrâ-yı muhâkemeleri talebiyle evrâk Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâset-i Aliyyesine takdîm olunur/ 6 minh

(Mühür)

(İmza)

(Sayfa 15)

		İrâde-i seniyye:	6 Cümâd-el-âhire 1329, 22 Mayıs 1327
Madde 45:	Muaddil* [1]	Neşri:	20 Cümâd-el-âhire 1329, 4 Haziran 1327
		Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinden altmış gün sonra

Eşhâs-ı müteaddide bir cinâyet veyâ cünhayı müttehiden îka' eder ve-yâhûd ef'âl-i müteaddideden mürekkeb olan bir cinâyet veyâ cünhada bir takım eşhâsdan her biri cürmün husûlü maksadıyla ef'âl-i mezbûreden birini veyâ bir kaçını icrâ' eylerse eşhâs-ı mezkûreye hem-fi'l denilir. Ve cümlesi fâ'il-i müstakill gibi mücâzât olunur.

Bir cinâyet veyâ cünhanın îkaında fer'an zî-medhal olanlar kanûnun sarâhati olmayan yerlerde ber-vech-i âtî mücâzâta dûçâr olurlar.

Eğer fi'l-i aslî i'dâm veyâ müebbed kürek cezâlarını müstelzim ise fer'an zî-medhal olanlar hakkında on seneden aşağı olmamak üzre muvakkat kürek ve müebbeden kal'a-bendlik cezâsını müstelzim ise kezâlik on seneden aşağı olmamak üzre muvakkat kal'a-bendlik ve müebbeden nefy cezâsını müstelzim ise üç sene müddetle kal'a-bendlik cezâsı hükm olunur. Ahvâl-i sâirede asıl cinâyet veyâ cünha için muayyen olan cezânın südüsünden sülüsüne kadarı tenzîl olunur.

Âher kimseyi hediye veyâ nukud i'tâsı veyâ tehdîd veyâ hile ve desîse icrâ ve i'mâli ve-yâhûd nüfûz îkaı veyâ hükm-i me'mûriyyetin sû-i isti'mâli sûretleriyle bir cinâyet ve-yâhûd cünha îkaına tahrîk edenler ve bir cinâyet veyâ cünhanın îka' edileceğine vâkıf olarak husûlüne hâdim ta'rîfâtda bulunanlar ve bir cinâyet ve cünha îkaına medâr olacak esliha ve âlât ve vesâit-i sâireyi bilerek tedârik edenler ve bir cinâyet veyâ cünhayı i'dâd veyâ teshîl veyâ ikmâle sebeb olan ef'âlde bilerek fâil-i asliye muâvenetde bulunanlar ol cinâyet ve cünhanın fer'an zî-medhâli add olunurlar.

Emniyyet-i hükûmete ve âsâyiş-i umûmiye ve emniyyet-i eşhâs ve emvâle karşı haydûdluk veyâ isti'mâl-i cebr ü şiddet eyleyen erbâb-ı cerâimin ef'âl ve harekâtına vâkıf olarak onlara bi-l-ihtiyâr yiyecek veyâ yatacak ve saklanacak ve-yâhûd toplanacak mahâll verenler fer'an zî-medhâl add olunurlar.

---

* [1]45 nci mâdde-i asliyye:

"Bir cürmün müşterek fâilleri kanûnun sarâhati olmayan mevâdda ol cürmün fâil-i müstakili gibi mücâzât olunur."

Sirkat veyâ gasb sûretiyle ve-yâhûd bir cinâyet ve cünha îkaıyla istihsâl olunan eşyâyı tamâmen veyâ kısmen bilerek nezdlerinde hıfz ve ihfâ' eyleyenler ol fi'llerde fer'an zî-medhâl add olunurlar.

(Sayfa 21)

Madde 54: Tebaa-i hazret-i şâhâneden her kim düşmân tarafından keşf ve tahkîk-i ahvâl zımnında gönderilmiş olan casusları casus olduklarını bilerek ketm ü ihfâ eder ise ve-yâhûd ketm ü ihfâ etdirir ise müebbeden küreğe konulur.

Zeyl - İrâde-i seniyye 22 zi-l-hicce 1297, 13 Teşrîn-i Sânî 1296)

Memâlik-i Devlet-i Aliyyenin bir kıt'a veya bir cüz'ünü ve-yâhûd vilâyât-ı mümtâzesinden birini kâmilen veya kısmen diğer bir vilâyet-i mümtâzeye cebren ilhâk ettirmeğe ve-yâhûd ale'l-ıtlâk memâlik-i Devlet-i Aliyenin bir kıt'asını idâre-i hükûmetden çıkarmağa teşebbüs eden kimseler i'dâm olunur ve medâr-ı tahfîf-i cezâ ahvâl görülür ise beş seneden aşağı olmamak üzre muvakkaten kal'a – bend kılınır.

Tebaa-i Osmaniyyeden olub da Devlet-i Aliyye aleyhine muhârebeye sebebiyyet vermek maksadıyla ecnebi bir devlete dehâlet eden kimse beş seneden aşağı olmamak üzre muvakkaten ve eğer bu dehâlet-i harbin zuhûrunu müntic olur ise müebbeden küreğe konulur.

İ'lân-ı harbden mukaddem ecnebi bir devletin hidemât-ı harbiyyesinde müstahdem bir Osmânlı i'lân-ı harbden sonra düşmânın kuvve-i harbiyyesinde kalır ise muvakkaten küreğe konulur.

"On beş seneye kadar küreğe konulur ve eğer o misüllü resm ve harîtaları devletçe me'zûniyyeti olmayarak bir dost veya bî-taraf devletin adamlarına verir ise bir seneden üç seneye kadar habs olunur."

(Sayfa 22)

İşbu fasılda zikr ve beyân olunan cinâyât ve cünhalar için muîn olan mecâzât bunlara cûr'et eden ecnebilere dahi şâmildir ve esnâ-yı harbde bu cinâyet ve cünhaları icrâ' eyleyen tebaa-i ecnebiyye haklarında dahi usûl ve âdet-i harbe göre hükm ve muâmele olunur.

Devlet-i Aliyyenin menâfi'i için düvel-i sâireden hafî tutulması mukarrer olan mevâdd-ı mühimmeye ve buna mümâsil ma'lûmât-ı resmîyyeye ve esâsiyyeye vâkıf olub da düvel-i müşârün-ileyhim me'mûrlarından birine ma'lûmât verenler ve-yâhûd umûma neşr ve i'lân edenler ve Devlet-i Aliyyenin hükümât-ı sâire ile olan hukuk ve münâsebâtını hâvi senedât ve mukâvele-nâmeleri imhâ' veya tağyîr ve-yâhûd taklîd ederek hukuk-ı mezkûreyi ihlâl eyleyenler iki seneden ekall olmamak üzre habse konulur.

Cânib-i Devlet-i Aliyyeden me'mûr icrâsı olduğu bir maslahat-ı düşmân me'mûrlarıyla bi-l-ittifâk kasden devlete muzırr bir sûrete koyanlar üç sene küreğe konulur ve esbâb-ı muhaffife bulunduğu hâlde altı ay habs cezâsı hükm olunur.

(Sayfa 22)

Devlet-i aliyyenin emniyyet-i dâhiliyyesini ihlâl eden cinâyet ve cünhalar

		İrâde-i seniyye:	6 Cümâd-el-âhire 1329, 22 Mayıs 1327
Madde 55:	Muaddil* [1] [2]	Neşri:	20 Cümâd-el-âhire 1329, 4 Haziran 1327
		Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinden altmış gün sonra

Enbiyâ-yı a'zam hazerâtına karşı alenen fazâhat-i lisâniyyeye ictisârı sâbit olanlar bir seneden üç seneye kadar habs olunur.
Zât-ı hazret-i pâdişâhînin hayatına sû-i kasd eden ve-yâhûd işbu sû-i kasdın icrâsına teşebbüs eyleyen kimse i'dâm olunur. Şahs-ı hümâyûna taarruz eden kimse muvakkaten küreğe konulur. Her kim bi-z-zât veyâ bi-l-vâsıta tebaa-i devlet-i aliyye ve sekene-i memâlik-i mahrûsayı zât-ı hazreti pâdişâhî ve-yâhûd Hükûmet-i Osmâniyye aleyhine müsellahan isyân etdirmek üzre tahrîk edib de maksadı olan kaziyye-i isyân fi'le çıkar ise i'dâm ve mâdde-i isyânın icrâsına başlanmış olur ise ol kimse on seneden akall olmamak üzre kal'a-bendlik cezâsıyla mücâzât olunur.

Zât-ı hazreti pâdişâhîye alenen itâle-i lisâna cür'eti sâbit olan şahs üç aydan üç seneye kadar habs olunur.

---

* [1] 55 nci mâdde-i asliyye:

"Her kim bi-z-zât veya bi-l-vâsıta tebaa-i devlet-i aliyye ve sekene-i memâlik-i mahrûsayı saltanat-ı seniyye aleyhine müsellahan isyân etdirmek üzre tahrîk edib de maksadı olan kaziyye-i isyân tamâmıyla fi'le çıkar ve-yâhûd mâdde-i isyânın icrâsına başlanmış bulunur ise ol kimse i'dâm olunur."

[2] (22 Mayıs 1327) tarihli kanûn ile hükmü münfesih olan madde-i muaddile (İrâde-i seniyye: 22 Zi-l-hicce 1297, 13 Teşrîn-i sânî 1296)

"Zât-ı hazret-i pâdişâhîye sû-i kasdı sübût bulan ve-yâhûd icrâsına teşebbüs eyleyen kimse i'dâm olunur. Her kim bi-z-zât ve bi-l-vâsıta tebaa-i devlet-i aliyye ve sekene-i memâlik-i mahrûsayı zât-ı hazret-i pâdişâhîye ve-yâhûd Hükümet-i Osmâniyye aleyhine müsellahan isyân etdirmek üzre tahrîk edib de maksadı olan kaziyye-i isyân tamâmıyla fi'le çıkar ve-yâhûd mâdde-i isyânın icrâsına başlanmış olur ise ol kimse i'dâm olunur. Zât-ı hazreti pâdişâhîye sû-i kasd derecesinde olmayarak fi'len tasalluda ictisârı sâbit olan şahs müebbeden ve tasallud bir sûret-i hafifede olur ise beş seneden aşağı olmamak üzre muvakkaten kal'a-bend olunur. Zât-ı hazret-i pâdişâhîye itâle-i lisâna cür'eti sâbit olan şahs üç aydan üç seneye kadar habs olunur. Saltanât-ı seniyyenin usûl-i verâsetini ve-yâhûd şekl ü hey'etini tagyîr ü tebdîl veyâ imhâya teşebbüsü sâbit olan şahs i'dâm olunur. Tasmîm olunan cinâyetin icrâsına bed' etmek teşebbüstür.

Kânûn-i Esâsîyi ve hükûmetin şekl ü hey'etini veyâ saltanat-ı seniyyenin usûl-i verâsetini tagyîr ü tebdîl veyâ imhâya cebren teşebbüsü sâbit olan şahs i'dâm olunur.

	İrâde-i Seniyye:	6 Cümâd-el-âhire 1329, 22 Mayıs 1327
Zeyl:	Neşri:	30 Cümâd-el-âhire 1329, 4 Haziran 1327
	Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinden 60 gün sonra

Her kim düvel-i mütehâbbe rüesâ-yı hükûmetinden biri aleyhine bir cürm îka' edecek olur ise kanûnen o cürme mahsûs olan cezâ sülüs mikdârı tezyîd olunur.

Ta'kîbât-ı cezâiyye cereyânı mütearrız-ı aleyhin şikâyet-nâmesine mütevakkıf ef'âl vukuunda devlet-i ecnebiyyenin hükûmeti tarafından usûlen şikâyet-nâme verilmek iktizâ eder.

Saltanat-ı seniyye nezdine me'mûr olan süferâ-yı ecnebiyye aleyhine bir cürm îka' edildiği takdîrde o cürme mahsûs olan cezâ südüs mikdârı tezyîd olunur. Cürm-i mezkûr tahkîr nev'inden ise ta'kîbât icrâsı mütecâviz-i aleyhin şikâyetine mütevakkıfdır.

Her kim resmen keşîde kılınmış olan devlet-i aliyye veyâ düvel-i mütehâbbe sancağını ve tuğra veyâ armasını kasd-ı hakâretle şakk ve tahrîb ve suver-i sâire ile tezlîl ederse altı aydan üç seneye kadar habs ile mücâzât olunur.

Altmış üçüncü madde ve zeyli mülgadır.

(Sayfa 25)

Madde 58: Muaddel (1) (irâde-i seniyye 22 Zi-l-hicce 1297, 13 Teşrîn-i sâni 1296)

Bâlâda mezkûr olan cinâyetlerden ve elli beşinci ve elli altıncı maddelerde beyân olunan fesâdlardan birini icrâ' kasdıyla iki ve-yâhûd daha ziyâde eşhâs beyninde bir ittifâk-ı hafî teşkîl olunub da ol ittifâkda tasmîm olunan fesâdın icrâsı söyleşilib karâr-gîr oldukdan başka esbâb-ı icrâiyyesini tehiyye zımnında ba'zı ef'âl ve tedâbire dahi teşebbüs olunmuş ise ol ittifâk da bulunan kimseler müebbeden kal'a–bend olunur ve eğer öyle bir ittifâk-ı hafîde ber-vech-i muharrer fesâdın esbâb-ı icrâiyyesini tehiyye zımnında teşebbüs olunmuş bir fi'l ve tedbîr tebeyyün etmeyib yalnız icrâsı söyleşilerek karâr verilmiş olmakdan ibâret bulunur ise ol hâlde dâhil-i ittifâk bulunan kimseler muvakkaten kal'a-bend kılınır ve eğer beyân olunan cihâyetlerden birini icrâ' etmek üzre bir ittifâk-ı hafî teşkîline dâir teklif vuku' bulub da kabûl olunmamış ise ol teklîfi eden kimse bir seneden üç seneye kadar habs olunur.

Zeyl 1 – (irâde-i seniyye: 19 Zi'l-ka'de 309, 2 Haziran 1308)

ve bir hey'et-i fesâdiyyenin maksadını icrâ' ve-yâhûd bir şahsa ve-yâhûd müteaddid eşhâsa sû-i kasd için her ne şekl ve sûretde olursa olsun esliha-i

---

(1) 58 nci madde-i asliye:

"Elli beşinci ve Elli altıncı maddelerde beyân olunan fesâdlardan birini icrâ' kasdıyla ba'zı eşhâs beyninde bir ittifâk-ı hafî teşkîl olunub da ol ittifâkda tasmîm olunan fesâdın icrâsı söyleşilib karâr-gir olduktan başka esbâb-ı icrâsını tehiyye zımnında ba'zı ef'al ve tedâbire dahi teşebbüs olunmuş olub da madde-i fesâd henüz fi'len icrâ' derecesine gelmemiş ise ol ittifâkda bulunan kimseler nefy-i ebed cezâsıyla mecâzât olunur. Eğer öyle bir ittifâk-ı hafîde bervech-i muharrer fesâdın esbâb-ı icrâiyyesini tehiyye zımnında teşebbüs olunmuş bir fi'l ve tedbîr tebeyyün etmeyib yalnız icrâsı söyleşilerek karâr verilmiş olmakdan ibâret bulunur ise ol hâlde dâhil-i ittifâk bulunan kimseler muvakkaten kal'a-bend kılınır. Ve yine maddeteyn-i mezkûreteyn'de beyân olunan fesâdlardan birini icrâ' etmek üzre bir ittifâk-ı hafî teşkîline dâir teklîf vuku' bulub da kabûl olunmamış ise ol teklîfi eden kimse bir seneden üç seneye kadar habs olunur."

(Sayfa 26)

nâriye ve alât ve edevât-ı sâire-i câriha ve mühlike icâd ve i'mâl ve istihzâr eden ve-yâhûd taşıyan şahs madde-i fesâd ve katl-i fi'le çıkar ise i'dâm olunur ve fi'le çıkmayıb da teşebbüs derecesinde kalır ise on seneden ekall olmamak üzre kürek cezâsıyla mücâzât olunur.

Zeyl 2 – Muaddel (1) (irâde-i seniyye: 24 cemâzi-yel-evvel 1324, 3 Temmuz 1322)

Bir hey'et-i fesâdiyenin maksad-ı ihtilâl-cûyânesi ve-yâhûd bir veya müteaddid kesâne sû-i kasd ile fikr-i mel'anet icrâsı için her kim olur ise olsun ve her ne şekl ve sûretde bulunur ise bulunsun def'aten bir çok eşhâsı katl ü ifnâ ve büyût u mesâkini ve sefâin ve vesâit-i nakliye ile umûmun memerr ü muabberlerini hedm ve imhâ edebilecek dinamid ve bomba ve buna mumâsil alât-ı muharribeyi icâd ve i'mâl ve ihzâr ve nakl ve memâlik-i ecnebiyyeden memâlik-i şâhâneye idhâl ve ihfâ ve isti'mâl eden eşhâs ile bunlara muşâreket ve bu hâllere teşebbüs eyleyenler madde-i fesâd veya katl-i fi'le çıksın çıkmasın her hâlde i'dâm olunur. Böyle alât-ı muhribenin icâd ve i'mâl ve ihzâr ve nakl ve idhâl ve ihfâ ve teşebbüs veya istimâline muttali olan her ferd bunu bi-z-zât veyâ bi-l-vâsıta derhâl cânib-i hükûmete icbâr etmeğe mecbûrdur. Bu mecbûriyyeti bir sû-i niyyete mukarin olarak bilâ (...?) sahîh-i îfâ etmedikleri sâbit olanlar madde-i fesâd veyâ katl fi'le çıkar ise müebbeden çıkmaz ise muvakkaten küreğe konur.

Zeyl 3 – (irâde-i seniyye: 27 Safer 1326, 17 Mart 1324)

Bâlâda murakkam zeyllerde beyân ve ta'dâd olunan alât-ı muhribe ve edevât-ı câriha

---

(1) 58 nci madde zeyl-i sânisinin aslı: (irâde-i seniyye: 5 Şa'ban 1321, 14 Teşrin-i evvel 1319)

"Hükûmet-i seniyyenin müsâadesi olmayarak memâlik-i Devlet-i Aliyyeye cüz'i ve küllî dinamit idhâl ve kabûl ve ketm ve i'mâl edenler ve bilerek bu hâlleri teshîl eyleyenler on beş sene ve iş bu ef'âlin bir madde-i fesâda mübtenî olduğu tebeyyün eder ise mütecâsiri müebbeden küreğe konulur. Ve madde-i fesâd fi'le çıkar ise i'dâm olunur."

(Sayfa 27)

ve mühlike ile sâir bu kabîl eşyâ-yı muzırrayı merâkib-i bahriyye ve berriye ile memâlik-i mahrûsa-i şâhâneye idhâl ve erbâb-ı fesâdden olan eşhâsı hâl ve sıfâtlarını bilerek mevâki'-i muayyenesinin gayri mahalden ihrâc eyleyen ve bu makule fesede ile sâlif-üz-zikr âlât ve edevât-ı muhribe ve eşyâ-yı muzırrayı dâhil-i memâlik-i şâhânede bir mahallden diğer mahalle nakl eden ve bu ahvâl ve keyfiyyâta vesâtetde bulunan vapur ve yelken ve sefâin kapudanları ve sandalcılar ve kayıkcılar ile eşhâs-ı sâire fi'llerinin derecesine göre muvakkaten küreğe konulur.

(Sayfa 32)

		İrâde-i Seniyye:	6 Cümâd-el-âhire 1329, 22 Mayıs 1327
Madde 68:	Muaddel (1)	Neşri:	30 Cümâd-el-âhire 1329, 4 Haziran 1327
		Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinden altmış gün sonra

Mürteşîden aldığı para iki kat olarak istirdâd veya taahhüd olunan nukûd ve menâfiin bir misli cezâ-yı nakdî olarak ahz olundukdan sonra muvakkaten kal'a-bend edilir ve ifâ eylediği mu'âmele bir hakkın ihlâlini mûcib olmuş ise kal'a –bendlik cezâsı beş seneden ekall olamaz.

---

(1) 68 nci madde-i asliye:

"Mürteşî her kim olur ise olsun ve her kangı rütbe ve mansıb ve me'mûriyyetde bulunur ise bulunsun ibtidâ almış olduğu rüşvet-i râşinin cezâ-yı nakdîsi olmak üzre kendisinden istirdâd ve bir misli dahi kendüye cezâ olmak üzre ol mürteşîden alındıktan sonra bu cünhayı eğer ilk def'a olarak işlemiş ise muvakkaten kal'a–bend kılınır ve altı sene müddetle tard cezâsına müstehakk olur."

(Sayfa 47)

		İrâde-i Seniyye:	6 Cümâd-el-âhire 1329, 22 Mayıs 1327
Madde 102:	Muaddel (1)	Neşri:	30 Cümâd-el-âhire 1329, 4 Haziran 1327
		Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinden altmış gün sonra

Me'mûrîn-i devletden biri vazîfe-i me'mûriyyetini ifâda bilâ-sebeb-i makbul ihmâl ve terâhî eyler veya amirinin ahkâm-ı kanûniyyeye müstenîden i'tâ eylediği evâmiri kezâ bir günâ sebeb-i makbûl olmaksızın icrâ' eylemez ise me'mûriyyetinin derecesine göre üç liradan yüz liraya kadar cezâ-yı nakdî alınır ve iş bu ihmâl ve terâhîden veya amirin kanûna müsterid olan evâmirini adem-i icrâdan devletçe bir mazarrat husûle gelmiş ise derecesine göre bir haftadan üç seneye kadar habs cezâsıyla berâber müebbeden veya muvakkaten rütbe ve me'mûriyyetden mahrûmiyyet cezâsı dahi hükm olunur ve bu fi'lden efrâdca bir gûnâ zarar hâsıl olmuş ise oda başkaca tazmîn etdirilir.

		İrâde-i Seniyye:	15 Cümâd-el-âhire 1332, 28 Nisan 330
Zeyl 1:	Muvakkat	Neşri:	17 Cümâd-el-âhire 1332, 30 Nisan 330
		Mebde-i mer'iyyeti:	Târih-i neşrinden

Kanûnda musarrah olan ahvâlden mâ-adâ her ne sûretle olur ise olsun vazîfe-i me'mûriyyetini sû-i istimâl eden me'mûr derecesine göre üç mâhdan üç seneye

---

(1) 102 nci madde-i asliye:

"Maiyyet me'mûru mâ-fevkinde bulunan amiri tarafından vazîfe-i me'mûriyyetine aid olan tenbîhâtı infâz ve icrâda bilâ–sebeb-i sahîh terâhî ve kusûr eder ise bir aylık maâşı mikdârı cezâ-yı nakdî alınır. Ve eğer zabtının tenbihtını adem-i itâatle icrâ' etmez ise me'mûriyetinden tard ile te'dîb olunur. Ve bu te'hîr ve ta'tîl ve adem-i itâat keyfiyyetleri devlet ve memleketçe bir mazarrat mucib olur ise o makule mazarrata sebeb olanlar haklarında müretteb olan cezâ dahi başkaca icrâ' kılınır. "

(Sayfa 48)

kadar habs olunur. Esbâb-ı muhaffife hâlinde on beş günden ekall olmamak üzre habs veya beş liradan yüz liraya kadar cezâ-yı nakdî ile mücâzât olunur ve her hâlde müebbeden veya muvakkaten rütbe ve me'mûriyyetden mahrûm edilir.

		İrâde-i Seniyye:	15 Cümâd-el-âhire 1332, 28 Nisan 330
Zeyl 3:	Muvakkat	Neşri:	13 Ramazan 1332, 23 Temmuz 1330
		Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinin ferdâsından

Vakt-i hazarda sefer-berlik istihzârâtına muteallik vezâifini îfâda ihmâli sâbit olan me'mûrîn altı aydan üç seneye kadar me'mûriyyetden tard olunur.

(Sayfa 81)

		İrâde-i Seniyye:	6 Cümâd-el-âhire 1329, 22 Mayıs 1327
Madde 191:	Muaddel (1)	Neşri:	30 Cümâd-el-âhire 1329, 4 Haziran 1327
		Mebde-i mer'iyyeti:	Neşrinden altmış gün sonra

Bir şahs kendisine yahud ta'yîn etdiği bir mahalle nakd-i akçe veya ba'zı eşya göndermesini veya sâir metâlib ve teklifi hâvi bir kimseye mühürlü veya mühürsüz veya imzâlı ya imzâsız kağıd irsâl ederek yahud göndererek istediğini göndermez ve teklifini icra eylemezse hakkında ba'zı mazarrat vuku'a getireceği beyânıyla ihâfe ve tehdîd eder ve beyân etdiği mazarrat fâili hakkında kanûnen i'dâm ya müebbeden kürek cezâsını mûcib olub fakat fi'le çıkmamış bulunur ise bu nev cinâyete mütecâsır olan şahs muvakkatan küreğe konulur. Eğer tehdîd-i vâki akçe veya ba'zı eşya veya sâir metâlibi muhtevî olmayıb da ikâ edilecek mazarrat fıkra-i sâbıkada muayyen olan cerâimden birini tazammun eder ve fakat fi'le çıkmamış bulunur ise tehdîde cür'et eden şahs bir seneden üç seneye kadar habs olunur.

Bir şahs birinci fıkrada muharrer metâlib ve tekâlîf ve mazarrât ile âhir kimseyi şifâhen tehdîd eyler veyâhûd tehdîd-i vâk-ı mühürlü veya mühürsüz veya imzalı veya imzasız kağıd irsâl eylemek veyâhûd âdem göndermek sûretiyle vâki olmakla berâber ihbâr edilen mazarrat fıkra-i mezkûredeki cinâyetlerden daha hafif nev'iden ve kezâ fi'le çıkmamış bulunur ise şahs üç aydan üç

---

(1) 191 nci madde-i asliye:

"Bir şahs kendisine yahûd ta'yîn eylediği bir mahalle nakd-i akçe veya ba'zı eşya göndermesini veya sâir metâlib ve tekalifi havî bir kimseye mühürlü veya mühürsüz ve imzâlı ya imzâsız kağıd irsâl ederek yâhud âdem göndererek istediğini göndermez ve teklifi icrâ' eylemez ise hakkında ba'zı mazarrat vuku'a getireceği beyânıyla ihâfe ve tehdîd eder ve beyân etdiği mazarrat fâili hakkında kânûnen idâm ya müebbeden kürek cezâsını mûcib olub fakat fi'le çıkmamış bulunur ise bu nev cinâyete mütecâsir olan şahs muvakkaten küreğe konulur ve eğer icrâ' edeceğini ihbâr eylediği mazarrat kânûnen bâlâda zikr olunan cezâları mûcib olacak cinâyetlerden olmayıb da daha hafif nevlerden olur ve kezâlik fi'le çıkmamış bulunur ise şahs-ı merkum bir seneden üç seneye dek habs olunur ve kendisinden üç mecidiye altunundan yirmi mecidiye altununa kadar cezâ-yı nakdî alınır"

(Sayfa 82)

seneye kadar habs olunur. Eğer metâlib-i vâk'ıa zımnında vuku'a gelen tehdîd ve ihâfe mücâzât-ı te'dibiyyeyi müstelzim olur veya nâmûs ve haysiyyeti aleyhinde teşhîr ile tehdîd vuku'a gelirse fâili bir haftadan bir seneye kadar habs olunur.

(Sayfa 107)

Madde 233: Dolandırıcılık yolunda dürlü hile ve desâis i'mâliyle bir adamla akçe veya emlâk veya tahvîlât ve senedâtını vesâir eşyasını bir takrîb ile elinden alan şahs üç aydan üç seneye kadar habs olunur ve kendisinden bir mecidiye altınından elli mecidiye altınına kadar cezâ'-yı nakdî dahi alınır ve me'mûrîn-i devletden ise bu cezâlardan başka me'mûriyyetden tard cezâsına dahi müstahakk olur.